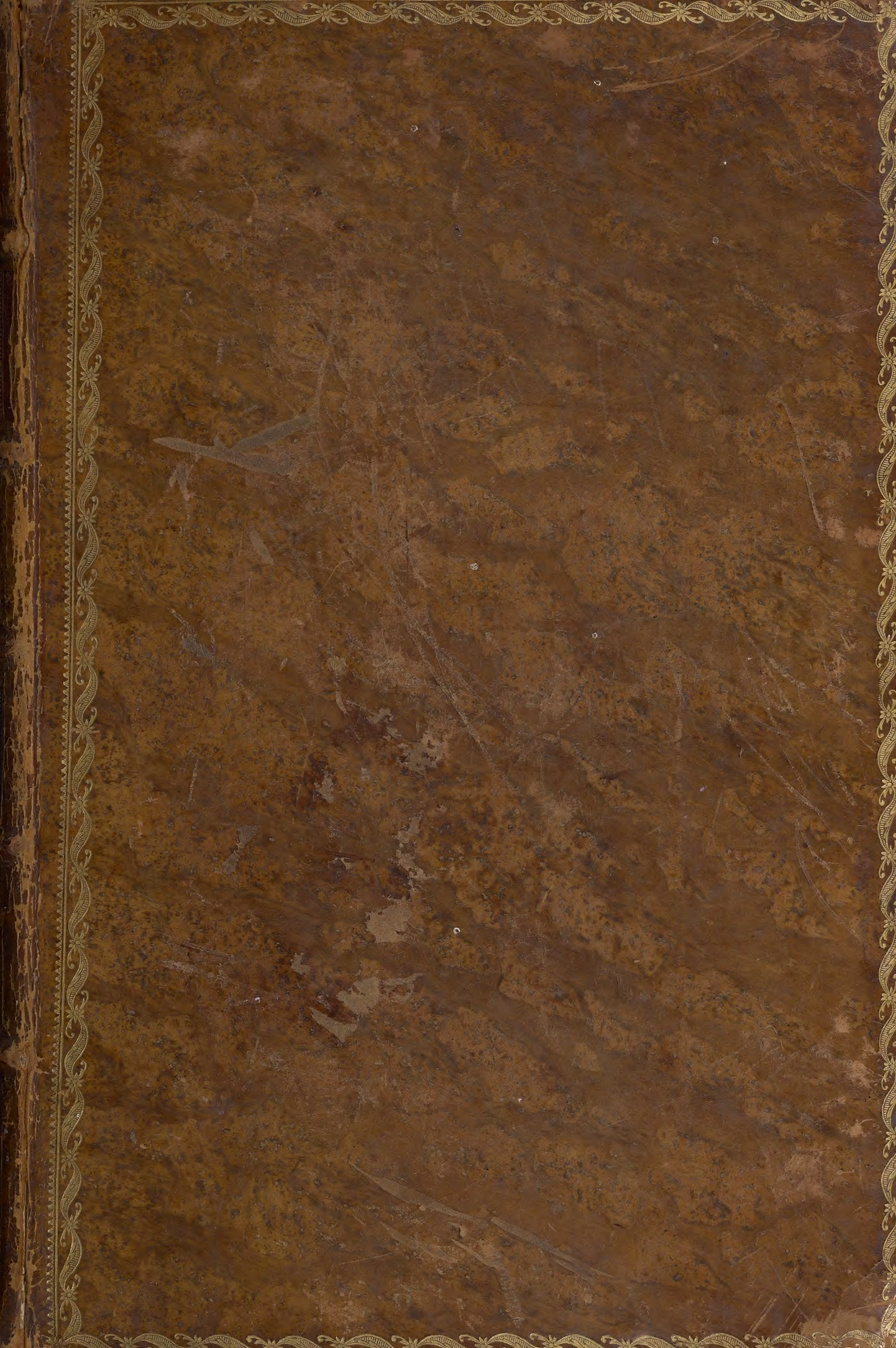
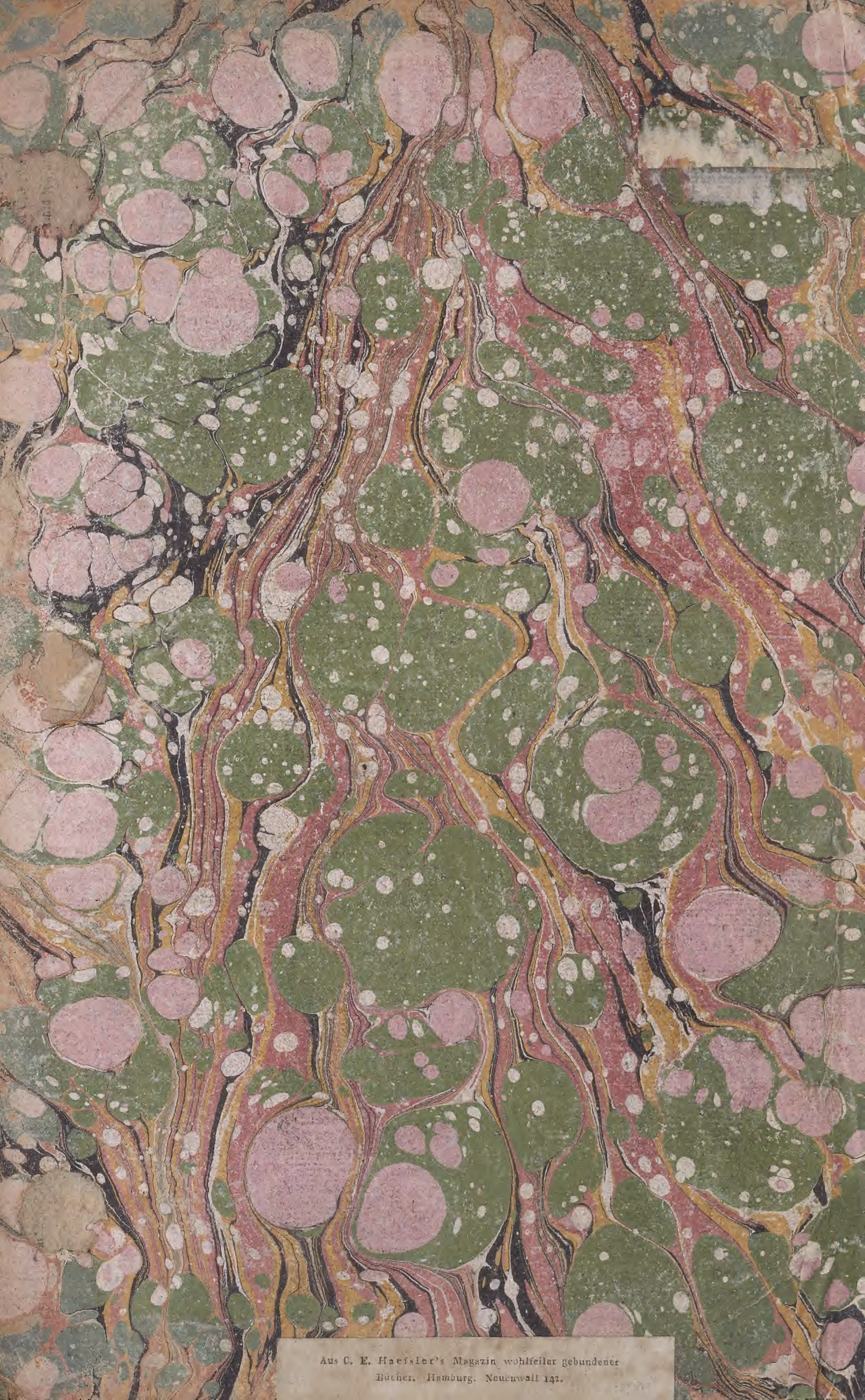
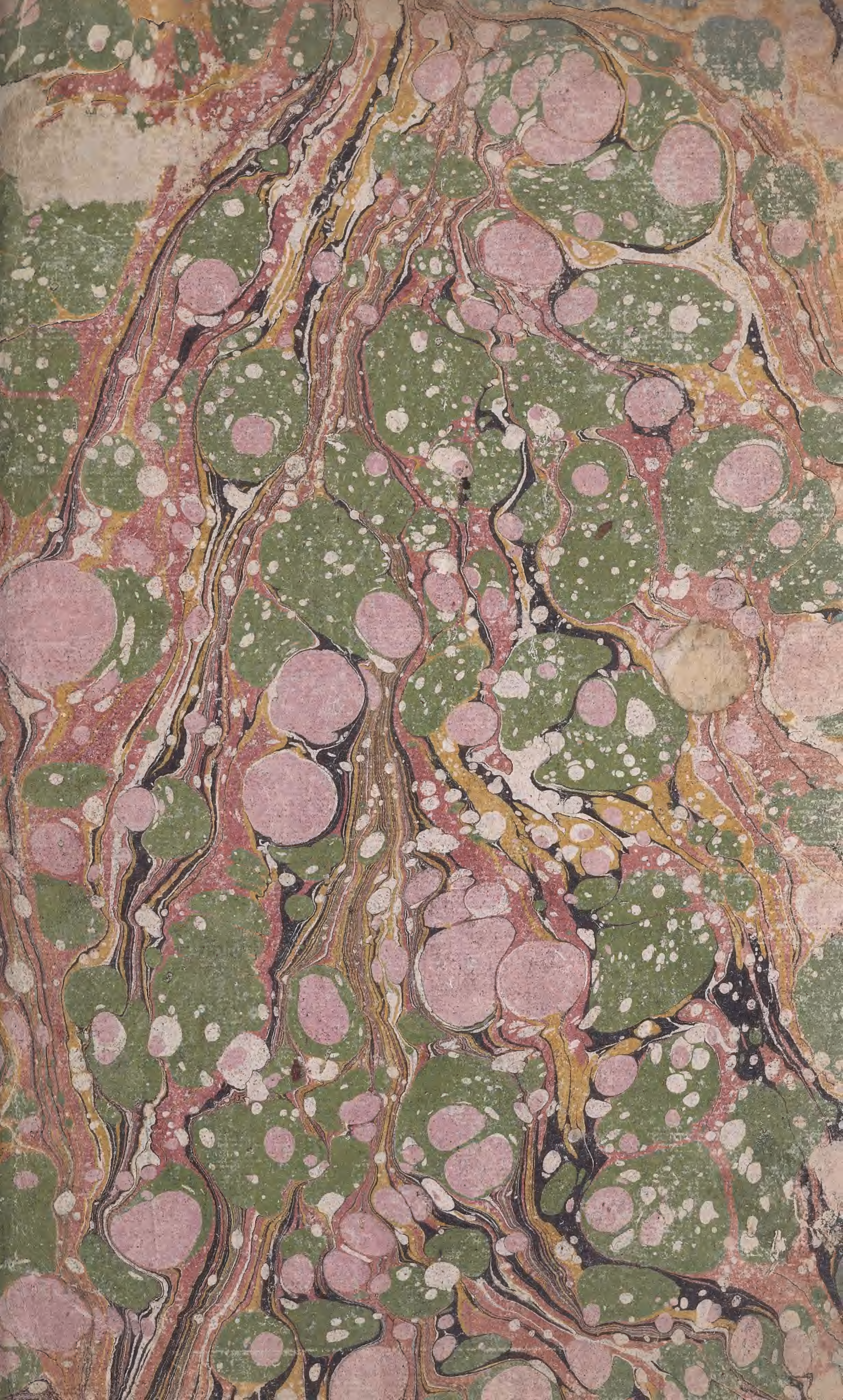

Aus C. E. Haefsler's Magazin wohlfeiler gebundener Bücher. Hamburg. Neuenwall 142.

M G

486.
NATIONAL ... PARK CANCELLED

CONR. GESNERI TIGVRINI, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Historiæ Animalium Liber II. qui est de Quadrupedibus Ouiparis.

NVNC DENVO RECOGNITVS AC PLVRIBVS IN locis ab ipso authore ante obitum emendatus & auctus, atq; aliquot nouis Iconibus & descriptionibus locupletatus, ac denique breuibus in margine Annotationibus illustratus.

ADIECTI SVNT INDICES ALPHABETICI VNDECIM super nominibus Ouiparorum quadrupedum in totidem linguis diuersis: & ante illos Enumeratio eo ordine quo in hoc volumine continentur.

FRANCOFVRDI

Ex officina Typographica Ioannis Wecheli,

Impensis Roberti Cambieri.

MDLXXXVI.

1586

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

Ludwig K.
Schmarda

CANCELLED
SMITHSONIAN
NATIONAL ZOOLOGICAL PARK
132

SMITHSONIAN INSTITUTION
326592
AUG 23 1944
NATIONAL MUSEUM

FQL
41
G39h
liber 2
1586
RB
SI

CLARISSIMO VIRO D.
VALENTINO GRAVIO DECIMARIO ET SENATORI FRIBERGENSI, Conradus Gesnerus S. P. D.

D Condendam Animalium historiam, clarissime Gravi, cùm animum appulissem, viderem q; minimam esse cognitionem in me eorum animalium quorum naturas scribere aggressus eram: neque veterum duntaxat scripta coaggerare liberet, sed mea quoque industria aliquid addendum statuissem, inops ab initio ferè consilij eram. Nam peregrinationem longius, res varias plenius explorandi gratia aut indagandi nouas, quod maximè cupiebã, propter sumptus quàm pro meis fortunis maiores, suscipere mihi non licebat. Reliquum erat, vt ab amicis & viris eruditis, quos vel de facie vel fama per diuersa Europæ loca noueram, varias animantium formas historiasq; ad me mitti peterẽ: sed hoc quoq; ne facerem, quoniam hæc sine sumptu curari non possunt, verecundia retrahebat. Interim dum ista meditor, & omnem ferè spem de peregrinis animalium figuris, marinis aliisq; acquirendis abiicio, & in veterũ huius argumẽti scriptis legẽdis inq; suos locos & ordines describẽdis pergo, paulatim factũ est vt egregij quidam viri & ad literas illustrãdas literatosq; iuuandos nati, alij spõte, alij à me pudore posito rogati, liberaliter multa cõmunicarint. Aliorum igitur beneficẽtiæ aliâs, si vixero, omnẽ grati (vt par est) animi significationem declarabo. In præsentia verò tuæ, vir ornatissime, hoc secũdo Historiæ nostræ libro in nomen tuum inscripto, eximiæ in me liberalitati gratias agere volui. Multas enim & raras animantium volucrium, nantium & terrestrium figuras, tuo beneficio, cum descriptionibus & historiis etiam plerorũq;, optimus & doctissimus ille in omni literarum genere Georgivs Fabricivs, præclarum Germaniæ nostræ decus, iam aliquoties ad me misit. Porrò præter gratitudinis officiũ, quod omnino præstare debebam, hoc etiam obiter lucrari me video gaudeoq;, quòd inclyti nominis tui patrocinio & authoritate, splendoris & dignitatis non mediocre ornamentum Operi nostro sit accessurum. Id enim mihi certo polliceor, qui vt eruditum in optimis literis te virum esse, grauissimo Georg. Fabricij testimonio, ita & humanissimum ac studiosorum hominum Mæcenatem singularem, eodem & ipsa in me beneficentia tua adductus, facile & libenter agnoscam. Postremo hanc veluti coronidẽ & corollarium lucri mei mihi fore aliquando persuadeo, vt tua cura, industria & liberalitate, Oceani Germanici Balthiciq; aliquot piscium & belluarum, pręter illas quas iam prius misisti, icones ac corporis naturęq; ipsorum descriptiones accipiam. Hanc equidẽ spem quasi vigilans somnio (vt suos quisque amores solet) & opto hoc mihi somnium ratum aliquando & hypar, vt Græcè dicã, euenire. Nec dubito quin ad hoc conandum Georg. Fabricius noster tum excitare te, tum ad perficiendum viam ostendere & velit & possit. Verum tu mihi ignosces humanissime Gravi, quòd plura etiã quàm hactenus contulisti in ignotum ac nihil de te bene meritum hominem, beneficia postulare videar. Siquidem illa non vni mihi, sed vniuersæ Reipub. literariæ, Philologiæ præcipuè & Physiologiæ peto: quibus ego excolẽdis hac præsertim in parte Naturæ, iãdudum me (vt vides) totum astrinxi. Partim verò etiam tibi & nomini tuo. Quid enim honestius inter omnia maximi illius Alexãdri facta legitur, legeturq; perpetuò quàm quòd Aristotelem vt omnem animaliũ naturã quàm plenissimè traderet, & omnia in hac pulcherrima naturę parte miracula, vel terris remota, vel in aquis & mari toto abdita, in apertum educeret, proponeretq; spectanda, liberalissimè iuuit? Cætera eius, vt ple-

rorunq; principũ virorum geſta, bellis, ſanguine, cædibus, iniuriis, ambitione, libidine, aliisq; malis & vitiis referta, ita literis prodita ſunt, vt magna cum ignominia apud omnes bonos & cordatos homines hæc eorum fama perennet. Sed hæc ego fruſtra tibi, nec omnino commemoraſſem, niſi alios etiã hæc fortè lecturos ſperaſſem. Optârim enim quàmplurimos penitus intelligere, rem longè honeſtiſſimam eſſe, circa optima & pulcherrima mortalium ſtudia bene merendo, famam & gloriam ſibi immortalem comparare. Quippe hoc nobiliſſimum gloriæ præmium viros bonos & vtilitatem doctrinamq; publicam promouentes, etiam ſponte ſua, veluti vmbra corpus, conſequitur. Verum hæc omnia tanquam extra propoſitum à me dicta exiſtimare te velim. Vnum enim hoc huiuſce dedicationis inſtitutum mihi fuit, vt pro illis quorum hactenus mihi author fuiſti beneficiis, non eſſem planè ingratus. Quòd ſi in poſterum etiam (vt viri boni ſemper ſui ſimiles ſunt) eodem me meosq; lucubrandi in quibus conſeneſco labores animo fouere, ac promouere perrexeris, per abundantiam quidem bonitatis ac liberalitatis tuæ id fieri interpretabor. Vale & viue vir ampliſſime animo & corpore beatus in Domino noſtro Ieſu Chriſto, vt eius inprimis gloriam deinde bonas literas omnes ornare & colere, vt cœpiſti, pergas.

Tiguri anno Salutis M. D. LIIII.
tertio Idus Februarij.

ENVMERATIO QVADRVPEDVM OVIPARORVM EO ORDINE QVO IN HOC volumine deſcribuntur.

FINIS.

EORVN-

EORVNDEM ANIMALIVM INDEX
ALPHABETICVS, ET COPIOSIOR.

INDEX NOMINVM Hebraicorum, quibus etiam Arabica & Chaldaica adiunximus. Arabica quædam *al* articulum præfixum habent, quem (quod ad alphabeti ordinem) neglexi-mus. Sunt quæ *a* tantum pro *al* habent.

VOCES QVÆDAM Hebraicis literis ſcriptæ, quas Rabini aut recentiores Iudæi ex diuerſis linguis, Hiſpanica præſertim & Gallica mutuati ſunt.

VOCABVLA Perſica.

GRÆCA.

FINIS.

CONRA-

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER II, DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

DE CHALCIDE SEV CHALCIDICA LACERTA, QVAM ET SEPA NOMINANT.

A.

LACERTA quam hi sêpa, alii chalcidem vocant, in vino pota morsus suos sanat, Plinius. & similiter Dioscorides & Galenus, qui non chalcidem, sed chalcidicam lacertam (σαῦραν χαλκιδικὴν) vocant: Aristoteles, Nicandri Scholiastes, vt Dioscorides, χαλκίδα. Hermolaus Barbarus aliam chalcidem, aliam chalcidicam lacertam esse putat in Castigationibus Plinij lib. 32. cap. 3. & 4. non alio argumento impulsus, quàm quòd apud Plinium 32. 4. legitur, Salsamentorum (piscium salsorum) cibus prodest à serpente percussis, &c. peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elope dipsádeve percussis. Ego sêpas hoc in loco non lacertorum, sed serpentium generis accipio, de quibus in serpentium historia plura dicam. Idem serpentis genus Nicander non sêpem, vt Aetius & Lucanus, sed *sepedóna* nominat. Apparet autem tum lacerto sepi, tum serpenti hoc nomen à vi venenosa factũ, quod vim habeant septicam, hoc est exedendi, & tabem atq; putredinem quandam corporibus morsu suo inferendi. Nam & Nicandri Scholiastes de sepe lacerto scribit, sic vocari παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας. Chalcidis vocabulum inde natum est, quòd virgis quibusdam ærei coloris distinguatur hæc lacerta: *vide* in *B*. Lacertam hanc vero & antiquo nomine chalcidem à colore dictam fuisse credimus, & ex eo deinde nomine, cuius rationem non nouissent omnes ad adiectiuum gentis & loci nomen translatam eius appellationem fuisse, dictamq; chalcidicam, quasi in Chalcide Eubœæ plurima inueniretur, quod falsum est: cum in Libya & Cypro nasci præcipuè dicatur. Factum ob id etiam est, vt in antiquis scriptoribus modò chalcis, modò chalcidica lacerta inueniatur, eorumq; authoritate diuersum (notat Hermolaus) non idem creditum hoc animal fuerit, Marcellus Vergilius in Dios. Chalcis, alij ζυγνίδα (Gaza *dygnidam* vertit) suo morsu aut interimit aut vehementē dolorem mouet, Aristot. Ζίγνις, (in vtraq; syllaba per iota,) ἡ χαλκῆ σαῦρα, Hesych. & Varinus: qui ζίγλας etiam κῶλα interpretantur, qua voce Græci artus, hoc est manus & pedes intelligunt, vnde stellio dictus κωλώτης: & forsan ζίγνις etiam παρὰ τὰς ζίγλας, & apud Latinos lacertus ab ijsdem partibus. Πιπαλὶς, ἡ παρά ποι χαλκὶς, παρὰ δὲ ἐνίοις σαῦρα, Hesych. Varin. Sed quærendum an πιπαλὶς vox, forte à ζιγνὶς corrupta sit. Πίγγαλος, σαῦρος ὁ καλούμενος χαλκὶς, Iidem. ¶ Lacerti alij maiores sunt, qui virides cognominantur, minores alij qui & chalcides, Io. Rauisius & Fr. Alunnus. Atqui ego vulgarem lacertam minorem, quæ passim apud nos ruri inter fruteta & sæpes & per parietes repit, simpliciter lacertam vocandam affirmârim, non etiam chalcidem: quæ quidem peregrina & alte-

Nomina diuersa.

Cur seps dicta sit.

Cur chalcis dicta.

Cur ζιγνὶς dicta.

rius orbis videtur, nobis ignota. Georgius Agricola Græcam vocem chalcis ab ære factam imitando Germanicum nomen fingit kupfferadex, id eſt, ærea lacerta.

B.

Chalcis ſeu zygnis, ſimilis paruis lacertis eſt: ſed colore ſerpentis quam cæciliam nominant, Ariſtot. *Σῆπα γε μὴν πεδανοῖσι δομὴν σαύροισιν ἀλύξεις*, Nicander in Theriacis, hoc eſt, *Vitabis etiam ſepem corpore ſimilem humilibus lacertis.* Scholiaſtes *δομὴν* corpus interpretatur. *λείπει δὲ τὸ ὁμοίαν.* Seps ideo etiam chalcis appellatur, quod quibuſdam lineis (virgis) æris ſpeciem gerentibus, eius dorſum diſtinguatur. ad octo palmorum (*παλαιστῶν*) longitudinem accedit. naſcitur in Syria, Libya & Cypro, Nicandri Scholiaſtes. ¶ Ge. Agricola lacertam chalcidicam à viridi non corporis figura differre ſcribit, ſed colore tantum. Ego communi & paruæ lacertæ potius, vt Ariſtoteles, quàm viridi, quæ maior eſt eam comparârim.

Figura corporis.

C.

Saxa incolit, Nicandri Scholia.

G.

Medicamenta & remedia quæ ex lacerta chalcide confici poſſunt.

Suo morſu aut interimit, aut vehementem dolorem infert, Ariſtot. In vino pota morſus ſuos ſanat, Dioſcorid. & Plinius. Lacertam chalcidicam (diſſectam) proprio morſui imponunt, & ex vino propinant, Galenus lib. 11. de ſimplic. Qui à lacerta chalcide appellata percuſſi ſunt, eos tumor pellucidus conſequitur, veluti nigrore in ambitu plagæ relucente. conſequitur autem & putrefactio. Curatio verò eadem illis accommodata eſt, quæ ad muris aranei morſum referetur, Aetius 13. 13. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumque cibus prodeſt à ſerpente percuſſis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur. peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, percuſſis, Plin. Et alibi, Caſtorea aduerſus phalangia & araneos ex mulſo bibuntur, ita vt vomitione reddantur: aut vt retineantur, cum ruta: aduerſus chalcidas (aliâs chalcidicas) cum myrtite (vino.)

Remedia aduerſus eius morſus.

H.

Ὁμώνυμα.

a. Eſt & tuberculi maioris ac peſtilentis nomen ſeps apud Hippocratem, ab erodendo impoſitum, Hermolaus. Meminit Hippocrates libro 3. Epidemiorum ſectione 3. circa principium: *Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα ἃ σὴψ καλέεται, ἐκθύματα μεγάλα.* Et rurſus lib. 6. (ſecundum diuiſionem Græci codicis) ſect. 8. Lumbos dolenti (inquit) recurſus ad latus, & puſtulæ quæ ſeps vocantur. ¶ *Κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν* (locus obſcurus, quod ex abrupto citetur) *ὁ χαλκίμυθνος σὴψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα*, Phanias, vt citat Athenæus libro 9. vnde hoc ſaltem apparet quòd ſeps plantæ cuiuſdam nomen ſit. ¶ Chalcidicam Ælianus, ſi quis inquit habeat in tritico, fore vt incorruptum ſeruetur: de ſerpente (imò lacerto) intelligat, an de piſce chalcidico, qui & chalcis dicitur, non conſtat, Hermolaus. Atqui Varro lib. 1. de re ruſtica idem hoc ſcribens, terræ aut cretæ genus Chalcidicam intelligere videtur, vbi de tritico condendo agit, his verbis: Quidam ipſum triticum conſpergunt quum addant in circiter mille modium quadrantal amurcæ: item alius aliud affriat aut aſpergit, vt Chalcidicam, aut Caricam cretam, aut abſinthium. Chalcidica herba & amygdala optimè faciunt ad mellificium. Plurimum enim fœtum (*γόνον*) ex eis fieri aiunt, Ariſtot. in Mirabilibus. Eſt & chalcis accipitrum generis. Millepedam ſiue ſcolopendram, inſectum ſiue vermem oblongum, piloſis pedibus, pecori præcipue nociuum, millepedam Latini. Græci ſcolopendram & ſêpa vocant, Plinio teſte (duobus locis) nec immeritò, quoniam morſum, vt idem ſcribit, tumor inſequitur & putreſcit locus. quare non placet vetus lectio, quæ *ip.a* pro *ſepa* habet. ips enim aliud genus vermis eſt.

Millepes vermis.

CIRCA Cairum Ægypti, veſperi apparere ſolet parui lacerti genus muros perreptans, & muſcas deuorans, quod à Græcis vulgo *Samiamitos* appellatur, ab Italis TARENTOLA, vel *terrantula* potius à terra, à veteribus CHALCIDICA LACERTA. Bellonius.

DE CHAMÆLEONTE.

A.

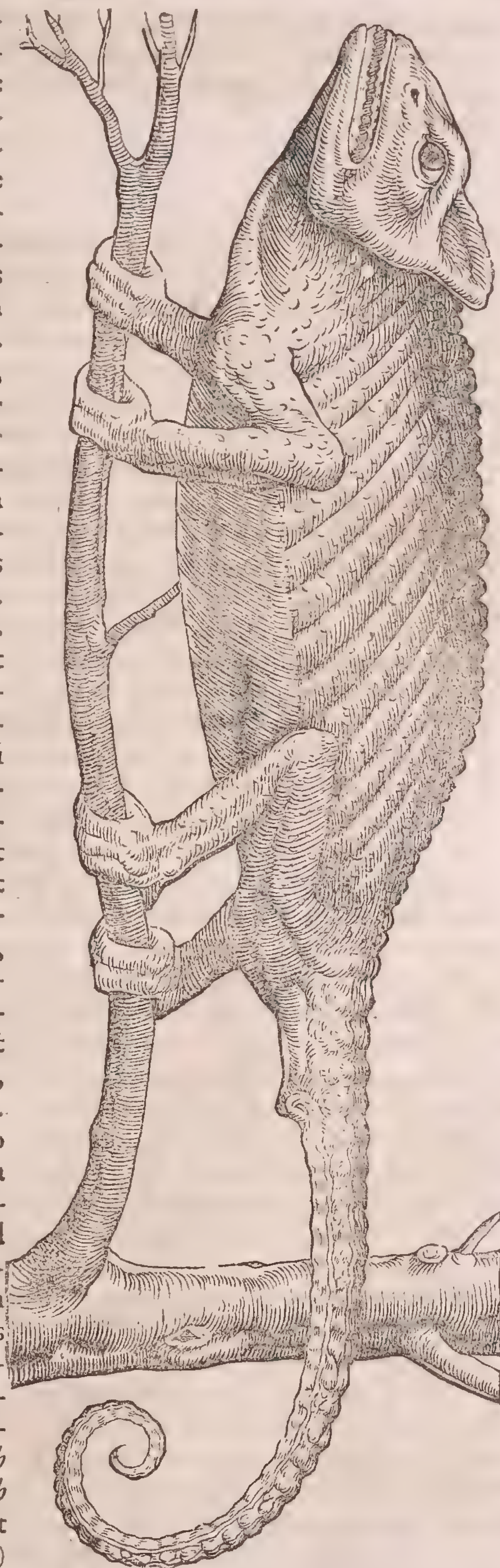
Nomina diuerſa.

Cur chamæleō ſit dicta.

CHAMÆLEONEM Latino an chamæleontem Græco more proferas, parum intereſt: (ego tamen Græcorum more, quoniam dictio Græca eſt, chamæleontem potius dixerim:) & in recto ſimiliter chamæleo, vt Gaza dixit, vel chamæleon. Nomen à Græcis ei datum videtur, quod aliqua ex parte leonem, grandem & ferocem beſtiam, ſuo corpore repræſentet: ſonat enim chamæleon humilem & veluti per terram repentem leonem. Simili ratione plurimas herbas ab aliqua maiorum arborum ſimilitudine dixerunt, vt chamæceraſum, chamæcypariſſum, chamædryn, chamæpityn. Cauda ſanè huius animantis, leonis alcæam quodammodo repræſentat. *Harbe* vel *alharbe*, animal eſt quadrupes, quod Plinius chamæleontem vocat, cuius meminit Auic. 2. can. cap. harbe, Andreas Bellunen. Idem *alarbian* animal aquaticum de genere ſcinci (id eſt, crocodili terreſtris) declinans ad colorem citrinum, nonnullos interpretari ſcribit. Auicenna lib. 2. cap. 350. de re medica, harbe vel

Harbe vel alharbe.

vel harba nominat hoc animal. In historia verò animalium, Aristotelis locum de chamæleonte transferens, Credo (inquit) quod sit *halarce* vel *harcon* (sic enim habent codices impressi.) Et paulò post, Sed reuera non est ardon, sed similis ei, Hæc ille. Docent autem peritiores Hebræi *hardon* vel *hardun*, speciem esse *alzab*, id est crocodili. Dioscoridis etiam lonchitis herba ab Auicenna harbe vocatur, lonchitides duas in vnam confundente. Vetus Auicennæ glossographus *harbe* bubonem interpretatur, *alharba* lanceam, quam Græci lonchen appellãt. Serapioni in libro de simplic. cap. 421. *harbe* αἴλουρον, id est, felem, aut σίλουρον, id est, silurum piscem significat: nam quæ adfert Galeni verba, apud illum de felium carne leguntur lib. 11. Simplicium: quæ verò Dioscoridis, de siluro, lib. 2. & sanè facilis erat error, præsertim in Græcis dictionibus: nam si pro α legas σ, aut contra, αἴλουρος & σίλουρος, in se cõmutabuntur: quin & hodie excusi quidam codices Dioscoridis Græci pro Σίλουρος inepte habent αἴλουρος. Ego apud Galenum etiam errorem esse conijcio lib. 11. Simplic. & σιλούρων non αἰλούρων legendum: (apparet enim hæc verba à Dioscoride eum mutuatũ,) & Serapionem apud vtrumq; malè ælurum legisse, & vna voce transtulisse harbe: quasi æluros & chamæleon vnũ esset animal, quales multi Arabum medicorum errores sunt. כוח, *koah*, vel *koach*, Leuitici 11. R. Kimhi docet genus esse *hazab*, id est crocodili. Rabi Iona dicit Arabice vocari חרדון, *hardun*. (Auicenna *hardun* facit speciem *aldab*: vide infra hoc in capite in verbis Alberti, & in Lacerto *A.* de voce *hardun*) R. Salomõ לרזירט, id est, lacertam interpretatur, Sanctes rubetam. Chaldæus reddit *koaha*. Arabs *hardun*, Persa אן סנגא *an sanga* (*an* articulus est, *sanga* vox ad scincum alludit, qui est crocodilus terrestris.) Septuaginta & Hieronymus, chamæleon. Eadem vox koah repetitur Numeri 14. Iudæus quidam testudinem mihi interpretabatur: ego planè scincum significari crediderim. Huic finitima vox est אוח *oah* vel *oach*: Hieronymus draconem vertit, Iudæi cercopithecum exponunt: R. Isaac *koph*, id est, simiam, vel *chuldah*, id est, mustelam. Kimhi Hispanicè vocat *furon*, id est, viuerram. Syluaticus vocem *oac* salamandram interpretatur. קאת, *kaath*, in sacris literis alij aliter transferunt, cuculum Iudæi: Hieronymus mergulum, pelicanum, onocrotalum, Septuaginta pelecâna, & catarrhacten alibi, & Sophoniæ 2. chamæleontes, nimirũ vocis affinitate decepti: nam *coach* quoq; Leuit. 11. chamæleontem interpretantur. *Lilith* Hebraicam vocem alij aliud significare docent, (vt pluribus dixi in Onocentauro post Asini historiam:) sunt qui auem magnam interpretentur vento victitantem, quam vocant, גמליון, *gamalion*, quæ quidem ridicula est interpretatio: chamæleon enim quem nonnulli aere victitare falsò putant, non auis, sed quadrupes ouipara est. ¶ Χαμαιλέων, ζῶον ᾠοτόκον καὶ πεζόν, id est, Chamæleon animal ouiparum & gressile. Pro chamæleon recentiores quidam barbari corruptè scribunt *gamaleon*, *zameleon*, *aamelon*, *hamaleon*, *meleon*. Isidorus, Albertus & huius farinæ authores, chamæleontem cum salamandra & stellione ineptissimè confundunt. *Hamaleon* est animal quod nos stellionem vocamus maiorem: hoc enim est simile corporis sui figura lacertulo magno, cui etiam similis est ille crocodilus qui *hardon* Græcè vocatur, Latinè autem *hamaleon*, Albertus de animal. 2. 1. 5. Et circa finem eius capitis, cum chamæleontem ex Aristotelis verbis copiosè descripsisset, subijcit: Hoc autem animal certò est de genere stellionis, illud scilicet quòd vulgò draconem vocant, nostrates lindtwurm / hoc est vermem tiliæ aut vermem syluæ. Sed hæc omnia magnam Alberti inscitiam arguunt. Peregrinum est

animal, quamobrem nullum ex alijs linguis nomen suppetit, quod Latinis etiam deest. Germanicam fingo ein rattadex / ex ratto mure quem magnitudine & cauda refert, & crurium altitudine (altior tamen eo) & lacerto, quem reliqua specie bona ex parte repræsentat, composito nomine, ac si murilacertum dicas.

B.

Quibus in regionibus reperiatur.

Chamæleontem & Africa gignit, quanquam frequentiorem India, Plinius. Per omnem Asiam chamæleon plurimus, Solin. Indiæ animal esse Ælianus scribit. ¶ Similis & magnitudine est (lego *figura & magnitudine*) supradicto (terrestri scilicet) crocodilo chamæleon, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans, Plinius.

De figura corporis.

Figura totius corporis lacertam planè repræsentat: latera deorsum ducta ventri iunguntur, vt piscibus: & spina (dorsi) modo piscium eminet, Aristot. Figura & magnitudo erat lacerti (stellionis, Arnoldus) nisi crura essent recta & excelsiora: latera ventri iunguntur vt piscibus, & spina simili modo, Plinius. Animal est quadrupes, facie qua lacertæ, nisi crura recta & longiora ventri iungerentur, Solinus: apparet autem locum mutilum esse, ex Plinio & Aristot. restituendum: non enim crura in eo ventri iunguntur, sed latera. Elatior à terra est quam lacerta, Aristot. Ipse celsus, hianti semper ore, Plinius. Corpus asperum totum, vt crocodilo, Aristot. & Plin. Asperum cute, qualem in crocodilis deprehendimus, Solinus. Squamosum, Arnoldus de Villanoua. Longitudo à summo rostro ad initium caudæ, digiti septem vel octo. Proceritas siue altitudo, digiti ferè quinq; : crurum per se, tres cum dimidio. Caudæ longitudo, digiti octo vel nouem. Spina dorsi eminens & acuta, & quodammodo cristata est, per dorsum & caudam totam: iuxta quam proximè, sed humilius, vtrinq; ad singula costarum initia tuberculis eminentibus osseis, linea descendit, & per caudam quoq; extenditur vtrinq;. Quòd nisi tuberculis istis trium, quos dixi, versuum: & aliorum trium in ima parte, quæ planior est, exasperaretur, esset planè magnitudine & figura rattorum, id est, maiorum murium caudæ similis. Medius locus inter imum ventrem & summum dorsum, flexum siue angulum costarum circiter sedecim continet, ad Λ literæ Græcæ formam, sed angulo patentiore, qui retrò ad caudam spectat: repletur autem his costis totus corporis alueus, ac venter totus, integro vbiq; ambitu, vt ipse obseruaui. Mutat suum colorem inflatus. Verum & niger nō longè dissimilis crocodilo est: & pallidus, vt lacertæ: maculis distinctus, vt pardus, nigris. Mutatur color toto in corpore: nam & oculi concolores reliquo corpori redduntur, & cauda eundem colorem accipit: pallescit cum moritur, defunctusq; colorem eundem seruat, Aristot.

Quemcunq; colorem attingit reddit, præter rubrũ & candidum.

Mutat colorem subinde, & oculis, & cauda, & toto corpore: redditque semper quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. defuncto pallor est, Plinius. Ex duobus quidem sceletis, quos habeo, alter pallidi coloris, alter nigricantis est. Color varius & in momento mutabilis, ita vt cuicunque rei se coniunxerit, concolor ei fiat: colores duo sunt quos fingere non valet, rubrus & candidus, (aliqui candidum tantum excipiunt. Marc. Verg. nos id apud Philem legimus & Suidam:) cæteros facile mentitur, Solinus. Non vno colore spectatur, sed sese furtim subducit, & videntium oculos veluti perstringit: nam nigro colore si eum offendis, mutat se ipse, ac se citò in viriditatem inuertit: alius rursus visus album colorem (hunc Plinius & Solinus ei negant) tanquam aliam personam histrio induit, Ælianus.

Animal pauidum est, ideo versicolore.

Nullum animal pauidius existimatur, & ideo versicoloris esse mutationis, Plinius. Solinus cutim glabram & læuem speculi modo proxima æmulantem, in chamæleonte & polypo, mutationis colorum in eis causam assignat, vt in Tarando recitaui. *Id quoque quod ventis animal nutritur & aura, Protinus assimilat, tetigit quoscunq; colores,* Ouidius 15. Metam. Colores suos multifaria qualitate commutat, modo veneta, modo blattea, modo prasina, modo cyanea, Cassiodorus in epist. de chamæleonte.

Quæ sit mutationis colorum causa.

Non timor, imò cibus, nimirum limpidus aer, Ambo simul vario membra colore nouant, Io. Vrsinus. Ego tenuissimam cutem (qualem esse in sceleto animaduerti) instar tenuis laminæ corneæ colores facile reddere puto, præsertim cum neque sanguis impediat, neque viscera admodum, cum solus ferè pulmo manifestus in eo sit.

De suo, & de alieno corio ludere. Prouerbia. Chamæleonte mutabilior.

Tertullianus in libello de Pallio: Hoc soli (inquit) chamæleoni datum, quod vulgò dictum est, de suo corio ludere: sentiens chamæleonem pro suo arbitrio vertere colorem cutis: Quod annotauit Des. Erasmus in prouerbio, *De alieno corio ludere*, quo in eos vtemur, qui securius agunt sed alieno periculo. Hinc etiam prouerbium, *Chamæleonte mutabilior*, Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, quadrabit in hominem versipellem, varium, ac inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum: vel, vt aliis verbis dicam, qui ad omnia commodè atque commodissimè se habeat: quod in Atheniensem Alcibiadem relatum est. Aristoteles etiam libro primo de moribus ad Nicomachum, chamæleontis vocem vsurpat ad exprimendum inconstantiæ vitium. Chamæleon ouiparorum terrestrium omnium tenuissimus est: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat: causa ad mores animæ eius referenda est: præ nimio nanque metu multiformis efficitur. Metus enim refrigeratio per inopiam sanguinis calorisque est, Aristoteles. Plutarchus etiam meticulosum & trepidum natura hoc animal esse scribit:

bit: eaq́; ſolum de cauſa colorem variare, non quod conſulto quicquam ſtruere latitaréve inſtituat. Chamæleon ſingulis horis diei mutat colorem, Kiranides. ¶ Faciem habet leonis, pedes, & caudam crocodili, colorem varium, à capite vſq; ad caudam neruum vnum ſolidum, Idem. Carnem nuſquam niſi in capite & maxillis, & poſtremo caudæ (περὶ ἀρχὴν τὴν τῆς κέρκου πρόσφυσιν, id eſt, circa principium caudæ, qua corpori committitur) admodum exiguam poſſidet: nec alibi ſanguinem quàm in corde, & oculis, & loco à corde ſuperiore, & venulis hinc tendentibus. Verum nec in ijs quidem vlla copia, ſed pauxillum habetur ſanguinis, Ariſtot. Caro in capite & maxillis, & ad commiſſuram caudæ admodum exigua: nec alibi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantum, Plinius. Corpus penè ſine carne, Solinus. Membranæ in omnes ferè corporis partes multæ ac validæ, longeq́; firmiores quàm in cæteris tendunt, Ariſtot. A medio capite retrorſum oſſea pars triquetra eminet: reliqua pars antrorſum colligitur caua & quaſi canaliculata, eminentibus vtrinque oſſeis marginibus, aſperis & leuiter ſerratis. Cerebrum paulò ſuperius oculis poſitum eſt, & propè ijs contiguum. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens veluti anulus æneus tenuis, (Gaza addit, nulla pelle interceptus, Niphus pro pelle legit *palla*, quæ pars eſt in annulo gemmam recipiens, vt annulus ſine palla intelligatur æqualis & continuus) cingit, Ariſtot. Oculi in receſſu cauo intus recepti, prægrandes, (maiores quàm pro portione, vt in ſceletis mihi apparet) rotundi, cute ſimili, atq; reliquum corpus obducti, media ſui parte perquam exigua detecti, qua videant: quæ quidem videndi ſedes nunquam cute operitur: nec pupillæ motu, ſed totius oculi verſatione in orbem mutationeq; quoquo verſus aſpicit, quæ velit, Idem. Chamæleonis oculos circumagi totos tradunt, Plinius. Et rurſus, Oculi in receſſu cauo, tenui diſcrimine, prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, ſed totius oculi verſatione circumaſpicit. Subducti oculi, & receſſu concauo introrſum recepti, quos nunquam nictatione obnubit. Viſum deniq; non circumlatis pupillis, ſed obtutu rigidi orbis intentat, Solinus. Roſtrum ſimiæ porcariæ (χοιροπιθήκῳ) ſimillimum, Ariſtot. Eodem modo Albertus etiam legit, vel potius Auicenna quem ſequitur. Plinius verò aliter: ſic enim reddit, Eminet roſtrum, vt in paruo haud abſimile ſuillo. Ipſe celſus, hianti ſemper ore, Plin. Hiatus æternus, ac ſine vllius vſus miniſterio: quippe cum neq; cibum capiat, &c. Solinus. Dentium & gingiuarum loco os continuum ſupra infraq; labra ambiens ſerratum eſt: labrum ſuperius breuius & reductius. Gulam atque arteriam ſitu eodem continet, quo lacerta, Ariſtot. Pulmo ei portione maximus, & nihil aliud intus, Plin. Theophraſtus parum abeſſe ſcribit, Plutarcho teſte, quin corpus totum pulmo expleat: vnde aura viuere, & mutationibus perquam obnoxium eſſe conijcit. Sic enim Latinus interpres Simon Grynæus reddidit hæc verba, ὅθεν τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ. Non niſi in corculo pauxilli ſanguinis deprehenditur, Solinus: Plinij & Ariſtotelis eadem de re verba paulò ante retuli. Viſcera ſine ſplene, Plin. & Solinus. Lienem conſpicuum nuſquam continet, Ariſtot. Cauda prælonga, in tenuitatem deſinens, & (in vertiginem torta, Solin.) longis (viperinis, Plin.) implicata in ſe orbibus lori modo permultis, Ariſtot. Pedes ſinguli bipartito ſecantur, parteſque talem inter ſe habent ſitum, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectus: Sed ipſæ etiam reliquæ partes paulo tenus in digitos quoſdam finduntur: videlicet primores, triplici fiſſura interius, duplici exterius: poſteriores interius duplici, exterius triplici, Ariſtot. Vola (vt ſic appellem) inter digitos ſatis ampla eſt, à qua ceu calcaria quædam enata parum prominent, in poſterioribus tantum cruribus. Crura recta, & longiora quàm lacertæ, ſed inflexus eorum ſimilis, Ariſtot. Vngues (Vnguiculi) adunci, Ariſtot. Plinius: hamati ſubtili aduncitate, Solinus. Et hæc quidem partim ex veterum, partim ex noſtra obſeruatione chamæleontis deſcriptio eſt, mirabilis certe animantis, & quo Ariſtoteles nullum ferè inter omnia diligentius deſcripſit. Addam etiam hic quæ Petrus Bellonius de eodem ſcribit his verbis.

Deſcriptio partium corporis.

Dictum eſt ranam ad chamæleonem hoc ipſo accedere, quod in capiendo cibo eadem ferè nitatur induſtria. Hoc autem vt certius ex ſcripto ac pictura appareat, de chamæleone etiam inter aquatilia dicere inſtituimus, eſt enim paludibus etiam frequens animal. Chamæleon igitur duplex à nobis conſpectus eſt. Alter in Arabia puſillus, lacertam viridem non excedens, colore albicante, ſubfuluis ac rubentibus maculis diſtinctus: alter in Ægypti æſtuarijs frequens, corpore, duplo quàm Arabicus, maiori: colore inter indicum & viridem ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare ſolet: vnde verſicolorem chamæleonem antiqui appellauerunt. Vterque autem chamæleon capite eſt criſtato in camelopardalis modum, duobus vtrinque oſſiculis in ſumma fronte prominentibus: luciſſimis oculis, piſi magnitudine, ſola pelle contectis, vt quod ab ea extet, milij magnitudinem non excedat: admodum flexilibus, vt altero ſurſum aut deorſum inſpiciente, alter, præter cæterorum animalium morem, aliò intentus eſſe poſſit. Iners eſt animal vt & ſalamandra, neque currere vt lacerta poteſt. Quamobrem hominum conſpectum non refugit, nec facilè terretur, imò nec morſu hominem appetit. Arbuſta conſcendit ob viperarum ac ceraſtarum metum. Famem octo menſes, atque interdum annum ferè integrum tolerat. Vnde falſò creditum eſt, eum nihil edere, ac vento ali. nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis præditus ſit, ventum intrò magno impetu attrahit, eoque intumeſcit. Foramina ad nares & auditum habet. Oris rictum amplum, maxillas dentibus ſerratis ſupra & infra communitas, quales in typhloti ſerpente videas. lin-

Deſcriptio ex Bellonio.

guam teretem, ſeſqui palmum longam: quam à longè in inſecta, quibus maximè veſcitur, vibrat: & mucore, quem in extremo ſpongioſum habet, muſcas, ſcarabeos, locuſtas, formicas ad ſe adducit. Lineam habet ſub ventre ſquamulis denticulatam, albam, ad caudam vſq; protenſam. adeoq; artificioſe in huius animalis pedibus natura luſit, vt anteriores eius pedes à poſterioribus maximè diſſideant. Anterioribus enim ternos intrà digitos, extrà binos: poſterioribus autem ternos extrà, intrà binos poſuit. Duodecim oua excludit, longa, lacertarum modo. Cor habet muris domeſtici magnitudine, hepatis lobos duos, quorum ſiniſter maior eſt. Folliculus fellis grani hordei magnitudinem non excedit, ſiniſtro hepatis lobo inhærens, Bellonius.

Deſcriptio altera ex Scaligero.

Hic etiam aſcribendum duxi, quæ Scaliger de eodem animali ſcribit in libro de Subtilitate ad Cardanum his verbis: Ioannes Landius in vltima Syria cum eſſet, ait, ſe vidiſſe vnum è quinque quos emerat, Chamæleonibus linguæ repentino, momentaneoq; iaculatu muſcam, quæ in eius eſſet pectore, legiſſe. Propterea illius à ſe diſſecti linguam narrabat inuentam palmi longitudine, cauam, inanem. In ſumma tanquam acetabulum cum mucco, quo prædã tolleret. Id nouum ſane iis, qui ſolo vento viuere hactenus exiſtimarunt. Dorſum ei incuruum & tanquam ſerratum. Tergus variatur maculoſis quaſi tuberculis, vt in Rhombo. Venter depreſſioribus clauiculis aſperatur. Oculi pulcherrimi, quos ſine colli flexu circumuertit. Color eſt albus eis, viridis, luteus. Naturalis viridis, admodum dilutus in tergo: at ſub ventre dilutior, albicantiq; propior. Variatur tamen totus rubris, & cæruleis, atq; albis punctis. In quoſlibet mutari colores verum non eſt. Super viridi viriditas vegetatur, ſuper luteo temperatur ad luteum. Super cæruleo, aut rubro, aut albo non vincitur viriditas natiua: ſed puncta cærulea, & rubra & alba, viuidiorem, validioremq; ſui ſpeciem dant. Super nigro ſubnigreſcunt, manet tamen tenor ille viredinis atro confuſus. Etiam haud mutato ſuppoſito colore, mutat ipſe ſuum, vel metu, vel moleſtia, aut oppreſſus aut ſolutus. Quòd aër illi pro cibo ſit aliquandiu, ex eo patet: quod & annum integrum aiunt inediam tolerare: & vbi excepit hiatu auram, & occluſit malas, turget ei venter. Etiam inueni qui diceret: obuerſum ad ſolem haurire radios, eoſq; conuerſione hiantem ſequi. Quinq; digitos in pedibus habere dicitur, quibus ſtet paſſis. Vbi teretibus incumbit ſurculis, curuare eos, atq; ramos amplecti, quo Pſittaci modo ſolent, vtrinq; binis: non vt aues cæteræ, tribus vna ex parte, vnico altrinſecus. Sic Pſittaci. At Chamæleo, quia habet impares, ternos, & binos, explicat, ac diſpertit, ſed ordine inuerſo. Namq; eos, qui in pedibus ſunt poſterioribus, ita diſponit, vt extrorſum ternos ſtatuat, introrſum binos. Anteriorum contrarius ſitus eſt. Hæc ex Landio accepi.

C.

De naturalibus corporis actionibus. Viſus. Inceſſus. Cibus, aer vel ros.

Diſſectus hic totus ſpirare præterea diu poteſt, motu admodum exiguo adhuc circa cordis ſedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum vel maxime coſtas cogere atq; adducere poteſt, Ariſtot. ¶ Viſus ei, non circunlatis pupillis, ſed totius oculi verſatione, vt in B. dixi. ¶ Motus (inceſſus) ei piger admodum, vt teſtudinis, eſt, Ariſtot. Plin. Solinus. Audio eum per arborum ramos lento gradu reptare. ¶ Ipſe celſus, hianti ſemper ore ſolus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento, Plinius. Et alibi, Chamæleonum ſtelliones quodammodo naturam habent, rore tamen viuentes, præterq; araneis. Similis cicadis vita. (Viuunt enim cicadæ & ſtelliones rore, qui ex aere deſcendit.) Hiatus æternus, ac ſine vllius vſus miniſterio: quippe cum neq; cibum capiat, neq; potu alatur, nec alimento alio quàm hauſtu aeris viuat, Solinus. *Id quoq, quod ventis animal nutritur & aura, Protinus aſsimilat, tetigit quoſcunq, colores*, Ouidius lib. 15. Metam. Chamæleontem ſolo aere nutriri falſum eſt: quoniam interiora, vt Ariſtoteles inquit, ſimilia omnia habet lacertæ, quam non ſolo aere nutriri conſtat: quare melius puto chamæleonem rore enutriri ac viuere, vt Theophraſtus ait. Videntur autem illi decepti, quoniam longo tempore viuit ſine cibo & rore: nam propter exiguum calorem diu ſine alimento degere poteſt, Niphus. Ipſe à quodam qui viuum habuerat, cuius ſceleton mihi tradidit, audiui obſeruatum ſibi aliquoties muſcas ab eo deuorari, quas longa lingua exerta inuolutas (aut forte transfixas, vt iynx ſua lingua formicas figit) arriperet. Num quæ animalia odoribus & ſpiritu ali poſſint, diſputat Cælius Rhodig. Lectionum Antiq. 24.21. ¶ Gignunt & quadrupedes oua, chamæleontes, lacertæ, Plinius. Chamæleon animal eſt ouiparum & greſſile, Heſych. ¶ Subit cauernas, & latitat more lacertarum, Ariſtot. Hybernis menſibus latet vt lacerta, Plinius. Latet hyeme, producitur vere, Solinus.

Generatio. Verſatur in cauernis.

D.

De animi affectibus. Pauidum eſt animal. Quomodo ſeſe aduerſus ſerpentem muniat.

Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſſe mutationis, Plin. Sed coloris mutationem alij in alias cauſas reijciunt, vt in B. dixi. Circa caprificos ferus, innoxius alioqui, Plin. ¶ Alexander Myndius chamæleontem contra famelici ſerpentis impetum hoc modo munire ſe ait: Feſtucam bene latam & validam mordicus tenet, ſub qua ceu clypeo ſe verſans contra hoſtem ſerpentem venit. Serpens quia feſtuca latior eſt, quàm oris hiatu ſuperari ab eo poſſit: & chamæleontis reliqua membra firmiora, quàm vt morſibus lædantur, fruſtra laborat ac ſe fatigat, Hæc Ælianus & Philes. Venenatorum ſerpentum eſſe hoſtem acerrimum chamæleonem aiunt. Is ex illis vnum quempiam ſpeculatus in vmbra captantem auras, aut in radiis apricantem, in eam ſcandit arborem, quæ illi imminet:

minet: vnde ex ore filum demittit araneorum more: in cuius fili extremo guttula sit, margaritæ splendore. Ea tactum in vertice serpentem, mori. Illud etiam admirabilius. Si ad perpendiculum nequeat filum demittere: quòd minus ad amussim respondeat ramus, in quo est, inferiori loco, vbi cubat serpens: ita filum corrigere pedibus anterioribus, atq; eius tractum temperare, vt ad lineam quasi catheton descendat. Scaliger de Subtil. ad Cardanum. ¶ Coruus occiso chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infestum virus extinguit, Plinius. Chamæleo impetibilis est coraci, à quo cum interfectus est, victorem suum perimit interemptus: nam si vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur: sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cum afflictum se intelligit, sumpta fronde laurea, recuperat sanitatem, Solinus. Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (casu,) occurrit oleastro huic veneno suo, Plin. & Solin. Vis eius maxima contra accipitrum genus: detrahere enim supra volantem ad se traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus, Plinius. ¶ Recentiores quidam chamæleontem animal fraudulentum, rapax, & ingluuiosum, ideoq; secundum legem impurum esse scripserunt: quodq; per aduersam valetudinem mansuetum se fingat, perquam efferatum alioquin.

Antipathia chamæleontis & corui. *Accipitri infensissimum animal.* *Fraudulentū, rapax, ingluuiosum.*

G.

Chamæleontem peculiari volumine dignum existimauit Democritus, per singula membra desecratum, (vnde nos quædam depromemus,) non sine magna voluptate nostra cognitis proditisque mendaciis Græcæ vanitatis, Plinius. Deinde cum multa superstitiosa ex hoc animali, authore Democrito, recensuisset, addit: Felle glaucomata & suffusiones corrigi, propè creditur, tridui inunctione. (reliqua, quoniam superstitiosa videntur omnia, ad *H. e.* differo.) Chamæleontis fel tantam vim habere creditur, vt hypochyses intra triduum inunctionibus sanet, Marcellus. Galenus lib. 4. cap. 8. de compos. sec. locos medicamento cuidam ad tollendos pilos inutiles & pungentes in palpebris chamæleontis etiam fel admixtum ab Archigene meminit: qui vsus fellis huius etiam apud Auicennam legitur. Pro felle cameli fel *ascalabotæ*, id est, stellionis substituendum ad remedia legimus inter Antiballomena Æginetæ. vbi ego pro camelo *chamæleontem* potius legerim: nam cum camelo nihil commune videtur habere stellio, cum chamæleonte multa. Fel eius dulcificatum (forte cum dulci aliquo mixtum) ornat quotidianum, (forte, curat quotidianam,) Kiranides. ¶ Creduntur depilari palpebræ chamæleontis sanguine illitæ, Dioscor. & Auicenna. *Vide* infra in Ranunculo viridi. Inunctio temporum cum sanguine *harbe* animalis (vulpam ipse interpretatur, vespertilionem, ni fallor, intelligens) somnia terrifica inducit, Arnoldus de Villanoua. Lingua eius suspensa super obliuiosum, memoriam ei restituit, Idem & Rasis. Chamæleo à capite vsq; ad caudam habet vnum solum neruum solidum, qui abstractus nomine ægrotantis, & collo alligatus, opisthotonum sanat, Kiranides. Cæteræ eius partes eadem præstant quæ phocæ vel hyænæ partes, Idem. ¶ Ad comitialem, Chamæleontem in olla coquito, donec intabuerit, & oleum spissescat: consumpto autem animali, ossa ipsius selecta in locum Solis expertem reponito, ac comitialem collapsum in ventrem conuertito, oleoq; dorsum à sacro osse vsq; ad primam vertebram inungito, ac statim excitabitur: hoc vbi septies feceris, ex toto ægrum liberabis: oleum autem pyxide reponito, Trallianus. Ad podagram quæ nondum contraxit nodos, admirabile & probatum remedium: Chamæleontis caput & pedes ipsius, extimaq; pedum, vel genuum præscindito, & quæ ex dextro pede habentur, seorsim seruato: & rursus à sinistro pede extrema similiter præscindito, seruatoq; & ipsa priuatim, ac vbi duos digitos dextræ manus impresseris, pollicem & annularem vngue chamæleontis, inquinans sanguine digitorum dextræ manus extrema, dextra chamæleontis: sinistræ autem manus sanguine, sinistra animantis extrema: in exiguum canalem includito, ac gestato dextra quidem animantis extrema dextro pede, sinistra autem sinistro, vsq; dum æger curatus fuerit. At chamæleontem præcisis extremitatibus adhuc viuentem panniculo lineo puro inuolutum attingito, ad Solis exortum. Sin autem contingat manus quoq; prædicto affectu cruciari, attingito etiam manus, ac in exiguos canales indito, curabisq; ipsas: facito autem hoc Luna desinente, Trallianus.

De vsu ex chamæleonte percipiendo. *Fel glaucomata & suffusiones corrigit.* *Vsus sanguinis.* *Linguæ.* *Nerui.* *Medicamenta ex chamæleonte ad comitialē morbum.* *Ad podagram.*

¶ *Alharbe* (Arnoldus ex hoc loco non rectè lacertam vertit, ego chamæleontem intelligo: nam & supra lib. 2. cap. 350. de harba scribens ea quæ chamæleontis sunt, de ouo eius venenato libro 4. dicturum se promisit: quanquam alibi vespertilionem significat, vt in *A.* retuli) venenosa est, proxima stellioni: ouum quidem eius intra horæ spatium interimere fertur. Curatur autem tum huius tum stellionis (in cibum aut potum illapsi, mixtive) venenum, cura communi, & similiter vt cantharidum, Auicenna 4. 6. 2. 5. Oua alharbe, vt quidam putant, in corpus sumpta, mortem statim inferunt, nisi remedia accelerentur. Detur igitur in potu stercus accipitris (*falconis*, Bellunen̄.) è vino, vt vomitus integer sequatur, inungaturq; corpus butyro bubulo cocto, & capiti sal cataplasmatis instar imponatur: & vescatur ficubus siccis, & oleo (aliâs butyro crudo) & gentiana. ¶ Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (casu, Solin.) occurrit oleastro huic veneno suo, Plin. Impetibilis est coraci (coruo, Plinius) à quo cum interfectus est, victorem suum perimit interemptus: nam si vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur: sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cum afflictum se intelligit, sumpta fronde laurea recuperat sanitatem, Solinus: & Plinius vt in *D.*

Remedia aduersus chamæleontis venenum.

recitaui. Ego ex hoc animali vtcunq; venenoſo, nonnullos (in Africa) paratum quoddam remedium equis exhibere audiui.

H.

Philologica. Aulici chamæleontes. Chamæleon herba.

¶ *a.* Chamæleontes aulicos nominat Budæus libro quinto de Aſſe, eos qui egregiè ſimulare norunt, & reconcinnare ſe identidem ad mores aulicæ potentiæ. Ariſtoteles Ethicorum 1. chamæleontem pro homine mutabili ponit. Per Chamæleontem verſipellem hominem ſignificari aiunt, Pierius in Hieroglyphicis. ¶ Eſt & chamæleon herba in carduorum cenſu, ſic dicta, vt Plinius ſcribit, à varietate coloris: mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; aliis coloribus. Iſtam quidem colorum varietatem Dioſcorides nigro priuatim attribuit: vt albus forte idem nomen habeat, non quod ſimiliter colores mutet, ſed à ſimilitudine partium ſuarum cum nigro. Statuuntur enim duo hæc genera, album & nigrum, à radicis colore vocata. Miror quòd Plinius ſcribit 21. 16. chamæleontem in folijs non habere aculeos, quum res ipſa aliter nos doceat. Memini in Gallia & alibi genus quoddam cardui videre folijs diuiſis, albicantibus, amaris, non aculeatis, capitibus ſpinoſis multis ſtellatim (vt ita dicam) aut muricum ferreorum inſtar radiatis, candidis, ſed à chamæleonte diuerſum vt iudico. Plura de his carduis ſcripſi in Cane *C.* inter morbos canum. Arabes Græcum nomen ſeruant: ſcribunt enim *kameleonta, kemaliun, chamaliun. Fenuchia alkemelion,* Vetus gloſſographus Auicennæ. Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3. 21. florem chamæleontis coaguli vſum præſtare ſcribit. Atqui ſpina illa, cuius floribus in multis Galliæ locis hodie ad lac coagulandum vtuntur, ſpina alba Græcorum eſt, quod & Ruellio placuit. Chamæleontum generis eſſe dixerim *carlinam* hodie medicis appellatam, quaſi cardinam: carduus enim humilis eſt, cuius itidem duæ vel tres differentiæ ſunt. Viſcum, id eſt, humorem concretum & glutinoſum, maſtichæ aut thuri ſimilem, circa radices chamæleontis albi quandoque reperiri aiunt: & tum peculiariter chamæleontem ixiam, id eſt, viſcarium aut viſcigerum nuncupari, magiſq; venenoſum eſſe: quanquam & ſine viſco & ſimpliciter vtriq; vis venenoſa attribuatur, nigro præſertim, quamobrem ne inter corpus quidem datur, vt Galenus ſcribit: apud Aetium tamen libro 3. iſij corticem inuenio dari ad pituitam euacuandam præcipuè: cæterum libro 12. cap. 46. in antidoto purgatorio quodam *iſion* interpretatur chamæleonem nigrum. Galenus in Gloſſis Hippocratis ἴξιον, folium chamæleontis albi interpretatur. Inter nomenclaturas apud Dioſcoridem ixias cognomen tum albo tum nigro attribuitur: cum Dioſcorides circa albi tantum radices viſcum reperiri meminerit: Plinius, Ruellio teſte, circa vtrumque. Chamæleontem vtrumq; quibuſdam locis circa folia ſua dicunt viſcum emittere, Author de ſimplic. ad Paternianũ. Ferunt & nigri viſcũ, ſed quod pro maſtiche non ſit vt ex albo, Hermolaus. Nec refert an circa folia aut circa radicem dicas, quoniã folia in terra tantum ſtrata habent, circa radicẽ radiata. Coagulum hœdi remedio eſt contra viſcum & chamæleontem album, Plinius. Idem alibi ſæpe viſcum ſimpliciter pro chamæleonte viſcario nominat, ineptè quidem & imperitè. Sed hac de re plura leges in Hermolai Corollario & Caſtigationibus Plinianis, & Ruellij hiſtoria ſtirpium, &c. Chamæleon niger *vlophyton* (al. *vlophonon*, Sipontinus *buphonon* legit,) quoniam anginæ modo iuuencas necet, Hermolaus. Eſt & inter dipſaci nomenclaturas, chamæleon apud Dioſcor. Arabes chamæleontem & chamelæam, quam & *mezereon* vocant, nulla ratione confundunt: quanquam & inter Dioſcoridis nomenclaturas, Cnidios coccos tum chamelææ tum chamæleonti nigri adſcribatur, qui neutrius iſtorum, ſed thymelææ proprie fructus eſt. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, &c. Plinius. ¶ Mygale Chamæleonti ſimilis eſſe dicitur, Obſcurus: atqui mygale mus araneus eſt, qui minimum aut nihil cum chamæleonte ſimilitudinis habet. ¶ Chamæleontis Heracleotæ ſcriptoris libri diuerſi paſſim ab Athenæo citantur.

Mygale chamæleonti ſimilis. Chamæleon. Heracleota ſcriptor. Superſtitioſi chamæleontis vſus.

¶ *e* Hunc in locum referre libuit ſuperſtitioſis quoſdam tum medicos tum alios magicos vſus ex chamæleonte, vt apud Plinium leguntur, his verbis: Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: Item iecur in tegulis vſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquam vbi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: Lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus ſi ſit domi: Si vero inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam ſi viuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem è prioribus dextrum, genæ pelle illigatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroreſq; nocturnos pollere. Item dextram mammillam contra formidines pauoreſq;. Siniſtrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ etiam chamæleon vocetur, additoq; vnguento in paſtillos digeri: eos in ligneo vaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad vinciendos aduerſarios, vel hoſtes valere, vtique ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerint. Siniſtrum, mirum, quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis, & quibus velis mittantur, pudet referre. Omnia è dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: Serpentes fugari

ignibus

ignibus inſtillato: Muſtellas contrahi in aquam coniecto. Corpore vero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præter ea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cum id animal nullo cibo viuat, cum ſimiarum vrina illita inimicorum ianuæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq́; gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, vt quæ intus ſint omnia appareant: vtinamq́; eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi: Palamq́; eſt, virum aliâs ſagacem & vitæ vtiliſſimum nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum, Hucuſq; Plinius. Lingua chamæleontis geſtata cum radice herbæ chamæleontis & cynogloſſæ, obmuteſcere facit inimicos efficaciter, Kiranides. Dixerunt quidam *alharbe* (id eſt, chamæleontis) decocto ſparſo in aquam balnei, viridi colore infici illum qui immoratur in balneo illo aliquantiſper, & deinde paulatim priſtinum colorem recuperare, quod quidem ego verum eſſe non affirmârim, Auicenna 4. 6. 2. 5.

¶ *h* Chamæleonte mutabilior, Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, prouerbium, ſupra in *B.* explicatum eſt.

¶ Alciati Emblema in adulatores: *Emblema in adulatores.*

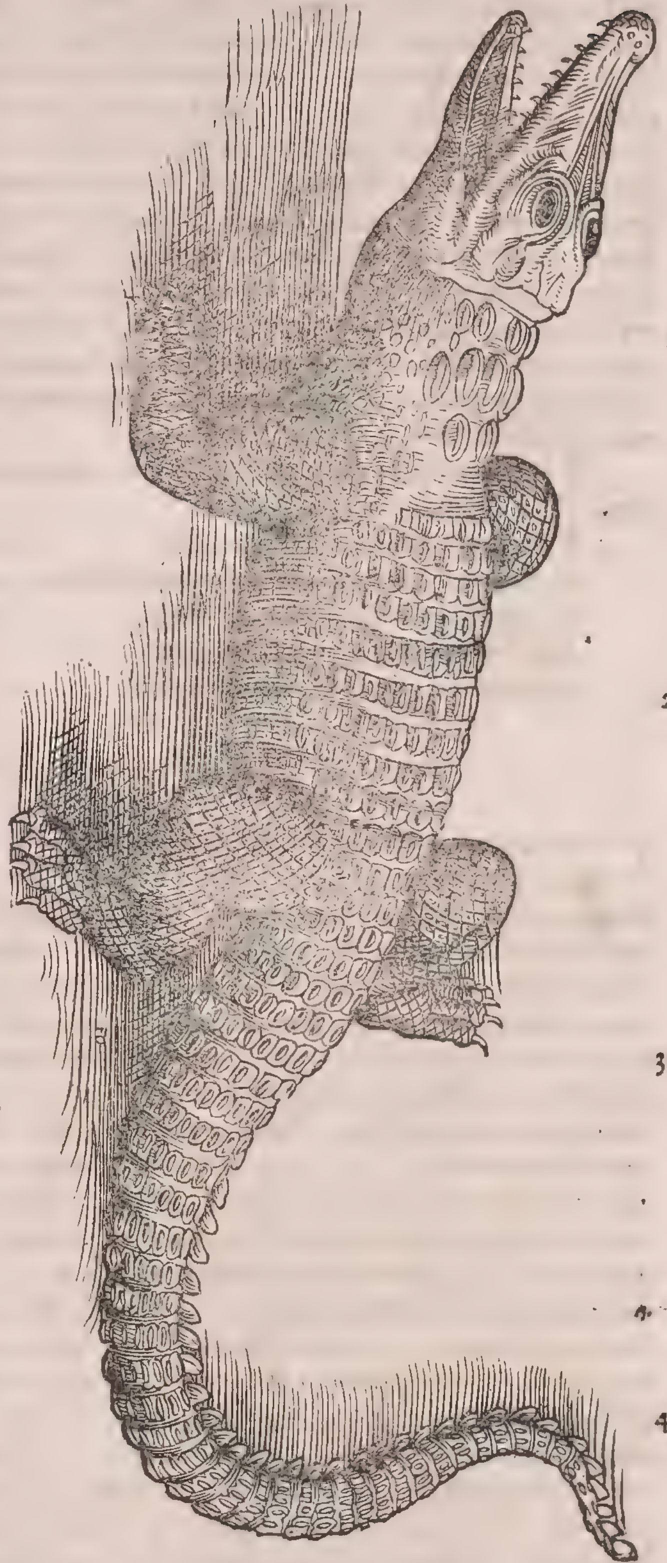
Semper hiat, ſemper tenuem qua veſcitur auram, *Reciprocat Chamæleon,*
Et mutat faciem, varios ſumitq́; colores, *Præter rubrum vel candidum.*
Sic & adulator populari veſcitur aura, *Hiansq́; cuncta deuorat.*
Et ſolum mores imitatur principis atros. *Albi & pudici neſcius.*

DE CROCODILO.

A.

CROCODILVS genus non eſt, ſed ſpecies ſimplex intelligitur, vt etiam ſerpens: quod ad proximum genus anonymon eſt, Ariſtot. Atqui Palladius crocodilum lacertam quaſi generis vocabulo nominat. Et ſanè videtur omne genus quadrupedis ouipari, aut lacerti aut ranæ aut teſtudinis genere rectè comprehendi. *De nominibus diuerſis.* Hebraicam vocem, כוח *koah*, Leuit. 11. Dauid Kimhi interpretatur genus *hazab*, id eſt, crocodili, quod Arabicè *hardun* vocetur, Perſa tranſtulit *ſanga*, (quæ vox ad ſcincum, crocodilum terreſtrem accedit,) Septuaginta & Hieronymus chamæleon. צב, *zab*, Leuit. 11. crocodilum interpretatur D. Kimhi *gereſchnit*, גרשנייט: & R. Salomon, *ſaget*, פגייט, animal ſimile, *zephardea*, id eſt, ranæ, bufonem forte intelligens: quod quidam hodie congruere putant, quoniam nomen ab intumeſcendo factum ſit. Chaldæus *zaba* vertit, Perſa אן רסו *an raſu.* Septuaginta crocodilus terreſtris, (malim crocodilus ſimpliciter, quoniam additur iuxta genus ſuum,) Hieronymus ſimpliciter crocodilus. Arabes (aut Chaldæi,) pro *zab* videntur *thab* dicere: nam apud Auicennam legitur lacertum (*hardun*) eſſe *aldab*, vt Bellunenſis legit, vetus codex non rectè habet *athab*: (ego non *aldab*, ſed ſpeciem *aldab* eſſe dixerim: nam & in Chamæleonte *A. hardun* ſpeciem *alzab*, id eſt, crocodili eſſe docui ex R. Kimhi. צפרדע, *zephardea*, Exodi 8. ſunt qui piſcem dicant, vt ſcribit R. Abraham) qui exiens è flumine rapit homines, (qui nimirum crocodilus fuerit) qui Arabicè vocetur אל תמסח *al timſach.* Ipſe magis probat ranas ſignificari. Salomon *pagulera*, פגולירא, & *grenolera*, גרינולירא: Septuaginta, Ioſephus & Hieronymus βάτραχοι, ranæ. Chaldæus *vrdeania*, עורדעניא. Arabs *zephada*, צפאדע. Perſa *zakſaha*, צקזהא, in ſingulari *zakſe.* Chaldæus & Arabs Hebraicum nomen relinquunt, Pſalmo 78. Chaldæus ſimiliter interpretatur: Arabs *alzephada*, vt ſupra. *Laaluka*, לעלוקה, duas habet filias (clamantes) affer affer, Prouerb. 30. *Aluka* Iudæi interpretantur ſanguiſugam: Kimhi videtur crocodilum intelligere: dicit enim eſſe vermem magnum, qui iuxta fluuios reſideat, & prætereuntes homines iumentaq́; capiat quorum ſanguinem exugat, Munſterus: locus is eſt de rebus quæ non ſaturantur. Crocodili quædam ſpecies vocatur *tenchea*, (de qua voce paulò mox) alia *hardon*, (de qua in Chamæleonte *A.*) alia *theſerach*, (huic ſimilis eſt Arabica *thimſach* paulò ante dicta,) Auicenna 2. 2. 1. Coruo & crocodili generi quod hardeos ſiue hardon Græci vocant, amicitia intercedit, Albertus, ſed imperitè. Ariſtotelis enim verba quæ illic tranſtulit, de cornicis & ardeolę amicitia ſunt: ardeola autem Græcè herodiòs vocatur, vnde corrupta vox *hardeos*, quam crocodili genus interpretatur, deceptus Arabicæ vocis hardon ſimilitudine. *Tiſma*, Auicennæ 2. 706. crocodilus eſt, Syluaticus. Idem alibi voces *tiſma* & *alinſa*, crocodilum exponit: Andreas Bellunenſis *altenſa*, (aliâs *temſa.*) Cum ſint multa genera crocodilorum, omnia maxillam inferiorẽ mouent præter *tencheam*, Albertus. Idem alibi tencheam non communem crocodilum, ſed aliam quandam ſpeciem eius in Ægypto eſſe ait, quod non probo: quæcunq; enim Ariſtoteles de crocodilo ſimpliciter, eadẽ omnia de tenchea ipſe (ex Auicenna nimirum) ſcribit. Addit, tenchea Ægyptiæ linguæ vocabulum eſſe. In Arſinoitica pręfectura mirum in modum colitur crocodilus, & eſt ſacer apud eos in lacu quodam ſeorſum nutritus, & ſacerdotibus manſuetus, & *ſuchus* vocatur, Strabo. Dubitet autẽ aliquis ſacrine tantum, an cuiuſuis crocodili nomen apud illos ſuchus ſit: ſed commune videtur vel inde quòd vox ſimilis eſt ſcincus, qua Græci crocodilum terreſtrem nominant: à qua *tinſa* etiam & ſimiles

Arabicæ prædictæ non abludunt. Crocodili Ægyptij *champsæ* (χάμψαι, si θάμψαι legeres, accederet vox ad Arabicam *temsa*) vocantur: Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in sepibus gignitur, quantum ad corporis speciem, comparantes, Herodotus. Cum legissem apud Herodotum in Euterpe, ab Ægyptijs olim *champsas* appellatos: rogaui Turcum quendã, ecquid ei nunc esset nominis? Respondit: *Kimpsac.* Iul. Scaliger. Videtur autem Herodotus loco citato per crocodilos in sepibus nascentes, scincos, id est, crocodilos terrestres, aut stelliones, aut aliud lacerti genus intelligere: vt & Varinus, aut quisquis est à quo ille desumpsit hæc verba, Crocodilus animalculum paruum est. Scribitur autem Græcè Κροκόδειλος, & quandoque Κρεκόδειλος, per enallagen literarum, Idem. Apud Paulũ Æginetam νειλοκροκοδείλους legimus, hoc est fluuiatiles è Nilo, ad differentiam terrestrium quos proximè nominarat. Δενδρίτης, crocodilus, Hesychius & Varinus. In Nilo sunt animalia quædam ad similitudinem draconis, vulgò *Cocatrix* vocant, Haithonus Armenus: subijcit autem statim crocodili descriptionem. Albertus & alij Barbari scriptores *Cocodrillum* nominant. Germani, Illyrij, & aliæ gentes, Europæ saltem, pleræq; omnes crocodili nomen retinent.

B.

Quibus in regionibus reperiantur crocodili. In Nilo. Bamboto Africæ fluuio, Darat Mauritaniæ flumine.

Crocodilum Ægyptus fert, Aristot. Crocodilum habet Nilus, terra pariter ac flumine infestum, Plinius. est enim amphibius, vt in C. dicam. Nilus hippopotamos, crocodilosq; vastas beluas gignit, Mela. Ingens eorum multitudo est in Nilo & stagnis propinquis, Diodorus Siculus. Mauritaniæ flumina crocodilos habent, Strabo. Bambotum amnis iuxta Atlantem Africæ montem, crocodilis & hippopotamis refertus est, Plinius lib. 5. cap. 1. & Solin. cap. 27. Ibidem Plinius Darat Mauritaniæ flumen memorat, in quo crocodili gignãtur. Scincos in Libya duos cubitos excedere Pausanias existimat, Hermolaus. atqui Pausaniæ locus in Atticis hic est, Aqua iuxta Atlantẽ turbida est, καὶ πρὸς τῇ πηγῇ κροκόδειλοι πήχεων (videtur numerus deesse in excusis codicibus, Hermolaus legit δυοῖν) ἦσαν οὐκ ἐλάσσους, id est, & iuxta fontẽ crocodili erant non minores duobus cubitis. (Abrahamus Lœscherus vertit, *cubito vno non minores*) accedentibus autem hominibus mergebantur in fontem. Vnde apparet Pausaniam hîc crocodilis propriè dictis, id est aquaticis vel amphibijs loqui, non autem de scincis qui terrestres crocodili sunt.

In Bithynia. In insula Syagro Africæ promontorio propinqua. In Indiæ fluuiis.

In Bithynia Chalcedonis agro ferè, crocodilos minutos quodam fonte nasci qui *Azaritia* dicatur, Strabo meminit, fortasseq; pro scincis accipit, quoniam paruos esse tradat, Hermolaus simili vt supra errore lapsus. Syagro maximo totius orbis promontorio in Arabia thurifera, propinqua est insula Dioscoridis (cuius & Stephanus meminit) in qua crocodili & viperæ plurimæ sunt, Arrianus. Crocodili in Nilo & alijs quibusdam & Indiæ fluuijs versantur, Albertus. Apollonius & socij cum per flumen Indum nauigio veherentur, equos fluuiales complures ferunt sibi occurrisse, multos etiam crocodilos illis simillimos qui in Nilo reperiuntur, Philostratus.

Species duæ.

¶ Crocodilum maiorem quanquam amphibium, authores tamen (Aristoteles) sæpe fluuiatilem cognominant, ad differentiam terrestris, qui in terra tantum agit, multo minor, & scincus etiam vocatur.

catur. aliqui tamen, Plinio teſte, ſcincum à crocodilo terreſtri diſtinguunt, quòd cutis ei candidior ac tenuior ſit, & ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Crocodilus, ſecundum Arabes, ſi pepererit oua in aqua, generatur alius crocodilus (ſimilis ei:) ſi verò in ripis iuxta aquam, ſcincus naſcitur. quamobrem fertur ſcincum eſſe de ſemine crocodili, Andreas Bellunenſis. Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immiſericordi in quidlibet voragine carniuori ſunt. In eorum ſummo roſtro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus. Plura de generibus crocodilorum dixi in *A*. præſertim ex Alberto ſeu Auicenna.

amphibius, & ſcincus terreſtris.

Duo genera in Gange.

¶ Crocodilus lacertam per omnia refert, cauda tantum differt, Albertus. ¶ Ad cubitorum longitudinem decem interdum extenditur, Marcellinus. Ouum non maius quàm anſeris edit: maximumq; animal minima hac origine euadit. creſcit enim ad quindecim cubita. Sunt qui eum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Ariſtot. Quidam hoc vnum animal (aliqui etiam vrſam, recentiores obſcuri) quandiu viuat, creſcere arbitrantur, Plin. Amometus in quadam Libyca vrbe dicit ſacerdotes ex lacu quodam cantionum illecebris præſtrictos crocodilos decem & ſeptem cubitorum educere, Ælianus. Excretus ad decem & ſeptem & amplius cubitos peruenit, Herodotus. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita, Plinius. Plerunque ad viginti vlnas magnitudine coaleſcit, Solinus. Iſidorus quidem pleraq; ex Solino mutuatus, non vlnarum ſed cubitorum viginti longitudine plerunque videri ſcribit. In tantam magnitudinem ſæpe excreſcit, vt Pſammitichi Ægyptiorum regis tempore Philarchus viginti quinque cubitorum dicat viſum fuiſſe: regnante Amaſide, ſex & viginti cubita exceſſiſſe, Ælianus. Albertus ſcribit duos à ſe viſos, vnum ſedecim cubitorum, alterum decem & octo. Ipſe Viennæ vidi Venetijs aduectos complures crocodilos cubitorum ſex, & tenellos etiamnum vnius cubiti, lacertis noſtratibus grandiuſculis admodum ſimiles, niſi quod colore plerunq; ſunt flauo, Vadianus in Melam. Petrus Martyr colorem eis flauum tribuit, ſed ventrem ſubalbidum. Crocodilus à croceo colore dictus eſt, Iſidorus & Arnoldus. Colorem chamæleo mutat, & niger non longè diſſimilis crocodilo eſt, Ariſtot. ¶ Corpus ei totum aſperum, Idē. Chamæleonti aſperum cute corpus eſt, quale in crocodilis deprehendimus, Solinus. Crocodilo fluuiatili cutis eſt corticoſa, contra omnem ictum inuicta, Ariſtoteles. Alibi etiam cortice eum tegi ſcribit, eoq; tam duro & rigido, vt firmior oſſe euadat. Herodotus pellem eis circa tergum impenetrabilem eſſe prodidit, Valla interprete: Græce legitur, δέρμα λεπιδωτὸν ἄῤῥηκτον. Squamis præduris oſtreorum modo totus obducitur, Volaterranus. Cute eſt contra omnes ictus inuicta, Plin. Et alibi, crocodilis & duritia tergoris tribuitur, & ſolertia. Pellis eorum rugoſa, (aſpera, corticoſa,) & adeo firma vt ea quaſi clypeo muniantur, Albertus. Circundatur maxima cutis firmitate, in tantum vt ictus quouis tormento adactos, tergore repercutiat, Solin. Cutim ita validam gerit, vt eius terga cataphracta, vix tormentorum ictibus perforentur, Marcel. Venter tantum ei mollior, (quod & Petrus Martyr teſtatur) qua parte à delphinorum quodam genere ſaucientur, vt dicam in *D*. Dorſum ſquamis duriſſimis, conchylij ferè duritie, vt neq; ſagittis transfigi poſſit, armatur, Petrus Martyr. Tergum & cauda, imò tota pars prona, vt ipſe obſeruaui, multis corticibus ſubrotundis ſquamatim compingitur, & eminentibus ijs ſecundum longitudinem exaſperatur. Iidem ad latera minores ſunt, minusq; eminent, in ventre candicant læuesq; ſunt, hoc eſt nihil omnino eminent. Tergum & caudam eis ab omni ictu inuictas partes, & armatas ſquamarum robore teſtis cruſtisve haud diſſimilium: ventrem verò molli & tenui eſſe cute Tentyritæ ſciunt, Ælianus. ¶ Crocodili (forte abundat hæc vox) veſpa volans, aut ſanguis crocodili, hominem noxium aut cædem (percuſſorem aut ſanguinem) ſignificant, Orus 2.25. vt ipſe transfero: Mercerus & Trebatius interpretes aliter.

Deſcriptio crocodili.

Longitudo decem vel quindecim cubitorum & amplius.

Crocodilus à croceo colore dictus.

Cutis aſpera.

¶ Crocodilo fluuiatili oculi ſunt ſuis, (ſuilli) Ariſtot. & Herodotus. Oculi hebetes, Ælianus. Viſus in aqua hebes, extra acerrimus, Ariſtot. Quadrupedes quæ oua pariunt, vt teſtudines, crocodili, palpebram inferiorem tantum habent ſine vlla nictatione, propter oculos præduros, Plinius. Ægyptij crocodilum ſolum ex ijs quæ degunt in humido, à fronte tenuem ac perſpicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & viſum obtegere, Cælius Calcagninus ex Plutarcho ni fallor. Lati capitis eſt, Kiranides. Roſtro porcino, Petrus Martyr. ¶ Crocodilus fluuiatilis ſolus animalium maxillam ſuperiorem mouet, Ariſtot. Reddit autem huius rei cauſam de partib. animal. 4.11. quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. itaque ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit. ad retinendum verò, vnde ictus inferri vehementius poteſt, inde motus commodius agitur. infertur autem vehementius deſuper, quàm de parte inferiore. Ergo cum vtriuſq; tum capiendi tum mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui neq; manus ſint, nec pedes idonei, commodius huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quàm inferiorem, Hæc ille. Inferiorem maxillam ſolus animalium non mouet, ſed ſuperiorem inferiori admouet, Herodotus, Plinius, Solinus, Marcellinus. Vnum hoc animal ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum, Plinius. Cum ſint multa genera crocodilorum, omnia mouent mandibulam inferiorem præter tencheam: & ideo hoc animal eſt fortiſſimi morſus, Albertus. Idem alibi viſos ſibi ſcribit duos crocodilos qui mandibulam inferiorem mouerint. Et rurſus alibi crocodilum marinum (non fluuiatilem) ſe vidiſſe, maxilla inferiore mobili. Ad marini

Deſcriptio partium corporis.

Oculi.

Maxillæ ſuperioris motus.

quidem crocodili differentiam Niphus etiam ab Alberto persuasus, crocodilum fluuiatilem aliquãdo ab Aristotele cognominari putat: Ego verò non quia marinus sit vllus crocodilus, (nisi quod fortè crocodilo simile in mari est animal, alterius generis,) sed ad differentiam terrestris fluuiatilem ab Aristotele dici censeo. Crocodilo vnico animalium superior maxilla mobilis visitur, inferiori interim cum temporum ossibus adeò vnita, vt ne tantillum quidem moueri queat, ipsaq́ue duos sinus nanciscatur, quibus superior singulis vtrinq; tuberculis latis nec nostris admodum dissimilibus inarticulatur, magna ex parte lacertarum testudinumq́ue inferiori maxillæ eleganter respondens: quemadmodum etiam totus crocodilus imagine (non autem magnitudine & geniculatis caudæ tu-

Ligua. beribus) lacertæ similis visitur, And. Vesalius. ¶ Crocodilus fluuiat. lingua caret, Aristot. Diodorus Siculus, Marcellinus. Linguam non habet, Solinus: neq; vllum eius signum, Albert. Soli crocodilo ex omnibus feris lingua innata non est, Herod. Vnum hoc animal terrestre linguæ vsu caret, Plin. Et alibi, Crocodilis lingua tota adhæret. Aquatile genus (inquit Aristot. de partibus animal. 2. 17.) breui tempore sentit sapores, hinc fit vt pro sui vsus breuitate linguam parum discretam habeant. raptim enim summaq; celeritate cibus ad ventrem ingeritur, quod immorari saporibus perfruendis nequeant, humore interlabente. Crocodilis nonnihil causæ ad eius partis vitiationem affert etiam immobilitas maxillæ inferioris. lingua enim inferiori annectitur maxillæ, quam illi quasi contra habent superiorem. Cæteris enim superior immobilis est. Itaq; vt ad superiorem non habent, quòd cibi aditus tollitur: sic ad inferiorem carent, quod superior quasi translata in locum inferioris est. Accedit ad hæc genus vitæ, quam more piscium agit, cum tamen ipse terrestre sit. itaq; vel ob eam rem inexplanatam hanc partem habeat necesse est. Et rursus eiusdem operis 4. 15. Quadrupedes omnes linguam in ore continent, excepto vno crocodilo fluuiatili. hunc enim non nisi locum tantummodo linguæ habere putaueris. cuius rei causa est, quod idem & terrestris & aquatilis quodammo-

Dentes. do est. ergo vt terrestris locum obtinet linguæ, vt aquaticus elinguis est. ¶ Dentes habet magnos exertosq;, Aristot. Diodorus Siculus, & Herodotus. Valla pro voce χαυλιόδοντας, reddit prominentes atque serratos, cum vox Græca prominentes tantum siue exertos significet, quales in apris spectantur. quanquam in his duo tantum extra os eminent sursum: vt in talpa totidem deorsum, in crocodilis vero plures è superiore maxilla deorsum prominent, ita vt etiam ore clauso foris spectentur, & quidem anteriores omnes, postremi aliquot non item. Verum est tamen simul etiam καρχαρόδοντας esse, id est serratis præditos dentibus crocodilos: quanquam scio Aristotelem scribere nullum animal simul & serratis & exertis dentibus esse. Dentes crocodilo albent, feri, oblongi, Petrus Martyr. Dentes habet magnos pro portione corporis & prominentes, Herodotus. Canini dentes crocodili febres statas arcent, thure repleti. sunt enim caui, Plin. Vnũ hoc animal superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliâs terribile, pectinatim stipante se dentiũ serie, Plin. Solinus. Ordine dentium pectinato, perniciosis morsibus quicquid tetigerit pertinaciter tenet, Marcellinus. Dentes eius fortissimi sunt, Albertus: nec non acutissimi, & modicè recurui, vt in ca tulo animaduerti: Herculem Ion Chîus inquit habuisse dentium tres ordines, ὀδόντων τρίστιχον θέσιν, multi etiam crocodilum, quidam verò & cete, Io. Tzetzes Chiliade 3. 115. Ego nihil tale in crocodilo reperio. Den-

Spina. tes possident sexaginta, Ælianus, & recte quidem, vt & ipse numeraui. ¶ Sexaginta vertebras in

Rictus oris. spina habent, quam totidem neruis alligatam esse ferunt, Ælianus. ¶ Rictus oris eius vsque ad locum aurium patet, si aures haberet, Albertus. Crocodilis quibusdam in Gange fluuio in summo

Lien. rostro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus. ¶ Crocodilus minimum habet lienem, Aristot. Lienem quidam putant inesse oua parientibus admodum exiguum: ita certè apparet in testudine & crocodilo, & lacertis & ranis, Plinius. ¶ Crocodilo testes intus adhærent lumbis, Aristoteles.

Cauda. ¶ Caudam habet oblongam, eadem ferè qua reliquum corpus longitudine, quod in catulo obseruatum mihi est. Eam similiter vt dorsum cortices validi & eminentes exasperant muniuntq; parte prona & ad latera: nam infernè læues tenuioresq; sunt. Crocodilus lacertam refert, nisi quod caudam non habet adeò rotundam (non ita geniculatis tuberibus distinctam, Vesalius,) & pinnas in eadem habet, Albertus. Ego pinnam inesse vidi in catulo per sex aut septem digitos extensam vsq; ad partem postremam. Crocodilus (aliâs Cordula, Κορδύλη, quod magis placet, hæc enim parua ad silurum dici potest, non crocodilus) natat pedibus & cauda, quam similem siluro habet, quoad paruum magno licet conferre, Aristot. Crocodilus est cauda breui, (longa, vt Kiranides scribit,) crassa, in turbinem à corpore desinenti, non vti in cæteris quadrupedibus, sed vti in piscibus cernimus: la-

Anus. certis breuibus, vnguibus rapacissimis. Vrsinas diceres crocodili manus pedesq́ue, nisi huic essent

Pedes & crura. squammei, illi autem villosi, Petrus Martyr. Non habere eum vnde egerat nisi per os, quidam tradiderunt, Idem. Crocodilum habet Nilus quadrupes malum, Plinius & alij. Ouiparis quadrupedibus, vt crocodilo, lacertæ, & reliquis generis eiusdem, crura tum priora, tum etiam posteriora retroflectuntur, paulum in latus vergentia, Aristot. Homini genua & cubita contraria: item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus: oua parientibus quadrupedum crocodilo, Plin. ¶ Vn-

Vngues. guibus (vnguium immanitate, Solinus) armatus est, Plinius. Vngues robustos habet, Aristot. & Herodotus. Quòd si vt armatus est vnguibus, haberet etiam pollices, ad euertendas quoq; naues sufficeret, viribus magnis, Marcellinus.

Crocodilus

C.

De naturalibus corporis actionibus.

Crocodilus ἀμφίβιος.

Crocodilus quanquam ambigentis ſiue ambigui victus animal eſt, ab Ariſtotele tamen & alijs fluuiatilis ferè cognominatur, ad differentiam terreſtris, qui perpetuò in terra degit. Terreſtris & aquatilis eſt, Herodotus. Aſſuetus elementis ambobus, Marcellinus. Vita ei in aqua terraq; communis, Plinius. Quadrupes eſt malum, & terra pariter ac flumine infeſtum, Idem. In terra & in flumine pariter valet, Solinus. Crocodilus greſſilis eſt, & degit quidem in fluido, victumq; inde emolitur: ſed aerem non humorem recipit, & foris parere ſolet, Ariſtot. Humore vt nec prorſus carêre poſſunt, ita niſi aliquando reſpirant, in ipſo ſuffocantur, Idem. Dies in terra parte maxima agit, noctes in aqua teporis ratione: tepidiorem enim aquam experitur quàm aerem, Ariſtot. Dies in terra agit, noctes in aqua, vtrunque ratione teporis, Plin. Plerunque diei in ſicco agit, ſed totam noctem in flumine, quod calidior aqua ſit quàm nocturnus aer ſerenus & roſcidus, (θερμότερον γὰρ ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τ' αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου,) Herodotus. Noctibus quieſcit per vndas, diebus humi veſcitur, confidentia cutis validiſſimæ, Marcellinus. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquieſcit, Solinus. ¶ Per diem in terra quieſcit, & ad Solem iacet adeò immobilis, vt qui conſuetudinem eius neſcit, mortuum putet, Liber de nat. rerum & Albertus.

Ægyptij ſolis ortū per geminos oculos crocodili ſignificāt, & occaſum per caput eius inclinatum.

¶ Ægyptij Solis ortum ſignificantes, geminos oculos crocodili pingunt. ἐπειδήπερ (lego, ἐπειδὴ παρὰ) παντὸς σώματος ζώου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναφαίνονται. hoc eſt, vt ego interpretor, Quoniam ante omne reliquum corpus oculi huius feræ ex profundo aquæ emicant, (emergunt.) Aliter Mercerus, & aliter quàm ille Trebatius vertit, vterq; (meo iudicio) deceptus. Leguntur autem hæc in Hieroglyphicis Hori. Et rurſus, Occaſum ſignificantes, crocodilum capite inclinato pingunt: αὐτότοκον γὰρ καὶ κατωφερὲς τὸ ζῶον. Trebatius ineptè vertit: Eſt enim hoc animal rotundum & promiſcuè parit. Decepit eum vox κατωφερὲς, libidinoſum aliâs ſignificans: quæ hoc in loco idem quod κεκυφὸς eſt, id eſt capite deorſum inclinato. Mercerus quoq; non minus ineptè, Ad partum enim facile, & ad Venerem procliue eſt hoc animal. At qui αὐτότοκον vox corrupta videtur, pro qua legerim κατώπιον aut κατωπὸν, vel aliquid ſimile. tali enim ſitu, (nempe capite decliuiore, aquam verſus, reliquo verò corpore altiore & ab aqua auerſo,) in ripis crocodilum iacere conijcio, vt facilius & promptius cùm res poſtulat in aquam mergatur. Et ſanè cum vt Orientem ſignificent caput eius & oculos ſuperiore quàm reliquum corpus ſitu ex aqua emergentis pingant, par eſt ad Occidentem denotandum eo habitu pingi quo viſitur cum ſe mergere parat.

Viſus.

¶ Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi viſus, Ariſtoteles & Plin. Inter aquas cæcus, ſub dio (ἐν τῇ αἰθρίῃ) perſpicaciſſimus, Herodotus. In aqua obtuſius videt, in terra acutiſſimè, Marcellinus & Solinus. Faba naſcitur & in Ægypto ſpinoſo caule: qua de cauſa crocodili oculis timentes refugiunt, Plinius.

Inceſſus.

¶ Propter breuitatem pedum piger eſt, Albertus. Si perſequantur quempiam, vertere ſe non poſſunt, ſed ſolum rectà procedere queunt, vnde pluribus occaſio fugæ haud dubia, Cardanus. Ex cauernas ſubeuntibus quadrupeda eademque ouipara, (vt crocodili, lacertæ, ſtelliones, & teſtudinum genera,) omnia à latere crura adiuncta, & ſummam terram obradentia habent, eademq; in obliquum detorquent, quoniam ita formata vſui ſunt ad commodius ſubeundum, & ad ouorum incubatum àtque cuſtodiam peragendam. Cum igitur extrorſum pateant, neceſſe eſt vt femoribus contrahendis, & ſub ſe condendis toto corpore in ſublime ſeſe efferant. quod quidem corpus cum ita ſe moueat, fieri non poteſt vt crura aliter inflectantur quàm extrorſum, Ariſtoteles in libro De communi anim. greſſu.

φωλεία.

¶ Menſibus quatuor frigidiſſimis latent crocodili, nec interim quicquam edunt, Ariſtoteles. Quatuor menſes hyemis inedia ſemper tranſmittere dicitur hoc animal in ſpecu, Plin. Quatuor menſibus hybernis (à cœptu brumæ, Solinus) nihil omnino edit, Herodotus, Marcellinus. Crocodilus latet quadraginta dies, Suidas in φωλιδωτόν. Ælianus ſexaginta dies eum quotannis in latibulo ſine vllo cibo quieſcere prodidit, eundem numerum ſexagenarium in multis etiam alijs ei attribuens. Crocodilus & teſtudo latibulis quidem ſe condunt, ſed ſenectam non exuunt, Ælianus & Suidas in φωλιδωτόν.

Ægyptij ad ſignificandas tenebras, crocodili caudam pingunt.

Infeſtatio aliorum animaliũ & voracitas.

Cibus.

Fœcunditas.

¶ Ægyptij cum ſignificant tenebras, crocodili caudam pingunt. neque enim aliter ad exitium & internecionem perducit crocodilus quodcunq; apprehenderit animal, niſi cauda prius cæſum, inualidum reddiderit. nanq; in hac corporis parte præcipua eſt crocodili vis ac robur, Orus. Non ſolum homines comedit, ſed & cætera terreſtria animantia flumini appropinquantia vnguibus grauiter diſcerpit, Diod. Deuorant equos & homines, & quodcunq; animal in flumine aut ſuper ripam inuenerint, Obſcurus. Crocodilus vitulum aliquando matri (vaccæ) ereptum in fluuium defert, Syluat. Nealces aſellum in littore (ripa Nili) bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei, Plinius. Satiati piſcibus quaſi ſomnolenti caput ingerunt ripis, Albertus. Hunc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore in littore ſomno datum, trochilus parua auis inuitat ad hiandum, &c. Plinius. Canes crocodilorum metu è Nilo in tranſcurſu tantum rapiunt potum, vnde natum prouerbium, Vt canis è Nilo bibit & fugit. Luto paſcitur, Arnoldus de Villanoua. In Arſinoitica præfectura crocodilus ſacer à ſacerdotibus nutritur pane, carne & vino, quæ à peregrinis afferuntur ad eiuſmodi ſpectaculum venientibus. Sunt qui placentas etiam, & carnes aſſas & mulſum eis afferant, Strabo. Ægyptij hominem comedentem ſignificant crocodilo hiante picto, Orus. ¶ Crocodilus fœcunditate ex-

Incubitus & exclusio ouorũ. cedit, & singulis annis parit, Diodorus Siculus. Ægyptij tum aliâs, tum fœcundum significantes, crocodilum pingunt. est enim fœcundum (πολύτεκνον) animal, Orus. Pariunt educantq; in sicco, Aristot. Testudines & crocodilos dicunt cum in terra partũ ediderint, obruere oua, deinde discedere, ita & per se nascuntur & educantur, Gillius non citato authore. Illi quidem quos nos legimus, non sponte sed incubitu, oua crocodilorum excludi testantur. Oua parit in terra crocodilus excluditq;, Herodotus. Tam terrestres quàm fluuiatiles crocodili sua oua terræ gremio committunt, Aristot. Sexaginta dies ventrem ferunt, sexaginta oua totidem diebus ex sese pariunt, totidemq; dies hæc fouent. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur, Ælianus. Crocodili vicibus incubant mas & fœmina, Plinius. In partu fouendo mas & fœmina vices seruant, Solinus. Crocodili oua tempore anni (calore scilicet mediocri) concoquuntur & perficiuntur: vt etiam stirpes non germinant nisi tempus idoneum, quo concoquatur alimentum, accedat, Aristot. Problem. 2. 26. *Oua.* Oua sexaginta complurimum parit, maximumq; animal minima hac origine euadit. ouum enim non maius quàm anseris, & fœtus inde exclusus proportione est. Sunt qui eum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Aristot. Parit oua quanta anseres (quod Solinus etiam & Marcellinus scribunt) nec *Incrementum.* aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem, Plinius. Ex omnibus cognitis animalibus hoc maximum existit ex minimo: si quidem oua gignit haud multò maiora anserinis, & proportione oui fœtus excluditur. excretus ad decem & septem & amplius cubitos peruenit, Herodotus & Diodorus. Inter aquatilia crocodilus ex minimo maximus euadit, vt ex volucribus magna struthio, ex quadrupedibus elephantus, Ælianus. Quidam hoc vnũ animal quandiu viuat crescere arbitrantur. viuit autem longo tempore, Plinius. *Nidi vbi incubant.* Oua exclusa extra eum locum transferens, semper incubat, præ diuinatione quadam, ad quem summo auctu eo anno egressurus est Nilus. Metatur locum nido naturali prouidentia: nec alibi fœtus præmit, (vide an *promit* legendum. quanquam Plinius alibi exclusa transferri ait,) quàm quò crescentis Nili aquæ non possunt peruenire, Solinus. Crocodilorum partus (inquit Plutarchus in libro Vtra anim.) cætera quidem similia habet testudinum partui marinarum: locum verò quem excubatui designat quibúsnam conijciat modis, ratiocinio humano nullo deprehendi potest. vnde nec humanæ sed fatidicæ cuiusdam facultatis illam bestiæ prædictionem esse putant. Nec altius enim nec inferius, sed eo præsertim loco ponit oua, quo summo Nilus auctu, eo quidẽ anno terram abluturus conditurusq; peruadet. Itaq; qui rusticus prior incidit, locum notat, ac summum cæteris nunciat fluminis incrementum. Adeò vero locum commetitur, vt eo aquis operto, non opertus ipse incubet, Hæc ille. Nostrates similia quædam de fibri domicilio scribunt, quod ita struat, vt pars dimidia aquam contineat, altera supra aquam extet. quod si agricolæ domicilia eorum altius posita viderint, in montibus serunt: sin humilius, in vallibus. *Catuli.* Exclusis crocodili catulis quisquis emergit protinus, nihil autem arripit eorum quæ fortè occurrerunt, ac neque vel ranam vel limacem vel festucam vel herbulam populatur, ore lanians, eum morsu mater repente necat: feroces contra ac strenuos amat colitq;, iudicio, quod mortalium sapientissimi consueuerunt, non amans affectu, Plutarchus in eodem libro, & Ælianus cuius verba in *D.* referam. Est etiam admiratio in bestijs aquatilibus his quæ gignuntur in terra, veluti crocodili, aquatilesque testudines. ortæ enim extra aquam, simul ac primum niti possunt, aquam persequuntur, Gil- *Vere pariunt.* lius. Crocodilorum ᾠοτοκία, id est ouorum partus circa Nilum, vernum tempus indicat, Heliodorus. Oua plurima ('Ωῶν σωρὸν) crocod. parit: quæ vt primum exclusa sunt, aculeatus quidam scor- *Scorpius ex ouis.* pius ab eis (ex ipso crocodilo, Ælianus) prorepit, à quo ille letaliter ictus interit, Philes. Crocodili multiplicarentur nimis pluribus ouis editis: sed non nisi iuxta aquas viuere queunt: amphibij enim sunt, & præter id iniurijs aquarum obnoxij, Cardanus. Scincus est *guaril* (lacertus) Nili: & putarunt aliqui hunc esse fœtum crocodili in campos, (terrestrem,) Auicenna. ❡ Crocodilus longo tempo- *Vitæ longitudo.* re viuit, Aristot. & Plinius. Longitudine vitæ hominis fermè est, Diodorus Siculus. Annos viuit sexaginta, Ælianus.

D.

De animi affectibus & morib. Crocodylus natura timidus, improbus, malitiosus, fallax cum ad rapinas faciendas, tum ad comparandas insidias acerrimus & promptissimus existit, Ælianus. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta *Timidũ animal & improbũ.* esse, &c. ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur, & solertia, Plin. Crocodilus diuinatione quadam oua sua extra eum locum transferens, ad quem summo auctu eo anno egressurus est Nilus, semper incubat, vt pluribus dixi in *C.* Cum ex sese pepererunt, hoc experimento legitimum ab *Quomodo legitimos catulos suos à spuriis internoscãt.* spurio internoscunt, vt si quid simulatque exclusus est, rapuerit, in reliquum tempus in crocodilini generis numero locoq; à parentibus ducatur: sin ignauia eum ipsum tardauerit, ad comprehendendam alicunde aut muscam aut lacertulas (culicem, muscam, aut locustam, Io. Tzetzes) eum parens tanquam à se degenerantem, nihilq; ad se pertinentem lacerat: atq; tanquam ad solis radios aquilæ suorum ingenuitatem experiuntur, sic celeri alacritate prædam capiendi ij suos probant, Ælianus & Plutarchus, cuius verba præcedenti capite recitaui. Idem aspides etiam, cancros, & testudines in

Ægypto

Ægypto facere Ælianus alibi ſcribit. *Eſt in eis pietas crocodili, aſtutia hyænæ*, Mantuanus. In partu fouendo mas & fœmina vices ſeruant, Plin. & Solinus.

Pietas crocodili & aſtutia hyænæ.

¶ Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes (à carunculis quæ inhæſerint, roſtro) dentes depurgant. & crocodilus ſentiens ſecum commodè agi, nihil nocet: ſed cum egredi auem vult, ceruices mouet ne comprimat, Ariſtot. in hiſtoria anim. & in Mirabilibus. Crocodilus ita immobilis ad Solem iacet vt videatur mortuus, (ſomnum ſimulans aues hiatu ſuo pabuli gratia inuitat) quo tempore ei hianti auiculæ quædam dentes purgant, quas os concludens deglutit, Albertus & Author libri de nat. rerum ex Ariſtotelis verbis (vt apparet) non intellectis. Trochilus auicula breuis eſt. ea dum reduuias (reliquias. reduuias conchyliorum ſupra dixerat Marcellinus minutias) eſcarum affectat, os belluæ huiuſce paulatim ſcalpit, & ſenſim ſcalpurigine blandiente aditum ſibi in vſque fauces facit: quod enhydrus conſpicatus, alterum ichneumonum genus, penetrat belluam, populatiſque vitalibus, eroſa, exit aluo, Solinus, & alij vt in Ichneumone recitaui. Ab omni maximè commercio abhorrens, marinorum fluuiatilium lacuſtriumq; omnium maxime ferus crocodilus, vltro ſe tam miranda cum gratia trochili congreſſibus præbet. Auicula trochilus eſt circum paludibus & fluuijs vicinos locos agitans, crocodili ſatelles paraſitusq;, non domi, ſed reliquijs huius victitare conſueta. Hæc vbi ſtertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc ſe pugilis inſtar armante, parari inſidias animaduertit, aduolat, ſomnum diſcutit, voce partim, partim vellicatu roſtri. Hoc ille officio ſic demulcetur. patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari & inter ſepta dentium carnes roſtro leniter excerpi mirifice gaudens. cuius voluptatis cum ſatur eſt, ac os colligere iam & rictum claudere parat, inclinata paulum ſuperiore mandibula præmonet, totam vero non ante demittit, quàm euolare trochilo quoq; collubitum videatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Ælianus de animal. 8. 25. Crocodilus cum in aqua vitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. Poſtquam igitur ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit: ſemper enim ferè hoc ad zephyrum (Solis radios intuens aduerſos maximè, Ælianus) facere ſolet: tunc in eius os trochilus penetrans deuorat ſanguiſugas. qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus, Ælianus, Philes. Sed cum multa ſint trochilorum genera & nomina, haudquaquam cum ijs omnibus amicitiam colit crocodilus, ſed cum ſolo nuncupato cladorynchо, (cladarorynchum legit Hermolaus in Plinium 8. 25.) qui nulla offenſione hirudines ei legere poteſt, Ælianus. Vlterius nauigantes, quam plurimos crocodilos ad Inſularum ripas in medio Nili ad ſolem aperto rictu apricantes conſpeximus, quos auiculæ turdi ferè magnitudinis inuolantes, poſt breue temporis ſpatium euolabant. Mihi vero eius rei occaſionem inquirenti reſponſum fuit; faucibus ac dentibus Crocodili ex continua animalium ac piſcium voratione perpetuo remanere defixæ carnis reliquias, quæ putrefacta vermiculos creat, à quibus magno cruciatu afficitur. Auiculæ autem vt inter volandum vermes conſpiciunt, ijs ventrem expleturæ rictum inuolitant. At crocodilus vt vermes exeſos percipit, contracto rictu volucres abſorbere nititur, ſed acuta quam ſupra caput gerunt ſpina punctus rictum diducit, ſimul ac dimittit. Leo Africanus.

Sympathia crocodili cum trochilo.

¶ Crocodili qui in paludibus manu Ombitarum factis nutriuntur, eis domeſtici & vernaculi ſunt, & ſe appellantes intelligunt. Capita idcirco hoſtiarum eis edenda obijciunt, quod ea ipſi non comedunt, Ælianus. Alibi tamen, In Ombitis (inquit) vel Coptitis, vel Arſinoitis tutum non eſt aut pedes lauare, aut aquam haurire: ſed neq; in ripis inambulare, niſi ſumma cautione, liberum eſt. Et rurſus, Belluas etiam in eos ipſos à quibus beneficium acceperint, vehementer gratas eſſe, teſtimonio ſunt vel Ægypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili. Crocodili locis quibuſdam Ægypti ſacerdoti manſuetos ſe exhibent, propter cibi curam quæ ibi inſumitur, Ariſtoteles. Sacerdotum clamantum non ſolum vocem agnoſcunt, contrectariq; ſuſtinent, ſed aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos præbent, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Sæuientes ſemper hæ feræ, quaſi pacto fœdere quodam caſtrenſi per ſeptem ceremonioſos dies miteſcunt ab omni ſæuitia deſciſcentes, quibus ſacerdotes Memphi natales celebrant Apis, Marcellinus & Plin. Vide plura in *h.* quàm familiariter crocodili à ſacerdotibus in Ægypto tractentur. Plutarchus (in libro Vtra animalium, &c.) commemorat quendam nomine Philinum, qui Ægyptum obiuerat, ſibi narraſſe, ſe in oppido Anteo (Antæi) nuncupato, aniculam inſpexiſſe, ſimul cum crocodilo in lectulo dormire, eidemq; hunc porrectum adiacere, Gillius.

Crocodili apud Ombitas & Ægyptios domeſtici & manſueti.

¶ Ægyptij rapacem aut inſanum ſignificantes, crocodilum pingunt. is enim ſi quando à petita rapina prohibeatur, in ſeipſum iratus furit, Orus.

Ægyptij rapacem aut inſanum ſignificantes, crocodilum pingunt.

¶ Ad hanc rationem de Nilo aquã haurientibus crocodili abſtruſas inſidias inſtruunt: nam per virgulta, quibus ſunt tecti, & intuentur, & ſubter ea ipſa natantes, & ſic operti, ſe ad littus magnis ſaltibus incitant, confeſtimq; ex virgultorum latebris erumpentes, aquatores dum aquam hauriunt violento raptu interceptos deuorant: quod quidem ipſum crocodilorum malitiam & fraudem facile oſtendit, Ælianus. Et rurſus, Ad comprehendendos homines, aliaſve beſtias, crocodilo hæc eſt malitia & veteratoria, vt quã nouerit eos in flumen deſcendere, vel ad aquationem, vel ad conſcenſionem in naues, viam ore, quod quidem ipſum multa compleuerit aqua, de nocte madefaciat, præcipitem efficere ſtudens, quo faciliorem ſibi captu prædam reddat. ij ſanè

Crocodili rapacitas & verſutia.

Crocodili lachrymæ. Prouerbium.

quoniam lubricum gradum ſuſtinere non queant, præcipites aguntur, & crocodili impetu corripíuntur, & deuorantur. Crocodili lachrymæ, Κροκοδείλου δάκρυα, prouerbium eſt de ijs qui ſeſe ſimulant grauiter angi incommodo cuiuſpiam, cui perniciem attulerint ipſi, cuíve magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui ſcribant, crocodilum conſpecto procul homine, lachrymas emittere, atq; eundem mox deuorare. Alij narrant hanc eſſe crocodili naturam, vt cum fame ſtimulatur, & inſidias machinatur, os hauſta impleat aqua, quam effundit in ſemita, qua nouit aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos, quo lapſos ob lubricum deſcenſum, neq; valentes aufugere, corripiat, correptosq; deuoret. deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effuſis macerat, itaq; deuorat hoc quoq;, Eraſmus. Crocodilus hominem quoque cum poteſt interficit, ſed eundem poſtea, vt dicunt quidam, deplangit, Albertus. Crocodilum ſolum ex brutis lachrymari quidam tradunt, Petrus Martyr. Ipſi, quorum vanitas ridetur, Ægyptij, nullam belluam, niſi ob aliquam vtilitatem, conſecrauerunt: velut crocodilum, quòd terrore arceat latrones, &c. Cicero.

Crocodili timiditas.

¶ Crocodilus omnem ſtrepitum perhorreſcit, humanam vocem contentiorem extimeſcit: eos à quibus paulò confidentius inuaditur, reformidat, Ælianus. Audax monſtrum fugacibus, vbi audacem ſenſerit timidiſſimum, Marcellinus. Tradiderunt aliqui fugere crocodilum ſi recto oculo inſpiciatur: ſequi verò ſi meticuloſum obuium ſenſerit, ac interimere, Pet. Martyr. Fugax animal audaci, audaciſſimum timido.

De Tentyritis crocodilorum victoribus.

Nec illos Tentyritæ (dicti ab inſula Tentyri quam habitant, Hermolaus) generis aut ſanguinis propinquitate ſuperant, ſed contemptu & temeritate. Vltro enim inſequuntur, fugientesq; iniecto trahunt laqueo: pleriq; pereunt quibus minus præſens animus ad perſequendum fuit, Seneca lib. 4. Natur. quæſt. In inſula Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant, Plinius. Et alibi, Quin & gens hominum eſt huic beluæ aduerſa in ipſo Nilo Tentyritæ, ab inſula in qua habitat appellata. Menſura eorum parua, ſed præſentia animi in hoc tantum vſu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua eſt, fugax contra inſequentes: ſed aduerſum ire ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant, dorſoq; equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius vtrinque, vt frenis in terram agunt captiuos: ac voce etiam ſola territos, cogunt euomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaq; ei vni inſulæ crocodili non adnatant: olfactuq; eius generis hominum, vt Pſyllorum ſerpentes fugantur, Hæc ille & Solinus. Tentyritæ omnibus modis crocodilum exoſum habent, inueſtigant atq; occidunt. Sunt qui dicant quod quemadmodum Pſylli apud Cyrenaicam regionem naturalem quandam vim habent contra ſerpentes, ſic & Tentyritæ contra crocodilos, vt nihil ab eis patiantur, ſed intrepidè natent, & aquam tranent, alio nemine audente. Cumque crocodili Romam allati eſſent vt viderentur, Tentyritæ eos ſequebantur. facta eſt illis piſcina quædam, & foramen in vno laterum, vt ex aqua in apricum egredi poſſent. Tentyritæ aderant, qui eos interdum rete educebant ad Solem, vt à ſpectatoribus viderentur, interdum in aquam intrantes rurſum eos in piſcinam retrahebant, Strabo. Teteryntæ (Tentyritæ) ſic nuncupati Ægyptij, qua ex parte comprehenſibilis atque expugnabilis ſit, præclare intelligunt. Etenim eius oculos, quòd ſint hebetes, planè ſciunt peropportunos eſſe ad vulnus accipiendum: atq; etiam eiuſdem ventrem, quia molli & tenui ſit cute, idcirco commode feriri poſſe. Contra vero tergum & caudam ab omni ictu inuicta ideo exiſtere, quod tecta ſint, & quaſi armata ſquammarum robore, teſtis, cruſtiſve haud diſſimilium. Ij igitur quos modo dixi populi, eos comprehendere ſoliti, tam valde ijs ipſis inimico infenſoq; animo ſunt, vt illic fluuius à crocodilis tantopere conquieſcat & liber ſit, vt fidenter ibidem natatio exerceri poſſit, Ælianus. Calepinus Tentyritas ineptè genus animalis venenoſi interpretatur.

Cur infeſtiores ſint crocodili in vno Nili loco quam in altero.

¶ De crocodilis quæ inter nauigandum ab accolis nautis noua perdidici, (inquit Petrus Martyr. lib. 3. legationis Babylonicæ) mens eſt diſſerere. Ab vrbe Cairo ad mare vſq; non ſemper noxios eſſe crocodilos referunt: ab vrbe autem aduerſo Nilo quantò altius verſus montana nauigatur, tantò violentiores ferocioresq; aqua & terris eſſe aiunt. Pleraſq; eius rei cauſas mihi interroganti adduxerunt in medium. Primum, quod ea Nili pars quæ inter vrbem & mare iacet, piſcibus tum in Nilo enutritis, tum ex mari prodeuntibus, quibus crocodili veſcuntur, ſemper abundet: propterea piſcibus contentos, in terram illos non longe à ripa deſcendere hominibus aut quadrupedibus damna illaturos, prædicant. Cum autem & inferiores crocodili, & piſcatorum ingens multitudo, piſcium turbas ad ſuperna tranſire, quin illos retibus intercipiant, paucas patiantur: crocodili qui ſuperiores Nili partes incolunt, atrociori fame vrgentur: ita famelica rabie arreptos, in terram deſcendere illos inquiunt, adoririq; ac perimere quicquid obuium fit. Quædam præterea præmij ſpes magnos crocodilos capientibus propoſita facit, vt multò pauciores audeant à Nili ripis longius prodire. Cuique enim ad vrbem Cairum crocodilum grandiorem afferenti, aurei nummi de fiſco præbentur decem. quamobrem crocodilis grandibus circa vrbem, vt alibi leonibus, vrſis, cæteriſque brutis animalibus violentis ac rapacibus, dulci habendæ pecuniæ ſpe multæ inſidiæ parantur. Tunc autem crocodili nocentiores ſunt, damnaq; ad vicina rura exeuntes maiora inferunt, quando redijt ad alueum Nilus: cum nanque ſint eo tempore Nili oſtia magis arenoſa, ob humiliorem aquæ in ipſis

fauci-

faucibus profunditatem, minor marinorum piscium copia per fluenta Nili ascendit. Inde fame compulsos, cum Niliaci pisces illis ad saturitatem non suppetant, victum ipsos terra quæritare aiunt. Hîc euenisse prædicant accolæ, quod Nilo ad alueum deducto, sæpe lateant in insidijs obuoluti cœno crocodili in ripæ ora, in eorum locorum vicinia ad quæ Niliaci rurales aut oppidani fœminas aquæ hauriendæ gratia mittunt, immissoq; per ancillam cantharo in aquæ decursum, crocodilum, inquiunt, transilire, & fœminam dentibus, quos habet rapacissimos, manu, qua cantharum immisit, rapere, ac in fluuium in caput tractam dilacerare. Camelum, equum, iuuencam, & quodcunq; genus quadrupedis ei occurrit, cum in terram famelicus exit crocodilus grandior, ictu caudæ adeò acriter ferit, vt illud cruribus fractis prosternat ac demum interimat. Tanta est enim illius caudæ vis, vt fregisse quatuor vno ictu grandioris animalis crura repertus sit aliquando. *Caudæ vis.* Emergit aliud imminens periculum decrementi tempore Nilum pernauigantibus. Cum enim contra Nili torrentem ascenditur, deficiente vento, sæpius contis quam remis agitur: nauemq; ascendentem crocodili latenter sequuntur: & nautam cũm crocodilus videat conto ad expungendam nauem totum fixo pectore inhærere, ictu caudæ conto acriter discusso præcipitem cadere in fluuium facit: ac vix delapsum rapit & vorat. Sponda etiam manibus apprehensa ingressum plerunq; tentasse, aut nauim deuoluere fuisse conatos, asserunt. Tanta est eorum rabies fame vrgente, Hæc omnia Pet. Martyr.

¶ Et paulò post, Crocodilos præterea zelotypos & amantissimos vxorum, aiunt Ægyptij: quod hoc experimento comprobarunt. *Crocodilorum zelotypia.* Iisdem ferè temporibus, quibus ego regiones illas peragrabam, nautæ quidam adnauigando cum cernerent crocodilos coeuntes in insula Niliaca, quam fluuij decrementum siccam reliquerat, ad eos cum ingenti strepitu ac minitantibus similes descendunt. Inde masculus primo impetu perterritus, relicta vxore resupina, sese præcipitem in fluuium dedit. Resupinat enim illam masculus, & in ventrem deuoluit: cum ipsa ob crurum breuitatem per se minimè queat. Atq; ita relictam eius vxorẽ nautæ interimunt auferuntq;. Cum verò masculus redijsset, vxore non reperta, conspectoq; in arena sanguine, peremptam & ablatam coniectatus, ad nauim aduerso Nilo ira concitus, veluti rabidus, despumans natando percurrit: ratem vnguibus tenacissime comprehendit, omni conatu nititur sui oblitus nautas perempturus intra nauim prosilire. Verum enim fustibus ac telis nautæ illum in caput alij, alij in digitos quibus sese suspendebat, ita concusserunt, vt attritis manibus, capite quassato, linquere prouinciam quam sumpserat coactus fuerit, timuêre tamen nautæ non mediocriter, Hucusq; Pet. Martyr.

¶ Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, vt impune sues circa Nili ripas obuersentur, neq; à crocodilis offensam vllam patiantur, Calcagninus. *Amicitia inter suem & crocodilum.* ¶ Ichneumon oua crocodili inquirens conterit, nulla vtilitate sua: nec enim comedit illa, sed natura duce, Diodorus Siculus. Ichneumones crocodilis apricantibus insidiantes in oris hiatum intrant, & exesis visceribus è ventre mortuorum egrediuntur, Strabo. Sed amica crocodilo trochilus auicula, excitat eum & admonet cum propinquum viderit ichneumonem, vt superius retuli. *Crocodilorum hostes. Ichneumones.* Plura leges in Ichneumone *D.* inter quadrupedes viuiparas. ¶ Cercopitheci crocodilos oderunt, vt in ipsorum historia dictum est. *Cercopithecus.* ¶ Buffalus vulgò dictus, aut bos quidam syluestris apud Parthos, crocodilum habet inimicum, quem si inuenerit extra aquam, conculcando prosternit, Albertus de animalib. 2. 1. 3. Et alibi, Omnibus animalibus insidiatur crocodilus maximè, & è conuerso crocodilum bubalus conculcat in arena. *Buffalus.* ¶ Accipitres crocodilorum hostes sunt, Ælianus. *Accipitres.* ¶ Author est Aristobolus nullum piscem ex mari in Nilum ascendere, præter mugilem, alosam, (thrissam:) & delphinos crocodilorum gratia, quibus præstantiores sunt, Strabo lib. 17. In crocodilo maior erat pestis, quàm vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsum cultellata inest pinna, (spina) abigentes eos præda, ac velut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipsi, astu interimunt. *Delphini.* Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non modo sua commoda, verum & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partesq; diffidentium imbelles. In ventre mollis est tenuisq; cutis crocodilo: ideo se vt territi immergunt delphini, subeuntesq; aluum illam (aliâs *illa*) secant spina, Plinius. Est & delphinum genus in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. hi delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersiq; astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant & interimunt, Solinus. Ex crocodilis præter eos qui fortuita pereunt morte, alij disrumpuntur suffossis aluis mollibus certis ferarum dorsualibus crustis (cristis, ex Solino) quas delphinis similes Nilus nutrit, Marcellinus. Babillus virorum optimus perfectusq; in omni literarum genere, rarissimus author est, cum ipse præfectus obtineret Ægyptum, Heraclitio ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum à mari occurrentium, & crocodilorum à flumine aduersum agmen agentium, velut pro partibus prælium. Crocodilos ab animalibus placidis morsuq; innoxijs victos. His superior pars corporis dura & impenetrabilis est, etiam maiorum animalium dentibus, at inferior mollis ac tenera. hanc delphini spinis quas dorso eminentes gerunt, submersi vulnerabant, & in aduersum emersi (emissi) diuidebant. Recisis hoc modo pluribus, cæteri velut acie versa refugerunt, Seneca lib. 4. natural. quæstionum. ¶ Crocodili à porcis piscibus abstinent, qui cum rotundi sint, & spinas ad caput habeant, periculum belluis afferunt, Strabo lib. 17. *Porci pisces.*

Scorpius. ¶ Ægyptij inimicum cum pari congredientem inimico indicare volentes, ſcorpium & crocodilum pingunt. vterq; enim alteri mutuum affert exitium. Sin verò victorem alterum, quiq; inimicum ſuſtulerit, innuant, aut crocodilum pingunt, aut ſcorpium. ſi celeriter quidem ſuſtulerit, crocodilum: ſi lentè, ſcorpium, ob eius difficilem tardumq; motum, Orus. Ab excluſis crocodili ouis mox ſcorpius prorepit aculeatus, à quo letali ictu afflictus interit, Philes. ¶ Ægyptij pro homine rapace & otioſo crocodilum pingunt cum ibidis penna in capite. hunc enim ſi ibidis penna tangas, immobilē reddes, Orus & Ælianus. ¶ Coluber eſt in aqua viuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente, (vide etiam in *E.* mox:) efficatius etiamnum ſi herba potamogeton miſceatur, Plinius. Et alibi, Potamogeton aduerſatur crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur illos. Naſcitur in Ægypto faba ſpinoſa decem cubitos longa, quam crocodili fugiunt, timentes ne ſpinis oculos lædant, Creſcentienſis.

Ibidis penna. *Coluber in aqua viuens.* *Potamogeton herba.* *Faba ſpinoſa.*

E.

De ratione interficiendi vel capiendi crocodilos. Crocodilum Ammianus Marcellinus exitiale quadrupes malum nominat. ¶ Si perſequantur quempiam, vertere ſe non poſſunt, ſed ſolum rectà procedere queunt, vnde pluribus occaſio fugæ haud dubia. aliqui etiam gnari huius naturæ plus rationi quàm terrori immanis beſtiæ tribuentes, pluribus ictibus conuerſi, cum illa minimè flectere ſe poſſit, in latus eam conficiunt, tametſi pelle duriſſima & impenetrabili, vnde cæſim fuſte melius agitur, quàm vel punctim, aut lancea aut gladio, Cardanus. Raró capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis ſit labor ob carnes eſui malas, Diodorus Siculus. Capiebatur priſcis temporibus hamis, recenti carne appoſita: nunc quandoq; reti valido, prout & quidam piſces, quandoq; inſtrumento ferreo ex cimba ad caput iniecto, Idem. Suidas in Κογχύλη ſcribens vim odores tranſmittendi, non in aere ſolum, ſed etiam in aqua eſſe, ſubdit: καὶ οἱ κροκόδειλοι τῶν κρεῶν περὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν κρεμαμένων, ἐφέπονται αὐτοῖς. Crocodilum capiendi cum complura & multiplicia genera, (ἄγραι πολλαί:) vnum tantum hoc quod mihi maximè dignum relatu videtur, puto ſcribendum. Vbi tergum ſuillum hamo circundatum, ad alliciendum crocodilum, pertulit in medium fluminis venator, ipſe ad ora fluminis porcellum, quem viuum tenet, verberat: cuius vocem crocodilus audiens, ſecundum illam tendit, nactusq; tergum deuorat. Et poſteaquam attractus eſt, ante omnia eius oculos venator cœno opplet. Hoc acto cætera facile ſanè obtinet, alioqui cum labore adepturus, Herodotus. Tentyritæ Ægypti populi quomodo crocodilos captent, diximus iam ſupra in *D.* Enydris ſerpens eſt maſculus & albus. huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. Et alibi, Coluber eſt in aqua viuens: huius adipem & fel habentes, qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente: efficatius etiamnum ſi herba potamogeton miſceatur.

De crocodilis Gangis fluminis. ¶ Poſſum de ichneumonum vtilitate, de crocodilorum, de felium dicere, ſed nolo eſſe longior, Cicero de Nat. lib. 1. & 5. Tuſcul. Primus hippopotamum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit, Plinius & Solinus. Edita munera in quibus crocodilos atque hippopotamos, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Heliogabalus hippopotamos & crocodilum habuit, Lampridius. ¶ Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. Horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immiſericordi in quidlibet voragine carniuori ſunt. In eorum ſummo roſtro, quiddam tanquam cornu eminet. Iis ipſis adminiſtris ad vlciſcendos maleficos, turpiſſimis iudicijs conuictos, Indi vtuntur. nam eoſdem rerum capitalium damnatos eis obijciunt: neque ad percutiendos eos ſecuri, laqueóve ad frangendam ipſorum ceruicem carnifice egent, Ælianus. Scripſit aliquando Aurelius Feſtiuus, ille qui Aureliani libertus fuit, Firmum Ægypti tyrannum crocodilorum adipe perunctum, inter crocodilos impune innataſſe, id quod Spartianus adnotauit: vt veriſimile ſit, immanem ſæuitia beſtiam ſui generis odore ſeductam naturæ parcere, non homini, Vadianus in Melam. Sunt qui omnem venenatam feram adipe eius perunctis abſtinere putent, vt legimus apud Aetium lib. 13. cap. 8. Plinius hoc etiam terreſtris crocodili adipi tribuit, vt eo peruncti ab aquaticis tuti ſint. Vide in Scinco *G.*

¶ Crocodilum hoc modo capiunt: Piſcatores craſſum & prolixum funem altera parte validæ arbori vel columnæ ad Nili ripam ea de cauſa ſtructæ, firmiter alligant: altera hamum ferreum cubitalis longitudinis, ac digitalis craſſitudinis, cui vel arietem vel capram nectunt, cuius balatu crocodilus ineſcatus, in ripam proſiliens, hamum cum ariete abſorbet, quo internè transfixus miris ſe modis agitat, ſolumq; diuerberat, piſcatoribus interim funem tum remittentibus, tum contrahentibus, donec tandem victus ceu exanimis concidat: tum certis haſtis gula, lacertis, coxiſq;, qua pellem habent tenerrimam perforatis, confodiunt. Leo Africanus.

¶ Eſt crocodilorum alia à quadrupedibus (inquit Petrus Martyr) in progreſſu natura. Cum enim è Nilo in terram longius proficiſcuntur, alia neſciunt regredi via, quàm per ea veſtigia quæ in arena venientes reliquerunt. propterea cum deſcendiſſe (exijſſe è flumine) crocodilum incolæ ſentiunt, celeri curſu cum ligonibus & ramorum faſcibus accurrunt: in eaq; ſemita foſſam profundam effodiunt, ac ramis illam ſuper impoſitis arena contegunt, ne rediens crocodilus inſidias ſentiat. dehinc per veſtigia crocodilum quæritant, ſic repertum ſtrepitu & lituorum æneorumq; tinnitu in fugam verſum

ſum inſequuntur. ita in foueam delabentem aut perimunt, aut laqueis irretitum ad vrbem (Cairum) portant. Diximus enim decem aureorum præmium eſſe grandes crocodilos viuos afferenti propoſitum. Paucis antequam ego adijſſem diebus, vnum allatum fuiſſe viuum mihi retulit magnus interpres, quem vix duo poſſent cameli ſimul, vti boues araturi, coniuncti tergo ſufferre. Alius eodem tempore magnæ molis crocodilus in regione quæ Nilo adiacet, nomine Saetum, tres infantes in quodam rure Niliaco è cunis raptos deglutiuit. Captus tamen, modo quo diximus capi ſolere, fuit interemptus: euulſoſq; infantes vix adhuc exanimos fuiſſe ſepultos, referebatur. Iiſdem diebus ex vtero alterius irretiti ac trucidati arietem ferè integrum voratum, ac vnà dilaceratæ mulieris manum, armilla adhuc extante ænea, ſe extraxiſſe quidam accolæ perhibebant. Habitos enim, quandocunq; curæ non eſt ad vrbem eos afferre, excoriant, cum vtile ad multa medicamenta crocodilorum abdomen eſſe didicerint: Nec deſunt etiam qui corium illorum quæritent, quod eſt adeò durum, vt neq; ſagitta transfigi poſſit.

Abdomen crocodili ad medicamenta vtile.

F.

Crocodilus rarò capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis ſit labor ob carnes eſui malas, Diodorus. Qui circa Elephantinam in Ægypto incolunt, quod ſacros eſſe non cenſeant, etiam comedunt, Herodotus. In vrbe Apollonis ſancitum eſt vt quiſq; de crocodilo comedat ablegata omni exceptione, Calcagninus. Apollonopolitæ crocodilos comprehenſos ex alto ſuſpendunt, & flebiliter gementes multis primum verberibus affligunt, deinde ijs conciſis veſcuntur, Ælianus. *Hazab* Leuit. 11. inter impura cibo animalia legitur, Septuaginta crocodilum terreſtrem vertunt. Plurimi in Ægypto crocodili carne veſcuntur, boniq; ſaporis aſſerunt. Leo Africanus.

De eſu crocodilorum.

G.

Crocodili ſanguinem aliqui morſibus ſerpentium auxiliari docent, Dioſcorid. 6.39. Idem communem curationem aduerſus omnes ictus virulentos docens, Eraſiſtratus (inquit) non immeritò reprehendit eos qui incognitas ad hunc vſum facultates conſcripſerunt, vt elephanti fel crocodileve ſanguinem, &c. Vtriuſq; crocodili (aquatici & terreſtris) ſanguis claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. Crocodili ſanguis hebetudinem curat perfectè, Kiranides. ¶ Si quis fixerit (lego, frixerit, vt in xylobate, id eſt ſtellione apud eundem) crocodilum, & vnxerit ſe inde, nulla vulnera vel ictus quæ receperit ſentiet, Kiranides. Crocodilus alius aquaticus, alius terreſtris eſt: corij vtriuſq; cinis ex aceto illitus his partibus quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert, Plinius. Vide in Scinco. Pellem crocodili tritam ſi quis inſperſerit membro vrendo vel incidendo, abſq; dolore fiet, Kiranides. Cor (lege, *corium*) lacertæ (ſic aliqui vocem *zab* vertunt, ſed Raſij interpres & alij, crocodili) crematum, aut (&) mixtum cum amurca olei, inunctum membro mutilando, mortificat id adeò vt ferrum non ſentiat, Arnold. ¶ Ægyptij ægros ſuos aduerſus febrium horrores crocodili adipe perungunt, Plinius. Crocodili adeps eandem facultatem habet, quam canis marini, vt in Succidaneis cum Ægineta publicatis legitur, & apud Raſim quoq;. A crocodilis morſos ipſorum adipe vulneribus impoſito, ſummopere iuuari ſcimus, Galenus ad Piſonem. Demorſos à crocodilo locos acri muria aut piſcium garo perfuſos ac fotos, adipe crocodili eliquato illinito, Aetius ex Apollonio. Ex adipe tinſa (temſa) emplaſtrum fit ſuper morſum eius, & dolor ſtatim ſedatur, Auicenna 2.706. & Raſis. Si coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, tollit dolorem dentium. Decoctio eius opitulatur contra morſum vermium, muſcarum, aranearum, & huiuſmodi, Idem. Adipe crocodili (ſiue terreſtris ſiue aquatici, vide in Scinco) perunctos à morſu crocodili tutos eſſe perhibent. Adeps crocodili magno apud Alcairum venditur, quem aiunt vetuſtis vulneribus & carcinomate infectis conducere, Leo Africanus. Crocodili adipem ad Gangrænas optimum tradunt, Iul. Scaliger. ¶ Crocodili è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent thure repleti. Sunt enim caui, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, aduerſus febrium horrores venientes tradunt, Plinius. Et alibi, Concitat Venerem dens crocodili maxillaris annexus brachio. Crocodili dentes abſtracti, eo viuo dimiſſo, in geſtante tenſionem vel erectionem (membri pudendi) excitant: (ex dextra parte in viro:) ſiniſter mulieribus. Si verò vterque adaptentur, erunt inter ſe contrarij, Kiranides. ¶ Fimum crocodili ad alopeciam commendatur à Sorano & Archigene apud Galenum, intelligo autem terreſtris: cuius etiam ad impetigines & alia multa vſus eſt. Vide in Scinco.

Remedia ex crocodilis. Ex ſanguine. Ex corio. Ex adipe. Ex dentibus. Ex Fimo.

¶ Morſu eſt aſpero tetroq;, vt quod dentibus laceret nunquam ſanetur, Diodorus Sic. Morſus eius horribili tenacitate conueniunt, ſtipante ſe dentium ſerie pectinatim, Solinus. *vide* in *B.* Cum ſint multa genera crocodilorum, cætera mandibulam inferiorem mouent præter tencheam: & ideo hæc fortiſſimi morſus eſt, Albert. ¶ Quos crocodilus momordit (inquit Aetius 13. 6.) primum quàm tutiſſimè cuſtodire oportet, in domo concluſos feneſtras non habente. Etenim ob contrariam quandam affectionem ferè in totum ſylueſtres maxime feles ad demorſos accedere conſueuerunt. Remedia autem his eadem quæ ad morſos à cane (à cane rabido,) Arnoldus de Villanoua.

De morſu crocodili. De medendis morſibus crocodili.

Morſus à crocodilo curetur ſimiliter illi, qui morſus eſt à cane non rabido, Auicenna) ac ad reliquos relata ſunt conueniunt. Propriè autem humanum ſtercus & miſy ſimul trita & impoſita ad eos faciunt. aut piſcium garum, aut carnium ſalſarum iuſculum morſui infunde. [Salſamenta (id eſt piſces ſalſos, Aggregator) ſcorpionum plagis imponere conuenit: contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur, Plinius.] Aut ſalem & myrrham æquali pondere in acerrimo aceto quàm tenuiſſimo contere, & cerato excepta impone. [Sal crocodilorum morſibus imponitur, tritus in linteolo & intinctus aceto, ita vt vinculis loca conſtringantur, Dioſcorid.] Aliud: Stercoris hyænæ drach. quatuor, æruginis drachmas nouem, adipis anſerini drachmas ſex, galbani drachmam vnam, ceræ drachmas octo, olei drachmas duodecim. Æruginem & ſtercus aceto terito, & liquefacta affundito. Quod ſi hyænæ ſtercus non adſit, porcino vtitor. Apollonius autem inquit, demorſos locos acrimuria aut piſcium garo perfuſos ac fotos, adipe crocodili eliquato illinito, & linamētis inditis obligato. Aut carnium ſalſarum pinguiores partes tuſas indito, aut melanthium cum aceti fæce tritum imponito. Hæc enim & vlcus ſerpens compeſcunt, & morſus è veſtigio ab inflammatione vindicāt. Poſt hæc autem lenticulam coctam cum melle tritam cataplaſmatis modo adhibeto. Erui verò farina cum melle ſubacta, aut iride cum melle morſum expleto. De cætero verò vlcera renutrito, & per communia auxilia ad cicatricem perducito, Hæc Aetius. Aduerſus crocodili morſus nitrum cum melle læuigatum tantiſper tum hulcus repurgetur, imponito: mox melle, butyro, medulla cerui, adipe anſerino impleto. (Eodem emplaſtro, niſi quod terebinthina additur, Aetius initio libri 13. contra hominis morſum vtitur.) Porrò Galenus teſtatur à crocodilo demorſos adipe ipſorum vulneribus impoſita, exactè periculo liberatos cognouiſſe, Ægineta. De remedio ex adipe, vide etiam ſupra in *E.* circa finem. Eruum datur contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morſum, Plinius. Auicenna 4. 6. 4. 11. eadem quæ Ægineta ſcribit. Laudantur præterea ad crocodili morſum à Plinio, vt Aggregator citat, garum piſcium lib. 31. & ſal cum aceto, ibidem. & fex aceti libro 23.

H.

Etymologia crocodili.

a. Crocodilus à croceo colore dictus eſt, Iſidorus. Crocodilus nominatur quod crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terreſtris crocodilus (ſcincus) mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conſpecto fugit. Marinus (fluuiatilis potius vel Niliacus, Euſtathius habet ἔνυδρος, non θαλάσσιος vt Varinus) verò ſic dictus videri poteſt, quòd crocas, id eſt littora (vel arenas littorum) timeat. in terra enim pauidus eſt, Varinus, & Cælius Rhodig. 15. 21. (qui etiam crocas [& crocalas, Euſtath.] Græcis dici ſcribit calculos frequenti motu in maris littore rotundatos, quos Latini vmbilicos appellent:) & Euſtathius in Homeri Iliados λ.

¶ Epitheta. Niliacus, improbus, Nilicola, apud Textorem.

Crocodilina, quæſtio ſophiſtarum ludicra.

¶ Eſt & crocodilea ſiue crocodilina & crocodilitis vocata, quæſtio ſophiſtarum ludrica, vt prion & ceratina, Hermolaus. Sapientem formantes non modo cognitione cœleſtium vel mortalium putant inſtituendum, ſed per quædam parua ſanè, ſi ipſa demum æſtimes, ducunt, ſicut exquiſitas interim ambiguitates: non quia ceratinæ aut crocodilinæ poſſint facere ſapientem, ſed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli, Quintilianus 1. 16. De crocodiline inuenimus (inquit Politianus in Miſcellaneis cap. 55.) apud Aphthonij Græcum enarratorem Doxapatrem, quamuis apud eum crocodilites potius quàm *crocodiline* vocatur, quod & verius puto. Verba ipſius ita Latinè interpretamur. Serra, inquit, & crocodilites, ſicuti eſt in Ægyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio ſecundum fluminis ripas ambulabat: ei crocodilus filium abſtulit, redditurum dicens, ſi verum mulier reſponderet. Negauit illa fore vt redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi, Hactenus ille. Moxque idem, Crocodiliten (inquit) hanc propoſitionem vocant, crocodili huius gratia, quam etiam πρίονα, id eſt, ſerram vocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus Vitarum venditiones, ita fermè Chryſippum loquentem inducens, eiq; reſpondentem quempiam, qui ſe profiteatur emptorem: Conſidera igitur ita. Eſt ne tibi filius? Quorſum iſtud? Si fortè illum iuxta fluuium errabundum crocodilus inueniat rapiatq;, dein redditurum polliceatur cum verum dixeris, vtrum reddendus ei videatur nec ne. Quid enim ſentire dices? Rem ſanè perplexam interrogas. Ex his aut arbitror (inquit Politianus) liquet etiam crocodilitem, ſicuti ſupra ceratinen, ſophiſmatos eſſe parum explicabilis ſpeciem, quo dialectici veteres, potiſſimumq; Stoici vterentur.

ὁμώνυμα.

¶ Heſychius crocodilum etiam τύλην interpretatur. intelligo autem tomentum quo puluini & ſellæ quædam replentur. nam & κροκύδες, γνάφαλα exponuntur: & κνέφαλον (pro γνάφαλον, vt conijcio) τύλη. Κροκοδίλλην φιλύλλις εἶπε τὸ κάταγμα ἤτοι μήρυγμα, (πλωίον,) Pollux 7.9. ¶ Cum crocodillis cruſculis, Plautus: Pompeius interpretatur valde exilibus.

Crocodilus pictus quid ſignificarit.

¶ Icon. Nealces cum prælium nauale Ægyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in littore (littus dixit pro ripa) bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei, Plinius. Crocodilus in hieroglyphicis literis malum ſignificat, Diodorus Sic. lib. 4. Biblioth. Ægyptiorum alij in nauigio, alij ſuper crocodilo Solem oſtendunt, ſic innuentes Solem iter ſuum per aerem dulcem

dulcem & humidum peragendo, tempus generare, quod quidem per crocodilũ ſignificatur propter aliam quandam ſacram (ἱερατικὴν) hiſtoriam, Clemens lib. 5. ςρωματ.

¶ Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis, &c. Plinius. Meminit & Dioſcorides, & Galenus in libro de ſimplicibus. Idem lib. 2. de compoſit. medic. ſecundum locos cap. 2. mentionem facit radicis crocodiliadis maximæ, quæ locis aquoſis naſcatur. Dioſcorides crocodilion ſuum ἐνδρυμώδεσιν, id eſt ſyluoſis naſci prodidit. Quin & dipſacus apud Dioſcoridem crocodilion cognominatur: & lilium ab Oſthane auram crocodili vocitari inter nomenclaturas eidem attributas legimus.

Crocodilion herba.

¶ Quos Ægyptij *champſas* vocant, Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in ſæpibus gignitur, quantum ad corporis ſpeciem, comparantes, Herodotus. Eſt & κροκύδειλος, (cum acuto in antepenultima, vel ſecundum alios in vltima, & ypſilo in antepenult.) paruum animalculum apud Hipponactem, Euſtathius. Similis crocodilo, ſed minor etiam ichneumone, eſt in Nilo vocatus ſcincos, Plinius. Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 3. in loco quodam Cubæ appellatæ ab Hiſpanis inuentos ait ſerpentes octo pedum in verubus ligneis appoſitos igni vnà cum piſcium libris circiter centum: quos incolæ piſcatores ceperant vt regi ſuo conuiuium pro altero rege paranti afferrẽt, & conſpectis Hiſpanis accedentibus fugientes reliquerant. Tum Hiſpani (inquit) diſcumbunt, piſcibus læti fruuntur, ſerpentes relinquunt, quos nihilò penitus ab Ægyptiis crocodilis differre affirmant, præterquam magnitudine, cum maximi eorum octo pedes non excederent. Propinquum nemus poſtmodum iam ſaturi ingredientes ex ijs ſerpentibus, arboribus funiculis alligatos complures comperêre, quorum ora alij funibus aſtricta, dentes alij euulſos habebant. Demum per interpretem cognouerunt nihil eſſe inter edulia quod incolæ tanti faciant, quanti ſerpentes illos, popularibus eos comedere minus licet, quàm apud nos phaſianos aut pauones, Hæc Petrus Martyr. Non probo autem quòd ſerpentes appellat, quos à crocodilis ſola magnitudine differre ſcribit: lacertos enim potius, quòd quadrupedes ſint, nominari oportebat. Idem Decadis ſecundæ libro ſecundo, Beraguæ prouinciæ Noui orbis flumen quoddam eſſe ait, quod Hiſpani Lacertorum flumen vocarint, quia lacertos nutriat maximos, hominibus cæteriſq; animalibus noxios, Niliacos crocodilos æmulantes.

Champſæ. *κροκύδειλος.* *De ſerpentibus Indicis crocodilis ſimilibus.*

¶ Æſculapio templum conſecratum fuit in monte Libyæ circa Crocodilorum littus, vt ſcribit Hermes Triſmegiſtus in Aſclepij dialogo. ¶ In Phœnice fuit oppidum crocodilon, (crocodilorum,) Plinius 5. 19. non procul à Carmelo promontorio. Crocodilorum ciuitas in Ægypto eſt, Arſinoe dicta poſtea, Strabo. Hinc dictus puto Crocodilopolitæ nomos apud Plinium. Crocodilorum vrbs ſita eſt in Mœride palude* in Ægypto, vt meminit Herodotus lib. 2. Sic autem vocata eſt quòd cum *Minas rex, (Diodorus Sic. vt interpres habet: Menes, vt Herodotus) equo vectus canes proprios perſequentes fugeret, equo in palude collapſo, ipſe à crocodilo exceptus & in vlteriorem ripam delatus ſit. quo in loco vrbe condita crocodili conſecrati & pro dijs habiti ſunt, eorumq; cæde omnibus interdictum. Ciuis, Crocodilopolites, Hæc Stephanus, cuius locum mutilum ſarcies ex Diodori Siculi de fabuloſis antiquorum geſtis lib. 2. quem Pogius interpres parum commodè reddidit. ¶ Crocodilus mons eſt in Ciliciæ vel Syriæ ora, Plinius 5. 27.

Crocodilon oppidum Phœniciæ. *Crocodilorum ciuitas in Ægypto.* *Crocodilus mons.*

¶ *e.* Grandini creditur obuiare ſi quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per ſpacia poſſeſſionis circumferat, & in villæ aut cortis ſuſpendat ingreſſu, cum malum viderit imminere, Palladius. Corium crocodili, aut lupi claudi aut ſimiæ ſi circundetur ferendo ipſum cum coaldea, & ſuperficies eius, nunquam cadet in ea grando, Raſis. apparet autem lupum claudum ab interprete poſitum pro hyæna: nam & apud Auicennam 4. 6. 4. 9. qui locus eſt de cura morſi à cane rabido, pro *aldabha*, id eſt hyæna, interpres reddit *adabacum* claudicantem. Cæterum ſimiæ nomen ab eodem poſitum ſuſpicor pro vitulo marino, qui Græce phoca dicitur, Hebræi autem ſimiam *koph* vocant, vnde per literarum metatheſin error committi potuit.

Superſtitioſa quædam de crocodilorum vſu.

¶ *h.* Artemidorum grammaticum Appollonius memorat nitente greſſu crocodilum in harena iacentem expauiſſe, atq; eius motu percuſſa mente, crediidiſſe ſibi ſiniſtrum crus atque manum à ſerpente comeſtam, & literarũ memoria caruiſſe obliuione poſſeſſum, Cælius Aurelianus in Chronijs, capite de furore ſiue inſania.

Hiſtoria de Artemidoro grammatico.

¶ Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius ſubierint, quam ibim, aut aſpidem, aut crocodilum violent, Cicero. In diuerſis Ægypti locis coluntur ſcarabeus, crocodilus, feles, Plutarchus in Symp. 4. 5. *Crocodilon adorat Pars hæc* (Ægypti:) *illa pauet ſaturam ſerpentibus ibim*, Iuuenalis Sat. 15. Sed neq; crocodilus ſine cauſa veriſimili ac plena perſuaſionis honorem nactus eſt. Ad ſummum enim numen quandam habet imitationem, vtpote ex omnibus vnus elinguis. Neque enim ſermo diuinus voce indiget: & per mutam & ſilentem viam ac iuſtitiam aſcendens, ad vocalem iuſtitiam perducit mortalia, (καὶ δι' ἀψόφου βαίνων κελεύθου καὶ δίκης, τὰ θνητὰ ἄγει κατὰ δίκην.) Solum autem ex ijs quæ degunt in humido à fronte tenuem (λεῖον, læuem) ac perſpicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & viſum obtegere, ita vt non viſus videat, quod primo numini planè congruit. Vbi verò crocodilus fœ-

Crocodili ab Ægyptiis culti.

mina pepererit, ibi terminum incrementi Nili futurum agnoſcit. Quum enim in humido partum ædere non poſſit, procul autem non auſit: id ſeruat temperamentum, vt exactè futurum incrementum præſentiat, vt à partu dum incubant & fouent oua ſimul ipſæ fluminis beneficio frui poſſint, ſimul verò & oua loco inhumecto ac ſicco cuſtodiantur. Pariunt autem (oua) ſexaginta, & totidem dies ceſſant, (ἐκλείπουσι. lego ἐκλέπουσιν, id eſt excludunt:) totidem etiam viuunt annos qui plurimum viuunt: quæ dimenſionum prima eſt ijs qui cœleſtia ſpeculantur, Hæc ferè Calcagninus in libro de Ægyptiacis, ex Plutarcho de Iſide & Oſiride. Ipſi quorum vanitas ridetur Ægyptij nullam belluam, niſi ob aliquam vtilitatem conſecrauerunt, velut ibin, quòd maximam vim ſerpentium conficiat: crocodilum, quòd terrore arceat latrones, Cicero. Crocodilos admirantur multi, cum homines interficiãt ædantq; rem pernicioſam mortalibus, quur lege vt pro dijs colantur, fuerit ſancitum. Sed videntur toti patriæ ſecuritatem afferre, non tantum Nilus, ſed & qui in eo ſint crocodili. Quos Arabiæ Libyæque latrones veriti, non audent flumen tranſire populatum. Affertur & alia ab hiſtoricis huius beſtiæ colendæ ratio. Nam regem quem Minam (Menem, Herodotus lib. 2.) dixêre, cum ſui canes perſequerentur, fugiſſe aiunt in Mœridis (alij *Miridis* vel *Muridis* legunt, neutrum probo) paludem, ibiq; (collapſo in palude equo quo vehebatur, ipſum, vt Stephanus habet) ſuſceptum à crocodilo, mirabile dictu, in continentem fuiſſe delatum. Igitur vt gratiam animali redderet: condita ciuitate paludi propinqua, quam crocodilorum appellauit, mandaſſe accolis, vt pro deo ea beſtia coleretur, paludemq; in earum cibum vouiſſe, Diodorus Siculus de fabuloſis antiquorum geſtis lib. 2. Pogio interprete qualicunq;. In Arſinoitica præfectura (inquit Strabo lib. 17.) mirum in modum colitur crocodilus, & eſt ſacer apud eos in lacu quodam (Mœridis ſcilicet) ſeorſum nutritus, & ſacerdotibus manſuetus & ſuchus vocatur. Nutritur autem pane, carne & vino, quæ à peregrinis afferuntur ad eiuſmodi ſpectaculum venientibus. Hoſpes itaque vir inter alios honoratiſſimus, qui nobis ſacra commonſtrabat, ad locum veniens, placentulam, & carnem aſſam, & quoddam mulſi vaſculum ex cœno attulit. Beluam in ripa lacus inuenimus, ex ſacerdotibus alij eius os aperuerunt, alius bellaria impoſuit, poſtea carnem, deinde mulſam iniecit. Ille in lacum exiliens in vlteriorem partem traiecit. Sed cum alius hoſpes aduenisset, & ſimiliter primitias attuliſſet, curſu lacum circumeuntes itidem inuento crocodilo obtulerunt, Hæc ille. Et alibi, Arſinoitæ crocodilos colunt, & propterea foſſam habent crocodilis plenam, & Mœridis lacum. nam & eos colunt, & ab eis abſtinent. Crocodilos ſacros admodum eſſe exiſtimant qui circa Thebas & Mœrios (Μοίριος) ſtagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus vel gemmas, vel ex auro fuſiles inaures (ἀρτήματα λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεα:) & primoribus pedibus catenam (ἀμφιδέας, armillas) innectentes: cibaria quoq; accommodata ac ſacra (ἱρήϊα) præbentes, conſectantur tanquam pulcherrimè viuentem, (tanquam homines delicatos curant.) Vbi mortem obijt, ſale conditum (ταριχεύσαντες) ſacris in vrnis ſepeliunt, Herodotus. Coptitæ (qui Coptum incolunt in Ægypto,) accipitres vt crocodilorum hoſtes odio adducti ſæpe in crucem agunt. Iidem ob ſimilitudinem quam cum aqua crocodilis eſſe affirmant, crocodilos diuino honore afficiunt, Ælianus. Ab aſpidibus & crocodilis morſos felices & deo dignos arbitrantur Ægyptij, Ioſephus lib. 2. contra Appionem. Crocodilorum colentes Ombitæ Ægyptij populi, ſic hos dierum celebratione dignantur, quemadmodum magnificentiſſima celebramus Olympiæ certamina. A crocodilis ſuos liberos rapi mirificè gaudent, & matres ex eo magnam lætitiam voluptatemq; capiunt: & ſimul magnificè, & amplè de ſe ſentiunt, quæ nimirum deo cibaria pepererint, Ælianus. Volaterranus quidem hæc eadem ex Æliano de Ombitis pariter & Coptitis ſcribit. Quàm familiariter à ſacerdotibus in Ægypto crocodili tractentur, ſcripſi quædam ſupra in D. Amometus in quadam Libyca vrbe dicit ſacerdotes ex lacu quodam cantionum illecebris præſtrictos crocodilos decem & ſeptem cubitorum educere. De crocodilis hanc etiam auditionem ex Ægyptijs accepi, ſacros eſſe, & manſueſcere, & à miniſtris ſe facile contrectari ſuſtinere, & ſibi fruſta eſculenta in dentes inſita, extrahentibus patulum os præbere, atque antiquiores & præſtantiores diuinatione pollere, Ægyptij ferunt: idq; Ptolemæi teſtimonio comprobant: eum ſanè cum ex crocodilis antiquiſſimum & præſtantiſſimum appellaret, non exauditum fuiſſe: cum cibaria ei comedenda obieciſſet, reieciſſe: inde ſacerdotes collegiſſe, ex Ptolemæo idcirco crocodilum, quòd eum vicinum ad moriendum prænoſceret, cibum capere noluiſſe, Ælianus. Eadem ferè apud Plutarchum leguntur in libro Vtra animalium, &c. Quidam apud Heliodorum in Æthiopicis (initio lib. 6.) cum vidiſſent crocodilum à dextra in læuam ferri, & in alueum fluminis Nili celere impetu ſe condere, nihil commoti ſunt hoc ſpectaculo tanquam eis familiari & vſitato, Calaſiris tamen impedimentum aliquod circa iter eis obuenturum monebat. Cnemon verò vehementer perturbatus eſt, quòd non exactè ipſum animal, ſed humilem quandam & obſcuram eius vmbram videre ſibi viſus fuiſſet, Hæc ille. ¶ Apollinis ciuitas in Ægypto crocodilis eſt inimica, Strabo. Neminem dicuntur lædere diebus ijs quos Apis natales habet, Calcagninus. Apollonopolitæ comprehenſos ex alto ſuſpendunt, atq; eos primum flebiliter gementes, permulta verberatione affligunt, deinde ijs conciſis veſcuntur, Ælianus. Et rurſus, Apollonopolitæ eiuſmodi beſtiam oderunt, quòd dicant, Typho-

Crocodilos diuinatione pollere ferunt Ægyptij.

Apud quos in Ægypto non ſint ſacri crocodili.

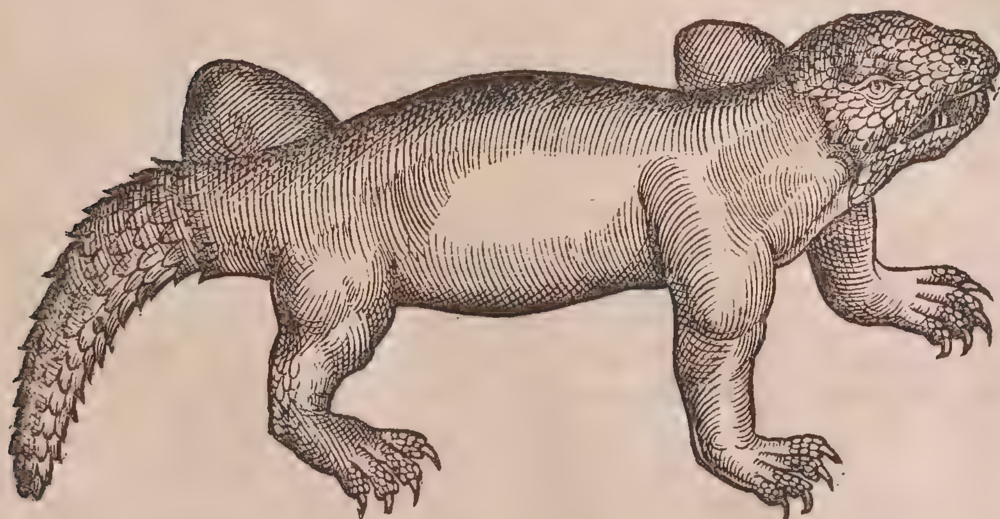
Typhonem eius formam induiſſe. Alij non ob eam cauſam, ſed quòd Pſamniti regis iuſtiſſimi viri filiam crocodilus rapuerit, eius cladis recordatione ſuos poſteros vniuerſam eorum nationem odiſſe. In vrbe Apollinis ſancitum eſt, vt quiſque de crocodilo comedat ablegata omni exceptione: venanteſque ac enecantes quotquot poſſunt è crocodilis è regione templi proponunt, aſſerentes quòd Typhon factus crocodilus Horum aufugerit: omnia denique animalia infeſta, omnes affectus improbos, omnes motus peſtilentes Typhoni imputant, Calcagninus. Qui circa Elephantinam vrbem incolunt, quòd ſacros eſſe non cenſeant crocodilos etiam comedunt, Herodotus. Eſt in Ægypto Herculis ciuitas, vbi ab Heracleotis coluntur ichneumones qui crocodilis & aſpidibus (vide in Ichneumone *D.*) perniciem inferunt, Strabo. Tentyritæ populi (de quibus plura ſcripſi ſupra in *D.*) crocodilum reijciunt, captumq; arbore ſuſpendunt: & multis prius affectum verberibus poſtmodum comedunt, Textor. Iidem (Æliano prodente) accipitres vt crocodilorum hoſtes ſanctiſſimè colunt.

¶ Prouerbia. Crocodili lachrymæ, Vide ſupra in *D.* ¶ Vt canis è Nilo bibit & fugit, (metu ſcilicet crocodilorum:) Vide inter prouerbia ex Cane. Certum eſt canes iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionem præbeant, Plinius. *Prouerbia.*

DE CROCODILO NILOTICO.

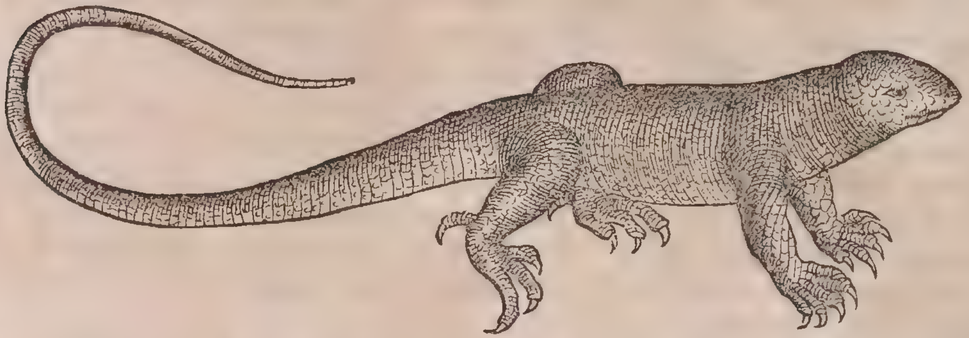
CROCODILVS, nomine ac forma omnibus ex æquo notiſſimus: Niloticum animal eſt, amphibium, quadrupes, lacertoſi generis: ouiparum, piſciuorum, ex parua origine in maximam molem creſcens: dentibus longis, exertis, pectinatim vtriq; maxillæ infixis, quarum ſuperior tantum moueri conſpicitur: lingua pro corporis magnitudine adeò exigua, atq; inferiori maxillæ ita inhærente, vt ſolum eius veſtigium eſſe credas. Illi noctu diuq; inſidiantur indigenæ, eiuſq; cutim ſalitam ac tomento conditam noſtris mercatoribus diuendunt. Ea eſt rugoſa, multis in tergo tuberculis armata, ſubtus læuis, ſurſum verò ſeſſilibus ſquamis aſpera, ingenti cauda prædita, coloris vndecunque cinericij à qua vaſta ac breuiora crura emanant: pedibus in quinos digitos diffiſſis, robuſtiſſimis ac prælongis vnguibus communitis, quibus terreſtria animalia, atq; adeò humana corpora diſcerpere creditur. Huius figuram multa veterum numiſmata referunt, multæq; vrbes pellem eius ad inſignem plebis admirationem, in palatiorum eminentioribus locis collocant: cuiuſmodi Lutetiæ in plæriſq; ſacris ædibus, atq; adeò aula forenſi maiore videmus, Bellonius.

DE CROCODILO TERRESTRI, Ægyptiaco vel Arabico.

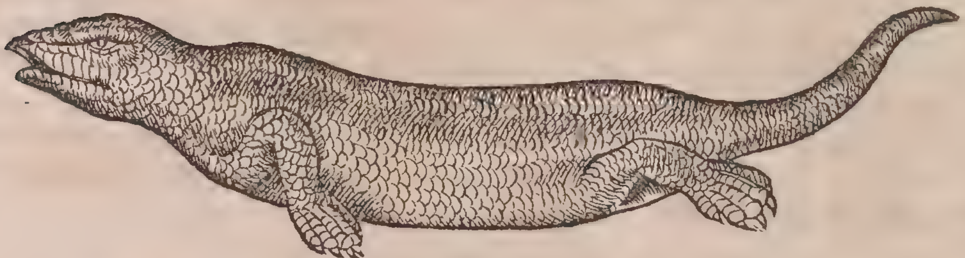
CROCODILI genus terreſtre, haud ita procerum, Ægypto atque Arabiæ peculiare, reliquis animalibus infenſum, lacertam prouectiorem ac maximam eſſe dixeris: à qua tamen præter duritiem ac cutis firmitudinem hoc diſtat, quod caput crurumq; articulos, atque adeò pedum digitos ſquamoſos gerat. Verumetiam à Nilotico crocodilo hoc differt, quod caudam habeat in clauæ modum tuberculis elatioribus aſperam: qua corpora quibus inſultat, atrociſſime diuerberare creditur, Bellonius. Hoc animal, ni fallor, pharmacopolæ quidam in Italia oſtentant, & *caudiuerberam* nuncupant.

DE CROCODILO TERRESTRI BRESILIENSI.

HÆc Crocodili terreſtris ſpecies hactenus nobis ignota, nuper ex Breſilia in noſtrum orbem allata fuit, talis figuræ, qualis hic ponitur. Longitudo eius vlna maior, latitudo decem digitorum tranſuerſorum, tibiæ anteriores decem digitos, poſteriores octo longitudine æquat: caudam prælongam albis & fuſcis notis diſtinctam gerit. Corpus totum multis paruis, ſplendidis & æqualibus ſquammis tegitur, quæ medio ventre maiores & albæ ſunt. Aquæ impatiens eſt, ita vt ſi quis in os aquam infundat, ſtatim moriatur. Venenatus non eſt, ſed à quouis ex cauis effoditur, capitur, ac in cibum ſumitur: nec alius eſt carnis eius guſtus quàm teſtudinis. Si poſt duos vel tres dies occiſus igni vel calori admoueatur, non aliter mouetur, ac ſi nouiſſime interfectus eſſet.

DE SCINCO, quem & CROCODILVM terreſtrem vocant.

A.

De nominibus varijs huius animantis. SCORPIONES ſcinci lacertiq; vermibus non ſerpentibus adſcribuntur, Solinus cap. 30. Ego verò hæc animalia ἑρπετὰ, id eſt reptilia, non σκώληκας, id eſt vermes, rectè appellari dixerim. Scincum Dioſcorides eundem terreſtri crocodilo eſſe ſcribit. hinc & crocodileam fimum eius appellant, de terreſtri non aquatico crocodilo intelligentes. Auicenna confundit. Ex eadem (crocodili) ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquammarum ſeta à cauda ad caput verſa, Plinius. Ego ſcincos quoſdam lacertis ſimiles, ac magnitudine ferè æquales, qui ex Ægypto afferuntur, vidi, cute quidem quàm crocodilorum candidiore tenuioreq;, ſquammas verò, vt Plinius inquit, à cauda ad caput verti non potui in eis animaduertere, cum tamen veros illos ſcincos eſſe non dubitem. Quamobrem conijcio tria ſaltem genera crocodili ſtatuenda: vnum aquaticum, qui ſimpliciter ita nominatur: & duo terreſtria, vnum cognitum nobis, quod ſcinci nomine ex Ægypto adferri hodieq; dixi: & tertium nobis ignotum, cuius ſquamæ ad caput vertantur. Non probant Bellunenſis ſententiam, qui in Meſuen commentarios ædiderunt monachi, nempe ex ouis crocodili in aqua æditis, crocodilum naſci: ex ijſdem in ripa iuxta aquam, ſcincum. Atqui hoc non aſſerit Bellunenſis, ſed ſecundũ Arabes ita exiſtimari ſcribit: & propterea (inquit) dicitur quod ſcincus ſit de ſemine crocodili. Certum eſt tamen crocodilum nunquam oua ſua in aqua parere, ſed ſemper in ſicco. Græcè σκίγκος ſcribitur, ab illiteratis quibuſdam pharmacopolis & alijs *ſtincus*, quod nomen etiam pro ſchino, id eſt lentiſco aliquando ineptè ponitur in Arabum libris. Apud Nicolaum Myrepſum etiam in Græco codice alicubi σίγκ pro σκίγκȣ ſcribitur. Albertus lib. 24. de aquaticis animalibus agens, ſcincos cum ſciuris confudit: & mox cum de ſtella marina agere deberet, vbi ſturitus ſcribitur, aliâs ſtincus (vtrunque ineptè pro aſter, id eſt ſtella) vim ciendæ Veneris vehementem ei tribuit, quæ ſanè ſcinco à bonis authoribus, ijſdem penè verbis, non ſtellæ marinæ adſcribitur. *Pſeudoſcinci.* Plurimi ex pharmacopolis indocti homines, ſcinci loco, lacerti genus aquaticum noſtræ regionis vendunt, prona parte pallidum, nigrum ſupina, Syluaticum & alios huius farinæ ſcriptores ſecuti, qui ſcincum interpretantur lacertum aquaticum. quem ego ſanè venenatum eſſe arbitror: ſcincum non item, eundemq; nec noſtræ regionis, nec omnino aquaticum. quamuis monachi in-

chi interpretes Meſuæi, ſcincos circa Romam ſibi viſos ſomniant, Syluaticus & Platearius in Apulia. Sunt qui lacertos quoſdam duabus inſignes caudis pro ſcincis vendant, ab ijſdem monachis reprehenſi. Sed de lacertis aquaticis priuatim agam. *Κίκερος*, crocodilus terreſtris, Heſychius & Varinus. ſed *σκίγκος* vox apud alios authores vſitata eſt, *κίκερος* alibi nuſquam legi. *Koach* Hebraicam vocem, כוח, aliqui crocodilum interpretantur, alij lacertam, ſcincum forte melius dicturi, vide in Chamæleonte *A.* צב, *zab*, etiam aliqui ſcincum exponunt, ſed crocodilum propriè ſignificat. Arabes & Chaldæi *dab* & *aldab* dicunt: vertunt enim ζ in *d*. Serapionis interpres in capite de Stercore vbi Galeni verba de crocodilea citantur, pro crocodilo terreſtri duas voces ponit, ſtellionem & *adhaya*, ſi rectè ſic ſcribitur. Dioſcoridis etiam vetus interpres ſtellionem reddit, vbi crocodilum terreſtrem vertere debebat. Garis fluminis, id eſt ſcincus, Syluaticus. Apud eundem alibi *guaril*, ſcincus exponitur: & ita ſolum rectè legi puto, non *garis*. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus, ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Aggregator etiam *guaril* apud Auicennam ſtellionem interpretatur, ipſe non probo. De ſcinco Auicenna (vt ſcribunt Monachi in Meſuen) tribus aut fortè quinq; capitibus agit, Arabicè *guaril* nominans: Et in primo capite inſcripto de *guaril*, fimi tantum eius vires deſcribit, vt Dioſcorides crocodileæ. reliqua duo capita de ſcinco inſcribuntur, vnde error Auicennæ apparet, qui de vna & eadem re diuerſis locis egerit. Inſtituit præterea caput de tinſa vel temſa, quod crocodilus eſt, & propriè aquaticus: quare non rectè ei vires fimi terreſtris crocodili adſcribit, eaſdem quas in capite de *guaril* recenſuerat. Cæterum Pandectarius in capite Rhule, quod interpretatur renes, (ex Serapione cap. 450.) ſcinci meminit: attribuunt enim authores vim medicam illis præcipuè in hoc animali partibus quæ circa renes ſunt, Hæc Monachi. Raſis interpres pro ſcinco piſcem ſagittalem vertit, piſcem fortè arbitratus quoniam recentiores nonnulli non rectè aquaticum animal eſſe ſcripſerunt. Hebræi crocodilum *zab* vocitant, Arabes & Chaldæi *dab*, piſcem verò *dag*, vnde forſitan natus error. Serapionis etiam interpres cap. 446. ſcincum ineptè piſcem facit: & Serapio falſò attribuit Galeno qui ſcripſerit ſcincum eſſe ſpeciem ſtellionis aquatici. *Alarbian* vt ſcribunt Arabes, ſicut Ebeneſis, & alij, eſt animal aquaticum declinans ad colorem citrinum, & de eo eſt ſalſum, & de eo eſt recens, & dicitur etiam quod eſt ſpecies ſcincorum: & dicitur etiam de carne molli addita in naſo quæ conuenit cum hæmorrhoidibus, And. Bellunenſis, Videtur autem de ſcinco intelligendum, quod is quoq; tum recens tum ſalſus aut ſimpliciter inueteratus in vſu habeatur. Quin & *harbe* vel *alharbe* chamæleonem interpretantur, & ſpeciem *zab*, id eſt crocodili. Scincus vox facta videtur à tinſa vel ſuchus, vide in crocodilo *A.* *Aldab* eſt animal ſimile lacerto, ſed maius, Bellunenſis. *Dab* animal eſt inſtar lacertæ magnæ, ventre maiore, Latinè (forſitan apud recentiores aliquos barbarbaros) *ballecola*, (aliâs *Baleccara*,) quod reperitur in Barbaria & in Sardinia, colore lacertæ, cuius ſtercus illinitur contra lentigines, &c. Syluaticus in Dab & in Baleccara. Eadem autem ferè etiam de ſcinco ſcribit. *Schanchur* eſt *guaril* de Nilo, qui capitur in Ægypto, Auicenna 2. 644. Serapioni *ſecancur* dicitur. Rurſus Auicenna 2. 603. *Aſchanchur* (inquit) eſt *guaril* (*vrel*, vt Bellunenſis legit) aquaticus qui in ripis Nili capitur. & fertur naſci de generatione altemſa, cum illa extra aquam oua parit. Sic apparet Auicennam in tribus aut fortè quinque capitibus de ſcinco agere, vt Monachi qui commentarios ediderunt in Meſuen obſeruarunt. Primum in *guaril*, deinde bis in ſcinco: item in tinſa vel tempſa, qui crocodilus eſt & propriè aquaticus, non rectè terreſtris crocodili vires in *guaril*, enumeratas ei adſcribens. *Askincor*, id eſt ſcincus, Syluaticus. *Scerantum*, id eſt ſcincus de mari rubro, Vetus gloſſographus Auicennæ. *Nudalep* vel *nudalepi*, id eſt ſcincus, Syluaticus.

B.

Deſcriptio formæ ſcinci.

Scinci veri & peregrini, qui ex oriente vel Ægypto ad nos aduehitur, forma hæc eſt, mihi manibus tractanti obſeruata. Lineæ per dorſum alternis fuſcæ & albæ ſunt, latiuſculæ: ſed fuſcæ etiam punctis albis diſtinguuntur. Collum ſuperius magis fuſcum eſt, caput & cauda magis albent. Pedes & tota pars ſupina, id eſt venter, pectus, &c. albo colore ſquamularum nitent. Pedum digitos quinos vnguiculi muniunt exigui. Cruris longitudo ſeſquipollicem æquat. Toti corpori à capite ad caudæ acumen longitudo duorum palmorum, id eſt octo digitorum ſecundum tranſuerſum, aut paulò breuior. Caudæ longitudo, digiti duo, quæ ſubito ex craſſiuſcula in acutiſſimam exit. Exenteratos (ſachare puto conſpergunt,) bombyce explent, atque ita vendunt: pretio ferè drachmarum ſeptem cum dimidia in ternos. Tales erant quos ipſe vidi: ſed nuper amicus quidam noſter Conſtantinopoli rediens vulgo illic quinque vel ſex palmorum, id eſt viginti aut viginti quatuor digitorum ſcincos vænire mihi affirmauit. Alter quidam mihi ſe veros ſcincos vidiſſe affirmauit longos palmum, latos duos digitos, luteos, qui parte poſteriore ſtatim in acumen deſinerent, nec multum ita producerentur vt lacerti. Rondeletius neq; qui Venetijs venduntur, neque illos officinarum, veros ſcincos eſſe vult. Nam ſcincus (inquit) eſt terreſtris crocodilus. Illi in aqua & terra viuunt. Vnicum ſe duorum cubitorum longitudine vidiſſe affirmat. ¶ Similis crocodilo, ſed minor etiam ichneumone, eſt in Nilo (quaſi verò aquaticus ſit, quod alibi negat) natus ſcincus, Plinius. Alter illi (crocodilo) ſimilis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, Idem. Scinci circa Nilum frequentiſſimi, cro-

Vbi reperiantur. In Nilo.

codilis quidem similes, sed modica forma & angusta, Solinus. Cardanus lib. 9. de subtilitate in India occidentali, atq; alibi etiam sed rarius longè, lacertos maximos nasci tradit, quos crocodileos vocant, crocodilis magnitudine & forma similes, excrementis alui odoratis. Galenus lib. 10. de simplicibus crocodilos terrestres, quorum fimum in vsu est, paruos & humiles, μικροὺς καὶ χαμαιπετεῖς esse scribit. Hæc magnitudinis differentia ad regiones referri potest: nisi quis omnino contendat inueniri aliquod crocodili terrestris genus à scincis diuersum. *In Africa.* Crocodili tricubitali ad summum magnitudine, terrestres, lacertis assimiles, apud aratores Afros ad occidentem reperiuntur, Herodotus lib. 2. Sunt autē hi vel scinci, vel simile crocodili terrestris genus, sola forsan magnitudine discreti. Plinius enim suum crocodilum terrestrem, ichneumone minorem esse scribit. est autem ichneumon non maior catello. Plinius quidem 28. 8. an scincus idem esset, qui terrestris crocodilus ille cuius crocodilea, id est fimum in vsu medicorum est, dubitauit. Primum enim de remedijs ex crocodilo amphibio agit, deinde ex terrestri, tertio loco ex chameleonte. Postea subijcit, Ex eadē similitudine est scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt. Scincus animal est Indicum, quadrupes, lacertæ simile, sed multo maius, longius, & ventrosum, vt Syluaticus & alij ex Dioscoride citant, apud quem ego huiusmodi nihil reperio: sed in libro Simplicium ad Paternianum. Scinci alij marini, alij montani à recentioribus hodie vocantur. *In India.* ¶ Scincus aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ, terrestris crocodilus est sui generis, Dioscorides. Ego Lydiam Mauritaniæ regionem nullam inuenio, quanquam Serapionis quoq; interpres *Lodiam* reddit, pro Lydia. Rasis in libro de sexaginta animalibus, cæteras regiones ex Dioscoride nominat, hanc omittit. Marcellus Vergilius vertit in Libyæ Mauritania: ego malim in Libya Mauritaniæ. nam Græcè legitur τῆς Μαυρουσιάδος. Libya enim aliquando pro tota Africa ponitur, aliquando pro certa eius parte: estq; hoc nomine etiam fluuius in Mauritania. *In Arabia.* Maximus scincus Indicus est, deinde Arabicus, Plinius. Quanquam Dioscorides scincum, crocodilum terrestrem nominat, illi tamen qui hodie Venetias afferuntur, marini sunt è mari rubro: & alij ex Nilo Ægypti. hi specie quidem corporis crocodilos referunt, non maiores tamen sunt maximis lacertis nostris. squamæ ipsorum albæ sunt ad pallidum inclinantes cum linea bertina à capite ad caudam, cum crocodili in summo dorso toti nigri sint, Recentior quidam. Salamandra similis est lacertæ aut crocodilo terrestri. Syluaticus in capite Rhule (renem interpretatur) scincum tradit similem esse lacertæ, cauda tamen non rotunda, sed ad latera compressa: item ventrosum, vt nos pluries circa Romam in aquis stantibus vidimus, (hi potius lacerti aquatici vulgares fuerint, de quibus infra priuatim.) Quamobrem scinci qui venduntur sicci cum duabus caudis, probantur non esse veri. *In Apulia.* Platearius scincos in Apulia etiam reperiri scribit, sed efficatiores esse vltramarinos, Monachi interpretes Mesuæi. Præcipua scinci à crocodilo differentia dignoscitur, squammarum seta à cauda ad caput versa, Idem. Vide quædam in *A.* superius.

C.

De naturalibus corporis actionibus. Crocodili tam terrestres quàm fluuiatiles sua oua terræ gremio committunt, Aristot. ¶ Lacertæ insidias in apes faciunt: ac terreni crocodili pestem perniciemq; illis instruunt. farina ad veratrum admista, aut maluæ succo suffusa, & ante alueos dispersa, gustantibus illis omnibus perniciem affert, Ælianus. Crocodilus nominatur quòd crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terrestris crocodilus mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conspecto fugit. Marinus verò (fluuiatilis potius,) sic dictus videri potest, quòd crocas, id est littora timeat. in terra enim pauidus est, Varinus. ¶ Herodotus crocodilos (nimirum lacertorum generis) in Ionia in sæpibus gigni scribit, vulgò sic dictos, & ab istorum corporis similitudine, aquaticos etiam illos quos Ægyptij *champsas* vocant, crocodilos ab eis dici. An verò crocodili illi sæpium incolæ in Ionia scinci sint, aut aliud lacerti genus, non facile dixerim. Venales scincos ex Ægypto licet videre, lacerti magni similitudine, Hermolaus Barb. Libya sola crocodilos alit terrestres, duobus cubitis non minores, Pausanias in Corinthiacis. Scincus quidam in rubro mari nascitur, (ἐν τῇ ἐρυθρᾷ, Marcellus vertit ad rubrum mare,) Dioscorid. Crocodilum terrestrem, cuius fimum in vsu est, Auicenna ferè in Arabia tantum reperiri scribit. *Adib* (pro *aldab*) similis est lacertæ magnæ, & degit in aquis, Syluaticus. *Aldeb* seu *aldab* animal lacerto maius, in Oriente & versus Mecham in desertis arenosis reperitur, Bellunensis. Vide etiam supra in *B.* quibus in locis scinci reperiantur. *Cibus eorum.* Scincus odoratissimis floribus viuit, Plinius. quamobrem non mirum mellis eundem auidum esse, ceu ex floribus confecti. Crocodili apibus nocent, Florentinus in Geopon. *Fimus.* ¶ Fimum eius album, odoratum, & odoris subacidi esse, referemus in *G.*

G.

Remedia ex scinco. Scincus siccandus reponitur in nasturtio, (vel cum nasturtio inueteratur,) Dioscorides. quod is Grecè dicit, ταριχεύεται ἐν καρδάμῳ. Ruellius vertit, Sale inueteratur cum nasturtio. Marcellus, Addito nasturtio sale inueteratur. Atqui ταριχεύεσθαι verbum quoquo modo inueterari significat, tum cum sale, tum sine sale, vt pluribus docuit Cornarius in commentarijs in Galeni libros de medicamentorum compos. secundum locos. Sale quidem non opus est vbi nasturtium, siue herbam, siue semina eius intelligas, apponitur: quod id acrimonia sua per se satis exiccet, & vermiculos nasci prohibeat.

hibeat. Quanquam Plinius quoq; ſcincos ſalſos afferri ſcribit, deceptus & ipſe forſan quòd vim verbi ταριχεύειν neſciret. Qui ad nos etiam adferuntur ſcinci, ſalſi mihi non videntur. Quamobrem non acceſſerim Marcello Vergilio, qui mutilum hunc Dioſcoridis locum ſuſpicatur, & Dioſcoridem fortaſſis ſcripſiſſe, naſturtio æquales ſcinco ad excitandam Venerem vires eſſe, quòd Paulus Ægineta in ſcinco dixerit, καρδάμῳ δύναμιν ὁμοίαν ἔχει: aut quod Plinius docet, accendere Venerem cum ſatyrio, &c. vt quod Plinius ſatyrium, hic naſturtium dixerit. Ego apud Æginetam tale nihil inuenio: & vt inueniatur, non eſt tamen vlla vel corrupti vel mutili huius Dioſcoridis loci apud me ſuſpicio: ſed Æginetæ potius, & pro cardamo ſatyrion legendum, vt in Antiballomenis apud eundem.

¶ Miſcetur ſcincus in antidota, Dioſcorides. In antidota quoque nobilia additur, Plinius. Antidota accipio medicamenta compoſita aduerſus venena, & alios magnos præſertim viſcerum morbos. Huiuſmodi eſt & nobiliſſima quidem antidotus Mithridatia, quæ & *diaſcincu* vocatur, à Galeno lib. 2. de antidotis, & Actuario alijsq; deſcripta. Eodem de antidotis lib. Galenus deſcribit antidotum ad ſcorpiones, quo quidam in Libya omnes à periculo liberabat, quod inter alia carnem crocodili terreſtris vel ſcinci dicti recipit: & mox Zoili medicamentum ad idem, cui crocodili terreſtris drachmæ decem miſcentur. Vt drachmæ duæ antidoto quod inſcribitur ad omnia letalia, præſumptum & poſtea datum: item ad rabioſorum morſus, pleuriticos, &c. ſed hoc à Mithridatio minimum differt, eo præſertim quod Damocrates carmine deſcripſit. Eiuſdem Mithridatij aliæ duæ deſcriptiones ſunt, ab initio eiuſdem libri: prior ſcinci drachmas duas recipit, altera ſcinci lumborum drachmas ſex. Aduerſus mel venenatum, aut ex melle ſyncero faſtidium cruditatémve grauiſſimam, ſcincum antidotum eſſe, author eſt Apelles, Plinius. Et alibi, Prodeſt & contra ſagittarum venena, vt Apelles tradit, ante poſteaq; ſumptus. Serapio epilepticis dat medicamen, quod ex crocodili terreni ſtercore confectum probat, Cælius Aurelianus cui hoc non placet. Corpus ſcinci, excepto capite pedibuſq;, elixum manditur iſchiadicis: tuſſimq; veterem ſanat, præcipuè in pueris: item lumborum dolores, Idem. Crocodilus terrenus, præciſis ſummis partibus, egeſtiſq; interaneis, ex iure coctus, cibatui datus, magnum iſchiadicis præſtat auxilium, Marcellus. Scinci admiſcentur in Amaranti grammatici ad pedum dolores antidotum, apud Galenum lib. 2. de antidotis circa finem. Miſcentur vtiliter medicamentis ad frigidos affectus neruorum, Meſeha & Raſis apud Serapionem & Auicenna. Scincus calidus eſt, auget ſemen, & libidinem ſtimulat. præfertur maior, pinguior, quiq; verno capitur, Iidem: & eo tempore quo feruet ad coitum, Auicenna. Alexander Benedictus in compoſitione quadam ad mouendam Venerem ſcincum non carnoſum requirit, & in alia ſcincum arefactum non vetuſtum, vt fortè pro non carnoſo legi debeat, *non annoſus*. Syluaticus ex Paulo citat, capite de ſcinco, quòd ſit calidus & ſiccus in tertio ordine: quod ego apud Paulum non reperio. Scinci ad opem ſalutarem non qualibet neceſſarij ſunt. medentes quippe ex ipſis pocula inficiunt, quibus & ſtupor neruorum excitetur (hoc eſt, tollatur & curetur:) & veneni vis extinguatur, Solinus. Scinci caro impinguat corpus, quum ſit ex ea acafea: & ſi ſaliatur, (inueteretur,) bibaturque ex ea pondus aurei cum vaſe vini, confirmat renes & colem, & libidinem excitat, Raſis. Antidotus tentiginem excitans, dextro aut ſiniſtro impoſita pedi, renibus item & teneræ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepſum, inter cætera medicamenta accipit ſtellionem, cantharides & ſcincum. Sal ſcinci excitat coitum, quanto plus caro eius, & præcipuè caro ſuminis, & quæ ſequitur renes, maximè verò adeps ex eis, Auicenna. Ad omnem mâlin (peſtilentem affectum, &c.) iumentorum, Crocodilum terreſtrem & ranam, viuentes in oleo diſcoques, donec carnes eorum in oleum reſoluantur, tum colabis & infundes naribus iumenti, vt legimus in Hippiatricis Græcis capite ſecundo. In regione Indorum elephantiaſi affectos aſſiduè per ſedem eluere per vrinæ aſininæ infuſionem heminæ menſura calefactæ conſueuerunt. Crocodilum item terreſtrem accipiunt, eiuſq; extremas partes amputant, ac interiora abijciunt, deinde fermento obuolutum aſſant: tum ablato fermento, & ſcabricie eius deraſa, carnis ipſius drachmam vnam quotidie præbent, Aetius 13. 122.

Vſus ſcincorum in antidotis.

¶ Scincorum partes circa renes tanquam naturalibus erigendis efficaces bibuntur, Trallianus 9. 9. Aiunt carnes quæ renes amplectantur, τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος, Marcellus vertit laterum carnes, & Plinius quoque latera ſcinci nominat, alij lumbos. ſed videtur quicquid circa renes eſt vndiquaque accipi poſſe, cum alioqui totum corpus ſimpliciter præter caput & pedes in remedijs detur) id ſibi virium vendicaſſe, vt ſi drachmæ pondere bibantur cum vino (Ruellius hæc verba, *cum vino*, omittit) venerem accendant. verum decocto lentis cum melle, aut ſemine lactucæ cum aqua poto, excitatas inde veneris cupiditates inhiberi, Dioſcorides. Syluaticus ex eodem ſic legit, Facit ſcinci caro ad Venereos vſus ſi vno cyatho (alij, *ſi ex vini cyatho*) bibatur. nam ſi plus ſumatur neruos lædit, quæ non apud Dioſcoridem, ſed in libro ſimplicium ad Paternianum leguntur. Eadem ferè apud Galenum legimus, (qui tamen lactucæ ſemen potum efficacius reſiſtere putat tentigini iſti, quàm lentis decoctum, vt ex loquendi modo apparet, neque enim expreſſe hoc dicit. mirum ſanè Dioſcoridem in lente quæ edendo eſt, nullam huiuſmodi facultatem eius commemorare:) item apud Aetium & Æginetam. Marcellus Vergilius tamen non lentem ſimpliciter apud Æginetam, ſed lentem paluſtrem ad hunc vſum nominari ait, quod in codicibus vulgatis non reperio: nec ſi vſquam repe-

Scinci carnes ad venerem excitandam faciunt.

riatur probo. nam Arabes quoq; qui ex Dioſcoride tranſtulerunt, lentis ſimpliciter decoctum vertunt: & lens paluſtris intra corpus non ſumitur, ſed foris tantum refrigerandi gratia, aut enterocelas puerorum conglutinandi imponitur, apud Dioſcoridem & alios. Seſtius ſcincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decocti ius cum melle ſumptum, Venerem inhibere, Plinius. Quòd ſi cum Dioſcoride, & reliquis eum ſecutis Græcis & Arabibus; Plinium conciliare voluerimus, ſic legemus: Præterea lentium decocti ius cum melle ſumptum, Venerem illam inhibere. ſed ſi hoc dicere Plinius voluit, non ſuo loco dixit, ſtatim enim à mentione Veneris ex ſcinci è vino poti excitatæ, poni hæc verba oportuiſſet. quamobrem hunc errorem (ſi error eſt, vt ego conijcio) in authorem potius quàm librarios reiecerim. Roſtrum ſcinci & pedes in vino albo poti, cupiditates veneris accendunt: vtique cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad ad idem creduntur, Plinius. Ego reliquum corpus potius, roſtro & pedibus reſectis, ſumendum dixerim, vt ipſe Plinius alibi in iſchiadicis ſumendum, caput & pedes demenda expreſſe monens, conſuluit. Marcellus ijſdem præciſis ſummis partibus vtilem facit, nec tamen nominat illas partes, vt & Aetius elephantiacis. Ego caput & pedes ſemper abſtulerim, tum quòd nihil aut minimum carnis hæ partes habeant, tum quòd forſan etiam venenoſius aliquid quàm cæteræ partes: itaque viperarum etiam, cum ad remedia parantur, capita & caudæ amputantur. In ſcincis equidem non totas caudas, ſed partes tantum extremas earum abſciderim, quæ tenuiſſima eſt. reliqua enim non parum carnis habent, & caudæ ſcincorum à nonnullis authoribus etiam per ſe vſurpantur. Sit igitur hic quoque vel Plinij, vel librariorum lapſus. Inteſtinis & reliquo corpore crocodili terreſtris ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt. item velleribus circundari vapore eius infectis, Plinius. Pro ſcinco ſatyrium ſubſtitui licere, (nempe ad Venerem ciendam,) in Antiballomenis legitur: & pro ſatyrio, erucam. Ex ſalamandra etiam & ſtellione tum ſimpliciter tum tranſmarino remedia ad Venerem excitandam, vt ex ſcinco, veterum aliqui præſcribunt. Ego boni & honeſti medici eſſe aio, medicamentis huiuſmodi, quæ venerem aut cum periculo, aut nimium citant, & ad breue tempus tantum cum vi & impetu præter naturam, prorſus abſtinere: & vbi licitum eſt, hoc eſt in coniugibus, nec dum ætate exhauſtis, vti ijs potius quæ vel nutrimenti ratione, quod probum & copioſum corpori conferunt, vim generandi naturalem reſtituant: vel quæ nutrimenti ſimul alimentique vires obtineant, vt quæ nutriendo etiam calefaciunt, aut inflant, aut humidiorem liquidioremq; reddunt ſanguinem, ſi is fortè ſiccior eſt: Vel denique medicamentis tantum, quæ eiuſmodi ſint, vt corporis habitum ad naturalem ſtatum conuertere ab eo qui præter naturam eſt poſſint, frigidos calefacere, confirmare imbecillos: minimè verò eiuſmodi, quæ vel nimiam vel ad breue tempus, dum impetus medicamenti viget, concitatam Venerem accendant: quod non aliud eſt quàm peccati, & illicitæ nimiæque Veneris authorem eſſe: ſæpe verò etiam corporis periculi. Huiuſmodi enim medicamenta, inter quæ primas obtinent ſcinci, veneno non carent: Et exhibitis ijs, vt plurimum, vel nullus effectus, (præſertim ſi ætas & alia non reſpondeant: aut maior ſit impotentiæ cauſa:) vel nimius (eaque ipſa cauſa periculoſus:) vel denique veneno noxius ſequetur. Nam & veri ſcinci noxij ſunt, vt infra dicetur: & multò magis falſi ſuppoſititijque. Hoc nimirum etiam veteres Græci medici viderunt: quamobrem Galenus, Dioſcorides & alij, ita ſcincis hanc facultatem attribuunt, tanquam ipſi nunquam experti, & auditu ſolo aut lectione cognitam. Cæterum antidotis ſcincos miſceri alia ratio eſt, nec id fieri reprehendo. miſcentur enim alia multa, quibus noxia eorum vis extinguitur, ſalubria medicamenta: & ferè præſtantiſſima quæ venenis & ictibus venenatis aduerſantur, ipſa quoque veneno non carent. Sed de his agere non inſtitui. hoc vnum addam, malle me veris ſcincis, ſi etiam ſatis recentes eſſe conſtaret, ad theriacæ antidoti compoſitionem vti quàm paſtillis è viperarum carnibus. quoniam illi ferè adulterantur: & vel nullius ſerpentis vel alterius quàm viperæ, quique aut venenoſior ſit, aut certè minus efficax, carne conficiuntur. Veræ autem viperæ neque ipſæ in noſtra regione ſunt, neque cuiquam vt aduehantur curæ eſt: & de paſtillis an veram viperarum carnem receperint iudicare nemo poteſt. At ſcinci veri apportantur, & multis apud veteres quoque præclaris contra venena antidotis admiſcebantur, vt Mithridatio omnium nobiliſſimo, alijſque ſupra nominatis. Scincus contra venena præcipuum eſt antidotum: item ad inflammandam virorum Venerem, Plinius. Renes ſcincorum tanquam pudendum ad Venerem intendentes quidam bibunt, alij ſumen quoque & caudam aſſumunt, Sylvius: citat autem Galeni verba ex vndecimo de ſimplicibus, vbi ille non renes, ſed τὰ περὶ τοὺς νεφρούς, id eſt partes circa renes, ſcripſit. Celebratur apud medicos diaſatyrion compoſitio, quæ ab Actuario deſcripta ſcincos etiam accipit: qui tamen in eadem deſcriptione apud Nicolaum Myrepſum omittuntur: miſcentur autem alteri eiuſdem nominis antidoto ſtatim ſubiectæ, numero 66. Recentiores etiam nonnulli compoſitis ſuis medicamentis ad coitum excitandum ſcincos admiſcent. Albertus libro 24. de aquaticis animalibus ſcribens, ſcincos cum ſciuris confundit: & mox cum de ſtella marina agere deberet, vbi ſturitus ſcribitur, pro aſter, aliàs *ſtincus*, vim ciendæ Veneris vehementem ei attribuit, quæ ſanè ſcinci

Cautio vtilis de medicamentis Venerem excitantibus.

ſcinci non ſtellæ marinæ eſt. Scinci extremitates caudæ & teſticuli & renunculi, in potu venerem cient. Kiranides. ¶ Corij vtriuſq; (crocodili, tum aquatici tum terreſtris) cinis ex aceto illitus his partibus quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert, Plin. Si comburatur corium lacertæ (crocodilum intelligo, præſertim aquaticum, quem *zab* vel *dab* vocant, alijs crocodilum alijs lacertum interpretantibus) & inde cum fece olei inungatur membrum abſcindendum ferro, omnem eius ſenſum extinguit, Raſis in lib. de 60. animalibus. Sanguis vtriuſque (terreſtris & aquatici) claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. An crocodili terreſtris ſanguis viſum acuit experiri nolui, cum haberem probata aciei exacuendæ medicamina, quæ Græci vocant ὀξυδερκῆ, Galenus de ſimplicibus 10.6. Scinci ſanguis ſi calidus ſumatur, & inungatur eo locus ſordidatus, cum belliricis & emblicis, reducit corpus ad colorem proprium: & ſi permiſceatur ei *baurac*, & illinantur inde maculæ faciei ac lentigines, & maculæ minutiſſimæ, remouet eas, & clarum colorem reddit, Raſis. Adeps ſcinci expellit dolorem renum, & facit deſtillare ſperma, Raſis. In libro ſecretorum qui Galeno attribuitur, compoſitio quædam ad mouendum coitum deſtinata, inter cætera recipit adipis ſcinci drachmas decem. Crocodili (tam terreſtris ſcilicet quàm aquaticus: quare in multitudinis numero loquitur) adipem habent quo tactus pilus defluit. hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillaturq; morſibus, Plinius. Qui inunctus fuerit ſepo lacertæ (crocodili. nam *zab* vel *dab* Arabicam vocem vtroq; modo reddunt) & proiecerit ſe ſupra crocodilos, non timebit illos, & ludent cum eo, Raſis. Sed hanc facultatem Plinius alibi priuatim crocodili aquatici tantum adipi adſcribit, quod magis placet. Vide in Crocodilo aquatico *D.* & *E.* ¶ Cor (vtriuſuis crocodili puto, de vtroque enim antea locus eſt) annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur, Plinius. Cor lacertæ ſi ſuſpendatur ſupra mulierem, prohibet partum, Raſis: pro lacerta Arabicè puto *zab* vel *dab* legit, quæ vox crocodilum potius ſignificat. attribuit autem ei eo in capite Raſis quædam, quæ Plinius & alij vel terreſtri vel aquatico crocodilo priuatim, vel vtriq;. ¶ Et mox ibidem, In felle lacertæ vtiliſſima vis eſt aduerſus alopeciam, cum ſternutatorium ex eo medicamentum fit cum radicibus betarum. Felle crocodili terreſtris inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil vtilius prædicant, Plinius. ¶ Si medius ſcinci nodus, qui renes tegit, ſuſpendatur ſupra dorſum viri, iuuat virgam & promouet coitum, Raſis. ¶ Si de teſticulo ſcinci dextro bibatur ad pondus vnius *alkilat* (*alkirat*) cum aqua rutæ, facit deſtillare ſperma, idq; deſiccat. Siniſter verò teſtis eodem pondere potus cum aqua cicerum rubeorum, & vaſe vno vini puriſſimi, & duas extra (ſic habet codex impreſſus) id eſt, bis ſex drachmis butyri vaccini, facit deſtillare ſperma, prouocat coitum, renes calfacit, & virgam corroborat, Raſis. ¶ Vnguentum entaticon, hoc eſt ad arrigendum genitale apud Æginetam lib. 7. præter alia caput ſcinci caudas. Apud Aetium etiam in antidoto quadam podagrica caudam ſcinci legimus. Inteſtinis & reliquo corpore crocodili terreſtris ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt: item velleribus circumdari vapore eius infectis, Plinius.

Medicamenta ex corio ſcinci. — *Ex ſanguine.* — *Ex adipe.* — *Ex corde.* — *Ex felle.* — *Ex teſticulis.* — *Ex cauda.* — *Ex inteſtinis.*

¶ Fimum humanum propter fœtorem abominabile eſt: boum verò & caprarum & crocodilorum terreſtrium, & canum qui oſſa ederint, nec fœtet, & experientiam ſui abunde non nobis ſolum, ſed & alijs ante nos medicis exhibuit, Galenus de ſimplic. 10.18. Aetius hunc locum reddens, Caninum verò (inquit) præ cæteris plurima experimenta nobis præbuit. Idem Aetius lib. 2. cap. 117. cum anſeris, accipitris & gruum alui excrementa inutilia eſſe dixiſſet, ſubdit: terreſtrium verò crocodilorum inuentu difficile eſt: ideoq; vires eius omittit. Terreſtris crocodili fimum, crocodileam vocant, quæ mulieribus bonum colorem in facie, nitoremque conciliat. Optima eſt candidiſſima (Græcus codex noſter non rectè λεπτοτάτη pro λευκοτάτη habet) & fribilis: amyli modo leuis, in humore ſtatim eliqueſcens: quæ cum teritur ſubacida eſt & fermenti odorem refert. Adulterant eam ſturnorum fimo, quos oryza paſcunt: ipſumq; non diſſimile vendunt. Alij amylum aut cimoliam miſcentes (vt Ruellius: aqua macerantes, Marcellus. Græcè eſt φυρῶντες, id eſt ſubigentes, ita ſcilicet vt farina ad panificium cum aqua ſubigitur: Serapionis interpres vertit, amylum cum cimolia miſcentes, non probo,) adſcito anchuſæ colore per rarum cribrum paulatim (vt Ruellius: in tabulas, vt Marcellus ex veteri translatione apud Syluaticum. Græcè eſt εἰς ὀλίγον. ego hunc locum ſic legerim, δι' ἀραιοῦ κοσκίνου εἰς ὀλίγα ἀποθέσιν ὡς σκωλήκια, καὶ ξηράναντες πωλοῦσιν ἀντὶ ταύτης. nam & Serapionis interpres ſic vertit, & cribrant cribro lato (*raro*) vt fiat cribratio ſicut vermiculi, & deſiccant ac vendunt) exprimunt, vt ſe contrahat in vermiculorum ſpeciem, qui ſiccati pro crocodilea væneunt, Dioſcorides. Optima eſt crocodilea, quæ candidiſſima & friabilis, minimeq; ponderoſa, cum teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur vt ceruſſa. Adulterant amylo aut cimolia: ſed maximè qui captos (qui ſturnos captos, vt Hermolaus ex Dioſcoride legit) oryza tantum paſcunt, Plinius: apparet autem ipſum in hoc erraſſe, quòd inter digitos fermenteſcens dixit: quod ſi ita ſit, molle hoc fimum & facile ſubactu eſſe oporteret, cum tamen friabile tum ipſe tum Dioſcorides commendent. Apud Dioſcoridem certè illud probatur, quod digitis tritum ſubacidum & fermenti odorem reddat: Græcè ζυμίζειν dixit, vt τραγίζειν, οἰνίζειν, & ὀξίζειν dicuntur, hoc eſt reſipere odorem hirci, vini, aceti: & ne quis fermenti in ſubſtantia aut alia qualitate ſimilitudinem intelligeret, ζυμίζουσα τὴν ὀσμὴν

De fimo ſcinci.

diſertè protulit. *Dhab* aliud eſt à lacerto inuento in regione noſtra, quamuis ſit ei ſimilis, & habeat diſpoſitiones & virtutes ei proximas, Auicenna 2. 226. eſt autem *dhab* vel *zab* aquaticus crocodilus potius, ipſe hic pro terreſtri abutitur. Veteres interpretes Galeni & Dioſcoridis, ſtellionem aliquoties pro crocodilo terreſtri, in fimi eius mentione reddunt. Terreſtrium crocodilorum, paruos illos & humiles dico, fimum pretioſum luxuria fœminarum fecit, quæ non contentæ tot medicamentis quæ ſplendidam extentamq; faciei cutem reddunt, crocodilorum etiam fimum eis adijciunt. Redditur autem huic ſimile ſturnorum quoq; fimum, quum ſola oryza paſti fuerint. Conſtat igitur hæc ſtercora abſtergendi exiccandiq; vim poſſidere, vtranque mediocriter: multò moderatius tamen & infirmius ſturnorum ſtercus eſt: Crocodilorum verò (terreſtrium,) vt maculas faciei à Sole excitatas (hoc & Auicenna repetit) ſic & vitiligines & impetigines tollere poteſt, Galenus: cuius verba Arabes eorúmve interpretes malè tranſtulerunt. Crocodilus terreſtris odoratiſſimis floribus viuit: ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta, crocodileam vocant, Plinius. Crocodileam Plinius etiam inteſtina ipſa terreſtris crocodili appellat, Hermolaus. Atqui cum Græci omnes fimum duntaxat ſic nominent, Plinij quoq; verba ita acceperim, vt non inteſtina crocodileam nominet, ſed iucundum illum odorem hoc eſt odoratum excrementum, cuius gratia exquirantur & diſſecentur. Serpentum ſtercus, propter ſiccitatem eorũ, plerunq; bene olet: vt & lacertorum maximorum quos crocodileos vocant. hi ſunt crocodilis magnitudine & forma ſimiles, & in India occidentali, atq; alibi etiam ſed rarius longè, naſcuntur, Cardan. Ægineta libro ſexto terreſtris crocodili fimum lentigines exterere dicit, aquatici autem oculorum albugines, Marcellus Vergilius: ego nihil tale apud Æginetam reperio, ne ſeptimo quidem vbi de ſimplicibus ſingulatim tractat. ſed omnino vtraq; iſta vis authorum omnium conſenſu, alterius tantum crocodili nempe terreſtris fimo adſcribitur: aquatici verò neq; hæc neq; alia vlla. Crocodilea illita ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aqua verò inuncta morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremq; reddit. lentigines delet, ac varos, omneſq; maculas, Plinius. Alphos tollit crocodilea, Ægineta. Kiranides vt albulæ tollantur, cum melle inungi vult: cum oleo, ad inducendum faciei ſplendorem. E ſtercore crocodili meretrices vnguentum parant, quo rugas faciei extendunt: ſed lota facies deterius ad priſtinas reuertitur rugas, Albertus: ſcribit autem hæc falſò in aquatici crocodili mentione. *Colorq́, Stercore fucatus crocodili*, Horatius Epodo 12. Naſo quoque in poemate de Arte amandi, præcipit vt quæ nigriore vultu eſſet, ad piſcis Pharij opem confugeret, hoc verſiculo: *Nigrior ad Pharij confuge piſcis opem:* nimirum quòd crocodili non terreſtris ſed aquatici fimum ad hunc vſum facere falſò putaret, quanquam is etiam impropriè piſcis diceretur. Stercoris felis aut crocodili drachmas octo, (aliâs *ſex:*) ſinapis drachmas quatuor, ex acri aceto alopecijs illine, Soranus apud Galenum de compoſ. ſec. locos: item Archigenes ibidem. Eadem apud Raſim in libro de 60. animalib. cap. de lacerta legimus: Sumatur (inquit) de ſtercore lacertæ ad pondus ſex aureorum, & ſinapis ad pondus quatuor aureorum, & terantur cum forti aceto, & inungatur cum hoc alopecia: item ſtercus furonis, (id eſt *felis.*) Deprehendet & alias quaſdam facultates lacerti ſimpliciter fimo attribui, quas alij crocodileæ priuatim adſcripſerunt, qui hæc cum remedijs ex lacerto contulerit. Arnoldus de Villanoua cantharides & ſtercus crocodili miſcet medicamentis alijs pilos regenerantibus. Stercus crocodili aiunt per infundibulum ſuffitum, feras venenoſas ex latibulis ſuis exigere, Aetius 13. 7. nec mirum, cum acido & fermenti ferè odore ſit, vt Dioſcorides ait. Crocodili terreſtris fimum apud Trallianum 2. 5. miſcetur collyrio cuidam ad cicatrices oculorum & leucomata exterenda & extenuanda. Crocodilea oculorum vitijs vtiliſſima eſt, cum porri ſucco inunctis, & contra ſuffuſiones vel caligines, Plinius. Confert albugini oculi & deſcenſioni aquæ, Auicenna 2. 226. in *Dhab*. Et rurſus de eodem in *Tinſa* vel *Temſa*, Stercus eius confert albugini oculi, 2. 706. Et alibi, vbi de diuerſorum animalium excrementis agit, Stercus ſtellionis, & lacerti & crocodili valet albugini oculi. In libro etiam Secretorum qui inter notha Galeno adſcripta legitur, ſtercus lacertæ cum alijs quibuſdam ad albugines oculorum commendatur. Sed quoniam in eo libro multa Arabica aut ex Arabico ſermone translata ſunt, lacertam puto pro ſcinco aut crocodilo terreſtri poſitam eſſe, vt alibi etiam ſæpe faciunt Arabum interpretes. Crocodili ſtercus miſcetur medicamento cuidam ad detergendum albi vitium in oculis equorum, apud Vegetium 2. 22. Item collyrio ſicco ad ſuffuſionem in Hippiatricis Græcis cap. 11. Miſcetur & alijs quibuſdam ad oculorum in equis epiphoram apud Vegetium. Contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis: appoſitum menſes ciet, Plinius.

¶ Seſtius ſcincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit, Plin. Si ex vini cyatho bibatur ſcinci caro Venerem incitat: ſi plus ſumatur, neruos lædit, Author de ſimplicibus ad Paternianum. *De morſu ſcinci.* ¶ Si ſcincus piſcis ille ſeu ſtellio momorderit aliquem, & febricitauerit, priuſquam mingat aut febricitet homo, interficiet virum. Et ſi febricitauerit vir, priuſquam mingat piſcis ille, aut febricitet, morietur ille piſcis, & morſus euadet, Raſis & Arnoldus de Villanoua. Mihi quidem locus obſcurus eſt, neq; enim vrinam excernunt quadrupedes ouiparæ: & ſi obſcurus non eſſet, parum tamen veriſimilis videtur quod ad mutuos illos affectus & antipathias.

¶ Stel-

¶ Stellio cui nomen ſcincus inditum eſt, veneficium eſt per ſe, (philtrum venenoſum,) & mentem mutat potius quàm ad amandum mulierem quæ id dederit cogat, Cardanus.

H.

a. Scincos inter ruſci ſuffruticis ſpinoſi nomenclaturas eſt apud Dioſcoridem.

¶ PHATTAGE. In Indis naſcitur beſtia, quæ crocodili terreni ſpeciem ſimilitudinemq́; gerit, magnitudine eſt Melitenſis canis: eius pellis adeò aſperis ſquammis quibuſdam ſcatet, vt more ſerræ æs diſſecet, & ferrum exedat & conficiat, eam Indi *phattagen* vocant, Ælianus, 16.6.

Phattage in India ſimilis crocodilo terreſtri.

¶ *e.* Scincus ſi ſuſpendatur ſuper pueros qui timent in ſomnijs, curat eos, Raſis. Scincus ſi coquatur, & ex eo procurentur duo homines qui habent odium vnus aduerſus alium, reducentur ad concordiam & ad amorem, Idem.

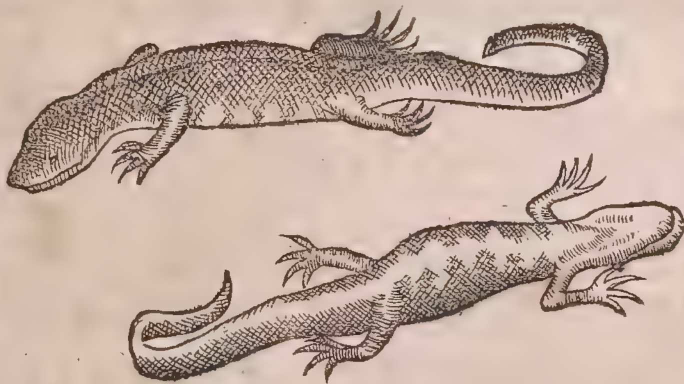
Superſtitioſa de ſcincorum vſu.

DE SCINCO EX BELLONIO.

SCINCVS eandem cum crocodilo naturam habere creditur, vnde crocodilus minor à quibuſdam appellatus eſt, nullumq́; præterea vulgare nomen habet. Proinde quadrupes eſt, lacertæ viridis aut ſalamandræ magnitudine, vt pollicis craſſitiem quadrantisq́; longitudinem non excedat, colore candido, quibuſdam lineis in dorſo puniceis tranſuerſis, ceraſtæ modo diſtinctus. Cætera cordulum (lacertum aquaticum) refert, niſi craſſiore atq; oblongiore eſſet corpore, cauda rotunda, ſquamisq́; vndecunq; ſcateret: quas cum piſcibus, vt & laterales lineas communes habet. Sed oſſibus præditus eſt. Edulis non eſt: Aſiæ & Europæ peregrinus: Ægypti, Indiæ & Mauritaniæ alumnus, præſertim apud Memphim, quo in loco indigenæ exenteratos, ac ſale vel nitro inueteratos ſcincos mercatoribus diuendere ſolent, quos iſthic adferant.

DE LACERTO AQVATICO.

A.

De nominibus varijs huius animantis.

Pedes poſtremi qui nos digitos habere debent.

LACERTI genus aquaticum, paruum & nigrum, quod hic depictum damus, à Germanis vocatur Waſſermoll/ id eſt ſalamandra aquatilis: vel waſſeradex/ id eſt lacertus aquaticus. Gallicè *taſſot.* Italicè *maraſandola*, quod nomen diminutum videtur à *maraſſo:* ſic autem viperam vulgò vocant: quod licet paruula quadrupes, viperæ tamen inſtar venenata ſit, vel à ſalamandra tranſpoſitum. Nam *ſalamandram* quoq; audio à quibuſdam Italice vocari. Græcè nominatum non inuenio: qui voluerit, σαῦρον ἔνυδρον, id eſt lacertum aquaticum appellabit. Hoc lacerto pharmacopolæ quidam non rectè pro ſcinco ſeu crocodilo terreſtri vtuntur, vt in hiſtoria eius ſcripſi. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus: ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Vide infra in ſtellione *A.* Lacertula aquæ, id eſt ſcincus, Syluaticus. In noſtris regionibus ſcincos (lacertos aquaticos intelligit) tam paruos habemus, vt ſunt lacertæ nuper natæ, & in aqua degunt, Syluaticus in voce *Rhule*, id eſt Renes. Scincus in aqua degit, lacertæ ſimilis, ſed ventroſior, & caudam latam vt anguilla habet, ad natandum aptam, Monachi in Meſuen. Lacerti aquatici illi parui nigri, qui in quibuſdam lacubus (lacunis potius) iuxta Vincentiam reperiuntur, ſæpe à pharmacopolis pro ſcincis vſurpantur: ſed effectus illos à quibus ſcinci prædicantur, deeſſe eis crediderim, Matthæolus. Sunt & Vincentino agro ſui quidam ſcinci, minores multò veris, etiamſi pro Ægyptijs officinæ ſubijciunt, Hermolaus. Lacertus aquatilis *Thaſſot* Gallis dicitur, vt Salamandra *that* Neocomi.

B.

Hæc cum ſcriberem animal ipſum inſpexi: reperitur enim ſatis frequens circa vrbem noſtram in foſſis hortorum quæ aquam continent. Longitudo totius, digiti ferè ſeptem. Color niger dorſo & lateribus: ſed puncta multa alba & minima ſunt inter latera & ventrem, alijsq́; partibus ſupinis: reliquum corpus & ipſum nigrum eſt, & concoloribus ſibi punctis exaſperatur. Georg. Agricola tamen hanc beſtiolam colore vel cineream, vel in cinereo fuſcam eſſe prodidit: quo colore apud nos raram aut nullam eſſe puto: ſemel tantum in monte quodam hoc colore vidi. Venter & caudæ pars ima luteo aut flauo colore apparent. Pellis valida & dura eſt, ita vt cultello etiam acuto reſiſtat. Ex vulneribus lactea quædam ſanies manat, vt in ſalamandra quoq;. Os tenaciter claudit, vt & ſala-

Deſcriptio animantis.

mandra: nec mordet, sed nec aperit os, vtcunq; vrgeatur & stimuletur, nisi per vim hoc ei exprimatur. Lingua breuissima & latiuscula est: dentes breuissimi exilissimiq;, circa labra interius: tantilli vt visum ferè effugiant. Anteriorum pedum digiti sunt quaterni, posteriorum quini. Cauda per medium crassiuscula prominet, supra infraq; (hoc est prono & supina parte) contrahitur, rhombi figuræ quadam similitudine: ac si ex solidis rhombis aliquot contiguis corpus contexatur, spacijs etiam vacuis expletis: quæ figura ferè etiam redditur, si oblongum corpus quadrangulum ita collocetur, vt anguli duo in medio laterum vtrinq; sint, tertius in summo, quartus in imo è regione. sed media laterum crassities in huius lacerti cauda angelos non habet. Monachi interpretes Mesuæi scribunt, caudam ei latam esse vt anguillæ, (quod non satis conuenit,) ad natandum aptam. In hac quam dissecui bestiola caudæ pars resecta mouebatur: & quum reliquum corpus immobile maneret cum reliqua parte caudæ, ea quoq; resecta mouebatur, quæ corpori adhuc hærens immobilis iacuerat.

C.

De gressu eius vbi viuat.

Testudinis aut salamandræ instar tardius ingreditur aquatilis lacertus, Georg. Agricola. Vita ei in aqua (in fontibus frigidis, vt audio) & in terra: sed crebrius in aqua. Latet per hyemem. Gignitur in lacunis opacis, quæ in pingui solo sunt, & in quibusdam mœniorum fossis, Idem. Delectari eos limosa aqua audio, & ferè vbi limus albus sit, polentæ aut farinæ non dissimilis: & sub petras in aquis, si quæ sunt, se abdere: oua eorum magnitudine pisi, multa cohærere: Natare ipsos sub aqua, ad superficiem rarò emergere. Atqui ego cum in vitreum vas vnum huius generis coniectum per dies aliquot seruarem cum aqua, ore semper ferè extra aquam prominente, vt ranas, deprehendi. Impositus sali caudam mouet ac effugere conatur. nam eum, quia valde mordet, non potest ferre, statimq; moritur, quum alioqui verberatus diu viuat, Georg. Agricola. Ego cum per dies aliquot in vase vitreo haberem, aliquando per diem vnum sine aqua relinquebam, ac videbatur mihi sine ea deterius habere.

D.

De ira eius.

Irritata si exarserit, elata & quodam modo inflata, rectis pedibus insistit, & terribilis oris hiatu (ego eam os, non nisi per vim expresseris, aperire obseruaui) acriter oculis intuetur eum, à quo fuerit lacessita: manatq; sensim lacteo & viroso sudore vsq; dum tota fiat candida, Geor. Agricola.

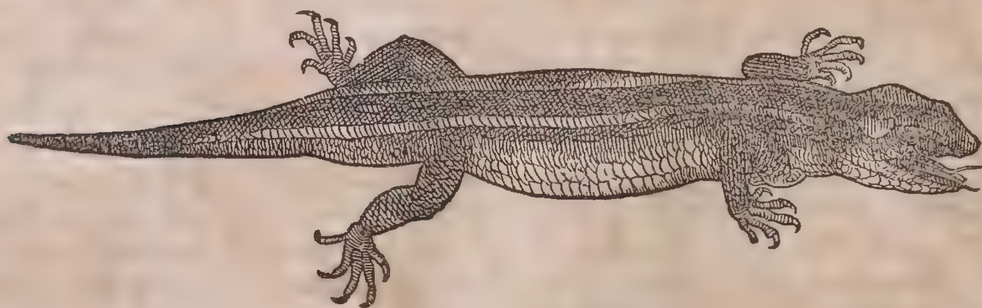
G.

De vsu lacertæ aquaticæ.

Lacerti aquatici illi parui nigri, sæpe à pharmacopolis pro scincis ponuntur: sed puto eis deesse effectus illos à quibus scinci prædicantur, Matthæolus. Ego non vtiles tantum vires eis abesse puto, sed insuper valde noxias & venosas inesse, non minus fortè quàm salamandræ, quod illi similiter lacteam vbicunque vulnerantur saniem emittant: nisi fortassis vita in aqua venenum eorum dilutius reddat. Sed Salamandræ etiam aquoso & pluuio tempore magis & nascuntur & vigent. Audiui à Gallis quibusdam, suem si fortè hanc lacertam ederit, interire: quod sanè miretur aliquis, cum à salamandra (si id verè scribitur ab Æliano) deuorata sues nihil lædantur.

DE LACERTO.

LACERTI PRONI FIGVRA.

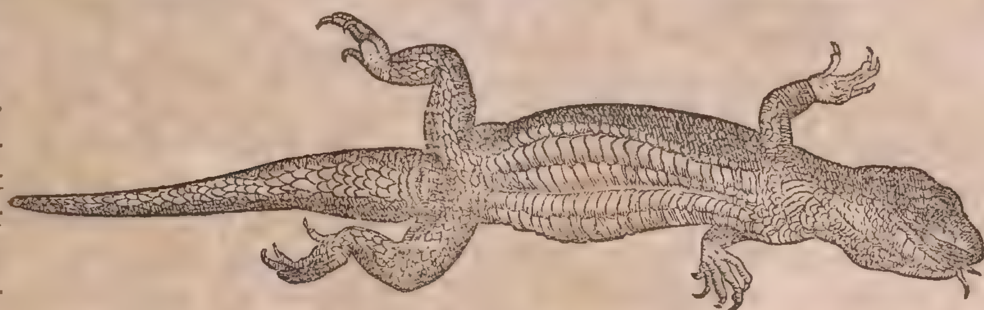
A.

Nomina diuersa. Vnde lacertus dictus sit.

LACERTVS & lacerta idem animal vtrouis genere dicitur, (vt apud Græcos etiam σαῦρος & σαύρα, teste Varino:) nimirum à similitudine lacertorum hominis, quod pedes eorum similiter in digitos tanquam è volis aut palmis findantur, & in obliquum flectantur ad latera, eo modo quo homo manum flectit cum quadrupes ingreditur. Hinc est quòd lacerti vocabulum communius sit ad omnia huius generis quadrupedum ouipararũ hoc modo pedibus prædita: priuatim verò ad communem & notissimam lacerti speciem, cuius hîc imago adiecta est, contrahitur. Σαῦρος etiam aut σαύρα Græcis & si ratione nominis non æque commune vocabulum sit, à similitudine tamen corporis lacerti communis ad alias quoque species deriuatur. hinc sauram chalcidicam, & sauram pharmaciti-

dem

LACERTI SVPINI FIGVRA.

dem legimus, & ſauram viridem, vt apud Latinos lacertum viridē, &c. Lacertus eſt reptilis genus, ſic vocatus, quòd habet brachia, & quatuor pedibus innititur. Genera verò lacertorum plura ſunt, vt ſalamandra, ſaura, ſtellio, Iſidorus. Crocodilus lacerta eſt Nili, Palladius. In Arabum etiam libris Latinè redditis ſæpe lacertam pro crocodilo tum aquatico tum terreſtri legimus. Cardanus lacertas non rectè inſectis adnumerat, inſecta definiens ea omnia quæ præciſa parte vitam in ea retinent. Scorpiones, ſcinci, lacertiq; vermibus non ſerpentibus adſcribuntur, Solinus cap. 30. Lacertam potius vermem dicunt quidam quàm ſerpentem, quia clementius ferit, &c. Author lib. de nat. rerum. Sed iſti vermium nomine abutuntur pro reptilibus. reptilia enim (ἑρπετὰ) tum inſecta plurima, tum in quadrupedum genere minores dicuntur quæ per parietes ſcandere poſſunt, & impropriè etiam ſerpentes: vermis verò appellatio omnino intra inſecta contineri debet, vt & σκώληκος Græcis, ¶ *Letaah*, לטאה, Leuitici 11. & Num. 14. reptile quoddam, quod R. Salomon vocat לניגרמוישא (fortè laniger mus, vt quidam conijcit, ego nullum huiuſmodi murem noui, & alij omnes lacerti genus interpretantur, vt vox illa pro alia quadam Gallica vulgari corruptè poſita videatur.) Idem R. Salomon Leuit. 11. לוישרדה, *liſarda*, id eſt lacertam voce Gallica interpretatur, vt Nicolaus Lyranus intelligit. Ibidem Chaldæus interpres vertit הלטתא *haltetha:* Arabs, עטאיא, *ataia:* Perſa אן גז, *an gaſ:* (Itali hodie viridem lacertum vocant *gez.*) Septuaginta χαλαβώτης, vel (vt Complutenſis habet codex) ἀσκαλαβώτης: Hieronymus, ſtellio. Videtur autem *letaah* vocari Hebraicè à clandeſtinis inſidijs quibus animal hoc inſtructum eſt. לוט *lot*, enim clancularium ſonat. Munſterus etiam *letaah* ſtellionem interpretatur, Germanicè עיגלעש Eglos/ id eſt lacertum communem, nimirum ex Rabino quopiam. Stercus ſtellionis & *adhaya* & *zerzir*, &c. Serapionis interpres ex Galeno, vbi Galenus habet ſtercus crocodili terreſtris & ſturni. ſturnum quidem *zerzir* vertunt. pro terreſtri autē crocodilo, *adhab* poſuit Auicenna, quod nomen fortè Serapio tanquam generalius in ſtellionem & *adhaya* ceu duas ſpecies diuiſiſſe videtur. *Albathaie* ſeu *albadaie* eſt lacertus paruus in domibus & hortis communiter repertus, & à vulgaribus appellatur lucerta, Andreas Bellunenſis. Araneus lacertos paruos (Auicennæ interpretátio habet *adeclaie*) aggreditur, Ariſtot. de hiſt. anim. 9.39. חמט, *homet*, aliqui (teſte Rabi D. Kimhi) לימוסא, limacem intelligunt, alij verò כרבו *carbo*, id eſt lacertam: (quæ vox [Arabica puto] fortè facta eſt à Greca quaſi *ſarbo* pro ſauro.) Chaldeus interpres Leuit. 11. vertit חומטא, *humeta*. Arabs, הרבא, *herba*, (*harbe* quidem Auicenna, Andrea Bellunenſi tèſte chamæleontē appellat:) Perſa, אן כוסבר, *an ſuſpar*. Septuaginta σαῦρα, Hieronymus lacerta. Munſterus *hemet* interpretatur limacem, teſtudinem concham. ſed communis hic quorundam error eſt apud Germanos, vt pro limace teſtudinem aut concham dicant. Ego omnino lacertum intellexerim, quòd in ea interpretatione pleriq; conſentiant. (Vide plura infra in *F.*) Fortaſſis autem Græca vox *ſaura*, ab Arabica *herba* vel *harbe* vel *carbo* per metatheſin facta eſt, vel contra. Inuenio & פליה, *pelijah*, in trilingui dictionario Munſteri pro lacerta, neſcio cuius dialecti vocabulum. Aliqui etiam *hardun* Arabicam vocem lacertum interpretantur, vt Andreas Bellunenſis, cuius naturam proximam eſſe aiunt naturæ *guaril* ſeu *vrel*, id eſt ſtellionis, &c. Aliqui idem animal (ex lacertorum genere) Hebraicè *koah*, Arabicè hardun vocari docent: Vide ſupra in Chamæleonte *A.* *Arab*, id eſt lacertus, Vetus gloſſographus Auicennæ: voce corrupta vt conijcio. *Samabras*, vel vt Bellunenſis legit *ſaambras*, lacerta eſt eodem interprete, Auicennæ 2. 646. videri ſanè poteſt ſalamandræ nomen hinc factum. *Scatiroſa*, id eſt lacerta, Syluaticus. *Olen*, id eſt lacertus, Idem. ¶ Lacerta Græcis hodie vulgò κολισαύρα vocatur, corrupto forte nomine à χλωροσαύρα: vel compoſito ex colote, id eſt ſtellione, propter ſimilitudinem corporis, & ſaura. Italicè *liguro*, vel *leguro*, vel *lucerta* aut *lucertula*, vt Alunnus habet. Matthæolus Senenſis in commentario in ſalamandram Dioſcoridis, *Ramarri* (inquit) à Tridentinis vocantur, qui ab alijs *racani, liguri* & *lucerti*. Atqui *ramarrum* aliqui in Italia etiam bufonem vocant, vt audio. Hiſpanicè lacertus dicitur *lagárto: lacerta, lagartíſa*, vel *lagardixa*. Gallicè, *lyſarde*. Germanicè Adex/ vel Egles quod quidam in fœminino genere proferunt: noſtri in maſculino ein Egochs. Heſſis Eydetſch. Flandris Aketiſſe. Non probo illum qui lacertam Germanicè interpretatur grün Adex/ id eſt viridem lacertam. Quanquam enim communis etiam lacerta, de qua hic ſcribo, viridis aliquando reperiatur, ſed rarò, propriè tamen alterum genus maius, & ſemper viride, de quo infra agetur, ſic appellari ſolet apud authores.

Anglicè *lusard* vel *lysard*. Illyricè *gesscierka*, vel *gesstier*. ¶ Lacertum indoctuli stellionem dixêre, cum stellio sit minor lacerta, Grapaldus & Perottus. Lacerti parui vulgò creduntur stelliones, sed falsò, Matthæolus.

B.

Anglia caret lacertis. *Descriptio lacerti.*

De lacertis diuersis, qui à paruis & communibus nostris tum aliâs tum magnitudine differunt, separatim agemus infra. ¶ In Anglia lacertos extare negant. E Fortunatis insulis vna est magnis lacertis plena, Theuetus. ¶ Lacerti cortice teguntur, Aristot. quamobrem cutis eorum dura est. *Absint & picti squalentia terga lacerti*, Vergil. Georg. Chamæleon & niger non longè dissimilis crocodilo est: & pallidus, vt lacertæ, Aristot. Plinius lacertorum meminit qui ferrugineas maculas habeant, lineis etiam per caudam distincti. Parui etiam lacerti aliquando virides, aliâs alio colore reperiuntur, nullo insuper discrimine variantes. Saura multarum specierum est, inter quas tamen pulcherrima viridis candicante ventre prope dumeta & sæpes, Christoph. Salueldensis. ait autem harum in ventre reperiri gemmam sauriten, quod Plinius de lacertis viridibus, maioribus scilicet quæ per excellentiam virides cognominantur, scripsit, non de minoribus quæ & ipsæ aliquando virides reperiuntur. Lacertæ paruæ quam nuper initio Septembris obseruaui, color fuscus erat, sed splendens & ad æreum accedens. venter partim viridem partim luteum colorem præferebat: Vtrinque in lateribus puncta aliquot deinceps erant, splendentia ceu asterisci quidam. Longitudo digitûm quatuor. Retro oculos meatus aurium rotundi apparebant. Nullus in ea lacteus liquor (qualis in aquaticis lacertis & salamandris est) quamuis Demetrius Byzantius in accipitrum cura ἀπογαλακτίζειν verbo de lacerta vtatur. Digiti perexiles, ante & retro quini, cum vnguiculis. in posterioribus longissimus erat qui indicis situm obtinet, pollex inferiore loco vt in manibus hominis: anteriores verò pollicem cum cæteris eodem situ habebant, Hæc ex nostra inspectione. ¶ Lacerti parui sanguinem in venis habent, non carent vt stelliones, Matthæolus Senensis. ¶ Cortice intecta, vt lacertæ, superiore etiam palpebra conniuent, inferiore quidem omnia, Aristot. Palpebræ sunt quadrupedum etiam illis, quibus molle tergus, vt serpentibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ, Plinius. Lacertorum & serpentium lingua summa bifida est, sed præcipuè serpentium, Aristot. Idem lib. 2. de partibus animalium cap. 17. causam inquirit, cur his & serpentibus lingua longa & bifida contigerit, eamque in horum animalium ingluuiem (voracitatem) reijcit, vt & diutius & quasi duplicem ex cibo voluptatem caperent. Et alibi, Lingua (inquit) eis bifida est vt serpentibus, parteq; extrema pilosa admodum. Lingua lacertis bifida & pilosa, Plinius, Author libri de nat. rerum, & Geor. Agricola. Atqui alio in loco Plinius serpentibus & lacertis linguam, non pilosam, sed capillamenti tenuitate esse scribit: transtulit autem vtrunq; locum ex Aristotele, vnum ex libro quarto de partibus animalium cap. vndecimo, vbi Aristoteles habet ἐπ' ἄκρου ἄγαν τριχώδη, valde pilosam vertit Gaza. alterum ex eiusdem operis secundo lib. cap. 17. vbi τὸ ἄκρον λεπτὸν καὶ τριχῶδες ἔχουσι legitur, Gaza vertit, & parte extrema capillamenti tenuitate, id quod in altero etiam loco facere debuisset, vt Plinius quoque. non enim pilosum, id est pilis hirsutum, Græcis δασὺ & λάσιον, sed à figura τριχῶδες, id est capillamenti instar oblongum & exile Aristoteles intelligere voluit. Lacerta linguam dicitur habere pilosam, sed non habet: imò sunt dentes parui vt pili, & est bifida sicut lingua serpentis, Albert. Et rursus, Cum mordet lacertus & stellio, dentes paruos oris sui, qui subtiles & nigri sunt, & quasi pili nigri, in loco morsus infixos relinquit. Terrestres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, testudines, &c. pulmonem habent exiguum & siccum, sed aptum ampliari ac extumescere cum inflatur, Aristot. Eadem omnia ventrem vnum & simplicem habent, Idem. Exta serpentibus & lacertis longa, Plin. Lacerta perexiguum habet lienem, Aristot. & Plin. & rotundum, Aristot. Lacerto testes intus adhærent lumbis, Idem. Caudã serpenti consimilem habet, Author lib. de nat. rerum. Lacertis & serpentibus amputatæ caudæ renascuntur, Aristot. & Plinius. Colotis & lacertis caudam renasci haud falsum, Plin. Cardanus in fine lib. 9. de Subtilitate, causam cur quibusdam animalibus partes quædam præcisæ excisæve renascantur, in eo collocat quòd imperfecta sint: medici (inquit) ob id quòd humidiora sint dicerent. In lacertis inueniuntur & geminæ caudæ, Plin. Talem sanè figuram Bononiæ sibi visi lacerti, nec aliter à nostris communibus differentis, doctissimus medicus Misnensis Io. Kentmannus ad nos misit. Scinci qui venduntur sicci cum duabus caudis, non sunt veri scinci, Platearius. Americus Vespucius scribit se in insula quadam Oceani mille leucis à Lysbona distante, lacertas inuenisse bifurcam caudam habentes. Lacerti quaternos habent pedes, Aristot. Priora genua eis post curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo, Plin. Lacertarum pedes Græci blæsos vocant, hoc est quorum pars extrorsum, pars introrsum spectet, Hermolaus.

C.

De visu à lacertis recuperato.

Non hic antiquorum testimonio mihi erit opus, quæ ipse vidi explicabo. Cum vir quispiam Lacertum magnum & opimum comprehendisset, atque æreo stilo excæcauisset, eundemq; in fictilem ollam recentem vtrinque eatenus exiguis foraminibus pertusam, vt neq; spirare fera prohiberetur,

neq;

neque tamen exitum haberet, conclusisset: & simul terram roscidam, & herbam, cuius nomen non explicauit, imposuisset: ac deinde ferreo annulo, cui inesset gagates lapis, in quo lacertus incisus erat, nouem signa impressisset, quorum quotidie vnum deleret: pòst vbi nono signo sublato ollam reclusisset, lacertum vidi, oculorum vsu recuperato, clarius quàm ante excæcationem aspicere, Ælianus. Quum lacerti in senecta oculi excæcantur, intrat in foramen parietis contra orientem, & ad ortum Solis intendens illuminatur, Isidor. Idem Albertus scribit ex libro Ioracli cuiusdam. Quòd si verum hic dicit (inquit Albertus) obtenebrationis oculorum causa fuerit frigiditas constringens humorem oculi, quem calor lucis solaris dissoluit & attenuat, & sic visum restituit. ¶ Captæ lacertæ cum aliquando lignum ori insererem, tenacissimè id mordebat. Et alterius cuiusdam colore candicantis *De morsu lacerti.* in littore Hadriatici maris captæ digitum ori cum inderem, comprimebat illa quidem os, sed mordere & cutim penetrare non poterat. ¶ Lacerta sibilat vt serpens, Author libri de nat. rerum. *De sibilo eius.* ¶ Si quis seu fortuitò lacertum, seu consultò in caluaria percutiat, & virga medium discindat, huius partium neutra moritur, sed ab altera seorsum vtraq; graditur, & duobus pedibus adrepens viuit. *Dissectæ lacerti partes rursus coeunt & viuunt.* Deinde si coitio vtriusq; cum altera fiat, consensione quadam tacita, & naturali colligatione velut conseruntur, contexunturq;: atq; ex separatis duabus partibus vnus atq; idem rursus efficitur lacertus: & tametsi loci prius affecti vestigium cicatrix indicat, tamen & vitam pristinam retinet, & ei cætera persimilis est, qui talia nunquam perpessus sit, Ælianus. Lacertus dissectus partibus suis iterum coit: Εἰσὶ δὲ σαφῶς τῶν μερῶν αἱ συνθέσεις, Ὅταν ὁ νεκρὸς τοῖς ποσὶν ἐφερπύσῃ, Philes: Mihi quidem obscurus est locus. Lacertum si quis dissecuerit & diuulserit medium, Ἕλκει μὲν αὐτοῦ σὺν κλόνῳ (πόνῳ) τὰ τμήματα, Συνέρχεται δὲ καὶ πάλιν τὰ λείψανα, Suidas ex innominato in σαύρα. ¶ Lacertæ ac cæteræ quadrupedum ouiparæ quomodo moueantur, explicat Aristoteles in libro de communi animalium gressu. ¶ Lacerti cauernas subeunt, Aristot. *Vbi habitent lacerti.* In sepulchris habitant, Glossa in Leuit. 11. Plerunque in rubetis & spinetis solent versari, Georg. Agricola. Πᾷ δὴ τὺ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις; Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει, &c. Theocrit. Idyl. 7. Amat lacertus vetera ædificia, muros & mœnia, fuscus præsertim lacertus: virides verò (ij quoq; parui, nec nisi colore differentes. non enim de maioribus viridibus loquitur) in campis potius sunt. vtrique tamen vtrobique reperiuntur, Herus. ¶ Lacerti omniuori sunt, Aristot. *De cibo eorum.* Insidias aliquando in apes faciunt, Ælianus. Lacertus apibus insidiatur, Columella: vt & stellio quem ibidē nominat. Audio & formicas ab eis edi. Edunt cochleas, bruchos, cicadas, gryllos & similia animalcula, Matthæolus Senensis. Mensibus quatuor frigidissimis latent, & nihil interea comedunt, Aristot. ¶ Lacertæ coëunt vt serpentes, Aristot. *De coitu.* Lacertæ, vt ea quæ sine pedibus sunt, circumplexu Venerem nouēre, Plinius. Audio eas vere circa exitum Martij, inter se complicatas coire, non superuenientes, sed incumbentes lateribus & ventribus iunctis se amplectentes, caudis & reliquo corpore intortis. ¶ Gignunt & quadrupedes oua, (oua perfecta, *De ouis & catulis.* Aristot.) vt chamæleontes, lacertæ, Plinius. Et alibi, Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere, vt creditur vulgò, Aristoteles negat: neque incubant eædem, oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. itaque catuli per se erumpunt. Lacertæ & crocodili tam terrestres quàm fluuiatiles, sua oua terræ gremio committunt. lacertarum oua sponte in terra aperiuntur. vitam enim earum annum non complere, sed semestrem finire aiunt, Aristot. histor. anim. 5. 33. An verò ore pariant néc ne, & vtrum memoria careant, quæ itidem Plinius ex Aristotele citat nusquam apud eum legere memini. Author libri de natura rerum, (& Albertus quoque,) eadem quæ Plinius scribit: & insuper, Quidam (inquit) dicunt fœtus à matribus deuorari. Dicunt quidam quòd lacerta deuorat partum præter vnum magis inertem, qui tamen postea parentes deuorat, quod omnino falsum est, Albertus. ¶ Negantur semestrem vitam excedere, Plinius & Aristot. ¶ Latent per hyemem (mensibus quatuor frigidissimis, Aristot.) lacertus, salamandra, &c. Eadem senectutem exuunt, Ælian. Lacertus senectutem vere & autumno exuit, vt & reliqua cortice intecta, quibus cutis est mollior, nec prædura & testacea vt testudini, Aristot. ¶ In lacertis & alijs quadrupedibus ouiparis, eadem ratio vuluæ quæ in auibus est. enimuero ceruix vna infernè & carnulentior est: fissura autem & oua supernè proxima septo continentur, Aristot.

D.

De moribus & animi affectibus. Plinius scribit lacertos compares incedere, & capto vno alterum efferari in capientem, Albert. Homini beneuoli sunt, Matthæolus Senensis. Sed hoc alij de lacerta viridi scribunt, vt copiosè in eius historia retuli. Quidam dicunt fœtus à matribus deuorari, præter vnum magis inertem, qui tamen postea parentes deuoret, quod omnino falsum est, Albertus. Per mustelam, murem, lacertum & huiusmodi animalia in Vetere testamento clandestini insidiatores & fures significantur, quod ad quemuis strepitum similiter perterreantur, Procopius in Leuiticum de animalibus ad cibum impuris scribens. Lacerta impurum animal secundum Legem, in sepulchris habitat, & inconstantiam vitæ signat, Glossa in Leuiticum. ¶ Vtilissimum est pro frequentia domicilij (aluearium,) duos vel tres aditus in eodem operculo distantes inter se fieri contra fallaciam lacerti, qui velut custos vestibuli prodeuntibus inhians apibus affert exitium, Columella. *Insidiantur apibus.* *Absint & picti squalentia*

terga lacerti Pinguibus à ſtabulis, (aluearibus apum,) Vergilius. Lacertæ inſidias in apes faciunt: terreni quoq; crocodili peſtem pernitiemq; illis inſtruunt. his omnibus farina ad veratrum admiſta, aut maluæ ſucco ſuffuſa, ante alueos diſperſa, guſtantibus pernitiem adfert, Ælianus. ¶ Lacertæ cochleis inimiciſſimæ ſunt, Plin. cochleas ab eis vorari in *C.* ſcripſimus. ¶ Lacerti quotiens cum ſerpentibus conſeruêre pugnam, vulnerati vires herba quadam refouent: itaq; ad ſerpentiũ ictus præcipua habetur, Plin. Lacerti maioris & viridis cum ſerpente pugnam in eius hiſtoria deſcribemus. Ophionicum Syluaticus lacertam interpretatur. Bufo cum lacerta pugnat, Phyſiologus. ¶ In Æthiopia ſcorpios lacertis audio expleri, & omni ſerpentium genere, Ælianus. ¶ Noctuæ quædam venantur mures & lacertas, & alia parua animalcula, Ariſtoteles & Albertus. ¶ Araneus paruos lacertos aggreſſus circundat os, & filis obducit, donec cohibeat: mox adhærens morſum defigit, Ariſtot. Venantur & lacertarum catulos aranei. hos primum tela inuoluentes, & tunc demum labra vtraq; morſu apprehendentes, amphitheatrali ſpectaculo cum contigit, Plin. *Serpente ciconia pullos Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta*, Iuuenalis. Nocturnæ aues (*gimus* & *gimeta*) edunt lacertas & ranas, Creſcentienſis.

Inimicitias gerũt cum cochleis. Serpentibus. Bufonibus. Scorpijs. Noctuis. Araneis. Ciconijs.

E.

Lacertos apibus nocere: & quomodo id caueatur, tum quomodo interimantur, iam dictum eſt in *D.* Inſidiantur quidem apibus & melli terreſtres etiam crocodili, ſiue ij ſcinci ſunt, ſiue alij quidam lacerti ab Ionibus ſic dicti: & appoſito extra aluearia croco arcentur. item ſtelliones.

F.

Lacerti iuxta legem Moſaicam impuri.

Chamæleo, (*koah*,) ſtellio, (*letaah*,) lacerta, (*homet*, alij limacem vertunt,) & talpa, hæc omnia impura ſunt, Leuit. 11. vbi Gloſſographus, Lacerta (inquit) immundum animal ſecundum legem, in ſepulchris habitat, & inconſtantiã vitæ ſignat. Et eodem in loco, Muſtela, mus, & crocodilus (*hazab*) iuxta genus ſuum, impura ſunt. vbi pro *hazab* Septuaginta crocodilum terreſtrem vertunt: ſed fortè præſtat crocodilum ſimpliciter, aut generali vocabulo lacertum vertere, quoniam ſubijcitur, iuxta genus ſuum, (apud Hebræos: Septuaginta omiſerunt.) crocodilus verò terreſtris genus non eſt, ſed ſpecies indiuidua. Iidem Septuaginta ibidem pro *homet* lacertam vertunt. Muſtela, mus, lacerta, & ſimilia, clandeſtinos inſidiatores & fures denotant, quòd ad quemuis ſtrepitum ſimiliter perterreantur, Procopius in Leuiticum.

Qui lacertis veſcãtur.

¶ Troglodytæ Æthiopes ſerpentibus lacertiſq; & alijs id genus reptilibus veſcuntur, Herodotus lib. 4. Amazones lacertis ac teſtudinibus & id genus beſtijs alebantur: inde forſitan appellatæ, quòd nullis mazis aut delicijs, ſed tenui & promiſcuo victu vterentur, Cælius. Lacertis virentibus veſci in more Afris eſt, Idem. In Dioſcoridis inſula lacertæ permagnæ ſunt, quarum carnes edunt, pinguedine verò liquata pro oleo vtuntur, Arrianus.

G.

Remedia ex lacertis.

Remedia quæ ex lacerta deſcribit Raſis in lib. de 60. animalibus cap. 28. omnia pertinent ad crocodilum vel terreſtrem, vel aquaticum, vel vtrunq;. *Zab* enim vel *dhab* Hebraicum & Arabicum nomen generale videtur, quod has ceu ſpecies continet. *Aldab*, id eſt lacertus (in titulo tamen eiuſdem capitis *hardun* pro lacerto ſcribitur) natura præditus eſt vicina naturæ *guaril* ſeu *vrel*, & eſt ſimilis *vrel*, (ſtellionem vetus interpres reddit) propter nutrimentum, Auicenna. *Guaril* eſt maxima figuratum *alguaſgon* & *ſamambras* (maximus ex lacertis, Bellunenſis) longa cauda, paruo capite, diuerſus à lacerto, ſed fortè proximus eius naturæ. caro eius valde calida eſt, Auicenna. Attribuit autem ei ferè eaſdem vires, quas Dioſcorides lacerto ſimpliciter. Adeps & caro *guaril* (maximi lacerti) impinguant fortiter, & propriè quaſdam mulieres, Idem. Si cum lacertæ ſepo, halinitro cyminoq; farinam tritici miſcueris, gallinæ hoc cibo ſaginatæ adeò pinguefaciũt homines qui eas ederint, vt diſrumpantur, Cardanus. Stellio, teſtudo, lacerta in cibo faciunt vt accipitres pennas citius mutent, Creſcentienſis. Falconibus malè affectis Albertus aliquando lacertam pro remedio dari iubet. Harundines & tela, quæq; alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus: præcipuè verò lacerta diſſecta: & vel caput eius tantum contuſum cum ſale impoſitum, Plinius. Si ſtirps aliqua inhæſerit, lacertam per medium ſciſſam ei loco apponito, celerrimè educetur. vel, capita ipſa lacertarum contuſa impoſitaq; ſimiliter proſunt, Marcellus. Vide plura inferius de capite. Caro *guaril* (id eſt lacerti maximi) extrahit ſurculos & ſpinas, Auicenna. Idem rurſus in capite de *ſaambras*, id eſt lacerto: Fit (inquit) ex eo emplaſtrum ſuper ſpinas, & ea quæ carni ſunt infixa, & ſuper verrucas contrito, & extrahit eas: & ſuper ea quæ ſunt vt claui, & euellit, (eadem ex capite eius remedia Dioſcorides præſcribit.) Dicunt etiam ſiccum ſi miſceatur cum oleo, capillos reuocare in manantibus capitis vlceribus. Et alibi, Caput lacertæ recens amputatum cum ariſtolochia longa & radice cannæ & bulbo narciſſi, mirabiliter extrahit ſpinas, haſtulas, ſagittas & partes vitri, ſi forma emplaſtri admoueatur. Lacerta ſi diuulſa admoueatur, ictis à ſcorpione leuamentum præſtat, Dioſcor. & Auicenna in ſaambras. Prodeſt ad ictus ſcorpionum etiam lacerta diuulſa, Plinius: item ſtellio in oleo putrefactus, vt in eius hiſtoria dicemus. Lacerta exſecta adpoſita clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit, Marcellus. Panos aperit lacerta diuiſa adpoſita, item cinis eius, Plinius & Marcellus. Vt

ſponte

ſponte dens excidat, Lacertam agreſtem arefactam, diſſectam, contritamq; repone, cum dentem circummundaueris imponito, & paulò poſt attrahito, quoniam ſequetur, Galenus Eupor. 2.12. Lacertæ tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cum thure, ſic & ſolatis proſunt. Viuas quoq; cremare & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, vtiliſſimum eſt, Plinius: Vide in Lacerta viridi. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale, contuſi, ab ictu læſas aures ſanant: efficaciſſimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam diſtincti, Plinius. Oleum de lacertis fit vel ex communibus iſtis quæ per domos noſtras & parietes verſantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent, Braſauolus. Vide plura in viridibus lacertis *G.* de oleo cum eis facto. Lacertas pauxillas venatus mundo oleo eliquato, atq; ita in aurem demittito: & vermes ſi in aure fuerint, interficies, Galenus Euporiſt. 2.4. Vix eſt ſeriò complecti quædam, non omittenda tamen, quia ſunt prodita: Ramici infantium lacerta mederi iubent: Marem hanc prehendi. id intelligi, & quod ſub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum vt per aurum, aut argentum, aut oſtrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Lacertæ quoq;, vt docuimus, combuſtæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutatim findenda eſt, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent: (Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant:) Etiamnum vtilius admixto ſale, & adipe vrſino, & cepa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextarijs olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere, Plinius. De lacerta Martenſi vſta ad locum glabrum pilis explendum: deq; lacerta piſſina vſta ad aciem oculorum acuendam, ſcribemus infra inter Lacertas diuerſas. Arnoldus de Villanoua lacertos virides miſcet medicamentis quibuſdam pilos regenerantibus.

¶ Varices ne naſcantur: lacertæ ſanguine crura puero ieiunus illine, in totum carebit hac fœditate, Marcellus: Vel vt Plinius, lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiunio illinuntur. Lacertæ iecur aut ſanguis in lanula adplicitus, clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit, Marcellus. Verrucas omnium generum ſanat caput lacertæ vel ſanguis, vel cinis totius, Plinius. Verrucam poterit ſanguis curare lacertæ, Serenus. Sanguis *guaril* (aliâs *vrel*) & lacerti, confortat viſum, Auicenna. Vrina ſaambras (id eſt lacertæ, ſed apparet locum eſſe corruptum, aut interpretem, cum nulla ouiparorum vrina ſit) & ſanguis ipſius mirè iuuant rupturam infantium, cum inſident in decoctione eius. & quandoq; miſcetur vrinæ ſanguiníve eius aliquid moſchi, & immittitur virgæ infantis, quod quidem ſummum eſt rupturæ remedium. ¶ Dentes ſcarificant & oſſibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant, Plinius. Lacertæ caput intritum & appoſitum, aculeos & omnia corpori infixa extrahit. varos, formicantes verrucas, & penſiles (quas acrochordonas vocant) tollit, Dioſcorides: & clauos, vt addit Galenus de ſimplic. 11. 6. reliqua ſimiliter habet vt Dioſcorides. Si ſtirps aliqua inhæſerit, capita lacertarum contuſa impoſitaq; proſunt, aut ipſa lacerta per medium ſciſſa & appoſita, Marcellus. Verucas omnium generum ſanat caput lacertæ, Plinius. ¶ Lacertæ cerebrum ſuffuſionibus prodeſt, Idem. ¶ Cor lacertæ combuſtum aut mixtum cum amurca, impoſitum membro torporem infert adeò vt ferrum non ſentiat, Arnoldus de Villanoua: ſed hæc Raſis & Plinius de corio lacertæ, id eſt crocodili ſcribunt: Vide in Crocodilo *G.* ¶ Lacertæ iecur exeſis dentibus impoſitum dolores finit, Dioſcorides: finire aliqui ſcripſerunt, Galenus. Dicitur hepar eius ſedare dolorem molaris dentis, Auicenna. Cauis dentibus inditum iecur lacertarum aridum, dolores dentium ſanat, Plinius. Lacertæ iecur aut ſanguis in lana adplicitus, clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit.

Ex ſanguine. *Ex capite.* *Ex cerebro.* *Ex corde.* *Ex iecore.*

¶ Lacerti ſtercus vulnera purgare, & adurere, apud Celſum legimus: quærendum autem an de lacerti ſimpliciter fimo intelligendum ſit, an terreſtris potius: an eadem vtriuſq; facultas ſit, quod magis videtur. video enim multa (vt in ſequentibus patebit) lacerti fimo ſimpliciter attribui, quæ alij de crocodilea, id eſt terreſtris crocodili fimo priuatim ſcripſerunt. Stercus ſtellionis & lacerti & crocodili, vtile eſt albugini oculi, Auicenna. *Aldab* (inſcriptio habet, *hardun*, id eſt lacertus) naturæ eſt ſimilis *vrel* ſeu ſtellioni, & ſtercus eius confert albugini & prurituі, & acuit viſum, Idem. Et alibi, ſtercus *guaril* ſeu *vrel* panno (maculis à Sole) & lentiginibus mederi ſcribit: & idem contritum eradicare verrucas: ac ſimile eſſe ſtercori lacerti. valere enim ad albuginem oculi. Stercus lacertæ illitum prodeſt ad oculorum albugines, Galenus Eupor. 1. 43. & de compoſ. medic. 4. 8. Miſcetur etiam cum alijs quibuſdam ad albugines oculorum, in libro Secretorum qui Galeno adſcribitur. Ad vlcera oculorum & albugines: Ex ſtercore lacertæ faciens collyrium cum aqua vnge, Galenus Euporiſt. 2. 99. Arnoldus de Villanoua ſtercus lacertæ abiecto nigro in farina ſubacta decoqui iubet in furno vel alibi. tum adde (inquit) aquæ nitri ſcrupulum, ſpumæ maris drachmam. & ſimul in ſucco chelidonij vel alio conueniente coquito, tum exiccata vſui reſerua ad pannum oculorum. vel adde parum ſarcocollæ, & in oculo pone. remouet enim pannum & omnem oculorum tunicam ſupernatam, quod ipſe expertus ſum. Hierocles medicamento cuidam, quod equo ad ſtranguriam infunditur, ſtercus lacertæ (κόπρον σαύρας) adijcit.

Ex ſtercore.

¶ Lacertæ venenum eſſe negant, Mich. Herus. Salamandræ venenum expugnatur ijſdem

remedijs, quorum vsus est à cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta, Plinius: quanquam non prorsus ijsdem verbis. locus enim corruptus est apud Plinium. Species lacertorum (vt habet Auicenna 4. 6. 2. 6. quod de lacertis inscribitur) est salamandra, aut in ipsa est similitudo naturæ eius: & quæ ei similia sunt, interimunt. & accidunt ei qui sumpserit carnem eius, apostema (inflammatio) linguæ & pruritus, & dolor capitis, & adustio, & caligo oculorum. Sic affecto in potu dare oportet sesamum, & xyloceratia nabati, & sachar, æquis portionibus mixta, cum butyro cocto bubulo. Dandum etiam in potu lac dulce, & inunctione olei alicuius balneoq; vtendum. Hæc ille. mox autem in sequenti capite alia contra salamandram sumptam remedia præscribit, quam lacertorum speciem facit: vnde conijcio initium capitis hic recitati, corruptum esse, intelligiq; oportere genus aliquod lacerti salamandræ simile, septicum & adurens, ideoq; dulcibus & lenibus auxilijs ei occurrendum. Caro lacertæ inflammat linguam, infert pruritum, &c. (vt Auicenna,) Arnoldus in libro de venenis. Et mox, Oua autem ipsius necant, secundum filium patriarchæ, nisi statim subueniatur cum stercore falconis & vino puro: postea cum vomitu nucis vomicæ: Sed hæc Auicenna 4.6.3.18. non de lacerti, sed de alharbe, id est chamæleontis ouis scribit. ¶ Cerebrum lacertæ veneficium (philtrum venenosum) est, quod mentem mutat potius, quàm ad amandũ mulierem, quæ id dederit, cogat, Cardanus.

De morsu eius. ¶ Stellio & lacerta cum mordet (mordent, Albertus,) dimittit (dimittunt, Albertus) in loco sui morsus dentes paruos, subtiles, nigros, pilorum instar: & non cessat locus dolere & prurire, donec auferantur cum serra, aut cucullo (cultello, Albertus) transeunte super eos, & assumat eos, & colligat eos: quare sedatur dolor. Et quandoq; extrahit dentes eius oleum, & cinis: (fricetur locus oleo & cinere donec egrediantur dentes: deinde ex ijsdem commixtis emplastrum imponatur, Rasis.) deinde fugatur locus, & ponatur in aqua calida. Et dictum est quod altaraxacon in cibo sumptum, vtilissimum est ad morsum eius. Quòd si dolor augeatur, detur in potu theriaca rutelæ, Auicen. 4. 7. 1. 18. & Rasis tractatu 8.

H.

De synonymis. *a.* Lacertam & lacertum idem genus esse conspicor, vt est apud Græcos quoq; saûros atq; saûra, Hermolaus. Nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ, Cicero ad Atticum lib. 2. Reperitur & neutro genere, vt apud Actium Atreo, Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus lacerta in focos. Lacertus animal dictum, vt placet grammaticis, quod pedes habeat ad similitudinem nostrorum lacertorum, hoc est nostrarum manuum & pedum. Σαύρα penacuitur. nam nomina in ρα quæ in penultima diphthongum habent, penanflectuntur. Excipe φαίδρα, σαύρα, αὔρα. ¶ Σαυρίτη, herba quædam, & lacerta animal, Hesychius & Varinus. Αἴθαξ Græcam vocem, (quam ego nusquam adhuc reperi,) & Germanicam Aydox/ Gelenius in Lexico symphono è regione ponit. item Græcam κίκερος, (quæ tamen scincum potius seu crocodilum terrestrem significat,) & Illyricam *gesstier.* Σμύλλα, lacerta, Hesychius & Varinus.

¶ Epitheta. *Picti squalentia terga lacerti*, Vergilius Geor. *Parua Lacerta*, Ouidius 5. Metam. Σαῦρος ὠχρός, Philes.

De homonymis. ¶ Lacertus in homine dicitur brachium à cubito ad manus vertebram, quæ carpus vocatur. Aspexisse lacertos suos dicitur, illachrymansq; dixisse, &c. Cicero de senect. O pectora, ô terga, ô lacertorum tori, Idem 2. Tusc. *Adductis spumant freta versa lacertis*, Verg. 3. Æneid. Hinc lacertosus, robustus ac validis lacertis apud Columellam, Ciceronem, Ouidium. Recentiores quidam lacertos pro musculis dicunt, nescio quàm rectè. ¶ Lacerta videtur & vasis genus esse apud Iurisperitos, sicut & apud Græcos saura, cuius in palma meminit Hippocrates, Hermolaus: quasi scriptum aliquod Hippocratis Palma inscribatur, quale ego nullum reperio. Quare vel Hermolaus errauit, vel librarius, legendumq;, quod è palma fieri meminit Hippocrates. Est autem locus Hippocratis in libro de articulis circa finem, Ἐμβάλλουσι δὲ ἐπιεικέως καὶ αἱ σαῦραι ἐκ τῶν φοινίκων πλεκόμεναι. hoc est, Moderatè etiam articulos luxatos reponunt quæ sauræ vocantur ex palmis contexi solitæ. Ego sauras intelligo, non vasa, sed funiculos ex palmis contextos. hi cum resoluuntur, (vt quiuis funiculi) aperiuntur, vt digitus immitti possit, tum in contrariam partem retorti, arctius clauduntur, vt per eos digitus trahi & extendi possit: moderatè scilicet: quæ enim sic contexta sunt facilè extenduntur, nec multum renituntur, nec duritie sua lædunt: quod conuenit, cum nulla vi in his articulis extendendis opus sit. Vocat autem Hippocrates moderatam repositionem, quando opera duorum necessaria non est, vt in præcedenti illic modo: sed vnius tantum sufficit. Quod si rectè σαῦρα scribitur, vt nostri codices habent & Hermolaus legit, idem sanè significabunt & istæ voces, σίρα, σειρὰ, σηρά: Grammatici interpretantur vinculum contextum, (nimirum è viminibus, aut corticibus arborum.) Σειρὰ enim catenam sonat, aut contextum quid è funiculis, aut sparto, aut cannibi, aliáve materia, vt Varinus scribit. Σηρὰ, δεσμὸς πλεκτὸς, Idem. Σίρα, πλεκτὸν ἱμάντωμα ἐν ταῖς ναυσίν, Idem: contextum nimirum illud è viminibus, cui remus inseritur: malim oxytonum σιρά. Est & σίρος vas, in quo far & legumina reponuntur, Etymologus: quæ vox apud Aetium vltimam acuit. nam libro quarto capite decimo tertio: Siriasis, (Σιρίασις, aliâs σειρίασις: aliqui non rectè syriasin scribunt) inflammatio est partium cerebri & membranarum eius, infantibus contingens, vsque ad concauitatem sinci-

pitis

pitis & oculorum: sic dicta, quoniam σιρὸς Græcè vas concauum (σῶμα κοῖλον) dicitur, quo semina asseruantur. Apud eundem libro primo in quercu σιρὸς legimus, pro fossis subterraneis, in quibus agricolæ tanquam in horreis frumentum aut alios fructus per hyemem adseruant, quæ Latinè etiam siri appellantur Curtio lib. 7. & Columellæ ac Varroni. Nostri rapa præcipuè in huiusmodi fossis conseruant. Σιρὸς, ὁ λάκκος. καὶ σιροῖς ὀρύγμασιν, ἐν οἷς κατατίθεται τὰ σπέρματα, Suidas: sed hæc præter institutum. Cæterum omnes hæ voces cum contextum aliquid significant, siue ad vinculi aut funiculi, siue ad vasis alicuius, vt fisci, calathi aut nassæ aut alterius figuram, Hebraicæ originis videntur, à verbo *zar* vel *zarar*: quod ligare significat, vt *asar* quoq; : vel quòd ad ligandum apta sint, vt vincula: vel quòd ex viminibus alijsve inter se connexis & contortis contexantur, vt eadem & vasa diuersa. Hinc & illa quæ subijciam vocabula, orta mihi videntur: Σαργάνη, χοινίον, καὶ πλέγματα γυργαθώδη, καὶ εἶδος σπυρίδος, Varinus. Σώρακον, ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλεται, ἢ ξυλοκανθήλια, Idem. Σαεὶρ, ramus palmæ apud Lacones: & Σειρομάστης, lorum, Idem. Palmarum sanè tum folium ad vitilia vtilissimum est, tum funes rudentesq; in Ægypto ex tunicis eius nectuntur, vt apud Theophrastum legitur. Saura igitur apud Hippocraten genus quoddam texti è tunicis aut corticibus palmæ funiculi erit, (cui nihil cum lacerta animali commune:) non autem vasis genus vt Hermolaus & Cælius putarunt, quòd id extendendo reponendoq; articulo minus aptum foret: Lacertam verò apud Iureconsultos vasis genus esse à figura sic dicti (fortassis quòd quatuor pedibus in digitos transuerso situ formatis insistat) non negauerim. Σαυρία, corruptio segetum, iaculum, venabulum, Vide Theocritum in Pharma. Σαυριάζειν, segetes destruere, iaculari, ferire. Σαυροειδὴς simile lacertæ. Σαυρωτὴ, ποικίλη, id est varia, Hesych. nimirum à varietate coloris lacertorum. ¶ Σαυρωτὴρ pars hastæ, de qua alij aliter docent. Hastæ postremum quod ferreum est, vocatur sauroter: quanquam eo nomine sunt qui intelligant locum item in quo reponatur hasta, Cælius. Hastæ finis (manibus proximior, spiculo oppositus, Pollux 1. 10.) σαυρωτὴρ vocatur: pars media, ancyle: quæ verò prominet αἰχμὴ (id est spiculum vel mucro) & epidoratis & styrax. Et rursus 10. 31. Hastæ pars qua erigitur vel cui insistit, (τὸ τοῦ δόρατος ἱστάμενον,) σαυρωτὴρ dicitur, & styrax & styracion: ferrum verò prominens, λόγχη, αἰχμὴ, ἐπιδορατίς. De styrace plura Cælius. Varinus aliam adfert originem, his verbis: Sauroter ferreum est cauum & in fine mucronatum, cui inserta posterior hastæ pars, hastam terræ infixam, pali seu crucis (σταυροῦ) aut patibuli instar, erigi facit: vt σαυρωτὴρ quasi σταυρωτὴρ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ dictus videatur, (quod Eustathius quoq; tradit:) sed apud veteres σαυρωτὴρ nominatur, nempe in altero hastæ fine extremũ spiculum ferreum. Apud Homerum autem *sauroter* vocatur etiam οὐρίαχος: apud alios verò κρόσφος quoq; aut κρόσφος: item styrax pars eadem quasi στήραξ, ἀφ' (ἐφ') οὗ δηλαδὴ ἐστι τὸ δόρυ στῆναι. Intelligo autem posteriorem hastæ partem quæ manibus tenetur, vel quę mucroni opposita est, vbi hodie simpliciter circulus ferreus hastæ inseritur. Οὐρίαχος (vt idem alibi habet) pars posterior & spiculo hastæ opposita, veluti cauda hastæ, quæ & styrax & sauroter vocatur, & κρόσφος & σύρθυγξ appellatur. Ἔγχεα δὲ σφίν Ὀρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο, Iliad. κ. vbi Scholia, ὀρθὰ ἐπὶ τοῦ κρόσφου. sic enim vocatur ferrum è regione epidoratidis situm. Σαυρωτῆρσι, τοῖς στύραξι τοῖς ὄπισθε τῶν δοράτων. Ἔκτανε ἤκτῶ σαυρωτῆρι. Καὶ ταχὺ περιστρέψας τὸν ἵππον εἰσπεσόντα, παίει τῷ σαυρωτῆρι διὰ τοῦ τραχήλου. Ἡ ξυστὸν δόρυ ἢ στύραξ, ὃν ἔνιοι καλοῦσιν οὐρίαχον, Suidas. Σαυρωτὴρ significat etiam stathmen, id est perpendiculum (quod in eo quoq; plumbum funiculo extremo addatur, vt ferrum hastæ) & cestum (id est cingulum varium vel acu pictum, vt & lacerti color varijs punctis distinguitur,) Hesychius. Σαυρωτοῖς δόρασι, hastis quæ saurotêras habent in epidoratide, Idem. Σαυροβελὲς ἔγχος, ἐκ τοῦ σαυρωτῆρος βαρύ: sic Æschylus, ὀπισθοβελὲς ἔγχος, Hesych. & Varinus. ¶ Σαυρίων, εἶδος σημαίας ἢ φλαμούλου, Suidas. Σημαία, τὸ φλάμουλον, ἢ σημεῖον, Varinus. Vexilli genus intelligo, flammeum quidem Latini grammatici genus vestimenti lutei coloris interpretantur, quo amiciebatur noua nupta boni ominis causa, &c.

Σαυρία & σαυριάζειν.

Σαυρωτήρ.

¶ Praxiteles statuarius inter cætera fecit & puberem (Gyraldus legit, & Apollinem puberem) subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon vocant, Plinius.

Apollo Sauroctonos.

¶ Est & herbæ nomen saura Plutoni sacra, vt Nicander poeta docuit illo versu: Σαύρην τ' ἢ χθονίου πέλεται στέφος ἡγεσιλάου: fortasseq; in eo verbo aut anagallidem intelligit, quippe quam Dioscorides *sauritin* (aliâs *gauritin*) à nonnullis dici prodat, & prophetæ nycteritin, quasi nocturno & subterraneo dicatam numini: aut ipsum sinapi, quod (vt Plinio placet) ab Atheniensibus saurion vocatur: aut nasturtium quod ab Hippocrate sauridion quoq; dicitur, Hermolaus. Et alibi, Hippocrates nasturtium sauridion vocat, à sinapis similitudine, quod & saurion dicitur. Sauridion Hippocrati nasturtium est, à similitudine figuræ, Galenus in Glossis & Varinus. Vsurpatur autem hæc vox ab Hippocrate in libro de vlceribus. Σαυρίτη, herba quædam, Varinus & Hesych. Lacertus piscis, qui g. colias &c. Σαῦρον autem piscis Græcorum non est lacertus Latinorum.

Saura herba.

¶ Lacertis similia sunt, aut lacertorum generis multa ex ouiparis quadrupedibus, omnia nempe quæ oblongiore sui corporis alueo serpentes imitantur, essentque serpentes ablatis pedibus: vt stellio, scincus, salamandra, seps siue lacerta chalcidica. Salamandra magnitudine est lacertæ, Suidas. Stelliones lacertarum figura sunt, Plinius. Ascalabotes (id est stellio) animalculum est lacertæ simile, Suidas. *Aldab* animal figura lacerto simile est, sed maius: Vide in Scinco *A.* *Alurel* (aliâs

De animalibus lacertis similibus.

guaril) animal terrestre, lacerto simile, And. Bellunensis. Chamæleontis figura & magnitudo erat lacerti, nisi crura essent recta & excelsiora, Plinius. Sunt & sauri Græcis, vt lacerti Latinis inter pisces. Sauritæ genus serpentium, Varinus & Hesych.

Nomina propria ab hoc animali desumpta. ¶ Sauros & Batrachos statuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus inclusa, Plinius. Cum Erymantum fluuium traieceris ad Sauri iugum, vt vocant, & Sauri monumentum videbis, & Herculis templi rudera. Dicitur autem hic Saurus latro fuisse, & viatores afflixisse & accolas, priusquam Herculi pœnas dedit, Pausanias in Eliacis. Saureas serui nomen apud Festum legitur. Σαῦραι, gens Thraciæ, Varinus & Hesych. Amazones nullis mazis aut delicijs, sed tenui & promiscuo victu vtebantur, vt inde videri possent appellationem ducere: quod nec Eustathio displicet, quoniam lacertis ac testudinibus, & id genus bestijs alerentur. Quamobrem etiam Sauromatidas, siue sauropatidas nuncupatas volunt, διὰ τὸ σαύρας πάσασθαι, ὅ ἐστι γεύσασθαι. quanquam alij quòd in Sauromatica Scythia aliquando habitauerint, dictas ita opinantur, quod Stephanus tradit. Sed & Eustathius Sauromatas Amazonum connubio insignes refert, Cælius. Sarmatæ, Græcis Sauromatæ dicti, Scythiæ populi sunt, Plinius. Et rursus, A Buge super Mæotin Sauromatæ tenent. In Creta fons est ab aditu speluncæ Idææ duodecim plurimum stadia distans, Sauri dictus, Theophrastus de hist. plant. 3.5.

¶ *b.* Σαύρῳ λοιπὸν ἐμφερὴς ἐγένετο, Innominatus apud Suidam in Σαύρα: fortè pro eo quod est expalluit, vt de viridi lacerto intelligatur.

¶ *c.* Ælianus rem miram de hoc animali tradit: Quidam videlicet comprehensam lacertam, ac oculis stilo acuto orbatam, in ollam fictilem nouam inclusit vtrinque pertusam paruis cauernis: mox illita cera, addita herba quadam, cuius nomen non indicauit: deinde gagate lapide annulo ligato ferreo nouem signis signauit, quorum quotidie vnum delebat: post nonum vero, reclusa olla, lacerta inuenta est oculis restituta. Anulum nanque illum aiebat oculis vtilem esse, Volaterranus.

Lacertus frater Lombardorum dictus. Vide infra in Lacerta viridi *G.* Lacertum aliqui fratrem Lombardorum vocant, vt bufonem Salernitanorum: quòd apud hos populos mulieres aliquando hæc animalia in vtero gestare è vulgo quidam fabulentur.

¶ *g.* In vrina virili lacerta necata, venerem eius qui fecerit, cohibet. nam inter amatoria esse magi dicunt, Plinius.

Superstitiosa de lacertis. ¶ *h. Incantata lacertis Vincula*, Horatius Serm. 1.8. de veneficis mulieribus. ¶ Apollo Sauroctonos: vide superius inter deriuata. Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt, vt Dianam lupam, Solem lacertum, Porphyrius lib. 4. de abstinendo ab animatis.

DE LACERTO VIRIDI.

A.

De nomine. LACERTA maior quæ & viridis dicitur, Græcis σαύρα χλωρά, & χλωροσαύρα apud recentiores, Italis *gez*, Germanis grüner Heydox. Vallesij Grünig vocant. Syluaticus & alij quidam ophionicum siue ophiomachum quoq; lacertum interpretantur, quæ nomina à vincendis & impugnandis serpentibus facta sunt: ideoq; & cicadæ genus, & ichneumonem ophiomachum vocant. Sunt qui lacertam viridem & stellionem confundant, vt vetus glossographus Auicennæ, & quidam etiam nostra ætate. Et Syluaticus, Stellio (inquit) id est lacerta Facetana: vel secundum alios, lacerta viridis.

B.

De figura corporis. Viridi colore sunt, vnde & nominantur: præcipuè tamen, vt Georg. Agricola scribit, verno tempore, æstiuo nonnihil pallidi. Morbus regius cum virore pallidus est, quales sunt lacerti cum virore pallentes, Hippocr. lib. 3. de morbis. Maiores ferè duplo sunt, vt puto, communibus lacertis, rari apud nos: calidioribus locis frequentes, ruri sub dio & in pratis magis, non etiam vt communes circa parietes reptant. Plinius priuatim meminit lacerti viridis longo collo nascentis in sabulosis.

D.

Sympathia lacerti huius cum homine & antipathia cum ſerpente.

Italia magnas habet lacertas & virides. hoc animal natura & homini amicum eſt, & ſerpentibus inimicum. Nam vbicunq; proſpicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem. ſi expuas, elambunt ſaliuam ore redditam: vidi & puerorum mictum exorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atq; etiam læduntur, & admotæ ori gaudent ſaliuam lambere. Cæterum ſi comprehenſæ inter ſe committantur, dictu mirum quàm in ſeſe ſæuiant, nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cauam, nunc hinc, nunc illinc ſtrepitu dimoti rubi admonent hominem, inſuetus crederet ſerpentem eſſe, vbi diſpexeris lacertæ ſunt, obliquato capite contemplantes donec conſiſtas: ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere vehementerq; delectari hominis aſpectu. Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in oſtio caui decertantem cum ſerpente. Primum mirabamur quid eſſet rei. nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat in antro eſſe hoſtem. paulò poſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera ac remedium flagitans: ſeq; tantum non tangi patiebatur. Quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat, ac rurſus in antrum ſe abdiderat. Poſt aliquot dies cum fortè inambularemus per eundem locum, ſerpens è fonte vicino biberat: erat enim æſtus prodigioſus, adeò vt nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, geſtans raſtrum quo fœnum demeſſum conuerrunt agricolæ: hic ſimul vt ſerpentem vidit, præ gaudio exclamat, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro, ſerpens ſe contrahit. ille non facit feriendi finem, donec contrito capite ſerpens in longum porrigitur, quod non facit niſi moriens. Ad hæc, eius ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam feſſi obdormiunt in agro: tum ſerpentes interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conijciunt ſeſe, & in ſtomachum ſeſe conuoluunt. Verum in hoc diſcrimine non rarò lacerta quamuis puſilla ſeruat hominem. nam vbi ſenſit ſerpentem inſidiari, circuncurſat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu ſcalptuq; vnguium excitetur. Porrò qui expergiſcitur conſpecta in propinquo lacerta, mox intelligit hoſtem alicubi eſſe in inſidijs, ac circumſpiciens deprehendit, Hæc omnia Ephorinus quidā apud Eraſmum in Colloquio de amicitia. Atqui Matthæolus Senenſis de lacertis minoribus ſcribit, eſſe eas homini beneuolas. Plinius lacertas ſimpliciter cum ſerpentibus pugnare prodidit. Ophionicum Syluaticus (offionicum ipſe ſcribit) lacertam interpretatur: alij ophiomachum, quòd ſerpentes impugnet ac vincat: niſi ophionicus pro ophiomacho corruptè ſcribatur.

Pugna lacerti cum ſerpente.

E.

De vſu lacertorum viridiũ.

Multi contra erucas, & mala ne putreſcant, lacertæ viridis pelle tangi cacumina arborum iubent, Plinius. Lacertæ viridis felle, (non *pelle*, vt Plinij codices habent) ſi tangantur cacumina mali non putreſcit, Palladius. Vt fructus mali in arbore non computreſcat, neq; ipſum eruca contingat, lacerti viridis felle truncum illine, Anatolius in Geoponicis.

F.

De lacertos edentibus.

Lacertis virentibus veſci in more Afris eſt, Cælius (ex D. Hieronymo.) De his qui lacertos ſimpliciter edunt, vide ſupra in lacerto *F.* Iſchiadicis prodeſſe dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius.

G.

Remedia ex lacerto viridi.

Lacerta viridis pro ſalamandra ſubſtitui poteſt ad remedia, vt legitur in Antiballomenis Æginetæ adiunctis. Solaris lacerta eadem poteſt quæ & viridis, Kiranides. Lacerta viridis cremata, carni alicui aſperſa, mutationem pennarum in accipitre, qui ederit, accelerat, Albert. Demetrius Conſtantinop. in libro de cura accipitrum, accipitri ad cibum obijcit lacertam viridem minutatim conciſam, ne vnguibus retinere poſſit. nam pes ſanie lacertæ læſus contraheretur. Et ad eundem effectum vt pennæ cito abijciantur, lacertam viridem in aqua decoqui iubet: tum in mortario contundi, affuſaq; aqua tepida accipitrem in ea lauari. Ad idem alius Græcus ſcriptor innominatus, triduo accipitri in cibo dari præcipit lacertos virides viuos, aut ſiccatos in Sole & ſuillæ aſperſos carni. Ad comitiales prodeſt lacerta viridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite, Plinius. Phthiſin ſentientibus vtiliſſimam eſſe tradunt lacertam viridem decoctam in vini ſextarijs tribus ad cyathum vnum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies (continuos) donec conualeſcant, Plinius. Lacerta viridis viua immiſſa in vas fictile nouum, & cum vini ſextarijs tribus decocta ad cyathum vnum, incredibiliter phthiſico prodeſt, ſi ex vino eo mane ieiunus bibat cochleare vnum, Marcellus. Iſchiadicis prodeſſe dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius. Et rurſus, in lumborum dolore lacertæ virides deciſis pedibus & capite in cibo ſumuntur. Idem hoc remedium ſcinco etiam ſiue crocodilo terreſtri, & ſtellioni ſimpliciter, & ſtellioni tranſmarino ſimiliter in cibo ſumptis attribuitur. ¶ Lacertas pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij enim viridem includunt nouo fictili, ac lapillos qui vocantur cinædia, quæ &

Mira vel potius ſuperſtitioſa quædam de huius lacerti vſu ad oculorum remedia.

inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terram ſubſternunt lacertæ viridi excæcatæ, & vnà in vitreo vaſe annulos includunt è ferro ſolido vel auro: cum recepiſſe viſum lacertam apparuerit per vitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidam viridem longo collo in ſabuloſis naſcentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt viſum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt, Plinius. Lacertam viridem excæcatã acu cuprea in vas vitreum mittes, cum anulis aureis, argenteis, ferreis, & electrinis, ſi fuerint, aut etiam cupreis. deinde vas gypſabis, aut claudes diligenter atque ſignabis, & poſt quintum vel ſeptimum diem aperies, lacertamque ſanis luminibus inuenies: quam viuam dimittes, anulis verò ad lippitudinem vtêris, vt non ſolum digito geſtentur, ſed etiam oculis crebrius adplicentur, ita vt per foramen anuli viſus tranſmittatur. obſeruandum ſanè inprimis vt in loco nitido atq; herbido deponatur ampulla, & cum lacerta diſceſſerit, tum anuli colligantur. obſeruandũ etiam vt Luna vetere, id eſt à Luna nonadecima in viceſimam quintam, die Iouis, Septembri menſe, capiatur lacerta, atq; ita remedium fiat, ſed ab homine maximè puro atq; caſto, Marcellus. (Vide ſuperius ex Volaterrano, in Lacerta ſimpliciter *H. C.* Kiranides lib. ſecundo idem hoc remedium paulò aliter deſcribit.) Et rurſus Marcellus, Lacerti (inquit) viridis quem ceperis die Iouis, Luna vetere, menſe Septembri, aut etiam quocunq; alio, oculos torues acu cuprea, & intra bullam vel lupinum aureum claudes, colloq; ſuſpendes: quod remedium quandiu tecum habueris, oculos non dolebis. lacertum ſanè eodem loco in quo ceperis dimittes. vel etiam ſi ſanguinem de oculis eius lana munda excipias, eamq; phœnicio conuoluas, colloq; ſuſpendas, vtêris efficaciſſimo aduerſum oculorum dolorem remedio. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, an lacerta viridis adalligata viua in eo vaſe quod capiat, proſit, quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant, Plinius. In quartanis adalligari iubent lacertæ viridis viuæ dextrum oculum effoſſum mox cum capite ſuo deciſo, in pellicula caprina, Idem. Et alibi, Propter ſtrumas exulceratas lacertus viridis adalligatur: poſt dies triginta oportet alium adalligari. A lienis dolore liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur ſuſpenſa, vt ègrediens reuertensq; attingat manu, Plin. Ramices infantium lacertæ viridi admotæ dormientibus morſu emendantur. Poſtea harundini adalligatæ ſuſpenduntur in fumo: traduntq; pariter cum ea expirante ſanari infantem, Idem. ¶ Oleum de lacertis fit vel ex communibus iſtis quæ per domos noſtras & parietes verſantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent, Braſauolus. Lacertas virides ſeptenas in dimidia menſura (in libris ferè duabus) olei communis ſuffocato, atque ita per triduum inſolato. hoc oleum guttam roſaceam, vt vocant, faciei illitu mirabiliter emendat, vt doctiſſimus medicus Georg. Pictorius ad nos ſcripſit. Videtur autem excrementorum lacerti ratione potiſſimum hoc præſtare: quoniam & ſcinci ſeu crocodili terreſtris excrementa faciem dealbant, & maculas delent. Si fractum (θλᾶσμα) in equo ſurſum verſus, qua vngula enaſcitur, prorumpere contingat, id quod præduris veterinorum pedibus ſolet euenire: in primis oleum aceto dilutum in ellychnio receptum adhibebis. Si verò quantum fieri poteſt dolor leniatur: medicamine quod lacertis conſtat, erit vtendum. Hoc autem vnguine delibuta tota vngula ſuccreſcit, & augetur: ſicque depulſum ſenſim adparens diruptionis vitium abigitur. Ratio medicamenti hæc eſt: In fictile nouum terni conijciuntur olei ſextarij, in quod lacertæ virides merguntur, & indito operculo tantiſper coquuntur, dum in oleo crematæ contabuerint, (χατακαυθῶσι. lego χατατακῶσι:) dein oſſiculis earum exemptis, triti bituminis ſelibra, & liquidæ picis hemina cum adipis ſuilli veteris libris duabus adijciuntur. hæc omnia rectè coquuntur, & cum poſtulat vſus, vngula perungitur. hoc quantum maximè fieri poteſt vngulam durat, firmioremq; animantis pedem præbet, Hierocles in Hippiat. 101. Molliſſimæ equorum vngulæ hoc vno medicamine, quo potentius nihil eſt, aſſolent indurari: Lacertum viuum viridem in ollam nouam mittis, adijcies olei veteris libram, aluminis (lego, bituminis) Iudaici ſelibram, ceræ libram, abſinthij tunſi ſelibram, & decoques cum lacerto: Cum fuerit reſolutum, calentia vniuerſa colabis, abiectiſq; oſſibus & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes: & cum vngues indurare volueris, vngulam ſubradis, & factum vnguentum in cannam viridem mittes, adhibitis carbonibus, propè feruens per cannam inſtillas vngulis: prouiſurus ne coronam tangas aut ranulas, ſi his exceptis, in ſolo & in circuitu ſolidaturus vngulam confricabis. Memineris autem vngulas excreſcendo renouari, & ideo interpoſitis diebus vel ſingulis menſibus talis cura non deerit, per quam naturæ emendatur infirmitas, Vegetius. Ad ſupercilia piloſa: Lacertam viridem coque in oleo, & poſtquam euulſeris pilos, vnge locum, Galenus Euporiſton 2. 103. ¶ Lacertæ, vt docuimus, combuſtæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutatim findenda eſt, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant: Etiamnum vtilius admixto ſale, & adipe vrſino, & cepa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextarijs olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere, Plinius. Arnoldus de Villanoua etiam lacertas virides medicamentis alijs pilos reuocantibus admiſcet. Vide infra in

De oleo ex lacertis conficiendo.

Lacerto Martenſe, in capite de Lacertis diuerſis. Lacertæ viridis cinis cicatrices ad colorem reducit, Plinius. ¶ Oſſa lacertæ viridis proſunt comitialibus nouo experimento. Colligi autem oſſa tali modo debent: Imponas lacertam viridem adhuc viuam, captam, in aliquod vas clauſum, plenum optimo ſale. Sal enim paucis diebus carnem eius & inteſtina omnia conſumit, vt facilè iam oſſa colligantur: quæ tam ad comitialem proſunt quàm vngula alces, quamuis & hæc eſt magni momenti, Chriſtophorus Salueldenſis. conijcio autem ſentire eum geſtanda hæc oſſa pro amuleto. ¶ Lacertæ viridis ſanguis ſubtritus (ſubtritos, aliâs *attritos*) & hominum & iumentorum pedes ſublitus ſanat, Plin. Clauos pedum (clauellos & callos pedibus moleſtos, Marcell.) lacertæ viridis ſanguis flocco impoſitus (mirè, Marcell.) ſanat, Plinius. ¶ Oculus lacertæ viridis à quibuſdam ſuperſtitioſè, contra quartanam adalligatur: item oculi eruti intra bullam auream incluſi contra oculorum dolores geſtantur, vel ſanguis de oculis phœnicio exceptus, vt ſuperius dictum eſt. ¶ Contra ſtrumas exulceratas quidam cor lacertæ viridis in argenteo vaſculo ſeruant, Plinius. Contra omnes ſtrumas & fœminis & maribus vtiliſſimum eſt, ſi cor lacertæ viridis lupino argenteo clauſum in collo ſuſpenſum ſemper habeant, Marcellus. ¶ Clauos pedum ſanat iecur lacertæ viridis vel ſanguis flocco impoſitus, Plinius & Kiranides, qui hoc de ſolari lacerta ſcribit. Ex lacertæ viridis iecore phylacterium ſuperſtitioſum Marcellus Empiricus præſcribit.

Remedia ex cinere. Ex oſſibus. Ex ſanguine. Ex oculis. Ex corde. Ex iecore.

¶ Pilos in palpebris incommodos euulſos renaſci non patitur fel lacertæ viridis in vino albo Sole coctum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe, Plin. Lacertæ viridis fel miſce cum vino albo quantum ſufficere exiſtimaueris, & mitte in vas æreum, poſitumq; ad Solem tandiu agita donec craſſitudinem mellis habeat, atq; ex eo loca pilorum vulſorum vngue, Marcellus. Fel lacertæ ſolaris (hanc enim eadem poſſe quæ viridis ait) in vino putrefactum per dies 40. ſub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, Kiranides.

Ex felle.

H.

a. Epitheta. *Seu virides rubum Dimouêre lacertæ*, Horat. 1. Carm. *Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos*, Verg. 2. Ægl. Sed præſtat viridem lacertum dici aſſerere periphraſticè potius loco vnius ſubſtantiui, ad differentiam lacerti communis ſiue minoris, quàm epitheticé.

¶ Sauriten gemmam in ventre viridis lacerti harundine diſſecti tradunt inueniri, Plinius. *Saurites gemma.*

¶ *e.* Puluis lacertæ viridis & lapathum acutum aperiunt ſeras & alia multa præſtant, Obſcur.

DE LACERTIS DIVERSIS.

GVARIL (vel potius VREL, vt Bellunenſis legit) eſt maxima figurarum *alguaſgon* & *ſamambras* (Bellunenſis vertit, ex lacertis vel liguris,) longa cauda, paruo capite, & non eſt lacertus. Lacertus enim aut nunquam aut rarò reperitur præterquam ruri: & caput & corpus eius diuerſa ſunt *alguaril*, ſed fortè proximus eſt ei facultatibus ſuis. Fimo eius ephelides & lentigines abolentur, &c. (vt ſcripſi in Lacerto *G.*) Auicenna. *Guaril vel vrel.*

¶ Si quis maleficijs capillos perdiderit, hac eos ad priſtinam rationem forma reparabit: ſi LACERTVM ſalſum MARTENSEM cum ſuo capite, & lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis menſuræ ſeparatim comburat, cineremq; permiſceat, conteratque cum oleo cedrino paulatim adiecto, vt craſſitudinem velut glutinis faciat: eoque medicamine glabrum locum perfricet, ita vt prius diu linteo aſperiore detergeat, Marcel. Lacerta viridi vſta etiam vtuntur ad capillorum defluuia, vt ſupra ſcriptum eſt. *Lacertus Martenſis.*

¶ LACERTAS PISSINNAS quæ in ſegetibus morantur, quas Græci *aruras* vocant, comburito, & ad tenuiſſimum puluerem redigito: atque ex eo cum vino aut melle optimo caligantes oculos inunge, valde proderit, Marcellus. *Lacertæ Piſſinnæ.*

¶ Stellio, id eſt LACERTA FACETANA, ſecundum alios Lacerta viridis, Syluaticus. *Stellio & Lacerta Facetana.*

¶ Quidam ex amicis noſtris fide dignis, narrauit mihi viſas ſibi in Prouincia (regione Galliæ,) & Hiſpania aliquando LACERTAS ea craſſitudine, qua crus humanum ſub genu eſt, non admodũ longas, quæ caua terræ incolerent, & homines aliaſque animantes prætereuntes ſublimi ſaltu impeterent, ita vt aliquando vno ictu totam hominis maxillam reſecarent, Albertus. ¶ Ipſe etiam in illa Italiæ ſiue Galliæ ciſalpinæ regione quam *Pedem montis* vocant, permagnos lacertos in montibus reperiri audiui, catulorum canis circiter magnitudine, quorum excrementa ab incolis colliguntur: quòd tamen ita ſe habere nondum aſſero, donec fide dignior aliquis teſtis accedat. ¶ In quadam Libyæ parte in Mauritania lacertos bicubitales reperiri dicunt, Strabo lib. 17. ¶ Ex fortunatis inſulis vna Capraria appellatur, grandibus (enormibus) lacertis referta, Plinius & Solinus. ¶ In Dioſcoridis inſula prope Arabiam thuriferam lacertæ permagnæ ſunt, quarum carnes inſulani edunt, pinguedinem verò liquant & pro oleo vtuntur, Arrianus. ¶ In Arabia lacerti ad duorum cubitorum magnitudinem accedunt, Ælianus. Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ verò Nyſa monte vigintiquatuor in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cærulei, Plinius. Poly-

De Lacertis magnis Galliæ. Italiæ. Libyæ. Capraria inſulæ. Dioſcoridis inſulæ. Arabiæ,

cletus maximos ait lacertos in India, tum valde vario colore, nasci: vt pellis floridis quibusdam pi-

Lutetiæ.

cturis maximè distincta, & ad tactum mollis & tenera sit, Ælianus. ¶ Lacertus Lutetiæ in palatio pendet, vt audio ab oculatis testibus, hominis ferè crassitie: proceritate etiam paulò infra hominem. hunc aliqui aiunt deprehensum in carceribus quibusdam, vbi captiuos infestârit, mordendo aut sugendo tibias eorum: & aliquid ea de re memorari ab ijs qui Chronica Gallica scripserint. Spectatur & alius similis, vt ferunt, eadem in vrbe, sed paulò minor, in æde diuo Antonio sacra. Ex Æthiopiæ insulis nuper à regibus Lusitaniæ occupatis, Romam iussu cardinalis Vlyxiponensis lacerta extincta circiter octonûm cubitorum longitudine aducta est: oris verò hiatu, quo solidum infantem deuoraret, ac tholo diuæ genetricis ad portam Flumentanam, miraculi gratia suspensa nunc cernitur, Volateranus.

De serpentibus quibusdam immanibus qui in prouincia Caraiam reperiuntur.

¶ In prouincia Caraiam, Tartarorum regi subiecta, nascuntur serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu crassitudinis decem palmos, (dodrantes.) Horum aliqui prioribus carent pedibus, quorum loco vngulas habent instar vngularum leonis aut falconis. Caput ipsorum magnum est, & oculi prægrandes, vt duorum panum adæquent quantitatem. Os & rictum habent tam amplum, vt hominem deglutire valeant. dentes quoq; magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt. Nullus certè homo, nec vllum animal, serpentes illos sine terrore aspexerit, nedum adiuerit. Capiuntur verò hunc in modum. Solet is serpens interdiu latitare in cauernis subterraneis, aut alijs montium petrarúmve specubus. nocte verò egreditur passim circumiens, & potissimum aliorum animalium lustrans latibula, quærens quod deuoret. Neque enim vllum bestiarum genus metuit, sed magnas ac paruas deuorat, leones etiam & vrsos: & vbi ventrem saturauerit, redit ad speluncam suam. Cæterum cum terra illa admodum sit sabulosa, mirum est quantam foueam corporis sui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod vino plenum per sabulum volutatum. Venatores itaq; beluæ insidiantes, interdiu figunt multos palos in sabulum, fortes, & acuto ferro in superiore extremitate dentatos. hos sabulo tegunt, ne à serpente videri possint: multosq; passim terræ infigunt, præsertim vbi in vicino norint belluam latitare. Et quando nocte solito more progreditur, vt escam sibi quærat, & molem corporis sui per cedentem arenam reptando & trahendo mouet, fit aliquando, vt pectus in latentem sudem ferro acuminatam violenter intrudat, & seipsum interficiat, aut graui læsione sauciet: & tunc latentes venatores accurrentes belluam interficiunt, si adhuc viuit, & fel extrahunt, quod magno vendunt pretio. Mirè enim medendo pollet. quòd si quis à rabido cane morsus, vel vnius denarij pondus inde biberit, statim sanatur: Et mulier in partu laborans, si quantulumcunq; inde gustârit, mox partu exoneratur. Hæmorrhoides etiam aut fici anus inde peruncti, intra paucos dies sanantur. Porrò carnes huius serpentis vendunt: nam libenter ea vescuntur homines, M. Paulus Venetus.

De serpentibus Americæ, pedes habentibus.

¶ Extra Fortunatas insulas viginti septem dierum nauigatione Americus Vespucius occidentem ferè versus nauigando ad regionem quandam peruenit, vbi reperit anthropophagos: vnde rursus iuxta idem littus progressus intra paucos dies ad alios populos peruenit, qui in cibo vtũtur animali quodam asso: quod erat (inquit) demptis alis quibus carebat serpenti simillimum, tamq; brutum ac ferum apparebat, vt eius non modicum miraremur feritatem. Progressi deinde longius per eadem tentoria, plurimos huiuscemodi serpentes viuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoq; funibus ligata ne aperire possent, habebant, ita vt canes aut aliæ feræ ne mordere queant impediri solent. Aspectum quidem tam ferum eadem præ se ferunt animalia, vt nos illa venenosa putantes ne tangere quidem auderemus. Capreolos magnitudine, sesquibrachium longitudine æquant. Pedes longos materialesq; (crassos) multum ac fortibus vngulis armatos, nec non & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrumq; ac faciem veri serpentis gestant, à quorum naribus vsq; ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, vt animalia illa veros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens prædicta vescitur, Hæc ille.

De Calecuti serpentibus quadrupedibus.

¶ In Calechuto Indiæ orientalis animalia sunt serpentibus similia, scilicet ore, oculis, cauda prælonga, absque pilis, aprorum magnitudine, aliquanto etiam vastiore capite, sed pedes habent quatuor, venenoque carent, (morsu tantum noxij, quaternorum cubitorum longitudine in palustribus locis nascentes, maximis suibus non absimiles, Ludouicus Rom. Nauigationis suæ 5. 22.)

Hyuana seu Higoana.

Alia his similia edunt in Hispaniola insula occidentalis Indiæ vocata *Hyuana*, (*Higoanam* vocari ait Scaliger) dorso spinosa (capite cristato, Scaliger) aphona seu absq; voce, quatuor pedibus, lacertarum cauda, dentibus acutissimis, cuniculis maiora, ceu leporum magnitudine, in arboribus, terra & aquis absque discrimine degentia, famis ad multos dies patientia, pelle coloribus varijs distincta ac læui, vt serpentibus cæteris: venter supremus qualis auibus est, sed amplissimus à mento ad pectus.

Bardati.

Sunt & quos vocant BARDATOS à phaleratorum equorum similitudine, iucundi gustu, magnitudine cuniculi, colore albo & cinereo distincto, in terræ foueis, quas pedibus excauant, habitare solent, & ipsi quatuor pedibus, anguina pelle & cauda. fert hos India occidentalis iuxta eandem insulam, Cardanus.

Lacerta venenata

¶ Salamandra asperior & scabra magis est quàm LACERTA VENENATA, Aetius. atqui Hermo-

Hermolaus in Corollario aliter hunc locum interpretatur: Similis (inquit) ascalabotæ salamandra est Actio, lacerta venenaria, hoc est pharmacitide velocior. Nicander in Alexipharmacis eandem facit salamandram & lacertam φαρμακίδα.

¶ De LACERTARVM genere est & alia quædam bestiola parua, similis lacertæ, sed caudam habet nigram, quæ araneis syluestribus vescitur, Albertus.

¶ Stellio vulgò LACERTA VERMICVLARIS rusticè, inuenitur in foraminibus veterum ædificiorum, in quibus aranei quoque versari solent, Niphus. Sed de stellione priuatim agemus infra. *Lacerta vermicularis.*

¶ ΛΙΑΚΟ'ΝΙ vulgo à Græcis hodie nominari audio, lacertæ genus paruum, argenteo colore splendido, in siccis & apricis locis agens. Videtur autem mihi hoc quoque animal non aliud esse quàm stellio. *Λιακόνι.*

¶ ADARE genus lacertæ, Syluaticus. *Adare.*

¶ SCEN, id est lacertæ rubeæ, Idem: pro scinco fortassis è mari rubro. *Scen.*

¶ SENABRAS idem est quod lacerta vel stellio qui in hortis reperitur, Andreas Bellunensis. Samabras Auicennæ, vel saambras, non stellio sed lacertus est, vt nos obseruauimus. *Senabras.*

¶ ΣΗΝΙ'ΚΗ, animal quadrupes lacertæ simile: & animal multipes asellis domesticis non dissimile, Hesychius. *Σηνίκη.*

¶ 'ΕΛΕΙΟ'Σ animal inter frutices nascens lacertis simile, vt Aristarchus interpretatur apud Vatinum: alij glirem, alij vermis genus interpretantur, &c. vt docui in Glire A. *Ελειός.*

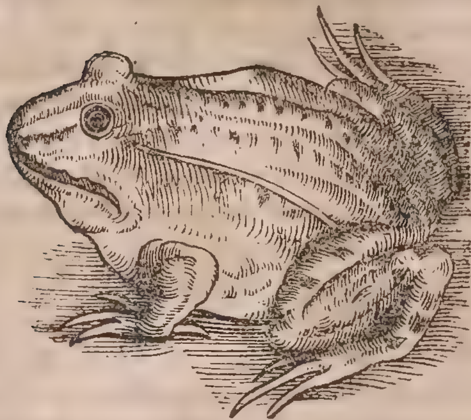
¶ LACERTA SOLARIS, σαύρα ἡλιακὴ, dicta fortassis fuerit quòd Solis calore delectetur, eiq; se exponere gaudeat. Kiranides lacertæ tria genera facit, heliacam omnibus notam, vt inquit: χαλκῆν, id est æream, (chalcidem nimirum aliâs dictam, de qua ab initio huius libri scripsimus) & chloràn, id est viridem. ¶ Lacerta solaris eadem potest quæ & viridis, Kiranides. Iecur eius emplastri modo impositum clauos sanat: (quod Plinius de lacertæ viridi iecore scribit.) fel in vino putrefactum per dies 40. sub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, (vel, vt alij de lacertæ viridi felle, euulsos renasci non patitur,) Idem Kiranides, qui & alia quædam nimis superstitiosa de hac lacerta scribit, quæ repetere ex eo non libet. ¶ Lacerta solaris vbi per tempus hebetem visum habuit, per conuersionem ad Solem oculos rursus leuat, dum in latibulo ad Orientem conuerso seipsam apprimit, & ieiuna se ad Orientem conuertit, Epiphanius in Sampsæis hæreticis, quos hisce lacertis comparat. nam Sampsæi etiam vox, inquit, si interpreteris, solares sonat. Coniecerim ego solares lacertos non alios esse quàm vulgares nostros paruos. *Lacerta solaris.*

¶ In Sarmatia regio aut Rutenorum, aut Rutenis proxima est, Samogithia. In ea Lacerti sesquipede maiores, crassi, nigri: quos incolæ pro laribus colunt familiaribus, si quid accidit sinistri, minus rectè cultum numen suspicantur, aut deterioribus, partioribusq; acceptum epulis. Itaq; curant cum opera attentiore: qua sese ad res secundiores existimant exoraturos. Iul. Scaliger de Subtil. ad Cardanum. *Lacerti Samogithij.*

¶ *Dubb.* Africani lacerti species est. Binos excedit pedes longitudine. Quaternum digitorum crassitudo. In Libyæ desertis viuit locis. Potus ei nullus. Quin aqua, nex præsentissima. Hunc tu ex igni confectum diceres. Iugulato vix tantulum fluit sanguinis. Et tamen sine veneno est. Expetitur etiam cibi gratia. E caueis, vbi stabulatur, nulla vi extrahi potest. Itaque ligonibus aut alijs machinis aperiunt cautes. Sapor ei carnium Raninarum. Cursu veloci est vt lacertus. An sit terrestris Crocodilus, etiam atq; etiam considerandum est. Longe diuersa fera voce pene eadem apud Chaldæos significatur, nempe *Duba* dicitur ab illis vrsus. Huic similis est *Guaril*, sed in capite & cauda venenum gerit. Quibus abscissis incolæ vescuntur. Aspectu tristi ac fero est, Idem. *Dubb. Africani lacerti species.*

¶ Anno à nato Domino 1543. audiuimus, in finibus Germaniæ prope Stiriam subitò multos lacertos, vel serpentes quadrupedes lacertorum instar, apparuisse, alatos, morsu irremediabili. Rursus anno 1551. peruenit ad nos historia Viennæ impressa, huiusmodi. Hac æstate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zichsam iuxta Theysam fluuium, accidit vt in multorum hominum corporibus serpentes & lacerti naturalibus similes nascerentur: vnde sæuissimi dolores obortí tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia sic perijsse feratur. Quibusdam humi ad Solem iacentibus serpentes & lacerti per os aliquatenus emerserunt, sed mox iterum se abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuæ cum venter incideretur, serpentes duo prodiuerunt. His additur historia eiusdem temporis & loci, de serpentibus innumeris in strue manipulorum frumenti repertis, quos cum exurere vellent rustici, manipuli ignem respuisse dicuntur, & serpens cæterorum maximus capite in summa strue erecto, humano sermone monuisse, ab incendio vt desisterent, neque enim exuri se posse cum non secundum naturam sint nati neq; sponte huc venerint, sed diuinitus propter hominum peccata immissi sint. *Historiæ duæ miræ de lacertis & serpentibus nuper exortis narrantes.*

DE RANA AQVATICA ET INNOXIA: ET de ijs quæ ad ranas quaſuis in genere ſpectant.

RANA PERFECTA.

FOETVS RANÆ CAVDATVS.

A.

RANAM aliqui recentiores inter vermes numerant, vt Albertus & ſimiles, quod neutiquam probo: reptile enim potius fuerit, ſi quis generis appellationem quærat: magis propriè verò reptilia ranarum illæ dicentur quæ ſcandere in ſublime poſſunt, vt minores illæ virides. *De diuerſis ranarum generibus.* Sed cum multiplex ranarum genus ſit, à locis quos habitant præcipuam differentiam ſtatuerim, vt quædam aquaticæ, aliæ terreſtres dicantur. Videntur autem aquaticæ omnes amphibiæ, quòd & in terra aliquandiu degere commodè poſſint: terreſtres verò non omnes in aquis etiam agere. Rurſus aquaticæ vel in paludibus aut lacubus & ſtantibus aquis, vel in fluentibus vt riuis & fluuiorum marginibus reperiuntur. in mari nullæ, contra quàm recentiores aliqui ſcripſerunt: in quo Marcellus Vergilius etiam à Fr. Maſſario notatur. nam rana marina vel potius rana piſcatrix, piſcis eſt planus, non quadrupedum generis. quam Ariſtoteles aliquando etiam βάτραχον, id eſt, ranam ſimpliciter nominat, vbi ſcilicet de alijs quoque piſcibus agit, vt dubitationis nihil ſit. Iam in ijſdem aquis & virides habentur, & aliæ coloris diuerſi, vt dicam in *B*. Terreſtres igitur ranæ dicuntur, non ad marinarum, ſed ad aquaticarum differentiam: quarum diuerſas ſpecies, prout vel in hortis, vel inter frutices, vel quibuſuis locis cauis & opacis degunt, infra ſigillatim proponam. Plinius alicubi ranas aquaticas ſimpliciter nuncupat, alibi diſtinctius fluuiatiles. Ranæ lutariæ (τελματιαῖοι βάτραχοι) apes vbi ad aquam acceſſerint rapiunt, Ariſtoteles interprete Gaza. licebit autem τελματιαῖον etiam paluſtrem vertere, ἕλειον verò lacuſtrem, (quamuis apud Dioſcoridem lib. 6. in capite de rubeta βάτραχον ἕλειον ranam paluſtrem vertunt, & venenatam faciunt.) Sed animaduertendum ne rubeta in paludibus agens, quam aliqui ſimpliciter ranam paluſtrem vocant, (quod non probarim,) cum communi & innoxia rana paluſtri confundatur. Dioſcorides quidem *phrynon*, id eſt rubetam, βάτραχον ἕλειον, hoc eſt ranam paluſtrem cognominat: vt Ægineta etiam 5. 36. Aetius diſtinguit, 13. 55. & remedia quoq; ſeparata tradit. Ranam de lacu apud Marcellum Empiricum legimus, & βάτραχον λιμναῖον, id eſt ranam lacuſtrem apud Hippiatros. Ranas communes Ariſtot. telmatiæos aut limnæos, hoc eſt lutarias & lacuſtres nominat, Hermol. ¶ Eſt quando rana abſolutè nominatur pro rubeta aut alia venenata. nam & mutæ quædam venenoſæ ſunt, & rubetæ duplex genus eſt. Ranæ ſaliua contra morſum eiuſdem bibitur, Plinius. Artemiſia alligata priuatim potens traditur, potáve, aduerſus ranas, Idem. Cynogloſſi radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur, Idem. Eryngij radix illinitur plagis venenatis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Plin. Et alibi, Sunt & ranis venena, rubetis maximè. Aſpidis morſus ſi ranam comederit, inſanabilis omnino fit, Ælian. ¶ Ranæ virides aliæ maiores ſunt, nempe aquaticæ, quarum coxæ in cibum veniunt: aliæ minores & terreſtres. Ego apud medicos cum ad remedia ranas virides aut aliquid earum requirunt, minores tantum quæ ſui generis & terreſtres ſunt, intelligi puto: quod aliquando expreſſa magnitudinis nota deſignant, aliquando omittunt. *De nominibus diuerſis.* ¶ צב, *zab*, Leuitici 11. & Num. 14. crocodilum, alij ſcincum, alij ranam interpretantur: Vide in Crocodilo *A*. Illyrij quidem ranam etiamnum *zaba* vocitant. Sic & צפרדע, *zephardea*, vocem Hebraicam (Exodi 8.) alius crocodilum alius ranam facit: Lege ibidem. Munſterus in Lexico trilingui עורדענא, *vrdeana* etiam, & *vrdea*, (Arabicas vt conijcio voces) ranam exponit. item אקרוקא, *akruka*: & משקר, *maskar*. Vox quidem *vrdeana*, alludit ad *hardun*. facit autem Auicenna *hardun* ſpeciem *aldab*, id eſt crocodili vel lacerti, vt docui in Chamæleonte *A*. Porrò *zephardea* vel *zepardea* dictio compoſita videri poteſt à *zab* & *vrdea*. & Græcum nomen *bátrachos* per metatheſin inde factum videri poteſt. Auicenna 2. 596. ranam *dafda* nominat: Cui ſimiles ſunt apud Syluaticum voces, *difdah*, & *diſfoa* cap. 221. vtranq; ranam exponit, apud Serapionem *diphdaha* ſcribitur.

ſcribitur. *Altabaul*, rana in aquis degens, Syluaticus. Bracatas apud eundem pro rana, non dubium quin ex Græco batrachos corruptum ſit, vt fortè etiam *garazum*. ¶ Βάτραχος Græcis commune nomen eſt ad omne genus ranarum. λάλαγες priuatim dicuntur virides ranæ, (aliâs λάσαγγες apud eundem, quod minus placet. lalages enim quaſi garrulæ ob vocem obſtreperam rectè dici videntur,) circa lacus, quas alij κεμβέρους appellant, Varinus: Sunt autem ranæ illæ quarum hîc effigiem adieci, non minores illæ virides, quæ neq; loquaces ſunt, nec aquaticæ. Rana apud Italos & Hiſpanos nomen Latinum ſeruat: Gallis eſt *grenouille*. Germanis Fröſch/Froſch/Froſche: nos fœminino genere dicimus die Fröſch: alij quidam maſculino der Froſch. Cæterum virides illæ maiores & aquaticæ, quarum coxæ, vt dixi, eduntur, priuatim à noſtris Hopzger/ (nimirum à ſaliendo, hoc eſt πηδητικοί, appellantur: ab alijs, ni fallor, Graßfröſch/ob colorem herbaceum. quanquam alij non aquaticam à colore, ſed terreſtrem ſiue hortenſem ranam, quòd in gramine degat, ſic (ut audio) nominant. Flandricè rana Vroſch (aliâs Vorſch & Vrüeſch) vel Püüt appellatur. Anglicè *frogg* vel *frogge*. Illyriçè & Polonicè *zaba*, voce (vt apparet) originis Hebraicæ.

B.

Ranarum genera diuerſa ſunt, vt partim præcedenti capite expoſui, partim ex ipſis titulis picturiſq; ſequentibus apparebit. Differunt & generatione, cum quædam coitu, quædam ex putredine naſcantur, vt temporariæ, de quibus & infra in *C.* & poſtea priuatim nonnihil dicam. Item colore: nam aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, virides ſunt, nigris paſſim aſperſæ maculis. Sunt & ſubliuidæ atq; ſubcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim vocales & edules ſunt, partim mutæ & non eduntur, vt Georg. Agricola ſcribit. Viridi colore paſſim in Flandria & Germania tota (ni fallor) reperiuntur: in Anglia nullæ, vt audio: quare nec vllæ ranæ illic eduntur. Porrò cum ad remedia, vt quarum ſanguis commendatur, ne euulſi è palpebris pili renaſcantur, virides requiruntur ranæ, minores illas terreſtres, non aquaticas maiores acceperim: Vide in *G.* ¶ Rana figura eſt bufonis, ſed ſine veneno, Albertus. Fœmina mare maior eſt, Ariſtot. Ægyptij hominem impudentem, & viſu acutum aut celerem (κατὰ τὴν ὅρασιν ὀξὺν) deſignantes, ranam pingunt. hæc enim non alibi ſanguinem habet quàm in oculis. Porrò qui illos ſanguine reſperſos habent, impudentes dicunt: vnde & poeta, *Ebrie, luminibus canis effrons, pectore cerui*, (Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο, Iliad. *α.*) Orus. Idem alibi muſcam impudentiæ ſignum facit, (vnde & Homerica ſimilitudo,) quam conſtat in capite tantum circa oculos ſanguinem habere. De lingua earum, dicam ſequenti capite, vbi etiam de voce. Pulmonem pauca habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum, ideo non ſitiunt: Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur, Plinius. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, Idem. Rana (vt & reliquæ quadrupedes ouiparæ) lienem perexiguum habent, Ariſtot. & Plinius. Quadrupedum ouipararum, vt ranæ aliarumq; vulua, qualis auium eſt: vide in Lacerta *B.* Ventri echinorum (marinorum) ſubdita ſunt oua, & ranæ rubetæq; ſimiliter, &c. Ariſtot. de hiſtor. animal. lib. 4. circa finem cap. 5. Coëunt ranæ, vt & cæteræ quadrupedes ouiparæ, ſuperueniente mare. habent verò in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, Ariſtot. Ranæ crura poſterius longa, (vt apta ſint ad ſaltus,) anterius breuia ſunt, cum digitis longis, quibus intertexta eſt membrana vt commodius natent, Albertus.

Quædam ranæ coitu, quædã ex putredine naſcuntur.

Colore differunt.

Deſcriptio ranæ.

Rana picta apud Ægyptios hominem impudentem ſignificabat.

C.

Rana paluſtris eſt, Ariſtot. In Piſanorum aquis calidis ranæ innaſcuntur, Plinius. Virides ranæ, in fluuijs atq; piſcinis verſantur: Subliuidæ & ſubcinereę in fluuijs, lacubus, paludibus, lacunis viuunt. Vtræq; hybernis menſibus conduntur in terra. Argumento eſt, quòd verno tempore non tantum earum fœtus conſpiciantur in lacunis, ſed ipſæ veteres etiam ranæ. Quare verum non eſt quod ſcribit Plinius, mirumq; ſemeſtri vita reſoluuntur in limum nullo cernente: & rurſus vernis aquis renaſcuntur, quæ fuêre natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat, Georg. Agricola. In paludibus illis quæ per hyemem non conglatiantur, omni tempore, præcipuè tamen vere, ranæ reperiuntur, Matthæolus: hoc non fieret, ſi in limũ reſoluerentur. Audio apud nos ranas hyeme aliquando in fontibus minus frigidis reperiri: & aliquando cum muſtelarum piſcium genere quod thryſcios noſtri vocant, ore eis adhærentes tanquam alimentum ab ipſis exugant, extrahi. Et rurſus Agricola, Latent (inquit) hyeme in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs iſtis minimis (de quibus infra priuatim agemus.) Hyeme latet rana extra aquam in rimis calidis, & aliquando in aquis ſub terra, quæ hyeme ſunt calidæ: Vere procedit ad aquas. Aliquando etiam autumno quum frigore infeſtatur intrat in domos hominum, & aliquando reptat in ſinum ſuper inguen vel ventrem hominis, Albertus. Pariunt ac educant in ſicco. Humore vt non prorſus carere ſuſtinent, ita in ipſo intereunt, niſi interdum reſpiratio detur, Ariſtot. Theophraſtus commemorat piſces, qui ſic ex fluminibus in terram tanquam ranæ exeant, & rurſus in aquam redeant.

Vbi ranæ verſentur.

Vbi condatur hyeme.

Partus & educatio.

¶ Omnis rana terreſtris muta eſt, Io. Tzetzes. 8.167. atqui ranunculos virides qui terreſtres ſunt, conſtat non eſſe mutos, vt & rubetas minores quaſdam. Aquaticæ ranæ, quas gerynos Aratus vocat, omnes vocales ſunt, præter Seriphias, Idẽ Tzetzes. aqui Aratus nõ ipſas ranas aquaticas, ſed ipſarũ fœtus gerynos vocauit. Ranis ſonus ſui generis, vt dictũ eſt. niſi ſi & in ijs ferẽda dubitatio eſt, (quaſi non

Vox.

vera sit vox, vt in insectis,) qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in ijs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, Plinius. Ranæ vocales olim in Cyrenensi agro deerant, Aristot. Et in Mirabilibus, Ranas in Cyrene aiunt planè mutas esse. Theophrastus tradit inuectitias esse in Cyrenaica vocales ranas, Plinius. Et alibi, Cyrenis mutæ fuêre ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum. Cyrenææ ranæ propter aquæ amaritudinem mutæ sunt, Simocatus. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eædem aliò translatæ canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt, Plinius. Theophrastus aquæ frigiditatem causatur, quòd mutæ sint Seriphiæ ranæ, Ælianus: alij fabulam quandam adferunt: Vide infra in *h.* inter prouerbia. Seriphiæ ranæ in Scyrum allatæ vocẽ non ædebant, Suidas & Varinus. Ranæ coaxant, Spartianus. Quoaxare ranæ dicuntur cum vocem emittunt, Festus. Rana gracidat vel coaxat, Alunnus. Vtranq; vocem per onomatopœiam fictam esse constat. Apud Aristophanem in Ranis subinde repetuntur imitationes illæ ranarum vocis, βρεκεκεκὲξ, κοὰξ, κοάξ. Cæterum coaxatio etiam Latinè dicitur opus axibus constans (vertäfflung:) axes (laden/bretter) enim transuersis tignis impositi contignationum sola (tile) fulciunt, Budæus in Pandectis. Et alibi, Coaxatio, quæ & coassatio dicitur, tabulis, asses & axes vocant, id genus conserta est quibus cupæ & lacus (vässer vnd standen vß tugen) conficiuntur. Ταῖς νύμφαισι δ' ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάβραχον ᾄδειν· Τῷ δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι. τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει, Marcus Musurus apud Theocritum. Plinius etiam ranas canere dixit. Rana cum læditur exilem dat vocem, sicut mus in timore, Albertus. Ranis lingua sui generis est. pars enim prima, quæ cæteris absoluta est, ijs cohæret, modo quo tota ferè piscium. intima verò absoluta ad guttur applicatur, qua suam vocem solent emittere. Et quidem genus illud vlulatus, quam ololyginem nominant, mares intra aquam reddunt, vt cieant ad coitum fœminas, Aristot. Et alibi, Reddunt ranæ suam ololyginem illam, maxillæ inferioris labro demisso pari libra, cum aqua modice recepta in fauces, superioreq; intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cum sinus buccarum maxillis distentis interluceat. Coitum enim noctu magna ex parte agere visuntur. Ex his locis Aristotelis sua transferens Plinius, Ranis (inquit) prima lingua cohæret, (quo modo infantium lingua cum hæret, id vitium vulgò *filum* à Gallis vocatur) intima absoluta à gutture qua vocem mittunt. Mares tum vocantur ololygones, stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucent, oculi flagrant labore perpulsi. Super hoc loco Plinij Hermolaus scribens, pro ololygones (inquit) legi potest ololyzontes. quandoquidem voces & vlulatus ipsi dicuntur ololygones, vt ex Aristotele patet, Hæc ille. Sed forsan ololygones rectè legetur, nec temerè aliquid mutandum vbi nulla veterum codicum lectio suffragatur. Quamuis enim ololygon propriè vocem ipsam per onomatopœian significet, accipi tamen potest pro animali talem vocem ædente. Apud Aratum quidam ὀλολυγόνα interpretantur auis solitariæ genus, quam Cicero acredulam, id est lusciniam vocârit. Syluaticus autem localem, id est aluconem interpretatur. Varino ὀλόλυγον (lege ὀλολυγὼν) animalculum est in aquis nascens, simile intestino terræ. Et rursus, Ὀλολυγὼν, ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν. κατὰ γὰρ Ἀριστοτέλην, πάνυ ὀλολύζει τὸ ζῶον ἐν τοῖς ἑλώδεσι (βορβορώδεσι, Theocriti Scholiastes) τόποις κατὰ τὴν νύκτα. (Sed Aristot. de sola rana hoc refert.) Et, Ὀλολυγὼν auis sic dicta à sono vocis, Idem. Γάραβος, ὀλολυγὼν, Hesychius & Varinus. De ololygone insecto simili lumbrico, inter insecta dicemus. Vide in Acredula aue. Ranæ lingua palato adhæret, vnde vox æditur coax à gutture ad os resonans: & quia spiritus lingua impediente non rectà procedit, duas tanquam vesicas inflat vtrinque ad os: tenet autem cum vocem emittit labrum inferius in superficie aquæ, & superius extra aquam, mas videlicet fœminam alliciens, Albertus. Ranæ mares ololygmo (ololygine) suo, tanquam amatorio & epithalamio carmine ad hoc composito fœminas ad Venerem irritant. quas vbi iam allexêre, noctem in commune expectant. coire quippe in aquis quidem non possunt, progredi verò in continentem interdiu ob metum nolunt. Noctu verò egressæ in magna securitate complexibus indulgent liberè, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Gillius in Æliano. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes, Plinius. Ouiparæ quadrupedes etiam mare superueniente coëunt. habent verò in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, vt ranæ, & reliqua generis eiusdem, Aristot. Ranæ in coitu multum immorantur, multumq; seminis effundunt, Author lib. de nat. rerum. Ranarum semen nostri vocant fröschmalter / alij fröschrogen. Ranæ quædam nascuntur per se, conspersis tantum æstiuo imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis, quarum breuis vita & nullus vsus est: aliæ legitimo naturæ ordine, (ex coitu natæ,) in aquis suos natales habent, Marcellus Vergilius. In Ægypto mures ex terra & imbre nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentesq; & similia, Macrobius. Cum ex Italia Neapoli Puteolos iter facerem, ranas perspexi, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur. altera nondum conformata concretioni limosi humoris similis trahebatur, Ælianus. Et eodem corpore sæpe, Altera pars viuit, rudis est pars altera tellus, Ouidius 1. Metam. de ranis. Idem lib. 15. Semina limus habet virides generantia ranas, Et generat truncas pedibus. Sed cum non omnes ranæ ex cœno limóve nascantur, non omnes etiam in limum resolui dicendum est: vt Plinius qui hoc scripsit,

Coaxare ranarum est.

Lingua.

Ololygo ranarum.

Coitus.

Procreatio & ortus diuersus.

scripsit, quasi omnes ranæ in limum quotannis resoluantur, aut errârit, (vt supra etiam circa initium huius capitis monui,) aut ita excusandus sit, quasi non de omnibus ranis sed temporarijs tantum, hoc est ex putredine terræ & aquæ natis, hæc verba protulerit. Ranis aliquando pluisse author Phylarchus est apud Æthenæum lib. 8. Et vt ibidem legimus, Heraclides Lembus historia XXI. circa Dardaniam & Pæoniam, inquit, ranis pluisse, idq; tam copiosè vt domus & viæ replerentur. Itaq; primis diebus aliquot tum occisis ranis, tum domibus occlusis, sustinebant incolæ: cum verò nihil proficerent, sed vasa implerentur, & vnà cum edulijs coctæ simul assæve reperirentur ranæ, nec aquis vti liceret, nec pedes in terra ponere propter ranas coaceruatas: his accedebat grauis interfectarum odor, regionem deseruerunt. Hoc & apud Cælium legimus 24. 3. qui authorem citat Eustathium, qui in librum 1. Iliados scribens Phaniam citat authorem, & quartum Bibliothecæ Diodori. Autoritates (Autariâtæ Stephano, gens est Thesprotica: Autaridæ Plinio 6. 28. in Arabia, vt videtur) Indi ranis inchoatis & imperfectis, de cœlo lapsis, in alium locum demigrare coacti sunt, Ælianus. Attariotas ranæ è nubibus delapsæ expulerunt in quam nunc quoq; habitant oram, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis. Cardanus lib. 16. de subtilitate pluuiarum mirabilium causam in ventos referens: Fiunt (inquit) hæc omnia ventorum ira. sæuiunt enim hi in iugis montium. ergo neque mirum pluere ranas, pisciculos, lapides. Nam ranæ ac pisces è montium iugis venti impetu transferuntur. transfertur & puluis qui vi ventorum cogitur in lapides. Et rursus, Transferuntur & oua paruorum animalium, vt etiam ranarum & piscium, quæ inter turbines ventorum & hymbrium procellas emittunt animalia quæ pluere videntur. De ranis quibus Ægyptij afflicti sunt, Exodi cap. 8. sic ferè legimus: Dixit Dominus ad Mosen: Ingredere ad Pharaonem & dic ad eum: Sic dicit Dominus: dimitte populum meum vt seruiant mihi. Quòd si recusas, ecce infestabo omnes regiones tuas ranis. Et copiosè producet fluuius ranas, quæ ascendent & intrabunt in domum tuam, & in conclaue cubilis tui, & super lectum tuum, & in domum seruorum tuorum, & in populum tuum, denique in furnos & cibos tuos. Et rursus: Dic Aharoni, Extende manum tuam cum virga tua, super fluuios, super riuos, & super stagna, vt adducas ranas in Ægyptum. Cum igitur extendisset Aharon manum suam super aquas Ægyptij, ascenderunt ranæ, operueruntq; terram Ægypti. Tum magi quoq; incantationibus suis ranas similiter induxerũt. Itaq; Pharao Mose & Aharone vocatis ait: Orate ad Dominum vt auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populũ, vt sacrificent Domino. Moses verò respondit Pharaoni: Gloriare de me, (& dic) quando orem pro te & tuis, vt exterminentur ranæ, & in fluuio remaneant. Tum Pharao, Cras. Et Moses dixit, Fiat iuxta verbũ tuum, vt scias incomparabilem esse Dominũ Deum nostrum. Egressi igitur sunt à Pharaone: & Moses inuocauit Dominum: fecitq; Dominus vt petierat ille, & mortuæ sunt ranæ abolitæq; è domibus, atrijs, atq; agris. Et congregauerunt eas aceruatim, & cõputruit terra. Item Psal. 77. Misit Dominus in Ægyptios cynomyiam, (*arob*, mixtionem insectorum, Munsterus,) & ranas quæ perdiderunt eos. Et Psalmo 104. Et ædidit terra Ægyptiorum ranas, in penetralibus regum. Et Sapientiæ 19. Pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum (in Ægypto.) M. Varro author est ciuitatem ab ranis in Gallia pulsam, Plini. Quidam vbi spuisset, intra dimidium horæ spatium ranas pro sputo exiguas ostendit, Cardanus. Vide infra in Ranis temporarijs seorsim. Ranæ pariunt ac educant in sicco, Aristot. Continentem emittunt suum fœtum, Idem de hist. 6. 14. Oua pariunt, non animal, etiamsi Plinius partus earum minimas carnes nigras, hoc est gyrinos vocauerit, Massarius. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores, Plinius. Ægyptij hominem qui cum diu se mouere non potuerit, postea tandem pedibus moueatur, demonstrantes, ranam pingunt posteriores pedes habentem. hæc enim primum sine pedibus nascitur, (quod & Ælianus scribit,) sed postea dum augetur, pedes assumit posteriores, Orus. Rana vere coit, & parit multa oua in aqua sequentis anni vere ex illo coitu: & in medio ouorum illorum rana latet abscondita: & cum oua excluduntur, ranunculi sunt magni capitis, cum ventre iuxta caput, & cauda posterius cum pinnis ad natandũ: post Maium mensem deinde cauda delabente pedes quatuor formantur, Albert. Et alibi, Apud nos est animal illud quod in aquis primo generatur ex ouis ranarum magno capite & longa cauda cum pinnis (vt in piscibus ferè, in aquis stantibus tepidis) cuius cauda decidit & subnascuntur pedes quatuor: & antequam habeat pedes si extrahatur de aqua, moritur. Ranarum aquaticarum (tum viridium, tum illarum quæ subliuidæ seu subcinereæ sunt) fœtus (id est, enati recens ex ouis) sunt primò carnes paruæ, rotundæ, nigræ, dein oculis tantum & cauda insignes: quas Nicander quia caudam mouent, μολουρίδας: Aratus quia rotundæ: γυρίνους: alij Græci βατραχίδας, quasi dicas ranunculos, nominant. quorum postea figurantur pedes, priores ex pectore, in posteriores finditur cauda, Georg. Agricola. Idem hæc animalia interpretatur **faulfrotten**: (**Kaul** rotundum est Saxonibus) quidam in Germania inferiore **fulpogen**: nostri appellant **roßköpff**/ hoc est hippocephalos, (& **roßnägel**) quòd reliqui corporis proportione caput eius magnum sit. Gyrini informes dicuntur ranarum partus, quod scribit Theon: id est, ἀδιάπλαστα γεννήματα καὶ ἄποδα, quando vrsarum more pariant ranæ. Hinc in Prognosticis Aratus, Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. Γύρινον, τὸ ἐκ τοῦ βατράχου παιδίον, Hesychius. Γυρῖνοι (penanflexum: in Etymologico

Ranarum pluuia, quæ διοπετεῖς vocari possunt.

Partus.

Fœtus caudatus.

Gyrini informes ranarum fœtus.

proparoxytonum etiam reperio) paruæ sunt ranæ, Varinus: quòd γυροί, id est rotundi sint, Etymologus. Apud eundem γυῖνος, simpliciter pro rana exponitur. Γυροῖν, (malim γυρίνοιν,) βατράχοιν. Γυροί τὸ σχῆμα, παρ' Ἀττικοῖς, οἱ μὴ πόδας ἔχοντες. Ἴωνες δὲ κατὰ Παυσανίαν γερύνους τοὺς τοιούτους φασί, Varinus. hinc & gyrinæ nimirum ranæ dictæ quandiu scilicet pedibus carent. Dicuntur autem non gyrini tantum, sed & geryni, vt apud Nicandrum in Theriacis obseruaui, cuius hæc verba sunt: Ἀλλ' ἤτοι γερύων χαναχοὶ πελάλλα τοκῆες Βάτραχοι ἐν χύτρῃσι καθεψηθέντες ἀεισοῖ βάμματι.

Rana gyrina sapientior. Prouerb.

Rana gyrina sapientior, adagium est (inquit Erasmus) sumptum ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους vocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit vt mira celeritate se quò velint voluant versentq́;, quemadmodum testatur Etymologici author. Meminit gyrinorum etiam Suidas, Aristophanis adducens testimonium, πατέρες βοόωσι γυρίνων, (Arati hæc verba sunt. vt rectè Suidas citat, non Aristophanis vt Varin.) Porrò cum ranæ tribuatur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis, quos vix deprehendas animal esse nisi mouerentur. Plato in Theæteto, Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου: Id est, Nos illum tanquam deum ob sapientiam admirabamur. at ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana gyrina, Hæc Erasmus. Sunt qui expuncta veteri lectione apud Platonem, *gryneam* substituunt: sed vtrum magis quadret, doctorum fuerit perpensio, Cælius. Βρύπχοι, ranæ paruæ caudatæ, Hesychius & Varinus. Μολουρίδαι, βατραχίδαι, Hesychius & Varinus. Hydrus serpens in pratis capit μολουρίδας ἢ βατραχίδας, Nicander: cuius interpres moluridas interpretatur animalia cicadis similia. Vnde apparet grammaticos in Lexica transcripsisse has voces, sed corruptè, nisi librarij corruperunt. est & alter error quòd ita coniungunt has voces, tanquam idem significantes. Latinè nobis gyrini nomen deest, & circumlocutione vtendum, vnde Plinius: Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est, &c. Ruberis etiam, inquit Hermolaus, aliquando cauda initio est, quam pòst amittunt: ob id in stagnis cum adhuc pusilli sunt

Cibus.

mutili rutibus vocantur. ¶ Ranæ lutariæ apes vbi ad aquam accesserint, rapiunt, Aristot. Puto eas & herbis vesci, (vnde nomina illa in Batrachomyomachia imposita ab herbis, Prassophagus, Prassæus, Seutleus, Calaminthius,) & terra quandoq́;. nam & rubetas terram edere aiunt. Tam ranæ quàm bufones comedunt mortuam talpam, vt obseruatum sibi Albertus scribit: nam talpæ ranarum genera viua captant & deuorant. Τῶν δὲ Συρακοσίων τούτων ἀμέλησον, Οἳ πίνουσι μόνον, βατράχων τρόπον, οὐδὲν ἔδοντες, Archestratus apud Athenæum lib. 3. Augusto mense nunquam potest os aperire pro vsu cibi, vel potus, vel vocis, quòd si manu, vel baculo tentaueris, difficulter aperire poteris, Liber de nat. rerum. Augusto mense dicitur adeò compressa habere labia, quòd etiam instrumento aperiri non possunt extra aquam, Albert. ¶ Soboles ranarum lutariarum, si quis in earum lacum verbasci (tithymalli nimirum qui verbasco similia fert folia) nucísve folia iniiciat, necatur, Ælianus: cuius verba Græca Suidas in Phlomo sic recitat. ἐμβαλλὼν δὲ εἰς τὴν λίμνην φλόμου φύλλα ἢ κάρυα (fortè *coccalos* vulgò dictos quibus & pisces percũt, vel nuces secũdæ speciei tithymalli) ἀπόλλυσι τοὺς γυρίνους.

D.

Ranarum Ægyptiarum sapientia.

Ægyptiarum genus ranarum sapientia excellit. nam si in natricem inciderit arundinis fruſtum obliquum mordicus tenet, & nihil de robore remittens, firmissimè retinet. Is igitur eam non potest deuorare, propter arundinem, quam ore complecti nequit, Gillius (ex Æliani Variorum primo.) Ranæ lutariæ (τελματιαῖοι βάτραχοι, Rubetas palustres has dixerim,) apes vbi ad aquam accesserint, rapiunt. quamobrem eas apiarij per paludes & stagna, vnde apes aquantur, venari solent, Aristot. Apibus aquantibus ranæ insidiantur: nec hæ tantum quæ stagna riuosq́; obsident, verum & rubetæ

Ranarum hostes, mustelæ rusticæ. Buteo. Butorius. Nocturnæ aues. Hydri. Chersydrus.

veniunt vltro, adrepentesq́; sufflant, Plinius. ¶ Mustelæ rusticæ illæ, quas putorios appellant, nostri iltissos, ranis insidiantur: & sæpe plures ab eis congestæ in caua aliqua arbore reperiuntur. Ranæ hostis est buteo: rapit enim eam exeditq́;, Aristot. & Oppianus. Butorius etiam, qui ardea stellaris videtur, ranas vorat, & genera quædam miluorum, vt recentiores quidam obscuri tradunt. item nocturnæ aues gimus & gimeta, Crescentiensis. Hydri ranas deuorant, Aratus & Nicander. Anguis quidam (Chersydrus) in Calabria, dum aquæ suppetunt, illas habitans, piscibus atram *Improbus ingluuiem, ranisq́; loquacibus explet*, deficientibus verò aquis exilit in siccum, Vergilius in Georg. Quam Latini natricem, & Dioscorides hydrum vocat, Nicander Chersydrum appellare videtur. is in locis parum aquæ habentibus, aut paludibus versans, ranis infestissimus existit, Gillius. Quòd natricem rana male oderit, atq; incredibiliter pertimescat, ipsum ideo contra summa vocis contentione exterrere conatur, Ælianus. Ranæ ex omnibus hydrum maximè odêre ac timent. quare appropinquante eo hostem prius clamitando aduersus eunt, Volaterranus (ex Æliano, vt videtur, nescio an rectè.)

Talpa.

Obseruatum sibi Albertus scribit talpas libenter pasci bufonibus & ranis, easq́; viuas à talpis aliquando comprehendi: ranas verò & bufones comedere talpam mortuam. Marcion Smyrnæus rumpi scolopendras marinas sputo tradit: item rubetas aliasq́; ranas, Plinius. ¶ Ranæ obstreperæ conticescent, si in ripa exposueris lucernam accensam, Africanus in Geopon. Græcis.

E.

Pueri apud nos rubicunda lana aut panno rubente ad hamum alligato ranas capiunt. ¶ Fel capræ

capræ in terra in vaſe aliquo repoſitum ad ſe dicitur ranas congregare, ac ſi gratum aliquid in eo reperiant, Albertus. Ex ranis eſca fit ad cancros capiendos, vt dicam in Cancris. Carnibus ranarum vel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici, Plinius. Fœtus ranarum (quos gyrinos vocari diximus) vrunt, & eo cinere felem exenteratum & pelle detracta toſtum, illitumq́; melle, aſpergunt: & ita circa ſyluam aliquam, vbi vulpes aut lupi verſantur, trahunt, vt odore alliciant, vt ſcripſi in Lupo *E.* ¶ Aquarum notæ ſunt iuncus, & harundo, multumq́; alicui loco pectore incubans rana, Plinius 31.3. ¶ Ranæ lutariæ apibus nocent, Ælianus. ¶ Ranæ vltra ſolitum vocales, tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius: pluuiam denunciant, Ælianus. Altius vel clarius ſolito coaxantibus ranis pluuiam portendi obſeruatum eſt, Plutarchus in libro Vtra animal. Ingruentium aquarum certius præſagium exhibent ranæ præter ſolitum vocales: Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; noſter prodidere, Cælius. Tempeſtatem (χειμῶνα) prædicunt, vt Aratus canit, cum magis & ſupra conſuetudinem clamant: Quoniam, vt Theon interpres ſcribit, aquam frigidiorem reddi ſentiunt: vel quia gaudent aquis, & maximè pluuijs vtpote dulcioribus, vnde & fœcundiores redduntur, vt plantæ etiam pluuijs rigatæ lætius germinant. Arati carmen Auienus ſic reddit: *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.* Et Cicero lib. 1. de Diuinatione. *Vos quoq; ſigna videtis aquai dulcis alumnæ, Cum clamore paratis inanes fundere voces, Abſurdoq; ſono fontes & ſtagna cietis.* Certum eſt autẽ eum hæc verba de ranis protuliſſe, quanquam interpoſitis quibuſdam, ordine forſan per librarios turbato, iterum de ranis ſic ſcribat: Quis eſt qui videre ranunculos hoc ſuſpicari poſſit? Sed ineſt mira & ranunculis quædam natura, ſignificans aliquid, per ſe ſatis certa, cognitioni autem hominum obſcurior. Ranæ coaxantes veſperi pruinam poſtridie non futuram indicant, idq́; certò vt aiunt. plerunq; etiam ſerenitatem ſequentis diei, ſed hoc non rarò fallit. ¶ M. Varro author eſt ab ranis ciuitatem in Gallia pulſam, Plinius. De pluuia ranarum in Pæonia & Dardania, &c. ſcripſi in *C.*

Ratio ranas capiendi. *Vſus ex ranis.* *Prognoſtica tempeſtatis.*

F.

Virides ranæ præcipuè in cibum admittuntur: ſed & ſubcinereæ quædam & ſubliuidæ, vt Georg. Agricola ſcribit, quæ ſimiliter in fluuijs, lacubus & piſcinis viuunt, partim vocales & edules ſunt, partim mutæ & non eduntur. In Anglia virides deeſſe audio, nec vllas edi. Apud veteres quidem ranas aut earum decoctum intra corpus ſumi ſolitum, medicamenti tantum, non cibi gratia legimus, vt ſequenti capite oſtendemus.

Vſus ranarum in cibo.

¶ Ranarum ius ranaſq́; ipſas ſumptas ijs mirificè opitulari, qui à venenatis percuſſi eſſent reptilibus, (verba ſunt Aloiſij Mundellæ ex epiſtola numero octaua in Volumine epiſtolarum eius) legimus in ſecundo Aetij lib. cap. 162. & lib. 13. eiuſdem cap. 5. & ſeptimo Pauli Æginetæ libro: vbi ab illis aſſeritur, ſi cum ſale oleoq́; ranarum ius hauriatur, mirificè prodeſſe percuſſis à reptilibus: Quorum teſtimonio fretus ranas interdum edere non dubitaui, alijſq; vt ederent permittere: quamuis illarum nutrimentum, quod in corpus hominis diſtribuitur, tale fore exiſtimauerim, quale à Galeno lib. 3. de aliment. fac. cartilagineis attribuitur, minus concoctioni difficile, & mediocriter in aluum exiens. Nuper verò cum ranas ſale oleoq́; conditas in cœna ſumpſiſſem, partim ex iure albo coctas, partim frixas, adeò vehemens vomitus me inuaſit, aliaq́; verẽda ſymptomata tribus ferè diebus continuis me exagitarunt, vt aliquod venenum me ſumſiſſe proculdubio exiſtimauerim. erant enim ranæ illæ, vt poſtea mihi relatum fuit, ſtagnantis cuiuſdam loci & paluſtris incolæ, longoq́; ex itinere ad nos delatæ, continuo calore & agitatione ſemicorruptæ. ranarum enim ſubſtantia, quòd laxa ſit atq; humida, putredini parata eſt. Si verò recenter capiantur, & diligentiſſimè denudentur, & in puris aquis degerint, non limoſis, non tantum vt aliâs noxias eſſe dixerim, præſertim quæ carne ſolidiore conſtant, optimeq́; conditæ ſunt. Verum huiuſmodi cibos non multum laudauerim, qui penuria vrgente, aut viuendi copia & luxu potius edi ſolent, quam vlla ratione, ſicuti fungi, legumina omnia ferè, cochleæ, carnes ferorum animalium, & pleraque id genus reliqua, vt ait Galenus in lib. de cibis boni & mali ſucci, & in lib. de morbis vulg. Cur autem Aetius lib. 13. cap. 55. paluſtres ranas inter venena connumeret, loco verò ſuperius à nobis citato dicat paluſtrium ranarum ius magnum præſidium ijs adferre qui à venenatis icti ſunt reptilibus, ſi illæ oleo & ſale conditæ aqua elixentur, equidem incertus ſum, &c. (Excuſatur Aetius quod lib. 2. βατράχους λιμναίους pro antidoto commendarit: lib. autem 13. ἐλείους, vt puto, [nam & Dioſcorides φρῦνον ἢ βάτραχον ἕλειον dicit] inter venena numerârit: Latini interpretes pro vtraq; voce paluſtres vertunt. Sed λίμναι, lacus ſunt maiores liberioriſq́; aquæ: ἕλη, paludes minores & impuriores, plantis è cœno naſcentibus conferctæ. (Cæterum longè laudabilius eſſe exiſtimo ac tutius, ranas omnino interdici, aut ſaltem dictis de cauſis parcius in cibis ſumendas eſſe, inprimis verò propter vendentium auaritiam & fraudem. rubetas enim & mutas ranas, indubitata venena, palàm in foro piſcario & publicis tabernis, magno ſalutis noſtræ periculo, quotidie nobis venundare non erubeſcunt aut timent. Illud quoq; non conticuerim quod piſcator quidam me nuperrimè admonuit, ranas ſcilicet quæ adempta cartilagine exteriore & cute, magis albo colore ſunt, alijs quidem longè nocentiores, & minus cibis idoneas eſſe, quòd veneni ſpeciem quandam præ ſe ferant, quibus de cauſis in poſterum, vt dixi, omnino ab illis abſtinere conſtitui: id quod vt cæteri quoq; faciant conſulo adhortorq́;, Hactenus Mundella. Cæterum quæ ille ci-

tat ex Aetio & Ægineta, eadem prius Dioſcorides ſcripſerat de ranarum (ſimpliciter, non paluſtrium) facultate aduerſus venenatos morſus lib. 2. at ſexto libro rubetam inter venena numerans, ranam paluſtrem cognominat. eſt enim rubeta quædam paluſtris, alia terreſtris. ſed hæc nocentior eſt, ni fallor. Marcellus vel coniunctionem diſiunctiuam addit, tanquam de duobus ranarum generibus ſed vtriſq; venenatis Dioſcorides in eo loco agat: nam & Ægineta ſic legit. Vtut eſt, vis quæ ex ranis earumve iure contra ſerpentes petitur, ranis ſimpliciter, (edulibus nimirum & in puriore aqua degentibus) attribuitur: venenum vero rubetis & ranis paluſtribus, id eſt bufonibus ſiue in terra ſiue in aqua paluſtri & impuriore verſantibus. ¶ Rana figura eſt bufonis, ſed ſine veneno, Albert. Ranis aquaticis plurimi ſecure veſcuntur, (apud nos viridibus tantum,) & præcipuè Lombardi per quadrageſimam. Ranarum fluuiatilium poſteriores pedes gratiſſimi ſunt in cibo, & contra ſerpentes adiumento, Sipontinus. Ranæ bolo captæ meliores eſui putantur, quàm quæ fuſcina. à ſerpentum enim morſu attrectatæ ac læſæ bolum attingere non putantur. Captarum coxulas denudatas pelle, per noctem aut diem in recenti aqua natare ſinimus: inuolutas deinde farina in oleo frigimus. Frictas & in patinam translatas Palellus meus ſalſa viridi ſuffundit, ac fœniculi floribus aromatibusq́; inſpergit, Platina.

Vltima, ſed noſtros non acceſſura lebetes, *Ni ſaliat, putris rana parabat iter.*
Noluimus, ſucci eſt pluuij & limoſa maligni. *Irata eſt, & adhuc rauca coaxat aquis,* Ficra.

Qui ranis frequenter vtuntur, colore plumbeo inficiuntur. quamobrem non cibi ſed medicamenti ratione ſumi debent. reddunt enim corpus putrefactioni aptum, Galeatius de S. Sophia. Scholiaſtes Nicandri docet rubetas in calidioribus locis magis venenoſas eſſe: ſimiliter ego ranas iudicarim in calidis regionibus in cibo ſumptas nonnihil veneni habere, in Germania verò & frigidis locis innocentiores eſſe. Refert etiam quo tempore capiantur. nam libidinis ſuæ tempore noxias eſſe non dubito. Plinius, Tuſſim (inquit) ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ ranæ. ſuſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectisq́; interaneis condiri.

G.

Remedia ex ranis. In omni virulenti animalis morſu auxiliantur ranæ elixæ & comeſtæ. Verum ſi qui earum eſum auerſentur, ranas donec vietæ (flaccidæ) reddantur coquito, & iuſculum ipſum ignaris abſorbendum præbeto, Aetius 13. 10. Caro ranæ reſiſtit puncturæ vermium venenoſorum, Auicenna 2. 146. Contra omnium ſerpentium (ἑρπετῶν) venena pro antidoto ſunt ranæ, ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, iuſq́; earum itidem ſorbeatur, Dioſcorides Ruellio interprete. Ego Marcelli translationem præfero, quæ habet: Sumitur eadem vtilitate & decoctarum ius: vt nihil referat ranæ elixæ per ſe edantur, an ius earum per ſe ſorbeatur: quem ſenſum Aetius quoq; ſecutus eſt: vt ex eius verbis iam recitatis apparet. Quod ſi quis ipſas vnà cum iure ſumere voluerit, rectè & ille fecerit, & forte efficacius. Ægineta ſimpliciter habet ranas cum iure paratas, (βατράχους ζωμιστούς. conſtat autem ius ſimpliciter dictum aqua, oleo, & ſale,) edi ab illis qui à venenatis animalibus morſi fuerint. Idem rurſus inter remedia ad viperæ morſum, Aliqui (inquit) ranas in iure coctas in cibo dederunt. Ranæ paluſtres in aqua elixatæ, ſaleq́; & modico oleo conditæ venenoſorum reptilium ictibus, ſi ius earum bibatur, magnum præſidium afferunt, Aetius 2. 163. Fluuiatiles ranæ, ſi carnes edantur, iuſve decoctarum ſorbeatur, proſunt, & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſupradictas, (chalciden, ceraſten, ſepem, elapem, dipſadem, &c.) contra ſcorpiones ex vino, Plinius. In ſumma, contra omnia venena, vel potu, vel ictu vel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum efficaciſſimus habetur. Plinius 32. 5. vt noſter codex habet: nec apparet, quo illud (*earum*) ſit referendum, niſi ad ſtellas (vt Wottonus facit) quæ tamen intra corpus à medicis non dantur. Ego omnino legerim (*ranarum*) Marcellus Hermolaum reprehendit, qui ex Dioſcoride reddiderit ſuccum ranarum è ſale atq; oleo decoctarum contra ſerpentium venena ſumi: imitatus videlicet Plinium 32. 4. ſcribentem, Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur. ſed ranæ marinæ (vel piſcatrices potius, βάτραχοι ἁλιέες) ſui generis piſces ſunt inter planos: & ſuccus non idem quod ius: ille exprimitur, hoc coquendo fit. Plura de hoc Plinij errore circa ranas marinas, leges infra in Salamandra *G.* Nicander in Theriacis contra morſus venenoſos elixas è bammate commendat: Scholiaſtes cum vino vel aqua vel aceto coqui & bibi iubet. ego βάμμα acetum potius quàm alium liquorem interpretor: quod id præcipuè, vel per ſe, vel alijs condimentis adiectis adintinctus, quos & embammata Græci vocant, in vſu ſit. Auicenna & Serapio Dioſcoridis verba transferentes, non ſolum contra venena aut vermes venenoſos, ſed contra lepram quoq; ranas in iure coctas remedio eſſe ſcribunt, quod ab Auicenna 2. 596. bis ſcribitur, primum ſub titulo de decoratione, vbi remedia aduerſus ſcabiem quoq; & lepram collocare ſolet: & rurſus ad finem capitis, nec aliquid mutatur à Bellunenſi. Ego huius erroris occaſionem non video: hoc tantum ad eius excuſationem occurrit, ranas non intra corpus ſumptas, ſed foris illitas, (decoctas ſcilicet cum aqua vel ſimplici, vel ſalſa & marina,) pſoræ &

ræ & ſcabiei, cuius & lepra ſpecies eſt, remedium eſſe, vt infra ex Plinio docebimus. Ranæ coctæ comeſtæ, & iuſculum earum potum, efficaciſſimè proſunt contra viperæ morſum, Aetius. Iis qui ſalamandram intra corpus ſumpſerunt, præter opinionem prodeſt ranarum iuſculum, ſi eryngij radices in eo coquantur, Aetius. Iiſdem Auicenna prodeſſe ſcribit oua teſtudinis marinæ, & ranæ decoctæ cum calamintha. Teſtudinum marinarum carnes ammixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur, Plinius. Et alibi, Ranarum marinarum (quæ piſcium planorum generis ſunt, vt ſupra dixi) ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras. Ranæ coctæ (elixæ) vel aſſæ caro pro remedio datur contra rubetæ venenum, Nicander. Apollodorus eryngium aduerſus toxica cum rana decoquit, Plin. Falconibus malè affectis Albertus inter remedia ranam aliquando dari iubet. Idem ranunculum aridum tritum cum carne calida falconi faſcinato à quibuſdam dandum præſcribi meminit. Quidam ranam excoriatam impoſitam ſpicula & quicquid carni infixum hæret, extrahere putant, authorem citantes Auicennam. ¶ Contra ſpaſmum aliqui iuſcellum ranarum dant, experimentum eſſe dicentes. ſed hoc odioſum eſt, & nihil in ſe commodi habet quod ratio probet, Cælius Aurelian. ¶ Proſunt ranæ elixæ (cum oleo & ſale) contra veteres abſceſſus τενόντων, (id eſt tendinum in ceruice, vt Marcellus in Annotationibus ſuis pluribus aſtruit,) Dioſcorides. Ruellius vertit contra inueteratos tendinum rigores: Plinium, vt video, ſecutus, cuius hæc ſunt verba: Rigor ceruicis mollitur caſtoreo poto cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, vt ſorbeatur ſuccus: Sic & opiſthotono medentur, tetano, ſpaſticis verò piperè adiecto. Ex his verbis Plinius non tenontas, id eſt tendines, ſed tetanum legiſſe videtur, qui ipſi ac Celſo rigor ceruicis eſt: vt mireris, cur nominato ceruicis rigore mox rurſus tetanum tanquam diuerſum affectum nominet. Hoc etiam intereſt, quòd Plinius hoc remedium bibi vult, Aetius & Arabes foris adhiberi: Dioſcorides non exprimit. Rana in oleo elixata ſui decocti fomentatione (καταιονήσει) diuturnos chordarum (τενόντων ὀδύνας) dolores ſedat, morbum articularem leuat, ac durities mollit, Aetius. *Sed hæc facultas* fortaſſis ad ranas rubetas magis pertinet, è quibus acopum ad morbos omnes articulares celebratur, vt dicam infra in Rubetis. Ius ranarum in ſale & oleo coctarum confert apoſtematibus chordarum quum eis ſuperinfunditur, Auicenna: cum pulueriſatur ſuper ea, Serapio (quod non placet.) Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. ſuſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectiſq; interaneis condiri, Plinius. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ, ita vt paſtilli fiant, Idem. Ranæ aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita vt bibatur ex eodem vaſe, hydropicis medentur, Author cuius nomen excidit. Aquam educit per aluum rana fluuialis ex albo iure comeſta, Nic. Myrepſus. ¶ Pſoras tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ: excoqui debet donec ſit craſſitudo mellis, Plinius. ¶ Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini poſſit: aiuntq; ita curatos non repeti poſtea, Idem. Si equus aut aliud iumentum ſcabiem patiatur: ranas paluſtres (βατράχους λιμναίους) cum aceto acerrimo, oleoq; & ſpuma nitri commiſcens pro certa portione, ſimul decoquito, & illinito, Tiberius in Hippiat. Græcis. Super tumores peſtilentes ranas aliqui recentiores ſuperilligant, & mortuis recentes ſubſtituere pergunt donec nulla amplius moriatur. Maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ, Plin. Ranas contritas aut ventres eorum ſciſſos pro malagmate articulis imponito, efficaciter quoſcunq; dolores eorum ſedabis, Marcellus. Emplaſtrum Ioannis de Vigo ad dolores articulorum, quod repetit Iac. Syluius in libro de delectu ſimplicium, &c. recepit inter cætera ranas viuentes ſex. Audio felicem eius vſum eſſe ad vlcera antiqua ſananda. Neruis vulneratis prodeſt, terræ lumbricos indere tritos, *Queis vetus & ranis ſociari axungia debet*, Serenus. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum viuentium ventres impoſiti, pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubent, vt crebriore anhelitu proſint, Plin. Siriaſeis infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant, Idem. ¶ Decoctæ (probe coctæ, Archigen.) in aceto & aqua, dentium dolores collutione leniunt, Dioſcorid. & Archigenes apud Galenum de compoſ. med. ſec. locos, qui hoc decoctum diutius ore retinendum docet. Decoquuntur ranæ ſingulæ in aceti heminis, vt dentes dolentes ita colluantur, contineaturq; in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius, vt ex ore virus deflueret in acetum feruens, idq; è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edendas dabat. Maxillareſq; ita ſanari dentes præcipuè putant: mobiles verò ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti ſextarijs tribus decoxêre ad tertias partes, vt mobiles dentium ſtabilirent. Nec non XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritũ cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficatiora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum (ranam forte, vnam ſcilicet) in furno areſieri per noctem præcipiunt: poſtea tantundem ſalis addi atq; fricari, Hucuſq; Plinius. Anginas abolet ranarum decoctarum ex aceto ſuccus: hic & contra tonſillas prodeſt, Idem. Rana

viua ſi ventri torminoſi adponatur, in eam vitium confeſtim tranſire dicitur, Marcellus.

De oleo ex ranis. ¶ Oleum de ranis Io. Meſuæus deſcribit cap. 449. his verbis: Recipe ranarum aquaticarum circiter libram ſemis: & funde ſuper eas in vaſe vitreo olei ſeſamini chiſt (ſextarium) ſemis: & obturato ore vaſis decoque ſicut dixi in oleo de ſerpentibus (cap. 447.) Confert hoc oleum (vt ex Meſuæo Syluaticus citat cap. 221. dolori arthritico & podagræ calidæ: & temporibus illitum in febribus ob inflammationem aliquam ortis, ſomnum prouocat. (Vide infra in Rubetis G.) Hoc oleum (inquit Syluius) etiam hodie parant, ob id tantum quòd ſit neceſſarium ad emplaſtri de ranis compoſitionem à Io. Vigo deſcriptam. Podagræ calenti admouerunt quidam, ſed nullo fructu. neq; enim frigiditas in eo magna eſſe poteſt ab his capitibus (ranarum) coquendo coctione tam longa, & ea in oleo ſeſamino, alteratis. Rectius meo iudicio ranæ virides in ſyluis crebræ, vnguibus reptantes in altiſſimas quaſq; arbores, & ſub noctem brexantes (vox enim earum vnica eſt *brex*) oleo violato, vel omphacino ad hos vſus incoquerentur.

Vox ranarum brex. vnde brexare. Oleo de ranis (inquit Manardus in Meſuen) vidi quoſdam vtentes in podagra. Sed in ea nullum magis præſentaneum vidi auxilium & abſque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat expectans Hippocratis terminum. Olea ex animalibus facienda, viua ipſa recipiunt, vt in his moriantur ſcorpiones, ſerpentes, ranæ, &c. Syluius. Oleum de ranis, vtile eſt podagricis & arthriticis doloribus, & membris quæ malè nutriuntur aut contabeſcunt: fit autem hoc modo, In olei communis libram ranæ fluuiatiles quatuor iniectæ, cum ſuffocatæ fuerint coqui debent in olla noua incruſtata & obtecta, lento igne, donec carnes ab oſſibus diſſoluantur: tum extrahi, & in mortario tritæ rurſus inijci: cumq; ſemel tantum in oleo efferbuerint, oleum ab igne remotum colatur ne quid feculentum remaneat. ſic addes, terebinthinæ lotæ & claræ vncias quatuor, & ad ignem miſcebis non amplius decoquendo. Hoc oleum miræ efficaciæ eſt, vt nos docuit Georgius Pictorius inſignis medicus Enſishemij. *Sæpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus, Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat. Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem, Membra foue*, Serenus. Ranæ in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. ſunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clam adalligent, oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum in quo inteſtina decocta ſint, Plinius. Vt pellatur quartana quidam iubent indulgere Veneri initio caloris: *Sed prius eſt oleo partus feruеſcere ranæ In triuijs, illoq; artus perducere ſucco*, Serenus. Contra omnem mâlin, (peſtilentem in iumentis affectum:) crocodilum terreſtrem & ranam oleo inijce & coque in olla, donec carnes eorum in oleum reſoluantur: tum cola, & infunde naribus iumenti, Agathotyches in Hippiatricis cap. 2. Podagris articularibusq; morbis vtile eſt oleum in quo decocta eſt rana & ipſius inteſtina, Plinius. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) oleo in quo diu decocta ſint inteſtina ranarum, Marcellus. Si confirmata iam fuerit podagra, proderit nitido ranæ decoctum viſcus oliuo, Serenus. Oleum in quo diſcocta ſit rana, ad dolores (aliâs abſceſſus, aliâs rigores) tendinum fotu vtile eſt, Aetius lib. 2. Vide ſuperius inter facultates ranæ eiuſve decocti intra corpus ſumendi.

Rana arefacta. ¶ Ex recentioribus nonnulli ranam abiecto capite arefactam ſeſquidrachmæ pondere potam ex vino aut pulte, tædium Veneris adferre affirmant, Alex. Benedictus.

Aqua deſtillata ex ranis. ¶ Ex ranis viridibus quæ ad ripas aquarum degunt, vel ex ouis earum, liquor vi ignis inſtrumento chymiſtico elicitur: qui omnes præter naturam tumores calidos, vel abſq; tumore ſupercalfactos locos linteolis ex eo madentibus impoſitis mitigat & refrigerat: item articulares dolores calidos. Sanat etiam manus, quæ rimis & cutis duritie nimia humorum acrimonia & calore afficiuntur, ſi ſubinde lauentur eo, & linteolis ex ipſo madefactis humectentur, Ryffius ex Hieron. Brunſuicenſi vt conijcio, cuius librum adeat cui vacat.

Cinis. ¶ Ranæ cuiuſcunq; cinis in potu datus ſuum morbis medetur, Plinius. Ranarum cinis illitus (ἐπιπασθεὶς, inſperſus,) profluentis ſanguinis impetus ſiſtit, Dioſcorides: ſiſtere traditur, Galen. Cauſam addit Ægineta, quoniam maximè ſiccet. Sunt & recentiores qui hoc confirment. Ranæ crematæ cinis membranæ cerebri vulneratæ, aut ruptæ venæ inſperſus, ſanguinem reprimit, Aetius lib. 2. Ad fluxum ſanguinis è vulnere: Vſtæ ranæ cinerem vulneri inſpergito. ſed ſuperponi debet ſpongia ex oxycrato, & frequenter ſiccitatis ratione mutari, Galenus Euporiſt. 1. 129. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inarefactum. Quidam ex rana calamite, id eſt minima & viridiſſima, cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo combuſtarum cinerem, ſi ſanguis per nares fluat, inijci, Plin. Ranæ cinis inſperſus ſanguinem vndecunq; profluentem, cohibet: & è naribus erumpentem, ſi inſtilletur, Raſis. Inſufflatio (in nares) de rana aduſta, vehementer reſtringit ſanguinem. quin puluis eius circa collum ſuſpenſus prohibet ſanguinem vndecunq; fluentem. Nuper quidam alligauit hunc puluerem circa collum gallinæ, & mox amputato eius capite nihil ſanguinis profluxit, Galeatius de S. Sophia. Cinis ranæ cum aceto fluxum narium, vlcerum & ſexuum (genitalium) reſtringit. Venas etiam & arterias & combuſtionem ſanat, Kiranides. Theophraſtus Paracelſus in Chirurgia ſua Germanica ranæ cinerem numerat inter remedia quæ ſanguinem ſupprimant. Vide infra in Rubeta G. & in Ranunculo viridi. Vt pili totius corporis aboleantur: Pellem ranæ vſtam inijce in aquam balnei, Kiranides.

Echinum

Echinum comburi cum viperinis pellibus raniſq́;, & cinerem aſpergi potioni iubent magi, claritatem viſus promittentes, Plinius. Ranarum cinis cum pice liquida illitus alopecias ſanat, Dioſcorides & Kiranides, qui emplaſtri modo imponi iubet: ſanare perhibetur, Galenus. plurimum enim ſiccat, Ægineta. Auicenna liquidæ picis mentionem in hoc remedio omiſit. Alopecias replet, ranarum trium, ſi viuæ in olla concrementur, cinis cum melle, melius cum pice liquida, Plinius. Ranæ paruæ vruntur, & cinis cum pice liquida miſcetur: quo remedio ſi fricentur alopeciam expertæ partes donec rubeſcant, & mox eodem inungatur, prodeſt, Raſis. Ranam habentem longa crura combure, & terens aſſume cum pice liquida, & vnge locum præfricando ipſum, Galenus Euporiſt. 2. 86. Vide infra in Ranunculo viridi.

Sanguis. ¶ Ranarum paruarum ſiue viridium, ſanguinem ſiue ſuccum pro pſilothro aliqui commendant, & ne euulſi in palpebris pili renaſcantur: Plinius etiam ranarum ſimpliciter: quæ nos omnia ad ranam viridem paruam priuatim referemus. Quoniam enim pſilothra vel cauſtica vel ſeptica ſunt, non ad virides maiores & edules ranas, ſed ad venenatas vis iſta referenda videtur. quanquam & paruæ virides parum veneni habere videntur, vt pſilothri vis ad rubetas forte magis pertineat. Si quis voluerit quòd pili titillarium pueri non naſcantur, depilentur & inungantur loca ſanguine ranarum, Elluchaſem. ¶ Ranarum carnes impoſitæ ſuggillationem rapiunt, Plinius. Ranarum carnem morſui ſalamandræ imponi iubet Auicenna.

Adeps. Oculi. ¶ Ranarum adeps auribus inſtillatus ſtatim dolores tollit, Plin. Adeps ranarum paluſtrium liquefacta, ſi tepens in aurem infundatur, dolores nimios mitigabit, Marcellus. Auditus difficultatem emendari putant, infuſo ranarum pingui, dum coquuntur illæ, collecto, Incertus. ¶ Oculis earum (ranarum: niſi eorum legas, id eſt cancrorum, de quibus propius dixerat) ante Solis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdemq́; oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare vigiliam, ſomno fugato tradunt, Plin. Ranæ dexter oculus dextro, ſiniſtro læuus ſuſpenſi è collo natiui coloris panno, lippitudines ſanant. Quòd ſi per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq;, alligati ſimiliter in putamine oui. Cancri etiam oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt, Idem. Ranam de lacu prendes, & ſpina oculos ei ſubtiliter erues, atque in panno coccineo delicio ligatos oculis interius cruentis ſuperpones, citò medeberis, Marcellus. ¶ Affectus quidam fiſtula ſupra ſtomachum, quæ antea curari non potuerat, quotidie mane quinque ranarum aquaticarum corda, catapotiorum inſtar deglutiuit, vnde breui curatus eſt, Arnoldus lib. 4. Breuiarij. *Cor & iecur.* Dyſentericis medetur fel ſiue cor ranarum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Cor ranarum adalligatum frigora febrium minuit, Idem. Et rurſus, Iecur ranæ vel cor adalligatur in panno leucophæo contra febres. Aliqui 36. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ, Plinius inter remedia ad dolores dentium. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obijciq́; formicis oportere, eam partem quam appetunt contra omnia venena eſſe pro antidoto, Plinius. Contra morſus venenoſos iecur ranæ ex quolibet vino ſalubriter bibitur, Nicander in Theriacis. Si rana ſcindatur per dorſum, & capiatur iecur ranæ & ponatur in folio caulis, & exiccetur & detur epileptico, mirabiliter confert, Galeatius. Aliqui iecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuêre dentibus dolentibus, Plin. ¶ Plinius cum docuiſſet phagedænę & cacoethe quomodo curentur, ſubdit: Vermes verò innati ranarum felle tolluntur. *Fel.* Obſcurus quidam tanquam ex Plinio, citat, vermes natos in homine hoc felle tolli. verum Plinius non quoſuis in homine vermes hoc loco, ſed vlcerum tantum intelligit. Vermes vlceribus capitis vel quibuſcunq; innati, ranarum felle tolluntur, Marcellus. Fel ranarum ſanandis oculis aptiſſimum eſſe alicubi legere vel audire memini. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ, ita vt paſtilli fiant: fel ſiue cor earum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis, Idem. *Inteſtina.* ¶ Ranas contritas aut ventres earum ſciſſos pro malagmate articulis imponito, efficaciter quoſcunq; dolores eorum ſedabis, Marcellus. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) in quo diu decocta ſint inteſtina ranarum, Idem. Plinius idem oleum contra febres inungendum commendat. *Crura.* ¶ Ranarum crura ab Alexandro Benedicto laudantur in phthiſicorum cibo. mirè enim (inquit) recolligentibus vires conueniunt. refrigerant ſanguinem, & choleram pariter ſedāt, conglutinant, bene nutriunt, non euaneſcente facile nutrimento. Et ex ijs aqua ex ſublimato vapore collecta efficaciſſima perhibetur. *Sperma.* ¶ Si quis Martio menſe cum genituram ſeu ſperma (vel oua potius) ranarū primum inuenerit in aquis, manus inde ablueri, ſcabiem & impetiginem earum curari audio. Retulit hoc nobis expertus quidam in ſeipſo, cum poſt Gallicum morbum manus impetiginoſas habuiſſet longo tempore, legerat autem in libro quodam manuſcripto, eum qui manus puras & nitidas toto anno habere vellet oportere hoc ſpermate menſe Martio manus lauare: & ſic manus illas inſuper habituras eam vim vt impoſitæ morbos quoſdam curent, vt ventris tormina, & lactis grumos in mammillis. Sunt qui aſſerant, manum ſemel ſic lotam toto anno efficacem futuram vt vermem vulgò dictum, (cuius ſpecies eſt paronychia,) extinguat, ſi digitum aut partem affectam comprehendens aliquandiu teneat. Alij veriſimilius, non poſtea, ſed cum primum lota eſt manus hoc ſpermate ſiue recenti, ſiue ſeruato in olla, vim illam habere putant, vt ſi madida adhuc à lotione partem affectam

vel hominis vel bruti aliquantiſper tenuerit, auxilietur. hoc vt quotieſcunque opus eſt fieri poſſit, ſperma collectum menſe Martio in ollam vitream ponunt: quam linteo & operculo inſuper ligneo tectam terra defoſſam obruunt, & per duos vel tres menſes relinquunt in loco Soli expoſito. Sic ſperma in aquam reſoluitur, quæ primò obſcurior & turbulenta eſt, poſtea fit clarior. Hæc aqua ſeruatur: & cum vermis ſeu paronychia vrget, intinctum in eam linteum, digito applicatur, vnde vermis (dolor) eodem die extinguitur: quo facto digitum foueri oportet ſupra decoctum hibiſci & chamæmali. hæc ſcilicet apotherapia eſt propter ſperma nimium refrigerans. Videntur enim mihi ranæ aquaticæ & omnes earum partes, vel excipio, frigidæ humidæq; eſſe, & refrigerando dolorem auferre, vt narcotica ferè: maximè verò ſperma earum. Audiui & ab alijs, vno & altero, qui manus ſuas recenti ranarum ſpermate ablutas, à ſcabie liberatas aiebant. Ad vermes ſeu paronychias pulſantes propter inflammationem, quæ ſcilicet ſuppurari poſſunt: Sperma ranarum in vaſe vitreo ſine in aquam ſolui: in qua madefactum linteum parti affectæ circumpone: vel digitale ex cera virgine hoc liquore ſubacta factum impone. hoc ſuppurationem prohibet, Ex libro Germanico manuſcripto. Ranarum ſpermatis vſus eſt etiam vt purior & nitidior ſit facies, Mich. Herus.

H.

Etymologia. *a.* Rana animal eſt amphibium, quòd in aqua & terra poſſit viuere, à ſua voce dictum, Varro. Rana à garrulitate vocata eſt, eò quòd circa genitales paludes ſtrepit, & ſonos vocis importunis clamoribus reddit, Iſidorus. Βάτραχος dictus eſt à vocis aſperitate, παρὰ τὸ βολὺ βραχεῖαν ἔχειν, βοάβραχός τις ὤν, Varinus. Sed fortè ab Hebræis potius deducta hæc dictio fuerit, quibus rana *zephardea* dicitur, per aphæreſin & metatheſin literarum. Βοβάχου pro βαβάχου apud Hippocratem legitur: ſed codices quidam βαβάχου habent, Galenus in Gloſſis. Βόβαχος, rana, Heſych. Βόρταχος, rana, Varinus.

Synonyma. Eſt & βόρταχος ſecundum aliquos ἡ ἱππικὴ καὶ σιτώδης πόσις, Heſych. & Varinus. Βάβαχον poëtæ & Iones βόβαχον vocant, quod & apud Ariſtophanem & Xenophanem poëtas legitur, Hermolaus. Βρόταχος, rana, Ionicè: Cyprijs βρύχετος, Varinus. Βύρτακος, rana, Idem. Βάθρακος pro βάβαχος Ionicum eſſe apud eundem legimus in voce Κιθών. Βρατάχους, βαβάχους, Heſychius & Varinus. Βρόαγχος, rana, Iidem. Βραγχόνη, rana Phocenſibus, Iidem. Βάβακοι Elienſibus cicadæ, Ponticis ranæ ſunt, Heſych. & Varinus. Βλαχάν, rana, Varinus. Βλίχαρος, rana, Suidas. Βλίχανον, βάβαχον καὶ βλίχαν, Heſychius & Varinus. Βρινοί, ranæ, Varinus. Βὼξ, rana, Idem: nimirum quaſi boax, quòd vocalis clamoſaq; ſit: nam & piſcis quidam qui vocalis creditur, eodem nomine appellatur. Παρφυσίδες, ranæ, Varinus: quòd buccas ſcilicet inter clamandum inflare ſoleant: vt & reliquum corpus aliquando, præſertim per iram. Καρπίας, rana, Idem. accedit autem hæc vox ad Germanicam Krott / qua bufonem ſignificamus. Κόαξ, rana, Varinus: (Κοάξ, paroxytonum apud Heſychium) per onomatopœan, ſi rectè legitur: nam hæc dictio propriè pertinet ad ipſam ranarum vocem, vt in C. ſcripſimus. Βάρακος, rana, Heſych. Vulgò hodie Græcis βορδακάς.

¶ Epitheta. *Garrula limoſis rana coaxat aquis*, Author Philomenæ. *Hic piſcibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet*, Verg. lib. 3. Georg. de cherſydro. *Turpes*, Horat. Epodo. *Paluſtres*, Idem 1. Serm. *Virides*, Ouidius 15. Metam. Sunt & alia apud Textorem: querula (ex Columella:) virens, obſtrepens, aquatica, blaterans, paludicola, paludigena, ſtagnicola, canora, coaxans, crepitans, rauca, coaxatrix, & lurida: quod poſtremum rubetæ proprium dixerim. quanquam Hermolaus ſcribat epitheton hoc ranarum omnium à poëtis exiſtimari. ¶ Βλαισοπόδης, βάβαχος. Suid. Δειλαὶ γενεαί, Aratus de ranis. Γερμώων κανάχοι τοκῆες βάβαχοι, Nicander in Theriacis: item λαιδροὺς (impudentes ob multum clamorem) γερμώων τοκῆας. Λιμναῖα κρηνῶν (pro λιμνῶν καὶ κρηνῶν) τέκνα, Ariſtophanes in Ranis. Φιλῳδὸν γένος, Ibidem. ¶ Epithetis addemus etiam propria illa ranarum conficta ab Homero nomina in ſua Batrachomyomachia, quæ ſunt: Λιμνόχαρις, Πηλεύς, Ὑδρομέδουσα, Φυσίγναθος, Ὑψιβόας, Σευτλαῖος, Πολύφωνος, Κραμβοφάγος, Λιμνήσιος, Καλαμίνθιος, Ὑδρόχαρις, Βορβοροκοίτης, Πρασσοφάγος, Πηλούσιος, Πηλοβάτης, Κραυγασίδης, Πρασσαῖος.

Ὁμώνυμα & deriuata. ¶ A rana diminutiuum eſt ranula (vt Græcis βαβάχιον apud Pauſaniam) quo vtitur Apuleius: item ranunculus. Ennius cum dicit, Propter ſtagna vbi lanigerum genus piſcibus paſcitur, eſſe paludem demonſtrat, in qua naſcuntur piſces ſimiles ranunculis, (cordyli fortaſſis Ariſtoteli dicti,) Feſtus. Ranunculos per iocum vocat Cicero Velabrenſes, qui ſibi obloquerentur, eò quòd clamarent tanquam ranæ, quæ præſertim inſtante veſpere, totas paludes coaxationibus implent, Ad Trebatium lib. 7. Eſt & *bátrachus* Græcè, Latinè ranula, vngulæ pars equinæ: Vide in Equo *E.* ¶ Genus mali vbi tument ſub lingua venæ *bátrachos* vocatur, Cælius. Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa

Rana morbus ſub lingua. incrementa linguæ, quas ranas veterinarij vocant. hæc ferro reciduntur, &c. Columella in remedijs boum. Ranæ vitium in boue (inquit quidam noſtri ſæculi) iacet velut latum vlcus ſupra linguam, nigricans, & nono die necat niſi curetur: (curandi ratio in Boue expoſita eſt.) Tumorem ſub lingua cum inflammatione, præcipuè in pueris, *bátrachon* Græci vocant, Auicenna ranulam, Manardus. Bátrochos morbi genus eſt tumentibus ſub lingua venis, cui ſimilem fortaſſe Plinius vigeſimiſexti voluminis initio monſtrauit, rubentis ſub lingua duritiæ, Hermolaus. Amicus quidam medicus nobis retulit viſum ſibi tuberculum ſub lingua cuiuſdam latitudine duorum digitorum, quod

ſermo-

ſermonem impedierit, cuti concolor reliquæ. id curatum transfixa acu per totum tuberculum, & cum ſcalpello poſtea auctum vulnus, vnde effluxerit materia lacti coagulato ſimilis (forte qualis atharomatis eſt) paulatim ea copia, vt duas ferè volas impleret. qua inanita iuſſus eſt aquam mulſam gargariſſare: quæ etiam per ſiphonem in tuberculum transfixum immiſſa eſt. deinde purgato corpore aſtringentibus vſum eſſe & conualuiſſe. Nicolaus Myrepſus inter emplaſtra capite 195. remedia præſcribit ad ranas quæ ſub lingua è deſtillatione fiunt. Petrus de Tuſignano medicus batrachion numerat inter abſceſſus peſtilentes, qui ex materia venenoſa oboriantur: id quod conuenit cum carbunculo peſtilente plerunq; ſub lingua naſcente, cuius meminit Plin. 26.1. ¶ Βατραχίσκοι pars quædam citharæ, Varinus. ¶ Βάτραχος, εἶδος ἐχάρας, Idem. ¶ Inter veſtes tragicas (ἐπιβλήματα τραγικά) numerantur à Polluce, βατραχὶς, χλανὶς, χλαμὺς, &c. Βατραχὶς veſtis virilis à colore nomen traxit, Pollux 7.13. Scholiaſtes Ariſtophanis in fine Equitum, batrachidem docet eſſe genus veſtis floridæ, à colore (nimirum viridi, qualis ranarum eſt) denominatæ, idem ex eo Varinus repetit. Βαπτόμενος βατραχείοις, Ariſtoph. in Equitibus, vbi interpres βατράχειον docet eſſe coloris genus, à quo βατραχὶς veſtis appellata ſit. inungebant autem (inquit) hoc colore faciem ante inuentas perſonas (πρὶν ἐπιθεῖναι, lege ἐπινοηθῆναι ex Scholiaſte Ariſtoph. & Suida:) Varinus. Cuiuſmodi batrachis foret, indicat planè in Caligula Dion: Batrachida, inquit, inducenti, & inde ab colore praſino nuncupato, erat addictus adeò, vt vel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. Batrachium & Phœnicium fuiſſe Athenienſibus dicaſteria, auctor Pauſanias eſt, de coloribus appellatione ducta, Cælius. Et alibi, Apud chymiſtas batrachium ex latice diuino computreſcente prouenit, in auri confectione miraculi præcipuè memorati, ſpecie ranunculi, veneno vis tanta, vti halitu etiamnum ſolo (imprudentes) perimat. Id ab effectu etiam chryſocollam nuncuparunt. Sed eadem prius in Corollario Hermolaus ſcripſerat. ¶ Βατράχειος μοῖρα, Suidas, nec aliud addit. ¶ Βατραχίζω, in morem ranæ nato, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, ſit authore. *Batrachium chymiſtarũ.*

¶ Icon. Et vidi ex ore draconis & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum, Apocal. 16. De ranis expreſſis ad truncum palmæ, vide infra in *b.* Mecœnatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat, Plinius 37.1. vbi de ſignis gemmarum loquitur, quibus veteres ad ſignandum vſi ſunt.

¶ Batrachites lapis ranæ viridi ſimilis colore atq; effigie, Plin. lib. 37. Vide in Rubeta.

¶ Batrachium, id eſt ranunculum Græci vocant herbam, quòd locis paluſtribus naſcatur vbi & ranæ, cuius genera plura faciunt veteres. Polyanthemon, quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices & ad colorem reducit, Plinius. Nos genus vnum terreſtre, cui flos calycis inuerſus, (ghößlete glyßblůmen/) radix vertibulo ſimilis & cauſtica, quanquam repoſita vim vrendi ſtatim amitti, dulcis duntaxat deinceps, flammulam vocamus. Huic & alia ſimilia ſunt genera in pratis & locis ſiccis, quæ omnino non vrunt, & quædam vere etiam in cibum veniunt: in paluſtribus verò naſcitur quod apium riſus vel apium hæmorrhoidum vocant, (quòd folia ferè apij producat.) aliqui herbam ſardiniam, vnde riſus ſardinius in prouerbio dictus, barbari recentiores apium raninum, vel ranum, melius ranarum dicturi. Apium aquaticum ranum dicitur, quod in aquis naſcitur vbi ranæ morantur: vel quoniam renibus (ridicule hoc) opitulatur, Creſcent enſis. Apium hæmorrhoidum ſimile eſt ranino, niſi quia habet guttas magnas in folijs, Obſcurus. Batrachio herbæ idem eſt apiaſtrum, id eſt apium ſylueſtre, non autem meliſſophyllon, vt Hermolaus ſcribit Corollario 42. *Madaſon*, id eſt apium riſus, Syluaticus. ¶ Plantaginem aquaticam, in paludibus & ſtagnis naſcentem, noſtri nominant fröſchlöffelkrut/ id eſt, cochlearium ranarum: ſunt qui aliſma putant. Βατραχὲν inter ſpecies braſſicæ Nicandro in Georg. nominatur, vt citat Athenæus. *Batrachium herba.*

¶ Ranam marinam Cicero & Plinius vocant piſcem marinum è genere planorum: Græci βάτραχον ἁλιέα, ego piſcatricem potius quàm marinam reddiderim. Vocatur autem rana a ſimilitudine quadam oris vt puto: piſcatrix verò, quoniam eminētia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, atq; ita aſſultanteis piſciculos pertrahit, donec eam prope accedant, vt aſſiliat, Sipontinus. Piſcis quidam rana in mari appellatur, Plinius. Ariſtoteles quoq; ſimpliciter aliquando ranam nominat, ſed inter cæteros piſces marinos. ¶ Amatus Luſitanus Centuria 1. Curatione 37. refert mulierem quandam in Italia, quum omnium opinione prægnans diceretur, quatuor animalia ranis ſimillima peperiſſe, & optimè valuiſſe. Rurſus aliam inter ſecundas animal ranæ ſimillimum eieciſſe, nec ipſius nec pueri valetudine læſa. *Rana marina.* *Mulieres quædam ranas pepererunt.*

¶ Sauros & Batrachos ſtatuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, Plinius.

¶ *b.* Quorum latera turgidiora & veluti inflata ſunt, loquaces & ſtultiloqui habentur, boum aut ranarum argumento, Ariſtot. in Phyſiog. Limus ranas generat truncas pedibus, *mox apta natando Crura dat, vtq; eadem ſint longis ſaltibus apta Poſterior ſuperat partes menſura priores*, Ouidius 15. Metam. *Phyſiologia.*

¶ *c.* Ἀμφίβιον γάρ ἔδωκε νομὴν βατράχοισι κρονίων, Homerus in Batrachomyomachia. Nullus eſt hoc ſeculo nebulo ac rynthon, qui non dicat nihil ſua intereſſe, vtrum his piſcibus (qualis & mugi-

libus) ſtagnum habeat plenum an ranis, Varro 3. 3. & ex eo Columella. Ranæ diebus apricis in paludibus ſuis ſaliunt per cyperum & phleon gaudentes ᾠδῆς πολυκολύμβοις μέλεσιν, Ariſtoph. in Ranis. Sole & calore gaudent: fugiunt autem imbrem, fortè quia auctis inde torrentibus abripiuntur, Interpres Ariſtophanis. Paraſitus quidam in Ariſtophôntis Pythagoriſta apud Athenæum lib. 6. dicitur eſſe, ſi aqua ſit bibenda, rana: ſi olera edenda, eruca, &c. ¶ *Et veterem in limo ranæ cecinêre querelam*, Vergilius 1. Geor. *Nam neq; ſicca placet, nec quæ ſtagnata palude Perpetitur querulæ ſemper conuitia ranæ*, Columella de natura ſoli. In maris Caſpij inſulis auem quandam naſci ferunt magnitudine ſupra anſerem, pedibus grui ſimilem, voce ranis, &c. Ælianus. ¶ *Ranæ pullos* Horatius dixit 2. Ser. *Inferos eſſe, & Stygio ranas in gurgite nigras, Nec pueri credunt*, Iuuenalis Sat. 2.

¶ *d.* Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data ſit, Plinius. Saſerna in agricultura præcepit, qui vellet ſe à cane ſectari, vti ranam obijciat coctam, Varro.

Superſtitioſa & magica.

¶ *e.* Dicunt quidam quòd ſi lingua ranæ aquaticæ natantis ſuperponatur capiti dormientis, in ſomno loquetur & reuelabit ſecreta, Albertus. Ranæ linguam ſi quis abſciderit, eamq; viuam dimiſerit: & ſuperſcripſerit linguæ certos characteres, (hi in codice manuſcripto corrupti erant,) & latenter dormientis mulieris pectori impoſuerit, efferet illa quicquid commiſit per omnem vitam, Kiranides. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ viuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente, ipſaq; dimiſſa in aqua, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, vera reſponſuram. addunt etiamnum alia magi, quæ ſi vera ſunt, multò vtiliores vitæ exiſtimentur ranæ quàm leges: Nanque harundine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri, Plinius.

¶ *g.* Baculus quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plin. Qui abſciderit pedem ranæ ambulantis in aqua, deinde ſuſpenderit illos duos pedes ſuper podagricum ligatos in corio cerui, curabit ipſum, Raſis. Si quis viuentem ranam ceperit in nomine patientis, eo tempore quo neque Sol neq; Luna ſuper terram ſunt, & forcipe abſciderit eius poſteriores pedes, & in pelle ceruina dextrum dextro pedi, ſiniſtrum ſiniſtro alligauerit, podagricos ſanabit abſq; dubio, Kiranides. Quidam dicunt mulierem ranam accipientem, & os eius aperientem, terq; ibi ſpuentem non concipere vno anno, Conſtantinus in libro de incantatione.

Scythæ Dario auem, murem, & ranam dono mittunt.

¶ *h.* Bion dicebat pueros ranas, quoties colludunt, lapidibus petere: at illas iam non ioco, ſed ſeriò perire, Plutarchus. Ἐυκτὸς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, οὐ μελεδαίνει Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα. πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ, Theocritus Idyl. 10. ad finem. ¶ Cum Darius inopia rerum laboraret, reges Scytharum id intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinque ſagittis, vt ex Herodoto retuli in mure *h.* Scythæ Dario regionem ipſorum inuadenti, authore Herodoto, miſerunt auem, ſagittam & ranam. Patroclus verò Ptolemæi imperator (vt tertio hiſtoriarum Phylarchus prodit) Antigono regi ficus virides & piſces magnos miſit, quibus rex acceptis in conuiuio cum omnes addubitarent quid hæc munera ſibi vellent, dixit videri ſibi Patroclum hoc monere, vt vel maris imperium ſibi pararet, vel ficos ederet, Athenæus lib. 8.

Poemata de ranis.

¶ Batrachomyomachia inſcribitur iocoſum Homeri poema, quo ille ranarum & murium pugnam deſcribit. Magnes poeta veteris comœdiæ inter cætera batrachos, id eſt ranas ſcripſit. Extat eiuſdem inſcriptionis comœdia Ariſtophanis, vbi Bacchus ad inferos deſcendere fingitur, vt Euripidem aut Æſchylum, alterutrum ſcilicet, qui in certamine apud inferos viciſſet,) ad ſuperos reduceret: & cum paludem Charontis traijceret, ranas coaxantes audire & colludere. In hac fabula Ariſtophanes (vt ſcribit Tzetzes in Varijs 8. 201.) illos irridet qui ſibi ſapientes videbantur, cum veteribus collati planè ſtolidi eſſent. ranas autem appellat, τῷ ἔχειν παῖδας φιλητὰς, κράκτας, ἀχυροβόας, Ἐκείνους μεγαλαυχοῦντας οὐ λογισμῷ καὶ κρίσει, Ἀλλ᾽ ἀλογίστοις ταῖς φωναῖς, τρόπῳ βατράχων λίμνης. Οὕτω κἀγὼ τοὺς φιλητὰς νῦν ἔφην βατραχίδας, Hæc ille ſub lemmate, Περὶ τοῦ, Ταὶς σαὶς βατραχίδας φυσιγναθούσας.

Fabula de Lyciis in ranas cõuerſis.

¶ Latona puerpera cum à Lycijs ruſticis prohiberetur ne ſitiens ex lacu biberet, nec ſupplex etiam admitteretur, imprecata eis

Æternum ſtagno (dixit) viuatis in iſto.
Eueniunt optata deæ, iuuat eſſe ſub vndis,
Et modo tota caua ſummergere membra palude,
Nunc proferre caput ſummo modo gurgite nare,
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſiſtere, ſæpe
In gelidos reſilire lacus. ſed nunc quoq; turpes
Litibus exercent linguas, pulſoq; pudore
Quamuis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant.
Vox quoq; iam rauca eſt, inflataq; colla tumeſcunt:
Ipſaq; dilatant patulos conuitia rictus.
Terga caput tangunt; colla intercepta videntur.
Spina viret, venter, pars maxima corporis, albet,
Limoſoq; nouæ ſaliunt in gurgite ranæ, Ouidius 6. Metam.

Cur ranas coluerint Ægyptii.

¶ Ranæ in comœdia Ariſtophanis glorianturſe propter cantum ſuum, & arundines quas in aquis alant, gratas eſſe Muſis, Pani, & Apollini. Ranarum cultores (inquit Philaſtrius in libro de hæreſibus) ranas illas coluerunt, quas ſub Pharaone per iram Dei tunc temporis Ægyptiorum terra emiſit, vt putore Ægyptios defatigarent: inq; eo ſcelere adhuc perſeuerant, putantes Dei iram ex hac vana obſeruantia poſſe placari.

Cypſelus ſeruatus ad palmæ truncum ranas expreſſit.

Cypſelus Periandri pater, infans adhuc ne occideretur à quibuſdam ad hoc facinus miſſis, à matre in ciſta (κυψέλη) occultatus & ſeruatus eſt: vnde poſtea Cypſelus Delphis domum quandam conſecrauit, in qua ad imum palmæ arboris truncum ranæ expreſſæ ſunt: eo quòd deus (Apollo) ploratum eius

eius in cista latentis inhibuisset, vt lateret, vt refert Chersias apud Plutarchum in Conuiuio septem sapientum circa finem: quid verò ranæ ad Apollinem aut Cypselum faciant, explicaturum se pollicitus, omittit. Cæterum in libro in quo quæritur cur Pythia non amplius carmine respondeat, ranas & hydros sub palma ærea in Corinthiam domum allato anathemate è templo Apollinis Delphici, sculptos conijcit, quia Sol secundum quosdam vapore aquarum nutriri existimetur: vel potius ad ortum Solis significandum. fingunt enim poetæ ex aqua (Oceano) oriri Solem. Apud Magos talparum exta & ranarum euentus fortunatos, nonnunquam magnos casus prædicere crediderunt, Alexander ab Alexandro lib. 5. cap. vicesimoquinto.

¶ PROVERBIA. Ranæ aquam, βατράχῳ ὕδωρ, subaudiendum ministras: Vbi quid exhibetur, quo vel præcipuè gaudet is qui accipit. Veluti si quem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, Βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Rectè accommodabitur, vbi quid datur abundanti. nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusios: Οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες id est, Qui absq; cibo viuunt ranarum more bibentes, Erasmus. Βατράχῳ ὕδωρ, ὡς γαλῇ στέαρ, ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων οἷς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες, Suidas. Quidam Germanicum etiam prouerbium facit, **Er gibt den fröschen zu trincken/** Ranis propinat. *Prouerbia. Rana aquam.*

¶ Rana gyrina sapientior, Vide supra in C. Rana cum locusta. Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysijs, βάτραχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥστις ἐρίζω. addit Scholiastes Græcis ranam dici βάτραχον quasi βοάτραχον, ob vocis asperitatem, Erasmus. *Rana cum locusta.*

¶ Minus de istis laboro quàm de ranis palustribus, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων: prouerbialis hyperbole qua significamus nihil omnino ad nos pertinere negotium. Rectè dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametsi assiduè obganniant, & odiosam illam cantionem iterent sine fine, Βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quòd Origenes Ægyptias ranas dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis pontificijs, Erasmus. *Minus de istis laboro quam de ranis palustribus.*

¶ Rana Seriphia in homines mutos, & canendi dicendiq; prorsus imperitos dicebatur. inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non ædebant vocem. In hunc modum Collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et, Βάτραχος Σερίφιος id est, Rana Seriphia. proditum enim est in Seripho insula ranas mutas haberi. Seriphus quidem vna est insularum quas Græci Sporades vocant. Non videntur autem satis conuenire verba Plinij. nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant vocem ædere deportatas in Scyrum, quasi in Seripho vocales, in Scyro obmutescerent. Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. eas vt rem prodigiosam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrij mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant Βάτραχος ἐκ Σερίφου. ea vox abijt in prouerbium, Erasmus. In Seripho (inquit Ælianus) ranæ prorsus mutæ sunt. si verò has aliò importes, acre quiddam & tragicum sonant. In Pierium lacum, qui non perennis est, sed hyeme tantum existit ex aquis in eum confluentibus, ranas si quis inijciat, silent: alibi tamen vocales. Seriphij de his ranis gloriantur, hoc videlicet fieri munere quodam Perseo diuinitus dato: qui cum rediret cum capite Medusæ, & terram lustrasset permultam, cumq; vt par erat fessus prope lacum illum somnum capere voluisset, ranas strepentes interpellasse: itaque Perseum molestia affectum, à patre Ioue deprecatum fuisse, vt ranas clamare prohiberet: Patrem vero eius precationem exaudisse, ac ranas illius loci perpetui silentij condemnasse. Theophrastus tamen hanc explodens fabulam, (nimiam) aquæ frigiditatem affert causam esse, (vt Tzetzes etiam refert 8. 167.) cur hæ mutæ sint Ælianus. *Rana Seriphia.*

¶ Ranis vinum præministras vel infundis, βατράχοισιν οἰνοχοεῖς: in eum dicebatur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhiberetur: veluti si quis apud indoctos multa de philosophia disserat. Ranis enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæũ in Coriano, (ἐν Κοριαννοῖ) Ἔῤῥ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ. id est, Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit. obiurgat enim pincernam, quòd quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conijcere, prouerbium in hos quoque conuenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, non vinum bibere videantur ranarum ritu, Erasmus. *Ranis vinum ministras.*

¶ Germanis peculiaria ex ranis prouerbia. Rana conculcata tandem coaxat. **Man trydt oeck ein forsch wol so lange/ dat he quacket**: vsitatum apud inferiores Germanos. sensus conuenit cum illo, Furor fit læsa sæpius patientia. Rana in paludem resilit, vel aurea sede relicta: **De vorsch huppet wider in den pol/ Wann he ock sethe vp een gulden stol.**

¶ Scita fabella est, perrexisse olim peringentem taurum ad aquas restringendæ sitis gratia. Dum verò auidius bellua se aquis inijcit, ranunculos ibi attriuit aliquos. Vnus qui euaserat, peruenit ad matrem, cui fratrum miserabile exitium narrauit, vt a staturoso nescio quo immaniter fuerint exculcati. At illa nimis inscita, nimiũq; exoculata, vt quæ filio aliqua volebat videri, tumescere amplius cœpit, ac flatu modo magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret pernicialis bellua? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus ac subinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem visam exhibere filio. At is frustra conari illam animaduertens: Non si te ruperis (inquit) *Apologus de rana quæ tumescendo bouis magnitudinẽ æquare conabatur.*

par vnquam futura es. Id prouerbij formam habet, (in eos qui sui & domesticæ humilitatis obliti, magna affectant nomina.) Meminit Theocritus in Bucoliastis, Οὔποτε νικασεῖς μ' ὐδ' εἴ τι πάθοις τύ γ' ἀείδων: quod est, εἰ διαῤῥαγείης, Cælius. Eundem apologum secundo Sermonum Horatius Sat. 3. (vnde mutuatus est Cælius) his carminibus exprimit.

Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Vnus vbi effugit, matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliserit, illa rogare,
Quantáne? num tandem, se inflans, sic magna fuisset.
Maior dimidio? num tanto? Cum magis atq;
Se magis inflaret. non si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multum abludit imago.

Fabula de rege ranis dato à Ioue.

¶ Fabula Æsopica de ciconica qui à Ioue rex ranis datus fingitur, elegantissimè describitur à Gaspare Heldelino in Encomio ciconiæ. Seruius in Georgicis explicans hoc carmen, *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam:* Fabula (inquit) duplex est. nam, vt Ouidius dicit, Ceres quum Proserpinam quæreret, ad releuandam sitim accessit ad quendam fontem. tunc eam Lycij rustici à potu prohibere cœperunt, & conturbantes pedibus fontem, quum contra eam mitterent turpem naribus sonum, illa irata eos conuertit in ranas, quæ nunc quoq; ad illius soni imitationem coaxant. Sed hoc non est valde aptum. nam illud magis insultatio fuerat quàm querela, & pœnam sacrilegij iustè pertulerant. Vnde magis Æsopus sequendus est, qui dicit: Quum Iupiter reges omnibus animalibus daret, & ranis dedisset colendum breuissimum lignum, tunc illud aspernatæ sunt. Iupiter iratus, hydrum eis dedit, qui vescitur ranis, Hæc illæ. Cæterum Probus idem carmen enarrans: In Lycia (inquit) Latona æstu exhaustis vberibus educans Apollinem & Dianam infantes, accessit ad Melam fontem: & quum vellet bibere, prohibuit eam Neocles pastor. Quum autem illa pertinacior esset, prohibuerunt aqua. Itaque deæ numine mutati sunt in ranas.

DE RANIS TEMPORARIIS, VEL ÆSTIVIS.

LATENT hybernis mensibus in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs istis minimis, (Germani vocant Reinfröschlin/) quæ pallent in cœno, & reptant in vijs & littoribus. Hæ enim quia non ex semine, quod effundunt mas & fœmina cùm complexu Venereo iunguntur, sed ex puluere æstiuis imbribus madefacto oriri videntur, diu in vita esse non possunt, Georg. Agricola. Plura leges superius in Rana simpliciter capite tertio.

DE RANVNCVLO VIRIDI, SIVE RANA calamite aut dryopete.

A.

Quæ sit rana viridis & calamites.

MINIMAM & viridissimam ranam Plinius calamiten (bátrachon) aut dryophyten à Græcis appellari nos docet: quare non sunt audiendi qui calamiten bufonem vel *rospum* vulgò Italicè dictum interpretantur, vt Aggregator: cuius sententiæ Albertus quoque fuisse videtur, ranam rubetam dictam scribens, quòd frequenter in rubis & arundinetis degat: perinde ac si eandem calamiten esse innuat, cui à calamis hoc est arundinibus nomen. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepisse, quoniam psilothrum sit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficacissimum: quanquam & epitheton ranarum omnium putant id poetæ, Hermolaus. Ego verò cum calamites læti & viridissimi coloris sit, luridam ranam non hanc, sed aliam terrestrem venenatam esse dixerim, siue rubetam, siue illam quam mutam dicunt: vtraq; enim luridi coloris & venenata est. Ranis autem venenatis omnibus psilothri vim communem esse existimo. Esto igitur calamites parua vel minima rana viridis, vt Plinius interpretatur. Et de ore pastoricij canis virens exiluit ranula, Apuleius lib. 9. Metam. Ranunculus viridis calamites super arbores corylos frequenter reperitur, &c. Vincentius Belluacensis. Nominat autem ranunculum viridem Marcellus Empiricus quoq;. Dioscorides & alij (vt dicam in G.) simpliciter aliquando ranam viridem vocant, cum addere deberent paruam aut calamiten, distinguendi gratia à maiore illa viridi quæ edendo est: aut certè terrestrem, quoniam maior aquatica vel amphibia est. Paruam quidem recentiores aliqui (Andreas Bellunensis,) arboream appellant, quòd arbores scandat. Βάτραχοι χλωροὶ οἱ ἐπὶ τῶν καλάμων γίγνονται, Archigenes apud Galenum de compositione secundum locos libro quarto capite vltimo. Blefaricon, id est ranunculus viridis, Syluaticus. Cuconiones, id est ranunculi virides, Idem. Et alius quidam obscurus, Cucuriones, id est ranunculæ virides. Irici siue ranulæ, Nicolaus. Ranæ paruæ virides, βρέξαντες nominantur à quibusdam, Galenus in opere de simplicibus, per onomatopœiam fortè: aut à præsagio pluuiæ. βρέχειν enim Græcis pluere est: quasi diceret, βρέξει, βρέξει, id est pluet, pluet. Βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, Aristophani fictitia de Ranarum voce nomina sunt. Vox quidem βρέξας, ad Germanicam Frösch accedit, qua

Nomina diuersa.

ranam

ranam in genere significamus. Vbi manum iniicit benignè, ibi onerat aliquam zamiam, Plautus de diuite auaro blandiente pauperi. vbi Scholiastes, zamiam id est damnum. nam zamiæ dicuntur ranulæ in arbore, quæ nisi detrahantur alios lædunt. Ζημία quidem Græce damnum significat, Dores ζαμίαν proferunt. Rana viridis *racula* (vulgo scilicet apud Italos) dicta, Aggregator. *Ranocchio*, ranunculus, Alunnus, Italus. Scoppa grammaticus Italus rubetam interpretatur *lo ranauoto, ranonchia de rubetto:* quæ tamen voces diminutiuæ à rana videntur. Ranas virides paruas Galli *croissetz* vulgò dicunt. Syluius. alij *graisset* scribunt: vide in Rubeta *A*. Alij in Gallia *verdier*, à colore. *Renogle*, Sabaudicè. Laubfrösch/ Germanicè, *Zaba trawna*, Polonis. ¶ Ad sanguinem sistendum, quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticesq; viuat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri iubent, Plinius. Et alibi, Venerem concitat iecur ranæ diopetis & calamitæ, &c. Vetus lectio in quodam codice erat, *dryophetes & calamites:* vbi Hermolaus, Scribendum fortè sit *dryopetes* siue *dryophytes*, & calamitæ: quoniam in arboribus, frutetis, arundinetisque versentur. vt hoc illud sit omnino, quod superius *diphthites* mendosè legebatur. Et alibi, Minimam istam & viridissimam ranam mutam, dryopetem quoque vocari credimus à Plinio, quia inter frutices & arbores versatur. Sipontinus apud Plinium *diphthitas* corruptè legit. Ipse dryopetes legerim: vt sit βάτραχος δρυοπέτης, paroxytonum, sic dicta ranula quòd ab arbore in arborem quasi volando transire videatur, vt dicam in *C*. vel δρυοπετὴς, oxytonum. quod ex arboribus aliquando decidat (vide in libro de aquatilibus ad finem tractationis de ranis.) aut, si quis malit, διοπετής, quòd non nata è terra sed ex aere delapsa videatur quum in arbore reperitur. sed διοπετεῖς magis propriè dicentur ranæ quæ portentosè aliquando cum pluuia deferuntur. licebit & δρυοβάτην βάτραχον dicere, quod per arbores incedat, vel easdem scandat. δρυοφύτην verò quomodo rectè dicamus, & ex Græcæ linguæ proprietate, non video, & si Hermolaus ita dici posse coniecerit tanquam ab arboribus & fruticibus composito nomine. sed φυτὰ quæuis plantæ sunt. δρυόφυτον potius dixeris, (vt νεόφυτον,) quæ tamen vox in arbore natum vel natam significabit. Ranam hanc calamiten, in arundinetis ac herbis maximè viuere Plinius scribit, mutam ac sine voce, viridem: à qua distinguit alteram paruam arbores scandentem, & ex ea vociferantem. Sequuntur Plinium Hermolaus & Sipontinus. Ego verò Georg. Agricolæ sententiam sequor, in hæc verba scribentis: Rana viridis illa parua, quam Græci calamiten vocant, quòd in arundinetis agere consueuerit, arbores quoque scandit atque in herbis viuit: Græci etiam βρέξαντα vocant, quod sono sui generis pluuias futuras prænunciet. Nec enim, vt Plinius à nobis dissentiat, est muta & sine voce. Vide plura in *C*. Μάντις, rana in hortis est, Hesychius & Varinus: sic dicta fortè quòd voce sua pluuias præsagiat. ranæ quidem mutæ vatis nomen non conueniret.

B.

Minimum hoc ranæ genus & viridissimum est, vt ex Plinio iam retuli. Batrachites lapis ranæ viridi similis colore atq; effigie, Plinius: vbi minimum hoc genus, an maiores & aquaticas virides ranas accipiat aliquis, nihil interest. Hæc quidem, qua de nunc agimus, vndique viridis est, præter pedes & digitos, quorum color ex luteo russoque remissis mixtus videtur. vnguiculi extremi globulis terminantur. Ego in hac rana dissecta sanguinem reperi passim, sed paucum: cor albicans, iecur nigricans cum felle diluto: item lienem & oua aliquot in fine Iunij.

Descriptio huius ranæ.

C.

Ranula hæc viridis inter frutices & arundines: vnde & calamitæ nomen, vt diximus, reperitur. apparet & in hortis aliquando, sed magis locis syluestribus: quin & arbores scandit, præcipuè corylos, vt Vincent. Bell. scribit: Vnguibus reptant in altissimas quasq; arbores, Syluius. Arborũ & vitium foliis insident. ¶ Hyeme in terra conditur. verno tempore sæpenumero videtur ex terra eminere media, media adhuc in ea latere, Geor. Agric. ¶ Vulgus eam volare putat, quoniã arbores & frutices ascendat, vt inde forsan δρυοπετὴς appelletur. ¶ Est rana parua arborem scandens, & ex ea vociferans. Plin. Græci βρέξαντα vocant, quòd sono sui generis pluuias futuras prænunciet. nec enim, vt Plinius à nobis dissentiat, est muta & sine voce, Georg. Agric. Arbores ascendit, & futuras pluuias cantando prædicit, aliis temporibus silet, Albert. Super corylis frequenter reperitur, vbi assiduè *carabdrion* voces emittit, Vincent. Belluac. Brexantes dicuntur à voce. nam sub noctem vox earum vnica est *brex*, Syluius. *Rauco garrula questu*, Serenus de parua rana. Nicander in Theriac. ranunculum viridem surdum & mutum cognominat. ¶ Rana calamites in arundinetis frutetisq; roris linctu victitat, Hermolaus: ex Nicandro, qui scribit: ὅς τ' ἐνὶ θάμνοις εἴαρι προσφύεται μορόεις λιχμώμενος ἔρσην.

Vbi reperiatur. *Hyeme in terra conditur.* *Arbores scandit.* *Sero pluuias prænunciat.* *Victitat rore.*

E.

Arbores ascendit, & futuras pluuias voce (cantando) prædicit, aliâs muta, Albertus vt pluribus retuli præcedenti capite. ¶ Hanc ferunt in os canis iniectam, mutum reddere: vnde in Ecclesiastico dicatur, Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore canis auertit correctiones eorum, Vincentius Belluacensis addens hanc ranam ab hoc effectu mutam dici, quòd voce canem priuet, non quòd ipsa nullam edat: sed authore nullo se munit. Mihi quidem dubium non est, quam authores ranam mutam inter venena nominarunt, à calamite (quãquam & ipsa venenata, vt ferunt) differre. Cæterum in citato Ecclesiastici loco, circa finem capitis vicesimi, vulgata translatio absque canis mentione habet, & quasi mutus ore auertit correctiones eorum. Græcè legimus, Ξένια καὶ δῶρα

Canem in os iniecta mutũ reddere dicitur.

ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν ϛόματι ἀποτρέπει ἐλεγμούς. Id eſt, *Xenia & munera excæcant oculos ſapientum, & veluti frenum in ore auertunt correctiones.*

G.

Remedia ex rana viridi. Eſt rana parua arborem ſcandens & ex ea vociferans. in huius os ſi quis expuat, ipſamq; dimittat, tuſſim liberare dicitur, Plinius. Iecur ranæ diopetis & calamitæ in pellicula gruis alligatum Venerem concitat, Idem. ¶ Ad oleum ex ranis, quod medici aduerſus articulares dolores calidos laudant, vt copioſè ſcripſimus ſupra in Rana ſimpliciter, Iac. Syluius ranas virides ſyluaticas præfert. ¶ Ranas virides (paruas) *croiſſets* vulgò dictas, manibus viuas hodie ex more tenent ad refrigerium febre acuta aliqua ardentes, Syluius. Ad febres hecticas Gaynerius: Ranulas virides quæ in ſiccis locis ſuper arboribus viuunt, quarum ventres lactei (albi) ſunt, capitibus abſciſſis & viſceribus eiectis, in aqua tandiu coques vt caro earum ab oſſibus ſeparetur: deinde admixta farina hordei, vel potius frumenti, cum iure illo & carnibus fac paſtam, qua cibabis gallinas & pullos quibus alendus eſt æger. Vel loco ranarum accipe anguillas, aut quoſuis piſces, & fac ſimiliter. nam pulli ita nutriti mirificè conferunt hectycis, Gaynerius. *Ex ſanguine.* ¶ Qui ex ſanguine huius ranunculi remedia tradunt, aliqui ſanguinem appellarunt, alij ſaniem, vel ſuccum, vel humorem. Horus quidem ranam non alibi quàm in oculis ſanguinem habere ſcribit. Viridium ranarum cruor auulſos genis pilos renaſci prohibet, in veſtigia euulſorum inſtillatus, Dioſcorides: vbi ego non virides illas edules, maiores ſcilicet & aquaticas, ſed paruas virides & terreſtres intelligo, quæ veneno non vacant, ideoq; pſilothri vim fortè habẽt, vt & reliquæ venenoſæ ranæ, quamuis huic inter cæteras veneni minimum ineſſe putem. Nuper quidam cum ranunculum viridem aliquandiu in pollice manus geſtaſſet, paulò pòſt illum duriuſculo tumore affectum mihi oſtendit. Crito apud Galenum lib. 1. de cõpoſitione medic. ſec. locos, inter remedia quæ pilos diſperdant, numerat ranarum in viridibus arundinetis degentium cruorem ſiue mucum. Cum aſſereret quidam ſanguinem viridium ranarũ (inquit Galenus de ſimplicium facultatibus 10. 5. paruarum ſcilicet, quas quidam *brexantes* nuncupant, ſi euulſis ex palpebra pilis inungeretur, vt in poſterum non recreſcerent prohibiturũ, falſum id comperi facto periculo. poſtea verò ſcriptum à quibuſdam reperi illud ipſum: vt & de ricinorum ſanguine, qui ne ipſe quidem facto periculo promiſſa pręſtitit. Papias Laodicenſis apud Galenum lib. 4. de comp. ſecundum locos, euulſis palpebrarum pilis, mox dropace locum irritabat, deinde chamæleonem album tritum cum ranarum ſanguine permixtum illinebat. Plinius idem auxilium (lib. 32. cap. 7.) tradit, ſed pro chamæleone albo lacrymam vitis habet, quod remedium etiam poſtea repetit. Hoc verò loco Papiæ apud Galenum chamæleo albus tritus ammiſcendus, haud ſcio an rectè legatur, quum neq; Dioſcorides, neq; Galenus, neq; Plinius hoc de chamæleone herba tradant. De chamæleonte certe animali Dioſcorides tradit, quòd ſanguis eius æquè vt viridium ranarum pilos palpebrarũ denudet. Sed Paulus lib. 3. idem remediũ ſcribens: Locum verò, inquit, ſtatim ſanguine ranæ per ſe illines, aut cum cinere chamæleõtis albi, Cornarius. Ad ſupercilia piloſa, Chamæleonis ſeu laureolæ radicẽ permiſce cum ſanguine ranæ & vnge locum, Galenus Parabilium 2. 109. Pungentes in palpebris pilos vbi euulſeris, inuerſas genas recẽti ranarum aut cimicũ ſanguine illinito, ſinitoq; refrigerari, (exiccari.) vel chamæleõtem album vrito, ac cinerẽ ranarum ſanguine excipito, atq; vſus tẽpore ſaliua diluito, & poſt euulſionẽ pilorum inungito, Aetius 7. 67. Et mox, Vel cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium, vel herinacei terreſtris ſanguine ſubigito, & adiecta atramenti ſutorij commenſurata quantitate exſiccari ſinito, & vtere, cauendo ne pupillam attingas. Sanguis ranarum viridium, & ſanguis *alhalem* (cimicum) prohibet ortum pilorum magis quàm veſpertilionis, Auicenna. Ranunculum viridem comprehenſum acu cuprea pũgito, & ſanguine eius excepto palpebras de quibus pilos tuleris, (vulſeris,) ſubinde continge, nunquam renaſcentur, Marcellus. *Præterea quaſcunq; voles auertere ſetas,* (pilos palpeb.) *Atq; in perpetuum rediuiua occludere tela, Corporibus vulſis ſaniem perducito ranæ, Sed quæ parua ſitu eſt, & rauco garrula queſtu,* Serenus: videtur autem omnino calamiten intelligere, eamq; minimè mutam facere. Ranas quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: ſuccum earum qui ita effluxerit, admiſcent lachrymæ quæ ex alba vite emanat, atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu inſtillantes hunc ſuccum in veſtigia euulſorum. Meges pſilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes, & huc vtebatur multis (fortè, mutis) variiſq; per aquationes autumni naſcentibus, Plinius. ¶ Et alibi, Ranæ paruæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eadem mẽſura alij ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepiſſe, quoniam pſilothrum ſit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficaciſſimum, Hermolaus: Ego quidem, vt in *A.* ſuperius dixi, luridam ranam pro rubeta acceperim: omnis verò ranæ venenatæ ſaniem pſilothrum eſſe coniicio. Si quis cum ſanguine ranarum viridium confecerit *azarech*, (auripigmentum, Arnoldus in libro de venenis, (trita, & inde aliquis aurei pondus biberit, retinebitur eius vrina, Raſis. Paruæ ranæ viridis, quæ in arundinetis viuit, humorem corporis deraſum penicillis claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipſaſque carnes doloribus oculorum ſuperponunt, Plinius.

Cor-

Corpus ranæ,& maximè pinguitudo eius,facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc esse ex petrosa(arborea hortulana,vt Bellunensis habet,)& non domestica, Auicenna lib. 2. c. 596.& ex eo Syluaticus cap. 221. inter nocumenta ex rana rubeta. Sed de rana arborea, id est calamite, non de rubeta hæc accipi debere,tum Bellunensis testis est,tum Syluaticus eodem mox capite verba Mesuæi hæc citans: Adeps ranæ viridis quæ habitat in arboribus si linatur super ipsum(dentem)frangit ipsum. Auicenna tamen lib. 4. scribit,eius qui sumpto rubetæ veneno euaserit, dentes excidere.

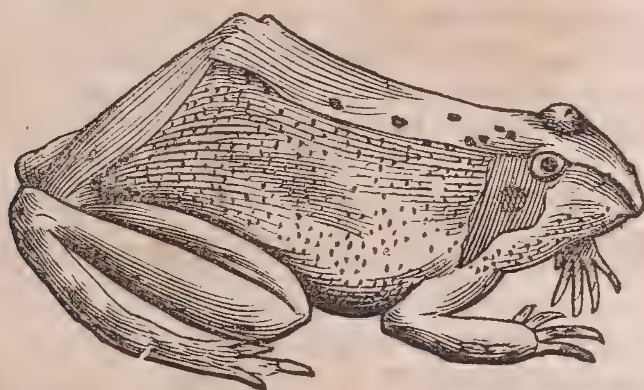
¶ Est parua rana in arundinetis & herbis maximè viuens,muta ac sine voce,viridis,si fortè hauriatur,ventres boum distendens,Plinius & ex eo Albertus. Videntur autem boues facilius hoc ranæ genus deuorare propter paruitatem eius & colorem herbaceum. Venenatos autem hos ranunculos esse coniicimus,quoniam & aliæ terrestres ranæ venenum continent:& de his ipsis psilothrum esse,& dentes eradicare authores prodiderunt,quod absq; vehementi & venenosa vi non contingeret. Vide infra in rana gibbosa,vbi docemus veteres videri calamiten ranam cum rubeta terrestri muta confudisse. Remedia quidem omnis ranæ venenatæ in rubeta coniungemus. *Venenatum e[illegible] animal.*

¶ Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem,vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana,quam Græci calamiten vocant,quoniã inter arundines fruticesq; viuat,minima omnium & viridissima,cinerem fieri iubent,Plinius. Produntur & ex rubeta rana ad sanguinem cohibendum remedia,vt in eius historia dicemus:nec non ex rana simpliciter. Ad alopeciam, Cinerem paruularum ranarum cum molli pice impone,Kiranides. Vide supra in Rana simpliciter. Ranunculos paruos exure,eorumq; cinerem cum pice,sæpe,vsquequo crassa facta sit feruefacta,illine,loco neq; raso neq; prius confricto, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compos. sec. locos. Vbi etiam ex Sorano idem remedium legimus,Ranas paruas vstas pici liquidæ tepidæ insperge, deinde neq; prærasis neque præfrictis illine. Et rursus ex eodem ad alopecias, Ranarum vstarum drachmas XVIII. pumicis vsti drachmas XII. (aliâs XV.)sinapis drachmas VIII. nitri drach. IIII. nucum vstarum drach. XXIIII. Item ex Archigene, Cineris ranarum minimarum in ollula vstarum partem vnam, muscerdæ, veratri albi, radicis calami vstæ, piperis albi, singulorũ æquales portiones aceto excipe, & ad præfrictum ac prærasum locum vtere. Vide supra in Rana aquatica *G*. *Ex cinere.*

H.

a. Nicandri Scholiastes ranam (viridem)quam mutam putat, κέρβερον dici ait. ¶ Epitheta. *Rauco garrula questu*, Serenus. Κωφὸς, ἄφθογγος, λαχειδὴς, ἐν δονάκεσσι θαμίζων, Nicander.

DE RANA SIVE RVBETA GIBBOSA, & aliis mutis ranis in genere.

RANÆ genus luridum & terrestre, ac vt ex ipso colore apparet, venenosum mutumq́, in hortis & syluis inter frutices reperitur apud nos, magnitudine qua vulgares aquaticæ ranæ, dorso gibboso vtrinque ad latera eminentibus ossiculis. videtur autem rubetis ad numerandum. Germanicè appello Gartenfrösch, id est hortensem ranam: aliqui Graßfrösch, id est graminis ranam, quòd in gramine degat. sed eodem nomine alij virides aquaticas à colore nuncupant. Et quanquam Io. Tzetzes in Variis 8. 167. omnem ranam terrestrem mutam esse scribit, gibbosa tamen ista non omnino muta est. nam cum in horto nuper vnam ense persequerer, clamabat etiam antequam ferirem. mutas tamen appellare licet, quod vocem (opinor) nisi vis aliqua exprimat, non emittant. Μάντις, rana in hortis, & species locustæ, Hesychius & Varinus. quãquã oxytona apud eos dictio est. Ego ranunculum viridem *mantin*, id est vatem appellari coniecerim, quòd voce sua pluuias præsagiat: muta enim rana vatis nomine indigna videtur. Inuenio & palustrem mutam inter venena hoc est *heliobátrachon*, diuersam à phryno, quoniam & signa & medicinæ variant, præsertim Aetio, Hermolaus. Scribit autẽ Aetius de rana rubeta lib. 13. cap. 54. & mox sequenti capite de rana palustri, non rectè intellectis, vt mihi videtur, Nicãdri verbis, quẽ imitatus apparet. Facit enim Nicand. duas ranas venenatas, primũ rubetã æstiuam palustrẽ & vocalẽ, deinde ranam viridẽ inter arundines degentem

& mutam siue surdam: nam & κωφὸν & ἄφθογγον vocat. Aetius verò rubetæ duas species facit surdam & non surdam, & priorem tantum exitiosam. deinde tertiam addit ranam palustrem. Atqui Nicander, vt dixi, primum statim phrynon, id est rubetam vocans, palustrem & vocalem esse ait, & veneni eius tum notas tum remedia describit, quæ apud Dioscoridem non leguntur. nam quæ Dioscorides habet, à Nicandro ad alteram ranam nempe mutam referuntur. Videtur autem Nicander vtranque ex istis venenatis ranis appellare phrynon, τὸν μὲν θερειόμενον καὶ λιμναῖον: τὸν δὲ ἄφθογγον ἢ κωφὸν λαχειδῆ καὶ καλαμίτην. etsi non calamiten dicit, sed quod idem valet, ἐν δονάκεσσι θαμίζων, id est arundineta frequentans. λαχειδῆ viridem interpretor, (Scholiastes eam vocem non attingit: sed videtur legisse λασειδέος, pro λασίου, propter hæc verba, τοῦ ἀφώνου καὶ δασέως: id est mutæ & hirsutæ. nos quidem rubetæ genus paruum, sed lurido colore vt maiores, pedibus clunibusq; hirsutum nouimus,) quasi λαχανοειδῆ, hoc est coloris olerum & herbacei. Scholiastes tamen rubetæ nomen palustri tantum conuenire ait: mutam verò illam, ranam esse, non rubetam, hoc est ranæ speciem à rubeta diuersam. Itaque Hermolaus Aetium non intellexisse videtur, nec Aetius Nicandrum: Nicander verò in re ipsa errasse, nisi concedere velimus viridem illam paruam, quam calamiten vocant & mutam authores, vsq; adeò venenatam esse: quod tamen hodie vulgus non putat, nec medici ipsi, nec mihi verisimile est: & reuera non est muta. Quòd si de hac sentiebant authores, magnitudinis discrimen addere debuerant, vt alibi solent, ranas virides paruas dicẽdo. Sed vt ea quoq; sit venenata, confudisse mihi veteres videntur ranulam hanc viridẽ terrestrem, cum altera rana terrestri venenata, nẽpe bufone seu rubeta terrestri. sin minus, ostendi cupio vbi nam de terrestri rubeta loquantur. Nam de palustri tantum rubeta scribunt, vt Dioscorides, Φρῦνος βάτραχος ἕλειος, &c. Omnino igitur in ea sententia sum, ranam terrestrem mutam vel duplicem esse, vel etiam triplicem: nẽpe bufonem seu rubetam terrestrem, rubetam gibbosam, & ranulam viridem, quæ tamen non omnino muta est, cum instantem pluuiam presagiat. Tzetzes etiam, vt dixi, ranam omnem terrestrem mutam esse scribit. Ad hæc, non virides solum inter frutices & harundines reperiuntur, sed rubetæ etiam aliquando, & gibbosæ quidem sæpius. Facile igitur confundere has differentias fuit parũ animaduertentibus. Vtcunq; est, nos remedia aduersus omnes ranas venenosas in Rubeta dicemus. Nicandri Scholiastes ranam mutam, hybernam quoq; dici ait, inde colligens quoniam poeta rubetam palustrẽ Φρῦνον θερφόμενον ἢ θερόεντα, id est æstiuam cognominat. sunt autem æstiuæ (inquit Scholiastes) vocales & innocentiores, hybernæ verò mutæ & exitiales. Verum Nicander ipse nullam vocat hybernã; & æstiuam vere etiam apparere, ac vernũ tempus voce sua inter algas prænunciare scribit. Alij æstiuam dici coniiciunt, quòd per æstatem venenum ex ea conficiatur: nimirum quòd tum temporis propter calorẽ venenum syncerius sit. nam in calidioribus quoq; locis ranarum genus nocentius est, vt Scholiastes tradit.

Triplex rana terrestris muta.

Descriptio ranæ gibbosæ.

¶ Ranæ gibbosæ, cuius hîc effigiẽ dedimus, duo quasi cornicula in dorso medio vtrinq; eminent. color ei viridis ferè, sed obscurus & subfuscus est. latera maculis ruffis scatent, sunt & digiti pedum ruffi. Dorsum supra thoracẽ paucis maculis nigris distinguitur. Venenosam esse ex ipsa specie coloreq; apparet. Hoc genus à serpentibus in syluis deuorari aiunt. Conduntur hyeme & ranæ pallidæ in hortis agentes, quæ non comeduntur, & mutæ sunt, Georg. Agricola.

DE RANIS RVBETIS TVM PALVSTRIBVS tum terrestribus: Et de remediis contra omnes venenatas ranas.

A.

Diuersæ authorum sententiæ de rubetis.

DE RVBETIS vel ranis rubetis non omnino conueniunt inter se authores tam antiqui quàm recentiores. nam & in aliis quibusdam discrepant, & in locis in quibus degant assignandis. Nicander & alij medici Græci *phrynon* suum, (sic enim rubetam vocant) palustrem tantum faciunt, (vide plura superius in Rana gibbosa:) Plinius & alij in vtroque elemento rubetam ex æquo viuere scribunt. distinguunt alij, primum in aqua viuere, deinde in terram progredi affirmantes. alij in sicco tantum. alij duplicem faciunt rubetam, vnam palustrem sui generis, & diuersam ab ea terrestrem: vnde opinionum variarum differantias sex colligimus. Ego, vt authores conciliem, quosdã vnum tantũ genus cognouisse existimo, siue palustre, siue terrestre tantum: alios vtrunq;. Et inquirendum est, an palustris quædam rubeta semper in paludibus agat: alia verò paludes, siue coacta deficientibus aquis, siue etiã sponte deserat. Ranæ rubetæ in terra & in humore viuunt, Plin. Rubeta vel rubetũ (sed posterior hæc vox Latina non est: Aggregator ranam rubeti dicit ex Kiranide) frequenter inter rubos & arũdineta degit, & tam in aqua quàm in terra ex æquo viuit, Albert. Sunt (*ranæ*) quæ in vepribus tantum viuant, ob id rubetarum nomine, vt diximus, quas Græci *phrynos* vocant,

Duplex rubetæ genus, vnũ palustre aliud terrestre.

vocant,grandiſſimæ cunctarum,geminis veluti cornibus,plenę veneficiorũ,Plinius,in hoc ſibi contrarius:cum alibi,vt iam recitaui,in terra & in humore rubetas viuere ſcripſerit. quod ego de minoribus rubetis verum eſſe puto;grandiſſimas verò quas bufones & boraces aliqui nominant,terreſtres tantum,quamuis non affirmo. Plinius verò grandiſſimas dicendo,non in rubetarum genere intellexit,quod non diſtinguit in ſpecies,ſed ſimpliciter inter ranas. Iam quòd geminis cornibus hoc genus inſigniri ait,id ego non rubetæ propriè dictæ aut bufoni, ſed ranæ mutæ illi tantũ quam ſuperius gibboſam nominaui conuenire puto,quæ quidem nunquam in humore degit, non tamen grandiſſima eſt,ſed communis aquaticæ ranæ magnitudine. Rubeta dicta eſt,quia in vepribus viuit, quanquam prius in aquis,poſtea fit terreſtris, grandiſſima cunctarum, geminis quandoque veluti corniculis, vt inquit Plinius,dorſum exaſperat,Hermolaus; qui addendo verbum *quandoq;*,fatetur non ſimpliciter aut omnibus rubetis id conuenire vt Plinius ſcripſerat. Sipontinus etiã in vepribus tãtum & inter rubos rubetam agere prodidit,Plinium ſecutus. Sic Marcellus Vergilius quoque, Sunt & quæ in ſicco agunt ranæ, vt rubetæ & calamitæ. Kiranides phrynon ranam in ſicco degentem eſſe ſcribit. Ranæ quædam terreſtres ſunt,quæ in humore etiam degunt,vt rubetæ aſperæ & venenoſę,lapidem in capite gerentes,Maſſarius. Is autem aſperas dicẽdo rubetas, ab Hermolao deceptus eſt,cuius in Corollario hæc ſunt verba: Miror quamobrem Dioſcorides φρῦνον, hoc eſt rubetam, λεῖον, quod eſt læuis, cognominari dixerit: niſi quis rubetæ duo genera conſtituat,lęuis & ſine cornibus,ex qua delibutorium venenum,ſicut ex paluſtri quoq; muta conditur,(hoc ſine authore ſcribit: & ego nullam paluſtrem mutam ſcio:) & aſpera cornutaq; propriè ſit buffo,cuius dorſum paulò ante ſcabrum eſſe diximus ex Aetij ſententia, Hæc ille. Impoſuit autem ei, vt video, codex Græcus manuſcriptus, in quo λεῖος pro ἕλειος,legit. quòd autem ἕλειος, id eſt paluſtris legendum ſit, tum ex Ægineta, tum ex Nicandri Alexipharmacis conſtat. & rectè codices impreſſi Dioſcoridis ἕλειος habent, vt & Vergilius interpres legit,ſed perperam tranſtulit,Rubeta vel muta paluſtris rana, cum Græcè nihil aliud legatur, quàm φρῦνος βάτραχος ἕλειος,hoc eſt, Rubeta rana paluſtris: Ægineta addit diſiunctiuam particulam φρῦνος ἢ βάτραχος ἕλειος, hæc lectio ex Nicandro etiàm cõprobari poteſt,qui poſtquã de paluſtri hac rubeta vocali egit,mox peculiariter de altera rana muta docet. Cæterũ Aetius 13. 36. de rubeta ſcribens quæ è paluſtri terreſtris euadit,Exaſperat (inquit) & vibrat terga dum ſpiritu expletur, hoc eſt cum inflatur per iracundiã. Sed hinc nemo cõiicerit læuem quandam eſſe rubetam,ab aſpera diuerſam. φρύνη interdum ſolo afflatu interimit Ælian. de animal. 11. 11. Rubeta ranæ ſpecies eſt, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit, vnde & rubeta appellatur, Aetius interprete Cornario. Gręca mihi hæc ſcribenti ad manum non erant: ſed faciunt huc quæ apud Varinum legimus, φρυνέος pro φρῦνος, abundãte ε vocali, εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ ἀπὸ τοῦ φερέσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τὸ χερσαῖον, Etymologus. Rubetã poeta bufonem vocat, duo eius genera ſunt: altera terrena, quæ in domibus & vepribus agit: altera paluſtris, quæ ſui generis vocem ædit, Georg. Agricola. Nos paluſtres quaſdam & paruas rubetas, (de quibus Agricolam quoque ſentire puto,) vocamus Güllenfröttle, id eſt rubetulas lacunarum (quòd in lacunis & circa ſterquilinia reperiantur:) & Mönle, quaſi paruas ſalamandras aquaticas, quòd ſimiliter & venenoſæ ſint & in aquis degant, colore etiam ventris ſimiles. Hæ ſemper paruæ ſunt, ventre pallido ſiue citrino, punctis quibuſdam diſcolore; & ſuo quodam ſono vocis vtuntur. nam cæteri bufones terreſtres continuatum quendam ſonum ædunt *grugrugru*. Hæ fortè RANÆ SCINCOIDES ſunt, (quòd ſcincos aquaticos, ſiue ſalamandras aquaticas, vt nunc ſcripſi, rẽferant,) quas Alexander Benedictus ſcribit, numeroſius quàm par ſit enatas, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagium eſſe putrificam materiam vberius indicante natura. niſi fortè phrynoides dicendæ ſint: Ariſtot. enim in probl. lib. 1. copiam τῶν μικρῶν βατράχων φρυνοειδῶν annum morboſum futurum ſignificare ait. Rana in paludibus degit: item genus quoddam ranunculi cœnulentũ in dorſo, croceis in ventre maculis, quod non clamat niſi poſt quartam horã diei feruente ſole, Albertus. Hoc idem nimirũ genus eſt bufonis, quod recentiores quidam barbari CORNVTVM vocant, non ab eminentibus (vt in rubeta Plinij) veluti cornibus, ſed à ſono vocis, quo cornu ſeu tubam imitatur quodammodo. In Galliis eſt bufonis genus, quod cornutũ dicitur, à voce qua cornicinẽ refert. colores habet duos, tetrum (luridum ſeu fuſcũ) & croceum. Verno tẽpore prodeunt hæ ranæ, & vocem inſtar tubarum binæ inuicem emittunt. In ſola Gallia vocales, elatæ voce amiſſa mutæ ſunt, Liber de nat. rer. Rana cornuta coloris eſt (inquit Albert.) cinerei fuſci, & crocei in ventre: & moratur in paludibus putridis, frequens clamore. extra Galliã, ſi quis efferat, vocẽ ædere aliqui negarunt: ſed id falſum eſſe expertũ ſe Albert. ait, quum per totã Germaniã altiſſimè clamẽt. Hæc ſcripſerã cum ex agri Tigurini loco iuxta arcem Kiburgam, rubetæ genus paruũ mihi allatũ eſt, duplo minus ferè cõmuni rubeta, cætera ſimile, quod iam ſub trunco vt illic per hyemem lateret ſe abdiderat. erat enim initium Septembris. tergo lurido, aſpero, ventre ex fuſco albicante, oculis aureolis: clunibus cruribuſq;, ſed præcipuè digitis poſterioribus, piloſis. Has ranas alibi nullas aut rariſſimas haberi aiunt: vocem eis argutiſſimam eſſe, quæ tubæ aut campanæ inſtar audiatur etiam ex longinquo: degere ipſas non in aquoſis ſed in aridis locis. Vêre vocem ſuã emittere & æſtate: cum veſperi clamant, nocte ſequentẽ ſine pruina futurã certò ſperari.

Cur dicta ſit rubeta.

Bufo cornutus. a voce quæ inſtar tubarum editur.

Rubeta minor Kiburgi.

autumno & hyeme non audiri. ¶ Rubeta, id est buso, Niphus. Busso à nonnullis *f.* duplici scribitur, quod non probo. Buso rana terrestris nimiæ magnitudinis, Grammaticus quidam. Inuentúsque cauis buso, Vergilius 1. Georg. Borax (vox corrupta à Græca βάτραχος) species est busonis, susci coloris & maxima, ita quòd cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & cõsueuit aliquando partum suum super dorsum gestare, lapidem in frõte habet, &c. Albertus. Rubetis aliquando cauda initio est, quam post amittunt: ob id in stagnis cum adhuc pusillæ sunt, mutili ruribus vocantur, Hermolaus. Luridam ranam apud Varronem rubetam intelligo, non calamiten vt Hermolaus: causam dixi in ranunculo viridi *A.* ¶ *Zab* צב, Leuitici 11. R. Salomon interpretatur reptile simile ranæ: alíqui busonem accipiunt, & nomen ab inflatione factum putant. ego crocodilum interpretor aut scincum, (vide in Crocodilo *A.*) Illyrij quidem hodie ranam omnem *zaba* vocitant, busonem Hispani *sapo escuérco*. *Koach*, כח, quoque Leuitici 11. variè interpretantur, camæleontem, crocodilum, lacertam, rubetam: vide in Chamæleonte *A.* Triorches, phrynus & ophis (id est buteo, rubeta & serpens,) inter se pugnant, Aristot. hic Albertus habet, Pugnant *frichachys*, & *coronos*, id est coruus aquaticus: tyrus autem aquaticum animal vocatum *tribaue*, deuorat vtrunque istorum: quibus verbis nihil ineptius dici poterat. Auicennæ interpres, vbi de nocumentis veneni rubetæ agitur: Corpus ranæ (inquit) & maximè pingue eius, facilem reddit dentium eradicationem. videtur autem hoc esse ex petrosa, (hic Bellunensis pro petrosa arboream hortulanam reponit,) & non domestica, &c. Auicenna 4.6.2.8. ranas lacunales virides nominat, & marinas rubeas, pro rubetis simpliciter: & mox sequenti capite ranas citrinas, pro ranis palustribus venenatis vt Aetius habet, 13.54. & 55. Et rursus 4.6.5.25. de morsu ranæ marinæ rubeæ, pro rubeta simpliciter ex Aetio 13.36. Mare quidem Hebraica lingua de stagno etiam & palude dicit. rubeas verò interpres fortassis pro rubetis dixerit, vel à viridibus distinguendi causa. Græci rubetam φρῦνον appellant, vt supra ex Plinio & aliis ostendimus. debet autem hæc vox semper penanflexa scribi, quoniam penultimam lõgam habet, non (vt à quibusdam scribitur) paroxytona. *Misoxus*, id est rana terrestris venenosa rubea, Syluaticus. est autem vox corrupta à Græca μύοξος, quæ non rubetam sed glirem significat, vt in Gliris historia ostendi: & à Syluatico ipso alibi *miosos* glis exponitur. Quamobrem errauit etiam Gillius qui in Æliano suo μυοξὸς (ex Oppiano) busones interpretatur. Ranam rubetam Nicander φρῦνον θερόεντα, hoc est æstiuam cognominat: vide supra in rana gibbosa. Καρπίας Varino rana simpliciter exponitur: Gelenius noster affinem putat hanc vocem Germanicæ Krott, qua rubetam significamus. Rubeta Italicè nominatur *rospo, botta, boffa*, teste Lucio Scoppa. & à quibusdam *chiatto*, (apud Rhætos qui Italicè loquuntur *chatt*:) vel *zatto*, vt in Longobardia. item *buffo, buffa, buffone*. ab aliis *ramarro*, qua voce Matthæolus Senensis, magis propriè puto, pro lacerto minore vtitur. Ranæ quædam terrestres sunt, vt sunt mutæ, & rubetæ: quæ & racanellæ quasi raniculæ vocantur: & non comeduntur, quoniam sæpius cum busonibus coeunt, quam ob causam malignæ reputantur, Monachi in Mesuen. Scoppa rubetam etiã *ranauoto*, & *ranonchia de rubetto* interpretatur: quæ voces diminutiuæ sunt, & fortè ad ranunculũ viridem pertinent. nam & in Gallica lingua aliqui confundunt, crassam vel crassantium. vt ipsi scribunt, (*graisset*, *ou verdier*,) vulgò dictam ranam, rubetam interpretantes, quæ omnino ranunculus viridis est: rubeta verò Gallicè *crapault* vocatur, circa Neocomum *boug*. Hispanicè *sapo escuérco*. Germanicè Krott, nomen in Heluetia fœmininum, Argentinæ & alibi masculinum: alij scribunt Krote. Terrestrem priuatim vocamus Gartenkrott, id est hortensem rubetam: (licet nonnulli ranam gibbosam supra descriptam sic appellent,) Saxones Quapp. Flandris rana est Puut/ rubeta Padde. Anglis *tode*. Illyrij omne genus ranæ *zaba* vocitant.

De busone.

Nomina diuersarũ linguarũ & nationum.

B.

De paruis palustribus seu lacunarum potius rubetis, quas & cornutas vocant à sono vocis, præcedenti capite scripsi: vbi etiam cornibus exasperari rubetarum dorsum, quod Plinius scripsit, hactenus mihi non visum dixi: & vnum tantum rubetæ genus, quod ranam gibbosam appellaui, ossibus cornuum ferè instar eminentibus in dorso mihi cognitum esse. Rubeta quæ palustrem vitam in terrestrem mutat, animal est magnitudine nihilo minus testudine parua, Aetius. Similis ranæ est, sed pedibus breuioribus, inertiorīq; & turgidiore corpore, Mich. Herus. Color busoni cinereus pellis densissima viscosáq;, ita vt magnis etiam ictibus non lædatur, Albertus: durissima, vt baculis etiam ægrè vulneretur, Matthæolus Senensis. Buso quem ipse nuper inspexi, mense Iunio captum iuxta sterquilinium, lurido & fusco seu nigricante colore erat, crassis & deformibus membris, cute maculis & veluti pustulis quibusdam exasperata, torpido & ignauo corpore: maculis nigris, præsertim in lateribus: ventre turgido inflatóq;. cum baculo tangerem & ferirem, aridiusculus sonus ob asperam duritiem cutis, & tanquam ex concauo reddebatur. capite crasso latóq;: dorso plano, non ita eminente vt in mutis illis ranis quas supra gibbosas nominaui. Sub capite circa collum parte prona (id est terram spectante) color pallidus vel subflauus erat. Apocynon appellant officulum in rubetæ latere compertum sinistro, quoniam canum impetus inhibeat: nam aliud ad superstitiosos similiter vsus in dextro latere quæritur, vt in *G.* recitabitur. Ibidem dicam de lapide quem busones quidam in capite gestare falsò creduntur. In Hispaniæ partibus illud præcipuè boracis genus reperitur, quod lapidem in

Descriptio Rubetæ.

in fronte portat, Obscurus. Borax species est bufonis, colore fusco, maximi, &c. (vt in *A.* retuli,) quæ lapidem in fronte gerit, Albertus. ¶ Buso animal aspectu fœdissimo, fertur habere cor in gutture, *Cor.* nec facilè interfici nisi per medium guttur transfigatur, Obscurus. Rubetæ iecur omnino vitiatum *Iecur.* est, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Aristot. de part. 3.12. Iecur ei duplex assignatur, vt capite septimo recitabo. Rubeta perquam exiguum habet lienem, Aristot. Dicta *Lien.* eius oua ventri subdita sunt, Idem. Pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt mo- *Oua.* do quo eà quæ animal generant, mare superueniente. habent verò in quod meatus (genitales) contin- *Coitus.* gant, & quo per coitum adhæreant, vt rana & pastinaca, & reliqua generis eiusdem, Aristot. ego legendum coniicio, vt rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνες legitur, id est pastinacæ, pro quo φρῦνοι repono. Rubetis aliquando cauda initio est, quam post amittunt: ob id in stagnis cum adhuc pusillæ sunt, mutili ruribus vocantur, Hermolaus.

C.

Rubetæ dictæ sunt quòd ferè in rubis & vepribus degant, quanqum & amphibiæ sunt, quædam *Vbi degãt* terrestres, quædam palustres tantum, aut maiori ex parte, vt pluribus exposui superius capite primo. *rubetæ.* Humida loca & marcida incolit: Solis claritatem odit, nec facilè sustinet. interdiu latet, noctu progreditur, præcipuè per vias tritas ab hominibus, Obscurus & Albertus. Æstate incolit subterranea & vmbrosa loca, Ponzettus. Interdiu non apparet nisi locis admodum solitariis: & non egreditur de terra nisi tempore pluuiæ, Albertus. In terra humida & opaca, & inter sæpes versari gaudet, Mich. Herus. Conditur hyeme, Georg. Agricola. ¶ Sub terra habitat, & humore terreno viuit. herbas & *Quibus* lumbricos aliquando comedit, Albertus. Bufo terra vescitur, idq; pondere & mensura. quantum *vescãtur.* enim anteriore pede concludere potest, hoc illi pro cibo quotidiano est. timet enim ne sibi terra pro cibo deficiat, Author de nat. rer. Dicitur de buffone quòd de terrestri humido nõ edit, nisi quantum manu semel capere potest, timẽs quòd ei tota terra non sufficiat. sed hoc à vulgo acceptũ est, nec vllo experimẽto constat, Albert. Hinc est quod superioris sæculi (apud Germanos) pictores, auaritiam *Auaritia* expressuri, mulierẽ bufoni insidentẽ pinxerunt, Mich. Herus. Saluia libenter vescitur, cuius radix ta- *per mulie-* men ei letalis est, Physiol. Rubeta etiã apes interimit. subiẽs enim aditus aluei, afflat, & obseruans ra- *rem bufo-* pit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus potest, sed ab apiario facilè interimitur, Aristot. vide *ni insidẽ-* mox in *D.* ¶ Animalia quæ habent spiritus subtiles & debiles, noctu vident non interdiu, sicut bufo- *tem ex-* nes, Gordon. videtur autẽ bubones aues nocturnas intelligere, quæ ab Italis & Hispanis bufones di- *pressa.* cuntur. Credi autem potest etiam bufo noctu cernere, quoniam noctu progreditur, interdiu latet, vt *Noctu vi-* aues pleræq; omnes quæ idem faciunt. ¶ Ranæ terrestres, vt mutæ & rubetæ, non comeduntur: *dent.* quoniam sæpius cum buffonibus coëunt, Monachi in Mesuen. Bufo ex putredine vel corruptione *Vnde na-* terræ nasci putatur, Obscurus. Ex bufonis cremati relicto cinere bufo viuus regeneratur, nec tan- *scantur.* tum vnus, sed etiam plures, Physiologus. In Dariene prouincia noui orbis aër insaluberrimus est, vtpote cœnosa & paludibus fœtidis septa: imo vicus ipse palus est, vbi ex guttis mancipiorum dextra cadentibus, dum irrigant pauimenta domus, illico bufones gignuntur: vti alicubi ego ipse in pulices guttas illas æstate conuerti, Pet. Martyr. ¶ De voce quam ædant tũ palustres paruæ rubetæ, tum terrestres maiores, satis dictum est supra cap. primo. ¶ Gosturdi aues (alaudæ cristatæ) dicuntur oua in terra parere & rarò fouere: vnde vulgus mentitur hæc à bufonibus foueri, Albertus. Scribit autem author libri de nat. rer. vulgò ferri gosturdorum oua à bufone foueri, & pullos demum exclusos à parentibus curari. ¶ Non saliunt rubetæ vt cæteræ ranæ, sed propter corpus ignauum, turgidum at- *Incessus.* que iners, & pedum quoq; breuitatem, tardè procedunt. Iratæ tamen aliquãdo manifestè insurgunt, & lædendi animo, vt Aetius scribit, insiliunt. ¶ Borax cum tangitur, inflatur, Obscurus. Rana quæ *Obstina-* rubet, deterior est. hæc mense Augusto os ita occludit, vt neq; cibi potúsue sumendi causa, neq; vocis *tio.* ædendæ aperiat. quòd si manu vel baculo vrgeas, ægrè tamen aperies, Author de nat. rerum. Itali *ramarro*, id est bufoni (secundum alios lacerto paruo) similem vulgò dicunt esse hominem, qui conceptam iram non remittit antequam se vlciscatur, obstinatus potius moriturus. aiunt enim bufonem si quid in os ei inseratur, vt ferrum aut aliud quidpiam, id non dimittere, sed subinde mordicus tenere, vt moriatur potius quàm remittat. Itaque auarum etiam hominem & nimium tenacem bufoni comparant. ¶ Vtraq; rubeta (tum terrena tum palustris) si bacillo sæpius verberetur, inflato corpore, *Virus.* virus primo è clunibus exprimit, deinde lacteis quibusdam guttis sudat, grauiter odoratis & putidis. occiditur autem difficulter, Georg. Agricola. Nostri humorem illum venenosum retro eiaculantes rubetas, meiere dicunt, sed impropriè. nulla enim vesica neq; vrina ranis. Obseruaui etiam ipse nuper humorem quendam à rubeta capta excerni. ¶ Rubeta frigidissimum est animal, Obscurus: *Frigidi-* perquam frigidum & humidum, nam nisi abundaret in eis humiditas, corpora earum non auge- *tas.* rentur tam cito, Ponzettus. Tota prauo temperamento afficitur, Aristot. ¶ Peculiari quadam herba vtitur qua vitam (*visum*, vt legit Io. Vrsinus) recuperat, ruta verò interficitur, Obscurus. Saluia delectatur in cibo, cuius tamen radix ei letalis est, Idem. Bufo primo aqua perfusus, & postea salsus, crepat, & tandem consumitur vsque ad ossa, Albertus.

D.

Iracūdia. Lædendi ſtudium. Rubeta apes interimit. Rubeta hoſtes Talpa. Aranea. Lacerta. Coluber. Serpens. Fabula de Bufone ab aranea interfecto. Catus. Buteo. Sputum. Ruta. Odor vineæ florētis.

Rubeta animal eſt perquam iracundum, & ſi quid ei obtenſum mordicus arripuerit, mori potius quàm remittere velit, vt in *C.* dixi. Verberata ſæpe virus è clunibus emittit, & inficit verberantem: Exaſperat & vibrat terga dum ſpiritu expletur, atque ob id ipſum ardentior euadit. ad lędendum itaque & manifeſtè inſurgit, & ſaltibus interpoſitum ſpatium contrahit, raro quidem morſum infligens, verum anhelitum conſueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam ſi anhelitu contingat tantum, eos qui propè ſunt lædat, Aetius & Auicenna. Inflat ſe irata, tam proteruè audax, vt inſiliat quoque proximum, quanquam ſuſpirio ſe frequentius quàm morſu vindicans, bufo inde vt arbitror à Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ Rubeta apes interimit, vt ex Ariſtotele recitaui in *C.* Apibus aquantibus ranæ inſidiantur: nec hæ tantum quę ſtagna riuoſque obſident, verum etiam rubetæ veniunt vltro, adrepenteſq; ſufflant. ad hoc prouolant, confeſtimq; abripiuntur, nec ſentire ictus apum ranæ traduntur, Plinius. Apibus nocent rubetæ & ranæ lutariæ, Ælianus. Expertus ſum quòd talpa auidè paſcitur bufonibus & ranis. reperi enim talpam quæ ſub terra pede fortiter tenebat magnum bufonem: qui iam fugiens è terra totum corpus ſubduxerat & altam vocem propter morſum talpæ ædebat, ſed ranæ etiam ac bufones, (quod & ipſum experimento mihi conſtat,) mortuam talpam edunt, Albertus. ¶ Bufo nunc cum aranea, nunc cum lacerta, quandoque verò cum colubro, vel etiam cum ſerpente prælium ſubit. læſus autem veneno alterius animalis venenoſi à plantagine remedium accipit, Phyſiologus. Cum aranea pugnat & ab ea vincitur. nam cum illa frequenter pupugerit, nec bufo vlciſci ſe poſſit, vſq; adeò inflatus turget, vt medius crepet & moriatur, Obſcurus. Borax pugnat cum aranea, ſicut & ſerpens. aranea quidem ſupernè filo ſuſpenſa deſcendit, & cerebrum vtriuſuis eorum pungit. bufo autem iraſcens inflatur, & aliquando crepat ob venenum araneę, Albertus. Accepi ab iis qui ſpectarunt (inquit Eraſmus in Amicitia inter Colloquia) ſimile diſſidium araneo eſſe cum buffonibus, (quale cum ſerpēte,) ſed buffonem ictum ſibi plantagine admorſa mederi. Audies (alloquitur ſuum congerronem) fabulam Britannicam. Scis illic cōclauium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cum eſſet commodum. Is quum à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffonē certa mors erat, non amoueri quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt vt monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto filo ſe librat, & buffoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit buffo, ſed non eſt auulſus. Repetitur ab araneo, magis intumuit, ſed vixit. Tertio ictus, abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo, Hęc ille. Catus cum bufonibus quoq; pugnare dicitur, Obſcurus. Catus ſerpentes & bufones interficit, ſed non edit: & læditur veneno, niſi aquam ſtatim ſuperbibat, Albertus. Rubetam rapit exeditq; buteo, Ariſtot. item accipiter rubetarius. Et alibi, Buteo, rubeta ac ſerpens pugnant. ¶ Martion Smyrnęus rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas aliaſq; ranas, Plinius. Borax herba peculiari vtitur qua vitam (aliàs *viſum*) recuperat, ruta verò interficitur: & odorem florentis vineæ fugit, Obſcurus & Albertus. Serpentes quoq; rutam & vineæ florentis odorem fugere legimus. Ciconia bufonem non niſi in magna fame comedit: vnde venenoſa bufonis natura intelligitur, Liber de nat. rerum.

E.

Vſus ex rubetis. Prognoſtica tempeſtatis.

Carnibus rubetarum in hamum poſitis, purpuras præcipuè allici certum eſt, Albertus & Iſidorus ex Plinio, qui hoc de ranis ſimpliciter non de rubetis ſcribit. Nicander rubetam paluſtrem in algis clamore ſuo veris aduentum prænunciare docet. Rubetæ paruæ terreſtres cum veſperi ſuum inſtar cornu aut tubæ ſonum ædunt, noctem ſequentem abſque pruina futuram certò pollicentur. Bufones cum veſperi è cauernis egrediuntur, magni præſertim & multi numero, pluuiam præmonſtrant, Gratarolus.

F.

Bufonum eſus.

Hiſpani quidam cum in Beragua inſula noui Orbis ad extremam famem redacti eſſent, ægrotus quidam bufones duos coctos emit pro duabus lineis auro intexto ſubuculis, quæ aureis Caſtellanis ſex vendi poterant, vt ſcribit Petrus Martyr lib. 10. Oceaneæ Decadis 2. & rurſus circa finem lib. 2. tertiæ Decadis.

G.

Remedia ex rubetis. Ad podagram ſanandam.

Rubeta frigidiſſimum eſt animal, Obſcurus. Saſerna in libris de agricultura, ſi quem glabrum facere velis, ranam luridam (rubetam intelligo, vt dixi in ranunculo viridi *A.*) coniicere in aquam iubet, vſquequo ad tertiam partem decoxeris, eaq; vngere corpus, Varro. Rubetæ ſanguis pſilothrum eſt, Kiranides. ¶ Sunt ex recentioribus qui rubeta arida buboni peſtilenti impoſita venenum mirè extrahi doceant. ¶ Acopon ex rubetis quod omnem affectionem tollit, deſcribitur apud Aetium lib. 12. cap. 44. his verbis, Radicis cucumeris agreſtis viridis libras ſex, olei dulcis libras ſex, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, ceræ, cuiuſque ſeſcuncem, ranas rubetas appellatas viuas numero ſex. rubetas traiecto per pedis plantam filo in oleum demiſſas donec flacceſcant coquimus: deinde extractis per plan-

tas filo traiectis ranis, ſylueſtris cucumeris radicem viridem conciſam iniicimus, atque donec vires ſuas in oleum tranſmittat coquimus & excolamus. Poſtremum liquefacta, itidem percolata, ad oleũ addimus, & in vitro reponimus. Vtere mane & veſpere ad podagricos, arthriticos, iſchiadicos, & reſolutos. Per huius vſum nouimus homines à podagra & chiragra toto corpore diſtortos, poſt lauacrum, in tantum conualuiſſe, vt citra omnem offenſionem obambularent. Quandoq; apparauimus, inquit Aſclepiades, hoc pharmacum, additis ad hanc deſcriptionem ſamſuci libra vna, vnguenti crocini libra vna, opobalſami quadrante, ſanguine teſtudinum numero decem, Hæc Aetius. Simile autem paulò poſt ex Galeno adſcribam. Ab hoc differt quod legitur apud Galenum lib. 7. de compoſ. medic. ſec. genera: Hoc, inquit, vſus vir xyſticus, (athleta,) & acopi & malagmatis modo, à toto affectu conualuit. confectio ſic habet. Olei veteris Sabini, cucumeris agreſtis radicis, ceræ, apochymatis, adipis ſuillæ veteris, ſingulorum libras tres. ranarum rubetarum magnarum numero tres, vel ſi hæ non ſint paruarum (nimirũ viridium quas calamitas vocant,) quinque. medullę ceruinæ, aphronitri, ſulfuris viui, olei laurini, irini, ſingulorum vnc. tres. vnguenti malabathrini, ſampſuchi, vtriuſq; libram. Radices in craſſiora fruſta ſectas, ac in oleum ſimul cum ſampſucho coniectas, ſupra prunas incoquito. vbi radices inaruerint, humorem exprimito. radices quidem & ſampſuchum abiicito: ranas in ſportulam textam imponens, huiuſq; oras conſuens, & oleo expreſſo committens, rurſus vas coopertum igni ſupraponito, vbi iam ſatis magnum temporis ſpatium interceſſerit, vt ranæ colliqueſcant, (contabuerint,) ſportula depoſita humore expreſſo abiiciatur. Reliquo oleo liquabilia indito, mouens ſine requie. poſtremo medullam & galbanum (ſic etiam Actuarius habet. vnde apparet galbani mentionem & pondus ſuperius omiſſa) adiungito. Poſtquam ſoluta fuerint, ab igne tollito, ac modicè refrigerari permittens, arida tunſa, ac tenuiſſimo cribro ſecreta inſpergito, mouens aſſiduè. Tum in mortarium effuſis, iterumq; tunſis, malabathrini vnguenti pondo & ſemiſſem (pondo tantum, id eſt libram, vt ſupra. ſic & Actuarius habet) adiungito, & rurſus tundito. excepta vaſe plumbeo vndiq; obturato, vt nihil perſpiret, ſeruato. Vtêris medicamento interim vt malagmate, facta morbi inclinatione, interim vt collinitione. nam pharmaci quod ſatis eſt capientes, ſoluenteſq; vnguento, vt cerati liquidi ſpiſſitudinem habeat, vtimur, Hucuſq; Galenus: ex quo ad verbum eandem deſcriptionem mutuatus eſt Actuarius in libro de medicamentorum compoſitione. Rurſus eodem loco apud Galenum habetur & aliud acopum ex rubetis Flauij Clementis ſimile illi quod ſuperius ex Aetio retulimus. & mox aliud pretioſum & ex multis medicamentis compoſitum, Pompeij Sabini, quæ breuitatis cauſa relinquimus. In priore quidem parando oleum diuiditur, ita vt in vna eius parte radices cucumeris agreſtis coquantur, in altera ranæ: deinde percolatis iis mixtiſque liquabilia adduntur, vt galbanum, terebinthina, cera, medulla. Sunt etiam qui teſtudinum (terreſtrium) ſanguinem, & alia quædam adiiciant. Rubetæ quinque miſcentur acopo Piſcatoris alteri, apud Galenum de compoſ. medic. ſec. genera lib. 2. Rubetæ multæ decoctæ in oleo cum ſummis thymi ramulis, & preſſus & ſale (& expreſſæ & illitæ) per triduum continuè in camino balnei, podagricos ſanant, Kiranides. ¶ Ranam rubetam & adipis vrſinæ vncias tres cum olei veteris ſextariis tribus in olla rudi ad medias decoquito, deinde colato. hæc vnctio frequenter adhibita, non ſolum neruos confirmat (arthriticis,) ſed & paralyſin repellit & reprimit, Marcellus. Ad ſcabiem equorum: Rubetam occiſam cum vino & aqua in vaſe æneo coquito, & hoc decocto ſiue liquore (ἰχῶρι) inungito, Eumelus in Hippiat. Græcis.

¶ Rubeta decocta & in aqua potui data, ſuum morbis medetur, vel cuiuſcunque ranæ cinis, Plinius. Et alibi, Omnium quadrupedum morbis capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas, mederi reperimus. Ranarum cor adalligatum frigora febrium minuit. maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ. Iecur eius (rubetæ) vel cor adalligatur in panno leucophæo, Plinius. ¶ Ranæ rubetæ occiſæ in fumo arefactæ particula, quanta videbitur, in linteolo inuoluta, & ex licio collo ſuſpenſa eius cui nares ſanguine fluunt, mirè prodeſt, Marcellus.

Ad ſanguinem narium ſiſtẽdum.

Audio Fridericum Saxoniæ ducem noſtra memoria, ad ſanguinem ſiſtendum, bufonem veru ligneo transfixum & in vmbra diligenter arefactũ, inuolutum ſindone manu tenendũ dediſſe laborantibus, donec intra manum incaleſceret, ita ſanguinem mox repreſſum: cuius rei rationẽ non video, niſi quod horror & metus facit, ſanguine ad cogitationem de animali tam contrario naturæ hominis refugiente. ſed forſan illum qui tenet aut alligatum gerit, quid linteolo contineatur ignorare oportet, vt in pleriſque iſtis ſuperſtitioſis amuletis. Bufones hodie ſuſpenduntur aëre vt areſiant, & præſentiſſimo remedio ſiſtunt omnem fluxum ſanguinis, Chriſtophorus Salueldenſis. Alij cinerem rubetæ, vt ſanguis ſiſtatur aſpergi volunt, cui remedio ratio non deeſt. Vide etiam in Rana *G.* *Buffo vſtus ſiſtit naturæ dote cruorẽ*, Io. Vrſinus: cui Iacobus Oliuarius ſcholiaſtes adiicit, nihil melius ſanguinẽ ſiſtere. Plin. tamen hanc vim non rubetæ, ſed aliarũ ranarũ cineri attribuit: Ad ſanguinẽ ſiſtendum (inquit) & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana calamite, minima omnium & viridiſſima, cinerẽ fieri iubent. aliqui & naſcẽtium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo combuſtarum, cinerem, ſi per nares fluat, iniiciendum. Corium bufonis & teſta teſtudinis ſicca tritaq;, vel etiam vſta, puluere aut cinere fiſtulis immiſſo, ſanant eam prius mortificatam, Arnoldus in Breuiario 3. 21. Et paulò poſt: Bufo, quantus haberi maximus poteſt, exentera-

Ad fiſtulas ſanandas.

tus, totus impleatur radice laureolæ trita & ſtercore gallinæ, & ſale cum vnguento ex althæa commixtis: & ſic in veru aſſetur donec combuſtus ſit, ita vt cum omnibus illis quibus farctus eſt conteri poſſit. Colligenda eſt etiam emanans pinguedo: & de ea quandoq; modicum in fiſtula & de puluere omnium prædictorum ponatur. hoc puluere ruſticus quidam, vt ipſe mihi retulit, omnes fiſtulas in quauis parte corporis abundantes curabat.

Remedia ex cinere bufonum.

Cum mulieris mamilla ob lactis abundantiã ſuppuratur, & cancroſa fit, ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunq; modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſq; eiuſdem ponderis cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaq; & luto munita, ita vt in medio tantum foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo: & hoc cinere vtitor, Innominatus. Interdum hæmorrhoides tantum dolorem inferunt, & adeò largum ſanguinem profundunt, vt ſæpe totum hominem breui exhauriant. Huic malo Nicolaus Florentinus emplaſtrum ſuperimponit è cinere bufonis, cuius virus (vt & ſcorpionum) aduſtione conſumi ſcribit libro de curandis morbis capite de hæmorrhoidibus. Nam & ſanguinem (inquit) hæmorrhoidum ſiſtit, & dolorem ſedat, & ipſas delet. Hoc cinere ad eundem affectum tanquam ſecreto quodam remedio, vſum eſſe audio Lutetiæ quoq; inſignẽ quendam medicum. Contra venena marini leporis & rubetæ, cinis eorum remedio eſt in aqua potus, Obſcurus. Albertus ſimpliciter horum animalium cinerem remedium eſſe ſcribit contra venenum ipſorum. Podagris articularibuſq; morbis vtilis eſt rubetæ cinis cum adipe vetere. quidam & hordei cinerem adiiciunt, trium rerum æquo pondere, Plinius. Articulis & pedibus prodeſt ranæ rubetæ exuſtæ cinis, cum ſambuci coliculis tritis & ſeuo hircino vetere permixto & decocto, pariterq; impoſito, Marcel. Samonicus paruam ſambucum cum hircino ſeuo (abſque rubeta) ad podagram commendat. Sunt qui equis puluerem ex bufone (vſto nimirum) in oculos albugine aut ſimili vitio laborantes inflent. Puluis bufonis exenterati, combuſti in pignato, pannum oculi corrodit, Albertus de Villanoua. Falconi bufo vſtus in paſtu datur, ſi pennæ eius à tineis exedantur, Albertus. ¶ Ranam recentiores quidam vocant vlcus latum nigricans & peſtilens (carbunculum puto rectius vocaturi) quo boues interdum, niſi curentur, nono die pereunt. curatur autem cuſpide lignea, qua rana rubeta transfixa fuerit vel ſimpliciter, vel etiam in ea arefacta. ¶ Corpus ranæ, & præſertim pingue eius, facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc eſſe ex petroſa, (arborea hortulana, Bellunenſis) & non domeſtica, Auicenna & Syluaticus inter nocumenta rubetæ. Vide ſupra in Ranunculo viridi G.

Ex ſanguine.

Rubetæ ſanguis pſilothrum eſt, Kiran. Vide initium huius capitis. alij ranæ viridis paruæ ſanguini hanc vim adſcribunt.

Ex oculis.

¶ Ranæ terreſtris dictæ oculi recipiuntur in vnguentum contra lumbricos numero 59. apud Nic. Myrepſum.

Mira & ſuperſtitioſa de rubetis.

¶ De rubetis ranis quæ in vepribus tantum viuunt, mira certatim tradunt authores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo quod ſit in dextro latere in aquam ferventem deiecto, refrigerari vas, nec poſtea feruere niſi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibuſque eroſis, ſingula in ſolium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere, quo deiecto feruere videatur, apocynon vocari, (Chriſtoph. Salueldenſis Germanicè interpretatur die zacken in krotten:) canum impetus eo cobiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. rurſus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliaſq; febres. amorem inhiberi eo. Sunt qui noſtro tempore, in Anglia præcipuè, non ex lateribus rubetæ os illud ſuperſtitioſum, ſed ex fronte requirant, hoc modo: Rubetam magnam & annoſam per medium ſcindunt, & in myrmecia formicis exponunt, quæ carnes erodunt. ſic oſſibus tantum relictis capitur os frontis, quod in vetulis buffonibus nigricat & prædurum eſt, oſſeæ tamen non lapideæ ſubſtantiæ. Sed quoniam multi falſò credunt verum lapidem in capite buffonis reperiri, quæ de lapide illo apud authores obſeruaui adſcribam.

De lapide quem in capite bufonis reperiri quidam tradunt.

¶ Recentiores lapidem in capite rubetæ haberi tradunt, quem ad dolores ilium geſtatu probent, ſed qui viua ea ſit exemptus, quales vulgò magna etiam copia feruntur anulis. quanquam hunc elici potius quàm eximi viuentibus conſtat, puniceo in panno, cuius plurimum colore delectantur. ita dum ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus deponunt, id mox in ſubiectam ciſtam è medio foramine collabitur. alioqui ea eſt aliis inuidiſſima natura, vt lapidẽ eum, niſi tolleretur, reſorbeat, Hermolaus & Maſſarius. Borax, ſunt qui cheloniten vocent lapidem, inuenitur vt aiunt in capite buffonis ſenis ac magni. Braſauolus refert ſe in capite illius animalis inueniſſe, eſſeq; os potius quàm lapidem, (quod ipſe è bufonis capite eduxerit colore ad nigrum inclinante.) Duplex eſt, cauus oſſiq; perſimilis, colore fuſco pallente, & alter qui in oſſe lapidem continet. Verùm os capitis eſt, vt Braſauolus refert, quod vetuſtate concreſcit, quia terra alitur. Sed vires non noui: aduerſus calculum valere putant, ego incertus ſum an prohibeat lapidis generationem. at omnino prohibere non poteſt, neq; omnis. an verò aliquis retardet, dignum dubitatione eſt, Cardanus lib. 7. de ſubtil. Et rurſus, Oriuntur lapides in animalibus duobus modis: altero quidem, frigore, vt in limace, perca, cancris, buffone, & (vt aiunt) Indicis teſtudinibus. Borax ſpecies eſt buffonis, fuſci coloris & maxima, ita quòd cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & ſolet aliquando partum ſuum in dorſo geſtare. In huius fronte lapis inuenitur, cuius gratia etiam occiditur. Eſt autem lapis interdum albus, qui præfertur: interdum

fuſcus

fuſcus ſubniger, qui probatur quum in medio habet guttam citrinam: aliâs virulentus, & tempore meo inuentus eſt totus viridis. eſt quando buffonis figura in eo viſitur impreſſa, Albertus lib. 22. de animalibus. Sed paulò aliter citat Alberti verba Syluaticus in Pandectis cap. 435. ex Alberti libro de mineralibus vel lapidibus, ſunt autem hæc: Lapis borax (inquit Albertus) in capite generis cuiuſdam bufonis repertus, duorum eſt generum. Vnus albus aliquantulum fuſcus: & alter ſi viuo adhuc palpitante bufone extrahitur, in medio habet oculum cœruleum. Noſtra quidem ætate extractus fuit vnus è bufone paruus, viridis. Aliquos etiam vidimus in quibus effigies bufonis erat expreſſa, qui de hoc genere dicebantur. vulgo autem *crapodinæ* (*crapauldines* Gallicè) dicuntur. Sordes purgant inteſtinorum & ſuperfluitates, Hæc Syluaticus ex Alberto. Sed Albertus hanc vim expurgandi inteſtina illi tantum generi tribuit in cuius medio oculus quaſi cœruleus apparet, ſi deglutiatur. Et rurſus cap. 469. iterum ex Alberto, Lapis niſe (aliâs nuſe) vt quidam dicunt, è genere lapidum eſt, qui inuenitur in capite bufonis. Sunt autem duo genera: vnus ſubalbidus, tanquam ſi lac (multum) mixtum ſanguini (pauco) fuerit, ita vt lactis color ſuperet: & ideo ſanguinis obſcuras vias (venas) in eo dicunt apparere. Et alius eſt niger: & aliquando pingitur in eo bufo ſparſis pedibus & ante & poſt. Dicunt etiam quòd ſi ambo ſimul includantur pręſente veneno, eos adurere manũ tangentis. probari autem hunc lapidem, ſi cum exhibetur (admouetur) bufoni viuo, bufo eleuetur contra eum, & ore ſi poteſt attingat. Dicitur etiam præſente veneno variũ effici illum qui ſubalbidus eſt. hoc ſimiliter Euax ſcribit, Hucuſq; Syluaticus. Lapis ex capite bufonis ab homine geſtatus veneni malitiam arcet, Phyſiol. Hic lapis cum bufoni viuo & palpitanti extractus fuerit, in medio ſui oculum habere dicitur: Cum autem bufo aliquandiu ante mortuus fuerit, tunc malitia veneni oculus extinguitur, & lapis vitiatur, Liber de nat. rerum. Georg. Agricola libr. 5. de natura foſſilium de brontia, (quam interpretatur bufonis lapidem maiorem:) & de ceraunia, (quam interpretatur lapidem bufonis maiorem læuem) ita ſcribit: Habent etiam lineas eminentes & ſtrias lapides in agris nati, ex quibus eum qui cum tonitruis, vt nunc quoq; credit vulgus, cadit, brontiam vocant Græci, capitibus teſtudinum ſimilem: qui cum imbribus, ombriam. Noſtri ſunt modo ſublutei, modo ſubuirides, modo ſubrubri, modo ſubfuſci, nunc vero variant colore. politi tanquam ſpecula, imagines reddunt. figura ipſis ferè dimidiati globi, rarò oblonga: interdum oui magnitudine ſunt, ſed ſæpius minores. Aliquibus bini ſunt circuli quaſi quidam moduli, (modioli,) à quorum ſuperiori quinæ lineæ eminentes æqualibus inter ſe ſpaciis diuiſæ, procedunt ad inferiorem, quarum ſingulæ vtrinq; ſtriam habent, &c. (has lineas aut ſtrias aliæ aliter habent.) Ceraunia quoq; ex eo nomen inuenit, quòd cum fulmine, vt idem vulgus credit, cadit. nec tantum in Carmania naſcitur, ſed etiam in noſtris agris. caret ſtriis & lineis, atq; in hoc differt à brontia. læuis verò eſt, & nunc rotunda, nunc oblonga: cuius genera coloribus diſtinguuntur. nam alia partim eſt candida & pellucens, partim fuſca, alia nigra eſt, alia rubet, Hæc Agricola. Idem in rerum metallicarum interpretatione, Chelonitidas Germanicè interpretatur minores lapides bufonum, Brontia, (vt inquit Plinius) cum tonitruis cadit, vt putant, & fulmine tacta reſtinguit, ſi credimus. De chelonitide vide plura inferius in Teſtudine *H. a.* Rubetæ ſpecies (inquit Chriſtophorus Salueldenſis) in Gallia & Hiſpania, cornuta, maculis croceis & nigris liuentibus, nomine borax, in capite gemmam fert eiuſdem nominis, quæ aliâs coloris in candido fuſci eſt, vt vidimus: aliâs nigra notulis liuentibus nigris, vt noſtri ſunt bufones, qualem habuimus: quæ magnitudine mediocris fabæ & rotundæ erat. Annulis principum includuntur. nam vbi venena ſunt præſens hic lapis colorem mutat, & quaſi ſudans guttas emittit. (Hoc & de gloſſopetra aliqui dicunt. Indica etiam gemma quæ ſubrufo colore eſt, in attritu ſudorem purpureum emanat, Georg. Agric.) & mirè, quod vidi, expetitur à noſtris bufonibus hic lapis, ita vt ſaltu eum rapere nitantur. congregantur etiam circa eum vbi apponitur in terram. Cæterum an gignatur in cerebro bufonis, vt draconites vel echites aliorum relinquo iudicio. Aliqui eum naſci volunt ex viſcoſa illa ſpuma, quam bufones verno congregatæ efflant in caput alicuius eximij quaſi regis bufonis. Et noſtri quoq; bufones tales lapides flare dicuntur, Hæc ille. Sed quòd in cornuta dicta rubeta naſcatur, aliorum nemo meminit, cum illa cæteris minor ſit: gemmam verò in maximis rubetis plerunq; reperiri traditur. quod & nuper amicus quidã Italus ad me ſcripſit, his verbis: Inueniuntur quos ipſe vidi, bufones quidam longitudine palmi, (dodrantis,) & ſuprà, qui nunquam ingrediuntur aquas, ſed ruinas veterum domorum, locaque humida & inter ſæpes habitant. ex iſtis extrahitur lapis contra multos morbos, maximè comitialem, commendatus, Hæc ille. Ego planè perſuaderi non poſſum tanta duritie ſolidiſſimum lapidem in animante concreſcere. ſumma enim durities & ſoliditas abſq; ſummis efficientibus cauſis calore aut frigore fieri non poteſt. Tantam verò harum qualitatum vim animalium natura non admittit, intra corpus quidem: quod addo, ne quis ſiliceas marinorum quorundã teſtas obiiciat: itaq; molliores tantum & penè friabiles, hoc eſt qui dentibus non ægrè cõminuantur, in animantibus naſci gemmas veriſimile eſt. Etſi oſſa quædã prædura & λιθοειδῆ, vt medici vocant à ſpecie lapidis, in animalium corporibus naſcãtur, in leone præſertim calidiſſima fera. ſed oſſiũ materia diuerſa eſt & flexilis. Batrachiten veteribus dictam gemmã, non aliam eſſe quàm boracẽ vel crapodinã coniicio, tum nominis ratione, nam à batrachoborax nomen corruptum eſt: & ſi non eſſet, vtraq; tamen à rana nomen habet, cum borax ſit *Batrachites gẽma.*

rana rubeta. tum colorum: de quibus Plinius, Batrachitas (inquit) gēmas mittit & Coptos: vnam ranæ similem colore, alteram ebori, tertiam rubentem è nigro. Et alibi, Batrachites lapis ranæ viridi similis colore atque effigie. Atqui omnes isti colores, & ranæ etiam effigies, in diuersis hodie etiam boracum lapidum generibus reperiuntur. Kiranides batrachiten lapidem phrynon etiam vocat, si rectè legitur: & superstitiosos quosdam vsus indignosque recenseri ex eo memorat. Lapidem ranæ terrestris in capite eius repertum ligato cum diligentia, ac trito (sic habet codex impressus) & appende ceruici ægrotantis hydropici. pertingat autem vsque ad stomachum. & ita æger gratia Dei sanabitur, Nicolaus Myrepsus interprete Fuchsio. Idem Nicolaus borachium (βοράχιον) lapidem nominat in vnguento de citriis ad liuores & lentigines faciei. sed chrysocollam intelligit, quæ hodie etiam vulgò vbiq; *borras* appellatur. Veneni bufonis bezoar (proprium remedium) est lapis inuentus in capite bufonis, qui apud gemmarios vocatur borax, vulgò crapaudina, Petrus Aponensis. Borace gemma tanquam plana & læui, aliqui oculos salubriter demulceri putant.

Ex iecore & liene.

¶ Iecur chamæleontis pilos detrahere cum ranæ rubetæ pulmone illitum Democritus prodidit, Plinius. ¶ Iecur eis duplex esse ferunt, alterum exitiale, alterum antipharmacum, vt infra dicetur. Item ex his ranis lien contra venena quæ fiant ex ipsis, auxiliatur, Plinius & Nicander: cor verò etiam efficacius est, Plinius.

De veneno rubetarum.

¶ Rubetæ ranæ in vepribus tantum viuunt, grandissimæ cunctarum, plenæ veneficiorum, Plinius. Et alibi, Ranæ quoque rubetæ, quarum & in terra & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, venena tantum sibi reseruantes. Ex quibus verbis colligimus rubetas tum in aqua tum in terra venenatas esse: terrestres tamen (siue in terra nascantur quædam, siue potius semper in aquis primum degant, pòst illis relictis in sicco) multò nocentiores crediderim. Videntur enim humore venena dilui ac temperari. Quanquam rursus aquæ nonnullæ, in quibus rubetæ, minores præsertim, degunt, ita corruptæ sunt, vt venenum ab illis accipere potius, quàm suum in eis remittere videantur. sed venenum etiam veneno permixtum, quod genere differat, vim eius imminuit. Rubeta rana dicitur quæ palustris vitæ conditionem in terrestrem mutauit. hac autem mutatione, similiter vt chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderunt, inducit, Aetius. Matthæolus Senensis etiam rubetas terrestres aquaticis magis venenosas esse scribit, & terrestrium illas præcipuè quæ locis frigidis & opacis reperiuntur, vt in nemoribus vmbrosis vallium, & inter arundineta densa. Quanquam autem ille frigidis locis venenosiores esse scribat, non ideo tamen putandum est in frigidis quoque regionibus magis venenosas esse quàm in calidis, sed contra potius. non enim simpliciter in locis frigidis, sed simul opacis densisq; & humilibus versantes ranas deteriores esse scribit, nimirum propter aerem crassum inclusumq;, & transpirationem prohibitam: cuius contrarium ferè in regionibus frigidis accidit. Sed infra etiam ex Nicandro eiusque Scholiaste æstiuas ranas & in calidioribus locis (id est regionibus) veneni vehementioris esse docebo. Rubeta mulieres veneficæ quondam ad veneficia sunt vsæ, Georg. Agricola: (vt vim coeundi, ni fallor, in viris tollerent.) Aspidis morsus si ranam (nimirum rubetam) comederit, insanabilis omnino fit, Ælianus. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur, Plinius: idem fieri audio si rubetam ederint. Sunt & ranis venena, rubetis maximè, vidimusque Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie, Plinius. *Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum Porrectura, viro miscet sitiente rubetam*, Iuuenalis Sat. 1. *Funus promittere patris Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunquam Inspexi*, Idem Sat. 3. Iecoris enim rubetarum fibra altera perniciosa esse fertur, altera eius veneno resistere. Rubetæ iecur omnino vitiatum est, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Aristot. Rubeta venena habet, sed pauca, Albertus. hoc fortassis in Germania verum fuerit, propter frigiditatē regionis, alibi non item. aut sic scripsit Albertus aliū secutus authorem, qui ranunculū viridem pro rubeta intellexit. sic enim quidam ineptè interpretati sunt. Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας πεέφευγε, Καὶ κύνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν potius propter carmen) καὶ πάλι λαδικέας, Suidas in Φρῦνος ex Epigrammate. Sed apud eundem in litera Λ, legimus λακεδέας, vbi tamen literarum ordo legi postulat λακιδέας per ι. non per ε in antepenultima: Varinus suo ordine posuit λακεδέας, quod non probo. Videtur autem deriuari à recto λακιδεὺς, & eunuchus aut cinædus significari, nefanda libidine attritus. nam & λακίδες dicuntur attritæ aut laceræ vestes, σπάδόνες. Σπάδων eunuchus est: σπαδὼν vero oxytonum, vnde σπαδόνες in plurali, quanquam & σπαδῶνες apud Varinum in plurali legitur, idem quod λακίς. Δαδικέας quidem legi, vt Suidas in Φρῦνος habet, non placet. nam à δίκη λάδικον formari oporteret, vt φιλόδικον. Λακὶς, τὸ σχίσμα, Scholiastes Aristophanis in Nebulas: vbi poeta διαλακήσασα pro διαῤῥαγεῖσα posuit, & λα syllabam produxit. Et rursus in Acharnenses, Λακίδας, τὰ διεῤῥωγότα ἱμάτια, vbi poeta λα syllabam corripuit hoc versu: Ποίας ποτ' ἀνὴρ λακίδας αἰτεῖται πέπλων. Sed in Nebulis posset etiam διαλακκήσασα legi per duplex κ. à λάκκος. nam & λακκόπρωκτος dicitur, & eo in loco περὶ τοῦ πρωκτοῦ sermo est. ¶ Bufone sale extincto magno, si sal in aqua (aquam) dissoluatur, interula verò seu camisia in ea aqua lauetur, illum qui eam induerit, scabie grauissima corripi affirmant, Cardan. Catus serpentes etiam & bufones interficit

ficit, sed non comedit, (ciconia etiam rubetis abstinet præterquam in magna esurie) & læditur veneno, nisi aquam statim superbibat, Albert. ¶ Rubeta rarò morsum infligit, verum anhelitum consueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam si anhelitu contingat tantum, eos qui propè sunt lædat, Aetius & Auicenna. Apes etiam interimit. subiens enim aditus aluei, afflat, & obseruans rapit euolantes, Aristot. Audio rubetas in hortis aliquando iuxta radices plantarũ quarundam, præcipuè saluiæ, latentes, veneno suo eas inficere. Atqui obscurus quidam author scribit, rubetam saluia in cibo delectari, radicem verò eiusdem letalem ei esse. fieri quidem potest, vt rubeta non radicem latitans iuxta eam, sed folia exedendo afflandoq; venenata efficiat. Rubetæ vt inficiant plantã aliquam, aut animal quod caua earũ ingressum propius ipsas accesserit, inflant se, & contrahunt in sese, & mox tenore illo remisso exprimunt eliduntq; humorem quendam, quo vicina quæq; leuiter aspergunt & inficiunt, (vulgus eas aliquid permingere dicit,) Hoc modo emissione illius humoris, aut etiam saliuæ infectas herbas, fraga aut boletos, multos qui gustarunt, malè affectos constat, quosdam etiam mortuos. Nam saliua earũ non minus exitialis est quàm napellus, & similiter sanguis earũ, Matthæolus Senensis. Fieri potest vt etiam perreptando per herbas, tardius enim procedunt, & incubãdo, humoris venenati aliquid relinquant. Huc pertinent Hippocratis verba in epistola ad Crateuam rhizotomum: Herbis (inquit) multa reptilia venenum immittunt, & hiatu suo internæ ipsarum teneritudini afflictionem pro auxilio inspirant. Et huius rei ignorantia erit, nisi sanè nota aliqua, aut macula, aut odor ferus & grauis, rei factæ indicationem fecerit, Hæc ille. Quidam rubetæ venenum inter primi ordinis venena numerant, hoc est deterrima & quæ intra tres horas interimant. ¶ Est rubetarum genus, cuius non modo potus perniciosus, sed illius etiam aspectus aspicientibus infestissimus existit, Ælianus. Et mox, Eius aspectus hanc improbitatem habet, vt eam aduersam si quis acriter intueatur, & illa contra improbo obtutu suo respiciat, ac suam aspirationem humano corpori hostilem anhelauerit, hominem eo pallore afficit, vt ægrotanti similis esse videatur: ac pallor per aliquot dies manet, deinde euanescit. Rubetam aspiciens etiam optimè coloratus aliquis pallore tanquam ictericus afficitur, Philes. Bufo habet visum pestilentem, Liber de naturis rerum. Rubeta rana palustris assumpta tumores ciet, Dioscor. (φρῦνος βάτραχος ἕλειος,) est autem per appositionem adiectum, rana palustris: Ægineta disiunctiuam coniunctionem, *aut*, adiecit, quem & Ruellius in transferendo Dioscoride imitatus est, cum ita obscurior sensus sit, & dubitandi occasio diuersúmne an idem animal rubeta & rana palustris sit. Nicander eandẽ facit, cui maior apud me authoritas quàm Aetij distinguentis non solum nomine, sed etiam remediis, cum cæteri omnes ferè aut non distinguant in diuersa animalia, aut saltem remedia eadẽ præscribant. Marcel. Vergil. aliter conuertit, Haustæ rubeta vel muta palustris rana: quem reprehendi supra in rana gibbosa, quòd non solum à Dioscoridis verbis recedat, sed etiam falsa scribat, cum nulla palustrium muta sit, nec esse tradatur ab authoribus. nam Matthæolus in Italica sua translatione, Potę siue terrestres siue palustres rubetæ, interpretans, aliud quidem quàm Dioscorides dicit, verum tamen, vt videtur, cum vtrisq; eadem remedia conuenire vero simile sit. Et quanquam Dioscorides eadem remedia hîc tradat, quę Nicander non ad rubetam palustrem, sed ad mutam ranam: supra tamen (in Gibbosa) ostendi, Nicandrum quoq; & alios veteres in ranis istis venenatis distinguendis errasse mihi videri.

Halitus bufonis venenatus.

Aspectus etiam venenosus.

¶ Vtcunq; est, nos hoc in loco ad quasuis ranas venenatas veterum ac recentiorum scripta congeremus omnia. Primum igitur Dioscorides: Rubeta rana palustris (inquit) assumpta, tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, (quod alij etiam ex solo aspectu eius euenire dicunt,) vt planè buxeum spectetur. spirandi difficultas torquet, & grauis halitus (fœtor) oris, singultusq;. inuita interdum genituræ profusio consequitur. Adiuuantur autem facilè secundum vomitionem multo vini meraci potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt vt vehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporẽ quo corripiuntur. quinetiã quotidie lauandi sunt, Hæc Dioscorides & Ægineta. Rursus alibi Dioscorides, Grauis (inquit) odor vomitu regestorum leporis marini aut rubetæ veneficia deprehendit. Ranæ rubetæ (inquit Aetius 13. 54.) duæ sunt species, altera surda (id est muta,) altera non. Surda autem exitiosa censetur. Pascitur ea in arundinibus roris linctu viuens: & ex eadem venenũ apparatur: Quod qui acceperint, febris comitatur, extremæ partes incẽduntur, frequẽtiq; anhelatione ac difficili spiratione anguntur, &c. vt Dioscor. Cęterũ facilè opẽ reperiunt, si post aquæ & olei vomitũ, vinum meracum multum sumant, aut picem cum vino, (quod remediũ Nicander etiam contra ranã palustrẽ vocalem scripsit.) Radicem etiam harundinũ in quibus ranæ rubetæ pascuntur contusam ex vino bibendam dato, aut cyperum ibidem enatam pondere drachmarum duarũ ex vino. Aut marinę testudinis sanguinem cum leporis coagulo & cumino ex vino præbeto. Porrò dolium insuper aut furnum igne feruefacito, igneq; extracto laterem imponito, & ægrum immitti, multumq; ac diu exudare iubeto. Cogatur autẽ & ad continentem inambulationẽ, &c. vt Dioscorides. Et mox cap. 55. Qui ranam palustrem acceperunt appetitione priuantur, sequiturq; oris humectatio, nausea, vomitus, & oris stomachi leuior morsus. Curãtur autẽ vini multi potu cum omnibus quæ calfactoriã vim habent: velut est Cyrenaicus succus, laser, silphium, cuminum, piper & similia, Hæc Aetius. Apparet autem eum pleraq; omnia ex Nicandri Antipharmacis

Remedia aduersus ranas venenatas in genere.

tranſcripſiſſe, aut certe ab alio qui à Nicandro mutuatus ſit, ſed ordine inuerſo. Nam quæ Nicander remedia præſcribit aduerſus ranæ mutæ venenum, Aetius, vt Dioſcorides quoq; aduerſus ranam paluſtrem, quæ vocalis Nicandro eſt, commendat: notas verò ſeu ſigna quæ Nicander in duobus iſtis ranarum venenis diſtinguit, ipſi ferè confundunt, vt & remedia quædam. Sed audiamus ipſum Nicandrum: Ranæ (inquit, vt nos cõuertimus) venenoſæ duorum ſunt generum. vna æſtiua, altera muta viridis, (λαχειδὴς,) quæ verno tempore inter frutices naſcitur, rorem lambens. Harum æſtiua colorem ceu thapſi inducit, membra accendit, (πίμπρησι:) frequentem ac difficilem reſpirationem mouet, odor oris fœtidus ſequitur. Huic ſubuenies ranæ elixæ aut aſſæ carne, aut pice ex vino propinata. Ipſius etiam rubetæ lien auxiliatur, rubetæ inquam paluſtris clamoſæ, quę inter algas primum ſua voce amœnum ver annunciat. Cęterum ſumpto ranæ mutæ illius, quæ inter harundines degit, veneno, plerunq; buxi color membra obſidet: ſæpe os bileo humore abundat, & ſingultus hominẽ cum oris ventriculi quadam eroſione frequentes concutiunt. Eſt quando genitale ſemen viris aut mulieribus (præter voluntatem) effluit. (Quidam interpretantur, vt in Scholiis legimus: Viros aut mulieres, genitura per corpus eorum diſperſa, ſteriles & infœcundos fieri. Raſis etiam ab hoc veneno in mulieribus conceptionẽ impediri tradit.) Sic affectis vinum merũ propinato copioſum, & vomitum quanquam non nauſeantibus excites. aut in dolio igne calefacto impoſitis ſudorẽ affatim elicias. Item procerarum harundinum paluſtrium radices ſecãs eodem in loco vbi ranæ verſantur, ex vino propines, aut viuacis cyperidis ſiue cyperi: atq; ipſum ſine cibo potuque aſſiduis ambulationibus exicca & defatiga, Hactenus Nicander. Rubetæ venenum collecturi, inquit Scholiaſtes Nicandri, pellem eius pungunt, & ſaniem emanantem collectã cibo aut potui illius quem occidere voluerint, ammiſcent. Et rurſus, Punctæ rubetæ in ſuperficie tãtum, vulnuſculis minimè profundis, in vas non picatum iniiciũtur, vbi aqua eis affunditur, quæ poſtea cibis aut potibus addita, letalis eſt. Si quis ex iis qui malas artes ingenioſè factitare ſciunt, rubetam primo contriuerit, deinde eius ſanguinem ſiue ad vinum ſiue ad aliam potionem admiſtum cuipiam per inſidias bibendum dederit, is ſanè ſine mora perit, Ælianus. Non autem omnis rubeta veneficiis apta eſt, ſed ea maximè quæ calidioribus in locis reperitur. itaq; per æſtatem venenum efficacius ab ea extrahitur, quod Apollodorus è vino propinari ait, Scholiaſtes Nicandri. hinc fortè ęſtiuam rubetam poeta dixit: & nos ſupra in calidioribus regionibus nocentius rubetarum genus haberi monuimus. Ei qui rubetas bibit (inquit Auicenna 4.6.2.8. quanquam interpres eius non rubetas nominat, ſed ranas lacunales virides, & marinas rubeas) accidit obfuſcatio coloris ad citrinitatem tendens, & apoſtematio (tumor) corporis cum mollitie, & aduſtio in gutture ac ore, item difficultas anhelitus, tenebroſitas oculorum, vertigo & fœtor oris. Et quandoque accidit ſpaſmus aut tetanus, aut ſolutio vẽtris dyſenterica, nauſea, vomitus, permiſtio rationis, & ſyncope. Eſt quando genitura & excrementa inuoluntario profluunt. Quòd ſi quis euaſerit, dentes tamen excident, (& capilli, Arnoldus: pili, Raſis.) Curabitur autem, ſi euomuerit à potu olei & aquæ calidæ, aut vini copioſi: & plurimũ exercitatus fuerit, ac ſudauerit in balneo & ſolio calido, & oleis calidis inunctus fuerit. Salubre etiam ei eſt medicamentum diacurcuma, & *lacha*, (*dialacha*, Raſis 8.31.) & quicquid hydropicos iuuat: item vinum plurimum, cum tribus drachmis radicum harũdinis, nec non cyperus, & calamus aromaticus cum vino. Et mox ſequẽti capite 9. quod de ranis citrinis inſcribitur, (ſumptum vt apparet ex Aetij capite de ranis paluſtribus ſupra recitato:) Per has inquit, tollitur appetitus cibi, & acidi fiunt ructus, color corrumpitur: ſuperuenit ſyncope, nauſea, vomitus, & dolor oris ſtomachi: & venter & crura apoſtemate (tumore nimirum) afficiuntur. Curandi autẽ ratio proxima eſt curationi præcedentium ranarum quas lacunales & marinas vocauimus, Hucuſq; Auicen. Borax dicta *ru.* (rubeta) genus ranæ venenoſæ, degit in aquis & in terra, redditq; membrum tactu inſenſibile ac ſtupidum, Arnoldus de Villanoua. Caro ranæ ſicca ſumpta & formicæ magnæ terantur, & conficiãtur cum ſucco ſquillæ: Si quis inde biberit *danich*, incurret pruritum, ſcabiem, & maculas peſſimas. Quòd ſi de rana decollata arida ſumpſerit ad pondus aurei in pulte vinóve longo tempore ab acceſſu mulierum prohibebitur. Et ſi mulier inde aliquid ederit biberítve, impedietur eius conceptio, Raſi. Si quis ſanguinem ranarum viridium ſumpſerit, & confecerit cum eo *azarech*, trita, & potauerit ex eo pondus aurei, retinebitur eius vrina, Idem. Atqui apud Arnoldum in libro de venenis ſic legimus: Eius qui biberit aureum de ſanguine ranæ viridis confecto cum auripigmento, obſtruitur vrina. Pota aqua in quam emiſerit bufo ſaliuam ſuam, vel in qua degit, inflatur corpus vehementer ſicut hydropici: color fit liuidus cum permixta citrinitate: dolor & anguſtia accidit in ſtomacho, œſophago & inteſtinis, &c. vomitus & emiſſio ſpermatis vna hora, demum ſyncope mortalis. Pauci euadunt, atq; ij dentes amittunt propter laxam gingiuis inductam mollitiem: quæ huius veneni proprietas eſt, Berttutius. Ille cui in potu datus fuerit ſanguis bufonis, patietur difficultatem anhelitus, & cardiacæ accidentia. & ſi quis ſputum ipſius (ſaliuam bufonis) ſumpſerit, vicinus erit morti non minus quàm qui napellum biberit. Cura eſt, vt bibatur ſmaragdi ſcrupulus, deinde intrare corpus animalis quadrupedis magni, vt eſt bos, aſinus, vel mulus, vel equus, idq; repetere aliquoties: deinde theriacæ drachmas duas bibere. Et eius bezoar eſt lapis inuentus in capite bufonis, qui borax vocatur, Hæc Petrus Aponenſis, qui eiuſdem libri de venenis cap. 78. communia remedia contra leporem

mari-

marinum & ranam marinam præscribit, & infectorum quoq; eadem signa. ranam autem marinam in barbarorum & Arabum scriptis semper rubetam palustrem intelligo. Superioribus annis (inquit Ponzettus cardinalis) quidam cepit cãnam, in cuius summitate infixus fuerat bufo: & expellens cum ea animalia ex suo agro, reuersus domum, quàm primum incœpit comedere, euomuit cibum quem tangebat: nec cessauit donec cibus per manus alterius ei administratus est. Et ita intellectum est venenum à canna illa manibus eius inductum: quod cum esset crassæ substantiæ nec aptum penetrare, cutem solum infecit nullo vitæ periculo. Sed neq; anhelando inficit bufo, nisi inflammetur ob iram, vnde fumosus fit anhelitus: qui si crassus & fœtidus esset, vitari posset. Saliua quoq; nisi inflammata non inficit: nec potest cito inflammari cum valde humida sit. Quamobrem venefici hoc animal suspendunt, & sæpe percutiunt baculo. tunc enim spuma emanans venenum est pestiferum, ictibus & ira acutum. Est autem aliter curãdus qui spumam sumpsit, vel saliuam (sic enim lego) vel sanguinem, aliter morsus. Nam qui spumam vel sanguinem factum acutum sumpserit, poni debet in ventre animalis magni, vt mulæ recens occisæ. calor enim huiusmodi cum calore naturali animalium perfectorum conuenit, qui inde auctus fortius resistit: & competit omnibus nimium frigidis venenis: & interdum calidis, saltem quantum ad intentionem roborandi vires attinet. Pro antidoto tamen solent dari decem grana smaragdi triti cum vino, vel oleum balsami cum lacte. Et cum sentiunt frigus, vtiliter dantur pistacia, vel piper longum, Hæc Ponzet. Toxicum potest aliquando esse frigidum, vt spuma vel sanguis botracis supercalefactæ, Idem ego verò hoc venenum tota substantia eiusmodi esse puto, & natura septicum, nec vllum propriè dictum toxicum pro inficiendis sagittis esse frigidum: Vide in Lupo *A.* in aconiti mentione. Quòd si venenum istud rubetæ ab ipsa inflammata ira verberibusque sumitur, & supercalefacta, vt Ponzettus loquitur, non debet frigidum videri.

¶ Bufones aridi poti, mortis periculum inferunt, Matthæolus.

¶ His subiiciam particularia quædam contra rubetæ venenum medicamenta, vt apud authores obseruaui. Contra rubetarum venena auxiliatur phrynion in vino pota, aliqui Neurada appellant, à radicibus neruosis, alij poterion, Plinius, (apparet autem ab hoc ipso contra rubetas auxilio nomen ei factum. Phrynos enim rubeta est. Nostro quidem seculo, quod sciam, ignotum.) Item alisma, quam alij *damasonion*, alij *lyron* appellant, foliis plantaginis, angustioribus, & magis laciniosis, conuexisque in terram, aliâs etiam venosis similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus, nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vsus in radice vtriusque aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vino poti, Plinius. ¶ Cancri fluuiatiles triti potiq, ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte. addi & vinum oportet. eadem vis contra venenatorum omnium morsus, priuatim contra leporem marinum ac ranam rubetam, Plinius. ¶ Cynoglossus caninas imitatur linguas. Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur, Plinius. Ego istam cynoglosso similem, ipsam esse cynoglosson puto. lappas enim nostra cynoglossus fert postquam defloruit, in summo caule & ramulis. diuersam fortè iudicarunt, qui sine caule ipsam primo anno toto viderunt, (secundo enim demum caulescit) vt scribit Dioscorides. similis error in bechio etiam commissus est. Plinius tamen caulem cynoglosso attribuit, libr. 25. cap. 8. thyrsos eius semen gerentes memorans. Matthæolus Senensis cynoglossum vulgò dictam pharmacopolis, secundam hanc Plinij cynoglossum esse putat, lappas ferentem. Dioscoridis verò cynoglossum Romæ sibi visam, nunquam caulescere, foliis crassis, longis, pilosis, in terra radiatis rotæ aut Solis instar. sed forsitan ea quoq; caulem profert, eo tempore non visa Matthæolo: quod facilius coniicio, quoniam in petasite etiam similiter ab eo erratum est. Sed quod ad remedium ipsum pertinet, idem hoc præstari puto similiter à quauis anchusæ, echij aut cynoglossi buglossíve radice, vtpote congenerum plantarum tum forma tum facultatibus, siccando nempe refrigerandoq;. quanquam cynoglossus nostra, mollibus & catulos redolentibus foliis, nonnihil à reliquarum genere discessit, cum nec ita aculeata sit, nec semen simile proferat: & vt ipse iudico, refrigerando efficacior sit. ¶ Ceruus dextrum cornu terra obruit, contra rubetarum venena necessarium, Plinius. ¶ Ex his ranis lien, contra venena quæ fiunt ex ipsis auxiliatur. cor verò etiam efficacius est, Plinius. Splenem quidem rubetæ palustris veneno eius obsistere Nicander etiam docuit: in Scholiis ὀπτῷ pro σπλὴν malè legitur. Timæus & Neocles medicus rubetas dicunt duo iecora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduersans salutem adferre, Ælianus, Philes. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter venenum, vt arbitrantur, Plin. Rubetæ cinis, sicut & cinis leporis marini, medicamen est contra venenum ipsorum, Albertus. Alius quidam obscurus, horum animalium cinerem in aqua potum, venena ipsorum expugnare tradit. ¶ Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras, Plinius. Sunt autem ranæ marinæ Græcorum & Latinorum veterum non palustres rubetæ, vt Arabum interpretes transferunt, sed pisces quidam plani. Vide in Salamandra G. ¶ Testudinis marinæ sanguis cum vino & leporis coagulo cuminoq; contra serpentium morsus, & hau-

Particularia remedia aduersus rubetæ venenū.

ſta rubetæ venena, conuenienter bibitur, Dioſcorid. Sanguis teſtudinum terreſtrium contra ſerpentium omnium & ranarũ venena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis & cum opus ſit in vino datis, Plinius. ¶ Mirè efficax eſt contra rubetas quinta eſſentia theriacalis noſtra, nec non oleum noſtrum de ſcorpionibus, quæ ſupra deſcripſimus in prologo in hunc ſextum Dioſcoridis librum, Matthæolus Senenſis.

¶ Rubeta ſi conſpuerit hominem, mox pilos omnes amittet ille, Kiranides. Aduerſus venenum rubetarum (ſiue morſu nimirum ſiue aliter infecto corpore) terra ſigillata vera, quæ vulgò terra S. Pauli nominatur, ſaliua ſubacta vtiliſſimè imponitur, Theophraſtus Paracelſus.

De rubetæ morſu. ¶ Bufonis morſus venenoſus eſt, vt ſerpentis, Arnoldus: ſicut ſerpentis ſecundi ordinis, Albertus. Peſſimus eſt bufonis morſus, & inſanabilis efficitur, Obſcurus. Membra ſtupore afficit, Ponzettus. Catus cum bufonibus quoque pugnare dicitur: quorum licet venenatis aculeis (fortè dentes eorum ſic nominat) impugnetur, non tamen necatur, Obſcurus. Rubeta dum ſpiritu expletur exaſperat & vibrat terga, atq; ob id ipſum audentior euadit, (audentius inuadit.) ad lædendum itaq; & manifeſtè inſurgit, & ſaltibus interpoſitum ſpatium contrahit, raro quidem morſum infligens, ſed anhelitu (ſuſpirio, Hermolaus) virulento inficiens, Aetius 13.36. Dentes cum inflixerit, negant morſum remittere, vt & ſalamandram: & ſi auellatur, letale eſſe. itaq; relinquendam aiunt à morſu pendentem. Lege ſupra hiſtoriam in *D*. Qui à rubetis læſi (morſi) ſunt, his omne corpus intumeſcit & diffinditur, ac citò omnino pereunt. Porrò quæ opem auxiliarem his ferre poſſunt, ex vniuerſalibus & communibus antidotis ac epithematis huc transferantur, itemq; & reliquis quæ ad curationem pertinere videbuntur, Ibidem: ex quo loco Auicenna etiam tranſtulit 4. 6. 5. 25. Ex morſu (inquit) rubetæ apoſtema magnum accidit, & interitus velox. Curatio autem adhiberi debet per theriacam magnam, & huiuſmodi (communia remedia.) Lac muliebre contra morſum ranę bibitur ſtillaturq;, Plinius. Damaſonium morſis à rubeta prodeſt, Dioſcor. Eryngij radix illinitur plagis (venenatis,) peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Idem. Bufones etiam morſu ſuo, quanquam non profundo, venenum immittunt, Matthæolus. Morſis à bufone ſufficit dari de oſſe quod etiam in latere dextro capitis eius reperitur, Ponzet. Atqui Plinius, qui ſolus huius oſſiculi mentionem fecit, non in dextra rubetæ capitis parte, ſed ſimpliciter in dextro latere contineri ſcribit, nec vllam vim contra huius animantis morſum ei attribuit. Decepit fortè Ponzettum quod Aponenſis ſcripſit, lapidem in capite bufonis repertum præcipuum contra eius venenum eſſe remedium: conſtat autem non lapidem, ſed oſſa tantum in eius capite reperiri, vt ſupra docuimus.

De humore rubetæ quem quidam vrinam eius vocant. ¶ Vulgus noſtrum humorem quem inflata irataq; rubeta emittit, vrinam eius vocat: & permictum illum dicit, qui eo aſperſus fuerit. De hoc veneno etſi iam ſuperius ſparſim egi, hîc tamen priuatim quædam commemorabo. Cutim ſic infectam putreſcere aiunt, & difficulter ſanari. Rubeta tum terrena tum paluſtris, ſi bacillo ſæpius verberetur, inflato corpore virus primo è clunibus exprimit lõgius, deinde ſudat: cuius ſudoris lactei guttę admodum grauis & putidi ſunt odoris, ac cum ociditur ferè opij, Georg. Agricola. Lacteus quidem veneni humor eſt in ſalamandra etiam & lacertis aquaticis, forſan & terreſtribus. Itaq; ob colorem ſpumam aliqui (vt Ponzettus) hoc venenum vocant, fortè & ſaliuam eandem: niſi ea oris propria videatur. Si rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium in lacte muliebri, Plinius.

De mulieribus quæ bufones & ſimilia animalia pepererunt. ¶ Mulieres aliquando vnà cum fœtu humano pecus etiam concipiunt: ſic enim Cælius Aurelianus & Plateairius nominant: & interdum ranas ſeu bufones, & lacertos, aut ſimilia eis animalia. cuius quidem monſtroſæ conceptionis cauſam aliis inquirendam relinquo. Notandum (inquit Platearius in capite de retentione menſtruorum) quòd ea quæ valent ad menſtrua prouocanda educunt & ſecũdinam, & bufonem fratrem Salernitanorum, (ſic & lacertum Lombardorum fratrem aliqui nominarunt.) Notandum etiam quòd mulieres Salernitanæ in principio conceptionis, & maximè quando debent fœtus viuificari, prædictum animal nituntur occidere, bibentes ſuccum apij & porrorum, Hæc ille. Mulier quædam recens nupta, quum omnium opinione prægnans diceretur, loco fœtus, quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & optimè valuit: ſed poſtea circa pectinem dolorem ſentiebat, quẽ paucis adhibitis remediis ſedauimus, & pulcherrimè viuit. Similiter mulier alia quum puerum optimè peperiſſet, inter ſecundas animal ranæ ſimillimum eiecit, & ipſa & puer pancraticè habent. Mercatoris quoq; cuiuſdam vxor abortiuit, & altero poſt abortum die ſimile animal peperit, vt multis aliis eueniſſe vidimus, præcipuè Anconitanis. Debet autem animal hoc inter molæ genera adnumerari, Amatus Luſitanus in Curationibus ſuis cap. 27. Idem in Heluetia eueniſſe mulieribus quibuſdam audio, ſed rarius.

De bufonibus in quorundam inteſtinis repertis. ¶ Cæterum in ventriculis quorundam aut inteſtinis bufones reperiri, facilius reddi ratio poteſt. videtur enim fieri id aliquando poſſe genitura ipſorum, vno aut altero ouo ſcilicet à cõtinua illa ouorum ſerie ſeparato, cum potu aquæ hauſta. Quanquam enim in terra & aquis bufones ex putredine naſcantur, in corpore tamen humano id fieri poſſe non eſt veriſimile. nam lumbrici quidem intus ex putredine naſcuntur, ſed non tam corrupta & praua qualem generandis bufonibus ſubiici oporteret. & lumbrici nihil ferè quàm carnei ſunt, vt facile ex putredine quauis generentur, bufonis verò

verò corpus variis membris, organis, & ossibus cōstat, vt id nisi hausta genitura in homine nasci non credam. Ea verò cum hausta fuerit in potu facile ventriculi villis adhæret propter substantiam viscosam & tenacem. non concoquitur verò neq; vincitur à vētriculo, cum naturam nostræ prorsus contrariam habeat, à qua tamen venenum fortè in corpus non dispergitur, quoniam pellicula continetur tum ouum, tum multò magis cum ex eo animal nascitur, & in ventriculo manet, & meliore intus succo nutritur à prima statim origine. adde quod minus veneni in genitura quæ in aqua fuerit esse verisimile sit, vt in ipsis rubetis aquaticis minus quàm in terrestribus: & insuper vicinitatis partui ratione. quo grandius enim animal quodq; venenatū fit, eò magis siccescit, & syncerius venenum habet. itaque in regionibus calidis & siccis, non tam caliditatis puto quàm siccitatis ratione, aut certe vtriusq; pari, vehementiora animalium venena sunt. quod si minora tenerioraq; animalia, vtpote humidiora, minus noxia sunt, genituram ipsam quantum fieri in cuiusq; genere potest minimè noxiam esse oportet. Neq; hoc tamen prohibet quin animalium quorundam, (in genere serpentium, lacertorum & insectorum,) oua interimere possint: cum quorūdam adeò intēsum sit venenum, vt quamuis per gradus aliquot imminutum adhuc interimat, tardius tamen. Bufonum verò venenum cum non sit vehemens, in nostris præsertim regionibus frigidis & humidis, minus mirum fuerit veneni illius quod genituræ ipsorum inest vim tam debilem esse vt multo tempore superstes homo durare possit. quod quidem etiam in aliis quibusdam venenis septicis ex plantis contingit, vt aconito: sic enim temperari possunt à maleficis, authore Theophrasto, vt lōgo post tempore interimant. Etiamsi verò quod genituræ inest venenum minus esse dixerim, grauida tamen animalia venenata, eo tempore quo oua aut fœtum gestant nocentiora sunt: non quòd ab ouis fœtúve veneni aliquid accipiant matres, sed quoniā si quid boni & dulcioris succi habent alendo fœtui cōmunicant, vnde corpus eorum siccius manet, & deterior tantum succus eis relinquitur. Sed hæc fortè intēpestiuius, cum in eo sermone qui in genere de animalibus venenatis instituitur, tractari deberent. ¶ Natos quidē in corpore bufones, hoc potius quàm ranarum nomine dici puto, quòd colore sint lurido: & verisimile est à sumpta etiam ranatum in potu genitura, ranas in corpore natas, & forma nonnihil, & colore præcipuè, à ranis quæ in suis aquis nascuntur differre, propter alienam nutrimenti & quo continentur loci naturam, aerisq; & Solis priuationem: itaque ranas etiam intus natas bufones appellari. Interim tamen non negârim verorum etiā bufonum genituram aliquādo hauriri, & veros inde bufones nasci. non mirum autem posse eos ita inclusos viuere, cum alioqui etiam in cauis latere soleant, & hybernos menses abditi exigere: & aliquando saxis etiam inclusi viui reperiantur. Raro enim pulmone genus omne ouiparum est, nec tantum respiratione indiget quantum viuiparæ animantes. ¶ Ad bufones in ventre natos: Serpentem exenterato, caput & caudam ad duos digitos amputato. reliquum corpus in frusta aliquot secato, in aqua elixato, & pingue supernatans sorbeto, sic bufones vomitu reddes. hoc remedium repetes, donec omnes euomueris. Postea medicamentis restaurantibus & aromaticis vtitor, Liber quidam Germanicus manuscriptus.

H.

a. Rubeta inflat se irata, tam proteruè audax vt insiliat quoque proximum, quanquam suspirio se frequentius quàm morsu vindicans, buffo inde, vt arbitror, à Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ Καρφύκτοι, rubetæ, φρῦνοι, apud Rhodios, Hesychius & Varinus. accedit nonnihil hæc vox ad Gallicam *crapaude.* φρῦνος scribi debet, vt sit vox penanflexa, non paroxytona neq; oxytona, vt quidam ineptè scribunt. Nicander & alij penultimam rectè producunt: quare cum acuto scribi non potest. φρυνέος etiam in Etymologico & apud Varinum legitur pro rubeta, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους βατράχους, ἢ ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τ (fortè τόπον) χερσαῖον. Item φρυνίον, & φρυν, τοῦ φρυνὸς in Lexico Græcolatino nescio quàm rectè. φρύνη in fœminino genere apud Nicandrum, poeticum tantū videtur. vsurpat tamen Ælianus quoq; de animal. 11.11. φρυνίχος pro φρῦνος reperitur apud Galenum libro septimo de compos. medicaminum generalium, in mentione acopi ex rubetis. ipse quidem erratum suspicor, quum sæpius ibidem φρῦνοι non φρυνίχοι (quod semel tantum scribitur) nominentur. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. quod esset animal, nec ille descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset. demonstrandum tamen fuit à tam graui authore dictum, si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirēdum, Plinius. Ego non aliud animal à Chrysippo quàm rubetam indicatum puto, quoniā & nomina vicina sunt phrynion & phryganion: & fortè vt Latini rubetam dixêre, quod inter vepres & rubos degat, sic Græci quidam phryganion à phryganis id est virgultis minoribus, quæ aliqui suffrutices nominant, alij per syncopen phrynion & phrynon. Conuenit & remedium. Nam vt Plinius ipse alibi scribit, Rubetæ ablatis vnguibus adalligatæ quartanis liberāt. iecur etiā eius vel cor adalligatur ad quartanas, item ossiculū è dextro eius latere. Esto igitur phryganiō Chrysippi rubeta, quoniā certius aliud adhuc nemo docuit. φρῦνος, βάτραχος ἢ παχὺς, Hesychius: sed forsan ἢ coniunctio tolli debet, aut pro ea legi articulus ὁ. vt sensus sit, rubetam, crassam & turgidam ranam esse. φρῦνος ὁ ἀδιάπλαστος βάτραχος, Suidas. videtur autem error. adiaplastos enim informem significat, qualis rana, nondum scilicet in membra & pedes digesta, γέρινος vel γύρινος non φρῦνος vocatur. Et sanè grammatici γυρίνους interpretantur βα-

Synonyma.

παχυς ἀδιάπλαςος, vt ſcripſi in Rana C. Si quis tamen adiaplaſton hic ſimpliciter pro craſſo & inarticulato accipiat, permittã illi, ſed ſic vt impropriè ita accipi moneam. φρῦνος quidem pro γέρινος facilè ſcribi ab imperito aliquo potuit: nec obſtat authoritas Lexicorum Græcorum, cum & alia ſimilia errata in eis deprehendantur. Petrus de Tuſignano barbarus ſcriptor, buffonem, quem & bubonem nominat, inter peſtilentiales abceſſus numerat, vt batrachion quoque. ſed hoc à materia venenoſa excitari ait, bubonem non item: quem ridiculè buffonem nominari putat, quoniam vt animal huius nominis continuò ſtet ſic enim loquitur.

¶ Epitheta. Φρῦνος θερειόμθνος, θερόεις, λιμναῖος, πολυηχὴς, apud Nicandrum. Lurida rana apud Varronem, vt coniicio, rubeta eſt. Poſſunt quidem ranarum quædam epitheta etiam rubetis attribui, vt turpis, paluſtris, rauca.

Homonyma, & deriuata.

¶ Phrynion frutex eſt, qui aliâs *poterion*, apud Plinium & Dioſcoridem, &c. ſic dictus quod aduerſus rubetarum venena auxilio ſit, vt ſuperius in G. ſcripſi. Idem nomen etiam paronychiæ apud Dioſcoridem attribuitur. Quidam Germanicè herbam quam vulgus medicorum cotulam fœtidam nominat, Krottendyll, id eſt anethum bufonum appellant, cui ego nihil cum bufonibus rei eſſe puto: & fictum Germanicum nomen à ſimili Latina voce cauta vel cotula: & ſimiliter ſimillimam ei, niſi ſuaui odore differret chamæmalum, Krottenkraut, id eſt herbam bufonum aliqui vocant. Harum ſimilitudinem in floribus parthenium repræſentat, quam Hetruſci olim cautam vocitabant, vt inter nomenclaturas Dioſcoridis legitur. Sed in quibuſdam Heluetiæ locis herbam botryn appellant Krottenkraut: nimirũ quod foliis circa radicẽ priuſquam cauleſcit ſeſſilibus terræ incumbat: niſi fortaſſis à rubetis etiã appetitur in hortis vbi ſeri aut ſponte naſci ſolet. Noſtri etiam lactariã quandã herbam, quæ tithymalis adnumerari poſſit, minimã in eo genere, denſam & fruticoſam, locis cultis prouenientem, Krottenkrut nominant: quæ veterũ chamæſyce videtur. Chamæbatum aliqui Krottenbeere vocitant, alij ſambucum aquaticam eodem nomine. Sunt qui linariam vulgò dictam, Germanicè Krottenflachs, id eſt linum rubetarum interpretantur. Ruellius de nat. ſtirpium 3.112. tertium genus ſideritidis à Gallis vulgo *herbam terrenam* vocari meminit, à nõnullis *crapodinam*, quòd bufonis modo ſemper ſeſſilis humi reſideat. Cicutam nonnulli Krottenpeterle, id eſt petroſelinum ſeu apium bufonum dicunt, vt Laur. Friſius annotauit. *Garab* eſt arbor ſuper quã generatur borax, Vetus gloſſograph. Auicennæ. intelligit aũtem per vocem borax lanam xylinam ſiue goſſipium, quæ à nonnullis vulgo *borra* nominatur.

¶ Φρυνολόγος ἱέραξ, id eſt rubetarius accipiter vocatur, qui rubetis inſidiatur vt deuoret. ¶ In littoribus Oceani Gallici *crappam* quaſi *crappaudam*, id rubetam nominari audio piſcem quem accolæ Balthici littoris *torſch* vocitant, cuius corpus totum in capite & cauda eſt. (Hunc poſtea cognoui ranam piſcatricem eſſe.)

De tribus bufonibus Gallorum regum inſigni.

¶ Veteres (hoc eſt ſuperioris ſæculi apud nos pictores) ad denotandam auaritiam, mulierem bufoni inſidentem pingebant, (cæcam, cor manu comprehenſum rodentem,) quòd bufo licet totus in terra occultetur, non ſatis tamen terræ in cibo abſumere auſit, Mich. Herus. Gallorum reges initio olim inſigne regni habuiſſe tres bufones nigros in ſpatio flaui coloris: poſtea verò Clothoueum tria lilia aurea in ſpatio cæruleo tanquam cœlitus tranſmiſſum inſigne vſurpaſſe. Troiani Ilio deſtructo traiecto mari circa Mæotin habitarunt: vbi cum à Gothis infeſtarentur, Marcomirus rex eorum cum reliquis populi præfectis, nouam & quietiorem ſedem quærere ſtatuit. Et cum oraculo moneretur vt locum illum adiret vbi Rhenus in mare illabitur, à maga etiam Alruna nomine ad profectionem illam ſuſcipiendam impulſus eſt. Effecit enim mulier illa arte ſua vt noctu appareret regi Marcomiro ſpectrum quoddam triceps, aquilæ, bufonis & leonis capitibus: ex quibus aquila his verbis eum allocuta eſt: Genus tuum ô Marcomire opprimet me, & conculcabit leonem & interficiet bufonem. Quibus verbis ſignificauit futurum, poſteros eius Gallis Romanis & Germanis imperaturos, Munſterus.

¶ Propria. Phrynis, cytharœdus Mitylenæus. Phrynichi duo Athenienſes tragici, tertius comicus, quartus ſophiſta Bithynus, quorum omnium Suidas meminit. Apud eundem Φρύνων proprium viri nomen. Phryne, meretrix olim famoſa. Euſtathius Iliados χ. interpretans, Phrynẽ meretricem alteram Theſpicam fuiſſe ſcribit: alterã Seſtum cognomine σηςὸν, διὰ τὸ ἀποσήθειν καὶ ἀποδύειν τοὺς αὐτῇ συνόντας. Alij verò, inquit, Phrynen alteram κλαυσίγελων cognominatam ſcribunt, alterã Saperdion. Mneſarete aurea fuit Delphis, ea ſcilicet quæ Phryne cognominata fuit propter pallorẽ, Plutar. in libro Cur Pythia non amplius carmine reſpondeat. Phrynondas, Φρυνώνδας, vir Athenienſis fuit, notæ improbitatis, non minus Eurybate, vnde homines malos Phrynondas cognominãt, Etymologus. Euſtathius quoque Phrynondam hominem improbum & malignum fuiſſe refert. Φροῦροι populi ſunt Scythiæ Dionyſio in Periegeſi, aliâs Φρῦνοι ὁμωνύμως τῷ ζώῳ, id eſt ranis rubetis cognomines, Euſtathius in Dionyſium.

¶ c. Muſtelas fluuiatiles, quas noſtri thryſcias vocant, alij quappen, alquappen, cum ranis aquaticis maioribus coire putant aliqui: vel etiam cum rubetis aquaticis. nam & oris rictu ranas referunt, & ventriculus eorũ appendices quaſdã habet pedibus ſeu manibus raninis ſimiles. hinc Saxones dicunt

cunt prouerbio, Es ward ein quapp no nie so gůt, Sie heft inn sick eyn patten fůt, vt Christoph. Encel. annotauit. ¶ *Buffones gigno* (anas loquitur in poëmate Io. Vrsini) *putrida tellure sepulta, Humores pluuij fortè quòd ambo sumus. Humet is & friget, mea sic vis humet & alget Cum perit in terra qui prius ignis erat.*

¶ *e.* Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: si fictili nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates, Plinius. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent, (Democritus iubet, Ruellius) priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri, Idem. Sunt qui rubeta rana in limine hordei pede è longioribus suspensa, grana inuehere iubeant, (contra gurguliones,) Idem. Venerem concitant nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata, Plinius. Sunt & aliæ quædam superstitiosæ huiusmodi nugæ ex rubeta aut partibus eius adalligatis, præsertim ossiculorum quæ in lateribus eius reperiuntur, quas supra in *G.* recitauimus. *Superstitiosa quædam de rubetis.*

¶ *h.* Bufonem vndecunq; & quomodocunq; obuium veteres in auguriis felicissimum habuerunt. nam licet vel solo visu molestus sit, hominibus tamen nihil feliciores successus enunciat bufone. auguria enim cum vel nomina sint deorum, multoties per ea quæ primo aspectu molesta sunt, hominibus deferuntur, Aug. Niphus lib. 1. de auguriis. ¶ In hominem stolidum & nullius mentis vulgus nostrum prouerbialiter dicit, Su hast äben sinn/ wie ein krott haar: Tantum sensus tibi inest, quantum pilorum rubetæ. *Bufo obuius bonũ omen veteribus.*

DE RANA VENENATA FOSSILI.

RANA venenata, quam metallici nostri ex ignis colore qui insidet ei, πυρίφρυνον, (Feurkrott,) nominãt, in saxis perpetuo quasi cõdita & sepulta latet. Altius intra terrã gignitur, & reperitur modo in venis, fibris, saxorum commissuris, cum hæ excauantur: modo in saxis ita solidis, vt nulla foramina, quæ videri possint, appareant, cum cuneis diuiduntur. Quo sanè modo & Snebergi & Mannisfeldi fuit inuenta. Ea ex subterraneis cauernis elata in lucẽ primò turget ac inflatur, mox de vita decedit. talis etiã rana crebrius reperitur in Galliis Tolosæ in saxo arenario rubro candidis maculis distincto, ex quo molæ fiunt. quocirca id genus saxa omnia priusquam molas ex eis faciant, perfringunt. quod ni fecerint, ranæ, vbi, cum molæ versantur, concaluerint, inflari solent, & disruptis molis frumenta veneno inficere, Georg. Agricola.

DE RANIS. RVRSVS EX BELLONIO.

RANA aquis innatat, saltando per terram graditur. Multorum quidem est generum, sed palustris ac marina tantum edulis est. Venenata est quæ cœnosis antris ac cloacis plantarumq; radicibus, & sub terra altè defossa reperitur, rospum & buffonem nominant. è cuius capite detracti calculi, oculis ac venenatis poculis mederi falsò circulatorum vulgus autumat. hi enim potius à rubetæ cerebro detrahuntur: vulgus nostrum crapodinas appellat: quas ab antiquis chelonites vocatas postea docebimus, cum de lapidibus nomen à piscibus habentibus à nobis disseretur. *Rana venenata.*

Rana marina ad palustrem accedit, sed cartilagines habet ossium loco, estq; palustri procerior, atque æstuariis frequens, vt suo loco tractabitur. (Vide in rana piscatrice *G.*) *Marina.*

Rana palustris paucis antehac annis in cibis apud nos expetita, ore est prægrandi, nullis dentibus prædito, quod foras ex aqua, testudinis modo, emittit, vt auram excipiat: chamæleonem in cibo capiendo imitatur, vesciturq; muscis, locustis, millepedibus, erucis, culicibus: quibus dum insidiatur, linguam ternûm digitorum longitudinis foras exerit ac vibrat, in cuius extremo spongiosus quidam veluti mucus, visci modo, quicquid contingit, agglutinat, vt integrum scarabeum plerunq; in aluum demittere conspiciatur. Ad quod munus ossicula vtrinq; duo in radice linguæ (vt & serpentes) habet, quibus ipsa miro naturę artificio confirmatur. Ranæ oua pariunt, coeunt, fœtusq; emittunt continuo veluti filo sibi cohærentes (carnes minutim conscissas ac nigras esse dixeris) gyrinos vocant, oculis & cauda insignes, qui mox in posteriores pedes abeunt. Ranæ hepar in tres lobos distinctum est, sub quo vna vtrinque pulmonis pars apparet: lienem quoque rotundum & paruum habet: intestina nodulis intercepta, vesicam, testes, ac cætera ferè interiora membra reliquis animalibus terrestribus similia, Bellonius. *Palustris.*

¶ Rana muta quam gibbosam cognominaui, ab Italis *sconpisson*, id est permictrix appellatur. eam procul saltare aiunt, & interim permingere hominem. *Muta.*

Vide plura in libr. de piscib. in Cordylo. Itẽ infra in Appendice p. 26.

DE CORDVLA SIVE CORDVLO.

CORDVLA, κορδύλη, palustris est vel potius lutaria vt rana quoq;, Aristot. 1. 1. hist. anim. Et alibi, Cordulus (κορδύλος) non pulmonem, sed branchias habet, egressusq; cibum petit in terra solus aquatilium, & quadrupedes idem est vt ad ambulãdum idoneus. Et rursus, Cordula (aliâs crocodilus, quod non placet) natat pedibus & cauda, quam similem siluro habet, quoad paruum magno licet cõferre. Et lib. 4. cap. 13. de partib. anim. Corduli (κόρδυλοι) quamuis branchiis præditi, pedes habent, quoniam pinna carent, caudam etiam habent laxam & latam, μανώδη καὶ πλατεῖαν. Alia est cordyla siue

ſcordyla vel cordylus ſcordylúſve piſcis, de qua in Thunni piſcis hiſtoria dicemus. Cordula quidem quadrupes mihi ignota eſt. apparet autem eam ambigere inter piſces & ouiparas quadrupedes, ac ſui omnino generis eſſe. Cauda & pedibus ſcinci etiam ſiue lacerti aquatici natant, & in terram egrediuntur: ſed ij pulmone non carent, vt puto: nam Bellonius, qui lacertos aquaticos cordylos facit, pulmonibus eos carere aſſerit. Cordyla, κορδύλη, animal eſt paluſtre, τελματιαῖον, ſimile aſcalabotæ, id eſt ſtellioni, Heſychius. Albertus piſcem quendam diem appellat, qui eodem die quo natus eſt perficiatur moriaturq́;, pedibus duobus & totidem pinnis præditum. Corruptus eſt locus ab ephemero animali, cui pedes quatuor & totidem pinnas tribuit Ariſtoteles.

DE CORDVLO. RVRSVS EX BELLONIO.

CORDVLVM Ariſtoteles, κούειλον Numenius vocat, id ſalamandrini amphibij genus, quod pharmacopolarum officinæ falſò pro Scinco exponere ſolent. viuiparum animal eſſe comperimus, admodum alacre, in quo ſalamandram excedit: ſcinco multò minus, branchiis præditum, pinnis lateralibus carens, caudam laxam & latam habens, ſiluri modo (quoad paruum magno licet conferre) minimè ſquamoſum, tergore nigricante, ac glabro, tuberculis tamen horridulo, quodq́ue facilè glubi poteſt, digitiſq́ue attrectatum lacteum humorem vt ſalamandra emittit, qui naribus admotus virulentum quidpiam referat: roſtro obtuſo, dentibus aſperioribus communito, digitis anteriorum pedum in quaternos, poſteriorum in quinos articulos diuiſis: quod dum per aquam fertur, pinnam carnoſam erigit, quæ à vertice ſecundum dorſum vſque ad caudam protenſa, ipſam ambire conſpicitur. quamobrem ſinuoſo corporis impulſu, ſiluri, anguillæ ac murenæ modo natare ſolet. Proinde quòd ad eius interiores partes attinet, linguam ranæ fluuiatilis modo ſpongioſam habet, qua glutinis more facile ad os adducit hirudines fluuiales & terreſtres oniſcos & lumbricos, quibus præcipuè veſcitur: ob idq́; circa fauces fortaſſe id ipſi pulmo eſt. reſpirat enim eam partem mouendo, vt ranæ, vt obſeruaui in capta quam manu tenebam. quiddam veluti carnoſum ad linguæ radicem illi extuberat. Cæterum coſtis ac ſterno, vt & ſalamandra caret, oſſaq́; pro ſpinis gerit, cor ſpongioſum, dextro lateri incumbens, cuius auricula ſiniſtra maiorem pericardij partem occupat: pulmonibus caret, branchiis enim præditus eſt. hepate eſt nigerrimo, ad conuexam partem aliquantulum bifido, liene ſubrubro, ventriculi fundo adhærente: renibus ſpongioſis, cruribus ferè incumbentibus, qua in parte (& circa ſpinam) carnoſus tantum comperitur. alioqui ad pectus, & ſub ventre totus cutaneus eſt: oua gerit in bicorni vulua per ordinem, vt in viuiparis cartilagineis diſpoſita, quæ rufo quodam adipe fouentur, ex quibus poſtea viuos fœtus, eoſq́ue numeroſos, vt & ſalamandra excludit, Bellonius. ¶ Nos hoc animal non cordulum, ſed lacertum aquaticum nominauimus, & figuram eius hiſtoriamq́; inter quadrupeda ouipara poſuimus. Quòd ſi branchias habuerit (vt Bellonius ſcribit. neque dum enim id ſatis obſeruaui. in ſiccis quidem, quos hæc dum ſcriberem inſpexi, lacertus aquaticus quem vidi viuum, oculis aureolis, exiguum, ouis plenum ſubfuſcis, branchias nullas habebat. ſed neque pulmonem in eo reperire potui, nec lacteum vllum humorem emittebat. nullæ mihi apparuerunt) non dubitabo etiam ipſe cordulum eſſe fateri. Cordylum Ariſtoteles amphibium eſſe ſcribit, & perire illum Sole exiccatum (ἀναθέντα, lego αὐανθέντα.) Numenius eundem in Halieutico curylum (κύρυλον) vocat, his verſibus: Τοῖσί κεν ἅρμενα πάντα παροπλίσσαιο δὲ μῦρα, Κύρυλον ἢ πειρῶνα ἢ εἰναλίων ἑρπηλῶν, Athenæus lib. 7. Ego de cordylo nihil tale apud Ariſtotelem legiſſe memini.

Vide ſupra in Quadr. Ouipar. pag. 79.

DE SALAMANDRA.

Figu-

Figura prior ad viuum expressa est. altera verò quæ stellas in dorso gerit, in libris quibusdam publicatis reperitur, conficta ab aliquo, qui salamandram & stellionem à stellis dictum, animal vnum putabat, vt coniicio. & cùm à stellis stellionem dictum legisset, dorsum eius stellis insignire voluit.

A.

LACERTORVM genera plura sunt, vt salamandra, saura, stellio, Isidorus. Salamandra, non vermis vt inepti quidam literatores volunt, sed lacerti genus, Σαλαμάνδρα Græcè vocatur. quod quidem nomen pleræq; omnes linguæ hactenus retinent: eò quod veram salamandram vbiq; opinor satis frequentem nemo ferè cognoscendam sibi curârit, & omnes nescio quam peregrinam & portentosam bestiam sibi finxerint. Videtur etiam Aristoteles tanquam de ignoto animali dubius de ea loqui, vno tantum in loco, cum inquit: Nonnulla corpora esse animalium, quæ igne non absumantur, salamandra documento est: quæ vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit. Nam si nota ei fuisset, nec ex fama tantum de ea scribere, neque rem falsam, vt post dicemus, asserere debebat. Lacertum Arabes *samabras*, vel, vt Bellunensis apud Auicennam legit, *saambras* vocant. vnde salamandræ Græcis Latinisq; deductum vocabulum facilè coniicio. Accedit nonnihil etiam Hebraica vox *semamit*, quæ stellionem significat, Prouer. 30. etsi alij araneam, alij simiam interpretentur, vt diximus in Simia *A*. Ridicula Isidori opinio est, qui salamandram dictam suspicatur quasi *valincendram*, quòd contra incendia valeat. Idem & Albertus & alij quidam recentiores salamandram, stellionem & chamæleontem magno errore confundunt. Syluaticus dictionem *oac* salamandram interpretatur, & alio loco *odac*. *Koach* quidem alij chamæleonem, alij crocodili siue lacerti genus faciunt, vt pluribus docui in Chamæleone *A*. Salamandra, hoc est illud ipsum animal quod hic pictum damus, apud Italos & Rhætos qui Italicè loquũtur, vetus adhuc nomen retinet: alicubi tamen à Rhætis *rosada* dicitur. Ab Allobrogibus *pluuina*, à rore & pluuia. A Gallis *sourd*, vt audio nominatur: non quidem puto quòd surda mutáve sit, sed à Græco saura fortassis. In Gallia Narbonensi *blande*, à lento incessu, vt coniicio. blandum enim pro tardo & lento dicunt: & alibi in Gallia *alebrenne*, alibi *arrassade*: quæ nomina fortè à salamandra interpolata sunt. Neocomi *that*. Normannis, ni fallor, *muron*. Hispanis *salamantegua*. Germani appellant ein Maal, alij Moll vel Molch, vel Moldwurm vt in Carinthia: alij Olm. Euricius Cordus vlmam & mulcham Latina terminatione. Harum sanè vocum etyma certa non habeo, sed coniecturas meas afferã. aut enim Maal conciso & transposito salamandræ vocabulo dicta est, aut à maculis, & punctis, quibus toto corpore pingitur atque distinguitur. maal enim maculam, & maalen pingere nostri dicunt. quare etiam stellatum hoc animal Plinius dixit: & forsan inde moti sunt aliqui, vt cum stellione confunderent: cui similiter stellæ, id est maculæ nominis occasio fuerunt: & ardea stellaris, & alia quædam eandem ob causam à stellis cognominata sunt. Idcirco etiam Puntermaal, in quibusdam Germaniæ locis appellatur, à punctis vt dixi, vt à lacertis aquaticis, quos Wassermaalen, nominamus, discernatur. Aut fortè Molch rectius vocatur, quòd liquore lacteo turgeat, quod & Plinius testatur, & ipse obseruaui. Quanquam & aliud lacerti genus in alpibus reperi, figura & magnitudine salamandræ simile, cuius fortè species fuerit, quod in fine mensis Iulij virga a me percussum, lacteo humore copioso manabat. Molchen nostri & lac & omne opus lactarium indigetant. Et quoniam crasso amploque capite lacertus hic est, homines similiter capitatos Mollenkopff appellant. Salamandram Germani, quia propter crura breuia tardè graditur, Græco nomine μόλγην appellant, vt Georg. Agricolæ placet, nimirum ab aduerbio μόλις deriuanti, aut quia Varinus μολγὸν interpretatur, τὸν βραδύν. Sed cum etymologia Germanica non desit, superuacuum est externam quærere. & si dictio μόλγη Græcis in vsu esset, vt non est, facta videri posset à lacteo liquore, non minus quàm Germanica. μολγὸς enim & ἀμολγὸς à verbo ἀμέλγειν, quod est lac mulgere, deriuantur. Quidam in Heluetia Rhætis finitimi crasso vocabulo, & per onomatopœiam, vt videtur, conficto, Quattertetsch hæc animalia vocant: quoniam plura simul aliquando, eaque crassis corporibus, tanquam in vno cumulo circa vias cælo pluuio reperiantur. ¶ Anglicum eius nomen nullum adhuc rescíscere potui. ¶ Albertus libro 26.

Salamandra plerisq; ignota.

Nomina varia salamãdræ.

histor. anim. in dictione Stelle (stellio scribendum) eadē omnino scribit quæ Plinius de Salamandra. nam, vt supra quoq; monui, duo hæc animalia confundit. Rimatrix est serpens ordinis primi, (id est acutissimi veneni, (vt dicit Iorach, rimans aquas & cibos, & inficiens: & si quis ex infectis aliquid gustauerit, statim moritur, Albertus. Ego apud idoneos authores de salamandra hæc & similia tradi inuenio: nec obstat nobis quòd serpens nominatur, cum barbari authores eorumq; interpretes, serpentium, vermium, lacertorūq; nomina more suo confundant. Quin & Albertus salamandram serpentem nominat, vt stellionem quoq; & sauram.

B.

Descriptio Salamandræ. Salamandra lacertæ species est, Dioscorides & Isidorus. Lacerti figura, Plinius. *Ramarro*, (id est paruo lacerto, vt Itali quidam vocant: quanquam & bufonem à quibusdam sic vocari audio) similis corpore & magnitudine ferè, maior tamen tum corpore tum capite, cruribus altioribus caudaque breuiore, Matthæolus. Auicenna etiam lib. 4. caudam breuem ei tribuit. Illæ quas vidi crassiores erant lacerto vulgari, ventre pallido, crassiusculo, longæ circiter dodrantem: cutis pars nigerrima, pars flaua auripigmenti colore, vtraque splendens: linea (si bene memini) per dorsum nigra erat, punctis quibusdam orbiculatis, ceu ocellis impressa. Dioscorides animal varium, Plinius stellatum esse dicit. A coloris quidem varietate stellioni etiam & ardeæ stellari nomen impositum. Similis ascalabotæ (id est stellioni, vt Nicandri Scholiastes quoque tradit) salamandra est Aetio, lacerta venenaria, hoc est pharmacitide velocior, Hermolaus in Corollario: Sed non rectè ταχύτερος pro τραχύτερος legit. neq; enim velocior est salamandra vllo lacerti genere, sed tardissima omnium: asperior verò ei cutis & scabrior est, in dorso præsertim propter puncta quæ dixi: & fortè Nicander hanc ob causam ῥαγόεν δέρος salamandræ dixit, quòd cutis interrupta his velut oculis videatur. ex his in pelle eius rupturis, inquit Scholiastes, cum in igne fuerit, sudor effluens, ignem extinguit. Præterea notandum quòd Aetius lacertam pharmacitidem à salamandra diuersam facit, Nicander in Alexipharmacis eandem. Salamandra quadrupes est, similis lacertæ aut crocodilo terrestri: vel, vt alij, parua est vt lacerta, cauda breui, Scholia Nicandri. Maior lacerta viridi, Kiranides. ego crassiorem reperiri puto, nunquam verò longiorem. Suidas simpliciter magnitudine lacertæ esse scribit: & Zoroastres in Geoponicis 15.1. animal esse minimum. Subtile & paruum est animal, lumbricis associum, flauo colore vestitum, Hermolaus ex Cassiodoro. Salamandræ toto corpore nigro flauoq; colore alternis distinguuntur, vtroque adeò splendente, ac si arte splendor ille inductus fuisset. sed animal est ipso aspectu homini contrarium & abominabile, Matthæolus: hinc scilicet Nicandro cognominatur δόλιον δώκος αἰὲν ἀπεχθές. De maculis quibus quasi depingitur, vnde nomen ei fortassis apud nostros, dixi in A. Memini tamen aliquando in alpibus reperire vnam huius generis quæ tota erat fusca, absque splendore, corporis forma alioqui simili, cauda breui, & lacteo succo percussa similiter manabat, vt etiam lacerti aquatici, quos nostri Wassermollen, id est salamandras aquaticas vocant, de quibus supra priuatim scripsi. Videntur salamandræ in valle Anania per syluas vbique, & alibi passim in Tridentina ditione, Matthæolus. Apud nos quoque non sunt raræ, & plures aliquando simul quasi conuolutæ reperiuntur, vt dictum est in A. & alibi passim in Germania. Salamandram nonnulli dicunt cute & squamis carere, Gillius. ego in solis Nicandri scholiis hoc dictū reperio, quæ λιπόῤῥινον epitheton quod poeta huic lacertæ attribuit sic interpretantur, διότι δέρμα οὐκ ἔχει, οὔτε λεπίδα. ἢ διότι λίπος ἀφίησιν ἀπὸ τοῦ δέρματος. γλίσχρος (γλίσχεα) γὰρ ὅθεν καὶ λιπώδης. Sed alia quoq; multa sæpe absurda in istis Nicandri scholiis leguntur. Mihi ea interpretatio arridet, λιπόῤῥινον cognominari, quod splendida & renitente tanquam pingui aliquo delibuta sit pelle: & magis, quàm vt idem Scholiastes inquit, quoniam succum pinguem è cute remittat, quo quidem manante ignem quoq; extinguat. nam si propriè pinguis esset hic humor, ignem aleret potius. Theophastus humorem salamandræ densum, tenacem & frigidum esse docet. Salamandræ an sexus differentia careant, quod Plinius scribit, vide circa finem capitis sequentis. ¶ Caput eis magnum, venter lutei coloris, vt etiam ima caudæ pars. reliquum corpus totum alternis maculis nigris & luteis quasi stellatum distinguitur, Georg. Agricola. In quibusdam syluis paludosis Germaniæ iuxta vias reperiuntur totæ nigræ in dorso, & in ventre ruffæ, Matthæolus.

C.

Vbi degāt Salamādræ. Salamandræ loca frigida & humida incolunt, qualia sunt vmbrosa & opaca, & circa fontes, in pratis & circa semitas reperiuntur. Kiranides in vepribus & fruticibus eas degere scribit. ¶ *Quando appareāt.* Nunquam nisi magnis imbribus proueniunt, & serenitate deficiunt, Plinius. Idem nostri homines testantur: nempe pluuiosa solum tempestate eas visi, siue quòd tum nascantur, siue potius quòd latibula sua tum temporis deserant, vt & intestina terræ. Vulgò etiam animal æstiuum esse fertur, quòd primo vere apparens æstatem aut ver potius prænunciet, vernum melius appellandum. Memini equidem videre hunc lacertum initio Februarij, & aliâs Aprilis, crepusculo vespertino in via inter riuum & sæpem. Tempore pluuiali præcipuè verno & autumnali apparent, cum autem frigora verna sunt, & æstate calores intensi, rarissimè è terra prodeunt, Matthæ. ¶ *Iners est animal.* Animal est iners, νωχελές, Diosc. ingressu tardissimum, Matthæolus: quod nos quoq; obseruauimus: hinc Galli Narbonenses blan-

blandam nominant, vt videtur. ¶ Sunt qui ore hiante aërem ab ea captari dicant, quod ego in vnaquam diebus multis domi in vase vitreo retinui, nunquam animaduerti. Vnde deceptos eos conicio ab illis qui salamandram cum chamæleonte confuderunt. Sunt qui lac eam appetere mihi retulerint, & si fortè in sylua cubantis vaccæ vber suxerint, emori vber, nec amplius lacte manare. Fauos exedit veluti promuscide quadam, Iod. Willichius in quartum Georgicorum. ego nullam in ea promuscidem obseruaui.

Lac appetit.

¶ Salamandram aliqui illæsam per ignem transire scribunt, alij simpliciter nihil ab igne lædi, alij ignem ab ea extingui, alij viuere eam & nutriri ab igne, alij etiam generari in eo. quæ sententiæ ipsæ inter se pugnant. quomodo enim viuet in igne aut generabitur in eodem, si ignis ab ea extinguitur? Sed primum illorum qui hæc stultè affirmarunt verba recitabo, secundo loco aliorum qui tanquam falsa negarunt. Nonnulla corpora esse animalium quæ igne non absumantur, salamandra documento est: quæ, vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit, Aristot. 5.19. historiæ anim. Apparet autem eum non suam sed aliorum sententiam retulisse, ex verbis, vt aiunt adiectis, quod philosophum hominem decebat. alij enim incautius simpliciter quod audiebant tantum, nec vnquam viderant, asseruerunt. Hominem igne combustum significantes Ægyptij, salamandram pingunt. hæc enim vtroque capite interimit, Horus in Hieroglyphicis 2. 60. vt interpretes verterunt, & Græcus etiam codex habet. mihi quidem locus obscurus aut potius deprauatus videtur. quis enim salamandram legit bicipitem? & si salamandra igne non vritur, absurdum & contrarium est salamandra picta hominem qui eodem vratur insinuare. Nicander in Alexipharmacis salamandræ per ignem transeunti nullum inferri damnum canit, nec pelle eam nec pedibus vri. Scholiastes addit, meatibus quibusdam patêre huius animantis cutem, (vnde poeta ῥαγόεν δέρος dixerit,) vnde humor destillans ignem exstinguat. Et rursus in Alexipharmacis idem poeta nihil eam ab igne pati scribit: vbi Scholiastes Andream quendam citat à quo proditum sit, manum aut vestem salamandræ sanguine illitam, nihil damni ab igne accepturam: & lipórrhinon à poeta cognominari hunc lacertum quòd pinguem quendam ac tenacem succum à cute remittat, quo destillante restinguatur ignis. Salamandra animal frigidissimæ est naturæ, adeò vt ignis quoque si in flammam irrepat, extinguatur ipso interim illæso, Suidas. Huic tantus rigor, vt ignem tactum extinguat, non alio modo quàm glacies, Plinius. An verò frigidum huius animantis temperamentum sit, disquiremus infra. Salamandra quanquam ex igne non nascitur vt pyrigoni: contra tamen hunc ire audet, contraque illius flammam veniens, tanquam aduersus hostem quandam, sic eam expugnare aggreditur. Cuius rei testimonium fabri, quorum opera atque artificium igne nititur, afferunt: nam quandiu eis ex flammæ splendore ignis flagrare eorumque artem fabrilem adiuuare videtur, huiusmodi animal magna securitate ipsi negligunt. Cum autem ignis euanescit, ac restinguitur, frustraq; folles flant, hoc sibi tum animal aduersari præclarè intelligunt. Quare hoc ipsum peruestigant, atq; inuestigatũ vlciscuntur. ignis autem postea iterum succensus fabrile opus, modo vt ante erat solitus alatur, iuuare perseuerat, Ælianus. *Seu salamandra potens, nullisq́ obnoxia flammis.* Serenus. Miramur animalia quædam, quæ per medios ignes, sine noxa corporũ transeunt: quanto hic mirabilior vir qui per ferrum & ruinas & ignes, illæsus & indemnis euasit? Seneca epist. 1.9. de Stilbone loquens. Salamandra minimum animal, ex igne generatur, & in igne viuit non vrente eam flamma, Zoroastres in Geoponicis 15.1. videntur autem hæc dicta potius ad pyrigonos muscas quàm ad salamandras pertinere. Sed vide quàm nullus est stultitiæ finis: non satis erat nugari salamandrã in igne viuere, addiderunt quidam ascendere eam ad ignem illum elementarem orbi Lunari finitimum. Quomodo potest salamandræ patêre accessus ad sphærã ignis? præsertim quum aues quæ altius iusto euolant, relabantur deorsum. aër enim illic nimiũ subtilis, ictus alarũ sustinere non potest, Ferdin. Ponzet. Salamãdra (inquit Aetius citante Hermolao) per ignem cadentibus flammis ambulat, cumq; non solum frigoris vi, sed etiam pondere corrumpit quasi obruens. Fertur in libro de proprietatibus rerũ, genus esse salamandrę aliud cuius pellis villosa ac pilosa sit, cuius pili post longam vetustatem, vt comperitur, in ignem proiecti, igniti extrahantur illæsi, Arnoldus de Villanoua in libro de venenis. ¶ Recitaui verba illorum, qui salamandras ab igne non lædi scripserunt: nunc addam aliorum verba quibus hæc opinio improbatur, vt debet. exuri enim ipsam meo experimento noui, & cineris eius in re medica vsus est. Quæ magi ex salamandris tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent vera, iam esset experta Roma, Plinius. Sextius negat ignem restingui ab iis, Idem. Salamandra lacertæ genus frustra creditum est ignibus non vri, Dioscor. Aetius scribit salamandra ignem transeunte, diuisam flãmam ab ea discedere: si tamen immoretur, consumpto frigido eius humore exuri. hoc nos quoq; experti sumus. Salamandra ad certum vsq; terminum ab igni nihil patitur, vritur autem si longiore spatio igni sit admota, Galen. lib. 3. de temperamentis. Theophrastus etiam testatur salamandram igne comburi, si in eo diu mansitet, Niphus. Prunæ imposita extinguit eam, quod experiri volui, vt cuiusuis animantis caro cruda: at si in ipsum ignem flãmis vigẽtem inieceris, ibi non exuri eam, aut igne eam viuere vt chamæleon aëre, nulla ratione credi potest, Matthæolus. quanquam sunt qui in Cypro muscas quasdam in igne nasci & inde nutriri putent: de quibus inter insecta loquemur.

Diuersæ authorũ sententiæ de Salamandra in igne viuente.

Salamandræ aliqui (inquit Albertus) ineſſe dicunt lanam quandam quæ in igne non aduratur, quòd penetrare eam non poſſit. Sed ego expertus ſum id quod ad nos defertur pro huiuſmodi lana, non eſſe lanam animantis. quidam lanuginem cuiuſdam planete (vox videtur corrupta) quod etiam ego non ſum expertus. Hoc quidem expertus ſum, lanuginem eſſe ferri. vbi enim magnæ maſſæ ferri (vt pro incudibus) fabricantur, ſcinditur aliquando ferrum & euolat vapor ignis: qui cum panno vel manu colligitur, vel tecto fabricæ adhæret, lanam fuſcam & aliquando albam refert. hæc autem lanugo ignem non ſentit, & à nonnullis lana ſalamandræ vocatur. Multi autem ſequentes Iorach philoſophum dicunt quòd hoc animal viuit in igne, quod falſum eſt, (ſimpliciter dictum.) ad breue enim tempus, Galeno etiā teſte, in eo durare poteſt. Quòd ſi mediocris ſit ignis, vt inquit Iorach, extinguit eum: non ideo quòd vita eius in igne ſit, ſed quia frigidiſſimum eſt, vt placet Ariſtoteli, (ego hoc nuſquam apud Ariſtotelē inuenio:) & pelle tam denſa, vt poros eius ignis non penetret, niſi diutius in eo remanſerit. Ego aliquando araneam ſpiſſæ pellis & frigidi humoris poſui in ferro candenti, quæ diu iacuit antequam moueretur, & ſentiret calorem adurentem: & ad aliam magnā adhibui lumen paruum, quod ab aranea tanquam flatu quodam reſtinctum eſt, Hæc Albertus. Craſſitiem ſanè pellis in ſalamandra obſtare puto quo minus citò ab igne afficiatur. ſalamandris quidem aquaticis adeò duram tenacēq; pellem eſſe deprehēdi, vt cultro difficulter vulneretur. quod ſi etiam vi ignis rupta fuerit cutis, humor craſſus & copioſus erumpens, aliquandiu obſtare poteſt. multo enim humore abundare hoc animal, ipſa eius corporis craſſities ſignum eſt, & quòd humidis tantum pluuiiſq; temporibus apparet. idem humor an frigidus ſit, ad extinguendum ignem non multum refert. Iam corporis læuitas illa ſplendida, tanquam oleo aut vernice (vt vulgò vocant) delibuta, meatus omnes quàm maximè clauſos eſſe oſtendit, ideoq; difficiliorem igni vrenti aditum. Ex ſalamandræ pilis, quos nullos habet, inextinguibilem telam fieri falſum eſt. Nam huiuſmodi materia eſt vel ex amiāto: vel ex quodam apud Plinium lini genere, ſi non & id amianto lapidi idem fuerit, Euricius Cordus. Ipſe expertus ſum villos Salamandrę non conſumi igne, Ringelbergius. Salamandra propter frigus ignem non aliter ac glacies extinguit: quo modo etiam oua ſerpentium in ignem camini coniecta flammam ſolent extinguere. attamen tam ipſa oua quàm ſalamandra comburuntur, Georg. Agricola. Lini asbeſtini Plinius meminit libro 19. quod ſi in ignem proiiciatur, non vritur. ego id arbitror ex lapide quodam eſſe, qui amiantus dicitur. is, vt Dioſcorid. libro 5. inquit, in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſto, id eſt de pluma à nobis vocato. ex eo theatris vela texuntur. hæc autem in ignem coniecta, inflammantur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis exempta, & nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habemus, & nēdo in fila diduci certum eſt. Multi ex alumine ſchiſto, ſed fruſtra, conati ſunt lintea in hunc finem parare. Non defuère qui ex ſalamandræ cortice ſimiles mappas, quæ comburi non poſſunt, factas putarent: ſed falſò. vidi enim ipſe ſalamandram comburi parumq; aberat, quin ſanies eius in os mihi proſiliret, Ant. Braſauolus. De Caryſtio lapide ex quo mantilia fiebāt, quæ igne purgabantur non vrebantur, lege Varinum in voce Caryſtos. In prouincia Chinchintalas Tartarorum regi ſubiecta (vt ſcribit Paulus Venetus 1.47.) mons eſt in quo inueniūtur mineræ chalybis & audanici: itemq; ſalamandræ, de quibus fit pannus, qui in ignem proiectus comburi non poteſt. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, vt quidam è ſociis meis vir ſingulari induſtria, Turchus religione me edocuit, qui in prouincia illa rebus metallicis præfuit. Inuenitur in monte illo foſſilis quædā terra, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia, quæ ad Solem deſiccata in mortario æneo teruntur: deinde ſic purgata & attenuata vt reliquum lanificij genus nentur, atq; in pannum cōtexuntur. Hos cum dealbare volunt proiiciunt ad horæ ſpatium in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur niue candidiores. Eoſdem ſimiliter purgant quū maculas aliquas contraxerint. nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra verò ſerpente qui in igne viuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium Domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit Pontifici, Hæc ille. Alexander papa, vt fertur ex huius animalis lana veſtimentum habuit, quod non aliter purgabatur, quàm igni iniectum, vnde candeſcebat, Obſcurus. Contextæ ex hac lana pallida zonæ, non exuruntur, vt recentiores quidam tradunt. Alumen *Scaiolæ* vulgò dictum, eſt alter Samius apud veteres, nec eſt ex ſuccorū genere: vt nec alumen plumæ: ex quo ſi fiant licinia, non ardent, ſed perpetuo oleum conſumitur, ipſa manent. Commune eſt hoc omni fermè generi cruſtati lapidis. Nam & in Eiſleba ex pyritide, tum lapide alio ſciſſili pyræ impoſito, liquor viridis emanat, qui cum igne extincto cogitur, ignē amplius non ſentit. Sic & ex amianto lapide Romæ mappas, & in Verebergo Bohæmiæ mantilia eſſe affirmat Agricola, quæ non aqua ſed ignibus eluātur. Et ex Magneſia lapide ſqammoſo argentei & plumbei coloris in Boldecrana menſæ fiunt, quæ igne purgantur, nec vitiantur: ex tenuiore autem thryalides pro lucernis, &c. Cardan. Et alibi, Aſterem Samium & calcem extinctam in maluæ ſucco aut mercurialis, efficere poſſe putant, ſi manus illinantur, ne ignis noceat, Georg. Agric. amiantum Germanicè interpretatur Fäderwyß/Salaamander haar. Albertus lapidis iſcultos (aliâs iſcuſtos, quæ vox corrupta videtur à Græca asbeſtos) mentionem facit, qui an idem ſit cum amianto, an eius ſpecies, aliorum reliquimus iudicio. Verba Alberti hæc ferè ſunt, Iſcuſtos lapis,

De pānis quæ igne non com-burātur, ſed purgē-tur.

vt

vt Iſidorus & Aaron tradunt, in vltimis Hiſpaniarum partibus iuxta Gades apud Herculis Columnas frequenter inuenitur: is propter viſcoſum humorem in eo exiccatum, in fila deduci poteſt: è quibus facta veſtis non comburitur, ſed igne purgatur & nitet. & fortè hoc eſt quod pennam (plumas) vocant ſalamandræ, quæ eſt lanugo quædam tanquam lapidis humidi. Ignis tum alijs modis extinguitur, (inquit Theophraſtus in libro de igne, vt nos tranſtulimus,) tum infuſo humore aliquo: qui ſi frigidus etiam fuerit, validius extinguet: id quod circa ſalamandram accidere aiunt. eſt enim hoc animal natura frigidum: & quæ effluit ab eo humiditas tenax, ſed eius naturæ vt facilè poſſit procul penetrare. argumento ſunt aquæ exitiales factæ, itemq; fructus quibus admixta fuerit, præſertim mortua. eſt etiam nonnihil cauſæ in tarditate inceſſus eius. nam cum ſic diutius immoretur igni, magis extinguit. Extinguitur autem ab illa non quantuſcunq; ignis, ſed mediocris ſi conferas ad naturam & potentiam eius: in quo ſi non diutius verſetur, denuò excitatur (ignis.) Eiuſdem rationis eſt quòd viſco illita non vruntur, vtpote humore lento, denſoq; & frigido: & quòd acetum præſertim cum albo oui liquore mixtum incendia validiſſimè extinguit, &c. Hæc ille. Ignis maximè extinguitur aceto & viſco & ouo, Plinius 33.5. Cor negatur cremari poſſe in ijs qui cardiaco morbo obierunt, negatur & veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc vſus argumento: palamq; teſtatus, non potuiſſe ob venenum cor Germanici cæſaris cremari: contra genere morbi defenſus eſt Piſo, Plinius. In epiſtola Æſculapij cuiuſdam ad Octauianum Auguſtum, legitur venenum quoddam eſſe tantæ frigiditatis quòd cor hominis interempti illo veneno conſeruet ab igne. Etſi cor illud in igne ponatur tam diu donec aſſatione lapideſcat, lapidem illum vocari profilis (vox videtur corrupta) ab igne, à materia verò humanum: & pretioſum eſſe eò quòd victores faciat & à veneno præſeruet, &c. rubere aiunt candore admixto, Albertus de foſſilibus 2.14. Hæc de ſalamandra, & alijs quæ igni reſiſtere legimus.

De quibuſdam alijs quæ igni reſiſtunt.

¶ Frigidiſſimam eſſe ſalamandram apud Suidam legitur. Theophraſtus & Nicandri Scholiaſtes ſimpliciter frigidam eſſe ſcribunt. Plinius tantum ei rigorem eſſe ſcribit, vt ignem tactu extinguat non alio modo quàm glacies. Quod ſi verum eſt, falſum fuerit animalia omnia calida & humida eſſe, nimirum ſi conferas inanimatis. atqui ex inanimatis corporibus mixtis nullum eſt quod ęquè ac glacies ignem extinguat. Ipſe quidem agnoſco ſalamandram frigidam eſſe actu tactuq; vt ſerpentes omnes: & hanc etiam magis, quòd & humoris plus habeat, & ſub terra frequentius lateat, neq; calidis & ſiccis temporibus prorepat, ſed vêre & autumno ferè tantum, idq; tempore pluuio. Habet tamen in viſceribus ac venis calorem ſuum natiuum, eò fortaſſis efficaciorem per antiperiſtaſin. Ad hominem quoq; calida eſt, ſed calore humido putridoq;, quare inter ſeptica venena ponitur, quæ corpus erodunt, non ſic vt calida & ſicca, ſed ita vt ſimul tabe quadam afficiant. itaq; pilos detrahit, quod nullum ex frigidis facit. Dioſcorides ei vim calefaciendi & vlcerandi adſcribit. Sed alios quoque ſerpentes, eorumq; venena aliqui frigida crediderunt, quos reprehendit Albertus lib. 25. hiſt. anim. & Matthæolus in ſextum Dioſcoridis cap. 40. Videntur autem mihi omnino non ſerpentium tantum lacertorumq; omnium, ſed quæcunq; ex animalibus venena ſunt, ſeptica eſſe, hoc eſt cum calore humido ac putrefaciente coniuncta.

Salamandræ frigiditas.

¶ Quædam gignuntur ex non genitis, & ſine vlla ſimili origine: Ex ijs quædam nihil gignunt, vt ſalamandræ: neq; eſt ijs genus maſculinum fœmineumve, ſicut neq; in anguillis, omnibuſq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant, Plin. In hoc genere non eſt maſculus neq; fœmina, ſed omnes gignunt, Obſcurus qui ex Plinio mutuatus videtur, & pro nihil, legiſſe omnes. Latet hybernis menſibus ſalamandra, (verba ſunt Geor. Agricolæ: latitare autem eas Ælianus quoq; author eſt.) Etenim hoc anno in Februario Snebergi maxima vis ſalamandrarum ex vicinis locis collecta agglomerataque in vltima cuniculi cuiuſdam parte fuit reperta. Et proximo anno in Nouembri ſalamandra viua ex fonte finitimæ ſyluæ per fiſtulas in hoc oppidum influxit. Pluuiæ autem & ſubſequens ſerenitas ſalamandras excitant ex venis, fibris commiſſuriſq; ſaxorum. Huic animali nec maſculinum nec fœmininum genus falsò putant eſſe, Geor. Agricola. Salamandra catulos excludit iam perfectos, & protinus vt nati ſunt incedentes, quadraginta aut quinquaginta numero, omnes ſine vllo inuolucro, vt vipera quoq;, Petrus Bellonius. Quanquam autem viuos pariat, in vtero tamen primum oua concipit, ſola in hoc genere quod ſciam: vt ſola inter ſerpentes vipera. Zoroaſtres ſalamandram ex igne generari ſcribit: Ælianus non naſci quidem ex igne vt pyrigoni, in igne tamen verſari illæſam, vt ſuperius recitaui ac reprehendi.

De ſalamandræ ortu & generatione.

D.

Salamandra irritata ſaniem euomit lacteam, Agricola. Audax eſt, neq; hominem fugit, ſed etiam perſequenti ſe opponit, vt quidam mihi retulit. Ego hoc in duabus quas domi per aliquot dies viuas retinui, non potui animaduertere. Et fortè cum propter tarditatem greſſus effugere non poſſit, audacior videtur, ac ſi ſponte non fugiat.

Salamandra audax.

E.

Salamandra viſa ſignum pluuiæ futuræ eſt.

Prognoſticon pluuiæ.

G.

Remedia ex salamandra. Remedia ex salamandra. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. additur, vt cantharis, in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abolere, similiq; modo reconditur, Dioscor. Vide supra in *C.* vbi de temperamento eius docui. Raim. Lullius in libro de quinta essentia hoc animal adnumerat remedijs, aut venenis potius, illis quæ quarto gradu refrigerant. Galenus non ipsam, sed vstæ eius cinerem, medicamentis septicis, lepricis & psoricis admisceri scribit. Celsus inter ea quæ exedunt corpus & adurunt salamandram adnumerat. Pro salamandra substitui potest lacerta viridis, Author succidaneorum. Liquefacta in oleo pilos euellis, Dioscor. interprete Ruellio. Græcè legitur, *τακεῖσα μετ᾽ ἐλαίου*, hoc est in oleo macerata aut tabefacta potius. Marcellus Vergilius *καεῖσα* legere mauult, id est vsta. quoniam Paulus Ægineta quoque crematæ salamandræ cinerem tantum ad hos vsus adhibeat, cuius hæc sunt verba, *Σαλαμάνδρας δὲ καυθείσης τὴν τέφραν ἔνιοι μίσγουσιν*: Quòd est, *Crematæ autem salamandræ cinerem aliqui miscent.* Ego salamandram non vstam magis septicam esse puto quàm cum vsta est: quòd igne venenum illud septicum maiori ex parte consumatur. Salamandræ cinis pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur, Plinius. Salamandræ vstæ cinerem terrestrium herinaceorum felle excipito, ac pilis antea euulsis vtitor, Galenus de compos. medic. secundum locos 4. 7. ad pilos palpebrarum pungentes. Et rursus lib. 1. inter ea quæ Crito ad pilos disperdendos scribit: quin & fortiora iam dictis ex herinaceis & salamandra componunt in oleo coctis. Salamandræ cinis aspersus myrmecias & clauos pedum breui extirpat, Kiranid. Intestina salamandræ pilos abolent, Nicandri Scholiastes. sed apud Dioscoridem aliter habetur, Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur, ad eundem vsum, (ad euellendos pilos.) Verum Plinius hunc reponendi salamandras modum in alium vsum refert: Sextius (inquit) Venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis & pedibus, in melle seruentur tradit. Mihi quidem Pliniana lectio magis probatur. nam ex scinco etiam & stellione, tum simpliciter tum transmarino, capite caudaq; resciscis, medicamenta fiunt intra corpus sumenda ad Venerem ciendam, & alios quosdam vsus. Hæc scribo vt veterum scripta explicem, non quod huiusmodi quicquam intra corpus dari approbem. Sextium sanè Plinius alibi etiam sæpe citat, ita vt semper ferè eadem apud Dioscoridem quoq; reperiantur. Salamandræ sanie quæ lactea ore vomitur, quacunq; parte corporis humani contacta, toti (totius corporis) defluunt pili: idq; quod contactum est, colorem in vitiliginem mutat, Plinius.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu rarò lauitur, seu vis epota veneni,
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus. *Hoc salamandra caput, vel sæua nouacula nudet, &c.* Martialis mulieri imprecans. Plura vide mox in veneno eius.

Salamandræ cor. ¶ Salamandræ cor circa genua mulieris gestatum, conceptum impedit & menstrua, ita vt extinguantur. Quòd si pelle in nigra cubito alligetur, tertianam & hemitritæum & quartanam, & omnem typum febris aufert, Kiranides. Persuasio quidem illa circa sterilitatem inducendam mulieri hoc cor iuxta genua gestanti, inde orta videri potest quòd salamandræ etiam steriles creditæ fuerint. nam & alias similes falsas credulitates (vt sic dicam) recitauimus in Lepore *G.* Salamandræ cor collo febrientis appensum, statim extinguit febrim, Kiranides.

De Salamandræ veneno. ¶ Salamandram dicunt solo aspectu nocere, & habere tot genera veneni quot colores. ¶ Contra salamandram aut aliquod ex ea venenum intra corpus sumptum. Inter omnia venenata, salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, vt omittam, quòd perire conscientia dicuntur homine percusso, neq; amplius admitti ad terras. Salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint necat frigida vi, nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno vel pede crusta panis incoquatur idem veneficium est, vel si in puteum cadat. Quippe cum saliua eius quacunq; parte corporis, vel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis & tanta vis veneni à quibusdam animalium vt suibus manditur, domante eadem illa rerum dissidentia. Venenum eius extingui primum omnium ab his quæ vescantur illa verisimile est. His verò similia sunt quæ prodantur (probantur à) cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta. Cætera aduersantia diximus, dicemusq; suis locis, Hæc omnia Plinius 29.4. In quo non probo, quòd salamandræ venenum frigidum facit, & & aconito comparat. nam neq; illud frigidum esse supra in *C.* ostendi, neq; aconitum in Lupo *a.* Deinde quod scribit venenum eius primum extingui ab his quæ vescantur ea, verisimile esse, de suibus tantum accipio, (Nicander quidem suillam carnem cum testudine elixam commēdat,) vt præcipua alexipharmaca ex sue petenda sint, ijs verò similia & proxima, nempe secundo loco, ea quæ aduersus cantharides aut lacertas produntur vel probantur, id est laudantur. Multa enim, vt in sequentibus patebit communem aduersus salamandras & cantharides auxiliarē vim obtinent. quamobrem miror cum simile sit cantharidum venenū, & remedia ferè eadem contra vtrasq;, quomodo Plinius rursus (eodem capite inferius) cantharides salamandris resistere scribat, his verbis: Salamandris cantharides contrariæ sunt, vt diximus. Atqui hoc nusquam alibi ab eo dictum reperio: neq; si reperirem approbaturus essem. Itaq; deprauatum esse dixerim Plinij locum, aut mutilatum. Codex iam olim Basiliæ excusus sic habet, Solipugis cor vespertilionis contrarium, omnibusq; formicis, salamandris resistit.

Cantha-

Cantharides diximus: sed & in ijs magna quæstio, &c. Hermolaus nullam hic variæ lectionis mentionem facit, vt neq; Sigismundus Gelenius. Hîc reprehendendus est etiam Matthæolus, qui miratur quomodo Dioscorides iubeat ijsdem auxilijs contra salamandram vti, quæ aduersus cantharides adhibentur, cum hæ calidissimæ sint, illa, vt inquit, frigida: itaque non de particularibus remedijs, sed tantum de communi venenis medendi genere intelligenda Dioscoridis verba putat. Sed longè errat, cum neq; frigidum sit, vt sæpe iam dixi, salamandræ venenum, & particularia auxilia, vt in sequentibus apparebit, multa eadem sint. Interim tamen remedia illa quæ contra cantharides præscripta sunt tanquam communia, non omittenda esse, & de ijs præcipuè intelligenda esse Dioscoridis verba non negârim, si ita legas vt codices nostri habent, & Marcellus transtulit, ἐφ' ὧν πάντα ποιησάμενοι ὅσα καὶ ἐπὶ κανθαρίδων, ἰδιαίτερον αὐτοῖς προσφέρομεν, &c. Sin legas vt Ægineta, ἐφ' ὧν ἅπαντα ποιησομεν ὅσα καὶ ἐπὶ τῶν κανθαρίδων, ἰδιαίτερον δὲ αὐτοῖς, &c. cui lectioni Plinius etiam astipulari videtur, de particularibus quoque medicamentis eum sensisse dici potest. Sed Aetius hac in parte cum Matthæolo facit, scribens, Danda verò & his quæ in cantharide sunt relata, vt inde vomant. Ephemero sumpto, quemadmodum & à salamandræ potu, remedio sunt vomitiones & clysteres, Dioscorides. Qui biberit salamandram, patietur signa cantharidum, & cura eius & bezoar est vna, Aponensis. Salamandra ab apris in Pamphylia & Ciliciæ montuosis deuorata, qui edêre moriuntur, nec est intellectus vllus in odore vel sapore, Plinius. Sus si quando salamandram comederit, ipse extra periculum est: eos autem qui carnibus eius vescantur, interimit, Ælianus. Et aqua vinumque interimit salamandra ibi immortua, vel si omnino biberit vnde potetur, Plinius. Aquas, quibus admixta fuerit, exitiales reddit, item fructus, præsertim mortua, Theophrastus. Verisimile est autem mortuæ venenum latius spargi propter accedentem putredinem, & emanantes inde vapores odore & flatu solo inficere. Nostro etiam tempore venenosa hæc eius vis non ignoratur. nam Galli quidam olim mihi narrarũt, vulgò apud eos ferri, si blanda (sic salamandrã Narbonenses vocant) in aceruo tritici reperiatur, totum infici, adeò vt vel gallinæ vescentes inde pereant. Apud nos quidem non vsq; adeò male audit: & Antonius Brasauolus salamandram nostram (inquit) non puto adeò venenosam esse, vt vulgus & recentiores multi arbitrantur. Sed præstat hac in re veterũ scriptis credere quàm experiri. Rimatrix est serpens ordinis primi, (id est pessimi veneni,) rimans aquas & cibos, & inficiens eos: & si quis ex infectis aliquid gustauerit, statim moritur, vt dicit Iorach, Albertus. Hæc mihi omnino eadem quæ salamandra videtur, ex simili aut eadem potius vi veneni, eoq; magis quòd nec in ipsa salamandra & quem cum ea confundit stellione, nec alibi tale venenum Albertus ex Ioracho commemoret, cuius tamen verba in plerisq; omnibus alijs serpentium generibus adducit. nec obstat quòd serpens dicitur, cum his nominibus barbari abutantur vt monui in A. In obsonia aliquando dum coquuntur incidere solent, serpens, salamandra, erucæ, Aetius 13.9. In quibusdam Heluetiæ locis lac à salamandris appeti aiunt, & si forte in sylua cubantis vaccæ vber suxerint, emori id, nec amplius lacte manare. Saniem aut saliuam ore lacteã vomit, irritata præcipuè, vt Agricola tradit. Hæc vel calcata tantum, hominem inficit, Arnoldus. Ab huius in quacunq; corporis parte contactu toti (totius corporis) defluunt pili, idq; quod contactum est, colorem in vitiliginem mutat, Plinius. Quamobrem medici quidam vehementibus psilothris salamandram aut cinerem eius admiscẽt, vt supra scripsi. In herbis aut fructibus quos ore tetigerint, saliuam quandam relinquunt, venenum præsens, & eosdem lacteo illo succo, quem toto corpore resudant, transeundo inficiunt, Matthæolus.

¶ Signa eorum qui salamandram sumpserunt. Linguæ inflammatio consequitur, Dioscorid. Γλώσσης βάθος ἐμπρήσθη, Nicander. Est autem periphrasis, inquit Scholiastes, γλώσσης βάθος pro ipsa lingua, quæ huius veneni vi crassescit. Lingua exasperatur, Largus. Mens & sermo præpeditur, vt ex Dioscoride Ruellius & Matthæolus transtulerunt. Marcellus Vergilius non mentis, sed sermonis tantum impedimentum fieri transtulit, eam quæ in Æginetæ libris habetur lectionem secutus, λαλιᾶς ἐμποδισμός. Et quanquam verisimile est inflammata lingua sermonem impediri, omnes tamen quos ego vidi, præter Æginetam, qui de hoc veneno tractarunt scriptores, non λαλιᾶς sed διανοίας habent, Dioscorides, Aetius, Nicander. & Auicenna 4.6.2.7. idem tamen 4.6.5.20. vbi de morsu salamandræ agit, & signa remediaq; ea repetit quæ ad venenum eius in corpus sumptum pertinent, non ad morsum, Æginetæ lectionem sequitur. nam vbi legitur & grauitas linguæ, & punctio eius, Bellunensis reponit, & grauitas linguæ, & loquela difficilis in qua pronũciatur *mumu*. Versus quidem Nicandri hi sunt, Οἱ δὲ περισφαλέοντες ἅτε βρέφος ἑρπύζουσι Τετράποδες. νοεραὶ γὰρ ἀπὸ φρένες ἀμβλύνονται. Hoc est, Illi membris inualidi (aut titubantes) infantis instar reptant quadrupedes. mens enim eis obtusa est. Tremor cum torpore (stupore) aut horrore quodam ac exolutione accedit, Dioscor. Græcè legitur καὶ τρόμος μετὰ νάρκης ἢ φρίκης τινὸς καὶ ἐλκώσεως. apud Æginetam ἐλκύσεως, sed video interpretes omnes, & rectè quidem meo iudicio, legisse ἐκλύσεως. eclysis enim resolutionem & imbecillitatem significat. Cornarius etiam apud Aetium exolutionem vertit. Matthæolo nescio quid in mentem venit vt pro tribus istis vocabulis, quæ sunt, torpor, horror ac resolutio, tristitiam, pauorem ac debilitatem magnam reddiderit. Corpus inualidum fit, & torpet rigoribus quibusdam, Largus. Ἄψ δ' ὑπὸ μάλκης δάμναται· ἐμβαρύθων δὲ κακὸς τρόμος ἄψεα λύει, Nicander. hoc est, Mox

Signa eorum qui Salamandrã sumpserunt.

autem frigore corpus corripitur, & grauans malus tremor membra resoluit. Ad hæc partes nonnullæ corporis liuoribus circumquaque sugillantur: sæpeq; diutius immorante veneno putrescentes defluunt, Dioscorid. vt Ruellius, Marcellus, & Matthæolus vertunt. (hic quidem etiam clarius, corruptas in terram decidere:) item Auicenna, & ex Aetio Cornarius. Dioscoridis verba sunt ὡς πολλάκις σηπόμενα ἀποῤῥεῖν τὰ μέρη. Mihi quidem non videtur partes ipsas delabi integras, cum tantam putredinem oboriri in membris, vita & corde adhuc incolumi, vix sit verisimile: nec ab vllius alterius veneni vel intra corpus sumpti, vel per ictum morsumve in ipsum translati, tale quid accidere legimus, quod meminerim. Et si enim Marcellus Vergilius à cenchro morsis carnes decidere transfert ex Dioscoride: Græcè tamen legitur περιῤῥεῖν, quod est humore diffluere. Itaque ἀποῤῥεῖν malim simpliciter interpretari fluere & manare, humore scilicet putrido, & saniem stillare, pro περιῤῥεῖν. In hanc sententiam induxerunt me Nicandri versus isti, Σάρκα δ' ἐπιτροχόωσιν ἀολλέες ἄκρα πελιδναὶ Σμώδιγγες στάζουσι κεδαιομένης κακότητος. quod est, Per summam autem cutim liuentes maculæ passim apparent, eousq; scilicet dispersa veneni malitia. Vbi interpres habet, Ἐπιτρέχει τῇ σαρκὶ πελιδνότης, ἐξ ἧς ἐργασία, lego ὑγρασία. Et mox, Σμώδιγγες αὗται κατὰ σύντηξιν τῆς σαρκὸς στάζουσι. Sed aliâs, inquit, scribitur στίζουσιν, id est pungunt, vt sensus sit, liuores illos multos & dispersos in eis esse punctorum instar. Sed ego στάζουσι malim, quod conuenit cum verbo ἀποῤῥεῖν. Corpus liuoribus quasi maculis variatur, Largus. Auicenna 4.6.2.7. alia etiam signa ex Aetio citat, sed corruptè, quare omitto. Habet enim Aetius omnia vt Dioscorides: nisi quod præterea addit hæc verba, Primum equidem maculæ albæ per corpus apparent, deinde rubræ, postea nigræ cum putrefactione & defluuio capillorum. quæ verba etiam ipsa cum Nicandri & nostra sententia faciunt. Sed hæc signa eueniunt etiam vbi pars aliqua corporis à saliua salamandræ contacta est, vnde toti defluunt pili, idq; quod contactum est colorem in vitiliginem mutat, vt Plinius scribit. Et à morsu eius probabile est eadem fieri. A potu salamandræ accidunt dolores vehementes in ano (aliâs in stomacho, Bellunensis) & apostema sicut hydrops, & in ventre spasmus, & retentio vrinæ, Auicenna: ex quo etiam Arnoldus repetit sed corruptissimè vt excusi codices habēt, in libro de venenis. Video autem deceptum Auicennam, cum Dioscorides hæc signa de ijs scribat qui buprestin sumpserunt, de qua proximè ante salamandram agit.

De remedijs aduersus haustum salamandræ venenum.

¶ De peculiaribus remedijs aduersus haustam salamandram, quæ scilicet post communia statim (vt sunt vomitiones & clysteres, de quibus supra nonnihil dixi,) adhiberi debent. ¶ Auicenna 4. 6. 2. 7. eadem quæ Dioscorides & Aetius remedia præscribit, sed deprauatius. Salamandræ cura communis, est vt cura opij: & dentur in potu theriacæ magnæ, vt theriaca alferuch, & Mithridatum & similia, Auicenna. Quanquam autem curam eius communem esse dixit vt opij curam, non iccirco oportet salamandræ venenum esse frigidum, vt Matthæolus ratiocinatur, oblitus se paulò ante negasse calidum esse venenum licet eadem cura communis, quæ aduersus cantharides, ei debeatur. nam & calidis & frigidis venenis vna eademq; cura communis ferè omnibus debetur. ¶ Nunc particularia remedia, vt ab authoribus tradita sunt, ordine alphabetico subiungam. Aqua mulsa, vide in Lino. Calamintha, vt Auicenna ponit, non rectè, vide in Rana. *Aiuga* siue chamæpityos decoctum, in quo nuclei pinei (strobili, vel vt Ægineta habet strobilia, vnde Auicen. transtulit grana pini parua,) conterantur, Dioscorid. Chamæpityos folia coque cum conis, οὓς ἐλψήσατο (ἐθρέψατο, Scholiast.) πεύκη, Nicand. Vide in pino infra. Cupressi folia, Auicenna: vide infra in Pino. ¶ Eruum, vide in Vrtica. Eryngium, vide infra in Rana. ¶ Galbanum ex melle linctum, aut resina pinea ex melle, Aetius & Dioscorid. Auicenna (aut eius interpres) ex Aetio, quem citat hunc locum malè transtulit, his verbis: Priuatim conferunt, ammoniacum, (resina, Bellunensis.) & gluten albotin, & sumatur de eis, aut ambo cum styrace. Galbani radix, Nicand. ¶ Lac recens, præcipuè bubulum, contra salamandræ venenum efficax est, Dioscorid. Lac infunditur phthisicis, cantharidum, aut salamandræ venenis, Plinius. infundi intelligo per clysterem. nam poti remedia mox priuatim subiungit. Dioscorides autem lac in potu dari vult: nec aduersantur, sed vtrunq; fecisse profuerit. Lilium, vide in Vrtica. Lini seminis farina ex aqua mulsa sumpta, quàm plurimum bene adiuuat, Largus. ¶ Mel quàm plurimum per se, vel cum resina ex pinu, Largus. Galbanum ex melle linctum, Dioscorid. Mustum cantharidum naturæ aduersatur, & salamandræ, Plinius. à quo & sapa commendatur. ¶ Oleum prodest contra cantharides, salamandras, &c. per se potum redditumque vomitionibus, Plinius. Resina pinus, (ῥητίνη πιτυίνη,) aut galbanum cum melle, in eclegmate, Dioscorid. Aetius clarius, Resinam pinus cum melle delingendam præbe, aut etiam galbanum cum melle. Δάκρυα πεύκης, id est lachrymæ piceæ, (quanquam Gaza ex Theophrasto πεύκην pinum vertit, πίτυν piceam,) cum melle, Nicander: & paulò pòst, Resina (simpliciter) cum melle. sed hic mel apum, ἔργα μελίσσης, expressè nominat, supra verò mel τενθρήνης, quod genus insecti ex apum genere vel api simile, vel ipsum alueare interpretatur Scholiastes. Resina ex pinu, cuius etiam tenera folia cum herba quam Græci chamæpityn appellant, decocta, ex aqua mulsa prosunt, Largus. Ἠὲ χαμαιπίτυος βλαστήμονος ἄμμιγα κώνοις φύλλα καθεψήσας, οὓς ἐψήσατο πεύκη, Nican. vbi Scholiastes, Συνεψήσας οὖν φησι τοῦτο (τοὺς στροβίλους) τοῖς φύλλοις τῆς χαμαιπίτυος τῆς βλαστήμονος

ἀναμε-

ἀναμεμιγμένως καθεψήσας τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλῶνας ὅσους ἐθρέψατο ἡ πεύκη, δίδου πιεῖν. ὁμωνύμως λέγεται ὁ καρπὸς, ὁ στρόβιλος, καὶ ὁ κλῶν, Hæc ille. mihi quidem Nicander nullam ramulorum pinus, ſed fructum tantum mentionem feciſſe videtur. neque enim vel ſtrobilum vel conum in alia quàm pro ipſo fructu ſignificatione legi dixerim. De re ipſa tamen non contendo, cum & Largus pini folia commendet, & cupreſſi folia Auicenna. quanquam is ſuper hoc remedio Aetium citat, apud quem nihil tale reperio. A iugæ decoctum in quo nuclei pinei conterantur, Dioſcorides & alij. ¶ Ranarum (βατραχίων, Ægineta βατράχων habet, quod magis probo, ne quis virides ranunculos terreſtres intelligat) ius cum quibus eryngij radix incocta ſit, Dioſcorid. & Aetius, qui remedium hoc præter opinionem auxiliari ſcribit. Nicander præterea ſcammonium addi & ſimul decoqui iubet: in cuius Scholijs non ſcammonium, ſed ammoniacum legitur, quod minus probo non admittente carmine. quanquam vetus etiam Auicennæ translatio ammoniacum inter remedia habet, tanquam ex Aetio ſed perperam. Bellunenſis legit, reſina, Aetius galbanum habet. Scammoniæ quidem liquor etiam contra leporem marinum à Dioſcoride commendatur. Ranæ decoctæ cum calamintha, Auicenna tanquam ex Aetio: ſed ille cum eryngij radice decoquit, vt Dioſcorides, nulla prorſus calaminthæ facta mentione. De remedio ex ranis vide plura mox in Teſtudine. Reſina, vide ſupra in Pinu. Rutæ genera (vt ſatiua, & ſylueſtris) valent tùm contra alia multa venena, tum contra cantharides ac ſalamandras, Plinius. ¶ Sapæ vſus contra cantharides, ſalamandras, & contra mordentia venenata, Plinius à quo & muſtum laudatur. Scammonium, vide paulò antè in Rana. Styrax, vt ab Auicenna ponitur, neſcio quàm rectè: vide ſupra in Galbano. Suis præpinguis carnes, (Γέντα, carnes, Thracibus, Euſtathio teſte, & Nicander alibi, Καί τε βοὸς νέα γέντα) coctæ cum carnibus teſtudinis ſiue marinæ, ſiue terreſtris, Nicander. eſt & alia quædam lectio in Scholijs, vbi nulla ſuis mentio, quæ mihi nequaquam probatur. Sues quidem & apros ſalamandris deuoratis nihil pati, ſupra diximus: vnde Plinius etiam colligit primum ex præcipuum & ſuibus petendum eſſe remedium, vt ſupra expoſui. ¶ Oua teſtudinis marinæ aut terreſtris, cocta, Dioſcor. καὶ ὤεα θιβρὰ χελώνης Ἀλθαίνει, Nicander. Grammatici θιβρὸν tum aliter, tum feruidum apud Nicandrum interpretantur. ego hic oua cocta intelligo, vt Dioſcor. quæ ab igne aquæ vel cineris vbi cocta ſunt adhuc caleant. Contra ſalamandras carnium decoctarum teſtudinis marinæ ſuccum bibiſſe ſatis eſt, Plinius. Teſtudinum marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur: neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius, Plinius. Et alibi, (lib. 32. cap. 5.) Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras. Sed cum ranæ ouiparæ quadrupedes nullæ in mari ſint, quæ autem ranæ marinæ (βάτραχοι ἁλιεῖς) vocantur ex genere piſcium planorum habeantur, neq; vlla earum vis contra venena prædicetur, quod ſciam, ſuſpectus eſt mihi hic Plinij locus, ita vt dubitem an potius legendum ſit, Teſtudinum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus, &c. nam & alibi teſtudinis marinæ ſuccum ſimpliciter decoctum (nimirum in aqua) vt ſuperius recitaui, contra ſalamandras commendat. Fieri autem poteſt vt hoc erratum (ſi eſt) commiſerit Plinius ipſe memoria lapſus: etſi de ranis illic omnino eum agere, ex ijs quæ ſequuntur patet, nempe de fluuiatilibus ranis. alibi ſanè nuſquam ranam marinam niſi pro piſce plano nominauit, longè diuerſi generis quàm ranæ fluuiatiles ſint, vt neq; remedia comparari debeant. Contra rubetæ quidem venenum nullum ab alio quoquam ex rana marina remedium præſcriptum inuenio, ſed neq; contra ſalamandram, ex teſtudine vero marina contra vtrunq;. Teſtudinis marinæ ſanguis cum vino, &c. contra rubetam bibitur, Dioſcor. Aut igitur omnino apud Plinium pro ranarum marinarum reponemus teſtudinum marinarum: aut ſaltem nullum periculum eſt ſi id fecerimus, cum Plinius ipſe teſtetur nihil teſtudine aduerſius eſſe ſalamandris. Suis præpinguis carnes cum teſtudine marina aut terreſtri coctæ, Nicander. Apollodorus vrticæ ſemen ſalamandris contrarium eſſe affirmat cum iure decoctæ teſtudinis, Plinius. Vrticæ folia cum lilijs & oleo decocta, Dioſcor. Nicander vrticam cum oleo & crimnis còquit, & in cibo dat ad ſaturitatem. eſt autem κρίμνος farina craſſiuſculè molita, κρίμνοι οἱ παχύτεροι τῶν ἀλεύρων, καὶ κρίμνος ἡ κριθή. Scholiaſtes hic farinam erui exponit (cuius & proximè antè mentionem fecerat, cum ſicca erui farina ſemen vrticæ miſcendum pro remedio monens,) aut hordeaceam. facilis autem tranſitus eſt à κρίμνοις in vocem κρίνοις, id eſt lilijs, vt Æginetа, Aetius & Dioſcor. habent. Mihi Nicandri lectio placet. Vrticę ſemen etiam Auicenna inter remedia numerat, tanquam ex Aetio, apud quem hoc non legitur.

¶ De morſu ſalamandræ. Hanc lacertam in quibuſdam Galliæ locis, vt dixi, *arreſſadam* vocant, cuius morſum adeò exitialem eſſe putant, vt nulla vitæ ſpes relinquatur. itaque vulgò hæc metra celebrant: *Si mordu t' a vne arreſſade, Prens ton linceul & ta flaſſade.* hoc eſt, Si te ſalamandra momorderit, accipe linteum tuum ac tuam lodicem. Rhæti qui Italicè hodie loquuntur, aiunt à ſalamandra morſum tot medicis opus habere, quot diſtinguitur maculis. Sic & apud Arnoldum de venenis, affices quidam ſerpens multis & varijs diſtinctus maculis, tot habet ſpecies nocendi, quot colores diſtinctos. Dentes vbi ſemel inflixit ſalamandra, (vt quidam mihi retulerunt, neſcio an verè) nunquam remittit. & ſi auellatur, letale eſt. ita enim relinquitur venenum, (quod etiam de

De Salamandræ morſu.

bufone fertur.) itaq; relinquenda eſt à morſu pendens, quòd homo interim viuere poſſit. Nicander in Theriacis ſalamandræ morſum doloſum & ſemper infeſtum eſſe ſcribit, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος αἰὲν ἀπεχθές. Significat autem δάκος tum ſerpentem mordentem, tum morſum ipſum, vt Varinus docet. Salamandræ duæ, quas domi habui, cum ſæpe à me bacillis ligneis, herbarum caulibus aliterq́; tentarentur, nunquam tamen ne os quidem tanquam morſuræ diduxerunt: morſum etiam ab eis apud nos nunquam audiui quenquam. ſed fieri poteſt vt non omni tempore aut non in quauis regione mordeant, vt ſtelliones quoq;. ¶ Quos ſalamandra percuſſit, eos dolor vehemens & cruſtæ productio conſequitur. adhibeatur autem eis communis cura iam prædicta, Aetius. Auicenna 4.6. 5.20. de ſalamandræ morſu ſcribens, (nam de alijs quoq; in eodem tractatu ictu morſuve relinquentibus venenum agit,) eadem tum ſigna tum remedia ponit quæ Græci ſalamandræ in corpus ſumptæ veneno adſcripſerunt, & ipſe etiam ſcripſerat ſupra 4.6.2.7. niſi quòd illic quædam aliter habent, eò quòd è Græcis malè translata ſint. Vnicum eſt in hoc loco remedium quod morſui conuenit, quòd ranas decoctas edi iubet, & ius in potu dari, (quanquam hoc etiam inter alexipharmaca ponitur:) & inſuper carnem earum imponi, quod theriacum eſt, id eſt morſui conueniens. Cor veſpertilionis contra ſalamandras prodeſſe Aggregator citat ex Plinij lib. 29. vbi nos cap. 4. cor veſpertilionis non ſalamandris, ſed ſalpugis ſiue ſolifugis contrarium eſſe legimus. Idem Aggregator remedia tanquam contra morſum ſalamandræ ſcribit, quæ ab authoribus contra venenum eius intra corpus ſumptum prodita ſunt. Morſus quidem ſalamandræ ſolus Nicander, Aetius & Auicenna meminerunt: remedia verò ad eum particularia nemo ſcripſit, (nam Auicennam in hoc erraſſe oſtendi:) nimirum quod cura communis ſatis factura videretur. Nicander quidem in Theriacis, cum animalia aliquot venenoſa, & ictu morſuve ab eis læſorum ſigna deſcripſiſſet, vt phalangia, ſcorpios, apes, veſpas, ſcolopendram, ſalamandram, venenata marina, & alia: mox remedia ſubijcit, tanquam communia contra hæc omnia, nihil diſtinguens.

Salamandræ vſus apud chymiſtas. ¶ Curioſi quidam homines, in ſalamandris vim quandam ineſſe perſuaſi, qua argentum viuum in aurum mutetur, ipſas in olla ſuper carbonibus ignitis ponunt, & argentum viuum per tubum ferreum oblongum ſuperinfundunt: in quo opere interdum venenoſo vapore exhalante ita inficiuntur, vt corpore intumeſcant, vel alia noxa implicentur, vel etiam de vita periclitentur. His Theophraſtus Paracelſus remedio eſſe ſcribit neſcio quam axungiam Solis, (oleum auri fortaſſis,) quam inter arſenici & argenti viui alexipharmaca deſcripſerit. nos eam deſcriptionem in libris eius non reperimus.

H.

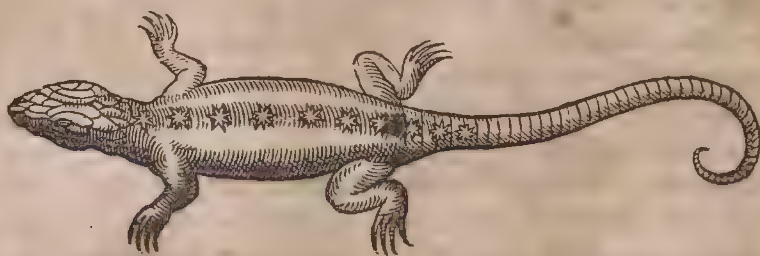
Homonymum. *a.* Ζωοφόρος, καὶ σαλαμάνδρα, καὶ ἀγγεῖον νεκρῶ, Heſychius & Varinus. videtur autem ſignificari vrna in qua crematorum funerum oſſa condebantur, aut ipſa cadauera integra: quam & ſarcophagum vocabant, quòd ex certo lapidis genere fieri ſoleret, qui carnes mortuorum conſumebat: quo ſenſu ζωοβόρον potius dixerim à conſumenda animalium carne, quæ vis ſeptica & exedens ſalamandris etiam in viua animalium corpora eſt.

¶ Epitheta. *Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flammis*, Samonicus. Nicander cognominat λιπόρρινον, & φαρμακίδα σαῦραν πολυκηδέα. Et rurſus, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος αἰὲν ἀπεχθές, non de morſu, ſed de ipſa ſalamandra. ſequitur enim, Ἥ τε καὶ ἀσβέστοιο, &c.

¶ Lapis Eiſlebanus refert aliquando effigiem ſalamandræ, aliâs aliorum animalium, Georg. Agricola.

Superſtitioſa. ¶ *e.* Alchymiſtæ dicti ſalamandra neſcio quomodo in metallorum metamorphoſi & chryſopœia vtuntur, vt aiunt: Vide nonnihil ſupra in fine capitis ſeptimi. ¶ Salamandræ cor geſtatum, ſecuritatem ab igne præſtat, & audacem contra incendium & incremabilem reddit. Animal ipſum in caminum vel ignem immiſſum, omnem flammam extinguit, Kiranides.

DE STELLIONE.

A.

Diuerſæ opiniones de ſtellione, quæſit. GENERA lacertorum plura ſunt, vt ſalamandra, ſaura, ſtellio, Iſidorus. Hermolaus Barbarus conijcit ſtelliones eſſe quas Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & puſillis lacertis ſimiles. Idem Perottus & Grapaldus aſſerunt, & Lucius Ioan. Scoppa. Stelliones nonnulli *tarantulas* eſſe putant, Niphus. Stellio multas maculas paruas in dorſo habet ſimiles ſtellis. non enim

eſt illa

eſt illa lacerta quæ aſpicit homines. iſta enim eſt viridis. illa habet colorem æruginis æris: & forte eſt de genere earum, quæ verſantur in ædificijs & domibus antiquis, & rarò mordet. quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus cardinalis: videtur autem non de alia quàm tarantula ſentire. Circa Romam inuenitur genus quoddam parui lacerti, dorſo per totum ſtellato, quod terrantulam vocant, quoniam ſub terra degere ſoleat. id quia valde venenoſum eſt, ſæpe cogitaui Dioſcoridis ſêpa ſiue chalcidicam lacertam eſſe: aut ſi ea non ſit, veterum ſtellionem, Petrus Matthæolus Senenſis in Dioſcorid. 2. 58. Et rurſus 6. 4. Stelliones (inquit) in Italia venenatos eſſe & letales alicubi Ariſtoteles ſcribit, qui vero illi ſint, non facile dixerim, niſi fuerint tarantulæ quæ apud Thuſcos reperiuntur in domibus, præcipuè in cauis quibuſdam murorum prope terram. Paruis enim lacertis ſimile eſt hoc animal, & araneis viuit, vt Plinius & Ariſtoteles de ſtellione ſcribunt: & per dorſum totum ſtellis quibuſdam inſignitur, vnde forſan nomen inuenit: & in Thuſcia morſus eius peſtifer eſt, Hæc ille. Ponzettus tarantulas non à terra, ſed à Tarento ciuitate circa quam abundant, dictas ſuſpicatur. Stellio, id eſt lacerta viridis, Vetus gloſſographus Auicennæ, & Ant. Muſa Braſauolus de ſimplicib. cap. 524. Stellionem medici noſtri temporis magno errore putant lacertum eſſe, cum longè aliud animal ſit lacerta minus, Perottus & Grapaldus. Matthæolus in Dioſcor. 6. 4. reprehendit illos qui lacertum minorem pro ſtellione accipiunt, cum lacertus ille ſanguinem habeat, & inter ſæpes ac macerias verſetur, quorum neutrum ſtellioni conuenit, qui etiam rore & araneis viuit, ille bruchis, cicadis, gryllis, cochleis, &c. homini beneuolus, nec vt ſtellio noxius. Stellio, id eſt lacerta facetana, ſed ſecundum quoſdam eſt lacerta viridis, Syluaticus. Stellio, vulgò lacerta vermicularis ruſticè, inuenitur in foraminibus domorum antiquarum, in quibus aranei quoq; manere ſolent, Niphus. ¶ Stellionem Græci *coloton* (lego *coloten*) vocant, & aſcalaboten, & galeoten, Plinius. Lacerti ſiue ſtelliones qui per parietem repunt, curti ſunt, Græcè aſcalabotæ vocantur, Marcellus Empericus. Ariſtophanes in Nebulis fingit, dum Socrates ore hiante Lunæ motum noctu obſeruat, ἀσκαλαβώτην vel γαλεώτην (nam vtroq; nomine vocat) à tecto alui excrementum ei immittere. Nicandes in Theriacis ἀσκάλαβον vocat, nimirum carminis gratia. Aſcalabotes à Grȩcis dicitur, quòd apud eos ἄσκαλος circulus eſt. ſtelliones autem circulis quibuſdam depicti ſunt, & veluti lucentibus guttis in modum ſtellarum, vnde nomen, Perottus. Ego hanc etymologiam apud nullum idoneum authorem inuenio, vt neq; aſcalon pro circulo vſquam. Hebræi quidem *agil*, עָגִיל, circulum & rotundum vocant. Grammatici ἄσκαλα interpretantur impura, quod ſanè etymon animali impuro & venenato congrueret. Sed aſcalabotes fortè quaſi κωλοβάτης dictus fuerit, quod artuum ſuorum digitis & vnguiculis innixus per parietes repat, & felium aut muſtelarum inſtar aſcendat. nam & colotes, vt iam ex Plinio dixi, vocatur, & καλαβώτης Suidæ: niſi quis malit à calis, id eſt lignis ſic dictum, vt & calopodion, pedem vel calceum ligneum dicimus. nam & xylobates & tœchobates à Kiranide nominatur, quòd ligna (aſſeres ſcilicet ligneos) & parietes ſcandat. Ξυλοβάτης (inquit) vel Τοιχοβάτης eſt ſpecies parua crocodili (id eſt lacerti.) Κωλώτης, qui & γαλεώτης, δοκεῖ δὲ αὐτὸς εὐστόχως ἅλλεσθαι περὶ τοὺς μῦς, Varinus. hoc eſt, Videtur autem ſcitè & argute circa mures ſalire: quaſi hoc etymon ſtatuat, vt inde nomen habeat, tanquam εὐσταλαβώτης. ſed hoc feli potius aut muſtelæ quàm ſtellioni conuenit, qui mures nihil curat. Sciendum itaq; veteres aſcalabotæ & colotæ nomine tum de fele ſeu muſtela potius, tum de ſtellione ex æquo vſos eſſe, vt Grammatici quidem in dictionarijs interpretantur, Varinus & Suidas. nam apud ipſos authores nuſquam inuenio his vocibus felem aut muſtelam ſignificari, quum illam ſemper αἴλουρον, hanc γαλῆν nominent. Recentiores tamen Græci γαλῆν etiam pro fele ſeu cato poſuerunt, vt in Cati hiſtoria docui. Videtur autem vulgus Græcorum hæc nomina de duobus ſeu tribus iſtis animalibus ideo confudiſſe, quòd ex æquo omnes in ſublime ſuis pedibus & vnguiculis reptando ſcandant, In picorum genere arborum cauatores ſunt, ſcandentes in ſubrectum felium modo; illi verò & ſupini, Plinius 10. 18. Tranſtulit autem hunc locum ex Ariſtotele de hiſtoria anim. 9. 9. vbi ille Gaza interprete, Picus martius (inquit) ſcandit per arborem omnibus modis. nam vel reſupinus more ſtellionum ingreditur. Græcè pro ſtellionibus hîc aſcalábótas legimus, Hermolaus etiam ſtelliones vertit. Sed Græca integra apponam: Ὁ δρυοκολάπτης πορεύεται ἐπὶ τοῖς δένδρεσι ταχέως πάντα τρόπον, καὶ ὕπτιος, καθάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται: In Mirabilibus eadem leguntur, ſed iſta clarius, καὶ ὕπτιος, καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα. atqui feles aſcendunt quidem commodè, minus commodè verò deſcendunt, vt deſilire plerunque vel omnino vel ex parte malint. ſtelliones vtrunque pari facilitate præſtant. Quare miror cur Plinius non potius ſtelliones tranſtulerit, vt debebat, quibus per parietes ingreſſus ſeu reptatio ſecundum omnes modos (ſurſum, deorſum, & in tranſuerſum obliquumque) conuenit, vt & picis & ſciuris. ὕπτιον etiam dixeris reptare animal, cum ſub aliquo tranſuerſo progreditur: vt ἐπὶ γαστέρα, cum ſuper eodem, hîc dorſo ſurſum, illic deorſum ſpectante. Cæterum alibi vbique Plinius aſcalaboten & galeoten ex Græcis vel ſimpliciter ſtellionem, vel ſtellionem tranſmarinum reddit, vti nos obſeruauimus. Κωλεπίναις ἀσκαλαβώταις, Heſychius & Varinus. Colotæ quidem nomen non aliter à colis, id eſt artubus & pedibus factum eſt Græcis, quàm ab iiſdem in hoc genere apud Latinos lacertus. Γαλεὸς & γαλεώτης, ἀσκαλαβώτης, Heſychius & Varinus. Galeotes igitur ſtellio vocatur, vel quòd vt galæ, id eſt muſtelæ & feles,

Nomina Græca.

pedibus in ſublime ſcandit: aut fortè quod corporis ductu ſit oblongiore, vnde & galeis piſcibus, id eſt muſtelis inditum nomen. ſed ſtellio tum longitudine tum humiditate etiam crurum muſtelas quodammodo refert. Aſcalabótes ſtellio eſt quem & χαλαβώτην vocant, ſed frequentius galeoten. ἢ καὶ ὁ ποντικὸς, καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη νυμφίτζα, Suidas, & partim Varinus. Eſt autem *nymphitza* recentioribus Græcis non alia quàm muſtela: ponticus verò, mus, cui aſcalabotæ nomen alius præter Suidam nemo quod ſciam attribuit. His tamen omnibus reptatio in ſublime conuenit. Aſcalabi etymon deduci poteſt etiam παρὰ τὸ ἀκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito ingreſſu, (vt Etymologo & Varino placet) qui & felium & ſtellionum generi competit. Cæterum *aſcálaphos* per *ph*, dictus fuit Martis filius, παρὰ τὸ ἀκαλὸν καὶ τὴν ἀφὴν, ὁ τέρπων τὴν χρόα καὶ εὐαφής. ἀκαλὸν enim eſt lene, molle, quietum, Varinus. At Suidas contra, Ἀσκάλαφος παρὰ τὸ ἀσκαλὲς (ἀσκελὲς) τῆς ἀφῆς, ὁ λίαν σκληρός. Æginetæ interpretes 5. 11. pro galeota, id eſt ſtellione felem non rectè tranſtulerunt, (vt in Fele oſtendimus: & quòd aſcalabotes ac galeotes vnum ſit animal, licet Ægineta ſeparaſſe videatur,) & Auicennæ 4. 6. 4. 13. Σοφῆς ἀράχνης ἱστὸν εὗρε κωλώτης, Καὶ λεπτὸν ἐνέδυ φᾶρος, ἐκ τεμὼν τοίχου, Babrius apud Suidam. veſcitur autem ſtellio araneis, vt in C. dicam. Dormit colotes in præſepibus, & narem ſubiens aſini, ne comedat impedit, Ariſtot. Albertus neſcio quomodo coloten hîc rattum exponit, idq; ſine authore. Apud Græcos hodie vulgo ſtellionẽ λιακόνι vocari conijcio: quem enim ſic vocant, lacertum eſſe aiunt paruum, argenteo lucido colore, in ſiccis & apricis locis: & nomen ipſum quodammodo ad ſtellionem alludit, ſed per aphæreſin. A nonnullis tamen ſtellio eſſe putatur, qui vulgo Græcis hodie θαμιάμιθος aut ψαμαμύθη vocatur, quo nomine lacertum paruum ſignificari puto, ſed certum nihil habeo. ¶ De ſtellionis nominibus Hebraicis vide quædam ſupra in Lacerto A. nam Septuaginta letaah transferunt in aſcalaboten, id eſt ſtellionem, &c. Munſterus שממית *ſemamith* ſtellionem vertit, alij araneam aut lumbricum: Vide in nomenclaturis ſalamandræ & ſimiæ. Ego omnino aut ſtellionem ipſum aut ſimile lacerti genus eſſe puto. proxima huic eſt vulgaris hodie vox Græca *pſamamythe* & *thamiamithos*, de quibus paulò antè dixi. Prouerb. 30. ſapientia animalia minuta quatuor numerantur, formicæ, cuniculi, locuſtæ, & ſemamith, quod manibus nititur & moratur in ædibus regijs, vt Hieronymus vertit: Munſterus araneam quæ manibus negotietur. ſed Hebraica vox *taphas* apprehendere & capere, non negotiari ſignificat. Manus quidem de ſtellione potius, qui manus digitatas habet vt lacerti, quàm de araneo dici poſſunt. *Semamith* Hebraicæ voci vicina eſt Arabica *ſamabras*, vel *ſaambras*, vt Bellunenſis legit, aliàs *ſenabras* vel *ſemabras*, vnde ſalamandræ nomen deductum videtur, non quòd idem ſed quòd ſimile & congener ſit animal. *Sarnabraus*, id eſt ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. *Senabras* idem eſt quod lacertus vel ſtellio qui in hortis reperitur, Bellunenſis. Videtur autem abuti ſtellionis nomine, vt & alij Arabum interpretes, idq; generis loco ſtatuere, ſub quo ſpecies aliquot contineantur, quod rectius & Latinius lacerti quàm ſtellionis nomine facere poterant. *Samabras* quidem Auicennæ lib. 2. cap. 646. lacertam ſimpliciter ſignificat, vt ex adſcriptis ei remedijs clariſſimè conſtat. *Guaril* ſeu *vrel* apud Auicennam lib. 2. in capite de *athab* ſeu *aldab*, id eſt lacerto, vetus interpres ſtellionem reddit, Bellunenſis Arabicas voces relinquit. *Alurel* eſt animal terrenum, ſimile lacerto, coloris cinerei, longum ad quantitatem trium palmorum, Bellunenſis. *Guaril* lacerto ſimilis eſt, ſed corporis forma differt, cauda longa, & paruo capite, Obſcurus. *Guaſemabras*, id eſt ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ: qui fortè duas voces *guaril* & *ſemabras* in vnam confudit. *Guauſes* animal quoddam habens ſanguinem, & eſt ſtellio, Syluaticus. videtur & hæc vox corrupta. Verus quidem ſtellio, teſte Plinio, ſanguinem non habet. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus, ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Sed ſtellionis aquatici ex bonis authoribus nemo meminit. *Epithetos*, id eſt ſtellio, Syluaticus. Aſcalabotes (id eſt ſtellio) & araneus pugnant, Ariſtot. vbi Albertus ineptiſſimè habet, Auis aſcalonitis aliquando comedit *abachiez*. Vasca Arabicè ſunt reptilia, vt ſtellio, ſubnigra, dicta in Catalonia dracones domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, ſicut etiam denticuli ſtellionis vel lacertorum, Arnoldus in libro de venenis. Videntur autem mihi nihil ferè à veris ſtellionibus differre, præterquam colore. ¶ Albertus Magnus chamæleontem interpretatur ſtellionem maiorem, quod minimè probo. Idem chamæleontem, ſalamandram & ſtellionem imperitiſſimè confundit: & pro colote alicubi *arcolum* habet, ex Auicennæ interprete nimirum. ¶ Germani, Galli & Angli, nullum quod ſciam huius lacerti nomen habent, cum ipſo etiam animante careant. Errat qui ſtellionem Germanicè interpretatur Puntermolch/ quod animal omnino ſalamandram eſſe ſupra docui. ¶ Eſt & Stellio tranſmarinus Plinio & Æginetæ, idem fortè qui ſcincus: de quo plura in *G.* & mox in *B.*

De nominibus Hebraicis & Arabicis.

B.

Vbi reperiatur.

Reperiuntur ſtelliones in Italia, etiam venenati morſus, Ariſtotele teſte: item in Thracia, Nicandro. Nos ſupra circa Romam & in Thuſcia ſtelliones tarantularum nomine haberi docuimus. Plinius in Italia naſci negat ſtellionis illud genus ſcorpioni contrarium quod Græci aſcalaboten & coloten vocent: (quod forte alibi ſtellionem tranſmarinum dicit.) Eſt enim hic (Græcorum ſtellio, inquit) plenus lentigine, ſtridoris acerbi, & veſcitur: quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.

Stelliones in Sicilia aiunt morſum habere letalem, non vt apud nos infirmum & leuem, Ariſtot. in Mirabilibus. ¶ Cortice integuntur, Ariſtot. Stellio terga depicta habet interlucentibus oculis in modum ſtellarum, vnde nomen, Albertus. Et alibi, Piger eſt, dorſo & cauda latior lacerto: & guttatus, cum lacerta ſit vnius coloris. ſed hæc coniuncta, ad ſalamandram magis referenda videntur, quam, vt dixi, cum ſtellione confundit, Circulis quibuſdam depicti ſunt & veluti lucentibus guttis in modum ſtellarum, vnde nomen, Perottus. Vide plura in *A. Aptumq́; colori. Nomen habet varius ſtellatus corpora guttis*, Ouidius. Tarantulæ, vt Romæ vocant, albæ ſunt, innocuæ, & puſillis lacertis ſimiles, Hermolaus. Audiui etiam ex oculato quodam teſte, tarantulam illam corpore lucido eſſe & fragili. Sed λιακόνι etiam vulgo apud Græcos dictus lacertus, ſiue idem ſiue ſimilis, argenteo colore lucido eſſe fertur. Vidi ego noſtros etiam communes lacertos in littore prope Venetias, albo colore, innoxios, nec mordentes licet digito in os inſerto. Aſcalabotes animalculum eſt lacertæ ſimile, Suidas. Similis aſcalabotæ ſalamandra eſt, Aetius. Lacerti ſiue ſtelliones qui Græcè *aſcalabotæ* vocantur, curti ſunt, Marcellus Empiricus. ¶ Stelliones ſanguine carent, lacertarum figura, Plinius. hinc forte albo & lucido colore apparent. Sunt qui & ranam in quadrupedum ouiparorum genere ſanguinem præterquam in oculis habere negent. Chamæleontem Ariſtoteles ſcribit ſanguine carere exceptis oculis & corde, & quibuſdam ex eo naſcentibus venulis. Quamobrem erraſſe videtur Syluaticus (aut librarius, qui negationem omiſerit) apud quem legimus, *Guanſes* animal quoddam habens ſanguinem, & eſt ſtellio. ¶ Stellio vel lacerta cum mordet, dimittit in loco ſui morſus dentes paruos, ſubtiles, nigros, Auicenna & Albertus: plura leges ſupra in Lacerto *B.* & *G.* Stellio fortè eſt de genere lacertarum, quæ verſantur in ædificijs & domibus antiquis, & raro mordet: quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus. Lacertorum etiam, qui Arabicè *vaſga* dicuntur, ſtellioni ſimilium dentes in morſu infixi hærent, vt Arnoldus ſcribit. ¶ Polypo brachia à congruo abroſa, renaſci, ſicut colotis & lacertis caudam, haud falſum, Plinius. Stellio Græcorum plenus eſt lentigine, quod noſtro non conuenit. atqui alibi non ipſum lentigine plenum eſſe ſcribit, ſed faciem illorum qui medicamentum ex ipſo factum biberint, lentigine obduci, quod magis probo.

Figura corporis.

C.

Stellio eſt lacerta inhabitans domos, Elluchaſem. Stelliones in nouis domibus cernuntur, vt Marcellinus inquit, Hermolaus. In veteribus domibus, Ponzettus. Cubilia eorum in locis hoſtiorum feneſtrarumq́; ſunt, aut cameris ſepulchriſve, Plinius. Aſcalabotæ aliquando ex ſuperioribus locis in cibos, dum præparantur, decidunt, Dioſcorid. Parietes ædificiorum rependo conſcendunt, Suidas & Marcellus Empiricus. In ſublime ſcandunt, felium modo: ſed & deorſum reptant & ad latera, vt in *A.* dixi. Latebras petunt, Ouidius 5. Metam. *Senabras* idem eſt quod lacerta vel ſtellio, qui in hortis reperitur, Bellunenſis. Stelliones & aliæ quadrupedes ouiparæ quomodo ingrediantur, ex Ariſtotelis libro de communi animalium greſſu, in Crocodilo ſcripſi.

Vbi viuant.

¶ *Nam ſæpe fauos ignotus adedit Stellio*, Vergilius 4. Georg. Foramina aluearium anguſtiſſima eſſe debent, vt nec venenatus ſtellio, nec aliud animalculum noxium intrare & fauos populari poſſit, Columella. Chamæleonum ſtelliones quodammodo naturã habent, rore tantum viuentes, præterq́; araneis, Plinius. Et alibi, Græcorum galeotes, ſtridoris eſt acerbi, & veſcitur, quæ à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Puto autem eum ex Græcis hæc vertiſſe, & pro βρυγμὸς aut ſimili voce morſum ſignificante, ſtridorem reddidiſſe, homonymia deceptum. βρυγμὸς enim vtrunq; ſignificat, & ſtridorem qualis ex colliſione dentium fit, & morſum, vt apud Nicandrum de ipſo ſtellione, Ἔνθα ϗ ὑπδαλοῦ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἔασιν Ἀσκαλάβου. Inter ſtellionem & araneum bellum eſt. deuorantur enim aranei à ſtellione, Ariſtot. Σοφῆς ἀράχνης ἱστὸν εὗρε κωλώτης, Καὶ λεπτὸν ἐνδὺ φᾶρος, ἐκτεμὼν τοῖχον, Babrius apud Suidam.

Quibus veſcantur.

¶ Stelliones menſibus quatuor frigidiſſimis latent, & nihil edunt interea, Ariſtot.

Hyeme latent.

¶ Senectutem vere & autumno exuunt, vt & reliqua cortice intecta quibus mollis eſt cutis, Ariſtot. Tuniculam eodem modo vt anguis exuunt, Plinius. Exutam mox deuorant, vide in *D.* Γῆρας γαλεώτου, pellis ſtellionis, quam vt ſerpens per ſenectam exuit, Varinus. ¶ Oua parit, quorum liquor, vt Plinius ſcribit, euulſos palpebrarum pilos renaſci non patitur. Animal eſt infirmum, Obſcurus. Hinc nimirum ὑπδαλὸν ἀσκάλαβον Nicander dixit. ¶ Tarantulas in quibuſdam Italiæ locis dictas (id eſt ſtelliones) ſi deſuper alicubi cadant, caudam frangere aiunt: quod præ nimia corporis ſiccitate eis contingere videtur.

Pellem exuunt. Oua. Siccitas.

D.

Theophraſtus autor eſt, angues & ſtelliones ſenectutem exuere, eamq́; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius & Ælianus. Ego id in libris Theophraſti qui extant non reperio, ſed in Mirabilibus quæ Ariſtoteli tribuuntur. Aduerſus comitiales magnificè laudatur tunicula ſtellionis. Operæprecium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidêre homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem

Quomodo præripiatur tunica ſtellionum quã hyeme exuunt.

in locis hostiorum fenestrarumq;, aut cameris sepulchrisve. Ibi vere incipiente fissis harundinibus contextas opponunt casas, quarum angustijs etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto non potest remeare, Plin. *Inuidum animal stellio.* Inuidentissimum hoc animal intelligitur, quoniam senectutem suam deuoret, &c. hinc stellare verbum pro inuidere, Hermolaus. Ab hoc animali (inquit Perottus) stellionatus crimen apud Iurisconsultos nomen sumpsit: *Stellionatus crimẽ vnde dictum.* cuius cognitio, vt Vlpianus sentit, ad præsidem spectat, cum scilicet aliquid dolo factum est: vt si quis rem alij obligatam, dissimulata obligatione, per calliditatem alij distraxerit, vel permutauerit, vel insolutum dederit: aut si quis merces supposuerit, vel obligatas auerterit, vel corruperit: aut imposturam fecerit, cuius nulla alia ordinaria pœna est, sed extraordinariè plectitur, Hæc ex Vlpiano de crim. stell. Causa autem nominis secundum quosdam hæc fuit, quòd qui huiusmodi criminis rei sunt, astu & dolo velut quodam stellionis medicamento homines fallunt. fit enim è stellione malum medicamentum. etenim cum mortuus est in vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Nos autem causam nominis veriorem hanc esse existimamus, quòd nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. ideo nomen hoc versum est in maledictum: & quoties insidiatorem aliquem significare volumus, stellionem nominamus. Scit stellio nihil tuniculæ suæ in comitialibus morbis præferri, &c. ex Plinio, Hæc Perottus. A stellione fraudulentissimo animali stellionatus crimen & stellatura dicitur, Hermolaus.

Stellatura nomen annonæ militaris. Stellatura nomen erat annonæ militaris, Lampridius in Alex. Annonas, inquit, militum diligenter inspexit: Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid abstulissent, capitali pœna affecit. Spartianus in Pescennio Nigro: Nam & Imperator Tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit, Budæus. Mihi non videtur nomen esse annonæ in priori exemplo, in posteriori potest. Sunt inter recentiores Grammaticos qui stellaturam interpretentur extortionẽ siue fraudem qua capitanei seu duces subtrahebant militibus partem annonæ ab Imperatore eis designatæ. Stellaturam sunt qui in fraudum vsurpent ratione. Illud grauius, quod eruditis obseruatum scio, Stellaturam in militaris annonæ erogatione videri frumentarijs tesseris persimilem, quibus acceptis, plebi gratuitum distribuebatur frumentum. quippe hac contributa, vilius constabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius. Frumentaria perceptio in ratione hac nuncupatur Iulio Capitolino in Antonini Philosophi vita: Ob hanc, inquit, coniunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adscribi præceperunt, Hæc ex Antiquis lectionibus Cælij. *Quid sit stellionatus.* Stellionatus igitur est quasi furtum quoddam callidum & dolosum, quod fit malè erogando aut distribuendo aliquid: aut contrahendo, emendo, vendendo, quod forsan etiam à Græco verbo στέλλειν aut ὑποστέλλειν, quod est subtrahere, deriuatum aliquis conijciat. Non solum autem circa senectam suam, vt diximus, deuorandam, calliditas stellionis notatur: sed aliâs quoq; astutum est animal. nam & apibus dolosè insidiatur. quamuis enim Columella 9. 7. lacerto hanc fraudem tribuit, videtur tamen de stellione accipi posse, quem paulò antè peculiariter nominauit. aut vterq; forsan apibus insidiatur. Οὑτοσὶ δὲ γαλεώτης γέρων, Menander, vt citat Suidas in Ascalabote. vbi galeoten senem astutum fortè quis rectè interpretetur.

Stellionis hostes Asinus. ¶ Colotæ hostis asinus est. dormit enim colotes in præsepibus, & narem subiens asini, ne comedat impedit, Aristotel. Albertus hoc loco coloten ineptè rattum, id est murem maiorem exponit. *Scorpius.* ¶ Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, vt visu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita quæ scorpio pupugerit loca inungunt, Plinius. Scalaboten, id est stellionem, hostem existimat scorpius, νάρκη δὲ τοῦτον, Philes. lego, ναρκᾷ δὲ τοῦτον. hoc est, afficit autem illum torpore. quamuis non scorpio stellioni, sed stellio scorpioni torporem inferat, vt iam ex Plinio diximus. Idem testatur Galenus in lib. de theriaca ad Pisonem. Stellio (inquit) visus à scorpijs ὑποπήγνυσιν αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀναιρεῖ: id est, torpore eos afficit, & ita interimit. Magnam aduersitatem scorpionibus oleo mersis & stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. atq; scorpiones in totum nulli nocere cui non sit sanguis, Plinius. Vetus lectio habebat, magnam aduersitatem cum stellionibus putant esse, &c. sine his verbis, oleo mersis, ijs ad præcedentia relatis. Quòd si ad sequentia referas, sensus erit, scorpios oleo mersos, stellionibus aduersari, eorum scilicet morsui. atqui superius ex Plinio recitauimus, stellionem in oleo putrefieri contra scorpionum ictus. Sed vt idem refert, inuicẽ contrarij sunt, vt vtrunq; aduersus alterius venenum valere probabile sit. Stellionem scorpius hostiliter odit: scorpionem torpedo admota comprimit, Ælianus interprete Gillio: sed perperam, vt supra ex Philæ verbis per nos castigatis apparet. Crediderim autem Æliani codicem, quo vsus est Gillius corruptum fuisse: vt & illum quo vsus est Philes, qui sua omnia ab Æliano mutuatus est. aut si ita scripsit Ælianus, illũ ipsum *Araneus.* errasse ex Plinij & Galeni verbis conuincemus. ¶ Inter stellionem etiam & araneum bellum est. deuorantur enim aranei à stellione, Aristot.

E.

Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur, Plinius.

F.

Stellio, præsertim transmatinus, editur etiam, sed ad remedia tantum, vt proximè dicetur.

DE RE-

G.

DE REMEDIIS EX STELLIONE TVM SIMPLICITER VEL *Italico, tum transmarino vel Græcorum stellione.*

Remedia ex toto stellione.

Stellio & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Crescentiensis. Aduersus comitiales stellionem aliqui harundine exenteratum inueteratumq; bibendum dedêre. alij in cibo in ligneis verubus inassatum, Plin. Hydrocelicis stelliones mirè prodesse tradunt. capite, pedibus, interaneisq; demptis, reliquum corpus inassatur. in cibo id sæpius datur, sicut ad vrinæ incontinentiam, Idem. Dysentericis stellio transmarinus medetur, ablatis intestinis & capite, pedibusq; ac cute, decoctusq; & in cibo sumptus, Plinius. Lumborum dolori medetur stellio transmarinus, capite ablato & intestinis, decoctus in vino (sic enim legendum) cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo succo bibitur, Idem. ego post dimidio distinxerim: & pro eo succo, legerim, & succus: id est, decoctum vel ius, bibitur. Idem remedium alibi sic describit, Ischiadicis stellionem potu prodesse dicunt, adiectis papaueris nigri obolis tribus. ¶ Ascalaboten aiunt ictibus scorpij vtiliter imponi, Galenus lib. 11. de simplic. Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, vt in *D.* retuli.

Ex oleo eius.

Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea (quæ scorpius inflixerit) vulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt, Plin. Oleo stellionis si quis locum à scorpio ictum inunxerit, dolorem compescet, vt Democritus docet, Diophanes in Geoponicis. Oleum stellionis, id est lacertæ inhabitantis domos, illitum axillis adolescentium, pilos euulsos enasci prohibet, Elluchasem. Ad scrophulas non fractas. Recipe quatuor stelliones & octo vel decem lacertas & amputatis capitibus & caudis decoque eas in oleo oliuarum, quousq; spinas spernunt (forte separant) & carnes in oleo dissoluantur, postea cola per pannum & exprime oleum bene, & cum hoc oleo inunge scrofulas & glandulas, quas ad maturitatem peruenire non vis, quod absq; incisione vel fractura aliqua expellit & consumit eas optimè inungendo eas mane & sero. ¶ Magnificè laudatur contra comitiales stellionis transmarini cinis potus in aceto, Plin.

Ex cinere.

Ad vuluæ morbos, Stellionem viteis lignis crematum imponito, & bene facit, Galenus Euporist. 2. 14. Crocodili (stelliones. de his enim tractat, tanquam crocodilorum, id est lacertorum specie) in cibo sumpti tanquam pisces, impudentes & inuerecundos (nimirum ad Venerem procliues) reddunt, Kiranides. Mirum & de stellionis cinere, si verū est, linamento inuolutū in sinistra manu Venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere, Plin. Ad Venerem ciendam Oribasij apud Aetium: Stellionem vstum quàm tenuissimè conterito, deinde oleum affundito: atq; ex eo magnum dextri pedis digitum inungito, & coito. vbi verò à coitu cessare velis, digitum ipsum abluito.

Medicamenta ex stellione ad Venerem excitandam.

¶ Antidotus tentiginem excitans, dextro aut sinistro imposita pedi, renibus item & teneræ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepsum, inter cætera medicamenta recipit stellionem, cantharides & scincum. Vnguentum entaticon, ad accendendam Venerem, quod Ægineta describit cap. 17. lib. 7. inter cætera tres ascalabotas accipit, qui viui macerari iubentur in aceto per dies quadraginta, vase defosso in fimo. Vt in Venerem cum volueris sis paratus, remedium tale facies. Lacerti appellantur siue stelliones qui per parietem repunt, curti sunt, quiq; Græcè *ascalabotæ* vocantur. hi quatuor infunduntur in acetum acre triduo vel quatriduo, quousq; putrescant. hoc teres in mortario, & adiunges galbani scrup. IX. Abrotoni, castorei, sulphuris viui, resinæ terebinthinæ, croci, singulorum scrup. XII. Euzomi succi, mentæ viridis succi, staphisagriæ, iris Ilyricæ, aluminis scissi, singul. scrup. VI. Myrrhæ, seminis herbæ symphoniacæ siccæ, vtriusq; scrup. III. Hæc omnia separatim trita simul miscebis, & iterum simul teres inde emplastrum facies vel pittacium, & pones in dextri pedis pollice cum vti volueris Venere: & cum cessare volueris, ad sinistri pedis pollicem transferes, Marcellus. Dextra xylobatæ molla (forte, in collo) gestata, arrectionē facit: sinistra verò mulieribus delectationem æqualē, Kiran. Vt ex stellione, sic ex salamandra etiam, veterū aliqui remedia ad Venerem excitandam præscribunt, sed maximè ex scinco.

Ex pelle.

¶ Theophrastus autor est stelliones senectutem exuere, eamq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius. Vide supra in *D.* Nos hoc legimus in Mirabilibus quæ Aristotelis nomine feruntur. Tunicula stellionis, quam eodem modo vt anguis exuit, pota, magnificè laudatur aduersus comitiales, Plinius. Et rursus, Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. ¶ *Guaril, vrel,* vel *alurel,* aliqui stellionem interpretantur. nos quæ ei Arabes tribuunt remedia, (carni, sanguini & fimo eius,) in Lacerto retulimus: quoniam lacerto Græci ferè eadem attribuunt.

Ex capite.

¶ Stellionis caput combustum & tritum, & melli Attico admixtum, oculos lacrymosos inunctione adsidua siccat & sanat, Marcellus. Lachrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibio eximiè medetur, Plin. Ad sonitus & inflationes aurium, Viticem & stellionis caput pari pondere trita ammixto oleo instilla, Apollonius apud Galenum de compos. medic. sec. locos. Idem planè remedium Plinius memorat ad clauos pedum.

Ex corde.

¶ *Mande cor, & tantus prosternet corpora somnus, Vt scindi possint absque dolore manus,* Io. Vrsinus de stellione ex Arnoldo vt Scholiastes annotauit. Nos hoc apud Arnoldum de corde lacertæ legimus. Veteres quidam crocodili corio hanc vim adscribunt: Vide supra in Crocodilo *G.* Xylobatæ frixura inunctus aliquis, sine dolore erit ad verbera,

Ex ouis. Ex felle. Ex stercore.

(vulnera, sectiones,) Kiranides. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur ouorum stellionis liquor, Plinius. In medicamentis succidaneis, quæ cum Galeni & Æginetæ operibus habentur, pro felle cameli (malim chamæleontis) fel ascalabotæ substituendum legimus. ¶ Stellionis stercus curat impetiginem, & ephelides faciei & alphos aufert, Serapionis interpres ex Galeno: quum Galenus de crocodili terrestris stercore hæc scribat. Vide supra in Lacerti fimo. Stercus xylobatæ, vt & sanguis, hebetudinem oculorum & albuginem sanat, Kyranides.

DE VENENO STELLIONIS IN CIBO AVT POTV SVMPTI.

Sæpe ex superioribus locis in cibos dum præparantur decidunt venenata quædam animalcula, vt phalangia, ascalabotæ, & alia, Dioscorid. Caro stellionis mortificat. & quandoq; cadit in vino, cui immoritur & dissoluitur. hoc qui biberit, vomitu & dolore stomachi vehemente conflictatur. Siue cibus autem siue potus hoc veneno infectus & ingestus fuerit, cura communis & eadem quæ aduersus cantharides adhiberi debet, Auicenna 4. 6. 2. 5. Aduersus salamandræ etiam & lacerti venenum, eadem remedia valere, quæ contra cantharides, apud Plinium legimus. Curandi ratio adhiberi debet communis: hoc est per vomitus & clysteres ab initio, & exhibitionem theriacæ vel alterius antidoti, Matthæolus. *Alharbe* (id est chamæleo) exitialis est, similiter stellioni, Auicenna.

DE MORSV STELLIONIS ET REMEDIIS.

Stelliones fortè sunt, quos Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & pusillis lacertis similes, Hermolaus. Venenatum stellionem Columella dixit, vbi aditus aluearium adeò angustos fieri iubet, vt hoc animal irrepere non possit. Theophrastus author est stelliones pestiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia, Plin. 8. 31. Nos hæc in Aristotelis de Mirabilibus libro legimus, contrario sensu: nempe in Sicilia morsum stellionum letalem esse, in Græcia verò infirmum & leuem. Italiæ locis quibusdam morsus etiam stellionum exitiales sunt, Aristoteles. Nicander quoque in Theriacis, circa insulas Thraciæ stellionis vtcunq; infirmi animalis morsus noxios esse ait, Ἔνθα καὶ ὑπιδανῶν περ ἀπεχθέα βρύγματ᾽ ἔασιν Ἀσκαλάβου. Hinc Plinium transtulisse puto quod scribit stellionem transmarinum animal esse stridoris acerbi, vt supra dixi in C. Stellionis morsus est lethalis, Paracelsus. Selliones nonnulli tarantulas esse putant. horum morsus perrarò interimit hominem, tamen semistupidum efficit, varieq; afficit, Niphus. loquitur autem de tarantulis lacertorum generis. Qui à stellione morsi sunt, assiduè & contentè dolitant, morsusq; locum liuidum habent. Iuuantur autem euestigio, si cæpe & allia cataplasmatis modo eis imponantur. Auxiliantur eadem comesta, vino meraco post eorum acceptionem absorpto. Vtiliter etiam sesamum eis imponitur, aut melanthium aqua mulsa affatim affusa, Aetius 13. 12. Eadem habet Ægineta 5. 11. Sed ille auxlibrarius in hoc peccauit, quòd primum aduersus ascalabotæ morsum, sesamum tritum imponi iubet. deinde reliqua, vt Aetius, subiungit, ad galeotæ tanquam diuersi animalis morsum. Errarunt etiam interpretes qui eo in loco pro galeota, id est stellione, felem reddiderunt. Qui error ab Auicenna quoq; aut eius interprete commissus est 4. 6. 4. 13. vbi eadem habet Auicenna, quæ Aetius, eodemq; ordine. sed addit, curari à stellione morsos cura communi. & pro allio calamintham montanam nominat, qui lapsus fortè interpretis est. Stellio & lacerta dimittunt in loco sui morsus dentes paruos, subtiles, nigros: nec cessat locus pruritum & dolorem mouere donec extrahantur, &c. Vide supra in B. & in Lacerto in B. & G. *Vasga* Arabicè sunt reptilia vt stellio, subnigra, dicta in Catalonia dracones domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, sicut etiam denticuli stellionis vel lacertorum, Arnoldus. Quum morsus stellionis manifestè apparet, dicunt quòd debet poni super eo scorpio tritus, & pro antidoto dari modicum de stercore falconis, cum vino, Ponzettus qui stellionem & alia lacertorum genera confundit. Sesama stellionum morsibus resistit, Plinius. Rhazæ Arabis verba de remedijs ad morsus stellionis & lacertæ, recitauimus in Lacerta G. Scorpio tritus stellionum veneno aduersatur. Fit enim & è stellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in vnguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum, & mel ac nitrum, Plinius.

H.

Synonyma & homonyma.

a. Est & stellio araneorum generis, Perottus & Niphus. Ego Latinorum neminem noui, qui inter araneos stellionem nominârit. quare deceptum suspicor Perottum, vel quia Græci *astérion* phalangijs adnumerant: vel quia tarantulam tum phalangij siue aranei genus vocitant, tum lacerti qui stellio existimatur. ¶ Ἀσκάλαβος, γαλεός. ἀσκαλαβώτης, καὶ (ὁ) αὐτὸς, Hesychius & Varinus in Γαλεός. Nos γαλεὸν pro galeota & stellione apud authores non reperimus, præterquam Stephanum. Ἀσκόλαχα, ἀσκαλαβώτης, Hesych. & Varinus. Καλαβὰς, καλαβώτης. Καλαβύρας, τοὺς κωλώτας, Ἀργεῖοι. Καλαβώτης, piscis quidam, & lacertus, Iidem. Κάλαφος, ἀσκάλαφος, μαγνήτης, Iidem. sed Ascalaphus per *ph.* proprium viri. Syluaticus scalabotas imperitè cantharides interpretatur. Γαλλιῶται, ἀσκαλαβῶται, Λάκωνες, Hesychius. Κωλετίναις, ἀσκαλαβώταις, Hesychius & Varin. Αἰγύπτης, ἀσκαλαβώτης, σίντης, Iidem.

Epithe-

Epitheta. Venenatus stellio, Columella. Οὐπιδανός, Nicander. Ignotus stellio apud Vergilium, à Seruio exponitur ignobilis, vel ex improuiso veniens.

Icon. Thrasybuli statua est in Olympia, cuius dextrum humerum stellio (γαλεώτης,) quamuis Loëscherus interpres felem reddidit) ascendit, & canis victima adiacet, Pausanias Eliac. 2.

Stellare, stellatura, stellionatus: Vide supra in *D.* ¶ Γαλεώτης γέρων, apud Menandrum, de sene, vt videtur, callido vel inuido.

Γαλεώτης, nomen proprium, Suidas. Galeotæ dicebantur vates quidam in Sicilia & Attica, vt ait Stephanus: à Galeote (Galeo, Steph. apud quem tamen mox rursus Galeotes legitur) Apollinis filio & Themistûs, (qui in Sicilia oracula obtinuit, vnde Galeotæ ibidem dicti eius successores, Gyraldus:) quæ Zabij regis Hyperboreorum filia fuerit. Hic autem Galeotes frater Thelmissi eius traditur, qui Telmissum vrbem in Caria condiderit, oraculo ex Dodone accepto, vt alter orientem Solem versus, alter occidentem nauigaret: atq; vbi ea quæ sacrificassent ab aquila rapi cernerent, in eo loco sedem capesserent. Ælianus quoque Dionysium tyrannum Galeotas solitum consulere in Sicilia significat. Cicero quoq; in primo Diuinationis lib. portentorum interpretes in Sicilia, Galicios appellat: vt fortasse non Galicios, sed *Galeotas* scribere oporteat, Hermolaus. Stephanus etsi galeòn interpretatur ascalabóten, id est stellionem in Galeotarum mentione: ipsos tamen dictos innuit à galeis, id est mustelis piscibus marinis longè callidissimis, aut obiter tantum hæc adfert propter vocis affinitatem, Galeotas verò ab eiusdem nominis Apollinis filio tantum nominatos vult. aut potius dubitat ab illóne, tanquam vate, dicti sint, an ab astutis animalibus, siue galeo terrestri, siue galeis marinis, vt locus pro mutilo habeatur. Idem plura se de Galeotis in Telmisso dicturum pollicetur, vbi tamen nullam Galeotarum mentionem reperimus: mutilato nimirum codice vt aliâs sæpe. Hyblæ vrbis minoris in Sicilia, incolæ Galæotæ vel Megarei dicuntur, Stephanus. Galeotæ vates Siculi, Galei quoq; dicti Pausaniæ grammatico, qui in Hybla (inquit) habitarent, Hermolaus, Γαλεοί, μάντεις. οἳ τοι κατὰ τὴν Σικελίαν ᾤκησαν. καὶ γένος τι, ὥς φησι Φανόδημος καὶ Ῥίνθων Ταραντῖνοι, Hesych. & Varin. ¶ Κωλώτης per *o* magnum in prima & secunda syllaba, stellio est & Bacchus, vt Venus κωλῶτις. Κολώτης verò per *o* breue in prima, nomen est Epicurei cuiusdam philosophi cuius meminit Macrobius: & statuarij apud Plinium 35. 8. Colotes in Elidis Cyllene mira specie fecit Æsculapium eburneum, Strabo lib. 8. Fuit etiam Teius quidam pictor hoc nomine, cuius meminit Quintilianus libr. 2. ¶ Ascalabus per *b*, stellio est, Ascalaphus per *ph*, Astyochæ & Martis filius: & alius Acherontis & Orphnes, in bubonem mutatus Ouidij Metam. 5.

Galeotæ vates Siciliæ.

b. Scordyle, animal quoddam palustre est, simile stellioni, Hesychius.

d. In fraudulentos Emblema Alciati.

Parua lacerta, atris stellatus corpora guttis
Stellio, qui latebras & caua busta colit,
Inuidiæ prauiq; doli fert symbola pictus:
Heu nimium nuribus cognita zelotypis.
Nam turpi obtegitur faciem lentigine, quisquis,
Sit quibus immersus stellio, vina bibat.
Hinc vindicta frequens decepta pellice vino,
Quam formæ amisso flore relinquit amans.

Vide supra in fine capitis septimi.

e. Io. Vrsinus in carminibus suis de animalibus scribit, si quis caudam stellionis amputatam manu contineat donec tota immoriatur, & eadem manu postea naturam mulieris attingat, neminem alium cum illa rem habere posse. Oliuarius Scholiastes addit, hoc tradere Marcellum in Empirica. ego nihil tale apud Marcellum Empiricum reperi. Xylobates insigne philtrum est, Kiran.

Superstitiosa & magica ex stellione.

g. Contra quartanas, Magi stellionem inclusum capsulis subiiciunt capiti, & sub decessu febris emittunt, Plinius.

h. Cererem Metáneira mulier hospitio suscepit: & cum sacrificaret ei, Abas filius Metaniræ indignatus est matri quòd hospitio deam suscepisset, & sacrificium eius per inuidiã irrisit. & contra deam locutus est: vnde illa irata, potum (κέρασμα) in cratêre relictum super eum effudit, & sic in stellionem mutauit, Scholiastes Nicandri in Theriaca. & Ouid. Metam. 5. paulò aliter. *Combibit os maculas, & mutato. quæ modo brachia gessit, Crura gerit. cauda est mutatis addita membris. Inq; breuem formam, ne sit vis magna nocendi, Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.*

Fabula de Abâte in stellionem.

DE TESTVDINIBVS IN GENERE.

A.

TESTVDO, quam Græci χελώνην vocant, quadrupes est ouipara, & sanguine prædita. Recẽtiores quidã, vt Albertus & interpres Rasis, testudinẽ pro limace ineptissimè ponunt interdum. Anxiè ab eruditis id quæsitũ, in piscitij decuriam veniántne testudines. Et non venire forsan liquidò valet comprobari, ac primum ratione principij, quoniam vti gallinæ oua ædunt, colore ac substantia & cortice ferè eadem. deinde nec generatio est diuersa, quum perfricatione pisces nascantur. Spirant quoq;, quod pisci non contribuit Aristoteles. ambulant item, squammas non habent, sed ossa, Cælius. ¶ Sed cum tria summa testudinum genera sint, primum terrestre, secundum quod in dulcibus

De nominibus variis diuersarũ linguarum.

aquis,tertium quod in marinis degit,dicam prius de iis quæ apud authores in genere ſcripta reperio, ita vt cuiuis ex iſtis generibus accõmodari poſſint: deinde priuatim de ſingulis. ¶ שבלול, *ſchablul*, Hebraicè limacem ſignificat, vt mihi videtur, non teſtudinem vt quidam interpretatur, confundens fortè limacem cum teſtudine. Inſtar limacis defluentis (impij) abeant, (& fiant veluti) abortus mulieris, qui non videt ſolem, Pſalmo 58. Dauid Kimhi vocem *ſchablul* interpretatur לימציא id eſt limacem, cui conſentit R. Salomon in Pſalmum iam citatum ſcribens, & Abraham Eſra quoq;. Aliqui tamen ſpicam intellexerunt. Chaldaica tranſlatio habet תיבללא, *thiblela*. Arabica, לשמעת, *liſemat*, ſi rectè ſcribo. Septuaginta κηρὸς, id eſt cera, vt & Hieronymus, qui tamen in altera trãſlatione vermem reddit. Quidam impetum aquæ interpretantur, teſte Munſtero. Dauid Kimhi (vt idem ſcribit) reptile eſſe ait, quod contegit ſe in medio teſtæ qua veſtitur, & incedendo diſſoluitur, (ſoluti humoris ſui veſtigia poſt ſe relinquit.) hoc reptile ſi contuderis, & impoſueris vlceri, præſentaneum dicitur eſſe remedium. Verbum quidẽ מס, *mas*, vel מסס, *maſas*, apud Hebræos, non ſimpliciter diſſolui, ſed liqueſcere ſeu liquefieri ſignificat: quod limaci magis quàm vlli animalium conuenit. nam & aliâs facilè liqueſcit: & ſale tacta, ferè tota in humorem ſoluitur. Auicenna tamen limacem vocat *halzun*, neſcio an Arabica an Perſica voce. teſtudinem verò *ſelhafe* lib. 2. cap. 698. חמט, *homet*, Leuitici vndecimo teſtudinem aliqui transferunt: ego lacertum videri hac voce ſignificari, pluribus aſſerui in Lacerto *A*. קיפד, *kipod*, quoq; Hebraicam vocem, non teſtudinem, vt aliqui ineptè exponunt, ſed omnino erinaceum deſignare ſuo loco oſtendi. *Kauken* & *ſalabhaſe* Arab. Teſtudo. Auicẽna. *Halachalie* apud Albertum, (vel Auicennam potius ex quo ille deſumpſit) vbi Ariſtotelis animalium hiſtoriæ caput ſextum libri noni interpretatur, teſtudo eſt, *ladach* ciconia: ipſe ſtultiſſimè equos & equiceruos interpretatur. ¶ Teſtudo Italicè vocatur *teſtuma*, *teſtudine* vel *teſtugine*, *tartuca*, *cuſuruma*, vt Scoppa docet. alibi etiam *tartocha* & *coforona* lego. Teſtudines (inquit Braſſauolus Ferrarienſis) *gallanæ* à nobis, ab aliis *tartugellæ*, à nonnullis *biſcæ ſcutellariæ* vocantur, (id eſt ſerpentes ſcutati.) *Tortucam* vocant aliqui ſerpentem ſcutatum, Albertus. Taurini ſerpentem *cuppariam* à *cuppa*: alij Itali ſerpentem *ſcutellariam* à ſcutella. nos Galanam, Græcæ vocis veſtigio, quaſi χελώνην. Iul. Scaliger. Teſtudo, *gágado* Luſitanis: *galápago* vel *tartúga*, reliquis Hiſpanis. *Tortue*, Gallicè, vel *tartue*. *Tortuca*, id eſt teſtudo, Syluaticus. vſurpant enim hoc nomen tanquam Latinum recentiores quidam barbari ſcriptores, Albertus & alij. Neocomenſes circa Sabaudiam, qui lingua Gallica vtuntur, vocant *boug coupé*, id eſt rubetam truncatam. quoniam retracto in teſtam capite, truncata videtur. Germani Schiltkrott vel Tällerkrott, id eſt rubetam teſta ſcuti aut orbis effigie intectam. & Flãdri eodem ſenſu Schiltpadde. Angli *ſchelcrabb*, id eſt cancrum ſcutatum ſeu teſtaceum ſed nimis generali nomine, vel *torteyſe* ſiue *tortoys* & *a tortouſe*. Aliqui Germanicè Gſchertzenſider: nimirum quòd pedes earum quodammodo alas referant, præcipuè marinarum. Vox σαλάθιν in Demetrij Conſtantinopolitani de accipitribus libro, niſi teſtudinem, vt coniicio, ſignificet, ignota mihi eſt.

B.

Teſtudinũ genera tria. Teſtudinum genera, vt dixi, tria ſunt, edendo omnia: Chelonophagi tamen Indiæ gens, non à quibuſuis, ſed marinis tantum edendis hoc nomen inuenit. Quibus in regionibus hæc animantia abundent, vide in *E*.

De teſtudinis teſta. ¶ Teſtudo, quòd teſta tectum hoc animal, Varro. Quæ oua pariunt, pennas habent, aut ſquamas, aut corticem, aut teſtam, vt teſtudines, Plinius. Gaza ex Ariſtotele transferens, In teſtudine (inquit) apparet, quàm durus & rigidus cortex (φολίς) ſit quo tegitur, & in crocodilo. firmior enim oſſe euadit. Memini audire tam firmam eſſe hanc teſtam, vt à plauſtri etiam ſuperinuecti rotis non comminuatur. Palladius corium teſtudinis dixit, Marcellus Empiricus tegumen, Plinius operimentum, putamen, & ſuperficiem. Teſtudo operculum habet teſtaceum, & inter cortice intecta (φολιδωτά) numeratur, Ariſtot. Græci chelonium vocitant, & generali nomine *oſtracon*, vt in *E*. dicam. Germani ſua lingua ſcutum, vnde & animal ipſum rubetam ſcutatam vocant, vt Nicander χελώνην ἀσπιδόεσσαν. Tortuca (inquit Albertus) ſcuta duo gerit, vnum in dorſo, alterum in ventre: quæ quatuor initiis coniunguntur. Arbores quæ corticem tenuem & ſiccum habent, intrinſecus autem carne ſicca conſtant, ſanæ diuturnæq; ſunt, nec facilè putreſcunt: ſic & animalia, vt teſtudines, & quidquid eiuſmodi eſt, Hippocrates in libro de humoribus. Aliqui γῆρας, id eſt ſenectutem vocant, vt Ælianus, negans teſtudinem exuere ſenectam: & Suidas in Φολιδωτόν· Γῆρας οὐκ ἐκδύεται

Deſcriptio teſtudinis. ὡς οὐδὲ ἡ χελώνη. ¶ Teſtudini pellis (cutis) ſcabra vt lacertæ, Albertus. ¶ Tortuca caput habet & caudam ſerpentis: quòd ſi magna fuerit, habet etiam ſcutum in capite, Albertus. Pacuuius teſtudines

Palpebræ. cognominat domiferas, capite breui, ceruice anguinea, aſpectu truci. ¶ Quadrupedes quæ oua pariunt, vt teſtudines, crocodili, inferiore tantũ palpebra conniuent, ſine vlla nictatione, propter prædu-

Pulmo. ros oculos, Plin. ¶ Teſtudo quamuis prægrandem pulmonẽ & ſub toto tegumento habeat, ſine ſan-

Venter. guine tamen habet, Plin. ¶ Ventrem vnum & ſimplicẽ, vt & reliquæ ouiparæ quadrupedes, Ariſtot.

Iecur. ¶ Teſtudinis iecur vitiatum eſt, vt reliquum corpus eius praui tẽperamenti, Ariſtot. ¶ Perexiguum

Lien. habet lienem, Idem & Plin.

Renes. ¶ Teſtudo ſola ex corticatis renes habet. Genus tamen teſtudinis, quam

Veſica. lutariam vocant, & veſica & renibus caret. fit enim propter eius mollitudinem tegminis vt humor facilè

facilè diffletur, Aristot. (Id tamen negat Rondeletius.) Oua parientium testudo sola renes habet, quæ & alia omnia viscera, Plin. Sola ouiparorum (vel corticatorum) vesicam habet, Idem, & Aristoteles: qui etiam causam huius rei adfert lib. 3. de partibus cap. 8. Testudinum fœminæ singularem habent vtriusq; excrementi foras pertingentem meatum, quanquam vesicam obtineant, Aristoteles.

Testes. Oua. Cauda.

¶ Testudini testes intus adhærent lumbis, Idem. ¶ De vulua testudinis, vide supra in Lacerto *B.* ¶ Oua durioris testæ, & bicolora ædit, quale ouum auium est, Aristot. Oua eius dicta ventri subdita sunt, vide in Echinis. ¶ Cauda ei infra duo (dorsi & ventris) scuta procedit, serpentinæ similis, Albertus. Et rursus, Inter duo scuta exeunt quatuor pedes tortucæ, qui videntur pedes lacertarum, cum quinque digitis & vnguibus.

C.

Testudo amphibia.

Testudo amphibia est, Stephanus Aquæus. Geminus similiter (vt fibrorum) victus in aquis terraq; & testudinum, Plinius 32. 4. Sed forsan distinctius agendum erat. nam castor vnus & idem amphibius est. testudo verò terrestris, aquatica & marina, tria genera sunt diuersa: ex quibus terrestres, non rectè amphibiæ dici posse videntur, cæteræ possunt. nam cum in humore degant, respiratione tamen indigent: & in terra dormiunt, & propter partum foris morantur.

Gressus tardus. Sibilus abruptus. Coitus.

¶ Testudineum incessum de tardissimo dicimus. Pacuuius testudinem tardigradam dixit. Chamæleonti motus piger admodum vt testudinis est, Arist. ¶ Senectutem testudo non exuit, Ælian. ¶ Abruptum & perexiguum sibilum ædit, Arist. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus, Plin. Sibilat altius quàm serpens, Albert. ¶ Testudines ideo incredibiliter timent & oderunt maritos suos, quòd haudquaquam eis similiter vt cæteris bestiis iucundus coitus sit, imò maximum dolorem eis affert. nam maris os & durum, & aculeatum, & inflexibile fœminam intolerabili doloris sensu afficit. Quamobrem dentibus inter se pugnant, quod hæc infestum coitum effugere contendat, ille inuitam tandiu conuellit, quoad robore victam subegerit, & tanquam longi belli præmium ceperit, & pulchram rapuerit in bello puellam. Earum coitus terrenorū canum, & vitulorum marinorū similis est, Gillius. Quadrupedū ouiparæ eodem coëunt modo quo ea quæ animal generant, mare superueniente, vt testudo tam aquatilis quàm terrestris, Aristot. Testudines omnes salaces esse magnopere compertum est, Volaterranus ex Ælian.

Oua.

¶ Testudo animal est ouiparum, Aristot. Oua gallinarum ouis similia parit, & in terra effossa reponit, donec ad calorem Solis exeat pullus, Albertus. Testudines & crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde discedere, ita & per se nascuntur, & educantur, Ælianus. Idem de testudine marina fertur.

¶ Testudinis iecur vitiatum est, vt reliquum corpus eius praui temperamenti, Aristot. de partib. 3. 12.

D.

Testudo hostis perdici & simiæ.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse; vt ostrea & testudines, Plin.

¶ Perdici hostis est testudo, Ælianus & Philes.

¶ Simia quantum oderit testudinem, aut potius limacem, scripsimus in Simia *D.*

E.

Vsus ex testudine.

Vt olera animalia infesta non generent, in corio testudinis omnia semina, quæ sparsurus es, sicca, Palladius.

Ex testis.

¶ Testudinum testæ in laminas dissectæ, operibus intestinis ornandis adhibebantur, ex quouis, ni fallor, earum genere, vt ex sequentibus authorum locis apparebit. Testudinum putamina secare in laminas, lectosq; & repositoria his vestire, Carbilius (*Caruilius*, vetus lectio) Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij, Plinius, qui plura de hoc Caruilio scribit lib. 33. Nam fictili (olim) aut lignea, aut vitrea, aut ærea denique supellectili vtebantur: nunc ex ebore, atq; testudine, & argento, &c. Celsus ff. de supell. leg. Testudines terrestres in operibus chersinæ vocantur, Plinius. Et alibi, Luxuriæ placuit materiem & in mari quæri. Testudo in hoc secta: nuperq; portentosis ingeniis principatu Neronis inuentum, vt pigmentis perderet se, plurisq; veniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum vinci iubent, sic cedrum pretiosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit. Cum homines adhuc frugi essent, *nemo curabat Qualis in Oceani fluctu testudo nataret, Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum,* Iuuenalis Sat. 11. Quàm in testudineo lecto culcitra plumea in die dormire, Varro apud Nonium Marc. Testudineum hexaclinon, opere testudineato factum. nam id antiquis summo in pretio fuit, quod opus Carbilius Pollio primus instituit. *Et testudineum mensus quater hexaclinon, Ingemuit citro non satis esse suo,* Martialis lib. 9. Plato dixit κλίνην πυξίνην· σὺ δ' ἂν καὶ ἐλεφαντίνην εἴποις, καὶ χελώνης, καὶ σφενδάμνου, Pollux. Chelonophagi orientales populi testudinibus (marinis) vitam agunt, vnde nomen. Earum quoq; testa vasorum vice & nauium vtuntur, domos eadem sibi contegentes Chelonophagi in Carmaniæ angulo sunt, testudinum superficie casas tegētes, carne vescentes, Plin. 6. 25. Hæ adeò in Indico mari magnę sunt, vt singularum superficies habitabiles casas integant, Plinius & Solinus. Strabo lib. 16. tantas alio in loco reperiri scribit, vt Chelonophagi in eis nauigent. Sed hæc de marinis tantum testudinibus, quarum insignis est magnitudo, intelligi possunt. Vide infra in Testu-

dine marina *E.* In Rhaphtis emporio iuxta mare rubrum, plurimum est ebur: καὶ χελώνη διάφορος μετὰ τὴν Ἰνδικήν, Arrianus in Periplo. Insula Oceani vltima ad ipsum orientem Solem, testudinem fert omnium circa rubrum mare locorum optimam, Idem. Et rursus, Insula Serapidis in eodem mari testudinem multam & eximiam habet. In mari rubro paruæ quædam insulæ testudines proferunt quæ ad Emporium exportantur, Arrianus in Periplo. Mosyllon locus ad mare rubrum χελωνάρια pauca habet, Ibidem. Et alibi, Ptolemais ἡ τῶν θηρῶν, emporium est ad mare rubrum, quod habet χελώνην ἀληθινὴν καὶ χερσαίαν ὀλίγην: καὶ λευκὴν μικροτέραις τοῖς ὀστράκοις, id est testudinem veram, & terrestrem paucam: & candidam, testis (ὀστράκοις) minoribus. Et rursus, Dioscoridis insula in mari rubro, testudinem fert veram, & terrestrẽ & candidam. plurimam verò excellentem & maioribus testis. item montanam prægrandem, ostraci, id est testæ crassissimæ: οὗ τὰ παρὰ τὴν κοιλίαν μέρη μὲν τὰ ἐγχελήζοντα, τομὴν οὐκ ἐπιδέχεται, καὶ πυρρότερα ὄντα. ὁλοτελῶς δὲ τὰ εἰς γλωσσόκομα, καὶ πινακίδια, καὶ μαγίδια ἐγχελήζοντα, καὶ τοιαύτην τινὰ χρείαν κατατέμνεται. In Lybiæ desertis curruum magnitudine visendas aiunt testudines. Noctu procedunt in pastum, adeò lento gressu, vix vt mutare locum videantur. Interdiu subductæ sub sua testa non videntur. Narrant fabulam. Appetente nocte, viatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, visam testudinem quam tumulum ratus (musco enim obsita erat) conscendit, atq; in excubiis aliquandiu fuit. Somno deinde oppressus, vbi noctis & quietis idem finis fuit, & ille sese aliis in locis (processerat enim illa) esse intellexit: percepta bestiæ facie admirationem cum scientia nouæ naturæ commutauit. Iul. Scaliger.

F.

De cibo & alimẽto ex testudinibus.

Amazones lacertis ac testudinibus & id genus bestiis vescebantur, Cælius. Tortucæ caro est tardæ digestionis, & generat choleram nigram, Rasis. Caro testudinum inter carnem quadrupedum & piscium ambigit, Stephanus Aquæus & Baptista Fiera. Testudines insigniter nutriunt vt docuit Conciliator, Cælius. Qui citò obesare voluerint equos, tortucas cum pabulo molli decoquũt, vnde equis magna sed falsa pinguitudo accedit, Albertus. Aloysius Cadamustus Nauigationũ suarum cap. 40. de insula quadam Noui orbis scribens, Erant ibi (inquit) testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura vastissimas testas dederat, magnitudinis tantæ, vt pro clypeo non ineptè sufficerent. Nostri itaq; esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multijuga eduliorũ genera parabant, asserentes eis aliâs se solitos vbertim vesci, & cum'primis in sinu Argino, qui huiusmodi testudinibus scatet: hortabãturq; vt ego eis vesci vellem. Esitaui igitur cibum inibi insuetum, vt cõplura experirer. visus est non insuauis. albicat enim caro hæc, nec multum est absimilis vitulinis carnibus: si fragrantiam & saporem spectes, Hæc ille: Videntur autem de marinis tantum intelligenda hæc verba. Obseruatum nobis de testudine illud quinto Halieuticôn ex Oppiani interprete: Testudine, inquit, si quis vescatur degluuiátve πλησμίως, multum inde iuuari: Si verò μὴ πρὸς κόρον, læsionem fieri manifestam, enata inde parœmia, χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, testudinea carne aut vescendum, aut non omnino vescendum. Paucitas strophos facere narratur, id est tormina: copia verò detergere atq; expurgare, Cælius. Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, senarius prouerbialis à Demone quodam, vel (vt alij) Terpsione vsitatus: in eos qui negotium aliquod subeũt quidem, sed nimis cunctanter. (sic enim emẽdo vitiosam Suidæ & Apostolij lectionẽ, vt legã, ἐπὶ τῶν ὑποδυομένων μὲν τὸ πρᾶγμα, στραγγευομένων δέ.) quoniam hæ carnes si parcè sumantur, ventrem torqueant: sin copiosius, purgent.

Prouerb. χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.

Conuenit hic trimeter (inquit Erasmus) in eos, qui negotium susceptum frigidè ducunt, neq; explicantes, neq; relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab authore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus lib. 8. declarans hunc primum præcepisse de gastrologia: æditis regulis per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quibus contra vescendum. Inter quas erat & hæc de testudine, Ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modicè edatur, ventris tormina facere: rursum si copiosè, lenire. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignauiter, officiunt. Plinius testudinem decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis, reliqua carne ita condita vt citra fastidium sumi possit, inter hydropis remedia ponit. Simili modo decoctam, antidotum esse scribit, aduersus fastidium aut cruditatem ex melle obortam, authorem citans Pelopem. Eodem sanè modo serpentes etiam edendi parabantur, vnde apparet veteribus nisi remediorum gratia, hunc cibum, vt ranarum quoq;, ferè inusitatum fuisse. Aristoteles certè testudinis iecur vitiatum esse scribit, vt reliquum corpus eius praui temperamenti. Testudines in cibo ætate nostra multum appetuntur, & inter delicias quidem: quod miretur aliquis, cum Apicius deliciarum omnium pater, nullam earum in scriptis suis mentionem fecerit. Videtur sanè cibus ex eis insalubris nec sine periculo, à quo ferè ipsa natura nos absterrere debebat, quæ adeò deforme & vel ipso aspectu aduersum nobis hoc animal (capite & cauda, serpentibus simile: pedibus, lacertis) produxit. Hoc etiam illi qui his scilicet deliciis fruuntur, fateri videntur, multis illis & variis condimentis quæ adhibere solent, tanquam sine illis vel non placeret hic cibus, vel noxius foret. Nam quod ad morbos quosdam commendatur, hoc ipso conuincitur, eam pro medicamento potius quàm alimento homini datam. Hoc intelligens Oppianus lib. 5. de piscibus, modicum eius vsum nocere dixit inductis torminibus, copiosum iuuare ac ventrem subducere, Hæc ferè Steph. Aquæus in libello Gallicè ædito de testudinibus, ranis, &c.

Ait autem ſe non ſimpliciter hunc cibum damnare, ſed nimiam vel curioſam eius & in deliciis affe-ctationem. Porrò locum quem citat ex quinto Oppiani de piſcibus, ego nuſquam reperio. nihil enim aliud eo in libro Oppianus, quàm de capiendis teſtudinibus marinis docet. quare vel interpretem in quintum de piſcibus Oppiani, ex quo etiam ſuprà quædã à Cælio deſcripta retuli: vel Athenæi octauum dicere debuit. Sed de cibo è ſingulis teſtudinum generibus, terreſtri, aquatico & marino, in ſingulorum hiſtoria dicetur.

G.

Remedia ex teſtudine tota. Remedia ex teſtudine tota. Leonellus Fauentinus remedio cuidam ad phthiſicos carnem teſtudinis admiſcet, aut eius loco pulpam phaſiani cancrorúmve. Hydropicis medetur teſtudo deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita, vt citra faſtidium ſumi poſſit, Plin. Ciconiarum, echinorum, & teſtudinum carnes ceu proprietate quadam articulorum doloribus conuenientes, non damnarem, Manard. 18. 4. Vrticæ ſemen Apollodorus affirmat ſalamandris contrarium eſſe cum iure decoctæ teſtudinis: item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpentibus & ſcorpionibus, Plini. Si ex melle ſyncero (non venenato) faſtidium cruditáſve quæ ſit grauiſſima incidat, teſtudinem circunciſis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum eſſe autor eſt Pelops, Idem. Teſtudo (terreſtris, Demetrius) & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Creſcentienſis. Falconibus malè affectis, ranam aut teſtudinem, &c. in cibo dari iubet Albertus. Puluis tortucæ in collyrio adhibitus cæcitatem inducit per albedinem quæ prouenit in oculis, Raſis. Quòd ſi in lebetem balnei tortuca proiiciatur, quotquot illic balneantur, obcæcabuntur, Idem. *Ex cineribus.* ¶ Si pili iumentorum tardius creuerint, viuam teſtudinem ſupra ſarmenta combures, & cineres eius in nouum cacabum mittes, additis vnciis tribus aluminis crudi, medullæ ceruinæ quod ſufficit, & vino infuſo decoques, & diebus plurimis impones, reuocare pilos creditur, Vegetius artis veterinariæ 2. 63. & Pelagonius cum Hippiatris Græcis cap. 55. Tortuca cremata & trita cum albumine oui, aut lacte aſinæ, ſi ventri, vberibus, aut femoribus mulieris illinatur, fiſſuras abolet, Raſis. Vide in terreſtri infra.

Ex ſanguine. ¶ Sanguis teſtudinis ad remedia colligitur hunc in modum, vt docetur in libro vulgari Nicolai Præpoſiti, ex Bulcaſi de præparat. medicamentorum. Teſtudinem aquæ (non exprimit dulcíſne an marinæ. ſed parum intereſſe puto, cum terreſtris etiam teſtudinis ſanguis in vſu ſit) ſupinam pone in paropſide, & abſcinde caput eius ſubito, & ſanguinem effluentem collige, & cum coagulabitur, tege paropſidem cum cribro ex ſetis vel ex panno lini, & expone Soli donec deſiccetur, & ſerua. Vide infra in Teſtudine marina. Plinius teſtudinis terreſtris ſanguinem farina excipi iubet, & pilulas inde fieri, quæ cum opus ſit in vino dentur contra venena ſerpentium. Teſtudinis tum marinæ tum terreſtris ſanguinem venenis reſiſtere legimus. Teſtudinis ſanguis cum aliis quibuſdam miſcetur pro medicamento aduerſus ſcorpiones & morſu noxias feras apud Galenum lib. 2. de antidotis. Teſtudinis ſanguis exiccatus cum ſylueſtri cumino potus, mirabiliter facit contra viperæ morſum, Aetius. Vide in Marina. Cimicem cum ſanguine teſtudinis vtiliter illini morſibus quos ſerpentes inflixerint, aliqui prodiderunt. Aduerſum malidem, ſic dictum morbum peſtilentem in bubus: Paribus caſiæ myrrhæq; & thuris ponderibus, tantundem ſanguinis marinæ teſtudinis miſcetur, cum vini veteris ſextariis tribus, & ita parua res (*per nares*, legendum) infunditur. Sed ipſum medicamentum pondere ſex vnciarum diuiſum, portione æqua per triduum cum vino dediſſe ſat erit, Columella & Pelagonius in Hippiatricis Græcis cap. 4. vbi ſic legitur, *τούτου τοῦ βοηθήματος τὰς δύο οὐγγίας εἰς τρία ποιήσας, προσένεγκε ἐπὶ ἡμέρας τρισί.* Sanguinem marinæ teſtudinis colliges, & cum vino per os dabis: quam quia inuenire difficile eſt, vulgarium teſtudinum prodeſſe æſtimant. quod vtrum bene opinentur vſus viderit. Nam authores de terreſtri (*marina*, legerim) teſtudine tractauerunt, Vegetius, &c. vt in Boue *C.* recitauimus. nam medicamentum cum caſia, myrrha & thure, hic abſque teſtudinis ſanguine infundit. Vide infra in terreſtri teſtudine *G.* Porrigini depellendæ, *Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis*, Serenus. Vide infra in Marina. Ad defluuium capillorum & ophiaſin, *Nonnunquam variant maculæ, paruisq; parumper Orbibus aſperſum ducit noua vulnera tempus*, &c. *Tu teſtudineo mala permulceto cruore*, Idem. Vide in Terreſtri. Ad achôras, Apollonius (citante Galeno lib. 1. de compoſ. ſec. loc.) teſtudinis ſanguine caput illini iubet. Sed hoc pharmacum, inquit Galenus, curioſum & ſuperuacaneum eſt, neq; vnquam tẽtaui eius periculum facere. Ignem ſacrum, cuiuſcunq; generis teſtudinum ſanguine illini quidam iubent: item capitis vlcera, & verrucas, Plin. Vt pili alarum adoleſcentium non naſcantur, euulſis illis, illinãtur loca ſanguine ranarum vel teſtudinum, mixto cum ouis formicarum, vel cum oleo ſtellionis, Elluchaſem. Collyrium cum ſanguine tortucæ factum excæcat, & ſimiliter ſternutationes cum eodem factæ, Raſis. Arnoldus de Villanoua ſanguinem teſtud. per ſe vel cum vino potũ, aduerſus epilepſiam commendat. Raſis non ſimpliciter, ſed agreſtis (id eſt terreſtris) teſtudinis ſanguinem in hoc morbo laudat. Vide infra in terreſtri & Marina quoque. Praxagoras in Epilepſia, cum acceſſionem viderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, & ſanguine teſtudinis aut aliis quibuſdã defricat, quod ipſum facientem Cælius Aurelianus reprehendit. Aliqui ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt, Plin. Teſtudinis ſanguis diu ore contentus, dentes (motos) corroborat, Galenus Euporiſt. 2. 12. Vt vino non

ſæpius ſit vtendum: Teſtudinem viuam ablue vino bono iuſto tempore (aliquandiu:) & accipe de ſanguine, ac illum cum vino miſceto, daque clam bibendum menſura calicis dimidij mane ieiuno diebus tribus, & videbis diuinam vim, Nicolaus Myrepſus.

Ex teſta. ¶ Teſta teſtudinis ſicca & trita, vel etiam cõbuſta, fiſtulis immiſſa, ſanat eam prius mortificatam, Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3.21. Teſtudinis tegumen concrematur, eiuſq; fauilla ex vino & oleo temperata, vlceribus pedum vtiliter inducitur, Marcel. Vt pili cicatricibus equorum renaſcantur, cinerem è teſtis auellanarum vel teſtudinũ cum vetere bombycino vſtarum, permiſce cum oleo & inunge, Raſis. Ad hæmorrhoides, Teſtudinis teſta ſuffita bene facit, Galenus Euporiſt. 3.197. ¶ Cheloniæ lapides geſtati cum radice pæoniæ compote (epilepſiam forte) ſummè ſanant, Kiranides, ſtatim poſt facultates teſtudinis paluſtris.

Ex felle. ¶ Fel teſtudinum anginis, & in ore infantium nomis prodeſt: naribus inditum, comitiales erigit, Dioſcor. & Raſis. Auribus (lego, *Naribus* ex Dioſcor. & Auicenna) inſtillatum, epilepticos iuuat, Arnold. de Villan. Valet ad cola (fortè collyria:) Illitum prodeſt ad præfocationem (nimirum anginam: Vetus interpres habet *ſcrophulas*,) Auicenna. Cum melle optimo mixtum & diu agitatum, mirè caliginem tollit, ſi oculi inde aſſiduè circumlinantur, aut ſubtiliter ſuffundantur, Marcellus. Vide in Teſtudine terreſtri *G.*

Ex pede. ¶ Pes tortucæ poſitus ſuper pedem podagrici, dexter ſuper dextrum, & ſiniſter ſuper ſiniſtrum, expellit podagram. Et ſimiliter manus eius, dextra dextræ hominis chiragrici, ſiniſtra ſiniſtræ impoſita, ſanat, Raſis & Conſtantinus in libro de incantatione.

Ex vngue. ¶ Teſtudinis vnguis in maxillaris dentis exeſi foramen coniectus, multum proficit, Galenus Euporiſt. 2.12.

Ex fimo. ¶ Quidam promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti, Plinius.

Ex ouo. ¶ Ouum teſtudinis valet ad tuſſim infantium, Auicenna. Eraſiſtratus non iniuſta reprehenſione eos inceſſit, qui incognitas ad hunc vſum (ad remedia morſuum venenatorum) facultates conſcripſerunt, vt elephanti fel, oua teſtudinis, &c. Dioſcorid.

H.

Etymologia teſtudinis & Synonyma. ¶ *a.* Teſtudo, animal dictum quòd teſta tegatur, vt ait Varro. *Candelabra*, id eſt teſtudo, Syluaticus. *Palmuſirich*, id eſt teſtudo animalis, Idem. Celon, id eſt teſtudo, Idem: voce corrupta à Chelone. Χελῶνα aliqui vocant teſtudinem marinam, Heſychius & Varinus, nimirum à recto χελάν. ¶ Χέλυς, idem quod χελώνη animal, id eſt teſtudo (vt grammatici docent) vſurpatur ab Oppiano. Χελεὺς, teſtudo, Heſychius & Varinus. Κλεμμὺς, & Σφραγὶς, pro teſtudine, apud eoſdem. Καλλίχριτα, χελώνην, οἱ δὲ φώκην, Iidem. Χραμαδοῦλαι, teſtudines, vel canes pigerrimi, vel cochleæ, Heſychius & Varinus. omnibus quidem iſtis tarditatis nota conuenit. Teſtudines paruas Arrianus χελωνάρια vocat.

Ænigma de teſtudine. ¶ Epitheta. Amphion apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes, Domiporta, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera, Capite breui, ceruice anguinea, aſpectu truci, Euiſcerata, inanima, cum animali ſono. (Crinitus 11.7. hos verſus ſic citat: Sanguine caſſa, domiporta, terrigena traditur, Quadrupes, tardigrada, agreſtis, &c.) Quod, cum hoc obſcurius dixiſſet Amphion, reſponderunt Attici, Non intelligimus, niſi apertè dixeris. Tum ille vno verbo reſpondit, teſtudinem eſſe. Huius ænigmatis meminit M. Tullius, & Tertullianus Septimius. Hæc tria quidem, euiſcerata, inanima, cum animali ſono, ad teſtudinem citharam pertinent, quam primum ex exiccata teſtudine Mercurius inueniſſe dicitur. Quidam non rectè de cochlea hæc interpretati ſunt, (vt Crinitus,) Gyraldus in libro ænigmatum. Citatur autem hoc Pacuuij ænigma apud Ciceronem de diuinatione, & Tertullianum in libro de pallio. Idem me admonet alterius ſimilis, quod Moſchopulo tribuitur huiuſmodi:

Ξείνης εἰμὶ φύσεως ζῶον, πνέω δίχα πνοιῆς,
Οἷσιν ὑφ' ἡγεμόνεσσιν ὁδοιπορέω τὰ πρόσθεν,
Λευκόχροος κατακεύθεται οἰχθῆ τε κλειστή τε.
Ἡμμύον, εἴως λευκὴ κοιλίη ἔνδον ἔπεστιν.
Ὀφθαλμοῖσιν ἀριπρεπὲς εἶδος ἔχουσα τότ' ἤδη
Ἄφθογγον δέ τ' ἐόν γε, πολυθρόον ἐξεφάανθεν.

Δοιά μοι ὄμματ' ὄπισθε παρ' ἐγκεφάλῳ ἐπέασιν,
Κυανέην ἐπὶ γαστέρα βαίνω, ἧς ὕπο γαστὴρ
Ὄμματα δ' οὐ πάρος ὄψεται οἴγομεν οὐδὲ πορείης
Αὐτὰρ ἐπὴν αὐτή γε κορεσσαμένη φαίνηται
Δέρκεται ὄμματ', ἐπειγομένως δὲ μνώομ' ὁδοῖο,

Hoc eſt, *Animal peregrinæ naturæ, ſine ſpiritu ſpiro, geminis oculis retro iuxta cerebrum, quibus ducibus antrorſum progredior. Super ventre cæruleo pergo, ſub quo venter latet albus, apertus & clauſus. Oculi non aperiuntur, neq; progredior, donec vẽter intus albus* (vacuus) *eſt. Hoc ſaturato, oculi apparent inſignes, & pergo ad iter: Et quanquam mutum varias edo voces.* Sic de Mercurio inuentore teſtudinis Nicander, Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητον περ ἐοῦσαν. ¶ Sed redeo ad epitheta. Tarda teſtudo, Serenus. Sunt & apud Textorem teſtudinis epitheta, ſanguine caſſa, minax, tumida. Sed teſtudinem ſanguine carere falſum eſt, & apud Ciceronem lib. 2. de diuinatione cochlea ſanguine caſſa dicitur. ¶ Ὀστρακόνωτος, apud Suidam. Κρataιγύελος, in oraculo quod Crœſo datum Herodotus lib. 1. deſcribit. Ἀσπιδόεσσα, κραναὴ, marinæ teſtudinis epitheta apud Oppianum, vt terreſtris ζαχεῖα, de quauis teſtudine vſurpari poſſunt. Φερέοικος, χελώνη, Etymologus & Varinus. Sunt qui φερέοικον interpretentur cochleam, alij inſectum maius veſpa: alij animal ſimile muſtelæ, glandiuorum, Heſychius & Etymol. Χελώνη ῥικνά, Chercidas apud Stobæum.

¶ Teſtu-

Homonyma.

Teſtudines loca camerata.

¶ Teſtudines (inquit Nonius) loca dicuntur in ædificiis camerata, ad ſimilitudinem aquatilium teſtudinum, quæ duris tergoribus ſunt & incuruis. *Tum foribus diuæ, media teſtudine templi*, Vergil. 1. Æneid. Caius Titinnius primò ante teſtudinem conſtitit: deinde apud conſulem cauſam atque excuſationem præferre cœpit, Siſenna apud Nonium. Nunc hoc vel honeſtate teſtudinis, vel valde boni æſtiuum locum obtinebit, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 3. *Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes*, Vergilius Georg. 2. de agricolis. Teſtudo (vt periſtylum tectum tegulis, aut rete) fit magna, in qua millia aliquot turdorum ac merularum includere poſſint, Varro: Qui etiam teſtudinem & cameram pro eodem accepiſſe videtur. Teſtudo ex duobus arcubus conſtat in centro ſe ſecantibus. Quatuor enim arcuatæ pilæ inuicem tranſuerſæ & crucem configurantes teſtudinem abſoluunt, Budæus in Pandect. Teſtudo, machina bellica. erat autem materia tabulatis, & coriis cilicinis aut centonibus, & aliis quæ difficulter comburi poſſunt, contexta. Hæc intrinſecus habet trabem, quæ vnco præfigebatur ferreo, & falx vocabatur, ab eo quòd incuruata eſſet, & de muro extraheret lapides. Retro enim ducebatur trabs funiculis ſuſpenſa, vt reducta impetuoſius feriret. ideoque & teſtudo dicta à ſimilitudine reptilis, quòd caput nunc exerat, nunc reducat. Hoc etiam inſtrumentum arietem appellant, ab eo quòd aries fronte pugnet. Cæſar 5. belli Gallici, Reliquiſque diebus turres ad altitudinem valli, falces teſtudineſque, quas iidem captiui docuerant, parare ac facere cœperunt. Vergilius 2. Æneidos, *Obſeſſumq́; acta teſtudine limen.* Et libr. 9. *Cùm tamen omnes Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.* Cum proximè ante dixiſſet, *Accelerant acta pariter teſtudine Volſci.* Aliqui hic teſtudinem, continuatam ſcutorum ſeriem, curuatam in formam teſtudinis, interpretantur, vt Gulielmus Budæus: qui & ſequentes Liuij & Cæſaris locos ſimiliter exponit. Galli teſtudine facta, conſerti ſtabant, Liuius 10. ab Vrbe. At milites legionis ſeptimæ teſtudine facta, & aggere ad munitiones adiecto, locum ceperunt, Cæſar 5. belli Gall. Sed in iam citato Vergilij loco ſimiliter interpretari non placet, *cum acta teſtudo*, vt proximè dixerat, de ea quæ continuata ſcutorum ſerie fit, accipi non poſſit, ſed de inſtrumento tantum quod in parietes agitur & impellitur. Si quis tamen de alia atque alia teſtudine, quanquam in proximis verſibus, poëtam loqui contenderit, non admodum reluctabor. De teſtudine machina, quæ & teſtudo arietaria dicitur, plura attuli in Ariete *a*. & in Oryge *a*. Vide etiam mox inferius in χελώνη.

Teſtudo machina bellica

Teſtudo lyra.

¶ Teſtudo quoque lyra dicitur. quoniam Mercurius Apollinis citharam de teſtudine ſicca meditatus eſt, vt Aratus & Higinus referunt. Hinc Horatius illum curuæ lyræ parentem nuncupauit, & per apoſtrophen ad citharam, inquit: *O decus Phœbi, & dapibus ſupremi Grata teſtudo Iouis, ô laborum Dulce leuamen.* Lyram quæ poſtea in cœlum tranſlata eſt, vt Grammatici ſcribunt, Mercurius in Cyllene monte Arcadiæ ex reperta teſtudine effecit: inde Orpheo traditam dicunt. Alij putant conceſſam Orpheo ab Apolline, poſt repertam citharam. interfecto Orpheo Muſæ in cælo lyram collocauêre. Alij eſſe lyram Arionis Citharœdi omnium primi. Aliqui dicunt Mercurium (inquit Higinus) cum primum lyram feciſſet, ſeptem chordas inſtituiſſe, ex Atlantidum numero, quòd Maia vna ex illarum numero eſſet, quæ Mercurij eſt mater. Deinde poſtea cum Apollinis boues abegiſſet, deprehenſus eſt ab eo: & quò ſibi facilius ignoſceret, petenti Apollini vt dicere liceret ſe inueniſſe lyram, conceſſit, &c. *Ipſe caua ſolans ægrum teſtudine amorem*, Vergilius 4. Georg. de Orpheo: vbi Seruius, Periphraſis (inquit) eſt citharæ, cuius vſus repertus eſt hoc modo. Quum regrediens Nilus in ſuos meatus varia in terris reliquiſſet animalia, relicta etiam teſtudo eſt. quæ cum putrefacta eſſet, & nerui eius remanſiſſent extenti intra corium, percuſſa à Mercurio ſonitum dedit, ex cuius imitatione cithara eſt compoſita. Mercurius lyram fecit Apollini pro bubus. nam cum Apollo pro mercede ſeruiret Admeto, boues eius paſcebat: quos ſuffuratus eſt Mercurius, & deprehenſus dedit ei pro redemptione (ἀντὶ λύϱας, lego ἀντὶ λύτϱου) citharam, quam & chélyn dicunt, ex chelona, id eſt teſtudine ab ipſo fabricatam. vnde lyra dicta eſt, quaſi lytra (redemptionis pretium pro bubus,) Scholiaſtes Nicandri. Dicitur & pars citharæ, teſtudo. Quocirca & in fidibus teſtudine reſonatur, aut cornu: & ex tortuoſis locis & incluſis ſoni referuntur ampliores, Cicero 2. de Nat. Teſtudinem organum, teſtudinis animalis formam habere docet idem Cicero de diuinatione, Budæus. Acuta teſtudo, Martialis lib. 13. Blanda, Claud. 8. Paneg. *Tuq́; teſtudo reſonare ſeptem Callida neruis*, Horatius Carm. 3. 11. *O teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas*, Idem Carm. 4. Et in libr. de Arte poët. *Saxa mouere ſono teſtudinis.* Cyllenæa, eburna, Apollinea, arguta, querula, vocalis, epitheta teſtudinis muſici inſtrumenti apud Textorem. Pacuuius in ænigmate quod ſupra recenſuimus, teſtudinem euiſceratam inanimam cum animali ſono, dicendo, non animal, ſed organum muſicum intellexit. Plura vide mox inferius in Chelona & Chely vocibus Græcis. Teſtudines maiores, aptæ ſunt ad compingendas lyras, Vide infra in Teſtudine terreſtri *E*.

Teſtudo pro teſta.

Teſtudo nomẽ tumoris cuiuſdã calvariæ.

Teſtudineatus.

¶ Teſtudo aliquando ſimpliciter pro teſta accipitur. *Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta, Cortice depoſito mollis echinus erit*, Martialis lib. 13. ¶ Teſtudo nomen eſt tumoris cuiuſdam caluariæ apud recentiores medicos, vt docuimus in Talpa *H. a.* Teſtudineatus, adiectiuum, quod concauum & incuruum eſt, teſtudinis more. Et inter ſe accliues teſtudineato tecto, more tuguriorum, inareſcentem ficum à rore, & interdum à pluuia defendãt, Columel. lib. 12. Sed & teſtudineatum in vſum veniſſe, Plin. lib. 33. Apud Vitruuium teſtudinatum legitur

quinq; syllabis, quod magis probo, lib. 6. cap. 3. Est autem id vnũ inter quinque genera cauædiorum. Testudineus, adiectiuum, quod est testudinis. Testudineus gradus, gressus, vel incessus, id est tardus, Plautus Amphitr. Testudineum, opere testudineato factum: vide in *E*. A testudine fit verbum testudinare, quo vtitur Politianus: *Qua cauus exesum pumex testudinat antrum.*

Testudinare.

Varia huius vocis (χελώνη) significata.

¶ Χελώνη, cithara. fit enim ea ex testudinum putaminibus, Hesychius: sed non suo loco. Authores quidem tum Græci tum Latini, chelyn potius quàm chelonem, musicum instrumentum appellant, vt mox apparebit. Χηλώνη, machina bellica, Hesychius & Varinus: malim χελώνη, cum & Latinè testudo dicatur, vt supra explicatum est. Χελῶναι & κριοὶ inter machinas bellicas à Polluce numerantur. Suidas interpretatur χελώνην, εἶδος πολεμιστήριον· ἐξ οὗ αἱ χελῶναι καὶ χῶστρίδες πολιορκητικὸν μηχάνημα καὶ κριοί. Idem & παρατάξεως, id est aciei militaris quandam speciem chelónem vocari ait. ea fortè fuerit, quam continuata scutorum serie fieri, & Latinè quoque testudinem dici, supra scripsi. ¶ Χελώνη, scabellum, Τὸ ὑποπόδιον, καὶ πελοποννησιακὸν (addiderim, νόμισμα, de quo infra dicemus,) Hesych. & Varin. Ζηλοτυπήσασαι αἱ Θετταλαὶ γυναῖκες, τὴν Λαΐδα τὴν ἑταίραν ξυλίναις χελώναις ἐφόνευσαν τύψασαι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἀφροδίτης πανηγύρεως οὔσης. ὕστερον δὲ ἱερὸν ἐποίησαν ἀνοσίας ἀφροδίτης. ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες ἐν τῷ ἱερῷ ἀνόσιον τετολμήκασι φόνον, Suidas. qua verò significatione χελώνη hîc accipi debeat, tacet. mihi quidem ὑποπόδια accipi posse videntur. Eandem historiã Athen. refert lib. 13. Χελώνη, trópis, id est carina nauis, propter figurã incuruã, Hesych. & Varin. Cauũ pedis in vngula equi, Græci χελιδόνα vocant, vel χελωνίδα, quod Ioachimus Camerarius vir eruditus Latinè etiam testudinem nominare voluit. Καταυλουμένους πρὸς χελωνίδος πολυκρότου ψόφον, Posidonius apud Athenæum alicubi, vt nos obseruauimus. Sed rursus alibi (lib. 5.) eiusdem Posidonij verba sic citat, καὶ καταυλούμενοι πρὸς χελιδόνος πολυκρότου ψόφους: qui locus an de equinæ vngulæ parte intelligi debeat, dubito. Μαρμαρέης δ' ἕλικεσσι κατεσφήκωντο χελώνης, Tryphiodorus de vngulis equi Durij. Chelonia vtrinque suculam continent, à similitudine testudinis dicta. Chelonium enim tegumentum est testudinis animalis, cuius similitudinem habent chelonia, id est retinacula quibus intra tigna sucula retinetur, Budæus in Pandect. Vtitur hac voce Vitruuius 10. 2. vbi Philander Scholiastes, Chelonia (inquit) sunt veluti vmbilici aut ansæ quæ adpinguntur, id est affiguntur arrectariis, (den stöcken der häspsen,) in quas ceu in armillas, coniecti sucularum (axium) cardines versantur, atque adeò ipsæ totæ (suculæ:) dicta sunt chelonia, à similitudine tegumenti chelonæ, id est testudinis quadrupedis, quod similiter chelonion vocatur. Celonia autem (κηλώνια, Vide in Ciconia *H. a.*) apud Aristotelem Mechanicorum quæstione 28. sunt machinæ iuxta puteos ad hauriendam facilius aquam, alteram partem prægrauante pondere. Tollenones, nisi fallor, vocauit Plinius lib. 18. cap. 2. & Sex. Pompeius, Hæc ille. Chelonia sunt in ratione tollendorum onerum, quæ in quadris tignorum, quo loci diuaricantur, figi solent, vt in ea coniiciantur sucularum capita, vt versentur facilius, proximè capita vectibus infixis, Cælius. Testudines in organis ad id collocatæ sunt, vt corpora quæ restituuntur, paulatim & minimè concussa extendantur. quemadmodum enim testudines animalia lento gradu procedunt, ita machinæ quibus illa referuntur, Oribasius in libro de machinis cap. 4. vbi & differentias testudinum instrumentorum indicat. Νῶτα ὑπὸ τὸν αὐχένα κείμενα, τὸ μὲν ἔγκυρτον χελώνιον ὀνομάζεται, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν ὠμοπλατῶν πτερύγια, &c. Pollux lib. 2. Camerarius sic vertit: Infra ceruicem est tergum: atque huius gibbera pars, chelonion, quasi testudunculam dicas, vtrinq; iuxta omoplatas, pterygia nominantur, id est alæ, quæ fortasse scapulæ sunt, inquit ille: ego pedes potius dixerim, quos in Testudine marina etiam Nicander pterygas nominat. Alius quidam ex Polluce vertit, chelonion summam partem dorsi esse iuxta ceruicem. Chelonium, tegumentum est testudinis animalis. Eius autem integumenti similitudinem habent chelonia, id est retinacula, quibus intra tigna sucula retinetur, Budæus. Χελωνίδος, εἶδος (τοῦ ὁδοῦ, Suid.) τῆς θύρας τῆς σκηνῆς, Hesych. & Varin. Chelichelone (inquit Pollux lib. 9.) ludus est puellaris, similis illi quem *Chytran* vocant. Sedet enim puella aliqua in medio chelóne, id est testudo dicta. aliæ verò circa eam subinde currentes interrogant: Χελιχελώνη (Χέλει χελώνη, duabus dictionibus, quarum prior terminatur per ει diphthõgum, vt habet Eustathius in Odyss. φ. Ἔστι δὲ ἐν τούτοις τὸ χέλει προσακτικὸν δῆθεν, παρηχούμενον τῇ χελώνῃ, Idẽ.) τί ποιεῖς ἐν τῷ μέσῳ; Chelichelone quid rei in medio facis? Respondet illa, Ἔρια μαρύομαι (ἤγουν κλώθω) καὶ κρόκην μιλησίαν. Deduco lanas velleris Milesij. Tum rursus illæ, Ὁ δ' ἔκγονός (ἔγγονος, Eustath.) σου τί ποιῶν ἀπώλετο; Sed filium tuum quæ causa perdidit? Hæc verò, Λευκᾶν ἀφ' ἵππων εἰς θάλασσαν ἅλατο. Equis ab albis in mare se præceps dedit.

Chelichelone ludus.

Chelonia gemma.

¶ Chelonia gemma, oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima magorum mendaciis. Melle enim colluto ore impositam linguæ, futurorum diuinationem præstare promittunt, quintadecima Luna & silente tota die: decrescente verò, ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Eam verò quæ sit aureis guttis, cum scarabeo deiectam in aquam feruentem tempestates tueri, Plin. 37. 10. Cheloniæ lapides gestati cum radice pæoniæ compote (fortè, epilepsiam (summè sanant, Author Kœranidum. Chelonites gemma est purpurei coloris & varij, quæ dicitur in corde testudinis inueniri. Sunt enim quædam maximæ testudines, habentes domos, quæ sunt vt veræ margaritæ, & nitentes, Albertus (lib. 2. de fossilibus, vbi etiam addit negare aliquos hunc lapi-

lapidem ab igne corrumpi) apud Syluaticum. Georg. Agricola Chelonitidas gemmas interpretatur, klein krottenstein, hoc paruos lapides boracis siue rubetæ. ¶ Brontia gemma capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadit, vt putant: & fulmine tacta restinguit, si credimus, Plin. Forte à figura foris curua conuexaque, intus caua: qualis chelonij, id est testudinis testæ est. Vide supra in Rubeta. Chelonitides (inquit Georg. Agricola) ex eo quòd testudinum similes sint, intus enim cauæ, nomen inuenerunt. eas Germani vocabulo cōposito ex rana rubeta & lapide nominarunt, quòd ipsis persuasum fuerit ipsas in capite huius animantis venenati nasci. ex his quædam nigræ sunt, quædam fuscæ, & aliqua sui parte candidæ. nigris in caua conuexitate interdum sanguineæ & candidæ guttæ, interdum aureæ. omnes oculi figura extuberant, sed non omnes sunt cauæ. cum tamen vtræq; sint eiusdem generis, rarò sunt lupinis maiores, sæpius minores, Sic ille. Nuper quidam, vir alioqui diligens, chelonitas vocauit lapides quosdam cochleis & strombis figura similes, quod nō probo. nihil enim testudo cum istis præter testæ duritiem commune habet. nos eos lapides conchitas potius aut strombitas nominabimus. de quibus suo loco inter aquatilia dicetur. *G.* ¶ Χελωνίας, ἡ ποικίλη κανθαρίς, Hesych. & Varinus, id est cantharis varia. quanquam masculini generis est, vt cantharus subintelligatur.

Chelonitides lapides.

¶ Χέλυς, musicum instrumentum Polluci. Leui canoram verberans plectro chelyn, Seneca Troa. *Pulsatur manibus Phœbea chelys*, Ouidius ad Pisonem 35. Chelyn Grammatici Græci partim lyram, partim citharam interpretantur, vt Hesych. & Suidas. Χελωνέοντα λύρεις. χέλυς ἡ κιθάρα. ex testa enim testudinis cithara fit, Hesych. Chelys, id est lyra organum, aliquando chordas habebat lineas. Dicta est autem lyra quasi lytra, quòd Mercurius eam è testudinis testa fabricârit, vt solueret iram Apollinis ei propter furtum irati, εἰς λύσιν μήνιδος, Varin. Χελῦς etiam & χελεῖς, haud scio quàm rectè, apud eundem & Hesychium pro cithara, vel organo musico exponuntur. Quidam in Lexico Græcolat. chelyn propriè latiorem testudinis planitiem significare scripsit. Χελώνη, labia, alij citharam interpretantur, & testudinem, & lyram, & machinam bellicam, Hesychius. Etymologus author est χελώνην & citharam hac voce apud Æoles significari. Idem chelyn citharam dictam scribit, quoniam ex chelonæ pelle à Mercurio facta sit. Ὡς χέλυν Ἑρμάων, κιθαρίν ὡς ἁδὺς Ἀπόλλων, Bion in Bucolicis. Sed de musico instrumento huius nominis, vide plura superius in Græca voce Χελώνη, & Latina testudo. Χέλυς etiam pro machina (bellica) accipitur, Hesychius. Quare apparet tria hæc vocabula χελώνη, χέλυς, & χελώνη, plerasque significationes habere communes. Ἠ λιγυρὴν φόρμιγγα χελυκλόνον Ἑρμάωνος, Orpheus in Argonauticis. Χέλειον, testæ instar induratum testudinis putamen, Hesychius & Varinus: apud quos ἀποστρακωμένον legi debet, per ω magnum in secunda syllaba, non per ε breue. Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀπεγνόσφισε χέλυον Αἴολον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις. Nicander in Alexipharmacis. Hermolaus Barb. etiam & Cælius χέλυον legerunt per ypsilon, in penult. ego per ει malim. Χέλειος νῶτος, ὀστρακώδης, id est tergum testaceum, Hesych. & Varinus. Fiunt enim frequentia adiectiua in ειος per ει, per υ non item. Χέλυς etiam pectus significat, vnde verbum χελύσσεσθαι, ferè pollens idem quod apud nos expectorare, Hermolaus. Ξηρὰ δ' ἐπιλλίζων ὀλοῇ χελύσσεται ἄτῃ, Nicander: lambda propter carmen geminato. Hesych. interpretatur βήσσειν, id est tussire: Scholiastes διὰ χέλυος, τουτέστι τοῦ στήθους τὴν ἀναφορὰν τῶν ἐρυγμάτων ποιεῖν, id est eructare. Ἀναχελύσσεται καὶ ἠρυγγάνει θαμινὰ πνεύματα, Hippocrates. Galenus in Glossis ἀναχελύσσεσθαι, ἀναξηραίνεσθαι interpretatur, id est resiccari, etsi codices impressi ἀναξαίνεται habent, qua voce præcedens etiam ἀναχαίνεται exponitur ab eo. Cornarius vertit, resoluitur, refricatur: & ἀναχελύσσεται (sic enim legendum, non ἀναχελίσκεται vt codices excusi habent) similiter. Varin. Ἀναχελύσσεσθαι legit, (nisi librarij error sit, si error est, potest enim hoc verbum formari à χελώνη, quæ vox idem quod χέλυς est) & rectè interpretatur ἀναξηραίνεσθαι. Videtur autē non simpliciter significare resiccari, sed sicca vel arida tussi laborare. Sic & χελίσκιον (melius per ypsilon in antepenult. vt Varinus habet) ξηρὸν, id est tussicula arida apud Hippocratem legitur, cum nihil humoris in os tussiendo aut screando deriuatur. Χελύσσουσα, natās, διαπλέουσα, νηχομένη. καὶ γὰρ οἱ νηχόμενοι τοῖς χείλεσι τὸ ὕδωρ παραλείχουσι. Χελύσσειν (Varinus non rectè Χελόνειν habet,) βήσσειν, καὶ χελύσσειν (malim χελύσσειν) ὁμοίως, Hesych. Χέλυσμα, lignū quod carinę (ζωπῇ, lego ζόπιδι) affigitur, ne atteratur aut labefactetur inter trahendum, Varin. Sed & ipsa carina chelóne dicitur, vt supra annotauimus. Quod sub carina sternitur, ne illa atteratur, chelysma quasi corium & tegumentum nomen habet, Cælius Calcagninus. Theophrastus lib. 5. de hist. plant. cap. 8. nauium partes, & quæ quibus materia conueniat, describens, χέλυσμα etiam nominat, quod ex ligno robusto fieri oporteat, Gaza testudinem vertit. Labrum superius inueni qui chelynen dici arbitrentur: quanquam alij in ambitu positam partē eo vocabulo intelligere malunt, vnde chelynidæ (apud Etymologū) nuncupentur, quibus ea grandior portio est, Cælius. Labeones Latinè dixeris. Μύσταξ ρωμαίοις τῆς ὑπερῴας χελύνης κατάκοσμος, Etymologus. Ego labium simpliciter, siue superius siue inferius, χελύνην vocari puto. nam si superius tantū significaret, non opus foret superioris vocabulū adiici. Εἰς τὴν ὑπερῴαν χελύνην οἶστος Μηδικὸς ἐνερρίζωτο, Aristophanes citante Suida. Item in Vespis, Πᾶς (aliâs Στὰς) ἀνὴρ παρ' ἄνδρ' ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων: vbi Scholiastes (& Varinus) ἀντὶ τοῦ τὰ χείλη. οἱ γὰρ ὀργιζόμενοι ἐνδάκνουσι τὰ χείλη. Χελυὼ, χεῖλος, ἢ μέρος τῶν ἱερείων, Hesych. & Varinus.

Chelys musicum instrumētum.

Χελωνή.

Χέλειον.

Χελύσσειν.

Χελυώ.

Χελωύιον, labellum, Etymologus: & idem quod χελώνιον, teste Hesychio. Ruellius ex Hippiatricis Græcis cap. 34. & 108. χελωύια, labra trãstulit. Χελωύεων, χημῶν, (fortè χειλῶν.) & Χελωῦαι, χῆλαι, (fortè χείλη, aut χηλαί, id est vngulæ. nam χελώνη alioqui pars est ὁπλῆς, id est vngulæ solidæ. chela verò vngula bisulca est.) Hesych. Χελωυάζειν, χλευάζειν, Hesychius & Varinus, id est irridere, subsannare. Χελών, piscis è mugilum genere apud Athenæum, nimirum à labiorum magnitudine. Nicander χελείας labitula serpentium vocauit, παρὰ τὸ χεῖσθαι ἐν αὐταῖς τοὺς ὄφεις, vt Scholiastes annotauit.

Χελωυάζειν. Χελών. Testudo nummus Peloponnensium.

¶ Icon. Lego (apud Pollucem lib. 9.) Peloponnensium nummum fuisse quendam ab incusa animalis forma chelónen, id est testudinem nuncupatum. Nam obolum Eupolis callichelonum appellauit, veluti testudinem dicas pulchram. Hinc emanauit illud, Τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι. Quod est, Virtutem ac sapientiam testudo superat, Cælius. Χελώνιον, τὸ ὑποπόδιον, καὶ Πελοποννησιακόν, (addiderim νόμισμα,) Hesych. Varinus. Καλλιχέλωνος obolus insculptam habebat testudinem, Hesychius & Varinus. Erasmus carmen ex Polluce iam recitatum prouerbiale facit, quo velut ænigmate innuatur, pecuniam longè plus posse, quàm aut virtutem aut sapientiam. Consimili figura (inquit) dictum & illud multas noctuas sub tegulis latitare, & bos in lingua. ¶ Testudo apud veteres secreti ac silentij symbolum fuit. Hoc enim argumento Eliensibus Phidias Venerem fecit, quæ testudinem calcaret, opertius implicatiusq; commonstrans, esse muliebris decoris ædes custodire ac silentium, (silentium ac tardum & lentum sermonem, Step. Aquæus,) Cælius è Plutarchi nuptialibus præceptis, vnde & Stobæus citat. Iuxta forum Eleorum templum est Veneris Vraniæ, id est Cœlestis, cum simulachro deæ quod Phidias partim ex ebore partim ex auro fabricauit, cuius pes alter testudini insistit. Cæterum in crepidine nemoris ibidem, Venus est Pandemos, id est popularis, quæ capro æneo insidet, Pausanias in Eliacis. Τῷ τῆς ἀφροδίτης ἐν Ἤλιδι ἀγάλματι Φειδίας τὴν χελώνην παρέθηκεν, ὡς τὰς μὲν παρθένους φυλακῆς δεομένας, ταῖς δὲ γαμεταῖς οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν πρέπουσαν, Plutarchus in libro de Iside. ¶ Chelonium inter cyclamini nomenclaturas apud Dioscoridem reperio.

Testudo secreti ac silentij symbolum. Venus testudinem pede calcans.

Chelonitæ insula.

¶ Chelonitæ insula in rubro mari, gentile similiter, Stephanus. Chelonates promontorium Achaiæ, quod Ptolemæo Chelonita dicitur, Idem. Post Cyllenem Chelonatas est promontorium, signum ex tota Peloponneso maximè in occasum protensum, Strabo lib. 8. Et rursus, In medio Chelonatæ à Cyllenæ spatio Penius effunditur.

Superstitiosa. Prouerbia ex testudine desumpta.

¶ *b.* Chorus Vesparum Aristophanis aculeos cuidam minitatur his verbis, Ἀλλ' ἀφίει τὸν ἄνδρ'· εἰ δὲ μή, φήμ' ἐγὼ Τὰς χελώνας μακαρίζειν σε τοῦ δέρματος. osseum enim testudinum tergus aculeis vesparum pungi non potest. Volaterranus testudinis conuexum dixit pro testa eius.

¶ *e.* Aliqui tradunt, incredibile dictu, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrum vehentia, Plinius. Si quis posuerit dorsum tortucæ euersum super ollam, non bulliet olla, Rasis.

¶ *f.* Ὀσμὴ μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέασιν, &c. Oraculum Crœso Delphis responsum, Suidas in Κροῖσος ex primo Herodoti.

¶ *h.* Troglodytæ testudines consecrarunt, Gyraldus. sed hoc de marinis intelligendum.

Aquilã testudo vincit. Testudinẽ equus insequitur. Prius testudo leporem præuerterit. Quàm curat testudo muscas. Testudinẽ pegaso cõparas. Testudines vincũt sapiẽtiam & virtutẽ. Domus amica, domus optima.

¶ Proverbia. Aquilam testudo vincit, Vide infra in terrestri. Testudinem equus insequitur: conueniet vti cum rem præposterè & absurdè geri significamus: finitimum illi, Testudinem pegaso comparas: &, Citius testudo leporem præuerterit, Erasmus. Vide in Equo inter prouerbia. Testudines edendæ aut non edendæ. Vide superius in *F.* Ipsi testudines edite qui cepistis: Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίετ' οἵπερ εἵλετε: In eos iacitur, qui posteaquam incõsultè quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negotio admisceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neque sufficerent omnibus comedendis, Mercurium fortè accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia vocari, sed vt eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitque vt ipsi suas testudines ederent, quas cepissent, Erasmus. ¶ Prius testudo leporem præuerterit, Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, de re neutiquam verisimili, Erasmus. Æsopus fabulatur quòd testudo leporem cursu vicerit, vt pigros ad laborem impelleret, & veloces (ingeniosos) à torpore deterreret, Io. Tzetzes. ¶ Quàm curat testudo muscas, Ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυιῶν. Suidas ex authore nescio quo refert hæc verba, Τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι τῆς Θερσίτου παρρησίας ἧττον ἔμελεν ἢ χελώνῃ μυιῶν τὸ τῆς παροιμίας. Testudini nihil nocere possunt muscæ propter testam qua munita est. Cõfine illi, Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortum, Animus virtute ac philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, quàm testudo muscas, Erasmus. Huc pertinet quod superius in *b.* recitaui ex Vespis Aristophanis. Refertur à Suida in Χελώνη.

¶ Testudinem Pegaso comparas, Χελώνην Πηγάσῳ συγκρίνεις: de rebus nequaquam inter se conferendis. Pegasus equus erat volucer, si fabulis credimus, testudine nihil tardius, Erasmus. ¶ Testudines vincunt sapientiam & virtutem, Vide supra in *a.* inter icones. ¶ Domus amica, domus optima: Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Nusquam commodius, nusquã liberius, nusquam lautius homini viuere contingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentq; reliqua, præter vnam testu-

teſtudinem (nam hæc peracto conuiuio tum demum aduenit,) Iupiter admirans percunctatus eſt, quid nam illi fuiſſet in mora. Atq; illa reſpondit, Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iuſſit vt quocunque iret, domum ſuam ſecum circũferret. Ad Apologum alluſit M. Tullius in Epiſt. quadam ad Dolobellã: Hæc loca venuſta ſunt, abdita certè, & ſi quid ſcribere velis ab arbitris libera, ſed neſcio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tuſculanum. Huc adſcribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminij. Is dehortans Achaicos ne ſibi vindicarent inſulam Zacynthiorum, dicebat, κινδυνεύειν ἂν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνωσιν. Id eſt, Periculũ ipſis fore, quemadmodum teſtudinibus, ſi longius à Peloponneſo proferrent caput. His non diſſimilia T. Liuius de bello Macedonico libr. 6. vbi ſic loquitur Quintius: Si vtilem poſſeſſionem eius inſulæ cenſerem Achæis eſſe, autor eſſem S.P.Q.R. vt eam vos habere ſineret. Cæterũ ſicut teſtudinem, vbi collecta in ſuum tegumen eſt, tutam ad omnes ictus video eſſe: vbi exerit partes aliquas, quodcũque nudauit, obnoxium atq; infirmum habere: Haud diſſimiliter vobis Achæi clauſis vndique maris, quod intra Peloponneſum eſt, termino, ea & iungere vobis, & iuncta tueri facile: ſi ſemel auiditate plura amplectẽdi hinc excedatis, nuda vobis omnia quæ extra ſint, & expoſita ad omnes ictus eſſe, Hæc omnia Eraſmus. Τοῦ τὰς ῥικνὰς χελώνας ἀμνάμονα, Οἶκος γὰρ ἄριστος ἀλαθέως καὶ φίλος, Cercidas in Hemiambis apud Stobæum in ſermone de Tranquillitate.

¶ Mulieris famam, non formam vulgatam eſſe oportere, emblema Alciati.

Alma Venus quænam hæc facies, quid denotat illa *Teſtudo, molli quam pede diua premis?*
Me ſic effinxit Phidias, ſexúmq; referri *Fœmineum noſtra iuſſit ab effigie.*
Quódq; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas, *Suppoſuit pedibus talia ſigna meis.*

DE TESTVDINE TERRESRTI.

Teſtudinis terreſtris putamen tantum hoc tempore habuimus.

A.

TESTVDO terreſtris eſt, quæ nec in dulci nec in ſalſo humore degit, nec in cœno & paludibus, ſed locis ſiccis. Recentiores aliqui parum Latini vocauerũt etiã ſylueſtrem, campeſtrem, agreſtem & nemoralem. Græci χελώνην χερσαίαν. Sunt & terreſtres, quæ ob id in operibus cherſinæ vocantur, Plinius. Nicander οὐρείην dixit, Oppianus ὀρεσίφοιτον, id eſt montanam. Videntur autem montanæ cæteris terreſtribus maiores fieri. Vide infra in *E.* Galli *tortue des boys*, id eſt teſtudinẽ ſyluarum appellant. Sed conuenient ei eadem nomina quæ ſupra in Teſtudine ſimpliciter retulimus.

B.

Teſtudines terreſtres in Africæ deſertis reperiuntur, Plin. In quadam Libyæ parte (in Mauritania) in campis teſtaceorum multitudinem eſſe dicunt, Strabo lib. 17. Terrenæ teſtudines apud Indos gignuntur magnitudine maximarum glebarum, quæ in altis arationibus terræ non difficilis excitãtur, bene penitus intrante aratro, & ſulcum facillimè proſcindente, & glebas in excelſum excitante. Eiuſmodi teſtudinum genus aiũt teſtas exuere: ac ſanè eaſdem ab agricolis ſic ligonibus abſtrahi, quemadmodum vermes ex verminoſis locis, Ælianus de anim. 16.4. Parthenius mons Arcadiæ teſtudines exbibet, Pauſanias. Et rurſus, Soron & alia querceta Arcadiæ, ingenti magnitudine teſtudines alunt. ¶ Terreſtrium teſtudinũ tergus luteo & nigro colore pulchrè diſtinctis ſpatiis variare vidi, ferè inſtar pellis ſalamãdræ. Teſtudines quas nos marinas dicimus, albo cortice tectas, & nigris quibuſdam ſignis vermiculatas, ex mari non ſunt, ſed maritimis nemoribus & ſabuloſis. noſtra autẽ nemora & fouearum aquæ nigras faciunt, Braſſauolus. Σαρκὸς γὰρ ἀπενόσφισε χέλειον Αἰόλον, Nicander de teſtudine à Mercurio reperta. ¶ Terreſtres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, teſtudines, &c. pulmonem habent exiguum & ſiccũ, ſed aptũ ampliari ac extumeſcere cum inflatur, Ariſtot. Vrina earum ad remedia quædam commendatur. Hanc Plinius aliter quàm in veſica diſſectarum inueniri poſſe non arbitratur. Teſtudo tam aquatilis quàm terreſtris, habent in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, Ariſtot. Pulmonem ac ventrem habent ita, vt omne genus terreſtre ouiparum, Idem.

Vbi reperiantur. In Africa. In India. In Arcadia. Deſcriptio teſtudinis terreſtris.

C.

Teſtudines terreſtres teſtæ elegantioris, amant agros in quibus fruges conſitæ ſunt, vt audio, nimirum quòd frugibus veſcantur: nam & domi quidam eas ciſtis incluſas farina nutriunt. Cochleas quoq; & lumbricos ab eis edi aiunt. Sunt & montanæ. Arrianus in inſula quadam maris rubri *Cibus.*

Cunila. χελώνην ὀρεινὴν haberi ſcribit. Nicander teſtudinem montanam κυτισηνόμον cognominat, quòd cytiſum depaſcatur: non enim probo Scholiaſtæ interpretationem, non ad cytiſum ſed cytinos mali Punicæ flores, hanc dictionem referentis. Teſtudo cum viperam ederit, mox cunilam (origanum) edit: quod cum ita ſæpius factum animaduertiſſet quidam, cum guſtata cunila viperam teſtudo repeteret, herbam euulſit, quo facto teſtudo interiit, Ariſtotel. in hiſtoria animalium, & in Mirabilibus: & Zoroaſtres in Geoponicis 15. Teſtudo cunilæ quam bubulam vocant paſtu, vires contra ſerpentes refouet, Plinius. Ælianus vel ipſe, vel deceptus eius interpres Gillius, origanum & cunilam tanquam diuerſa remedia teſtudini aduerſus viperæ eſum memorat. Teſtudo cum origanum ederit, viperam præclarè contemnit. Quòd ſi eius facultatem non aſſequatur, comeſa ruta contra hoſtem armatur. Iam ſi vtriuſq; facultate caruerit, à ſerpente exeditur planeq; conficitur, Ælianus. Cunila bubula ſe muniunt teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ, quidamq; in hunc vſum panacem vocant, Plinius. Teſtudines terreſtres ſunt in Africæ deſertis, qua parte maxime ſitientibus harenis ſqualent, roſcido (vt creditur humore viuentes: neq; aliud ibi animal prouenit, Plinius. ¶ Teſtudo tum marina tum terreſtris in dorſum inuerſa, ad priſtinum ſtatum redire non poteſt, Oppianus.

Latitatio hyeme. ¶ Omne hybernum tempus teſtudo intra terram abdita manet immobilis: cuius naturam non ignorantes homines, eam ineunte hyeme terræ operimento obducunt: poſt vero hyemem ibi locatam ac ſitam, vbi terra obruerunt, reperiunt, ſine cibo totam hyemem traduxiſſe:

Coitus. ¶ Quadrupedes ouiparæ pedeſtres, eodem coëunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente: vt teſtudo tam aquatilis quàm terreſtris: habent verò in quod meatus cõtingant, & quo per coitum adhæreant, Ariſtot. Teſtudines montanæ ex ventis concipiunt, vt & coturnices, Scholiaſtes Nicandri vbi poëta κυτισηνόμον teſtudinem cognominârat, quaſi ipſe legerit κυϊσηνέμου, aut ſimilem quandam vocem, ἀπὸ τοῦ κύειν ἐκ τῶν ἀνέμων. Ex terrenis teſtudinibus mas ad venerem inflammatiſſimus eſt. Demoſtratus fœminam humi ad coitum ſtratam ait ſupinam iacere, deinde expleto coitu, propter teſtæ magnitudinem cum ſe conuertere non queat, eſcam paratam à marito relinqui cum aliis animalibus, tum aquilæ: (Vide ſupra in Teſtudine in genere *D.*) vnde fit, vt mares eas ad coitum ideo illicere non poſſint, quòd fœminæ magna moderatione libidines contineant, & ſalutem voluptati anteponant. At enim mares mirabili quadam natura illecebram amatoriam, & omnis metus obliuionem afferẽtem fœminis iniiciunt: neq; tamen huiuſcemodi illecebræ ſunt cantiunculæ, quales Theocritus, paſtoritiæ luſionis compoſitor, nugatur: ſed occulta herba, cuius neq; ille nomen ſe ſcire dicit, neq; alium cognoſcere confitetur. itaq; mares eam ore continentes, ad libidinem fœminas alliciunt: & quæ antea fugiebant, nunc exardeſcunt ad coitum, & nullo de ſe timore afficiuntur, Ælian. 15. 19.

Oua. ¶ Oua non modo incubare ſolo aſpectu dicitur, ſed etiam ad excluſionem perducere, Gillius. Sed authores de marina tantum hoc ſcribunt, vt in eius hiſtoria dicetur. Aliqui è vulgo putant quòd oris ſpiritu afflando, ea maturet. ¶ Teſtudo latibulis tegitur, ſenectutem verò non exuit, Ælianus. Et alibi, Teſtudines terrenas apud Indos aiũnt teſtas exuere.

D.

Teſtudinis hoſtes, Serpẽtes, Aquilæ. Teſtudo contra viperas & ſerpentes pugnat. Vide in *C.* ¶ Aquilæ vt morbis quibuſdam occurrant, teſtudines comedunt, Oppianus in Ixeuticis. Teſtudines terreſtres fœminæ in coitu ſupinæ iacent, quo peracto cum ſe conuertere nequeant, prȩda cum aliis animantium, tum aquilæ relinquuntur, Ælianus. Χελωνοφάγοι ἀετοί τινες, Heſych. & Varinus.

Qua ratione aquilæ teſtudines raptas frangant. Æſchylus à teſtudine ex alto deiecta intereptus. Tertium aquilarum genus anatariam vocant, &c. ingenium eſt ei teſtudines raptas frangere è ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit poëtam Æſchylum, prædictam fatis (vt ferunt) eius diei ruinam, ſecura cœli fide cauentem, Plinius: & Suidas in Χελώνη, vbi Æſchylum, ſic oppreſſum annorum quinquaginta octo fuiſſe refert. Sotades apud Stobæum hoc ei ſcribenti accidiſſe ait. Terrenas Teſtudines à ſe comprehenſas ex alto deiicientes aquilæ ad ſaxa allidunt, & ex contrita Teſtudinum teſta extractam carnem exedunt, conficiuntq;. Itaq; Eleuſinius Æſchylus tragicus poëta de vita migraſſe dicitur. Cum enim is in ſaxo ſedens (in agro aprico ſedens annos natus octo & quinquaginta, quòd tabulati ruinã metueret, quam ei oraculum prædixerat, Gyraldus) ex conſuetudine inſtitutoq; ſuo & philoſopharetur, & ſcriberet, eius caput à pilis nudum, aquila ſaxum eſſe arbitrata, teſtudinem, quam in ſublime extulerat, in idipſum deiecit, & ſine aberratione ictum dirigens, virum interfecit, Ælianus. De Æſchylo interempto ab aquila anataria, meminerunt Valerius Maximus lib. 9. & Gellius lib. 13. & lib. 7. Idem hoc verſiculo Sotades teſtatus eſt: Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκε χελώνη.

E.

Vſus ex teſtudine. Teſtudines aliqui in hortis alunt, vt purgent eos à cochleis & lumbricis. ¶ Parthenius mons Arcadiæ teſtudines exhibet, ad compingendas lyras aptiſſimas, Pauſanias. Arcadum querceta ingenti magnitudine teſtudines exhibent, ex quibus lyras conficeres, æquales illis quæ ex Indica teſtudine componuntur. Idem in Arcadicis. Et rurſus, Soron & alia querceta Arcadiæ, ingenti magnitudine teſtudines alunt, ex quibus lyras conficeres, æquales illis quæ ex Indica teſtudine componuntur. (Sed de teſtudine muſico inſtrumento diximus ſupra in Teſtudine in genere *H.a.*) Dioſcoridis inſula in mari rubro fert teſtudinem veram, & terreſtrem, & albam: & plurimam excellentem, ac teſtis maioribus.

ioribus.montanam quoq; maximam,& testę crassissimæ, Arrianus. Vide supra in Testudine in genere cap. 5. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, Plin.& 32.4. Geminus, inquit, similiter(vt fibrorum) victus in aquis terraq;,& testudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vsu pretium, naturæq; proprietatem. Vide mox in *G.* ab initio.

F.

Esus testudinis terrestris. Tortuca terrestris magis est tēperatæ carnis quàm aquatica. neutra tamen est venenosa: sed vtraq; in cibo multum impinguat. Dicunt tamen quidam quòd si quis super renes mortuæ tortucæ calcauerit, veneno inficitur, Albert. Testudines aquaticæ meliores sunt quàm terrestres, pro equis qui cum satis pabuli absumant non proficiunt, Laur. Rusius. Terrenæ testudines in India maximæ gignuntur, eædemq; non amaræ vt marinæ sunt: sed & suaues & pingues habētur earū carnes, Ælian. Amputato capite pedibusq;, ex iure in cibo sumuntur contra morbos quosdā, vt mox in *G.* referetur.

G.

Remedia ex testudine terrestri. Geminus similiter(vt fibrorum) victus in aquis terraq;,& testudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vsu pretium, naturæq; proprietatem, Plinius: Videtur autem sentire, effectus in re medica siue ex terrestri, siue ex aquatica testudine eosdem haberi: & testudinem amphibium animal non minus celebre esse quàm fibri sint, cùm non ad remedia tantum diuersæ eius partes, sed etiam ad ornatissima opera tegumentum tum terrestris tum aquaticæ requiratur. Oua sanè testudinis vel marinæ, vel terrestris similiter, contra salamandræ venenum commendantur: & ius coctum ex suilla pingui cum testudine vtrauis, authore Nicand. Et pro sanguine marinæ testud. vulgarium sanguinem prodesse existimāt quidam, (vt ex Vegetio citauimus in testudine in genere.) Quare etiam cætera remedia ex eis ferè indifferentia esse aliquis suspicetur. Aquilæ testudines pro medicamento vorant, Oppianus Ixeuticis. Testudines aquaticæ meliores sunt quàm terrestres, pro pro equis qui ex pabulo satis copioso parum aut nihil proficiunt, Rusius cap. 156. Vide paulò ante in *F.* Idem Rusius cap. 165. testudines ad tussim siccam equorum laudans, sic scribit: Testudines abiectis capitibus, caudis, pedibus & intestinis in aqua coques donec carnes ab ossibus separētur, & aqua bene pinguis fiat. Hac aqua equum potabis, ita vt aliud nihil bibat antequam eam absumpserit. Carnes si quæ remanserint, mixtas cum annona equo in cibo dabis. hoc facies donec equum videas curatum. Et quamuis terrestres testudines bonæ sint, aquaticæ tamen præferuntur. Idem cum limacibus facere potes. Amatus Lusitanus pro puella quadam ventriculi erosione chronica cum destillatione capitis & tussi ingenti sicca, inter cætera tale remedium præscribit. Testudines nemorales duæ bulliant in aqua feruentissima, demptis corticibus: deinde lauentur vino, ac postea aqua hordei vel rosacea: tandem interanea pulpamenta dicta, cum infra scriptis rebus coquantur. Rec. florum boraginis, capillorum Veneris, sem. melonis, lactucæ ana vnc. semis. Radicum petroselini, boraginis, ana ℥.j. tragacanthi, gummi Arabici, amyli. glycyrrhizæ ana drach. semis. Pinearum mundatarum, amygdalarum albarum, pistaciorum mundatorum, ana drach. duas. Bulliant in libris sex aquæ ad consumptionem mediæ partis, & colentur. Huius decocti quinque vncias cum vna syrupi violacei quotidie ieiuna bibat. Syrupum quendā de testudinibus terrestribus cum aliis remediis parandū Guaynerius describit in curatione febris hecticæ: Item liquorē ex capo gallóve, aut iisdem testudinibus aut limacibus destillandum. Testudo terrestris vsta tota, & cum melle sumpta, vetustissima leucomata continuò purgat, & dolores nubeculasq; illita sanat, Author Kœranidum. Testudinem captam ex aridis locis(alij testudinem simpliciter nominant) accipitri da in cibo. sic enim pennas citius mutabit, & pulcriores habebit, Demet. Constantinop. ¶ *Ex carnibus.* Terrestrium carnes suffusionibus propriè, magicisq; artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptę, strumas discutere, ac lienes tollere: Item comitiales morbos, Plin. ¶ *Ex testarū cinere.* Testæ crematæ cinis cum vino mixtus chimetla sanat: & cum butyro vetere solutus, carbunculos curat, Author Kœranid. Tegumenti cinis vino & oleo subactus, pedum rimas vlceraq; sanat, Plin. Rasis testudinis simpliciter cinerem cum albumine oui aut lacte asinino, fissuras in ventre, vberibus & femoribus mulierum sanare prodidit. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem, Plin. ¶ *Ex sanguine.* Sanguis testudinis terrestris additur acopis quibusdam arthriticis Asclepiadæ apud Galenū de compos. medic. sec. genera lib. 7. Et apud Aetium lib. 12. cap. 44. testudinum decem sanguis acopo ex rubetis adiicitur. Vide in Rubeta *G.* Testudinum terrestrium decem sanguis apud Galenum de compos. medic. sec. genera lib. 7. (vnde Actuarius etiam mutuatus est) miscetur Acopo Piscatoris primo: secundo verò simpliciter testudinum plurium sanguis cum rubetis quinque, &c. Testud. terrest. sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus, Dioscorid. Rasis, & author Kœranid. Auicenna in eundem vsum cum vino bibi iubet: & alibi caputpurgium ex eo fieri. Vide supra in Testud. simpliciter. Sanguis earum claritatem visus facit, suffusionesq; oculorum tollit: (Non igitur verisimile est quod apud Rasim legitur, collyrium cum sanguine tortucæ factum excæcare. Et contra serpentium omnium, & araneorum & similium, & ranarum venena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in vino datis, Plin. Sed de seruando sanguine testu-

K

dinum simpliciter, diximus supra in Testudine in genere, initio cap. 7. Sanguis testud. terrest. potus, ab echidna vel scorpione percussos, summè adiuuat, Author Kœranid. (Alij testudinis simpliciter, alij marinæ, ad eosdem ferè vsus commendant.) Cum spolio serpentis & aceto solutus, dolores aurium & vsturas sanat: Inunctus capiti alopeciam densat, & furfures abstergit, Idem. In testudine simpliciter, sanguinem eius ad capillorum defluuium, ophiasin & achôras, à quibusdã prædicari scripsimus. Galeno curiosum & superuacaneum hoc remedium non placet. Vide infra in Marina. ¶ Testud. *Ex iecore.* terrest. iecur tritum in pesso naturalibus imponito, aduersus vteri strangulatum, Galenus Euporist. 2. *Ex felle.* 72. ¶ Felle testudinum terrest. cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ instillari, Plin. Cum melle cicatrices & leucomata summè sanat, Author Kœranidum. Si misceatur fel tortucæ agrestis cum pari melle, & hoc collyrio illinatur aliquis triduo, mane ter, & nocte ter, conferet hoc aquæ in oculo coeunti, (suffusioni,) Rasis. Vide supra in Testudine in genere. Fel agrestis tortucæ permixtum lacti mulieris, si destilletur in nares vel aures à quibus fluit sanguis, confert, Rasis. *Ex vrina.* ¶ Vrinam earum aliter quàm in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror: & inter ea quoque esse quæ portentosa magi demonstrent aduersus aspidum ictus singularem, efficaciorem tamen vt *Ex ouis.* aiunt cimibus ammixtis, Plinius. Vide in Marina *G.* ad finem. ¶ Oua durata illinuntur strumis & vlceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus, Plin. Oua testudinis marinæ aut terrestris cocta, prosunt contra salamandram, Dioscorid. Nicander in Alexipharm. simpliciter testudinis oua commendat. Καὶ ὤεα θιβρὰ (ab igne adhuc feruida) χελώνης Ἀλθαίνει. Oua testud. syluestris aiunt prodesse comitialibus, & ad tussim infantium non sine experimento laudantur, Auicenna. Author Kœranidum marinæ oua in cibo sumpta lunaticos sanare scribit.

H.

a. Epitheta. Οὐρείη & κυτισηνόμος, Nicandro. Τραχεῖα & ὀρεσίφοιτος, Oppiano. Vide supra in Epithetis Testudinis in Genere.

c. Bœus scribit ex Gerano (muliere quondam inter Pygmæos insigni in gruem mutata) & Nicodamante, testudinem terrestrem natam esse, Athenæus.

e. Testudinem musicum instrumentum Mercurius fabricasse dicitur reperta Testudine in Cyllene monte Arcadiæ, (nimirum terrestri:) vel in littore decrescente Nilo, (nimirum aquatica.) Vide supra in Testudine in genere *H.a.*

h. Testudines Parthenij Arcadiæ montis, accolæ tum ipsi verentur capere, tum peregrinos tollere non patiuntur: Pani enim sacras esse arbitrantur, Pausanias.

PROVERBIVM. Aquilam testudo vincit. Diogenes Laertius in vita Menedemi Philosophi, ex Achæi poëtæ Satyra, cui titulus Omphale, refert hos senarios: Ἡλίσκετ᾽ ἄρα γε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς, Καὶ πρὸς χελώνης ἀετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. Hoc est, *Captus aliquando est celer ab imbecillibus, Et aquila tempore in breui à testudine.* Eosq; ait vsurpare solitum Menedemum in illos, qui secum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam: aut simpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, aut quod viribus non potest, assiduitate conficit, Erasmus.

DE TESTVDINIBVS QVÆ IN AQVA dulci viuunt siue palustri siue fluente.

A.

TESTVDO aquatica nominatur à Marcello Empirico, quod nomen commune videri potest ad omnes testudines quæ in aquis degunt, vel marinis vel dulcibus: & his siue fluentibus siue stantibus: & fortè etiam lutarias, quæ non tam in aqua quàm in cœno paludum degunt. Plinius testudi- *Quatuor testudinũ genera.* num genera quatuor numerat. Sunt enim (inquit) terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua viuunt. Has quidam è Græcis *emydas* appellant. Gaza Aristotelis de animalibus librorum interpres testudinem lutariam & murem aquatilem pro vno genere accipit, Aristotelis *emyde*, quod non pro- *De Emyde.* bo: deceptus fortè, quòd codices quidam Plinij in loco iam recitato, sic legant: lutariæ, quæ in dulci aqua viuunt, &c. Sed sic tria tantum genera essent, cùm Plinius disertè genera quatuor statuat. Muris quidem nomen pro testudine, non quauis, sed aquatili aut marina apud Plinium vsurpatur, imitatione vocis Græcæ vt coniicio, μῦς, cuius genitiuus est μυὸς, si rectè μῦδες in Lexico Græcolatino vulgari legitur. mihi quidem non placet, vt neq; ὠμὺς & ὠμύδες per *o* magnum, quas voces in Græcorum Lexicis non reperias. Author Kœranidũ tamen ὠμὺς legit & Aristoteles lib. 3. de partibus cap. 9. Ἐμὺς verò per epsilon scribi placet, quod à librariis fortè alicubi omissum est, aut in ω mutatũ. Ἐμὺς, ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γενόμενον. οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν, Hesychius & Varinus. Apud Galenum de compositione sec. locos, lib. 2. cap. 2. ἀμύδα per alpha legitur, in verbis Archigenis. interpretatur autem χελώνην λιμναίαν, id est testudinem palustrem seu lacustrem. & similiter Euporiston 1. 9. Author Kœranidum de tribus duntaxat generibus scribit, terrestri marina, & palustri quam vocat *emyda.* Mydæ de genere testudinum à colore luteo dictæ, quæ in aquis inueniuntur, vt inquit Plinius,

Niphus. Sed apparet illum myde pro *emydes* legisse apud Plinium 32. 4. vbi codices antiqui *emydas* habent, recentiores aliqui *emydas*, (minus rectè.) item Aristoteles ac Theophrastus, teste Hermolao Barbaro. Et rursus in eiusdem libri caput vndecimum: Tria (inquit) inuenio in mari quæ μῦς dicuntur: primum testudines sunt, ideoq; non μύες in plurali sed μύδες & ἐμύδες vocantur. (Atqui Oppianus dicit μυῶν γένος in genere plurali de testud.) Genus hoc aquatilis mus, & lutaria testudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque lib. 9. vertitur. alterum inter pisces. tertium inter ostrea pro mytulo, Hæc Hermolaus. Sed marinus mus Plinij marina testudo est, (distinctius hæc tradidimus in libro de piscibus.) non ἐμύς, id est palustris aut dulcis aquæ. Et non in plurali tantum numero ἐμύδες, sed in obliquis etiam singularibus ἐμύδος, ἐμύδι & ἐμύδα rectè dici asseruerim. Iam quòd Niphus ait mydas à luteo colore dictas, propter Græcæ linguæ imperitiam eum somniasse puto. Amphibia quædam propter victum aquas relinquunt, vt phoca καὶ ὁ μῦς, Theophrastus in libello de piscibus. Marinum genus μυῶν, id est murium, pro testudinibus marinis, Oppianus lib. 1. de piscatione nominat: nisi fortè species diuersas esse vult, genus autem vnum: Χελώνην enim postea seorsim nominat. In Casinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, in quo, vt in Arcadiæ Stymphali, enascuntur aquatiles musculi, Plin. quæ verba de muribus viuiparis accipio, qui & alibi in Arcadia aquatici esse traduntur, vt in Quadrupedum viuiparorum historia in Mure aquatico scripsimus. Quod si quis testudinem lutariam ad verbum Græce reddere velit, χελώνην πηλαμύδα dixerit: & per aphæresin ἀμύδα. Vtcunq; est, siue *e* siue *a* siue *o* primam syllabam facias, id potius placet quàm monosyllabum μῦς, homonymiæ vitandæ causa. Μῦς enim, id est mus aquatilis etiam viuiparus est, & mus siue musculus piscis: & genus ostrei, Gaza mitilum vertit. Μύες, id est mures dicuntur tum domestici mures, tum marini, Hesychius. per marinum verò an testudinem vel piscem vel ostreum intelligat, quærendum. Nemora nostra & fouearum aquæ testudines nigras producunt, Brassauolus Ferrariensis. Testudinum tertium genus in cœno (vnde lutarias superius appellauit) & paludibus viuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata visu, Plin. Et mox, Ex quarto genere testudinum quæ sunt in amnibus, &c. sanguis instillatus crebrò, capitis dolores sedat. Has superius simpliciter in aqua dulci degere dixerat. Nam in lacubus frequentius quàm amnibus aut fluuiis reperiri puto, nisi qui fluuij admodum magni sint, ita vt aqua circa ripas eorum stagnet. Idem remedium aduersus capitis dolorem emydi siue lymneæ, id est lacustri testudini Archigenes attribuit. Itaq; testudinum genera quatuor esse apparet, & lutariam ab emyde diuersam, quod Gaza & alij quidam non animaduerterunt. Marinæ etiam testudines, authore Plinio, circa Phœnicium mare stato tempore in amnem Eleutherum se recipiunt. Testudines India in Gange fluuio fert maximas. ¶ Testudinem fluuialem Lusitani *cagado* vel *gagado* vocant, cæteri Hispani *galapago* Itali *gaiandre de aqua*. Sed nomina testudinis in genere, supra nobis enumerata, huic etiam attribui possunt.

B.

Testudines Heluetia etiam in lacubus quibusdam habet: Tigurinus quidem ager in exiguo lacu iuxta Andelfingam pagum. In Gange fluuio Indiæ testudines nascuntur, quarum testa non minori magnitudine sit, quàm dolium capax viginti amphorarum, Ælianus duobus in locis, interprete Gillio. Et rursus, Testudinis Indicæ & fluuiatilis testa, non minor est quàm scapha iustæ magnitudinis. decem enim leguminum modios capit. Nicolaus Damascenus prodit, Antiochiæ sibi visos Indorum legatos, qui Cæsari Augusto inter cætera munera testudinem fluuiatilem trium cubitorum attulerint, Gillius. Sunt & in Nilo testudines, Æliano teste. ¶ Aquatilium tegumenta plura sunt: alia corio & pilis teguntur, vt vituli: alia cortice, vt testudines, Plinius. Testudini quæ in cœno & paludibus viuit, latitudo in dorso est pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata visu, Idem. Mus aquatilis (*Emys*) tegmen habet testaceum, & inter operta cortice recensetur, sicut & testudo, Aristot. Lienem perexiguum habet, Idem. Testudo sola ex corticatis renes habet. genus tamen testudinis quam vocant lutariam (emyda, id est in dulci aqua degentem) & vesica & renibus caret. negat hoc Rondeletius. fit enim propter eius mollitudinem tegminis, vt humor facilè diffletur, Aristot.

Vbi reperiantur testudines aquaticæ.
In Heluetia.
In Gãge.
In Nilo.
Descriptio.

C.

Mures aquatiles dicti parere educareq́; solent in sicco, prorsus tamen ab aquæ natura disclusæ viuere nequeunt. In humore etiam intereunt, nisi interdum respirent. non secus & marinæ testudines, Aristot. In terra scrobe effossa dolij amplitudine pariunt oua, quæ deserunt terra obruta, dieq; tricesimo repetunt, refossaq; aperiunt, fœtumq; continuò ducunt in aquam, Idem. Oua testudinum in sicco maturãtur, Plinius. Testudo mas in coitu superuenit: Vide in Terrestri *C.* Aquatiles testudines ortæ extra aquam, simulac primum niti possunt, aquam persequuntur, Gillius.

Partus.
Ouorum exclusio.
Coitus ratio.

D.

Testudines, cancri & crocodili, futuram Nili inundationem præsentientes, in loca Nilo inaccessa oua transferunt, Ælianus.

F.

Ad cibum præferendæ videntur amnicæ aut lacustres iis quæ in cœno & paludibus diuersantur.

Vide ſupra in Terreſtri.

G.

Remedia ex Teſtudine aquatica. Accipiter nimium carnoſus & obeſus, attenuabitur cibo teſtudinis aquaticæ, Demetrius Conſtantinop. Teſtudines aquaticæ ad tuſſim ſiccam equorum commodant, Vide ſupra in Terreſtri *G.* ex Ruſio. ¶ *Ex cinere.* Cinis huius teſtudinis cum ceroto roſaceo illitus, igne combuſta, eryſipelata, calidasq; podagras ſummè ſanat. Idem cinis inſperſus omnem ſanguinis eruptionem ſiſtit, & narium & plagarum, Author Kœranidum. ¶ *Ex ſanguine.* Ad capitis dolorem, Teſtudinis lacuſtris, quam quidam amyda vocant, ſanguis ſincipiti inſtilletur, Archigenes apud Galenum ſecund. locos, 2. 2. inter amuleta. vbi Galenus, Hoc(inquit) ſi verum eſt, inter pharmaca & cum diſcrimine referri conueniebat: niſi ſanè hoc vult quòd omnem capitis dolorem iuuet, idq; omni temporis occaſione. Idem remedium inuenio in Euporiſtis Galeni 1.9. non ad quemuis capitis dolorem, ſed ex ebrietate tantum ac Solis æſtu obortum. Teſtud. paluſtris, quæ dicitur emys, ſanguis hemicraneam & omnem capitis dolorem ſanat, illitus fronti, Author Kœranidum. Et rurſus, Capiti illitus veteres cephalalgias ſanat, & eos qui nocuum quid ſumpſerunt, (potus nimirum, vt terreſtris etiam & marinæ.) Teſtudinum quæ ſunt in amnibus ſanguis inſtillatus crebro, capitis dolores ſedat: item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeant, Plinius. Suffuſiones oculorum emendat teſtudinis marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine, & lacte mulierum, Plinius. ¶ *Ex pinguedine.* Ex eodem genere teſtudinum quæ ſunt in amnibus diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admixto vnguento & ſemine lilij, ante acceſſiones ſi perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicũtur. Hanc teſtudinem quintadecima Luna capi oportere, vt plus pinguium reperiatur: verum ægrum ſextadecima Luna perungi tradunt, Plin. ¶ *Ex Hepate & felle.* Fel emydos illitum, omnem caliginem abolet. Hepar potum phthiſicos ſanat, Author Kœranid. ¶ Ad iſchiadem phyſicum remedium: Teſtudinis aquaticæ crus præcide, & phœnicio inuolutum ex ea parte qua quis iſchiadem patitur adpone, potenter remediabitur, Marcellus Empiricus. Vide ſupra in Teſtudine terreſtri ſimpliciter.

Ex teſtudine paluſtri. ¶ Ex hac quoq; teſtudine quæ in paludibus viuit, aliqua contingunt auxilia. Tres nanq; in ſuccenſa ſarmenta deiectæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur. Tum euulſæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, ſale modicè addito. Ita decoctarum ad tertias partes ſuccus paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, ſanguinemq; vitiatum. Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu, Plinius.

H.

a. Mydia inſula, quæ etiam Delos dicitur, Stephanus. Sed fortè hæc nihil ad mydes ſiue emydas teſtudines.

Superſtitioſa quædam de teſtudine paluſtri. *e.* Grandini creditur obuiare, ſi paluſtrem teſtudinem dextra manu ſupinam ferens vineas perambulet, & reuerſus eodem modo ſic illam ponat in terra, & glebas dorſi eius obiiciat curuaturæ, ne poſſit inuerti, ſed ſupina permaneat. Hoc facto fertur ſpatium ſic defenſum nubes inimica tranſcurrere, Palladius. Teſtudinem muſicum inſtrumentum Mercurius primum fabricaſſe dicitur inuenta teſtudine in littore decreſcente Nilo: Vide ſupra in Teſtudine in genere *H. a.*

DE TESTVDINE MARINA.

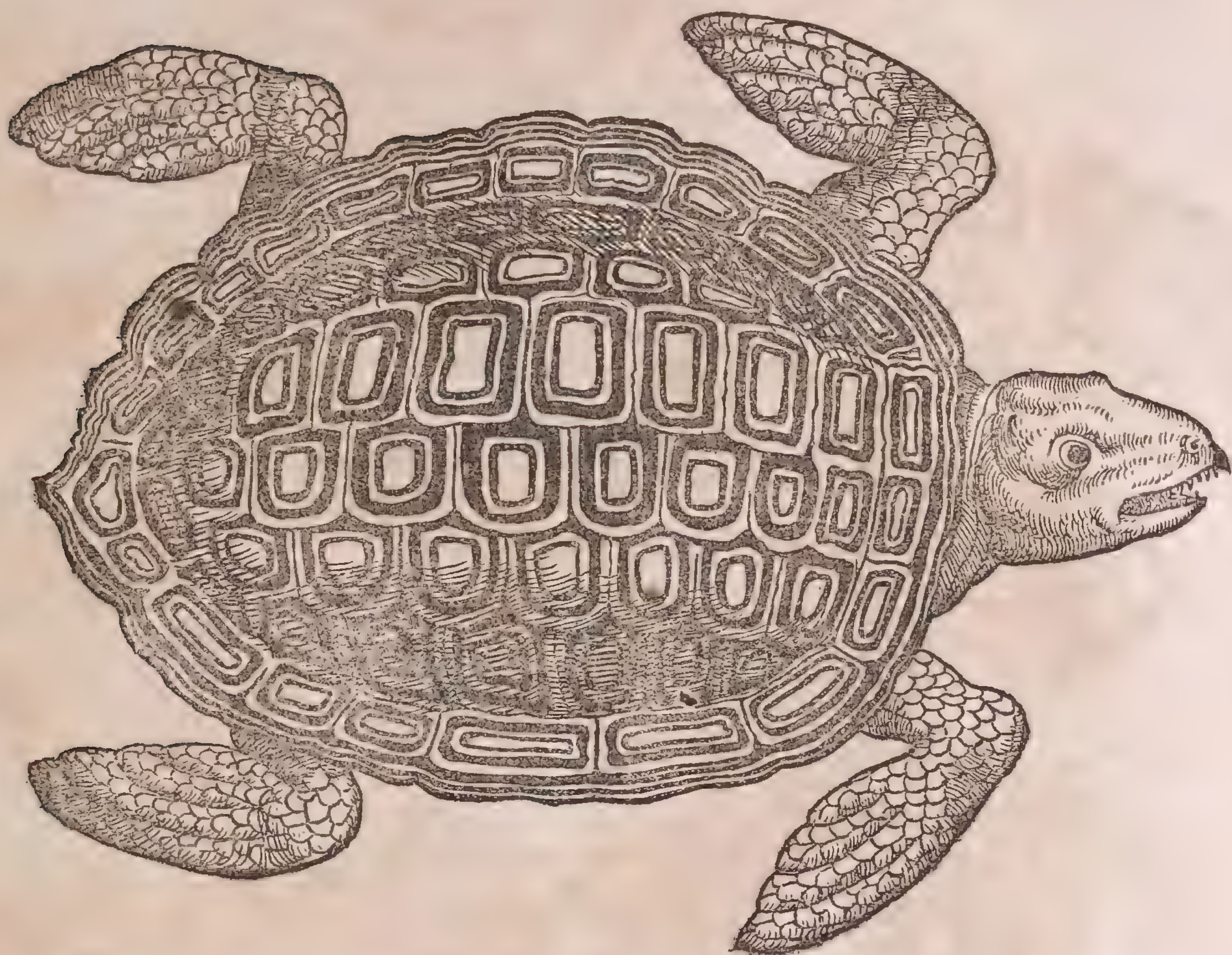
A.

Nomina diuerſa. TESTVDO marina, à Plinio etiam mus marinus appellatur: & Albertus quoq; murem marinum rectè teſtudinem interpretatur. Vide ſupra in Teſtud. aquæ dulcis *A.* *Aſfulhaſch*, id eſt teſtudo marina, Syluaticus. *Mus marinus.* Luſitani *tartarugam* vocant. Cæteræ gentes nuncupare poſſunt generali teſtudinis nomine, adiecta tantum differentia marinæ, vt Germani ein Meerſchiltkrott. *Miles.* Tortuca maris eſt id quod vulgus militem vocat, nigerrima, Albertus. *Barchora* (vide ne corruptum ſit nomen ab oſtracodermo) animal eſt duræ teſtæ, ſub quo tortuca maris, cum aliis quibuſdam ſpeciebus continetur, Idem. Et mox, Hoc animal piſcatores Germaniæ & Flandriæ militem vocant, eò quòd gerit ſcutum *Zytyron.* & galeam. *Zytyron* animal maris eſſe dicunt, quod antiqui (fortè aliqui) militẽ vocauerunt. magnum eſt ac fortiſſimum. Anterius quaſi armati militis figuram præfert. Caput enim ceu caſſide galeatum eſt ex cute rugoſa & dura. & à collo eius veluti ſcutum dependet, longum, durum & firmum, valde cauum inferius. Venæ enim & nerui quaſi de collo eius & de ſpondylis procedunt, quibus hoc ſcutum alligatur, forma triangulum. Anteriora crura ei quaſi brachia longa ſunt, perquam valida & bifurcata, quibus validiſſimè pugnat. Captum vix niſi malleis opprimitur. Apparuit hoc animal in mari Britannico, & eſt de genere tortucarum, Albertus.

B.

Teſtudines cornigeræ apud Troglodytas. Troglodytæ teſtudines cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adiuuant: Celtium genus id vocatur, eximiæ teſtudinis, ſed raræ. Nanq; ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant, Plinius.

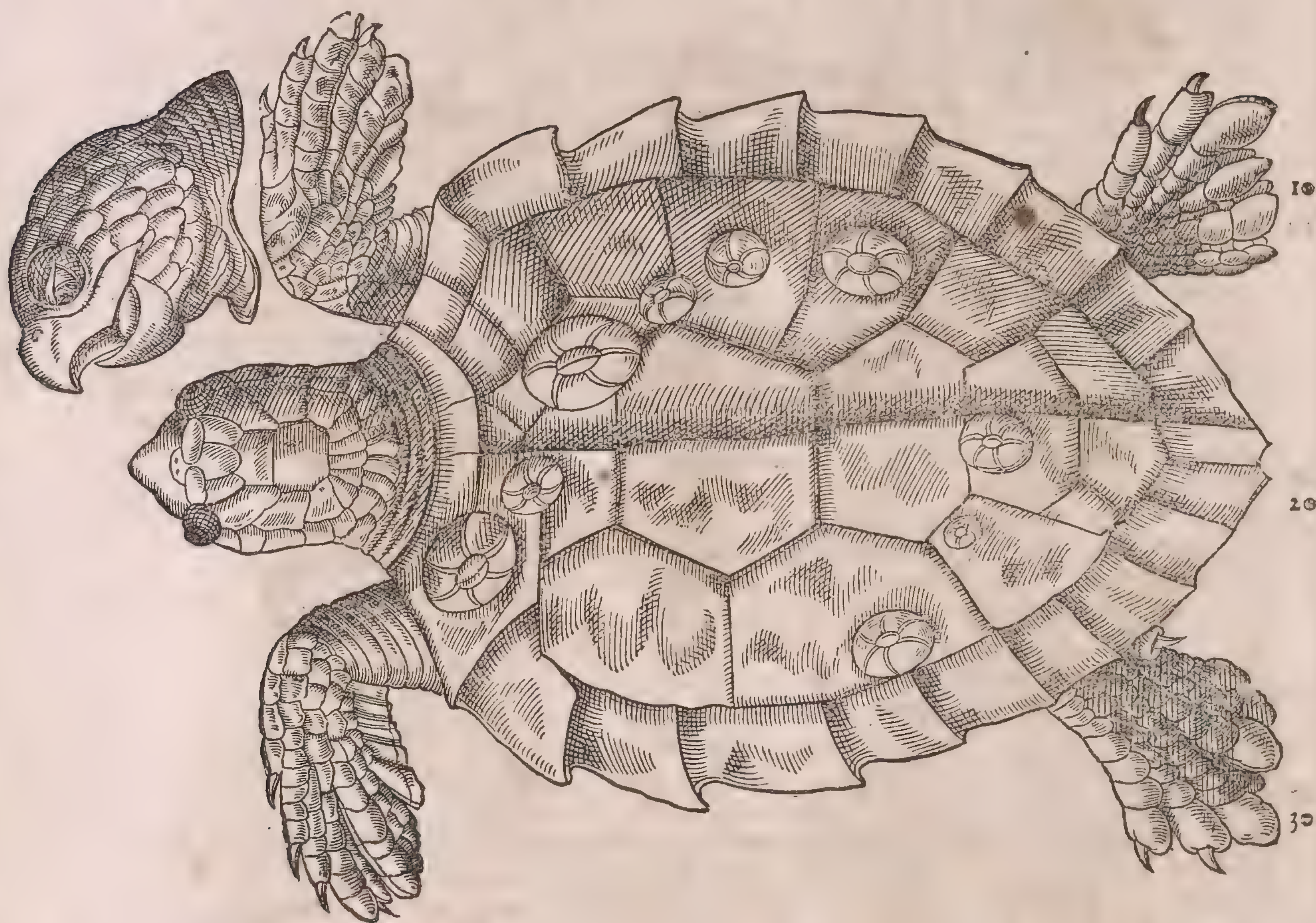
DE TESTVDINE MARINA.

Plinius. Codices quidam Plinij *Celtinum* habent. Hermolaus *celetum* non celtium scribi posse iudicat. Et rursus in castigationibus capitis decimi lib. 9. Fuit (inquit) quando chelytium genus putauerim scribēdum, ἀπὸ τῆς χέλυος, quę vox & testudinem significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi voluissent. Vtcunq; celetas credo testudines dicēdas, hoc est κέλητας, quæ vox equitũ genus significat apud Græcos. nam & cancrorum est genus quoddam ἱππεῖς Aristoteli. itemq́; formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat, à velocitate omnia, quoniam remigio, inquit, cornuum adiuuant se natando, ceu equites videri possint, non pedestres vt chersinæ a terra nominatæ, Hæc ille. Et rursus in Glossematis, Et nauigia quædam, inquit, celetes appellantur, authore Polluce: vti mirũ ne sit testudinum quoque id genus celetes vocatũ fuisse. ¶ De alijs quibusdam generibus, *barchora*, & *Zytyron*, vide in *A*. ¶ Tortuca maris similis est terrestri, nisi quod in magnitudinē excrescit, ita vt aliquando octo cubitorum inueniatur, & & scutum dorsi eius quinque cubitorum, Albertus. Scutum eius octo vel nouem pedum inuenitur, Idem. Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt singularum superficies habitabiles casas integant: atq; inter insulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis, Plinius. Nymphes author est, apud Troglodytas testudinum tegmēta ea esse magnitudine, vt sex modios Atticos singula capiant, Ælianus. Qui incolunt Taprobanam insulam, (Thraciæ populi, obscuri quidā hic legunt) marinas testudines capere gaudēt; quarũ tanta est magnitudo, vt superficies earum domum faciat, & numerosam familiā non arcte receptet, Solinus. Taprobanę insulę tecta aiunt non ex ligno facta, sed ex integumentis maximarũ testudinũ, quę in eo mari procreantur. Vniuscuiusq; superficies integrũ tectum pręstare potest. Nam singulę testæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedũt, vt sub eis nō pauci habitare queant, ac nimirum vehementissimos solis ardores defendant, & prolixā vmbram efficiāt; sicq; ad perferendos imbres resistũt, vt melius quam omnes tegulę pluuiarũ vim repellāt. Neq; enim sic eas habitatores, quemadmodũ tegulas fractas sarcire habent necesse, nam totum tectum ex solida testa constat, vt suffosso saxo & cauernoso & natiuũ tectũ efficienti similis esse videatur, Ælian. Incolę Sumatrę (id est Taprobanę) ędes humiles ex lapidib. construũt, loco imbricum piscis tartarucæ pelles succedũt. mittit.n. eum piscem (inepte & improprie piscē vocat) pelagus Indicũ. Nam illic agēs vidi adeo vastum belluæ corium, vt pondo librarum centũ triumq́; esset, Ludouicus Roma. Ad Taprobanā Testudines marinæ tam sunt grandes vt vna centum tria pondo pependerit, Iul. Scaliger. De Chelonophagis & earum testudinibus vide in *F*.

De m... ga... ne te... num ... rinaru...

ALTERA FIGVRA TESTVDINIS MARInæ a Valerio Cordo missa.

Descriptio testudinis marinæ.

¶ Marinæ testudines præter magnitudinem & pedes terrestribus similes sunt, Pausanias. Nigerrimæ, Albertus. Cornu (corium) habent in capite sicut tortuca agrestis: & hoc circundat caput ad modũ galeæ, Idem. Scutum eius quodãmodo de quinq; asserib. cõpositũ videtur, Idem. Testudini marinæ lingua nulla, nec dẽtes, sed rostri acie cõminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo, in modũ rubi ad conficiendos cibos, decrescẽtibus crenis quicquid appropinquat ventri. Nouissima asperitas vt scobina fabri, (tã modicis scilicet eminẽtijs,) Plinius. Et rursus, Dentes ei non sunt, sed rostri margines acuti superna parte inferiorẽ claudente pyxidũ modo. oris duritia tanta vt lapides cõminuant. Oppianus tamẽ libro primo De piscatione mures marinos contra homines etiã certare scribit, duritia tergoris & crebris dẽtibus fretos, forte ipsos rostri margines dentium nomine appellans. Oculi testudinis marinæ longè lateq; fulgorem iaculantur: quorum pupillæ candidissimæ ac splendidissimæ cũ existant, eruuntur, vt vel auro includãtur vel monilibus imponantur, Ælianus. an lapides Chelonitę potius? sed ij non sunt albi. ¶ Testudo marina, Rondeletius, omnis testudo. sola ex quadrupedibus ouiparis renes & vesicã habet, magnitudine ad cęterarum partiũ rationem. Similes bubulis renes ei omnino adhærent, quasi ex multis exiguis constituti, Aristot. ¶ Pedes vt phocæ habent, Pausanias. ad ambulandũ ineptos, quippe alæ videntur quibus pro remis vtũtur, Brassauolus. ¶ Crura longa, & digitos & vngues fortiores habẽt quã leo, Albert. Pedes quatuor multorum digitorum, caudam instar serpentis, Idem.

C.

Testudines marinæ amphibiæ.

Mures marini in petris & arenis degunt, Oppianus. Testudines marinæ ne viuere quidem possunt disclusæ ab aquę natura. intereunt autẽ in humore, nisi aliquãdiu (per interualla) spirent: parere tamen educareq; solent in sicco. sic & lutariæ testudines, Aristot. Vituli marini spirant ac dormiunt in terra: itẽ testudines, Plinius. Pastũ egrediũtur noctu, Idem. Et 9.19. Exeunt in terram & qui marini mures vocantur. ¶ Summa in aqua nonnunquam obdormiscunt, & sonum stertentes ædunt, Plinius. Conchulas petunt. habent enim os omniũ robustissimũ. quicquid nanq; in os ceperint, siue lapidem, siue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terrã, & pascunt herbam,

herbam, Aristot. In mari viuunt conchylijs, tãta oris duritia, vt lapides cõminuant, Plinius. Pisciculos paruos venãtur, & his aliquãdo ligatis filo deceptę capiuntur, Albertus. *Cibus earum.* In Attica rupes sunt maritimæ quas Scelestas vocant. Accolæ enim ipsarũ Sciron, quoscunque cõprehendit, peregrinos in mare ibi præcipites dedit. Testudo autem ex scopulis vt pronatauit, abiectos eo dicitur rapuisse, Pausanias in Atticis. ¶ Fœminam aiunt coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat aduersæ, Plinius. *Coitus.* Testudo marina diu in terra viuit, & illic coit, Oppianus. In terrã egressæ in herbis pariũt oua, auium (anserum, Albertus. auium cortaliũ, Solinus ni fallor) ouis similia. eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita corpore (aliàs pectore, vt Albertus quoq; legit) & cõplanata, incubãt noctib. Plinius & Aristoteles. *Incubitus ouorum.* Testudo oua durioris testæ & bicolora ædit, quale ouũ auium est: eaq; defossa & cooperta terra ac pauita & complanata (epicroto) incubat, crebrius repetens: fœtumq; sequente anno excludit, Aristot. Cælius Rhodiginus epicroton terrã interpretatur pauitam & cõplanatã vbi incubet testudo. sed quæuis plana & pauita terra instar areæ, rectè epicrotos dicetur, qualis etiã apta est equorũ cursibus. *Partus.* Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra. tricesimo die refossa aperit, fœtumq; in aquã ducit, Plinius. Idem Ælianus scribit, & ita per se nasci ac educari. *Educationis cura.* Alibi tamen, Testudinũ (inquit) amor circa curam fœtuũ suorũ ex eo perspicitur, cũ parturiunt, ex aqua egrediuntur, atq; in arido ex sese secundũ mare oua pariunt, quæ cum vel ad incubanda infirmæ sint, vel diu in terra versari nõ possint, ea primũ leui & molli arenarũ cumulo obruunt, deinde notã pedibus imprimunt, qua post reuersionẽ locũ recognoscunt. Alij vero dicunt fœminam triginta dies oua perseuerare custodire, eandemq; interea à mare nutriri: posteaq; libenter & promptè sic suos fœtus, tanquam aurũ defossum homines, refodere, Hæc ille in historia anim. In Varijs, verò lib. 1. cap. 6. Tantũ (inquit) habent rationis, vt quadraginta dies numerare possint intra quas fœtus compactis ouis in animalia iã euadit. Tunc redeuntes ad eundem locũ, terram soboli repositæ iniectam effodiunt, & illam iam sequi valentẽ secũ abducunt. Testudo marina (inquit Plutarchus) mari egressa haud procul, sabulo primum deponit oua, mox harena tenuissima mollissimaq; obruit, ac vbi iã contumulauit probè, pedibus, vt alij putant, insculpit signatque locũ cognobilẽ sibi reddens: vt alij, ab ipso resupinata marito fœmina, testæ proprię characterẽ sphragidemq; inscribit. iam quod longe mirabilius est, præstituto die quadragesimo (nã hoc interuallũ ad maturitatem oua perducendi iustum est) redit, ac suum quæque thesaurũ agnitum lõge quàm illos auri argentive loculos homines, alacrius lætiusq; recludit. Ouorũ numerus maximus est. nã ad centena pariunt oua, Aristot. & Plinius. centũ vel amplius, Albertus. ad ducenta numero, Cicero 2. de Nat. Educant fœtus annuo spacio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant, (quod falsum est, Albertus,) Plinius. Læuo Hispaniolę lateri ad meridiem portui Beatæ proxima inhæret insula, Altus bellus appellata. *De testudinibus in insula Hispaniola.* Mira ferunt de huius insulæ belluis marinis, sed de testudinibus præsertim. Magno ancili scuto inquiũt esse grãdiores. Quo tẽpore genitalis & improbus eas furor exagitat, è mari prodeunt. Egesta in profundam scrobẽ arena, ter & quater centũ oua dicitur in scrobem demittere. Genitali vulua iã exhausta, remittit arenæ tantũ, quantum ad oua cooperienda sufficiat, reditq; ad marina pascua, de sobole nil solicita. Ad statutos illi belluæ procreã dæ a natura dies, pullulat, vti è formicario, testudinũ multitudo, solo calore Solis sine parẽtum adminiculo generata. Anserina ferè oua inquiunt æquare magnitudinem, Petrus Martyr lib. 9. Oceaneæ Decadis 3. ¶ Testudo marina tres homines inuadere non dubitat. resupinata verò inualida reddi tur, quod surgere nequeat, Albert. *Robur harum testudinum.* Mus marinus etsi nõ ita magnus, præcipuè tamẽ animosus est, vt ausit etiã contra homines pugnare, & contra alios pisces, duritia tergoris & crebris dentibus fretus Oppianus. Et alibi, Testudini marinę non ausit aliquis temerè obuiare in vndis. ¶ Caput marinæ testudini abscissum non continuò moritur, sed & videt, & si ante oculos ei manus obuersetur, illos claudit: & paulò etiã propius si manũ admoueas, mordet, Ælianus. *Vis vitalis.* ¶ Laborant plerunq; & intereunt quoties innatantes siccantur Sole. *Interitus.* deferri enim in gurgitẽ facilè nequeunt, Aristot. Vide mox in E. Si quandoq; egrediuntur ad Solem, scutũ dorsi exiccatur, quod postea nisi diu remolliatur, pro arbitrio flectere non possunt, Albertus.

D.

Mures marini adeò animosi sunt vt ausint etiã contra homines certare & alios pisces, Oppianus, vt in C. retuli. Verum hoc fortè non ad animum eorũ referri debet, sed potius ad naturã virium suarum robur sentientem, quæ quantumcunque potest ad corporis sui conseruationem experitur.

E.

Capiuntur multis quidẽ modis, sed maxime euectæ in summa pelagi ante meridiano tẽpore blandito eminẽte toto dorso per trãquilla fluitãtes: quę voluptas libere spirandi, in tantũ fallit oblita sui, vt solis vapore siccato cortice, nõ queãt mergi, inuitæq; fluitẽt opportunæ venantiũ prædæ. *De modo testudines marinas capiendi.* Ferunt & pastũ egressas noctu, auideque saturatas lassari: atq; vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertentiũ sonitu, tũq; leuiter capi. Adnatare enim singulis ternos, a duobus

in dorsũ verti, a tertio laqueũ inijci supinæ, atq; ita ad terrã à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt stato tempore anni in amnẽ Eleutherũ effusa multitudine, Plinius. Testudines marinę sæpe nocẽt piscatorib. laniatis retibus, vnde & ipsæ & pisces alij euadunt. Capiuntur autẽ facilè, si quis natando aliquã subiens inuertat, vt supina sit & pedibus erectis: neq; enim ad suũ statum redire potest. itaq; à piscatoribus aut percutitur ferreis telis, aut alligata fune attrahitur quò voluerint. Sępe etiã radijs Solis exiccata eius testa, cũ mergere se amplius nequeat, facilè à piscatoribus capitur, Oppianus. In insula quadã maris rubri nauiculę paruę monoxylæ sunt, quibus vtuntur περὶ ἁλίαν καὶ ἄγραν χελώνης. Ἐν δὲ ταύτῃ νήσῳ καὶ γυργάθοις αὐτὰς ἰδίας ἁλιεύουσιν, ἀντὶ δικτύων καθιέντες αὐτοὺς περὶ τὰ στόματα τῶν πετράχων, Arrianus in Periplo. ¶De marinis testudinibus quod ad ornatũ & casas tegẽdas, vide supra in Testudine simpliciter *E.* Testudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittit, vt singularũ superficies habitabiles casas integãt, atq; inter insulas rubri pręcipuè maris nauigẽt his cymbis, Plinius: Vide etiã supra in *B.* ex Solino & Æliano. & mox in *F.* in mentione Chelonophagorũ. Cũ exirem è Damiata (id est Pelusio) vt viderẽ mare (inquit author innominatus, qui iter Hierosolymitanũ Italicè perscripsit) inueni mercatorẽ quẽdã cũ plurimis testudinibus, inter quas erat testa (*chera* Italicè scribitur) vna tres vlnas longa. Test superiores perquam validę sunt, quamobrem emuntur a Sarracenis in vsum scutorum: nullo enim ferro cõcedũt. nã cũ ex eis vni altus securis ictus inflictus esset, (vt vidi,) nihil tamẽ resoluebatur, sed rũpebatur securis, Hæc ille. Historia prodit, id in Cæsarũ familia peculiarius seruatũ, vti domus paruuli testudineis abluerẽtur alueis: & inde Clodio Albino factũ imperij præsagiũ. nã eo recens nato, testudo magnitudinis visendæ ab piscatore patri est allata. quã is homo impense litteratus, ad pueriles destinauit excaldationes, Cælius. Testudinis marinæ oculi longè lateq; fulgorem iaculantur: quorũ pupillæ candidissimæ ac splendidissimæ cũ existant, eruuntur, vt vel auro includantur, vel monilibus imponantur: quamobrem mulierum admiratione plurimi æstimantur, Ælianus.

De vsu ex his testudinibus percipiendo.

F.

De alimento ex testudine marina.

De alimento ex testudine marina vide nonnihil supra in Testudine simpliciter. Testudinis marinæ carnem vitulinæ comparant sapore, Petrus Martyr. India habet genus hominum, qui non alia quã testudinis carne viuũt, hirsuti omnia facie tenus, quæ sola leuis est. Iidẽ corijs pisciũ vestiũtur, Chelonophagi cognominati, Solinus. Chelonophagi testudinũ testis contegũtur, quę adeò magnæ sunt vt vel in eis nauigent, Strabo. In Oceano insulæ sunt iuxta continentẽ numero plures, sed paruæ humilesq;. Inter has magnus habetur testudinum numerus, quę eo confugiũt ob maris tranquillitatẽ. Noctu in profundo cõmorantur intentæ cibo. Die inter insulas diuertẽtes iacẽt, respicientes ad Solẽ, inuersisq; nauiculis piscatoriis aspectu similes: excellunt.n. magnitudine pręcipua inter marinas cõchas. Barbari insulas incolẽtes, interdiu paulatim ne sentiãtur, versus testudines natãt. Eas adorti, quidam ab vno latere ad terrã premũt, quidã ab altero sursum leuãt, quo reddãt resupinas, ne vertere se, neve effugere queant. Tũ lõga reste per caudã ligatas, nãdo ad terrã deducũt. in insula expositis, omnia interiora, paruo tẽpore ad Solẽ adusta comedunt. Testa, quæ cõcaua est, tũ veluti cymba ad continentẽ nauigant, tũ pro aquæ receptaculo, tũ pro tẽtoriis vtũtur, quib. natura admodũ opitulata est, vt vna res vario vsui accõmodaretur. Cibo enim, vase, domo, naui, vitã illorũ adiuuãt, Diodorus Siculus lib. 4. de fabulosis antiquorũ gestis. Testudines terrenę in India nõ amaræ vt marinæ sunt, sed & suaues & pingues habẽtur earũ carnes, Ælianus. Prouerbium, ipsi testudines edite qui cepistis, supra inter prouerbia ex testudine in genere explicatum est.

G.

Remedia ex Testudine marina.

Testudinũ marinarũ carnes ammixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclarè auxiliãtur. neq; est testudine aliud salamãdrę aduersius, Plinius. Nicander ad idẽ remediũ laudat suillã coctã cũ carne testudinis marinæ. Et rursus, Contra salamandras vel succũ decoctæ bibisse satis est.

Ex cinere.

¶In alopeciis cutẽ replet muris marini cinis cũ oleo, Plin.

Ex sanguine.

Testudinis marinæ sanguinẽ antidotis quibusdã cõtra morsus venenatos adiici obseruaui, vt apud Scriboniũ Largũ cap. 177. in antidotũ Marciani. Pręparatur autẽ, vt docet Aetius lib. 13. cap. 24. hũc in modũ: Testudinẽ super ligneũ aut fictile vas supinã reclinato, eiusq; caput statim ãputato, & leuata ipsa sanguinẽ supposito vase excipito, & cõgelatũ deinde per harũdinẽ in multas partes secato, atq; operculi vice cribrũ vasi superponito, & ad Solẽ locato: (Vide supra in Testudine simpliciter *G.*) siccatũ vero reponito, ac vtitor ad viperę morsum drachmis duab. exhibitis, ex poscę cyatho vno: sequẽti deinde die sicci sanguinis drachmas quatuor cũ aceti cyathis duob. dato: & 3 deinceps, sanguinis drachmas octo, ex aceti cyathis trib. Eadẽ habet Ægineta lib. 5. cap. 24. sed quędã paulò aliter: Sãguine (inquit) arido vtere ad morsos a vipera vt dictum est (nihil autẽ in mentione morsorũ a vipera dixerat, quã dandũ eis hunc sanguinem cũ cymino syluestri) drachmas duas ꝓpinãdo cum aceti duobus cyathis: tertio vero die drachmas duas cum aceti cyathis tribus vt codex noster impressus habet, sed mutilus (vt apparet) & ex Aetio restituendus. Testudinis marinę sanguis omnibus feris est remedium, & omnis feræ morsus & aspidis magnificè sanat, author Kœranidum. Et rursus, Iuuat percussos ab echidna & potus & illitus vlceri. cum pultibus conditus & potus, sanat eos qui nocuum aliquid sumsperũt. Sanguis testudinis marinæ cum vino & leporis coagulo cuminoque contra serpentium

morſus & hauſta rubetæ venena conuenienter bibitur, Dioſcorides. Apud Aetium idem remedium contra ranam rubetam inuenio. Ægineta teſtudinis marinæ ſanguinem aridum cum cymino ſylueſtri morſis à vipera dari iubet: aut coaguli leporis hinnulive tres obolos per ſe. Auicenna hunc ſanguinem cum coagulo, nulla cumini mentione facta, contra morſus venenoſos, & contra venenum ex herbis quibuſdam lactariis, celebrat. Nicander in Theriacis ad quoſuis ſerpentium morſus ſanguinis huius amputato capite excepti, defæcati & arefacti drachmas quatuor, cumini ſylueſtris drachmis duabus admiſcet, & coaguli leporis drachmæ dimidiæ. Inde drachmam ex vino propinat. Ad viperarum morſus Dorothei Heliæ remedia, deſcripta à Galeno lib. 2. de antidotis: Teſtudinis marinæ exiccati ſanguinis drachmæ (duæ) ex aceto potæ commendantur: Inter compoſita verò id quod ab Apollodoro compoſitum eſt, & à Soſtrato laudatum, ac omnibus qui ab eo acceperunt, quod ex ſanguine teſtudinis conſtat, ita habet: Cumini ſylueſtris ſeminis acetabulum, teſtud. marinæ ſanguinis aridi drachmas quatuor, ſtatêres duos coaguli hinnuli, ſin minus, leporini, tres: hœdini ſanguinis drachmas quatuor: omnia mixta vinoq; optimo excepta, reponito: in vſu magnitudinem oliuæ ſumens, conterito: ex vino quàm præſtantiſſimo cyathi dimidium potui dato: ſi medicamentum reuomat, rurſus oliuæ dimidium, ſicuti prædictum eſt, exhibeto: ac rurſus ſi eiicit, tertio fabæ Ægyptiæ inſtar porrigito, quemadmodum dictum eſt prius. Sed de remedio teſtudinis marinæ contra peſtilentem morbum in bobus, vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter. Sanguine teſtud. marinæ alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq; capitis vlcera curantur. Inareſcere autem eum oportet, lenteq; ablui, Plinius: & Serenus qui hanc vim teſtudini ſimpliciter adſcribit: alij terreſtri. Alopeciis teſtud. marinæ ſanguinem illine. ex laudatiſſimis enim hic eſt, Archigenes apud Galenum ſec. locos & Galenus Euporiſton 2.86. Atqui Crito apud eundem lib. 1. de compoſ. ſec. locos, marinæ teſtud. ſanguinem pharmacis pilos diſperdentibus addi ſcribit. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Quòd ſi dentes per annum colluantur teſtudinum ſanguine, immunes à dolore fiunt, Plinius. Anhelitus diſcutit, quaſq; orthopnœas vocant: ad has in polenta datur, Idem & author Kœranidum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admixto, vt ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & veſpertina dantur, dein poſt alquot dies veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur, Plinius. Serapion pro epilepticis ordinat quæ ſpecialiter paſſioni congrua medicamina nuncupauit, & inter cætera medicamento cuidam teſtudinis marinæ ſanguinem admiſcet, Cælius Aurelianus, non probans hoc Serapionis remedium. Et rurſus, In Epilepſia bibendum dant aliqui lac aſininum cum ſale, vel ſanguine teſtudinis marinæ aut humano, Idem, hoc quoque improbans. Ad comitialem iumentorum conſulunt aliqui in nares infundi teſtudinis marinæ ſanguinis dimidiam cotylam cum pari aceto, & vino pari, admixta liquoris Cyrenaici drachma, Abſyrtus in Hippiatricis Græcis 109. Vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter, & in Terreſtri quoq;. Hippocrates lib. 1. de morbis muliebribus glandem ſeu medicamentum ſubditițium deſcribit, quod recipit Teſtudinis marinæ cerebrum & crocum Ægyptium: & ſalem Ægyptium: nec exprimit eius vim. videtur tamen factum vt aperiat vterum, fortaſſis & fœtum immortuum extrahat. ¶ Fel efficaciſſimum eſſe creditur ſcorpionis marini, & callionymi piſcis, marinæq; teſtudinis, & hyænæ, &c. Dioſcorid. Et paulò poſt, Teſtudinis fel anginis, & puerorum vlceribus quæ paſcendo ſerpunt, medetur. Comitialibus in nares vtiliter inditur. Caprino felli (inquit Galenus 10. 13. de medic. ſimplicib.) ſimile fermè eſt vrſinum & bubulum. taurinum verò validius eſt iſtis, ſed inferius felle hyænarum, vt hoc rurſus imbecillius eſt quàm fel callionymi, & ſcorpij mar. & teſtudinis marinæ. Fel teſtudinum (inquit Plinius) claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat, tonſillas ſedat, & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitq;. Idem cum vernatione anguium aceto ammixto, vnicè purulentis auribus prodeſt: Quidam bubulum fel admiſcēt, decoctarumq; carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè vernatione anguium: Sed diu in vino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat. ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus inficitur felle, Hæc Plinius. Ad ſuffuſos prima ferè omnium compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco, & hyænæ felle ac melle Attico conſtat. quidam verò etiam caprinum fel addiderunt. Verum poſtea alius aliud fel ammiſcuit, alius galli, alius viperæ, alius teſtudinis marinæ, Galenus libr. 4. de compoſ. ſec. locos. Ælij Galli remedium ad ſuffuſiones: Fellis teſtudinis marinæ drachmas octo, mellis Attici tantundem, fellis taurini drachmæ duæ, &c. apud Galenum de compoſ. ſec. locos 4. 7. inter liquidas oculares compoſitiones Aſclepiadis. Et mox 4. 8. ex Archigene aliud ad ſuffuſiones præſcribit huiuſmodi, Fellis teſtud. marinæ partem vnam cum Attico melle quadruplo illine. Fel ipſum etiam per ſe ſufficit cum aqua illitum. Ad auditus grauitatem ex Apollonio apud Galenum de compoſ. ſec. locos: Senecta anguium cum felle bubulo, aut caprino, aut teſtudinis marinæ, aut callionymi diluta vtitor. Idem ferè locus à Plinio expreſſus eſt, his verbis: Senectus ſerpentium feruente teſta vſta inſtillatur auribus roſaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed

Ex felle.

contra graueolentiam præcipuè: aut ſi purulentæ ſunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo, aut teſtud. marinæ. ¶ *Ex hepate.* Medicamentum quod puerperij purgamenta expurgat: Teſtudinis marinæ hepar viride adhuc viuentis, in lacte muliebri terito, & cum vnguento irino ac vino ſubigito & apponito, Hippocrates libr. 1. de morbis mulieb. ¶ *Ex teſtibus.* Teſtes marinæ teſtud. ſumpti multum prodeſſe traduntur morſis à Serpentibus, Dioſcorides 6. 59. Item oua teſtudinis aliqui ad eundem vſum commendant, Ibidem. Et inter remedia aduerſus ſalamandram, Proſunt etiam (inquit) oua teſtudinis marinæ aut terreſtris, cocta. *Ex ouis.* Vide in Terreſtri ſupra. Oua eius aſſa (aliâs eſa) lunaticos ſanant. Author Kœranidum. ¶ *Ex vrina.* Vrina quoq; eius ſexus pota, morſos ab aſpide vel echidna ſanat, Idem. Vide in terreſtri. ¶ Medicamentum quod infunditur vtero ſi non concipiat mulier: Lac mulieris maſculum alentis grana mali punici recentis terito, ac ſuccum exprimito: & teſtudinis marinæ partem inter anum & pudendum comburito ac terito. & hæc in pudendum muliebre infundito, Hippocrates de morbis muliebr. lib. 1.

H.

χέλυδρος teſtudo marina. χελών. ὠμύς.

a. Χέλυδρός eſt teſtudo marina, ὡς βαχύδερμον διὰ τὸ ὕδωρ, Varinus. Etſi verò chelydros propriè colubrum ſignificat, vt inter ſerpentes dicemus: fortaſſis tamen pro teſtudine aquatica accipi poteſt, vt ſic dicatur quaſi χέλυς ἔνυδρος; ſed authorem non habemus. Χελῶνα aliqui marinam teſtudinem vocant, Heſychius & Varinus. Omys (ὠμὺς) marina quæ *hybenbras*: aliud autem eſt *hymbros*, tenue animal quod in cibum venit, menida vocant, Kiranides libr. 1. litera vltima. Ibidem ὠμύδα ſcribit à quibuſdam ſic vocari, quòd in humeris magnam vim habeat. nam ὦμος eſt humerus. Videtur autem mænida piſcem, & emyda ſiue omyda quadrupedē ouiparam confundere. nam quod animal tenue eſſe ſcribit ac ſpinas habere, piſci conuenit: cætera teſtudini.

¶ Epitheta. Χέλυς κραναὴ, de marina, Oppianus: ſed cuiuis teſtudini conuenit vt κραναὴ, id eſt aſpera dicatur. Βροτολοιγὸς, Nicander in Theriacis: fortè quòd contra homines pugnare audeat. Εἰναλία χέλυς, Eidem. Ποντιὰς χελώνη, Crates Comicus apud Athenæum. Ἁλιονδάκος, χελώνη θαλασσία. Oppianus. Μυῶν χαλεπὸν γένος, περὶ πάντων θαρσαλέοι νεπόδων, Oppianus. Reliqua epitheta communia teſtudinum generi ſupra retulimus.

¶ Apud Chelonophagos inſulæ tres ſunt deinceps, quarum vna teſtudinum appellatur, Strabo.

¶ *c.* Ἡ ταχινῇσι (aliâs ἄκρῃσι) διαπλώει πτερύγεσσι, Nicander de marina teſtudine, id eſt, Quæ celeribus (aliâs *ſummis*) natat pedibus.

¶ *e.* Ἀθαλασσία λεπὰς, Callias Mitylenæus in Oda apud Alcæum. vbi Ariſtophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum ait non rectè λεπάδα legiſſe. addit etiam pueros his ori applicatis (inſertis) vti pro fiſtulis per ludum, vt etiam tellinis alibi, Athenæus. Kiranides lib. 1. litera vltima, de omyde, id eſt teſtudine marina, multa ſuperſtitioſa adfert, indigna relatu.

¶ *h.* Troglodytæ teſtudines cornigeras habent. Celtium genus id vocatur eximiæ teſtudinis, ſed raræ. Nanq; ſcopuli prçacuti Chelonophagos terrent: Troglodytç autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant, Plinius. Circa Trœzenem olim polypos & teſtudinem marinam attingere nefas erat, Athenæus ex Clearcho.

DE TESTVDINIBVS RVRSVS EX BELLONIO.

OVIPARORVM amphibiorum quadrupedum naturam habent omnes ferè teſtudines. Hæ verò etſi præter aliorum, quos deſcripſimus, aquatilium quadrupedum morem, concha longè duriſſima contegantur, quia tamen lacertoſi generis eſſe nemo negauerit, poſt crocodilorum ſpecies iure deſcribendas eſſe duximus. *Marinarũ teſtudinum duæ ſpecies.* Marinæ teſtudines duorũ ſunt diſcriminum, longæ ac rotundæ, ambæ litorales. Longæ tamen magis pelagiæ, quæ (vt & reliquæ omnes) dum paulum in aqua ſteterunt, per eius ſummũ tantiſper caput exerunt, dum externo aëre (quod & vitulis marinis accidit) pulmones, quos carnoſos & ſanguineos habent, ſaturauerint. Teſtudines enim in mari per nares ſpiritum trahere neceſſarium fuit, cum branchiis careant, veſicam quoque vt & reliqua quadrupeda terreſtria habent. Omnibus itē teſtudinibus hoc eſt peculiare, vt mortuæ ſicut & delphini ſupinæ fluctuēt. *Teſtudines rubri maris.* Mares planam ſubtus teſtam, fœminæ concauā habent. Oblongas teſtudines omnium maximas in portu Torræ rubri maris ciuitatis frequentes vidimus, quarũ teſtæ vanni bene magni longitudinem ac latitudinem exæquant. Caput habebant admodũ ſolidum, atq; os ita durum, vt vel craſſiſſimos aſſeres eroderēt. Proinde omnes edules ſunt, atq; optimi guſtus, (ſed Græcis per religionem his non licet vti,) fluuiatileſq; præter magnitudinem omnino imitātur, quemadmodũ & marinæ rotundæ ad terreſtres ac nemorales ipſa forma accedunt. quarũ plurimas in foro Veneto me vidiſſe memini, calice conuexo, multis tuberculis elato, inæquali tegmine, in gyrũ crenato, duro, rigidoq;, vtrinq; decliui, ac cataphracti clypei modo in rotunditatē deſinente: cauda breuiore, capite admodum duro, roſtro aquilino, ferè oſſeo, dentibus & lingua carēte, adunco, cuius margines cultelli in morē ſecare poſſent.

Teſtudines fluuiales. Fluuiales teſtudines, Ariſtoteles hæmydas (emydas) vocat, quas à cheloniis ſecernere videtur: ob id (ita enim puto) quod lato neq; ita cōuexo dorſo appareant. Græci ποτάμια χελώνια vocauerunt.

Plinius

Plinius Lutarias testudines appellare maluit, quod luto ac cœnosis paludibus oblectentur: à marinis testudinibus ipsa tantum testæ vastitate distant. Sunt enim harum, quemadmodum & marinarum, quædam longæ, aliæ etiam rotundæ, Bellonius. Atqui nos testudinem lutariam à fluuiatili diuersam esse suo loco ostendimus.

Montanæ. Montanas testudines Græci ὀρεινάς, nostri nemorales, alij terrestres appellauerunt, omnium longè delicatissimas, ac magis salubres: quamobrem à medicis in resumptiuo victus genere, hecticis, & marasmo ac tabe laborãtibus præcipi solent. offerunt autem eas capitibus ac pedibus ablatis, vel furno, vel testa exassatas: vel cum pineis, pistaciis & saccharo subactas, ex quibus alimenti genus conficiunt quod tortugatum nominant. Multæ sunt in Thracia, Macedonia, & apud nostros Linguoscythonicos, quarum forma ad marinas rotundas, sola magnitudine dempta accedit.

Inauditũ testudinis genus. Inauditum antiquis testudinis genus apud Turcas è longinquis regionibus allatùm vidi: cuius testa rara est ac pellucida, chrysolithi colorem mentiens, ex qua Turcæ cultellorum manubria efformant, tanti pretij, vt etiam clauis aureis exornare non dedignentur, Bellonius.

DE TESTVDINE POLYPODE.

Insvla ab Iambolo reperta in Oceano versus meridiem animalia producit, magnitudine quidem parua, sed natura & sanguinis virtute admirabilia. Corpore sunt rotundo ac testudinibus simili, duabus lineis inuicem per medium transuersis, in quarum cuiuslibet extremo sit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq; audiant auribus. Vnicus venter atq; intestina, in quæ comesta confluunt. pedes circumhabent plures, quibus in vtranque partem ambulant. Huius beluæ sanguis mirabili asseritur virtute. Omne enim corpus concisum dum spirat, hoc tinctum sanguine cohæret, Io. Boëmus.

FINIS LIBRI DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Historiæ animalium Lib. V. qui est de Serpentium natura.

EX VARIIS SCHEDIS ET COLLECTANEIS EIVSDEM COMPOSITVS PER *Iacobum Carronum Francofurtensem.*

ADIECTA EST AD CALCEM, SCORPIONIS insecti Historia à D. Casparo Vuolphio Tigurino Medico, ex eiusdem Paralipomenis conscripta.

ACCESSERVNT INDICES NOMINVM SERPENTIUM *secundum diuersas linguas: & ante illos enumeratio eo ordine quo in hoc volumine continentur.*

TIGVRI

IN OFFICINA FROSCHOVIANA.

M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

NOBILITATE, PIETATE,
PRVDENTIA ATQVE ALIIS VIRTVTIBVS
PRAESTANTISSIMO VIRO D. HORATIO
Palauicino, Domino suo colendissimo,
S. D.

IN omni ſcientiarum ac diſciplinarum genere ij non mediocri laude & commendatione digni videntur, qui huc non minimam ſuorum ſtudiorum atque laborum partem contulerunt, vt ex obſeruationibus quas ex variorum authorum lectione collegerunt, atq; ex ea cognitione quam uſu, experientia & exercitatione ſibi compararunt, corpus quoddam conficerent eius ſcientiæ quam tractandam ſuſceperunt, vnde alij eiuſdem ſcientiæ ſtudioſi quæuis ad eam pertinentia minimò cum labore depromere poſſent, ac eâ in alijs authoribus ijſq; varijs et multiplicibus conquirendi difficultate et tædio ſubleuarentur. Cùm enim vita hominum ſit breuiſſima, ſitq; neceſſe multos annos in legendis & euoluendis authorum monumentis conſumere, accidit ſæpe vt bona ac potiſſima ætatis pars elapſa ſit, antequam ad eam cognitionem quis perueniat, quæ ad facultatem ſcientiæ alicuius aſſequendam neceſſaria ſit. Qui ergò huius tùm temporis tùm laboris hominum iacturæ conſideratione moti, quò viæ, vt ita dicam, compendium ad ſcientiarum cognitionem viris ſtudioſis pararent, ea quæ hinc inde in varijs authoribus de ſingulis ſcientijs vel doctrinis earúmue partibus legerunt & obſeruarunt, in vnum volumen congeſſerunt, vt minimò cum ſumptu & labore, ea quæ alioqui magno ipſis conſtarent, alij conſequi poſſent, hi ſanè de omnibus ijs qui diſcendi cognoſcendiq; veri deſiderio tenentur, optimè meriti eſſe iure exiſtimantur. Id autem multi in multis & varijs diſciplinarum & ſcientiarum generibus tentarunt & præſtare conati ſunt, quorum & labores vtiliſſimi & monumenta maximo in pretio non immerito habentur. Atque vt cæteras ſcientias omittam, de quibus ſingulis diſſerere nimis prolixum foret, vtq; ad ſcopum noſtrum propius accedam, in ipſa philoſophia naturali, quæ in rerum natura conſtantium contemplatione verſatur, quæq; inter omnes philoſophiæ humanæ partes pulcherrima, iucundiſſima, præſtantiſſima atque vtiliſſima eſt, illud quod alios in alijs diſciplinis tentaſſe diximus, omnium optimè ac ingenioſe præſtiterunt, inter veteres quidem Plinius, qui totius vniuerſitatis deſcriptionem ex omnibus omnium antiquitatum ſcriptis in vnum corpus collegit, quiq; ſe naturalem illam ſuam hiſtoriam ex exquiſitis centum authoribus confeciſſe ſcribit, adiectis etiam plurimis rebus quas aut ignorauerant, aut poſtea inuenerat vita: Inter recentiores vero D. Conradus Geſnerus medicus ac philoſophus Tigurinus, vir incomparabili ingenio ac ſtudio indefeſſo, qui quod Plinius in toto, id ipſe in ſingulis naturæ operibus, ſi ſuperuixiſſet, præſtare conſtituerat, idq; initio ab animalibus ſumpto, quorum deſcriptionem ita proſecutus eſt, vt ſi per Dei voluntatem diutius viuere illi datum fuiſſet, animalium hiſtoriam omnium perfectiſſimam atque abſolutiſſimam, ex omnium ferè qui extant authorum tam veterum quam recentium ſcriptis contextam haberemus. Iam enim hiſtoriam perfectorum animalium quatuor voluminibus comprehenſam in lucem ædiderat, opus ſanè eiuſmodi quod omnes lectores in viri illius doctrinæ, laboris, ingenij & induſtriæ admirationem rapiat: reſtabat imperfectorum animalium hiſtoria, nempe Serpentum & Inſectorum, quam eodem ordine perſequi inſtituerat, quæq; proculdubio & iucundiſſima & vtiliſſima omnibus philoſophiæ naturalis ſtudioſis fuiſſet. Sed hunc tam optatum & abſolutum ipſius laborum fructum abſtulit nobis immaturus eius obitus, quem ſi ad tempus aliquod differre Dominus voluiſſet, haberent ſanè omnes quotquot rerum naturalium earundemq; cauſarum cognitionis ſtudio tenentur, quo ſummopere gauderent. At cum Domino aliter viſum fuerit, patienter ferendum eſt, idq; vnum dolorem noſtrum lenire debet, quòd ante obitum materiam ad opus illud quod ſuſceperat perficiendum & abſoluendum neceſſariam ita parauerat, vt nihil præter diſpoſitio-

nem & οἰκονομίαν operis adornandam posteris suis reliquerit. Inuenta est enim in Gesneri Bibliotheca, quam sibi D. Casparus Vuolphius Tigurinus Medicus, paulò ante quam ex hac vita in cœlestem emigraret magno ære suam fecit, ingens & varia suppellex chartarum et schedarum, quibus continebantur obseruationes illæ, quas hinc inde ex varijs authoribus conquisitas collegerat, vt ex ijs reliquas operis sui instituti partes de Serpentibus & insectis contexeret. Hanc suppellectilem cum à D. Vuolphio D. Froschoueri intercessione, quum alijs ille negotijs distraheretur, ex pacto sibi comparasset charissimus affinis meus Robertus Cambierus, ac vndiq; virum aliquem idoneum conquireret, qui hæc Gesneri collectanea in eum ordinem componeret quem ipse Gesnerus in prioribus tractatibus seruauerat, iacturamq́; morte illius acceptam aliquomodo sarciret, inter cæteros me etiam compellauit: ac quamuis me excusarem, quod sentirem me huic labori prorsus imparem, eumq́; hortarer vt aliquem alium & doctiorem, & in his studijs magis exercitatum sibi compararet, qui & melius & facilius id præstare posset, tamen cùm eius nuspiam sibi copiam fieri diceret, ac rogando insisteret, efflagitationibus suis tantum effecit vt aliquid tentare decreuerim, ac successu temporis eò progressus fuerim, vt tandem non sine maximo tædio et labore hunc tractatum de serpentibus ad finem perduxerim. In quo quidem quid consequutus sim, aliorum esto iudicium, quantum verò laboris et molestiæ mihi constiterit, nemo credat qui expertus non fuerit. Hoc vnum affirmare possum nullum adhuc, quod sciam, fuisse nec esse, qui serpentum historiam tam exquisito ordine, nec tam perfectè & enucleate conscripserit: nec dubito hunc meum laborem viris doctis & studiosis, quorum animi ab odij & inuidiæ felle purgati fuerint, gratum fore: Zoilos illos, qui omnium labores Theonino dente arrodere, atque ex aliorum insectationibus laudem scientiæ venari consuerunt, non multum moror: satis est mihi viris bonis & sinceri iudicij placere: Quibus si omnibus in rebus non satisfecero, spero ipsos mihi æquiores fore, cum perpenderint, quanti fuerit laboris hoc opus, quamq́; difficile sit in tanta rerum varietate atque opinionum diuersitate omnibus satisfacere, aut nulla in re hallucinari. Ex Gesneri collectaneis conscriptum esse hunc librum iam dixi: multas tamen obseruationes ex varijs authoribus à me ipso conquisitas atque hinc inde collectas, istis Gesneri collectaneis adiectas esse, ac propterea hunc librum ex parte meum asserere non vereor. Cùm enim hunc tractatum quàm perefectissimum reddere conarer, ex omnibus quos mihi comparare potui authoribus, præter eos quorum mentio facta erat in schedis Gesneri, corrasi quæcunque ad hunc ornandum, amplificandum & illustrandum facere posse videbantur. Si quod volui, omni ex parte assequi non potui, saltem conatum esse, atque aliorum studia pro meo modulo iuuare voluisse, aliqua in parte laudis meo iudicio ponendum est. Cæterùm quid tibi, inquiet aliquis, cum hoc studij & scribendi genere? &, vt ait ille Terentianus, Tantúmne est ab re tua otij tibi, aliena vt cures? Cui ego responsum velim me hæc à meo studio meaq́; vocatione aliena non existimare: siquidem hic præcipuus est Theologiæ finis, vt homines ad veram veri Dei cognitionem perducantur. Huius autem cognitionis consequendæ medium primum ac generalissimum est, ipsius naturæ rerumq́; naturalium seu creatarum contemplatio, ex qua in admirationem & cognitionem Dei esse progressum docet Dauid Psalmo 19. vbi cœlum enarrare gloriam Dei, & opera manuum eius annunciare ipsum canit: & Paulus Rom. 1 qui patefactum omnibus dicit quod de Deo cognosci operæpretium erat, quia inuisibilia eius ad æternam vsq; eius virtutem & diuinitatem, a creatione mundi & rebus conditis intellecta omnes ad vnum conspiciunt. Et sanè nulla est res creata et natura constans ex qua splendidissimæ gloriæ Dei scintillæ emicare non cernantur, & in qua conspicua summæ Dei potentiæ, sapientiæ & bonitatis vestigia non appareant. Quamuis autem ea quæ rudissimi cuiusq; idiotæ oculis se ingerunt Dei gloriæ tum in cœlo tum in terra documenta, mirificam eius sapientiam satis testentur, ita vt nullus causari possit se vlla inscitia impediri quominus artificij satis superq́; peruideat in Dei operibus, vnde in opificis admirationem prorumpat, ij tamen, qui vt ad reconditiora illa penetrent, quibus propius obseruandis astrologia, medicina, & tota physica scientia destinata est, liberales illas artes vel imbibunt vel etiam degustant, sine dubio harũ subsidio adiuti, longe altius prouehuntur ad introspicienda

diuinæ sapientiæ arcana: atque vt Dei prouidentia explicatius eis se profert, ita in eius gloriam conspiciendam animum eorum par est aliquanto sublimius assurgere. Itaq; cum ij qui docendi munere funguntur in Ecclesia, cæteris praire debeant in considerandis Dei operibus atq; in eius maiestate, & gloria quæ in ijs relucet contemplanda et obseruanda, quis eos reprehendere iure possit, siquando philosophiæ naturalis studio sese applicantes, altiora naturæ secreta scrutari conentur, vt hoc subsidio freti & Dei gloriam clarius perspicere, & eius maiestatem in ijs relucentem alijs certius explicare queant? Imò quis Theologi, pastoris vel doctoris munere in Ecclesia ritè perfungi queat, qui physicæ prorsus ignarus fuerit, cùm ad multorum locorum sacræ scripturæ intelligentiam hæc scientia prorsus necessaria sit? In serpentum historia quæ in hoc opere tractatur, multa sanè obseruari queunt, quorum notitia non tantum Theologis, sed & Christianis omnibus vtilissima est, atq; ad gloriam Dei illustrandam ac celebrandam permultum facere potest. Nam vt silentio præteream quæ in cæteris omnibus rebus creatis pariter obseruari queunt, nempe miram illam & potentiam & sapientiam Dei, quæ tum in ingeniosa & artificiosa corporum, & membrorum ipsorum serpentum compositione & structura, tum in conuenienti naturalium actionum, facultatum, ingeniorum & morum distributione relucent, quæq; stupidissimos quosq; in diuinæ gloriæ admirationem rapiunt, quis illam antipathiam serpentis ad hominem perpendens, eiusq; causas inquirens, non statim peccati eiusq; causæ tum efficientis tum instrumentalis pulchrè magnoq; cum fructu admoneatur? Vnde enim factum vt serpens, qui cum cæteris animantibus ad vsum hominum conditus erat, iam & homini ipse & illi homo infensissimus sit, atq; alter in alterius perniciem coniuret: nisi quòd hic serpens organum sese præbuit sathanæ, hosti iurato generis humani, ad seducendum hominem, atq; à Dei sui obedientia auocandum, vnde totius generis humani exitium est consecutum? Hinc inimicitiæ illæ implacabiles, hinc illud bellum internecinum, hinc odium illud sanctum Ecclesiæ aduersus antiquum serpentem diabolum & eius sobolem. Quarum rerum meditatio pijs omnibus tum fructuosa tum necessaria est. Quid, quòd quot sunt genera serpentum, tot pestes in hominum perniciem armatas conspicimus, annon id de iustitia diuina, peccata nostra sic persequente & vindicante, nos commonefacit? Bonitas verò & clementia eius quanta sese nobis in eo exerit, quòd etiamsi pro merito hominum, has pestes ipsis in peccatorum vindictam suscitarit, eos tamen auxilio & remedijs aduersus ipsarum venena non destituerit, sed vnicuiq; serpentum generi ac veneno particularem medelam opposuerit, quam vel arcana inspiratione vel experimento homini patefacere dignatus est, ne homo harum ferarum malignitate victus succumberet? Quid, quod ipsis etiam serpentibus aduersus suos morsus & venena remedia indidit? siquidem capita & exta eorum morsibus imposita auxiliari dicuntur: Theriaca verò, quæ omnibus venenis, tum morsu illatis, tum in cibo vel potu sumptis, aduersari & mederi dicitur, ex genere serpentis omnium perniciosissimo nempe vipera conficitur. Quis ergo non miretur hanc Dei prouidentiam, quæ mala bonis ita temperauit & miscuit, vt iudicij seueritatem bonitatis clementia superare merito dicatur? Harum & similium rerum considerationem & cognitionem, quis non Christianis omnibus, non tantum iucundissimam sed et vtilissimam esse fateatur, ac proinde quis pius eum qui in horum contemplatione & illustratione versatus fuerit meritò reprehendere queat? Nobis sanè in conscribendis ac legendis eiusmodi historijs propositum esse debet, non tantum scire quæ cuiusq; rei sit natura, sed et naturæ authorem nosse, eius virtutes prædicare & gloriam celebrare, ac vniuscuiusq; rei ingenium & naturam ad sui institutionem referre. Ad hunc scopum collimare debent quicunque cum fructu in hoc studiorum genere versari volunt, atque etiam ad eum, totum hunc meum laborem retuli, omnesq; qui hunc tractatum legerint referre cupio et hortor. Hæc autem cùm ita sint, nemo, vt opinor, iure mihi vitio vertet, quòd aliquam partem temporis succisiui, quod mihi à serijs occupationibus & negotijs ad vocationem meam pertinentibus liberum supererat, in hac scriptione impenderim, nec me quicquam à meo munere alienum hac in re suscepisse vllus merito dixerit, cùm nihil magis sit Theologum & Christianum, quàm admiranda Dei opera contemplari, describere & prædicare.

Hunc autem meum laborem, vir nobiliſsime ac præſtantiſsime, tibi dedicare ac conſecrare volui, tùm vt ſub tui nominis auſpicio felicius in lucem prodiret, tùm vt hoc teſtimonio meam erga te obſeruantiam comprobarem. Duo autem in primis fuerunt, quæ me impulerunt vt hoc meum opus tibi nuncuparem, nempe primum, raræ illæ atque eximiæ dotes, quibus te Deus cumulatiſsimè ornauit, & quæ omnium bonorum, qui te norunt, animos tibi arctiſsimè conciliant. Nam vt omittam quæ dici poterant de generis tui nobilitate, qua inter tuos ciues longe emines & excellis, & quæ inter exteros etiam te ſpectatiſſimum reddit, pietatem veram, virtutum omnium ſummam, quæ te patria terrena extorrem, at patriæ cæleſtis ciuem æternum effecit, nemo pius eſt qui in te non agnoſcat, amet atque exoſculetur. Prudentiam verò qua in rebus politicis es præditus, & quæ te in eum gradum euexit, vt etiam in extera gente muneribus ampliſſimis & honorificentiſſimis dignus iudicatus fueris, omnes mirantur & ſuſpiciunt. Ille præterea, ex ore tuo fluens dicendi lepos & venuſtas, ita eos qui te loquentem audiunt afficit, vt non plebeiorum modò, ſed & ſummorum & potentiſſimorum hominum fauorem & gratiam tibi conciliet. Quid verò dicam de ingenij tui acumine, iudicij perſpicacitate, animi temperantia, ſobrietate, modeſtia & alijs virtutibus, quarum nomine te omnes boni ſuſpiciunt & venerantur? quas quidem prædicandas relinquo ijs qui te propius & familiarius norunt, quiq́ maiore dicendi facultate pollent, ne forte meæ eloquentiæ tenuitas, tuarum virtutum fulgori & ſplendori officiat. His autem tot tantisq́ dotibus & virtutibus ornatum, quis non iudicet amore, ſtudio & cultu digniſſimum? Alterum verò quod me tibi ſpecialiter obſtrictum impulit, vt hoc meæ in te beneuolentiæ & obſeruantiæ teſtimonium pro mea tenuitate offerrem, fuit illa tua ſumma humanitas & liberalitas, qua in me hominem antea tibi ignotum, atque etiamnum prorſus immeritum, vſus es tum, cùm in his regionibus ſereniſſimæ Reginæ Angliæ legatum apud aliquos illuſtriſſimos Germaniæ principes ageres: quæ tua humanitas tanta fuit, vt me tibi in perpetuum deuinxererit. Quare vt gratum erga te animum meum teſtarer, hoc qualecunque opus tibi nuncupare conſtitui, quod eſſet meæ in te fidei & obſequij pignus certiſſimum ac perpetuum: quod, vt pro tua humanitate placido & ſereno vultu accipias, rogo, nec tàm muneris qualitatem ac pretium (quod exiguum eſſe agnoſco) quàm donantis animum & voluntatem reſpicias oro. Quod ſi tibi gratum probatumq́ eſſe perſpexero, ſpem magnam faciet mihi, fore vt hoc opus cæteris viris doctis & pijs iucundum necnon vtile futurum ſit. Denique Deum Opt. Max. bonorum omnium largiſſimum authorem & datorem, ardentiſſimis votis oro, vt amplitudinem tuam, facultatesq́ omnes ſaluas & incolumes quam diutiſſimè conſeruet, teq́ ſanctis ſuis benedictionibus abunde locupletet. Vale Francofurti ad Mœnum, Calendis Auguſti, Anno 1587.

T. A. obſeruantiſſimus
Iacobus Carronus.

CASPARVS

CASPARVS VVOLPHIVS TIGVRINVS MEDICVS D. IACOBO CARRONO FRANCFORTENSI AMICO SVO S.

ACCEP nuper, vir doctiſsime, tuas amantiſsimas literas, ſimulque hiſtoriam de Serpentibus, quam tu ex Conradi Geſneri viri clariſſimi, vndecunque conquiſitis obſeruationibus, ingenioſè admodum, & pro eiuſdem arbitrio ac voluntate optima, hoc eſt naturali methodo, adornaſti. In qua quidem concinnanda perficiendaq́; , quantum tibi operę et laboris conſtiterit, ego teſtis eſſe poſſum, qui etiam ipſe in huiuſmodi nonnullis cum ratione diſponendis, idem ſim non raro expertus. Et vt verum fatear, eorum lectione mirificè ſum oblectatus, tum quia hactenus in hoc argumento nihil tale extare adhuc viderim, tum verò ſummopere gauiſus ſum, quod in eum inciderint hæc paralipomena, quę obſcuram alioquin ſpem, cæcamq́; expectationem præ ſe ferebant, per quem in lucem è tenebris reuocata, nunc in doctorum manibus ſplendeſcere inciperent. Geſnerus ſanè noſter, pro vt erat non ſolùm ingenio ad inueniendum excogitandumq́; celeri & acuto, verum etiam animo ita erudito, vt ſemper inde aliquid, quod delectare poſſet, promeret: ſi hanc, vt illi animo propoſitum erat, de ſerpentibus reliquisq́; inſectis, atq; adeò de tota natura hiſtoriam, eo modo, quo iam prius perfectorum animalium quatuor voluminibus comprehenſam deſcriptionem cœperat, perficere contexendo per Dei voluntatem potuiſſet, haberemus ſanè omnes, quotquot rerum natura conſtantium, earundemq́; cauſarum cognitione tenentur, quo ſummopere gauderemus. Sed quid facias? ea rerum humanarum facies, ea eſt conditio, vt deſideria noſtra, ſolatiaq́; in diuerſum ferè ſemper conuertantur, nec vnquam ſinat, ijs integris, quæ vtiliora nobis, noſtriſque commodis aptiora videntur, perpetuò frui. Vtcunque verò acerbus admodum doloris huius ſenſus ſit ac videatur, viciſſim grata ea conſolatio nos ſuſtentare poteſt, quod neque hæc quæ huc faciebat nobis perierit materia, nec etiam deſint viri docti & ingenioſi, qui cum laude & commodo publico, in ea excolenda illuſtrandaque ſtrenuam operam ponant. Proinde tibi quoque vir ornatiſſime, plurimum debebunt docti homines, quique diſcendi cognoſcendiq́; veri ſtudio ardent, quod per te, quæ iam hominum vſibus elapſa amiſſaq́; penitus videbantur, recuperarint. In perficiundo hoc opere, tantum videris conſequutus, vt neque totius οἰκονομίαν, neque ſingulorum membrorum εὐταξίαν reprehendere merito quiſquam audeat. Nec neceſſe erat, meum ſuper ea re aduocare iudicium. Ego is non ſum, nec tantum mihi arrogare auſim, vt de aliorum laboribus iudicium ferre vel poſſim vel debeam. Proinde quod mihi liberam cenſendi mutandique poteſtatem facis, id potius abs te factum agnoſco, beneuolentiæ erga me tuæ abundantia quadam, qua motus, neſcio quam doctrinæ & eruditionis exiſtimationem mihi tribuis, quàm vt ita neceſſe eſſe vel tibi ipſi videatur. Artifices, noui, vt de ſuis operibus bonorum ac peritorum iudicium libentiſſimè ſubeunt, deque eorundem ſententijs, meliora eadem facere in poſterum ſtudent operamque dant: ita quoque non faci-

lè ineptas imperitorum censuras ferunt. Hac ipsa de causa mihi penitùs ab omni censura temperare statuissem, nisi me argumenti suauitas nouitasque ad diligentiorem lectionem pellexisset. Sed pauca ea, quæ obseruatione mea deprehendere potui, eo animo à me seorsim annotata obseruatáque intelligas velim, vt cum parui momenti sint, tuo penitùs iudicio vel admittenda vel reijcienda, vicissim remittam. Vale vir doctissime & me vicissim ama. Dat. Tiguri Augusti 30. Anni 1586.

ENVMERATIO SERPENTVM, EO ORDINE QVO IN HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR.

INDICES NOMINVM OMNE GENVS SERPENTIVM IN DIVERSIS LINGVIS. I. LATINORVM II. GRAECORVM. III. ITALICORVM. IIII. HISPANICORVM. V. Gallicorum. VI. Germanicorum. VII. Anglicorum. VIII. Gothicorum. IX. Hebraicorum, Arabicorum. X. Turcicorum. XI. Polonicorum, &c.

LATINA ET GRAECA ANTIQVIS RECEPTA TVM QVAE-*dam recentioribus solum vsurpata, quamuis Barbara, Latinis tamen literis, vel etiam terminationibus scripta, &c.*

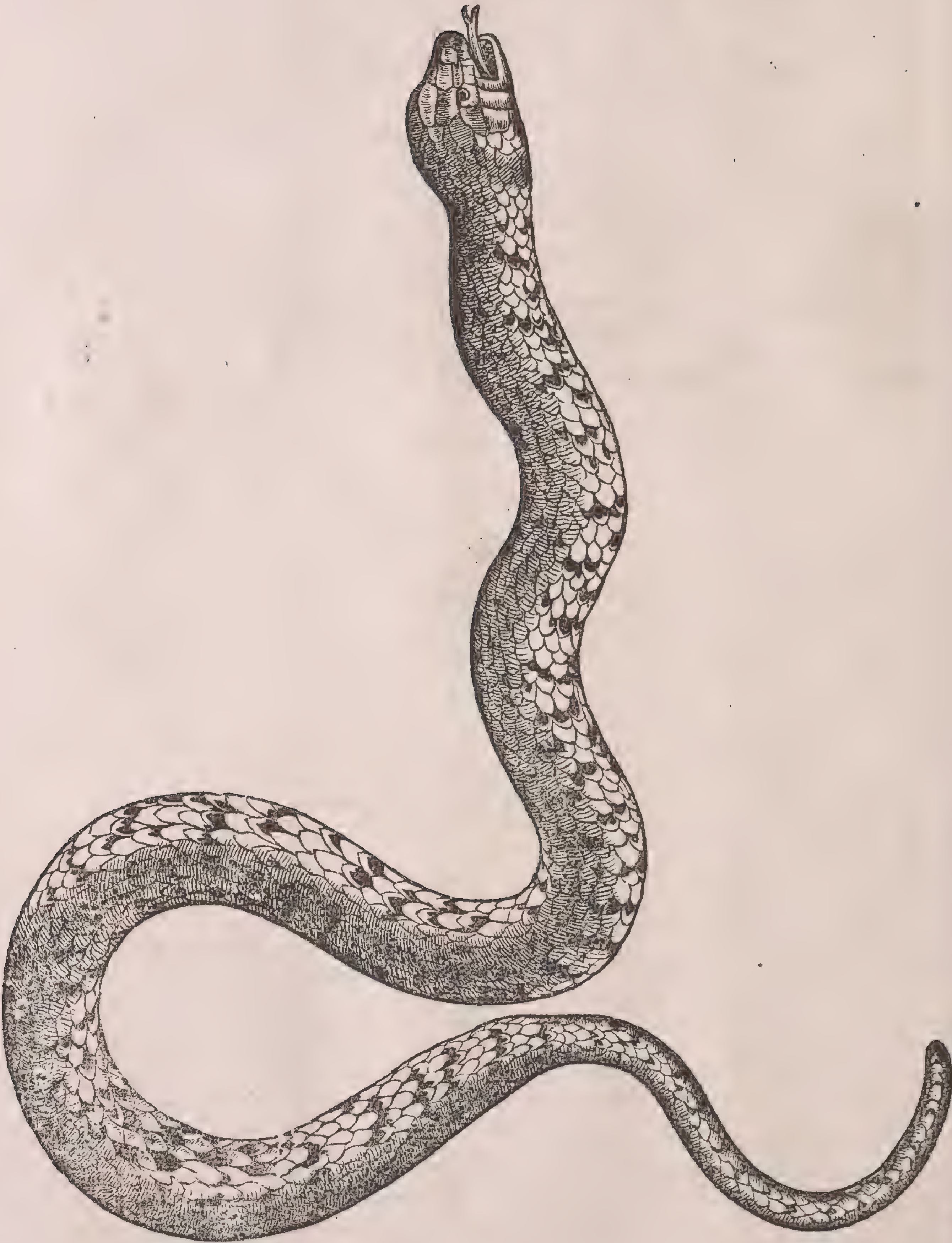

Ange

Index.

F I N I S.

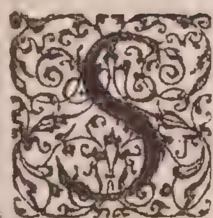

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER V. QVI EST DE SERPENTIBVS.

HISTORIA DE SERPENTIBVS GENERALIS.

A.

SERPENTIS nomen apud scriptores & communiter & propriè accipi solet. Communiter accipitur nō solùm pro serpentibus propriè vocatis, verumetiam pro scorpionibus & araneis, vt est apud Cornelium Celsum pro lacertis: inuenio etiam et Plinium & Apuleium appellasse pediculos serpentes, vbi scribunt: Pherecydem Syrum, Pythagoræ præceptorem, serpentibus perijsse, quē tamen constat pediculis esse enecatum. Propriè serpens accipitur pro animali sanguineo, pedibus orbato & ouiparo. (nam hoc proprium est serpentum oua parere.) Sic definit Aristoteles serpentes in lib. de gener. animaliū & alibi, & Galenus in libro de Theriaca ad Pisonē, vt cum nos etiam loquimur de serpentibus, de ijs loquamur qui sine pede sunt & ouiparis, Mercurialis. ¶ Angues aquarum sunt, serpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in secundum Aeneidos. ¶ Serpens nonnumquam vnam speciem significat, Plinius lib. 29. serpentis oculorum dexter adalligatus, contra epiphoras prodest, si serpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro vna specie, scilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de Murenæ & serpentis coitu, id est viperæ, Vuottonus. ¶ Serpula à veteribus dicebatur quam nos serpentem dicimus, Festus. In odoriferis syluis serpentes siue serpulas, vt veteres loquebantur, reperiri frequētissimas traditum est, Cœl. Rhodigin. ¶ Anguis quamuis propriè illud serpentum genus significet (si Seruio credimus) quod in aquis degit: frequentissimè tamen etiam de terrestribus dictum inuenitur: latet anguis in herba, Calepinus. Draco etiam sæpissimè pro quouis serpente apud authores probatos sumitur, Pierius. Hebraicè נחש nachasch serpens dicitur. Item שפיפון schephiphon. Munsterus scribit schephiphon esse speciem serpentis à נשף sibilando sic dicti, vt dicit Rabbi Salomon. Pagninus verò vult à mordendo sic dictum, à radice שפה, quæ mordere vel contundere significat. תנין Serpens aut draco & piscis magnus, vt draco: vt sunt cete, balænæ, Pagninus. Thaninim & Chaldaicè Thaninaiah dracones & serpentes, Paulus Fagius. Vtitur hac voce Moses Exod. 7. vbi dicitur coràm Pharaone mutasse virgam in serpentem. Chaldaicè חויה cheuia, דרקון darcon seu draco idem quod nachasch, id est serpens, Munsterus in trilingui dictionario. Arabicè Haie serpens dicitur apud Auicennam. Haie seu hadaie est nomen commune omnibus serpentibus, Andreas Bellunensis. Testuh, id est, serpens, syluaticus, alias Tenstu dicitur. Agestim, id est serpens, Idem. Apartias & Atusi, Idem. Græcè ὄφις: hodie vulgò in Græcia ὀφίδι vocatur. Germanicè ein schlang: ab angue, per apocopen vltimæ, & more Germanico sch, præposito. Gallicè vn serpent. Italicè serpe & serpente. Hieronymus Massarius in quadam epistola scribit scorzo & scorzone apud Italos esse nomina generica ad omnes serpentes, qui repunt ac dentibus feriunt. Hispanicè, sierpe.

Nomina. Serpens. *Serpula.* *Anguis.*

Serpentum alij terrestres sunt alij aquatiles: quanquam maxima pars sit terrestris, exigua verò aquatilis, scilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenæ serpentes terrestribus similes, Plinius. Thaninim sunt duplices, terrestres & aquatiles. Qui in aquis degunt ingentes pisces sunt, sic dicti, quod formam quandam draconum siue serpentum referunt, Hoc Hebræi. P. Fagius.

Generalis serpentum diuisio secundū loca.

B.

¶ Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, vt solidos hauriant ceruos taurosq́. Metrodorus circa Rhindacum amnem in Ponto, vt superuolantes, quanuis altè perniciterq́ alites, haustu raptas absorbeant, Plinius. Serpentes multos & malos in India esse scribit Strabo. Item serpentes paruos Indicos venenosissimos. Insulas Indiæ occidentalis serpentes nutrire, sed minime noxios scribit Pet. Martyr. In regni Morfili montibus serpentes magni in maxima versantur multitudine, Paulus Venetus. Ex parte septentrionali regni Indiæ longum & magnum est desertum, vbi & serpentes & animalium diuersitates reperisse dicitur Alexander imperator, Hatthonus de Tartaris. ¶ In Aethiopia aiunt tantam anguium vim conuenire conuoluiq́ in gyrum inuicem, vt montis speciem procul aspicientibus reddant, Pierius. ¶ Habet Numidia infinitam scorpionum atq́ serpentum copiam, quorum morsibus venenosis multi quotannis interfecti inueniuntur, Leo Africanus. ¶ Apud Afros

Quibus in regionibus reperiantur serpentes.

ad Occidentem reperiuntur serpentes supra modum grandes, Herodotus. Africa serpentibus adeo fœcunda est, vt mali huius meritò illi potissimum palma detur, Solinus. ¶ Pharus insula olim (vt testantur Aegyptij) multis diuersisq; serpentibus plena erat, Aelianus. ¶ Elymaidis ora infestatur serpentibus, quos flumina deportant, Plinius. ¶ Serpentes vndique gentium conuenæ à verno statim die (nimirum æquinoctij verni) ad Caspias portas confluunt, Solinus. Per Caspias portas serpentum multitudo, nisi hyeme transitum non sinit, Plinius.

¶ Serpentum frequentia nomen fecit Ophiusæ insulæ, Textor. ¶ Candei serpentibus vesci assueti, neque alia regio fertilior earum, Plinius. ¶ Hierichuntij serpentes pingues sunt, &c. Suidas. ¶ Ad paludem, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum, Aelianus. ¶ Serpentum genera magis pestifera maximè æstuosis locis gignuntur. Italia frigidioresq; regiones hac quoq; parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt, Cornel. Celsus. ¶ Seruius ait Oscos populos dici vbi plurimum serpentes abundant, in Campania quippe, Pierius. ¶ In Lombardia & agro Ferrariensi serpentum magna copia est, Scaliger. ¶ Arbitrantur plurimi in solis regionibus calidis habitare serpentes, ob connatam frigiditatem eisdem animalibus inhærentem, tum quod calore magis multiplicentur ac citius incrementum suscipiant: sed reuera frigida illa Europæ pars in Septentrione etiam pessimos habet & enutrit serpentes, licet quoad naturam veneni debiliores quàm sint Africani, Olaus magnus. ¶ In Botnia quæ est cis mare Liuonicũ & multitudinem & magnitudinem eam serpentum esse aiunt, vt cum illis pastores perpetua bella gerant, Scaliger. Aruernorum montes serpentes etiam habent, Idem ¶ In Heluetiæ montibus maximos à venatoribus serpentes conspici certum est, de quibus mirabilia referunt legati qui aliquando Badenam veniunt ad comitia. Operæpretium esset hæc omnia ex viris spectatæ fidei cognoscere. Gesnerus.

De regionibus à serpentibus deuastatis & deletis. M. Varro author est in Italia Amyclas à serpentibus deletas, Plinius. Serpens quidam inhabitabilem Salaminẽ faciebat, Lycophron. Neuri, Scythiæ populi, vnà ante Darij expeditionẽ ætate coacti fuerant solum vertere propter serpentes: nam serpentum cùm magna vis ex ipsorum solo est edita, tùm maior supernè è locis desertis ingruerat, quibus vsq; adeo infestati fuerunt, vt relicto suo solo cum Buditanis habitauerint, Herodotus.

De serpentum magnitudine. In nauigatione maris rubri Alexander dicit se serpentes vidisse longitudine quadraginta cubitorum & crassitudine pro recta longitudinis portione, Aelianus. Porus Indorum rex Augusto dona misit, viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem, Strabo lib. decimoquinto. In India adolescunt serpentes ad tantam magnitudinem, vt solidos hauriant ceruos taurosq;, Textor. Circa Rhyndacum amnem Bithyniæ conterminum angues nascuntur immanes, neq; ob magnitudinem modò, sed ob id etiam mirabiles, quod vbi in alueum eius æstus solemq; fugerunt, emergunt atq; hiant: superuolantesq; aues, quanuis altè & perniciter ferantur, absorbent, Mela, quod & Plinius ex Megasthene se accepisse scribit, vt supra diximus. Serpentes Indici maximi, Solinus. Serpentum Megalaunæ triginta cubitorum longitudinis meminit Pausanias. Gellius scribit, Tuberonem in historijs scriptum reliquisse, bello primo Punico, Attilium Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atq; acre fecisse aduersus vnum serpentem, in illis locis stabulantem, inusitatæ immanitatis: eumq; magna totius exercitus conflictatione, balistis atq; catapultis diu oppugnatum. Eiusq; interfecti longum corium pedes centum & viginti Romam misisse. Eiusdem meminit Plinius lib. 8. Apud Sciratas (Scyritas vocat Plinius) serpentes maximi nascuntur, quorum alij greges pecorum rapiunt & vorant, alij sanguinem tantum exugunt, Aelianus. In Macra loco sic nuncupato Posidonius scribit, mortuam spectatam fuisse serpentem iugeri longitudine, tanta crassitudine, vt ex vtraq; parte astantes equites se inuicem intueri non possent, tanto autem hiatu, vt hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squammam quamlibet clypeo maiorem fuisse, Strabo & Gillius. Volat. lib. duodecimo capite de locis nuper repertis, allegat serpentes mille passuum longitudine, qui certo anni tempore armenta & pastores ipsos totaliter deuorant. In regno Senegæ, serpentes denum pedum mensuram excedunt, tantæq; sunt vastitatis, vt integras capras hauriant, nec lancinent, solidè deuorantes, Aloysius Cadamystus, Gillius, Cardanus & Scaliger. In Hispana insula inusitata magnitudine excellunt, sed tantopere innocentes, vt omnino haud noceant quicquam. Ad Calecuthum in tantam amplitudinem procedunt, vt maximorum suum similes efficiantur, excepto capite, quod vastius existit, ac nimirum quod earum vsus omnibus interdictus sit, ideo earundem tanta est vis. Errore enim implicatus Calcuthi rex, adeò acri interdictione eas tuetur, vt eum qui serpentem confecerit, non minus acerba quàm si hominem interfecisset, morte mulctetur, Gillius.

De serpentum colore. Serpentium colores variare pro locorum diuersitate scribit Nicander: Longo caput extulit antro, Cæruleus serpens, horrendaq; sibila misit, Ouid. tertio Metamorph. Quod ad serpentes attinet, vulgatum est colorem plerosq; terræ habere qua occultentur, Plinius.

Genus serpentum nulla euariat ratione, & omnia ferè proxima lacertis ex terrestri ouiparo genere

genere habere ſpecies, ſi pedes iis demas, longitudinem addas: quippe quod intectũ cortice ſit, & prona ſupinaq; perinde atque lacerti habeat, ſed teſtibus caret, nec alio modo quàm piſces meatus duos coeuntes in idem, & vuluam longam ac bifidam habet. Cętera interna eadem ſunt ſerpentibus quæ lacertis. Verùm omnia earum viſcera propter longitudinem & anguſtiã corporis, longa arctaq; habentur, ita vt dignoſci præ ſuæ figuræ diſsimilitudine non queant. Arteria namq; longa admodum eſt, atq; etiam gula longior. Arteriæ origo ita iuxta os ipſum poſita eſt, vt eſſe ſub lingua videatur: & quidem videtur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, nec vt cæteris manet. Lingua autem ipſa tenuis, longa & atri coloris eſt, atque ſi extrahas, porrigi longius poteſt. Peculiare præter cæterorum linguas ſerpentibus & lacertis eſt, vt ſumma eorum lingua bifida ſit: ſed præcipuè ſerpentum, quippe quæ tenuiſsimis quibuſdã quaſi capillamentis diſcreta vibretur. Ventriculum ſerpentes velut inteſtinum laxius habent, canino ſimilem, tum inteſtinum longum, tenue & ad exitum vſq; vniforme. Cor arteriæ poſtremæ adhæret exiguum, ſed longum & renum ſpeciem referens: quamobrem videri interdum poteſt minus mucronem ſuum dirigere ad pectus. Pulmo deinde adnectitur ſimplex, fibroſus, fiſtuloſus, prælongus, longeq; à corde ſepoſitus. Iecur item longum & ſimplex: ſed lien exiguus rotundusq; vt lacertis. Fel ſimiliter atq; in piſcibus habetur: natricibus enim adnexum iecori eſt, cæteris inteſtino magna ex parte adhæret. Dentes exerti omnibus ſunt. Coſtæ totidem, quot dies menſem integrum complent: ſingulis enim tricenæ. Euenire ſerpentibus idem quod pullis hirundinum nonnulli aiunt: oculis enim ſerpentum laceratis ſubnaſci alios referunt: caudę etiam lacertis atq; ſerpentibus amputatæ renaſcuntur, Ariſtoteles. Hæc etiam vis & natura ad ſerpentium nationem pertinet, cor quidem vt in gutture habeant, fel autem ad inteſtina, teſticulos ad caudam poſsideant: longula ſanè oua & mollia pariant, in dentibus venenum gerant, Ælianus. *Serpentum deſcriptio vniuerſalis.*

¶ Serpentium oculi parui, Cornarius. Anguibus vniuerſis hebes viſus eſt. Rarò in aduerſum contuentur, nec fruſtra, cum oculos non in fronte habeant ſed in temporibus, adeo vt citius audiant quàm aſpiciant, Iſidorus. Serpentium catulis & hirundinum pullis ſi quis oculos eruat, renaſci tradunt, Plinius. *Oculi.*

Palpebræ ſunt nulli animantium, niſi quibus & in reliquo corpore pili: ſed quadrupedibus in ſuperiore tantùm gena, volucribus in inferiore: & quibus molle tergus, vt ſerpentibus, & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ, Plinius. Aues & ſerpentes & quæcunq; ex quadrupedibus ſanguinis compotes ouiparæ ſunt, foramina quidem narium ante os habent, ſed non ita explanata, vt nares appellari poſſint, niſi ſpirandi officio, Ariſtoteles. Pennatorũ animalium buboni tantum & oto plumæ velut aures, cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo ſquamigeris atq; ſerpentibus, Plinius. ¶ Dentium tria genera: ſerrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne cõtrario occurſu atterantur, vt ſerpẽtibus, piſcibus, canibus, &c. Plin. Quibuſdam dentes ſunt in os vergentes ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum: ſimiles aſpidi & ſerpentibus. Sed duo in ſuperna parte dextera læuaq; longiſsimi, tenui fiſtula perforati vt ſcorpionum aculei, venenum infundentes. Non aliud hoc eſſe quàm fel ſerpentium, & inde venis ſub ſpina ad os peruenire, diligentiſsimi authores ſcribunt. Quidam vnum eſſe eum: & quia ſit aduncus, reſupinari, cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rurſusq; recreſcere, facilem decuſſu, & ſine eo eſſe quos tractari cernimus, Idem. Paulò ante quædam de ligua ex Ariſtotele allata ſunt, quæ huc etiam pertinent. *Palpebræ.* *Nares.* *Aures.* *Dentes.*

¶ Ad ſaporum guſtatum ſerpentes & lacerti linguam habent longam & bifidam: atq; ita longam ſerpentes, vt ex paruo longè protrahi poſsit. Bifida & parte extrema capillamenti tenuitate eſt, propter ſuæ naturæ cupediam: duplex enim voluptas iis capitur, quaſi duplicem ſenſum guſtandi habeant, Ariſtoteles. Lingua tenuiſſima ſerpentibus eſt & triſulca (biſulca potius ſecundum Ariſtotelem) vibrans, atri coloris, & ſi extrahas prælonga, Plinius. Lacertis & ſerpentibus lingua extrema parte piloſa (id eſt oblonga & exilis inſtar pili), Plinius. Vide in Lacerto. b. Lacerta linguam dicitur habere piloſam, ſed non habet: imò ſunt dentes parui vt pili, & eſt bifida, ſicut lingua ſerpentis, Albertus. Nullum animal in tanta celeritate linguam mouet vt ſerpens, adeo vt triplicem linguam habere videatur cum vna ſit, Iſidorus. ¶ Cum voraciſsimæ ſint ſerpentes, & longam & tenuem habent gulam, ſeſeq; humo excitant, ſeq; celſas & erectas conſtituunt, extrema cauda nitentes, vt in aluum procliuior delabatur cibus, Ælian. Serpens collum minime ſed proportionale colli habere videri poteſt, Ariſtot. Caret pedibus genus omne ſerpentum, vt piſces, Idem. Caudæ præter hominem & ſimias omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus pro deſiderio corporum, amputatæ, lacertis & ſerpentibus renaſcuntur, Plinius. Serpentes venenum in cauda habere, inde id ad os deriuari in veſicam quandam, quæ tenera & fragilis ſit, & quoties mordent frangatur. Agyrtas hanc veſicam eis frangere, vt veneno careant: ſed idem rurſus intra 24. horas à cauda ad veſicam illam oris recolligi ſcribit Neapolitanus. Animalia quadrupeda non pennata, quæ oua pariunt, cortice omnia muniuntur. Cortex hic loco ſquammæ ſimilis poteſt appellari. Sanguineum quod pedibus careat ex natura genus ſerpentum eſt, idq; intectum cortice eſt, Ariſtoteles. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas aut ſquamas aut corticem, aut teſtam, vt teſtudines: aut cutem puram. *Lingua.* *Gula.* *Collum.* *Pedes.* *Cauda.* *Cortex.*

Costæ. vt serpentes, Plinius. Costæ serpentibus triginta, Plinius. *Dorsum.* Serpentium dorsum piscium more compleri apertum est, Idem. *Pulmo.* Serpentibus natura ossium spinacea est præterquam magnis: robur enim eorum validiora exigit firmamenta, eadem qua & viuiparis ratione, Idem. Serpentibus & piscibus omnia similia sunt, nisi quod pulmo serpentibus datus est, quoniam terra vtantur: pisces eo carent, & branchias vice pulmonis sortiuntur, Idem. *Lien.* Quidam lienem putant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum, Plinius. *Fel.* Serpentum pars maxima fel toto intestino prætextum habere cernitur, Aristoteles. Serpentum pars maxima eodem modo fel habere cernitur quo pisces, Idem. Fel serpentibus portione maximè copiosum & piscibus, Plinius. *Exta.* Exta serpentibus & lacertis longa, Idem. Serpentes propter corporis formam quæ longa est & angusta, speciem quoq; viscerum habent prolixam & cæteris animalibus dissimilem, vt quam ad sui corporis opificium quasi formulam effigiatam sortiantur, Aristoteles. *Testes.* Serpentes nulli testes habent, vt nec vllum animal quod pedibus caret, Idem. Pisces & serpentes testibus carent, sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus spinæ vtrumque perreptant, coeuntq; supernè in vnum, atq; ita ad ostium excrementi finiunt, Idem. *Vulua.* Tendit serpentibus vulua prolixior, modo corporis exorsa inferius, vno continua meatu, deductaq; in latus spinæ vtrumq;, quasi duplex meatus vsq; ad septum, in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde non singulatim sed serie continente solent, Idem. *Vesica.* Serpentes vesica carent, vt etiam cætera quæ penna aut squamma aut cortice integuntur (præter testudinem) tum propter humoris assumpti exiguitatem, tum quia quantũ excrementi contrahitur, in ea ipsa (scilicet vel pennas vel squammas vel corticem) insumatur per carnem laxiorem difflatum & euaporatum, Idem. Libet hic adijcere descriptionẽ serpentis, quam Io. Gregorius Macer Szepsius poeta optimus, qui serpentem dissecuit, sua manu ad Doctorem Gesnerum scripsit anno 1562. quæ sic habet. Anno 1558. Serpens satis grossus, longitudine semiorgyiali, cum in gramine recubassem, iuxta me collum efferre, & strepitu accedere cœpit, quem ego interficiens ligno fortiter affixi, & cutem primò satis asperam detraxi. Erat inter cutem & carnem subtilis sed pinguiuscula membrana, quę tamen cum ipsa cute descendit. Vbi ad locum excrementi, qui sub aluo est, sicuti & in piscibus, excoriando ventum est, grauissimo odore fæces humana excrementa superarunt. Detracta cute membra interiora statim patuerunt: quę cum colligerem, partim auibus partim piscibus communia esse, quædam & propria serpenti videbam. Nam trachea arteria longitudine quatuor aut amplius digitorum paruis & gracilibus circulis tornata ad pulmonẽ descendebat, cui cor & vesicula fellis adhærebant. Postea longo satis ductu in formam hepatis Lucij piscis eius hepar extendebatur: deinde abdomẽ siue pinguedo candida & satis subtilis, longitudine dodrantali hepati & intestinis aderat. Intestina à faucibus vsque ad excretionis locum more intestinorum piscium descendunt. Infra hepar vtrinq; iuxta intestina neruosa vena longo ductu descendebat, cui aderant inhærentia oua, ita quidem pelliculis albis tecta, vt in gallinis videmus, sed situ distincta, quod longo ordine ducerentur: numerus in quolibet latere erat triginta & duorũ ouorum: lingua bifida acuta, sed non venenata quantum potui attendere. In corde itaq; & pulmone & trachea arteria, cum auibus conuenit. In hepate, intestinis & abdomine cum piscibus, in loco vesiculæ fellis & ouorum dispositione ab vtrisq; dissidet.

C

Sibilus. Ex ijs quæ linguam habent & pulmonem alia longum sibilum edunt, vt serpentes, Aristoteles. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus, Plinius. Quod strident vlulantq; feræ, quod sibilat anguis, Lucanus lib. 6. ῥοίζει πελώριον, id est immensum sibilabat, Apollon. de serpente custode velleris aurei. ¶ Serpentes pollent tactu, Cœl. Rhodig. ¶ *Cibus.* Cum serpens ad seducendos primos parentes nostros diabolo sese organum præbuisset, Deus dixit illi: Quoniam hoc fecisti, maledictus es præ omni iumento, & præ omni bestia agri: super ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ, Gen. 3. Serpenti panis erit puluis, Esaiæ 65. Lingent puluerem sicut serpens, Micheæ 8. Serpentes omniuori sunt, vt & reliqua cortice intecta animalia. Nam & carnem edunt & herbam, Aristoteles. Cum serpentes carniuoræ sint, quicquid ceperint succo exucto reliquum totum per meatum sui secessus emittunt. Accipit serpens vndelibet quod datur, siue auis siue bellua: oua etiam deuorat, sed cum acceperit reducit, & vsq; eò retractat, quod partem nactus postremam è directo constituat, tum colligit se, in breueq; contrahit, vt quod inditum supra tenetur, in vnum extento corpore deducatur, quod propterea ita facit, quia gulam tenuem habet & linguam, Idẽ. Serpentes pinguescunt ouis, spectanda quidem draconum arte. Aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atq; ita putamina excutiunt: aut si tenerior est catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spiræ, ita sensim vehementerq; præstringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis, cõtentione plumas & ossa reuomunt, Plinius. Serpentes insectis omnis generis vescuntur, Bellonius. Cibus serpentum septentrionalium æstate herbæ, carnes & aues sunt, quarum pennas & plumas postea euomunt: demum si possunt, lac & vinum vel modicam aquam bibunt, Olaus magnus. ¶ Serpentes omnium maximè animalium vel cupediæ dediti sunt: sed desi-

derium

derium ijs quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est, qualem omnia habent quæ oua pariunt, & quibus parum sanguinis est. Serpentes vini incontinentes etiam sunt: proinde viperas aliqui vino cum fictilibus ad sepes disposito venantur: ebriæ enim capiuntur, Aristot. Serpentes, cùm occasio est, vinum præcipuè appetunt, cùm alioqui exiguo indigeant potu, Plin. Serpentes omnes delectantur vino & facilè ingrediuntur vasa vbi sit vinum, quod postmodum venenant, Mercurialis. Serpentum genera omnia bibere, vbi sint aquæ, patet ex Archemori Cadmi historia, Scaliger. Serpētes, lacertę & similia, quod sine potu viuere possunt, nulli dubium est. Afros hæc animalia, in ea parte Africæ in qua nunquam pluit, onum mandere affirmare aiunt, qui vel apud nos vermis quidam multipes aterq́ gignitur, sese in orbem conuoluens: hunc autē locis illis multum admodū nasci, naturaq́ esse humidum narrant, Theoph. Diu & serpentes & phalangia viuere possunt sine cibo, Aristot. Eædem minimo & penè nullo cibo vtuntur, cum asseruantur inclusæ, sicut aranei quoq́, alioqui suctu viuentes. Ideo nullum interit fame aut siti venenatum: nam neq́ calor his, neque sanguis, neq́ sudor, quæ auiditatem naturalem sola augent, Plinius. Serpentes decem menses sine cibo viuere possunt, modo aliquando paulum aquæ illis præbeatur, Bellonius. Si serpentes calidi sunt qui fit vt integros tres aut quatuor menses, id est, toto illo tempore quo delitescunt, absq́ cibo viuunt? Annon in serpentibus id quod in quibusdam mulieribus vsu venit, quæ cùm plenæ sint humore pituitoso & crasso, & calorem naturalem (proportione tamen huic humori respondentem) valde imbecillum habeant, longo tempore absq́ nutrimēto degunt? Annon hæc est ratio, quam omnes philosophi de serpentum cibi abstinentia omnimoda protulerunt? Ob hoc natura illis carnem & pellem solidiorē & crassiorem suppeditauit, ne calor natiuus tam facilè in illis euanesceret, sed in corpore permanens, vitæ pabulum præberet, Greuin. lib. 1. de venenis. ¶ Serpentem apertis oculis dormire scribit Philes his versibus: *Somnus.*

Ὢ πῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν,
ὄφις τε καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων;
ἐπιπέπταται γὰρ ἡ χλαμὺς τῶν ὀμμάτων
ἄλλου τινὸς χιτῶνος ἁπαλωτέρου
φρουροῦντος αὐτοῖς, ὡς διόπτρας, τὰς κόρας. **Id est,**
Quomodo dormit, & simul cernere videtur,
Serpens & lepus & animosus leo?
Circumtegitur enim chlamys oculorum
Alia quadam tunica molliore
Custodiente ipsis pupillas, velut dioptras.

Serpentes dormituri sæpe caput in fimum bubulum inserunt, reliquam corporis partem non: putant nimirum caput tutum fore, Incertus.

¶ Serpentem stercus vt plurimùm bene olet propter siccitatem naturalem. Sunt & quibus spiritus procul adeo reddet vt Moschus videatur, atq́ hi in Orientali India inter Calecuthum & Canonor, Cardanus de subtil. ¶ Loca in quibus vt plurimum inueniuntur serpentes, sunt caulæ, casæ rusticæ, & scopuli, aut exiguæ valles, colles, prata quæ prope lucos & syluas cæduas sunt, Greuinus in lib. de venenis. In odoriferis syluis serpentes, siue serpulas, vt veteres loquebantur, reperiri frequentissimas traditum est & scribit bibliotheces 4. Diodorus, Cæl. Rhodig. Videtur (licet rarò) mirum spectaculum in Aquilone, quomodo profundè sub radicibus arboris betulinæ manent serpentes: quorum multitudo suo afflatu calorem in radicibus excitat, vt folia huius arboris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens naturæ secreta ignorans, arborem sacram putat, quasi magno numini consecratam. Nec multum dissimile asserere videtur Solinus cap. 40. in quadam Africæ gleba non sine miraculo lucum virere vndiq́ secus agris arentibus. Hyeme tamen in cauatis arboribus, vel rupibus serpentes latent, pro cibo somno vtentes, Olaus Magnus. *Bonus excrementorum spiritus odor. Loci in quibus versantur.*

¶ Serpentes mensibus quatuor frigidissimis latent: nec per id tempus quicquam comedunt: cæteræ quidem serpentes cauernas subeunt terræ, sed viperæ sub saxis conduntur, Aristoteles. Latibulis teguntur, Lacertus, Salamandra, Testudo, Crocodilus, Serpens, Plinius. Serpens latet hyberno tempore, æstiuo prodit, Textor. Serpentes quemadmodum quædam alia animalia natura frigida, vbi hyemem appropinquare viderint, in cauernis suis se recondunt, ibique per quadrimestre spatium, quod id tempus ferè omnium sit frigidissimum, habitant semimortui veluti, quousque sol aërem excalefaciens, suumq́ calorem omni generi animantium communicans, eis nouam quasi vitam restituit, Greuinus. Sciendum item chias (χειὰς) dici serpentum latibula: vocant & εἰλεὺς, Cæl. Rhodig. Latere serpentes diu possunt exiguo contenti cibo, quod norunt circulatores qui eos in pixide lignea circumferunt commodissimè modico furfure apposito, Cardanus. *Latent hyeme.*

Serpentes hyeme non lædunt, æstate pessimi, Galenus. Tutò serpens etiam pestifera tractatur, dum riget frigore: non desunt tunc illi venena, sed torpent, Seneca, epist. 5. Per æstatem ser- *Hyeme non lædunt æstate maximè noxii.*

pentes maximè sub caniculæ feruore cum vehementer æstuant, furorem præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere possint, Galenus de locis affectis, lib. 2.

Natura frigidi sunt. ¶ Serpentes omnes tactu quàm frigidissimi esse perhibentur, Incertus. Serpentibus neque calorem, neque sanguinem neque sudorem inesse scribit Plinius lib. 10. cap. 72. Galenus item lib. de Ther. ad Pis. 8. manifestè credit serpentes omnes esse frigidi temperamenti. Idem sentit Rasis. 35. contin. 3. Contrà verò Auicenna 6. quarti tract. 3. cap. 21. miratur inuentos esse homines qui crediderint serpentes esse frigidæ temperaturæ. In ijs quos Gallia profert maximum inesse frigus experimur, si manibus tractentur, idq; in media etiam æstate: quod bona fide affirmare possum, &c. Greuinus, in libro suo de venenis cap. 1. vbi multis rationibus ostendit & probat serpentes natura frigidos esse contra Mattheolum qui contrarium affirmare videtur. Eandem sententiam confirmat Mercurialis lib. 1. de morbis venenatis & venenis his rationibus: vna est quia omnes qui venenantur à serpentibus, frigore quodam mirifico statim tenentur: altera est, quia hæc animalia, vt dicebat Aristot. 38. de hist. anim. latent quatuor mensibus in cauernis non alia ratione, nisi quia cùm frigidi temperamenti sint, non possunt sustinere aëris frigus, & propterea in latebras terræ vbi calor est, se recipiunt: tertia est, quòd si summa æstate serpentes omnes tractentur, nemo est qui sensu ipso non experiatur, hæc animalia summè frigida esse: quarta, cùm omnis animalium calor sit in sanguine locatus, exiguo autem sanguine prædíti sint serpentes, quis non videt eos necessariò frigidos esse? Hactenus Mercurialis. Serpentum vda sunt corpora, adeò vt quacunq; eunt, viam humore designent, Isidorus.

Motus. ¶ Conuolutim serpere dicitur serpens, à Galeno de anatom. administrat. libro 6. 2. Εἰλυσπᾶσθαι de serpentum & vermium motu dicitur qui sese in arctum colligentes & posteriora attrahentes, progrediuntur. Quod eleganter Virgilius expressit de serpente loquens, tractu se colligit anguis. Thes. græc. ling. De ijsdem dicitur etiam ἕρπειν, id est, serpere, & Εἰλύεσθαι, id est volui & reptare. Quæ pinnis aut non amplius binis aut nullis, vt serpentes, vtuntur, quaternis ea quoque notis nihilominus mouentur, flexus enim quaterni his aguntur aut bini cum pinnis binis, Aristot. Deus serpenti postquam mulierem decepisset, dixit: quia fecisti hoc, maledictus eris præ omni animali. Super ventrem (seu pectus) tuum gradieris, &c. Genesis 3. Vestigia serpentum talia sunt, vt cùm pedibus carere videantur, costis tamen & squamarum nisibus erepant: quas à summo gutture vsque ad imam aluum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi vnguibus, costis quasi cruribus innituntur. Vnde si in qualibet corporis parte ab aluo vsque ad caput ictu aliquo collidatur, debilis reddita cursum habere non possit, quia vbicunque ictus ille inciderit, spinam soluit, per quam costarum pedes & motus corporis agebantur, Isidorus. Serpens non extenditur nisi moriens, Erasmus. Serpentes eodē natant modo quo in sicco reptant, Aristot.

Ortus. ¶ Anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis, Plin. Hominis mortui spinæ medullam putrescentem in serpentem conuerti aiunt, exoririq; feram, & serpere animantem immanissimum ex mansuetissimo. Atque bonorum honestorumq; hominum reliquias requiescentes non modo quietem pro præmio, sed etiam eorum animas bona, quæ toties attestata sunt à sapientibus, habere, malorum verò hominum spinas post è vita excessum talia monstra parere. At id aut est totum fabulosum, aut si adhibenda ei fides sit, præmium meo iudicio dignum suis moribus malus retulerit, qui serpentis pater efficitur mortuus, Ælianus. Serpentes ex hominum cadaueribus medijs medullis gigni, sicut apes ex bubus gignuntur, ex equis fuci, ex asinis crabrones scribit Plutarchus, Textor. Ex humano cadauere serpentem gigni tradidêre rerum naturalium scriptores, Pierius. Sunt qui cùm clauso putrefacta est spina sepulchro, Mutari credant humanas angue medullas, Ouid. lib. 15. Metamorph.

In Ægypto mures ex terra & imbre nascuntur, & in alijs locis ranæ serpentesq; & similia, Macrobius. Auicenna asserit serpentes ex mulierum præcipuè capillis concipi, quòd productiores sint, humectioresq; natura, Cæl. Rhodig. Nicander in Theriacis arbitratur venenata morsuq; oblædentia ex Titanum sanguine, hoc est Typhoei esse concepta. Acusilaus autem scribit id genus animalia ex Typhonis cruore propagata. Apollonius verò Rhodius in Alexandriæ constitutione, ex Gorgonis guttis sanguine stillantibus, Idem. Virgilius fimeta subdio concauo loco, & qui humorem colligat, stramento intecta, ne in sole arescant, palo è robore depacto fieri iubet, ita fore ne innascantur his serpentes, Plinius.

Coitus. ¶ Quæ pedibus carent, & longo sunt corpore, vt serpentes & murenæ, ijs coitus circumplexu mutuo supinarum partium agitur. Et quidem serpentes ita circumuolutæ sibi ipsæ cohærent, vt vnius serpentis bicipitis corpus totum esse videatur, Arist. Coeunt serpentes complexu mutuo, propter ineptam sui corporis formam ad applicandum. Cum enim exigua quadam sui parte coniungantur, nequeunt præ nimia prolixitate adaptari: cumq; membris, quibus amplectantur, careant, pro ijs agilitate corporis vtuntur, complexuq; mutuo sese obuoluentes expediunt Venerem, Idem. Rursus in terrestribus oua pariunt serpentes. Coeunt complexu, adeò circumuolutæ sibi ipsæ, vt vna existimari biceps possit, Plin. Cum inter se coeunt serpentes, odorem

rem exhalant grauissimum, Ælianus. Serpentes & pisces testibus carent, sed binos meatus continent, qui fœtifico semine cum coeundi est tempus implentur, & lacteum omnes emittunt humorem. Colligunt hi sese in vnum caput, quemadmodum in auium genere vnitur quod fiat. Hoc ergo inseritur atque in locos & receptaculum tenditur fœminarum, Arist. ¶ Exp... dum aliæ animal pariunt vt viperæ & cartilaginea: aliæ ouum, vt piscium genus ac cæteræ serpentes, Idem. Cæteræ serpentes (præter viperam) oua pariunt foris contexta ad monilis, id est, ornamenti muliebris, quod ambit collum, similitudinem, incubant quæ pepererint, in terra, & fœtum sequente excludunt anno, Aristot. Plinius. ¶ Murænas in sicco littore elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. Huius opinionis fuit Oppianus lib. 1. Alicuticῶν. Plinius scribit Licinium Macrum tradere murenas tantùm fœminini sexus esse & concipere è serpentibus: ob id sibilo à piscatoribus tanquam serpentibus euocari & capi. Id etiam D. Ambrosius & complures antiquorum tradunt: cui opinioni Athenæus refragatur authoritate Andreæ, qui de his quæ falsò creduntur, librum edidit, P. Iouius de piscibus lib. 1. Vide plura in historia Viperæ.

¶ Sunt in Asia genera serpentum, quos ore parere hominum opinione receptum est, Alciatus, forte de Amphisbæna intelligit.

¶ Anguina senectus, siue vt Plinius nominat, Vernatio, serpentium exterior similis membranæ cutis, quam primo vere inter duos lapides, vel alias huiusmodi res exuunt, vulgò German. vocatur ein schlangen haut & schlangenbalck: Græcè γῆρας, ὄφεως δέρμα, σύφαρ λεβηρὶς, Latinè, Anguina pellis, Senectus: Spolium vel exuuiæ serpentis. Arabicè Geluc vel genlut, id est corium serpentis, Syluat. Fulcalhaileb spolium serpentis, Idem. Item Alchalha & Selachalnaie, Italicè Spoglia delle serpi: Hispanicè Pelle de la culebra, Mattheolus. Reuirescunt serpentes pelle sequestrata, quam nunc senium nunc senectutem appellat Plinius, Leberida Græci. Author tamen libro tertio est Strabo cuniculos à quibusdam Leberidas dici. Anguium porrò corium dixit Callimachus in Hecale etiam Syphar. Cœl. Rhodig. Nonnulla ex ijs quæ conduntur exuunt id quod senectus vocatur: quòd cutis vltima est & primi ortus operculum, Aristot. Cortice intecta magna ferè sui parte secessus suo tempore latent, & exuunt senectutem ea quibus cutis mollis, nec prædura & testacea quidem est, qualis testudini, sed qualis stellioni, lacerto, & præcipuè serpentibus est. Exuunt enim hæc omnia, tum vere cum egrediuntur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam vere quàm autumno. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi aiunt, ita vt obcæcari videatur ijs qui rem non intelligunt, tum caput exuitur; glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus apparet: atque vna ferè nocte & die senectus tota exuitur, à capite orsa ad caudam, & cute altera intus subnascente ipsa remouetur. Vt enim fœtus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur: sic ista senectute detracta renouatur, Idem. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentum illud exuit, nitidusque vernat. Exuit autem à capite primùm, nec celerius quàm vno die ac nocte, replicans, vt extra fiat membranæ, quod fuerat intus. Idem hyberna latebra visu obscurato, marathro herbæ sese affricans, oculos inungit ac refouet. Si verò squammæ obtorpuere, spinis iuniperi se scabit, Plinius. Ineunte vere, cum senectutem serpens exuerit, tum etiam visus hebetudinem, tanquam oculorum senectutem, abijcit: quo ex morbo, admotis ad marathrum oculis, liberatur: nam ex eius hyberna in latibulis obscuris mansione, oculos hebetes & præstrictos frigoribus calefaciens marathrum purgat, atque acres & acutos efficit, Ælianus. Serpentes vere senectam exuunt, & degustato fœniculo velociores ac perspicaciores fiunt, Nicander. Vanum esse opinor canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam neutrum in Italia visum est: multoque minus credibile in tepidis regionibus tam serò exui, Plinius. Neque vere tantùm exuit anguis, verumetiã autumno, & pro locorum temporumque conditione: æstate etiam Aristotele hoc asserente, licet id abneget, Plinius Pierius. In Septentrione tempore veris fricatione serpentes cutem exuunt inter saxa, Olaus magnus. Senectutem fertur serpens exuere, quod in angusto foramine (cui per vim se impenetrat) veterem deponat pellem, Textor. Ob siccitatem etiam arida cutis exuitur vere ab ipsis, vocantque senectam. Contingit enim illis quod & hominibus elephantiasi laborantibus, scilicet vt ex vapore corrupti humoris cutis siccetur & eleuetur. Ob id vere exuunt illa diuturna fame siccati, Cardanus de subtil. Vernationem serpentum non tam esse pellem quàm sordes quasdam in corpore musci instar collectas existimat Greuinus lib. 1. de venenis. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu (vt diximus) senectam exuendo, oculorumque aciem succo eius reficiendo, Plin. Visum longo situ amissum serpens fœniculo recuperat, Textor. Fœniculum illud quo serpentes affricant oculos, illud esse fœniculi genus existimat Mercurialis lib. 1. de venen. morb. & venenis, quod Florentini appellant baccatum, atque pro venenato habent.

Senecta
Vernatio
Anguina

D.

Serpens erat calidior omni bestia agri quam fecerat Iehoua. Gen. 3. Estote prudentes, sicut serpetes. Matth. 10. Ioh. Tzetzes Chil. 9. cap. 263. hoc sensu hæc verba à Domino prolata ait: Ser- De serpe-

ruate capita vestra, quemadmodum serpens qui insidijs petitus vapulansq́ ad mortem omnimodo caput suum abscondit, sic nos à tyrannis & impijs cruciati, caput seruate mihi, fidẽ vestram, & ne Deum negetis vsq; ad ipsam mortem. Poterit præterea aliquis rhetoricè hoc dictum illustrando, seruanda iubere capita, hoc est authores(αὐθέντας) & dominos nostros, nec illos decipere aut fallere dolis sacrilegis. Hæc Tzezes. De astutia serpentis passim à scriptoribus hoc adducitur, quod petitus totum corpus obijcere periculo soleat, modò caput illæsum seruet, quo seruato, facilè etiam læsus curatur, Fagius. Idem in exegesi sua super priora capita Genescos. 4. cap. Quidam Hebræorum dicunt, serpentem primùm recto corpore incessisse, atque humanis affectibus etiam præditum fuisse, indeq; astutia cuncta superasse animantia. Serpentes quidam ob id putant dici sapientes, quod longissimè cernant. Dracones certè Græcè à δέρκω vocantur. Hæc ille. In naturalibus bonis, quæ nobis & irrationalibus animantibus videmus esse communia, viuacitate quadam sensus serpens excellit. Vnde & legitur in Genesi: Serpens autem erat sapientior omnibus pecoribus terræ. Dicit autem Plinius, Si creditur, quod serpentis caput etiam si cum duobus euaserit digitis, nihilominus viuit. Vnde & totum corpus obijcit pro capite ferientibus, Isidorus. ¶ Animantium aliæ sunt illiberales, perfidæ, insidiosæq; vt serpentes. Aristoteles. οἱ μικρογένυες κακοὶ, μάλιστα δὲ ὠμοὶ καὶ ἐπίβουλοι, καὶ γὰρ οἱ ὄφεις τοιοῦτοι, id est qui paruis sunt genis, mali & maximè crudeles & insidiosi sunt. Serpentes enim tales sunt. Adamant.

¶ Implacabilem furorem diuinæ literæ per serpentem voluminibus implicatum, & qui linguis micet ore trisulcis(ita enim describitur irritatus) expressere. Psal. 58. Furor eorum serpentini furoris instar, &c. Incomparabilis porrò est in angue furor, qui simul ac se læsum sentit, ita ve sanè furit, vt nunquam absistat, donec venenum intulerit, aut præ rabie exanimetur, vt ait Euthymius, Pierius. ¶ Quin & affectus indicia sunt etiam in serpentibus immitissimo animalium genere, Plinius. ¶ Serpentium oua aiunt iniecta igni matrem ad se etiam eminus odore allectam vocare. Id Funckius iurat se Lostorfij vidisse, cum ouum vnius in fornacem proiectum esset, mox matrem ipsam cum festinatione accessisse sibilantem (odore nimirũ percepto) & fornacem ingressam esse, licet astantibus ad eum quibusdã viris, à quibus partim baculis occisa est, partim igne læsa. Dubitari possit, an hoc per στοργὴν acciderit, an quod odore illecta fuerit. Nam & alioqui fertur, si serpens vratur, in sylua alicubi, alios etiam accedere, siue sibilo tantùm, siue etiam odore allectos. ¶ Canes, boues, sues, capræ, serpentes & bestiæ aliæ cum impendentem pestem, tum verò terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiunt: neq; tametsi ratione carent, ab eorum quæ sibi aut salutem, aut perniciem afferre queunt, intelligentia aberrant, Ælianus. Quinq; ante diebus quàm Helice funditus euerteretur, qui in ea erant mures, mustelæ, serpentes & verticillæ, cæteraq; eiusmodi ex eo loco exierunt. Idem.

Storge.

Serpentũ præsensio, pestis, famis, ruina, &c.

Sympathia cũ alijs animantibus.

Serpentium morsus non petit serpentes, Plinius, Textor. Sed iam serpentum maior concordia, scilicet, quàm hominum inter se, Iuuen. Sat. 15. Serpens cum vulpe amicè viuit: ambo enim cauernis gaudent, Aristot. Cum monachi quidam subinde ægrotarent, nec mali causam intelligere possent, audiuerunt tandem à rustico operario, qui catum monasterij cum serpente ludentem viderat. Non erat autẽ letale hoc venenũ, quia lætitia serpentis ex ludo veneni vim remittebat. Nec mirum, cum mures etiam cum serpentibus colludant. Pongettus. Mira referuntur de anguillis, quomodo à serpentibus audiantur & liberentur. Quidam monachus narrabat talem historiam: se cum puer esset voluisse anguillam magnam in quendam locum deferre: cum autem in quandam syluam venisset, anguillam sibilasse, ac statim aliquot serpentes sibilo excitatos accurrisse, se verò expauefactum fiscellam, in qua erat anguilla, deposuisse, ac inde aufugisse: cum verò mox reuerteretur, ac fiscellam denuo auferre vellet, anguillam non fuisse amplius repertam, cum tamen fiscella adhuc bene vincta & clausa esset. Hæc sæpe retulit nobis D. Rodolphus à Vuil monachus Capellensis: an sibilent tamen anguillæ, nescio, cum pisces muti sint: fortassis serpentes sibilantes tantùm audiuerat. Similes ferè siue historias siue fabellas multas audiui, Incertus. Fœniculum anguibus gratissimum, Plinius. Hedera serpentium frigori gratissima, vt mirum sit vllum honorem habitum ei, Idem. Hederam amant serpentes, Textor.

Antipathia cum homine.

Deus alloquens serpentem, postquam hominem seduxisset, inter alia dixit, Ponam inimicitias inter te & ipsam mulierem & inter semen tuum & semen eius: ipsum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum, Genes. 3. Hoc simpliciter significat, hostile semper fore dissidium humano generi cum serpentibus, quale hodiè cernitur. Fit enim arcano naturę sensu vt ab ipsis abhorreat homo. Proinde quòd quibusdam serpentes sunt in delicijs inter prodigia reputandũ est. Cæterum tale odium fore denunciat, vt sibi vltro citroq; molesti sint: serpentem hominibus infestum fore, & homines vicissim perdendis serpentibus fore intentos. Serpentum genus homini est inimicum. Est enim vetus inter illos & nos dissidium, & irreconciliabile, futurumq; donec meminerimus illius inauspicati pomi, Erasmus. ¶ Fauorabile verbum Isidorus de natura serpentum profert, quòd hominem nudum & dormientem nunquam lædant: idq; mihi in

pueritia

pueritia & adolescentia serpentibus sine læsione sæpissime congredienti contigit, Olaus Magnus. ¶ Ad primos ortus Euphratis quædam serpentes nascuntur hominibus externis, non item indigenis inimicissimæ, atque vsque eo infestæ, vt eos morte mulctent, Ælianus. In Syria angues circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati mordere, non sentiuntur malefícia, alijs cuiuscunque gentis infesti, auide & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos, Plinius. Quædam animalia innoxia indigenis, aduenas interimunt, sicut serpentes parui in Tirynthо, quos terra nasci proditur, Idem.

Quidam serpentes indigenis innoxij, externis verò infesti.

¶ Omnibus hominibus contra serpentes inest venenum, feruntq; ictas saliua vt feruentis aquæ contactum fugere. Quòd si in fauces penetrauerit, etiam mori, idq; maxime humani ieiuni oris, Idem. Ophilius scribit serpentes rumpi, si quis in hiatū earum expuat, Idem. Est vtiq; vt serpens, hominis quæ tacta saliuis, Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa, Lucretius. Animaduertendum est naturam ostendisse nobis ieiuni hominis sputo serpentem necari posse. Causam philosophi perscrutantur, aiuntq; fieri hoc ob magnam inter vtrumq; animam contrarietatem: Serpens siquidem frigida & sicca est corporatura, homo autem calida & humida: hinc alterum alterius visu tactuq; exhorrescere, humanoq; sputo tactum anguem æque fugere, ac si feruentem in aquam incidisset. Id si penetrarit in fauces, etiam extingui, Pierius. Serpentes saliua hominis interimit, Cælius Calcag. lib. I. epistolarum. ¶ Troglodytarum genus hominum, quod ex habitandi & viuendi ratione nomen duxit, serpentibus idcirco formidabile est, quod eas huiusmodi hominum natio exedit, ac in cibo consumit, Ælianus. ¶ Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu impositа venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, vt Agatharcides scribit, à Psyllo rege dicta, cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Mos verò liberos genitos protinus obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterium sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope internecione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse ijs vim naturalem eam, Plinius. Quorundam hominum tota corpora prosunt, vt ex his familijs quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos suctuq; modico. Quorum è genere sunt Psylli, Marsiq; & qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, ex qua familia legatus Exagon nomine, à consulibus Romæ in dolium serpentium coniectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ est, si modò adhuc durat, vernis temporibus, odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur, nō modò saliua, Idem. Agatharcides dicit, in Africa Psyllorum gentem esse, & nihil quidem ad viuendi rationem à reliquis hominibus differre, veruntamen cum alijs nationibus peregrinum eorum corpus comparatum admirationem habere: non enim venenatas bestias quæ vel ictu vel morsu venenum relinquunt, eis quippiam nocere posse, neque aut serpentis morsu, aut phalangiorum mortiferis vulneribus vt cæteros homines affici, &c. Ælianus. Sunt qui dicant, quod quemadmodum Psylli apud Cyrenaicam regionem naturalem quandam vim habent contra serpentes, sic et Teutyritæ contra crocodylos, Strabo. Psyllorum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas, Textor. Sicut contra serpentes Psyllis Marsisq; inter homines natura veneni repugnantiam dedit: sic apibus etiam, vt quamuis venena portantes oreq; fingentes ipsæ non moriantur, Plinius. Durat in Marsis etiamnū gens à filio Circes orta, quos esse domitores serpentium constat, Idem. Marsi populi in Italia vim habuerunt naturalem contra serpentes & venena, Textor. Iphiogenes, id est, anguigenas populos esse docet Strabo, qui ob familiaritatem quandam cum serpentibus eorum ictibus medebantur. Horum alios in Hellesponto, alios in Cypro insula habitasse testatur Plinius. Ad Parium genus hominum fuit quos Anguigenas vocauere, & cognationem quandam cum serpentibus habere crediderunt: quorum mares proditū est, serpentum morsibus fuisse remedio, si eos cōtinuo attigissent. Auctorem gentis heroem quendam tradidere ex serpente immutatum, vt est antiquitas fabulosa. Vis ea aliquandiu in gente mansit, quemadmodum in Calabria fama est de ijs qui ex progenie scilicet Pauli appellantur: nam & hos mederi serpentū morsibus affirmant, Æneas Syluius.

Saliua hominis serpentibus exitialis.

Troglodytæ serpentibus formidabiles.

De Psyllis Marsis & alijs populis quorum vis naturalis serpentibus inimica.

¶ Terra serpentem homine percusso non amplius recipit, pœnasq; etiam inertium nomine exigit, Plinius. Iam porrò serpentem, quæ hominem interfecerit, Indi (permultis in hanc rem testibus Libycis & Ægyptijs Thebarum incolis vtentes) dicunt, idcirco subterraneā latebram (quia terra suis ipsa sedibus eam non amplius recipiat, atq; quasi gremio suo in exilium eijciat) ingredi nequiri: sed postea errare, vagari, & pluribus iactatam miserijs, æstiuo & hyberno sub dio ærumnosum omne ætatis tempus degere: neq; amplius à coniugibus adiri, neq; ab ijs quos ex se procreauerit, parentem agnosci. Ergo pœnas, diuina prouidentia vindice, etiam rationis expertia, ob cædes hominum factas, dependunt, Ælianus.

Serpentem homicidam exulare.

Antipathia cũ animantibus. Accipitre. Aquila.

¶ Accipitres serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt: nec enim ipsos serpens vllaue alia mala bestia latere potest, Ælianus. ¶ Aquilam ferunt vbicunque viderit ex alto serpentem magno mox stridore oppressum laniare, & postquam extracta de visceribus venena decerpserit, adhuc (forte, suctu) faucium deuorare, & virus quod inerat extinguere, veneno calore decocto, Incertus. Aristoteles videtur dicere vulturẽ cum dracone pugnare, quod non est verum, sed neque aquila omnis cum dracone pugnat. Sed quoddam aquilæ genus est paruum quod venatur serpentem quendam, qui draco generali vocabulo nominatur. Aquila etiam cum tyro (vipera) & dracone pugnat pro animalibus quæ aliquando venantur, dum altera alteri prædam auferre conatur, Hæc Albertus.

Vtq; volans altè raptum cum vulua draconem
Fert aquila, implicuitq; pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq; horret squammis, & sibilat ore,
Arduus, insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis. Vergilius 11. Æneid.

Ælianus lib. 7. de animalibus cap. 37. recitat historiam elegantem de aquila à serpente tantumnon superata atq; ab homine seruata. Decem, inquit, & sex viri frumentum in area perticis excutientes in maximis solis ardoribus, cùm ardentissimè sitirent, vnum ex suis, vt aquam de proximo hauriret fonte, miserunt: Is messoriam falcem in manibus habebat, & in humeris situlam gestabat. Vbi verò ad fontem venit, offendit Aquilam quam strictissimè cauteq; serpente circumplicatam, iam iam proximam vt strangularetur. In eam enim Aquila inuolauerat: veruntamen nõ compos voti & insidiarum in ea ipsa expugnanda euaserat, neq; pullis escam attulerat: sed spiris illius ceu laqueis circumuenta, vicina erat ad pereundum non ad perdendum. Agricola vt vidit serpentẽ falce dissecuit, & vinculis Aquilam vnde effugere non poterat, exoluit, quomodo autẽ Aquila liberatori suo gratiam retulerit dictum est in lib. de auibus in Aquila. Aquilæ & ciconiæ nunquam nidos construunt, quin lapides illis imponant: aquila aëtiten, ciconia lychniten dictum: propterea quòd facẽ adhibent, vt oua fætum producant, & serpentes nidis nõ appropinquent, Philostratus in vita Apollonij. In regni Morfili montibus serpentes magni in maxima versantur multitudine, quibus vescuntur aquilæ albæ, Paulus Venetus.

Araneo.

¶ Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub vmbra arboris suæ, tantaq; vi morsu cerebrum apprehendit, vt stridens subinde, ac vertigine rotata ne filum quidem desuper pendentis rumpere adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est, Plinius. Araneus homini domesticum est animal, exitiale verò serpenti, adeo vt forte conspicatus sub arbore serpentem apricantem, filo se libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, vt serpens dolore rotans sese in gyrum, tandem emoriatur, Erasmus in dialogo de Amicitia.

Basilisco. Buteone. Bufone. Cato.

¶ Serpentes alios Basiliscus solo sibilo interimit. ¶ Angui hostis est Buteo, Aristot. ¶ Bufones à serpentibus deuorari aiunt. Addunt superstitiosiores ab illis inde venenum quæri, Scaliger. Catus serpentes etiam & bufones interficit, sed non comedit: & læditur veneno, nisi aquam statim super bibat, Albertus.

Canceris.

¶ Nihil æque aduersari serpentibus quàm cancros, suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in cancro, torqueri serpentes (Thrasillus author est) Plinius. Ad paludem quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum, qui vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppositam ripam exeant, cancrorum qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrent: itaq; conquiescunt, atq; à transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, & pœnarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturę dono paludis ripas cancri incolerent, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolę perijssent. Ælian.

Ceruo.

¶ Elephantorum anima serpentes extrahit: ceruorum item vrit, Plinius. Et alibi. Ceruis est cum serpente pugna, inuestigant cauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Serpentes hauriunt & spiritu narium extrahũt de latebris cauernarum, Solinus. Oportet eos qui ceruos venantur æstatis tempus cauere, quod videlicet eo tẽpore viperis ac serpentibus cerui vescantur, atq; ideò siticulosi sint, Simeon Sethi. Serpentibus exitio esse ceruos nemo ignorat, vt siquæ sunt, extractas cauernis mandentes, nec verò ipsi spirantesq; tantum aduersantur, sed membratim quoque, Plinius. Serpentes à ceruis capiuntur, Plutarchus. Oribasius hoc modo semen ab vtero attrahi scribit, quo serpentes à naribus cerui. Mirifico quodam munere naturæ ceruus serpentem funditus vincit, neque enim ipsum, tametsi hostis in latebram abditus, effugere potest. Etenim ille naribus suis in serpentis cauernam incumbens, vehementissime inspirat, & spiritu suo quasi amatorio quodam alliciens, extrahit, inuitumq; profert, ac nimirum procumbentem illam mandere ingreditur: quod hyeme facere maxime solet, Ælianus. Huius rei ratio agitatur in lib. 1. historiæ animalium, in historia cerui: nempe quomodo ceruus narium spiritu attrahat serpentes: quo in loco cum Æliano non esse sentiendum dicit Gesnerus, qui videtur hanc vim philtro comparasse, ac si ita à cerui spiritu traheretur serpens, vt à magnete ferrum, à

succino

succino paleæ. Oribasio verò potius astipulandũ, qui eam vim confert cum ratione qua attrahitur semen à matrice, ita vt serpens attrahatur à ceruo, non emittente eoque implente latibulum, sed potius aerem latibuli quantũ potest exhauriente, vt respiratione suctu eo euacuato serpens sequatur, non aliter quàm vinum aut alius liquor canali immisso, & aere extracto. Vide plura ibidem. Qui Geoponica Græca collegit, lib. 19. cap. 5. Xenophontem testem adducit, quod ceruus spiritu suo serpentem ceu vertigine affectam ad se adducat & rapiat attrahendo, cerui & ζόρκες deuorant serpentes, Nicander. Grammatici Græci ἔλαφον, id est ceruum etiam inde appellari volunt, quasi ἔλοφον, διὰ τὸ ἕλκειν τοὺς ὄφεις καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῶν μυκτήρων, quoniam serpentes naribus trahat & occidat: vel, ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, hoc est à serpentibus abigendis. Nam cum latent serpentes, cornu saxo affricat, vnde odor excitatur eiusmodi, vt serpentes etiam è latibulis exigantur, Etymologus & Varinus. Mutuo inter se odio (vt Oppianus docet interprete Gyllio) omne serpentium ceruorumque genus flagrat inexpiabili, serpentem ceruus longè lateque inquirens, tandem in illius vestigia, longis flexionibus apparentia, iucundè peruenit, naribusque ad cauernam admotis, ad pugnam pugnare nolentem ipsum attrahit. Serpens extracta, in altum tollit collum, & crepitu dentium horribilis est, & acerba sibila anhelat: contrà ceruus ridenti similis e vestigio inaniter pugnantem, & cerui collum & crura circumplicantem, in sexcenta frusta lacerat. In Libycis finibus magna vis serpentum, ceruum (cum solus humi stratus iacet) vndique inuadit, & in eius pellem dentes configit, neque cerui vlla pars est, quæ non serpentibus circunfusa sit: aliæ caput mordicus premunt, aliæ collum & pectus, ventremque distrahunt, aliæ item vtrinque circum latera versantes instant, nonnulli crura, aliæ dorsum depascuntur, aliæ ex inguinibus pendent hostiliter infixæ. Hic omnibus doloribus refertus, primum fugere tentat, & rugit, & quoquouersum se versat, sed magna turba circunsessus, non potest elabi, sed tamen ore dilaniat infinitam & bellicosam gentem, & cornibus insequitur. Illæ verò nihil remittunt, sed etiam ceruinis dentibus demorsæ, audacter incumbunt. Is aliàs dentibus dissecat, aliàs pedibus perdit, ac serpentum per terram permultus sanguis diffluit, eorumque membra semicomesta ad terram abiecta palpitant, aliæ laceratæ in latera magno dentium robore inhærescunt, & sola capita à reliquo corpore abscissa cerui pellem adhuc pertinaciter retinent. Quum autem ceruus se ita affectum sentit, diuino quodam naturæ munere fluuium inquirit, vnde cancellos corripiens, medicinam sibi facit, confestimque ferarum reliquiæ ex eius pelle excidunt, cicatrices autem obducuntur. Hucusque Gyllius ex Oppiano. Etymologus & Varinus tradunt ceruos *Cur cerui serpentes deuorẽt* esu serpentum φυσικῶς καθαίρεσθαι, id est naturaliter purgari. Vermes in ventre ceruorum (vt in Hippiatricis Græcis legimus cap. 42.) innascuntur, et ruminantibus ijs ad fauces ascendunt, inhærentque. Ceruus ita affectus loco non manet, sed circumcurrit: inuenit autem remedium: nam serpentibus deuoratis curatur. Plinius de ceruo narrat, quod cum sentit se grauari senectute, spiritu per nares è cauernis serpentes extrahit, &c. Et hoc ego verum esse non puto, Albertus. Ego ceruos in senectute tantum serpentibus vesci, neque apud Plinium neque alium authorem idoneum legisse memini. Cum se in infirmos sensere, spiritu narium serpentes è cauernis extrahunt, ac superata veneni pernicie, illorum pabulo reparantur, Isidorus. Ceruus senio grauis, ex crescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit, mox hausto æstuat veneno: vnde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo poto pilos & cornua deponit, Glossa in Psal. 41. cuius initium est: Quemadmodum desiderat ceruus fontes aquarum, &c. Vincentius Belluacensis à ceruis serpentes edi scribit, vt caligini medeantur oculorum. Et alius quidam author obscurus, quem physiologum vocant: Ceruus (inquit) sicubi serpentem esse cognouerit, aquam ore haustam in cauum effundit, mox spiritu suo serpentes extractos pedibus conculcans interimit. Ceruorum autem duo sunt genera: vnum quod extracti spiritu serpentis collum vtrinque calcans, ita enectum vorat: quo deinde veneno intumescens, aquas petit & euomit. Interim verò dum tumet, pilos mutat & cornua abijcit. Alterum genus inuentum serpentem occidit, & à victoria statim ad montana pascua se recipit, Hæc ille.

¶ Alexander Myndius dolore & molestia cibi inopia, à chamæleonte ad hunc modum ser *Antipathia cũ Chamæleonte.* pentem affici ait: mordicus scilicet illum bene latam festucam & validam tenentem, sub eaque perinde se vt sub clypeo versantem contra hostem serpentem venire: serpentem verò quia festucæ latitudinem circumplecti non possit, Chamæleontem dentibus configere non posse: itaque hunc ab ipsa confici exedique nequire: membra enim vt illius reliqua serpens mordeat, non tamen ea in ipsius carnem penetrare potest, tanta nimirum pellis firmitate & robore existit, nihil vt prorsus serpentis morsus sentiat, Ælianus. Democritus scribit Chamæleontis cauda serpentes sopori, Plinius. ¶ Ciconiæ in Thessalia maximè immunes sunt, quod serpentes insectantur, So *Cum Ciconia.* linus. Ex libro de naturis rerum, Ciconiæ serpentium exitio tantus est honor in Thessalia, vt capitale fuerit occidisse ciconiam, sicut & hominem. Multifariè nanque serpentibus insidiatur, eosque comedit, & alia venenata, nec tamen moritur. Serpente ciconia pullos nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta, Iuuenalis. Ciconiæ bellum assiduè cum serpentibus est, Pierius. Serpentes & ciconiæ sæpe se mutuum perimunt. Serpentes enim ciconiæ collum sæpe implicant, & ita eã strangulant, ciconiæ caput serpentis rostro tenentur. Et aliquando sic reperiuntur, Incertus.

In Italia (vt fertur) cum serpens quidam ad nidum prorepens ciconiarum pullos deuorasset, & alteram deinde sequentis anni fœturam similiter perdidisset, ciconiæ tertio demum anno reuersæ nouam quandam auem & prius non visam (quæ breuior quidem ciconijs erat, sed rostrum magnum & acutum ensis instar à capite exerebat) secum adduxere, indicata nimirum ei fœtus calamitate sui, suis pollicitationibus vllis siue verbis, vt opem ferret, inuitatam. Auis hæc nondum absoluto ciconiarum fœtu, cõiuncta eis non erat: pullis verò iam exclusis, cùm parentes ad comparandum pullis auiq́ꝫ custodi victum longius auolarent, ipsa nidum non deseruit, vt serpenti obsisteret. Serpens igitur paulò post progressus è latibulo, pullos aggreditur, & licet ab aue custode rostro impeteretur, non statim recessit, sed erectus corpore, caudæq́ꝫ innitens, se opponebat: Et secundò iam ictus, spiris inuoluere custodem frustra moliebatur, vtcunq́ꝫ plurimis se flexibus insinuaret: nam facile euadebat auis in sublime se recipiens. Sic dum ille perdere, hæc seruare pullos annituntur, plurimis tandem ille vulneribus confossus iacuit: at non impune: auem enim in conflictu dentibus venenatis adeò læsit, vt omnes ei pennæ defluerent, Oppian. in Ixeuticis.

Cum dorcade. ¶ Δορκὰς (id est caprea) captat serpẽtes, Plin. Cerui & ζόρκες, id est, dorcades deuorant serpentes, Nicander.

Cum Elephãte. ¶ Elephantorũ anima serpentes extrahit: ceruorum item vrit, Plinius. ¶ Æthiopes asserunt, reperiri apud se serpentes tanta magnitudine, vt non solum boues ac tauros, cæteraq́ꝫ eiusdem molis animantia, sed elephantes quoque occisos vorent. Nam cum illis cõgressi, primùm cauda pedes illorũ multis nexibus complicant, ita vt nequeant moueri: deinde in caput assurgentes oculisq́ꝫ tanquam fulgure incensis, elephantorum visum obumbrantes, ad terram deiectos comedunt, Diod. Siculus. Hæc pertinent propriè ad historiam Draconum, quorum perpetua est pugna aduersus Elephantos.

Cum Erinaceo seu Echino. ¶ Serpens & herinaceus (vt Oppianus refert libro de Piscatione secundo) mutuo inter se odio flagrant. Quamobrem si in latibulis occurrant, echinus mox in orbem se contrahit, vt præter spinas nihil emineat, irruens verò in eum serpens & spiris implicans, frustra mordet: & quo arctius illum circumuoluta premit, eò magis ipsa se aculeis infigit, & vulnerat: quibus vtcunque afflicta, non remittit tamen, donec emoriatur: aliàs quidẽ simul ambo pari casu intereunt: aliàs echinus euadens, serpentis immortui corpus aut carnes adhuc aculeis infixas gestat.

Cum gallinaceo genere. ¶ Gallinaceus fortis esto, vt attollentem minas serpentem vel aliud noxium animal interficiat, Columella. Edimus aliquando gallinas, in quarum ingluuie serpentes reperti fuissent, Rondeletius. Gallinam ferunt eo die quo ouum pepererit, à serpente lædi non posse, & tunc carnem quoque eius à serpente morsis remedio esse, Albertus. Qui serpentum canisúe dente aliquando læsi fuerunt, eorum superuentus gallinarum incubitus, pecorũ fœtus abortu vitiant, Plinius. Circa caueas gallinarũ incendendum est cornu, ne serpens accedat, Crescentiensis.

Hirundine. ¶ Hirundines à serpente conficiuntur, Oppianus. Coluber aliquando hirundinis nidum inuadit, vt pullos eius deuoret: ea (parens) primum auolat lugubriter canens: cum verò pullos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se voluit, donec ab eodem hoste conficiatur, Oppianus lib. 5. de piscibus.

Ibide. ¶ Pugnant Ibides nigræ cum serpentibus, Herodotus. Ibis Ægyptijs vtilissima est ad serpentes ac locustas bruchosq́ꝫ delendos, Diodorus. Ibis apud Ægyptos sacra est, & amabilis & innocua, ideò quòd nidulis suis ad cibum suggerens oua serpentium, efficit vt rarescant mortiferæ pestes assumptæ, & ipsos etiam serpentes deuorat, Ammianus Marcellinus. Ibis inimica serpentibus, Simocatus. Ibis serpentum populatur oua, & pennatorum anguiũ examina ab Arabicis paludibus Ægyptum volatu petentia occurrens perdit, Solinus Ælianus. Serpentes omnes timere Ibidis pennas tradunt Ægyptij, Ælianus. Quilibet serpens Ibidis pennã nec intueri timet, si attigerit, obtorpescit: si comederit ventre dirupto moritur, Philes. Ibidis pennæ serpentibus aduersantur, Simocatus. Non mouebitur serpens penna Ibidis ipsi iniecta, Zoroaster in Geoponicis, & Florentinus Democritum citans authorem.

Cum Ichneumone. ¶ Ichneumones serpentes quoslibet in cibo appetunt, Bellonius. Vim debilem, & qui aliorum auxilio egeat significantes Ægyptij, ichneumonem pingunt: hic enim si anguem inimicum videat, non statim aggreditur, sed prius vocatis alijs ex sua specie: sic firmior præsidio, angui fit obuiam. Orus in Hieroglyph. 2. 31.

Cum Leone. ¶ Leo veneno serpentis occiditur. Eximia leonis pulchritudo per comantes ceruicis toros excutitur, cum subitò à serpente os pectore (tenus) attollitur: itaq́ꝫ coluber ceruum fugit, sed leonem interficit, Ambrosius.

Cum Lacerta. ¶ Lacerta Ophiomachus à Græcis dicitur quod cum serpentibus pugnet, Calepinus. Lacerta animal est natura & homini amicum, & serpentibus inimicum. Erasmus qui eodem loco, nempe dialogo de Amicitia narrat quandam historiam de pugna lacertę cum serpente. Quodam, inquit, die vidi prægrandem lacertam & viridem in ostio caui decertantẽ cum serpente. Primùm mirabamur quid esset rei: nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonebat in antro esse hostem. Paulò post venit ad nos lacerta velut ostendens sua vulnera, vt remedium flagitans, seq́ꝫ tantum non tangi patiebatur: Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. Idem eodem in loco scribit, Lacertam vbi sensit serpentem insidiari homini, circumcursare per collum & faciem hominis, nec finem facere donec pruritu scalptuq́ꝫ vnguium excitetur, ac ita ab hoste sibi caueat.

¶ Locusta

¶ Locusta cum serpente pugnat, Aristoteles 9.6. de histor. anim. Locusta Græcè ἀκρὶς est: Niphus dubitat an hoc in loco ἰκτὶς potius legendum sit, quanquam in suo codice ἀσπὶς habeatur. Ego verò ἀκρὶς, id est, locusta rectè legi puto, quũ sciam ophiomachum genus quoddam locustæ esse ab impugnandis serpentibus nominatũ. ¶ Serpentem cùm locusta impugnat, collum eius prehendit, quod complures viderunt, Aristoteles. Locustæ serpentem, cùm libuit, necant, singulæ, faucibus eius apprehensis mordicus, Plinius & Olaus magnus. ¶ Serpens mustelæ aduersarius est, quòd eadem in domo versantur. Victus enim ex eisdem appetatur necesse est, Aristot. Serpentem impugnat mustela, eum præcipuè qui mures venatur, videlicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur. Idem. In terra serpentes persequitur mustela, Plinius. Mustela visa est frequenter cum serpente pugnare, Perottus. Mustela quoties dimicatura cum serpente est, rutam comedit: odor etenim eius herbæ infestus serpentibus est, Aristoteles. Perniciosa belua mustela est, perniciosa etiam serpens. Nam mustela cum serpente pugnatura, primum quidem rutam edit, deinde fidenti animo ad pugnam tanquam armis tecta procedit: Causa est rutæ odor serpentibus infestus, Ælianus, Gale. Muribus vescitur, & serpentes eisdem vescentes impugnat: quos cùm vicerit, deuorat, & postea rutam comedit pro antidoto veneni, Albertus & Isidorus. ¶ Ophiomachus auis est dimicans in serpentes, vnde accepit nomen, Io. Rauisius Textor. Non memini tamen apud vllum veterem scriptorem probatum Ophiomachum pro aue sumi, sed potius vel pro lacerto, vel pro locusta, vel etiam pro Ichneumone. Hesychio Ὀφιομάχος est ἰχνεύμων, & ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτερά. Pro quo apud Suidam habetur Ὀφιομάχης, εἶδος ἀκρίδος μὴ ἔχον πτερά. Id est, genus locustę non habens alas. Mentio huius etiam fit Leuit. 11. καὶ τὸν ἀττάκην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ τὸν ὀφιομάχην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ τὴν ἀκρίδα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ. ¶ Pauo clamore suo serpentes deterret, & omnia animalia venenata depellit, nec de facili prope habitare audent, vbi vox illius frequenter auditur, Aut. de natura rerum. ¶ Serpens brumali sydere infirmior etiam à soricibus infestatur: quo argumento ante hyemem parat circa se, quibus vescantur illi & parcant, Cæl. Rhodig. ¶ Sui serpens aduersatur quia deuoratur ab ea, Aristoteles. ¶ Testudines cum serpentibus pugnaturæ cunila bubula se muniunt, Plinius. ¶ Ex volucribus in auxilio contra serpentes primum vultur est. Annotandum quoque, minus virium esse nigris. Pennarum ex his nidore, si vrantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumque ac regum ira, Plinius. ¶ Opimatum dicunt naturæ scrutatores, præcipuè Alber. lib. 26. de animal. vermem venenosum, qui cum serpente non viribus, sed audacia & astutia pugnat, atque eum adhærendo gutturi ipsius, mordendoque sine intermissione vincit: vnde etiam auelli haud poterit, donec eum interficiat. Idem facit vermis qui dicitur secundum Albert. spoliator colubri. Olaus magnus.

Cum locusta. *Cum mustela.* *Cum Ophiomacho aue.* *Cum pauone.* *Cum soricibus.* *Cum sue.* *Cum testitudine.* *Cum vulture.*

¶ Ebusi terra serpentes fugat, Colubraria parit, ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus, Plin. Balearis & Ebusitana serpentes necat, Idem. Ebusos omnium animalium quæ nocent, adeò expers, vt nec ea quidem quæ de agrestibus mitia fiunt, aut generet, aut si inuecta sunt, sustineat. Contrà est Colubraria, cuius meminisse succurrit, quòd cum scateat multo ac malefico genere serpentum, & sit ideò inhabitabilis, tamen ingressis eam, intra id spatium, quod Ebusitana humo circumsignauerunt, sine pernicie tuta est, ijsdem illis serpentibus qui solent obuios appetere, aspectum eius pulueris, aliudue, quod verius, procul & cum pauore fugientibus, Pomponius Mela. ¶ In Creta nullos esse serpentes, lupos, &c. testantur Aristoteles & Plinius & Solinus. Theophrastum audio dicentem, Cretam lupis & serpentibus infestissimam esse, Ælianus. Idem scribit in Creta nullam maleficam bestiam neque gigni, neque aliunde deportatam viuere, quod quidem ipsum si quis vult experiri, venenatum animal quodpiam foris assumit, quod primum vt hanc terram attigit, statim perit. Itaque circulatores qui venantur in Africa serpentes, talia machinantur, ad mouendam hominum admirationem eas mansuefactas circumgestant, & simul ipsis terrę Africę quantum satis sit ad earũ vsum comportant, quod ipsum prouident, ne serpentes pereant, ob eamque causam cum ad hanc insulam peruenerunt, non prius feras bestias exponunt, quàm terram peregrinam, quam secum portant, substrauerint: ex quo fit, vt multitudinem imperitam congregent, atque stupidam detineant, & tametsi eæ quidem sese incitant, non loco tamen se mouent, neque ex domestico & vernaculo puluere excedunt. Sin in externum & hosticum solum egrediantur, è vita quoque exeunt, Hæc Ælianus. Bellonius tamen lib. 1. singularium testatur se in Creta tres serpentium species reperisse, quorum prima Ophis, altera Ochendra (id est Echidna, vipera) tertia Tephloti (id est, Typhlinus seu Cæcilia) à rusticis vocabatur. Hoc quidem ipse confirmat, quod antiquitus ferebatur nullum animal venenosum in Creta reperiri. Siquidem & hos serpentes non esse venenosos existimat, sicut experientia comperit. Cùm enim persequeretur vnum ex ijs qui Ophis dicuntur, lapidem, sub quo delitescebat serpens, mouens, ab eo morsus est in manu ad sanguinem vsque, nec tamen vllum aliud incommodum quam cicatricem exiguam ex illo morsu retulit. ¶ Sardinia absque serpentibus est, sed solifugam habet, Solinus capit. 10. ¶ Britannica salutaris est contra serpentes, Plinius. Caret Britannia serpentibus, tribus ex

De quibusdam terris serpentibus infestissimis. *Ebusos.* *Creta.* *Sardinia.* *Britannia.*

caufis, nam pauci poſſunt generari ob frigus immenſum: quia verò optimè colitur, qui geniti ſunt exterminantur. Cùm autem ſemel illis vacua fuerit, non potuerunt aliunde aduenire, prohibente mari cum inſula ſit, Cardanus de ſubtil. Iulius verò Scaliger irridet & refutat has rationes, nec immeritò, cum & loca ſint multò frigidiora & cultiora, quæ ſerpentes etiam magna copia producunt. Ac videtur potius id loci naturæ tribuendum, ſicut de ſuperioribus dictum eſt.

Hybernia. ¶ Referunt Angli in Hybernia etiam nullum venenatum animal inueniri, ſi ſerpentes nauibus adferantur ſtatim mori. Item ſi terra ex Hybernia allata, ſerpentibus inijciatur, ſtatim extingui.

Antipathia ſerpentum cum plantis quibuſdam. *Fraxino.* ¶ Fraxini tanta vis eſt contrà ſerpentes, vt ne matutinas quidem, occidentéſue vmbras quàm ſunt longiſſimæ, ſerpens arboris eius attingant, adeò ipſam procul fugiat. Experti prodimus, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quam in fraxinum fugere ſerpentem, Plinius. Terra Aquilonaris vbi fraxinea arbore abundat venenatis his beſtijs caret, quòd & Plinius teſtatur, Olaus Magnus. *Smilo.* Callimachus etiam canit in terra Trachinia arborem nomine Smilum naſci, ad quam appropinquantes, & eam contingentes ſerpentes, pereunt, Aelianus. *Quercu.* Democritus ait ſerpentem mori quernis folijs iniectis, Conſtant. in Geopon. *Onochilo.* Eſt & alia, (ſcilicet Onochilos) huic ſimilis flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem vſus. Traduntque commanducata ea ſi inſpuatur mori ſerpentem, Plinius. *Nepeta, Agno.* Permultam ſerpentium fugam Nepeta & Agnos faciunt & longè lateque expellunt. In Athenienſium Theſmophorijs Atticæ mulieres Agni folijs cubilia ſubſternunt, quòd ſerpentibus ſit infeſta, & quòd exiſtimetur ab appetitione Veneris prohibere, vnde nomen traxiſſe videtur. *Libanotide.* Herba etiam Libanotis nuncupata ſerpentibus formidabilis eſt, Aelianus. *Helenio.* Ægyptij tradunt Polydamnam vxorem Thorridis regis Ægyptij miſerantem Helenam in Pharum eam expoſuiſſe, & donauiſſe herbam ſerpentibus illic abundantibus aduerſariam: cuius ſenſus (vt ferunt) quàm primum perceptus eſt à ſerpentibus, illi paſſim in terram ſe abdiderunt: Helena verò herbã plantauit, quæ cum comprehendiſſet, ſuo tempore ſemen ſerpentibus inimicum protulit, & Helenium, vt harum rerum periti aſſerunt, appellata eſt, & in Pharo prouenit, Idem. *Ruta.* Ruta præſertim Libyca ſerpentibus aduerſatur. ἔστι γὰρ ξηροτάτη, καὶ λειποψυχεῖν εὐθὺς τοὺς ὄφεις ποιεῖ· ὥσπερ κραιπάλην τινὰ καὶ σκοτοδινίας ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς ξηρότητος τοῖς ὄφεσι παρεχομένη, id eſt, Eſt enim ſicciſſima, ac propterea facit vt ſerpentes ſtatim animo deficiant, quòd quaſi crapulam quandam & vertiginem ſiccitatis ſuę exceſſu ſerpentibus inferat, Simocatus. Serpentibus infeſtus eſt odor rutæ: propterea muſtela ſerpentem impugnatura rutam comedit, Ariſtoteles & Plinius. *Allio.* Ruſtici vaſa lactis in agro poſita allio circumlinunt, ne ſerpentes irrepant. Is odor enim deterret ſerpentes, Eraſmus. *Trifolio.* Serpentes in trifolio nunquam ſpectantur. Serpentes nunquam in trifolio aſpici ſcio, Ardoynus li. 1. Plinius. Obſeruatum eſt ſerpentes, & quibus venenum adeſt, in trifolio non habitare latereúe, quòd herba illis exitio ſit, vt illi cæteris. Ob id commodè in locis calidioribus ſeritur, Cardanus. Dracontea pernecat ſerpentes, Arnoldus. *Anchuſa.* Serpentes necat Anchuſa Onocheles, Dioſcor. *Selene.* Selene herba in Apæſanto monte naſcitur, cuius ſpuma illiti paſtores, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἑρπετῶν ἀδικοῦνται, id eſt, nullam à ſerpentibus iniuriam patiuntur, Plutarchus in Inacho flu. *Abſynthio. Artemiſia. Abrotono.* Si abſynthium, aut artemiſiam, aut abrotonum, circa ipſam habitationem plantaueris, eam quidem haud inuadent ſerpentes, Florentinus. *Flore vitium.* Serpens nullus in vitibus inuenitur, quo tempore florent: abhorrent enim odorem illum, Ariſtoteles. *Cappari.* Capparis interficit ſerpentes & vermes in inteſtinis, Auicenna. *Betonica.* Serpentes incluſæ circulo betonicæ herbæ nequeunt exire, quin ſeſe interimunt flagellando, Plin. *Galbano.* Galbanum ſerpentes oleo & ſpondylio miſto tactu necat, Idem. *Therionarca.* Therionarca alia quàm magica, & in noſtro orbe naſcitur, fruticoſa, folijs ſubuiridibus, flore roſeo: ſerpentes necat, Idem. *Hyperdixi.* Arborem quandam in Aſiæ partibus dicunt hyperdixim, quod contra dexteram ſonat, vocatam, cuius dulciſſimo fructu columbæ delectantur. Sunt autem ibi ſerpentes columbis infeſti: ſed arboris odorem & vmbram ſuſtinere non valentes, qui cum columbis inſidiantur, columbæ in arbore quærunt refugium & paſtum inueniunt, Albertus & Kiranides. ¶ Si quis ſalem Ammoniacum in ore liquefecerit, deinde expuerit in os ſerpentis, morietur, Raſis.

E.

Quomodo capiantur ſerpentes. Serpentum coria Amazonibus tegumentorum bellicorum vſum præſtabant, Pierius. ¶ Si fictilia vaſa ſalſuginoſa intra terram circa domum condantur, in ea quidem omnes reptiles beſtiæ inſilient: quas tu poſtea, quàm tutiſſimè obturans vaſa combures, Florent. in Geoponicis. Si vnum duntaxat ſerpentem habeas, foramen profundum in ſylua facito, prunam indito inijcitoque ſerpentem: ille mox vehementer igne cruciatus, cùm egredi nequeat, ſibilabit: tum alij ſerpentes, qui ad ſibilum accelerauerint, eodem illapſi peribunt. Serpentes capiunt agyrtæ quidam, vt audio, baculo quodam fiſſo, vt fiſſura quaſi forcipe iuxta caput apprehendatur, & in vas aliquod transferatur, Incertus. Serpentem ſi arundine contingas, à prima plaga non ſe commouet, torporeque conſtricta quieſcit: ſin iterum ac tertio plagam inflixeris, colligit ac confirmat ſeſe, Aelianus. Serpens ſi ſemel calamo percutiatur, interit. Si iterum, confirmatur, Cæl. Rhodig. Serpentes pennis vulturum ſuffitis eliciuntur ex cauis ſuis, Aelianus. Aegre extrahuntur ſerpentes præterquam læua manu, Plinius & Textor. Serpentem ſubintrantem cauernam

ſuam,

suam, si sinistra quidē manu quis apprehenderit cauda, facilè eū extrahet: sin verò dextra, idem non poterit. Nō enim cedit trahenti, sed elabitur fugiens, aut certè abrumpitur, Const. in Geop. Huc libet adijcere historiam quandam quæ est apud Diodorum Siculum & apud Gyllium, de ratione qua captus est serpens ingens, qui ad Ptolomæum Ægyptij regem deductus est. Venatores, inquit, quidam regia munerum magnificentia incitati, communiter constituerunt viuam quampiam ingentem serpentem Alexandriam ad Ptolomæum in conspectum adducere: quorum consilium etsi multis difficultatibus affici videbatur, tamen bene atq; feliciter euenit: serpens enim longitudine triginta cubitorum secundū aquam stabulabatur, quæ cùm aliàs in orbem complicata & humi strata iaceret immobilis, in alias tamen animantes ad aquam venientes repentino impetu inuadebat, atq; ore ad cædem imminente nonnullas comprehendebat, alias cauda circumplicatas exsorbebat. Cùm autem eam longinquā venatores spectassent, & laqueis & catenis capi posse arbitrati essent: primū firmo animo & magna confidentia perrexerunt ad eam ire, deinde cum ad ipsam appropinquantes inspexerunt igneum oculorū fulgorem, squammarum asperitatem, strepitum quem faciebat dum mouebatur ingentē, dentes ex ore eminentes, horridum & trucem aspectum, exalbuerunt timore, simul & timide & pedetentim in illius caudam iniecerunt vincula, ad quorū contactum fera bestia magnis editis sibilis sese retorquēs, eum qui sibi propinquior esset vnum deuorauit, alium fugientem, & iam longinquum cauda exceptum interfecit: cæteri metu perculsi, fuga salutē adepti sunt. Veruntamen haud quaquam omiserunt inire nouam aliam huiuscemodi bestiæ capiendæ rationē: quòd sanè commodi spes, quæ ex illius comprehensione ostendebatur, metum vinceret. Cùm itaq; non vi, sed dolosa machinatione eam attentandā censuissent, primo robustis funibus rete beluæ capax confecerunt, pòst verò obseruato serpentis cubili atq; egressu regressuq; notato, simul & capto tempore, cum soleret exire, vt multa animalium cæde facta sese expleret, cauernæ aditū terra & lapidibus exaggeratis obstruxerunt: Deinde bestiæ à faciendis rapinis reuertenti iaculatores & funditores, tum equitum magnus numerus, tum tubicines, vt clamore tubarum ea obstreperetur, omnes se se quidem ostenderunt, sed certè aliorum exemplo ad cauendum periti, nulli accedere propius ausi fuerunt. Vbi verò se hac tanta multitudine circumfusam vidit, excelso capite, & horribili sibilo ingentem terrorem minitabatur: at enim & coniectione telorum eminus, & equorū conspectu, & latrantium canum multitudine, tum tubarum sono perterrita, ad soliti latibuli aditum sese impulit: quem posteaquam obstructum inuenit, non tantopere sęua extitit, imò verò consilij inops, armorum equorumq; strepitu, & tubarum sono obstupefacta, in rete incidit: ac vbi se irretitam sensit, non modò horribilem sibilum edebat, sed etiam dentibus rete lacerabat. Verum cùm eius robur multa verberatione fregissent, & dentes contriuissent, iam ad resistendū remollescentem & illaqueatam, Alexandriam ad regem adduxerunt. Hęc enim paulatim subducto cibo ita de viribus remiserat, vt ex immani feritate ad mansuetudinem traducta, singulari admiratione spectatores afficeret. Ptolemæus venatoribus persoluto pręmio, & dimenso alens cibo serpentem, externis ad se venientibus, mirificum spectaculum præbebat. ¶ Serpens, canis, simia & gallus gallinaceus, culeo parricidæ in mare præcipitando simul inseruntur. Vt enim simia homo non est, attamen videtur, sic qui proprium occiderit patrem. Serpens insidijs anteit, inimicissimus humano generi nō secus ac parricida. Canes omnes odisse videntur, solumq; hoc animal nulli penitus parcit, neq; proprio generi. Gallus insons huius culpæ, forsan ob gentis similitudinem adijcitur, quam maximè Romani oderunt, vel quod superbissimus sit. Præcipitatur in mare, velut omni indignus elemento, & cuius societate aër, terra aquaq; inficerentur: ob id culeo insuitur virgis sanguineis prius verberatus, Cardanus.

De ingenti serpente capto ad Ptolemæum adducto

F.

Troglodytæ Æthiopes serpentibus lacertisq; & alijs id genus reptilibus vescuntur, Herodotus lib. 4. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus, victus serpentium carnes, stridorq; non vox, Plinius. Troglodytarum genus hominum quod ex habitandi & viuendi ratione nomen duxit, serpentibus idcirco formidabile est, quòd eas huiusmodi hominum natio exest, ac conficit, Aelianus. Troglodytæ serpentibus vescuntur, Mela. ¶ Candæi serpentibus vesci assueti, Plinius. Introrsus Candæi, quos Ophiophagos vocant, serpentibus vesci assueti, Idem. Pars Arabum, quibus asper est victus, angues edunt: nulla illis vel animi vel corporis cura, ac propterea Ὀφιοφάγοι nominantur, Solinus. Ophiophagi serpentibus vescuntur, Mela. ¶ In India atq; Æthiopia non solum innoxij serpentes multi, sed etiam esculenti, Scaliger. Serpentes magnos & innocuos insula in Oceano versus meridiem ab Iambolo reperta producit, quorum carnes miræ dulcedinis eduntur, Io. Boëmus. In Macino prouincia Asiatica serpentes assos pro delicijs haberi scribit Nicolaus Venetus, Æn. Sylu. in Asia. In prouincia Manzi vel India superiore serpentes maximi habentur, qui capti comeduntur inter summas delicias, Odoricus de foro Iulij. Paulus Venetus ait in prouincia Caraiam serpentum maximorum carnes vendi in cibum. Libenter enim, inquit, vescuntur ea homines. Serpentes apud Indos quosdam occidentales in delicijs haberi scribit Pet. Martyr Oceanæ decadis primæ lib. 3. & 5. quos popularibus comedere minus licet, quàm apud nos pauones aut phasianos, Iuanas illos serpentes vocant. Lau-

Populi serpentibus vescentes

Serpentes esculenti.

tiores dicuntur esse dapes illorum, quàm aut pauonis aut phasiani, vel perdicis apud nos, sed si aliter quàm vno modo condiantur, vti pauones & phasiani, nisi lardo inuoluti verubus assentur, saporem perdunt. Euisceratas à iugulo ad inguina, lotasq; ac detersas diligenter, & in gyrum posteà in modum anguis dormientis in se recepti insinuatas, in ollam sui tantum capacem, paulisper aquæ cum pipere insulari superiniecto comprimunt, tenuiter igne ex quodam ligno odorato minimè fumoso supposito. Ex abdomine sic stillato ius efficitur, vt aiunt, nectarium, nullumq; esse epularum genus ouis ipsarum serpentum par ferunt, quæ per se & lenius coquuntur. Sic coctæ & recentes suauissimæ, & seruatæ per aliquot dies iucundissimæ sunt. Huc vsq; Pet. Martyr. ¶ Inueniuntur hodie quidam qui serpentes abscissis primum capite & cauda comedunt, Greuinus. Quodam tempore serpentum multitudo apud Lacones emergens, sequentem portendit famem, quæ tanta extitit, vt Spartani ipsi annonæ caritate serpentes illos in cibum commutauerint, Io. Rauisius Textor.

G.

Remedia quæ ex serpentibus percipi queunt

Constat contra omnium serpentum ictus quamuis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eosq; qui aliquando viperæ iecur coctæ hauserint, nunquam feriri à serpente: Neq; anguis venenatus est, nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur & ideò Æsculapio dicatur, Plinius. Ad leprosi curationem sumatur serpens niger excoriatus, & sepeliatur donec in eo fiat vermis, & extrahatur cum vermibus suis & exiccetur, & detur in potu illi, super quem superfluuit lepra ex eo tribus diebus, omni die pōdus ʒ.i. cum syrupo de melle, Auicenna. Edisse angues medios abscissis vtrinq; extremis artubus aduersus strumas prodest, Plinius. Anguis editur contra strumam, Celsus. Silentio præteriri non debet quod à quibusdā memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicut & elephantiasi, viperarum & serpentium vsu mirificè adiuuari, Ioh. Tagautius Instit. Chirurg. lib. 1. ¶ Serpentis oculum dextrum adalligatū contra epiphoras prodesse aiunt, si serpens viua dimittatur, Plinius. ¶ Anguinum cor si mordeatur aut alligetur efficax habetur dentium doloribus medendis, Idem. ¶ Si quis gustarit serpentis iecur, non amplius ab vlla serpente læditur, Idem. ¶ In prouincia Caraiam maximi sunt serpentes, quorum interfectorum fel extrahunt regionis illius incolę, quod magno vendunt pretio: nam est medicinale: vnde qui à rabido cane læsus fuerit, si vel modicum, quantum est pondus vnius denarij, de illo biberit statim sanatur. Et mulier in partu laborans si vel tantillum de hoc felle gustauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficū anus sustinuerit, & locum illum secretum hoc perunxerit felle, post paucos dies à morbo liberatur, Paulus Venetus, lib. 2. cap. 40. ¶ Serpentis semen remedijs ad suffocationem vterorum adhibetur ab Hippocrate. ¶ Ad strumas & duritięs: serpentem mortuam & coniectam in ollam nouam, & gypso probe oblitam, conijce in caminum vt comburatur: dein cinerem eius misceto cum æquali fœnugræci portione, melleq; Attico exceptum, probeq; confectum illinito, Nic. Myrepsus. Ad strumas valet anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. Cinerem etiam bibisse in nouo fictili crematorum prodest: efficacius multo inter duas orbitas occisorum, Plinius. Serpentis cum sale in olla exustæ cinis, cum rosaceo in contrariam aurem infusus dentium doloribus medetur, Idem. Ad morphœam vnguentum, ℞. cineris serpentis combusti in olla noua & bene cooperta ℥ ij. litargirij, galbani, ammoniaci, oppoponacis, dissolutorum in aceto aā. ʒ v. bulliant vsq; ad aceti consumptionem & coletur, tunc adde terebentinæ ℥ iij. thuris, masticis, sarcocollæ aā. ℥. iij croci ʒ. ij. ducendo cum spatila, donec infrigidetur. Valet etiam puluis serpentis combusti ad fistulas, Olaus Mag. ¶ Ad strumas valet anguinus adeps mixtus oleo, Plinius. Anguium adeps ærugini mistus, ruptas oculorum partes sanat, Idem, cui consentit poëta cum ait: *Anguibus ereptos adipes ærugine misce, Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.* Sterilitatem ob partus vexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus, Plinius. Quum mulier genituram suscipere nō poterit, necesse est membranam superexcreuisse in osculo vterorum: oportet igitur æruginem æris, & fel tauri, & serpentis adipē simul miscere, & cum lana, &c. subditium facere, Hippocrates in lib. de sterilibus. Serpentis adeps ex Thermis sulphuratis Cameriaco vicinis huc ad nos mittitur, & magno venit, duodecim assibus nostris ad vncias singulas, & interdum carius. Emplastro Vigonis Chirurgi ad tophos, & morbi Gallici cęcos cruciatus immiscent: vtuntur & ad elephanticorum tubercula minuenda, cutemq; læuigandam & attenuandam, Ex epistola cuiusdam ad Gesnerum. Anguis nigri adeps additur vnctionibus morbi Gallici apud Mattheol. Pinguedinem serpentis aliqui addunt locis vbi pili renasci debent. ¶ Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant, Plinius. ¶ Oleum de serpentibus conferens ad impetiginem & mollificationem stomachi. Sumantur olei Sisamini kist. iij. & ponantur in vase figuli, & ponantur in eo de serpentibus nigris (fortè carbonarijs, de quibus agemus in Myagro) à v. vsq; ad x. & stringatur caput vasis, vt decoquantur lento igne, donec in decoctione dissoluantur, & auferantur ab igne, & dimittantur, donec infrigidentur, & aperiatur caput eius, & caueatur à vapore eius: quare dimittatur donec infrigidetur, & respiret, & auferatur

Ex oculo. *Corde.* *Iecur.* *Felle.* *Semine.* *Cinere.* *Puluere.* *Adipe.* *Suffitu.* *Oleo.*

feratur ab eo vapor,& ponatur in vase, & administretur in epithemate quum ipsum est necessarium cum penna inunctum, Auicenna li.5.tract.10. Oleum ex serpentibus decoctis cum floribus herbæ paralysis fit, colligendo quod supernatat: podagricus feliciter eo inunctus fuit, Michael Alysius.

Præparatio serpentis. Recipe serpentem montanum, nigrum dorsum habentem,& album ventrem,& abscinde caudam vsq; ad locum vbi solet stercorare, deme caput in latitudine quatuor digitorum, residuum accipe & exprime sanguinem in aliquo vase, & conserua in vitro diligenter, postea excoria ad modum anguillæ, incipiendo à parte superiori & grossiori, & pellem pone super lignum & sicca, postea scinde per medium & conserua diligenter omnia prædicta. Carnes autem laua & pone in olla,& decoque in duabus partibus vini,& posteaquam bene coctum fuerit, condias brodium cum bonis speciebus & sic comedatur. Si vis assare, assa, non tamen amburendo, sed assa vt possit puluerizari,& puluis manducetur in cibo propter horrorem serpentis: talis enim comestus, ab omni lepra futura præseruat,& præsentem pellit, iuuentutem & bonum colorem super omnes medicinas conseruat,& ab omni canitie custodit, oculos clarificat, à morbo caduco futuro præseruat. Caput purgat ab omni infirmitate graui, morbos & scabies & infirmitates similes supradicto modo comestus expellit, & omni homini in quocunque statu sit expedit, vt serpentem, quocunque tempore habere possit, comedat. Veruntamen solum serpens supradictus videlicet, alios nequaquam tangas, etiam comestus à surditate liberat. Item capita & caudas serpentum minutim incidas,& cum mica panis, vel auena, pullos vel anseres pascas, hi comesti cooperiunt lepram, & turpitudinem è corpore humano tollunt. Pellem autem exiccatam à parte interiori pone supra dentem,& dolorem mitigat, maximè ex causa calida. Item pellis eadem cum sputo lauata ex parte caudæ & supra apostema posita, & noli me tangere, citò frangit dolorem, mitigat, lenius putrescere facit & quasi nullam cicatricem dimittit: & mulieri in partu laboranti ligata super ventrem eam statim parere facit. Item pellis comesta & cocta idem facit quod serpens. Sanguis autem eius plus valet balsamo, & labia linita ex eo facit rubicunda: facies ex eo linita nullam maculam recipit, pulchram & rubicundam facit. Omnem scabiem corporis tollit,& fœtorem in dentibus & gingiuis, si eo inunxeris. Aruina serpentis omnem rubedinem, maculam,& infirmitates oculorum citò sanat, inuncta super palpebris oculos supra modum clarificat. Item pone eos in ollam vitreatã & imple eam butyro Maij, & tunc cooperi cum pasta (id est farina subacta) ita quod nõ euaporet per mediũ foramen missum à parte anteriori,& tunc ollam pone ad ignem, decoquito quasi per dimidium diem, pòstea butyrum cola per pannum,& quod remanet contunde in mortario, & iterum cola, & commisce similiter, post dimitte in frigidam, & tunc reserua in pixidibus argenteis vel aureis, quod non exhalet, & quanto magis antiquatur, tanto melius & ad 40. annos etiam melius efficitur. De isto vnguento infirmus patiens guttam (id est podagram) vel paralysim, in quocunq; loco vngat ad ignem frequenter, euadet absque dubio,& maximè de gutta. Hæc omnia desumpta sunt ex scripto cuiusdam innominati.

Quomodo præparandi serpentes ad medicinam.

Ceruus serpentium cibo intestinorum teredines pellit, Hippocr. Serpentium esu cerui lumbricos ab intestinis suis expellunt, Absyrtus. Hierocles medicamento cuidam ad stranguriam equi permiscet stercus lacertæ, στέαρ ἑρπετοῦ, id est, adipem serpentis (vt interpretor) sanguinem columbæ,&c. Equo pulsiuo dantur carnes & decoctio serpentum, Laur. Rusius. Serpentis adeps,&c. sanat pulmunculum vlcus malignum in dorso equi ex compressione, Idem. Serpentis vnguentum, id est, ex pinguedine eius collectum dum frusta serpentis in veru assantur, valde commendatur ad fistulas in equorum vngulis, Idem. Ad scabiem equorum: Anguem discindito, eiusq; adipem capiens ligno equi vngularum oras inungito, Galenus,& Rusius. Mutationem pennarũ in accipitre accelerant in cibo datæ, sanguisugæ, mures viui, lacerta viridis combusta carni alicui asperfa, pisciculi minuti fluuiatiles triti. Item serpens varius, qui inter alios minus habet veneni, & Germanicè huf vocatur (fortè anguis) hunc cum tritico coque, ex quo tritico & viru serpentis gallinam ciba & pota: & illius gallinæ carnibus refectus accipiter & pennas deponit,& morbum si quem habet expellet, Albertus.

Remedia quæ conferunt alijs animantibus.

Remedia ex senecta anguium.

Anguium membrana siue senectus vernatione eorum exuta, si affricetur oculis, claritatem facit, Plinius. Ad sugillata in oculis tollenda anguium senectam cum aqua marina tritam illine, Galenus. Senecta anguis si oculi confricentur singulo mane, negant omnino corripi hebetudine visus aut suffusione, Cardanus. Anguis senectã admiscent in oculares compositiones, Dioscor. ¶ Anguis senecta cocta in vino, auxilium est in aurium dolore si infundatur, Idem. Ad aurium dolores anguis senectam cum calicibus papaueris coquito & infundito, Archigenes apud Galen. κατ. τόπ. lib.3. Senectus serpentium feruente testa vsta instillatur auribus, rosaceo admixto contra omnia quidem vitia efficax, sed contra graueolentiam præcipuè, aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, vt aliqui putant, Plin. Ad grauitatem aurium cum senecta serpentium & aceto quidam includunt lanas, ante aqua calida collutas, Idem. Fel

testudinum cum vernatione anguium aceto admixto, vnicè purulentis auribus prodest: Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumq; carnium testudinis succum, addita æquè vernatione anguium: sed diu in vino testudinem excoquunt, Idem. ¶ Ad aurium omnia vitia, coque corium serpentis in oleo & impone, Theoph. Cum felle vitulino & aceto pari mensura serpentis senectus, id est exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ insertum, maximę vtilitatis esse creditur, si prius feruenti aqua de spongia aurem foueris, Marcellus. Ad auditus grauitatem, senectam anguium aceto tritam instillato, Apollon. κ.τόπ. ¶ Serpentium senectam in aceto feruefactam aliqui dentium dolores curare scripserunt, Galenus. Senectus anguium in vino decocta, in dentium dolore auxilio est, si colluatur, Dioscor. Cæterùm in maximis dentium doloribus summè facit hoc: Anguis senectam exurito & cum oleo ad mellis solidi spissitudinem redigito, ac dentem præpurgatum ex eo integito, omniaq; circumsita oblinito, itemq; cauernis indito. Aut senectam anguis non vstam dentibus apprimito & excident, Archigenes. Anguinæ vernationis membrana cum oleo tedæq; resina calefacta, & auri alterutri infusa, dolori dentium medetur, adijciunt aliqui thus & rosaceum, eadem cauis indita, vt sine molestia cadant præstat. Plinius. Anguis membranam vel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt, Idem. ¶ Phthiriasen à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet, Idem. ¶ Ad colicam: spolium serpentis in vase æneo frigens cum oleo, quousque comburatur vel in carbonem vertatur, dissolue ipsum in illo oleo, & vnge ex eo cum tuo digito, Galenus eup. 2. Senectus anguium dysentericis & tenasmis in stanneo vase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cum stanno illinitur, Plinius. Senectus anguis cum oleo rosaceo decocta in vase stanneo, atque illita ventri, si tamen illic non sit exulceratio, tenesmo remedio est, Marcellus. Serpentis exuuiæ cum rosaceo decoquuntur in vase stanneo, & postea tritæ ventri cœliaci vtiliter illinuntur, Idem. Anguis senectam vulsis commendat idem Marcellus, si licio ijs alligetur. Serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet, Plinius. ¶ Ad internas & externas eminentias expertum, vt sua sponte decidant. Serpentis senectam scissam vt formam magni numismatis habeat, conijce in caricas, vt æger clàm ieiunus comedat, & post tres horas miraberis huius facultatem, Myrepsus. Sedis vitijs efficacissima est senecta serpentis ex aceto si rhagades sint, Plinius. ¶ Canis rabidi morsui prodest imposita membrana siue senectus anguium vernatione exuta, cum cancro masculo trita, Idem. ¶ Anguium senectus adalligata lumbis, faciliores partus facit protinus à puerperio remouenda, Idem. Fiat suffitus ex spolio serpentis, opopan. myrra, galbano, castoreo, sulfure citrino, rubea, stercore columbino vel accipitris. Si hæc omnia vel quædam eorum terantur, & cum felle vaccino conficiantur, & fumus inde per embotũ in vuluam recipiatur, fœtum viuum siue mortuum educit, Arnoldus in breuiario. Contra abortum: Puluis spolij serpentis, dosi drachmæ sumptus valet. Author additionis ad breuiarium Arnoldi. ¶ Verrucas sanat membrana senectutis anguium, Plinius. Senectam serpentis combure, & vnge: facit enim nasci pilos, Galen. eup. 2. Cicatrices ad colorem reducit vernatio anguium ex vino decocta, Plinius. Sed vt minus verum ita magis mirum crematam senectam, dum luna plena luminibus in prima Arietis parte fuerit, cineremq; collectum si inspergatur capiti, somnia terribilia mouere. Si ex eo cum aqua diluto facies lauetur terribilem videri: si sub lingua teneatur sapientem & eloquentem: si sub planta pedis, gratiosum coram principibus ac magistratu, Cardanus lib. de subtil. Spolium serpentis pulueriza cum igne, cùm luna fuerit in augmento in primo gradu arietis, & talis puluis si ponatur super mensam in scutella lignea vel metallina, si inest venenum, dispergetur, puluis manebit, & si leprosus vtitur eo in cibarijs non augmentabitur lepra. Idem puluis in vulnus proiectus infra tertium curat, Incertus. ¶ Anguina pelle, & sale, & farre cum serpillo contritis vno die, deiectisq; cum vino in fauces boum vua maturescente, toto anno eos valere quidam scripserunt, Plinius. Ad boum salubritatem nonnulli pellem serpentis obtritam cum vino miscent, Columella. Si pomus florem non continet vrinam veterem cum pari mensura aquæ temperabis, & ter per annum in radicibus infundes, vni arbori amphora ingesta sufficiet: vel corio anguis inuolues, Palladius. Vidi, inquit Galenus, capras lingentes tamarisci frondes & inueni eas sine splene: quasdam verò vidi lingentes serpentes pelle deposita, & post albescentes minus senescere. Serapion in lib. de simplici medicina.

CAPITIS SEPTIMI DE SERPENTE PARS II.

I. De ratione effugandorum serpentum. II. De serpentum veneno & morsu. III. Methodus curandi eos qui ab ijs vel venenati vel morsi fuerint.

De suffitibus serpentes expellentibus.

Ad hoc caput multa reuocanda sunt eorum, quæ de anthipathia supra dicta sunt. Galbanum, cerui cornu, caprinas vngulas & lilij radicem ad abigendas serpentes suffito, Galenus eup. 3. Serpentes propè omni austeritate fugantur, & nocentes spiritus innocentia fumi graueolentis exagitat. Vramus galbanum, vel cerui cornua, radices lilij, capræ vngulas. Hoc genere monstra

re monstra noxa prohibentur, Palladius. Propter serpentes qui plerunque sub præsepibus latent, cedrum vel galbanum vel mulieris capillos, aut ceruina cornua frequenter vramus, Idem. Ad effugandum venenosa animalia vniuersaliter: fiant suffumigationes sicut fumus ligni granati, quoniam ipse effugat venenosa. Et similiter radix lilij. Et virgæ granati sunt mirabiles in hoc. Et similiter galbanum. Et cornua & vngulæ, quæ finduntur, vt bouis. Et vngulæ quæ non finduntur, vt equi, & pili. Et serapinum, & assa, & folia lauri & grana eius. Et calamenthum, & secha. Et stramentum cum eis: & similiter nasturtium, & similiter cinis ligni pini, & propriè cum galbano, si fiat suffumigium ex opio, & nigella, & galbano, & cornu ceruino, & sulfure & cornibus capræ, Auicenna. De illis, quæ fugant serpentes ex suffumigationibus sunt cornua cerui, & radix lilij, & pyrethrum & sulfur, Idem. Suffitiones præseruantes, quæ incensæ vapore suo venenatas bestias abigunt. Viticis folia, bitumen, castorium, melanthium, cornu ceruinum aut caprinum, nasturtium, cardamomum, galbanum, propolis, peucedanum, panax, opopanax, conyza, cupressi aut cedri ramenta oleo imbuta, gagates lapis, sagapenum, polium, canchryos radix, filix, baccæ lauri, & similia graueolentia. Quum enim venenata animalia omnia angustos habeant meatus, quàm celerrimè replentur, & ab huiusmodi odoribus obturantur & suffocantur. Archigenes autem vngulæ caprarum & pili, inquit, suffitu fugant bestias venenosas. Procul enim per ipsorum odorem relegantur. Stratonis suffumigium: Galbani, radicis canchryos, cornu cerui, melanthij, cuiusque vnciam vnam. Omnia terito, & in pastillos cum aceto redigito, atque vbi vti velis, oleo madefacito, ac incensa per mediam domum suffito, aut in ipsum ferarum latibulum per infundibulum vaporem immittito. Aliud suffimentum, Scorpios deturbans & omne reptile ex ædibus exigens: Galbani, sandarachæ, butyri, adipis caprini, æquales omnium partes in pilulas redigito, & vt dictum est, suffito. Probè facit & pyrethrū cum sulfure suffitum. Mirificè item Betonices suffimentum facit. Hactenus Aetius lib. 13. Suffitus rectè excitantur ex cornu ceruino, caprarum vngulis pilisue, lapide gagate, bitumine, bdellio, galbano, cupressi aut cedri rasura, melanthio, peucedano, viticis folijs, nepita, sagapeno, castorio, cachryos radice, cunila, aut ex reliquis grauiter olentibus aliquo, Ægineta.

Ceruinique graui cornu nidore fugabis:
Et sic cùm accendens gagatæ quandoque lapillum,
Quem consumentis non exedit impetus ignis:
Multifidam filicem crepitantibus inijce flammis,
Aut imas viridis libanotidos accipe fibras,
Tantundemque acris nasturci: his iunge duobus
Aequali capreæ iam iactum pondere cornu,
Aut exiccantem nares cerebrumque nigellam,
Interdum sulphur, fœdum quandoque bitumen,
Vt sumpta æquali pendantur singula parte.
Præterea graueolens candentibus indita prunis
Galbana, & ignitum faciens vrtica dolorem,
Dentatisque cedrum maxillis sectile lignum,
Omnibus inuisum serpentibus efflat odorem. Nicander in Theriacis.

Serpentes abiges qui adsunt, ex lilij radice, aut cornu ceruino, aut denique caprillis vnguibus suffimentum molitus. In summa verò vniuersas serpentes bestias explodes, si cyrenaicum succum, melanthium, galbanum, cornu ceruinum, hyssopum, sulfur, peucedanum, pyrethrum, caprarumque vngues conterens atque permiscens, ea omnia optimè leuigaueris, infundens illis acetum acerrimum, ac denique spherulas conficiens exiguas, eas in fumum redegeris. Reptilia siquidem exterminantur, vel sigillatim eorum singulis fumigantibus, Constant. ex Florentino in Geoponicis. Florentinus confirmat illic nunquam accessurum serpentem vbi adeps ceruina, aut radix centauri, aut gagates lapis, aut dictamnus herba, & aquilę aut milui fimus, mixta cum styrace in suffimentum fuerint adhibita: Ea quippe reptilia abigere, Idem. Cauendum ne pulli gallinarum à serpentibus afflentur, quorum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos: id vitatur sæpius incenso cornu ceruino, vel galbano, vel muliebri capillo; quorum omnium ferè nidoribus prædicta pestis submouetur, Columella.

Vis & mirificos cautus perdiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem vras, aut atri uulturis alam,
Vel nepetam aut frondem rigidæ stirpemque myricæ. Qu. Serenus.

¶ Capilli mulieris si vrantur, odore serpentes fugantur, Plinius. Vt exitiosis serpentibus tecta liberentur, muliebres capillos aut ceruina sæpius vre cornua, quorum odor maximè non patitur stabulis prędictam pestem consistere, Columella. ¶ Venenata omnia accenso asini pulmone fugere tradunt, Plinius. ¶ Caprarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt, Idem. Alij capræ occisæ carnem recentem hædorum pilo suffiunt, eodemque nidore fugant serpentes, Idem. ¶ Cornus ceruini odore fugantur, Plinius, Aelianus, Palladius, Rasis. Singulare

abigendis serpentibus odor adusto ceruino cornu, Plinius. Si quis cerui cornua in pulueres excidat, posteaq́ excisos in ignem pulueres conjiciat, fumus inde nascens vndiq́ serpentes ne illius quidem nidorem sustinentes, fugat, Gyllius ex Aeliano. Cerui cornu suffiti nidore serpentes fugantur, Dioscor. Circa caueas pullorum incendendum cornu ceruinum, ne qua serpens accedat, quarum bestiarum ex odore solent interire, Varro. Ad effugandos serpentes: cornu ceruinum combure vbi fuerint serpentes, & fugabuntur, Sextus. Serpentes fugiunt odorem cornu cerui, si inde & vngue domus suffumigetur, Albertus. Cornu cerui facto incensu plurima insectorum pars fugiunt, Aristoteles. Medullam ceruinam incensam tecum habe, cum eadem suffumiga locum in quo es, & effugat serpentes, Sextus. Sanguine ceruino si vnà vrantur dracontium & cunilago & anchusa lentisci ligno, contrahi serpentes dicunt. Dissipari deinde si sanguine detracto adjciatur pyrethrum, Plinius. ¶ Creditur Chameleontis felle ignibus instillato serpentes fugari, Idem. ¶ Stercus crocodili (scilicet terrestris) aiunt per infundibulum suffitum, feras venenosas ex latibulis suis exigere, Aetius. Hyænæ adipe accenso serpentes fugari dicunt magi, Idem. Tauri cornu combures eo loco vbi serpentes fuerint, & statim fugient, Sextus. ¶ Ex volucribus in auxilio contra serpentes primum vultur est. Annotatum quoque minus virium esse nigris. Pennarum ex his nidore, si vrantur, fugari eas dicunt, Plinius. Vulturis pennas si comburas fugabis serpentes, Sextus. ¶ Fluuius est, nomine Pontus, in Medica & Pæonica regione, vt Aristoteles prodidit, in quo lapis inuenitur, cuius suffitu serpentes pelluntur, ac si quis aqua perfuderit, incendio conflagrat: sin ardentem flabello incendere velis, restinguitur, atque eius suffimentum odorem sulfure tetriorem emittit, in quod quidem ipsum etiam Nicander consentit, Aelianus.

Vel tu Threicium flamma succende lapillum,
Qui licet irriguus mersus tamen ardet in vndis,
Expressaq́, statim restinguitur vnctus oliua,
Hanc quem fluctisoni mittunt de littore Ponti,
Qui, rude vulgus, ibi vescentes carne magistri
Pascendi pecoris sua post armenta sequuntur. **Nicander.**

¶ Abrotonum serpentes substratu & nidore fugat, Dioscorid. Aron cum crematur, serpentes nidore fugat, Plinius. Summa Balsami probatio est vt lac coagulet. Syncerum si vratur fugat nidore serpentes, Plinius. Bitumen serpentes nidore fugat accensum, Idem. Σὺ δὲ ὄζεις καλαμίνθης ὄφεως ἐλαστικῦ, Aristoph. Nidore enim serpentes fugat calamintha. Cedri scobe serpentes fugari certum est, Plinius.

Disce & odoratum stabulis accendere cedrum,
Galbaneoq́, agitare graues nidore chelydros. Virg. Georg. 3.

Ebuli quoque fumo fugantur serpentes, Plinius. Gagates fugat serpentes, Idem. Gith ex Græcis, alij melanthium, alij melaspermon vocant: incenso serpentes fugari reperio, Idem. Iuniperus vel maior vel minor accensa serpentes fugat, Idem. Lysimachiæ herbæ odorem fugiunt serpentes, Textor. Nasturtij semen vstum serpentes fugare tradit, Sextius, Plin. Nepeta quoq́ vires contra serpentes habet: Fumum ex ea nidoremq́ fugiunt, Idem. Serpentes abiges ex Peucedano suffimentum molitus, Democritus & Florentinus. Sabæi styracem vrunt ad serpentes fugandas, in odoriferis syluis frequentissimas, Plinius. Serpentes, si vratur ruta, nidorem fugiunt, Idem.

De substratis serpentes effugantibus.

Cautela mirabilis à venenosis animalibus: quando sternitur in circuitu dormitorij sisimbrium, & sceha iterum, & assa iterum, & laurus, est mirabilis in hoc, Auicenna. Iuxta vias & in domibus ab omni venenato animali præseruant substrata: abrotonum, conyza, dictamnum, vitex, echion, calaminthe, solanum, hastula regia, saluia, peucedanum, hypericum, polium, sampsucus, gentiana, origanus, ruta syluestris, serpillum, laurus, pulegium, cupressi aut cedri coma, aut ramenta, cardamomum, lysimachion, melanthium, bitumen: his addatur & gagates lapis, Aetius. Torum substernere ex hastula regia, nepita, vitice, pulegio, polio, cunila, bubula abrotono, expedit. At si toto huiusmodi toro vti non datur, stratis saltem imponenda sunt, Paul. Ægin.

Tunc iuxta virides sinuosi vorticis alueos,
Amnicolam nepetam per obesas collige ripas.
Aut tibi casta salix, pulchro quæ flore renidet,
Præbeat instrata securum fronde grabatum.
Sic quoq́, montanum polium, cuius graue spirans
Horret odor, nomenq́, suum quæ debet echidnæ
Herba, & ab Euxina quæ fertur origanus vrbe,
Quæcunq́, illarum decerpitur obuia, prodest.
Quin etiam multo per aprica cacumina flore
Ridens abrotonus, pecoriq́, ingrata petitum
Pabula serpillum, molli quod pascitur horto.
Præstat item exiguam circumlustrare conyzam,

Viticeasq́

Viticeasq́, comas, & spinosas anagyros:
Sic & punicea sectis ex arbore ramis,
Regalisq́, amplis licet hastæ frondibus vti.
Accipe item innocuo medicantem frigore strumum,
Atque inuisa pigris Scyra prima æstate bubulcis.
Hac ratione etiam densi coma pinastelli, &c. Nicander in Theriacis.

¶ Pelles eiusdem animalis (id est cerui) substratæ securos præstant à serpentũ metu somnos, Plin. In ceruina pelle si iacuerit, nullus ad hominem serpens accedet, Sextus, Serenus. Dicunt quidem ei qui facit sibi stratum ex corio leopardorum non approximat serpens, & similiter, si ex eis facit sibi coopertorium. hoc autem manauit, in cuius sermone non est fiducia, Auicenna. ¶ Feras & serpentes fugat absynthium substratum, Dioscorides. Si absynthium aut artemisiam, aut abrotonum, circa ipsam habitationem plantaueris, eam quidem haud inuadent serpentes, Constan. in Geopo. Abrotonum serpentes & substratu & nidore fugat, Dioscorid. Heraclij communis vsus serpentes fugare, Plin. Hibisci folia serpentes abigunt, Idem. Nepetam substernere in metu obdormituris vtile est, Idem. Permultam serpentium fugam Nepeta & Agnos faciunt, & longe lateq́ expellunt. In Atheniensium Thesmophorijs Atticæ mulieres Agni folijs cubilia substernunt, quòd serpẽtibus sit infesta, & quòd existimetur ab appetitione veneris prohibere, vnde nomen traxisse videtur. Herba etiam Libanotis nuncupata serpentibus formidabilis est, Aelianus. Origani generum communis vsus serpentes fugare, Plin. Polium contra serpentes substernitur vel portatur, Idem. Punicæ ramulum ferunt bestias venenatas & serpentes arcere, & propterea in stramentis & stragulis, &c. deponendum esse censent, Africanus in Geo. Serpentes fugant rutæ viridis folia, Dioscorid. Serpentes silerem fugiunt, baculumq́ rustici ex eo gerunt, Plin. Venenata fugantia, vitex, dictamnus, Dioscor. ¶ Aspersio loci ex aqua in qua solutum est sal ammoniacum, est ex eis à quo fugiunt serpentes, Auicenna.

Ceruina medulla, præter cæteras, serpentes inuncta fugat, Dioscor. Serpentes fugiunt ceruino elephantinoq́ adipe perunctos, Idem. Medulla cerui perunctos seuoq́ cerui aut hinuli fugiunt serpentes, Plin. Adeps elephantis, cum ex eo fit linimentum, fugat venenosa, Auicenna. Elephanti adeps contra venenata valet. Nam si quis eo inungatur, eiúsue suffimento expietur, hæc ab illo aufugiunt longissimè, Aelianus. Erucis quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à venenatis bestijs feriri negantur, Dioscorid. Nicander, Serenus. Leonis adeps calidior est adipibus omnium animalium, & perunctus eo fugat omne animal, etiam serpentes, Albertus. Adipe leonis perunctos bestiæ fugiunt, Plin. Leonis sanguine si quis corpus linierit ab omnibus bestijs erit tutus, Sextus. Aiunt à serpentibus non feriri leporis coagulo perunctos, Plin. ¶ Nicander inter inunctiones præseruantes à morsibus serpentum numerat primo loco fructum seu baccas cedri, tritas & inunctas. Item conyzam cum peucedano & saluia & oleo admixto. Cunilaginis tribus folijs ex oleo peruncto homine, fugari serpentes aiunt, Plin. Tarentinus ei qui perfusus fuerit succo dracontiæ herbæ, ait non accessurum serpentem: neq́ eis etiam, qui raphani semine aut succo sese inungentes fricuerint, Constan. in Geop. Sunt qui perungant corpus è semine iuniperi in serpentium metu, Plinius. Laserem tritam cum conyza & peucedano & saluia coniungit, Nicander in Theriacis. Malua agrestis eandem vim habet, Idem. Succo baccarum lauri perunctos fugiunt venenata omnia, Plinius. Succum radiculæ seu raphani, perunctis eo manibus diligenter, facere vt tutus tractare posit serpentes, traditũ est: vel enim timent mordere, odorem acredinis sentientes, vel ipso etiam exanimantur, Cardanus. Contra serpentes ex oleo perungi saluia prodest, Plin. Vitis nigræ succus ex radice elicitus & illitus serpentes fugat, Plinius. Labula (anabula) id est genus tithymalli maioris, cuius lac expellit serpentes, Synon. ¶ Nicander in theriacis postquam simplicia quæ ad feras venenosas abigendas faciunt enumerauit, medicamenta quædam quæ illita ad homines à morsu serpentum præseruandos faciunt componit. Et primùm pastillos ad hunc modum format. Accipe duos ramulos abrotoni, nasturtij pondus vnius oboli, seminis dauci, quantum manu comprehendi potest: omnibus in mortario cum oleo vel cerui medulla contusis, pastillos finge, quos cum vsus necessitas incidit, rursus tere & inunge. Ad eundem effectum præstantissimum vnguentum, deinde eodem in loco describit. Duos serpentes accipe (viperas intellige) cum libidini indulgent, hoc est, sub finem Veris: præterea medullæ cerui drachmas triginta, vnguenti rosati vncias triginta sex, olei oliuarum crudi tantundem mixti cum ceræ nouem vncijs. Serpentes autem bulliant eò vsq́ dum caro ossibus separetur, quæ auferre oportet, quia venenosa sunt. Hactenus ex Nicandro. Qui tutiores esse volunt, ijs conuenit etiam ceratum corpori oblinere liquidius, ex cera, rosaceo, galbano modico, scobe ceruini cornu exigua, vel etiam æthiopico cumino, &c. Aetius.

De illitis serpentes effugantibus.

Cerui dentem gestans à serpentibus tutus erit, Serenus. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, Plinius. Cerui coagulum si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens, Idem. Mirè valere tradunt contra omnia venena & animalia venenata, ossicula quæ in ceruorum corde inueniuntur, Alex. Bened. Habentes dauci syluestris radicem, feriri à serpentibus negantur: aut qui ante gustauerit non lædi, Plinius. Dracunculum habentem serpentes fugiunt, Idem.

De gestatis serpentes effugantibus.

Onochilon (quam alij anchuſan vocant, alij onochelin) habentes à ſerpentibus feriri negantur, Idem. Tarentinus, ei qui perfuſus fuerit ſucco dracontiæ herbæ, ait non acceſſurum ſerpentem: neq; eis etiam qui raphani ſemine aut ſucco ſeſe inungentes fricuerint, imò ne illis quidem qui ea tantum ſecũ detulerint, Conſtant. in Geop. Gagates præter qualitates alias manifeſtas, hanc etiam peculiariter habet, vt (ſiquidem Oribaſio credimus) is qui ſecum fert, nec ſerpentes nec venena vereri debeat, Greuinus. Staphilini aut vt alij vocant paſtinacæ erraticę radicem geſtantes feriri à ſerpentibus negantur, aut qui ante guſtauerint non lædi, Plinius. Vulturis cor habentes, aiunt tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarũ, latronumq; & regũ ira, Plin. Si iecur exectũ tardo de vulture portes, Serenus agens de rebus ſerpentes fugantibus.

De ijs quibus ſerpentum cauernæ obturari debeant.

In venenatis animalibus quę intra domos reperiuntur, feruentem aquam in eorum luſtra ac latebras infundere expedit, & acidam muriam feruentem per inſtrumentum fuſorium, ſiphona Græci vocant, immittere, Aetius. Si aliquis neceſsitate quapiam coactus loco feris frequenti obdormiat, vbi potiſsimum ſalamandræ, aut phalangia aut ſerpentes aliqui abundent, horum ſubterraneas latebras allio in aqua detrito, aut aliqua ex herbis quas ſubſternendas diximus, obturare conuenit, Paul. Aegineta. Interens etiam aqua herbam tribolum, eamq; cauernis imponens, perſequeris ſerpentes, Conſtant. in Geop. Noſtri latibulis ſerpentium ſolent calcẽ viuam aquæ iniectam infundere.

De morſu & veneno ſerpentum.

Quando et quorum ſerpentum morſus ſunt periculoſiores.

Anguium ictus per loca plurimum differunt, Ariſtoteles. Serpentium morſus pro locorum varietate plurimum differunt, Idem. ¶ Omnium venenatorum morſus grauiores ſunt, ſi alterum ederit alterum, Idem. In eo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus edere antequam noceant, Plinius. ¶ Illud ignorari non oportet omnis ſerpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere. Ideoq; pernicioſiſsimi ſunt cum incubant. Vtiliſsimumq; eſt vbi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quàm quis aliquid cibi aſſumpſerit, Celſus. Quilibet ſerpens periculoſus eſt obuijs cùm recens ſenectutem exuit, vel cum perſequentem ceruum fugit, Nicander & Aelianus.

Non mihi tum molles ſub dio carpere ſomnos
Nec dorſo nemoris libeat iacuiſſe per herbas,
Cùm poſitis nouus exuuijs nitiduſq; iuuenta
Voluitur, &c. Vergil. Georg. 3.

Accidit ſerpentibus diuerſitas non in ſpecie, ſed ſecundum conuenientiam in ſpecie vna quando diuerſificantur in maſculinitate & fœminitate: & maſculi quidem pauciores habent dentes, & plus veneni, & acutius, licet quidam dicant, quòd fœminæ ſint deteriores propter multitudinem dentium ſuorum: & iterum propter ætatem, quoniam ſenes deteriores ſunt iuuenibus propter corpus (vel, vt alij legunt, iuuenes deteriores ſunt ſenibus: Et ex parte corporis) nam magni deteriores ſunt paruis, curtis, quum ſpecies eorum eſt vna. Aut propter locũ, nam illi qui habitant loca inaquoſa, & montes, deteriores ſunt eis, qui habitant littora, & loca plurium aquarum. Aut propter diſpoſitionem ſuam in repletione, & vacuitate: nam illi qui de eis famelici ſunt, deterioris ſunt veneni. Aut propter paſsiones eorum animales: nam irati, & audaces deteriores ſunt eorum. Aut propter tempus: nam venenum eorum in æſtate eſt deterius, Auicenna, quem ſecutus Mattheolus in ſuis commentarijs in lib. 6. Dioſcorid. ſic ſcribit, Animalium ferarumq; virus, non in omnibus eſt idem, ſed in hoc vehementiſsimũ & omnium pernicioſiſsimum, adeò vt vna tantum hora hominem conficiat, in alio verò minus vehemens minuſq; lethale, vno vel duobus diebus interimens, in alio deniq; his longe imbecillius. Verum pleruncq; euenit vt ab aliquo horum demorſi plus vel minus ſuperuiuant, quod aduerſis cauſis prouenit, ſiquidem in quorundam genere longe pernicialiores ſunt fœminæ quam mares, iuuenes quàm ſenes (quamuis non deſint, qui contrarium putent) adultæ quàm adoleſcentes. Quinetiam feræ omnes, & inſecta in montibus, & aridis locis inter vepres & ſaxa degentes, citius hominem perdunt, ijs quæ paluſtres, vliginoſoſq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ ſeptentrionalem. Adhæc famelicæ depaſtis nocentiores ſunt, & irritatæ venenoſiores ſunt, quam dimiſſæ: quamuis omnium in vniuerſum ictus pernicioſiores ſint æſtate quàm hyeme, Hactenus Mattheol. Certũ eſt plures & noxios eſſe ſerpentes in frigidiſsima plaga ſeptentrionis, terreſtres ſcilicet, qui acrius aquaticos perſequuntur: & hi in terris manent, ac diuerſis nutrimentis minutarũ herbarum, in quibus acriorem veneni vim cognoſcunt, auidius reficiuntur, maximè in locis montoſis productarum: hiq; deteriores ſunt in lædendo homines veneno ſuo, quàm littorales aut riparij. Serpentes autem ieiuni ſatiatis ſunt crudeliores, ita & irati & prouocati. Olaus Magnus.

De veneno.

Venenum aut eſt immodica ſiccitas aut cum immodica ſiccitate coniunctum. Itaq; non omnes ſerpentes venenoſi, Cardanus. Fel venenum eſt ſerpentium, Plinius. Animalia quæ morſu venenant virus venenoſum geſtant in veſica quadam ſubtus linguam, qua rupta emanat quidam liquor ſaliuoſus, qui vbi corporibus infigitur, ea venenat, Mercurialis. Venenum ſerpentum in paruis cauernulis ſub dentibus latitat, Greuinus. Certum relinquitur, ſerpentes euomere virus

re virus exitiale, multiplici colore distinctum: quod eò nocentius, quo grauius irritati per calorem illud eijciunt. Nec percutiunt, cum natura frigidi sunt, nisi quando calescunt. Nam quando frigidi sunt, nullum tangunt. Percussus itaq; serpentum veneno, primum obstupescit: deinde vbi ipsum virus calefactum exarserit, statim hominem (nisi remedijs efficacibus occurratur) extinguunt, Olaus magnus. ¶ Mortuus quidam fertur cum se balneasset in aqua calefacta cum lignis excisis ex cauernis serpentum, Ponzettus. Haud procul Dertona Patauicinum quendam qui esset in venatione, & Hispanica lancea serpentem interfecisset, eum eiusq; equum morte deletos, audiui à fortissimo equite Antonio Lazaro, &c. Scaliger. Auicenna lib. 4. fen. 6. narrat de serpente quodam, quod is à milite hasta infixus virulentam vim per hastam transmisit ad manum, quam primum infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad huiusce rei comprobationem (inquit Matthiolus in lib. 6. Dioscoridis) illud sane compertum, habeo quod in agro Tridentino euenisse scio: nempe cum rusticus quidam suis esset in vinetis, paruum quendam collem sæpius ascendebat, vt ibi vuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem, magnum & horrendum vidit serpentem, cuius capiti superne hastam satis longam infixit, at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumuolutam, pro viribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maxime deterritus vociferans, viatores & circumstantes colonos ad se ire rogabat. Quam vociferationem audientes qui non longe aberant rustici, eò cursu velociter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij causa, ad theriacam & alia antidota confugerunt, quibus eum ad vitam reuocarunt. Verumtamen duobus annis posteà is vniuersi ferè corporis stupore in lecto semper decumbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo perniciosum animal occiderat. Serpentem qui occiderat paulo post febricitans 11. die obijt, Amatus. ¶ Venenum serpentis vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur non gustu, sed in puluere nocent. Ideoq; colubra ipsa tota estur, ictus eius occidit, & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliua noxa est, Celsus. De qualitate & temperamento veneni serpentum, magna est quæstio inter medicos, nempe num frigidum sit an calidum. Asserit enim Auicenna, quem etiam sequitur Matthiolus, eorum venenum esse calidum, dicitq; errare eos qui frigidum esse existimant. Et illud, inquit, quod accidit vt frigeat morsus ab eis, est propter mortificationem veneni: calor enim innatus est qui calefacit corpus sua sparsione & inflammatione. Quum autem non est calor innatus, etsi inflammetur cor igne leni, non oportet tamen vt calefiant propter ipsum extremitates. Frigiditas inquit Mattheolus toti corpori ex ictu vel morsu adueniens, non vtique euenit ex veneni frigiditate, sed quod innatus calor ab extremis & vltimis corporis partibus ad cor se conferat, quodq; etiam veneno superetur & extinguatur. Huic opinioni tamen refragantur cæteri medici, eamq; copiosè refutant Greuinus & Mercurialis in tractatibus suis de venenis, quos consulere poterit, qui horum rationes amplius cognoscere voluerit.

De temperamento veneni.

Porrò venenatos morsus, ictus, punctúsue ijs sequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum valdè dolet, punctionis & mordicationis sensus vehemens, in afflicta parte persentitur. Vulneris atq; affecti loci color perit ac mutatur: aut enim rubet & inflammatur, aut liuet & nigricat. Laborans grauibus angitur molestijs ac totus ardet: corpus totum eius ipsius qui vel demorsus vel ictus est, ita nonnunquam obstupescit, ac tandem (vt sic dicam) obdormitionem sentit, vt tangentem non sentiat, Ioh. Tagautius lib. 2. Instit. Chirurg.

Venenatorum morsuum indicia.

Methodus curandi morsos à serpentibus.

Vt inflicti à rabido cane, sic omnes à pestiferis animalibus morsus, nisi per initia protinus rectè curentur, eo deueniunt vt summè perniciosi sint. Quæ igitur recta curatio est? venenum extrahere, quòd vnà cum ictu corpori percusso inhæsit: ideoq; ad cicatricem perducere, claudereue quæ huiusmodi sunt, non accelerant: sed contra agunt, eaq; insuper minutim admodum sæpe concidunt: iam ijsdem quoq; quæ calida acriaq; sunt, quibusq; attrahi venenum siccariq; possit medicamentis ob eandem causam vtuntur, Galenus in libro de sectis ad tyrones cap. 7. ¶ Venena si hausta sint, crebris vomitionibus: si morsu impressa, scarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumscriptione, nonnunquam amputatione extremæ partis, euocantur. Retinentur verò infusione, & impositu medicamentorum acrium cohibentur: hæc simul vtique arcere virus & eluere possunt. Restinguuntur & euacuntur meraciore potu, aut passo nulla aqua diluto, vel contrariorum esu, quę acrimonia sint prędita. Postremò deiectio alui, euocatus sudor, & alia quędam in commune auxiliantur. Verum enimuerò non lethiferam modò materiam, sed & magnitudinem, & tempus pro scopo considerare oportet. Etenim ab ijs remedia quamplurimum discrimen capessunt. A magnitudine quidem, cum nonnulla ex venenis, & virosis animalibus pericula minantur, alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia vehementissimos dolores, aut cęcos cient: alia vix medicamẽtis cedunt, & magis minúsue molestias excitant. Oportet aũt ea quę pericula ferunt, peruicacioribus auxilijs expugnari, & minus infesta, mitioribus. Quippe absurdũ fuerit in grauioribus, segnioribus medicamẽtis homines in

discrimen adducere : in minoribus vero vehementium auxiliorum iniuria corpus lacessere. Finitio à temporibus in promptu est: hoc enim subito in pericula, & præsentes molestias adducit: illud vero sensim, & dilatans in diem longam aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem confestim multa simul auxilia representari oportet : reliquis paulatim, Dioscorides.

¶ Methodus quam tradere institui in doloribus vniuersis qui vel ex animalium, medicamentorúmue noxa excitantur, duplicem indicationem habet, nempe eius quod dolorem creat vacuationem, atq; alterationem. Vacuant id tum calfacientia omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt: veluti & cucurbitulæ, & caua cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt : ægræ videlicet particulę admoti, ipsamq; labijs complexi. Huc sanè pertinet & cauterium, & medicamenta quę cauterijs similiter escharam efficiunt. Atq; hæc omnia totam eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quę qualitatem per contraria alterant: scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem ęger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia : sin frigus sentiat, calefacientia, Galenus lib. 13. methodi medendi.

¶ In medicinis quæ administrantur super morsiones venenosas intendendum est primùm, vt prohibeant penetrationem veneni in corpore : & illud fit aut cum ligamentis, & constrictione extremitatis, & prohibitione somni : vt moueatur calor innatus ad exteriora, & expellat, & de hoc capitulo est incisio membri morsi, aut cum medicinis, & causis attractiuis. Et propter illud stiptica nociua sunt eis, quoniam nihil magis iuuat quàm medicamen quod trahit venenum ad exteriora, & prohibet ipsum penetrare ad interiora: & propriè quando venenum est ad exteriora adhuc, & non spargitur, & huius quidem generis sunt ventosæ: & fortasse indiget incisione, si iam submersum & elongatur, & si possibile est missio vel impositio sanguisugarum. Suctio etiam quandoq; sufficit: & oportet vt sugens sit non ieiunus, imò iam comederit, & abluat os suum & habeat dentes iam (Bellunensis legit, non,) corrosos, & colluat os cum vino odorifero, & bibat ex eo aliquid, & teneat in ore suo oleum ros. aut oleum viol. Et cum fuerit in ore suo nocumentum, tunc expellat subitò, & quoties sugit tunc oportet vt expuat. Auicenna lib. 4. Fen 6. tract. 3. cap. 1. Aduersus quidem omnem animalis ictum, quod venenum vibrat, oris suctio conuenit, sugentem verò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os abluisse. Posteà exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus, sed vlcuscula altius imprimere expedit, quo virosa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur. Namque ab ijs duo peculiaria præsidia fiunt: vnum quòd virus è loco tollitur : alterum, quòd eius veneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copiosoq; sanguine excernitur. Quod si locus sectionem non admittat, cucurbitulę cum largiori flamma affigendæ sunt, Dioscorides. Si contingat ab animante quopiam venenum iaciente percuti, huiusmodi remedijs communiter vtemur. Siquidem leuior sit plaga aut morsus posca calida eum proluemus, deinde verò locum ipsum exugemus. Verum qui exucturus est, prius os oleo colluat, ne inde lędatur, atque ita ore ad morsum admoto exugat & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne exulceratã aliquam internam oris partem habeat exucturus. Post hæc verò cinis aceto subactus pro cataplasmate imponatur, maximè autem ad hanc rem conducit, ex ficulneis lignis exustus, aut laurinis, aut lignis vitis, qui si non adsint, eo qui haberi potest, vtendum est, diligentia adhoc potissimum adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur. Quod si minus nobile sit membrum, & vehementior morsus, cucurbitam cum plurima flamma ad morsum adhibe, & vicinos locos circumcirca impactis vulnusculis scarificato: attrahetur enim vnà cum sanguinis & flatus attractione ipsius bestiæ venenum. Deinde à tepidæ largę haustu vomere iube: & sic deinceps pharmaca exhibe. Vigilans enim æger adseruandus est, ac desidens per totum curationis tempus, donec euidentem remissionem acceperint molestiæ concomitantes, Aetius lib. 13. cap. 10. Quod si feriri aliquem aut morderi à venenato animali contigerit, homo adhibendus est qui vulnus exugat : non tamen eum ieiunum esse oportet, verum etiam vino os colluisse, & oleum in eo continere. Deinde particulæ commorsæ, si admittit, cucurbitulam cum multa flamma adhibere oportet, sic vt vicinæ etiam partes scarificentur. Nam virus vnà cum sanguine & spiritu rursus ita extrahitur. Item exulcerata adurere ac crusta obducere, adeóque præcidere conueniet, si fera quæ momordit, letalis fuerit, qualis aspis, cerastes, vipera, similesq; aliæ sunt. At si venenum per corpus fuerit dispersum, sanguis statim dimittendus est, præcipuè si is qui percussus est, plethoricus existat, Ægineta. Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem (à curatione morsus canis rabiosi) desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi genera præciperent : atque alijs alia. Sed in omnibus eadem maximè, proficiunt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est: id cucurbitula optimè facit. Neque alienum est, antè scalpello circa vulnus incidere, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat.

exugat. Illud ne intereat, ante debebit attendere: ne quod in gingiuis, palatóue, aut alia parte oris vlcus habeat. Posthæc is homo loco calido collocandus est: sic vt id quod percussum erit in inferiorem partem inclinetur, Celsus. Membro quod animal momorderit venenosum, adeò deligato, vt venenum ad partes principes penetrare nequeat, & cucurbitulis appositis superponi to calaminth† am, datoq; patienti de radice arthemisiæ, vel theriaca, & quæ cordi vim afferant: Eiusmodi sunt buglossus, borragóue, melissus aut ipsarum flores, Fumanellus.

¶ Dissecti gallinarum pulli, cum maximè tepent, percusso loco applicentur: nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus vtantur. Verùm huius rationem inire facilimum fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ sunt, argumento, quod deuoratum insigne virus conficiunt, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquam arenas lapillosq; ingluuie sua deuoratos dissoluunt. Itaq; animantis admoti calore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capessens exiliensq; secum venenum exigit, Dioscorides. Optimè auxiliantur, si statim in principio post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta, & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli: venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aetius. Cæterum locis affectis gallinæ, & magis galli gallinacei, aliáue animantia per medium dissecta, calida imponi debent: nam virus transsumunt euocantq; & dolores mitigant. Gallinacei pulli spirantes adhuc & calentes, per medium diuisi, percussæ parti impositi, magnopere auxiliantur: vtpote qui pestilens ad se virus eliciant, Actuarius. Ad serpentum morsus. Columba incisa & imposita calida morsui, venena omnia rapit, & sanare creditur, Sextus. Si neq; qui exugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum autem gallinaceum pullum per mediũ diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere: sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hœdus, agnúsue discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita, Celsus. Qui efficacius volunt mederi, occisæ capræ aluum dissectum cum fimo intus reperto statim illigant, Plinius. Sunt qui gallinarum aut aliarum quarundam auium podicem vulneri admouent, ad virus exugendum: quod si quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenum extractum esse suspicantur, Ioh. Tagautius Instit. chirurg. lib. 2. Ad discrimina suctionis vitanda, recentiores galli vel gallinæ sedem plumis exuunt, & vulneri consultissimè applicant, & demortuo primo, alterum substituunt, idq; tandiu prosequuntur, quousq; vniuersa veneni vis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cum gallus postremò appositus non moritur, Matthiolus in Dioscoridem. ¶ Contra virulentos ictus, vstio expeditissimum est auxilium: vtpote cum ignis cætera viribus præstet, simul quod virus domet, & ferri penitus non patiatur: simul quod pars ignem experta, postea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cum crustæ decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice induantur: sed si fieri potest ad multum, idq; præstitutum tempus, vlcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè præstabit, & syluestre allium detritum: item cepe, succúsue prçesertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur, Dioscorides. Auicenna 6. quarti tract. 3. cap. 1. testatur Ægyptios medicos, in quorum regione venenata animalia sunt plurima, solere in morsibus venenatorum animalium confugere ad ignem: quippe qui non solùm venena, verumetiam omnia mala expellit. Modus autem quo vtebantur igne in his casibus, multiplex erat, vt habetur apud Auicennam eo loco: modò enim ferro candente, modò fune accenso, modò oleo feruente: medicamentis etiam vstorijs hoc agebant, Mercurialis lib. 1 de morbis venenatis. Candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem medicamento ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia letalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non succurritur) afferunt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia: adeoq; vt membrum ictum vel morsum interdum præcidere seu amputare conueniat, Ioh. Tagautius Instit. chirurg. lib. 2. Si verò icta pars, vtpote extrema, sectionem commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentum ictibus, vt aspidis, cerastæ similiumq;, procul dubio amputanda est, Dioscorides. ¶ Nec me fugit quid in Ægypto fieri soleat. Cum spicas Ægyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentum iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tempus, tum quod opacis simul abditæ speluncis & cauernis, densoq; aruorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia & virus eructantia, Ægyptus in campis ferre consueuit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis conijciunt & stringunt, locumq; secantes, qua circumactus est laqueus, picem instillant: cumq; satis vulnus excepisse videtur, laqueũ resoluunt, & cepis allijsq; illinunt, Dioscorides. ¶ Percussis à serpente prodest alui deiectio, diffluens sudor, vrina copiosè reddita, Idem. Venter adstrictus citra dilationem per infusum eluatur, & vesicæ quoq; cura habeatur, quò citra impedimentum lotium excernat, Aetius. Purgatio omnibus conueniet, desudationes & theriace ex viperis assumpta, Aegineta. Omnia vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt, Celsus. ¶ Quin & à serpente, ac scorpione percussos coitu leuari produnt: verùm fœminas Venere ea lædi, Plinius.

¶ Ruſticus quidam à ſerpente demorſus, mox intumeſcente pede ſenſit, paulatim veneni vim ad cor accedere: edoctus eſt à quadam anu pedem ſub terra ſepeliret, vulneri admota gallina in duas partes diſſecta, gallinæ verò ranam apponeret, quæ ſanguinem ex gallina exugens, venenum tandem quoq; attraheret. Cum igitur integra nocte pede ſub terra ſepulto manſiſſet, nihil autem alleuaretur, imò malum intenderetur, tandem ex conſilio nobilis cuiuſdam matronæ theriacam ex ceruiſia melle admixto bibit, indeq; aliquot horis continuò euomens dolore ſuperiorum corporis partiũ liberatus eſt, pedibus nihilominus tumidis permanentibus. Quem tumorem à ſacerdote quodam admonitus, potu lactis capræ nigræ quantitate teſtæ vnius oui depulit, pede interim etiam in ſ.q. eiuſdem lactis demerſo: vnde effluxit materia fœtida, glutinoſa, mucoſa. Cum autem progreſſu temporis fortuitò in fluuio ſolis calore tepeſcente pedes lauaret, atq; in ripa ſedens pedibus in fluuiũ demiſſis obdormiuiſſet (neſciebat quot horis ita manſiſſet) expergefactus videt flumẽ prope ſe hinc inde latè fœculentum, fœtidũ, conſpurcatumq;, ex eoq; tempore ſemper optime valuit. ¶ Alia puella à ſerpente demorſa caſeum recentem ex lacte capræ albæ paratum morſui impoſuit, pedemq; affuſo eiuſdem capræ lacte defendit, ſanitatiq; reſtituta eſt. Ex cuiuſdam epiſtola ad Geſnerum.

¶ Si animal mordeatur à venenatis beſtijs, generaliter curatio iſta ſuccurrit. Locus qui percuſſus eſt ante omnia fumigandus eſt ſuccenſis teſtis ouorum gallinæ, quę prius infundes in aceto, addito etiam cornu ceruino vel galbano. Poſt fomentũ loca ipſa ſcarificabis, & ſanguinem ex his emittes: vel certè candenti ferro combures loca venenata qua peſtis attigit. Obſeruare autem debes, ne aut ſupra articulos aut neruoſis in locis in quacunq; paſſione vnquã cauterium imponas. Aduſtis enim neruis vel articulis, perpetua debilitas conſequitur. Sed diligenter conſidera, vt aut ſuperius aut inferius puſillum quàm nerui aut articuli ſunt, cum neceſsitas fuerit, apponas cauteria. Animal autẽ quod venenata beſtiola tetigerit, expedit vt ſudet, & calidis coopertorijs inuolutum deambulet, & farinam hordeaceam in cibo ſumat, additis frondibus fraxineis & vitibus albis. In plaga autem mel atticum vel cyminum in vino veteri mixtũ calefactum oportet imponi: nonnulli ſtercus ſuillum recens & mel atticum cũ vino miſcent, & calefactum quaſi cataplaſma inducunt, addentes vrinam humanam, Vegetius medicinæ lib. 3.

Nunc poſt vniuerſalem huic malo medendi methodum, ad particularia deſcendemus remedia, eo ordine ſeruato, vt primùm ea quæ foris adhibentur commemorem, deinde quæ intrò ſumuntur, & in vtriſq; compoſita medicamenta priuſquam ſimplicia. Obſeruandum autem eſt, multa hic remedia poni, quæ non tantum ad ſerpentum morſus pertinent, ſed & ad omnium aliarum beſtiarum venenatarum morſus vel ictus, vt ſcorpionis, ſtellionis, muris aranei & ſimilium: cum tamen ſerpentes etiam ſpectent, ea hic in genere apponere libuit.

Compoſita remedia quæ morſui ſerpentum forinſecus adhibentur, hæc ſunt.

Conuenientiora ſupra dictis auxilia ſunt, quæ epithemata vocant. Imponatur ſarmentitius cinis, aut ficulneus cum lixiuio ſtillaticio ſubactus, garo, & acri ſalſamento, Dioſcorides. Cinis aceto ſubactus pro cataplaſmate imponatur: maximè autem ad hanc rem conducit ex ficulneis lignis exuſtus, aut laurinis aut lignis vitis, &c. Aetius. Imponetur itaq; cinis braſsicæ aut fici aceto miſtus aut lixiuio aut garo, Ægineta. Confectio Hermetis valet ad morſum ſerpentium cum aqua altereuiabin, & liniatur ſuper locum morſum, Auicenna. ¶ Quinetiam non deſunt emplaſtra vehementiſsima & calidiſsima, quæ venenum elicere, expugnare & diſcutere poſſunt. Cuiuſmodi ſunt quæ ex ſale, aut nitro, ſinapi & cachrye componũtur, Dioſcor. Præter opinionem facit ex viperis theriace Andromachi Emplaſtri modo impoſita. Emplaſtra verò ad omnẽ venenoſi animalis morſum conueniunt, ex dictamno apparata, omniaq; quæ attrahendi vim habent, qualia ſunt & quæ ex ſale & quæ ex Chamæleonis radice conſtant & aphroditæ appellata. Egregie autẽ hoc auxiliatur: Spumę argenti libram vnam, ceruſæ libram vnam, reſinæ pinus libram vnam, olei veteris libras tres, ceræ ſexuncem, ammoniaci thymiamatis trientem, galbani trientem, ceruſam, argenti ſpumam & oleum coquito, donec non inquinent manus: deinde liquefacta adijcito, vnito, & vtitor repoſito ad omnem morſum, &c. Aetius. Emplaſtrum cognominatum Epigoni. Hic quidem cum in carcere ad mortem damnatus eſſet, propter hoc medicamentum dimiſſus eſt, quod imperatoris Marci filiam ſanaſſet. Morſa enim cum in mamma eſſet à ſerpente, & omnibus medicis de illa deſperantibus, ſanata tamen eſt. Facit etiam ad omne vlcus recens & vetus ad eos qui morſi ſunt ab homine, & ad omnium reptilium ferarumq; morſus, &c. Recipit autem ſquammæ æris, ammoniaci, aloes hepaticæ, æruginis raſilis, æris vſti, thuris maris, ſalis ammoniaci, ariſtolochiæ rotundæ, ſing. vnc. ſ. ſeminis rapi ſcrup. 3. dracunculi radicis vnc. ſ. ſeminis artemiſiæ ſcru. 9. ceræ puræ lib. 5. colophoniæ lib. 1. Olei veteris cotyl. ſ. Aceti acris coch. ſ. ſinapi ſcru. 3. ſpodij ſcru. 9. aluminis ſciſſilis, opopanacis, ſing. vnc. ſ. Metallica tere cum aceto diebus tribus: liquabilia verò liquato. Arida inſperge, & omnibus rite ſubactis & confectis vtere, Nicolaus Myrepſus. Emplaſtrum Ægyptium ana. 31. apud eundem Nic. Myrepſum commendatur ad morſus quadrupedum et ſerpentium venenatorum. Recipit autem lithargyri, ceræ, ſing. vnc. 4. ſemis, ammoniaci vnc. 5. thuris, lanæ ſucci-

dæ com-

dæ combustæ, singulorũ vnc. semis. Squamæ æris, stagium 1. semis. Terebinthinæ vnc. 1. semis. Squamæ stomomatos, aristolochiæ longæ, sing. stag. 1. sem. ricini stag. 4. semis, olei veteris, vnc. 10. semis. Lithargyrũ, squamas & ricinum decoquito, donec digitos non inquinent. Dein liquabilia adijcito, arida verò terito. ¶ Oleum diuinum & expertũ ad omne venenum epotum & venenosorum animaliũ morsum, siue potu sumptum siue litum. Sume olei oliuarum lib. 1. flores & folia hyperici contusa, coquito horis tribus, et percolato, denuo flores & folia recentia coquito, & percolato, quibus & vice tertia, & prius peractis adijcito gentianæ, tormentillæ, vtriusque vnc. 1. vtrõq; prius coquito, percolato, vsuiq; seruato, Ant. Fumanellus. Matthiolus verò Senensis in commentarijs suis in Dioscoridem mirificè commendat oleum de scorpionibus, quod pulsibus extrinsecus patentibus illitum non tantum venenis per os sumptis succurrere, sed & cuiuscunq; venenati animalis morsibus singulari auxilio esse scribit. Eius autem olei conficiendi rationem præscribit in præfatione in 6. lib. Dioscoridis: quam hic describere minime necesse arbitrati sumus, quod nimis prolixa foret. Itaq; quicunq; eam nosse cupit, Matthiolum consulere citato loco poterit. ¶ Medicamentum obstans veneno & venenosorum morsui. Calcem viuam recentem tutam cum molli sapone & aqua capitelli commisceto, vtitorq;, Ant. Fumanellus. Summè facit ad omnem bestiæ venenatæ plagam, præterquam aspidis, calx viua cum oleo & melle crassitudine cerati imposita, Aetius.

Medicamenta simplicia, ad morsum serpentis foris imponenda, aut illinenda: eaq; literarum ordine.

Abrotonum contra ictus serpentum illinitur, Plinius. ¶ Locum morsum aceto calido — *Abrotonum.*
foueri salutare, Dioscorides. Cõuenit acetum calidum superfundere, in quo nepeta sit incocta, — *Acetum.*
aut acetum & aquam marinam, aut acetum cum muria, Ægineta. ¶ Adiantum impositum — *Adiantum.*
serpentium morsibus auxilio est, Dioscorides. ¶ Alcibij radicem & folia trita ad serpentis — *Alcibium.*
morsum imponi iubent, Plinius. ¶ Allium bestiarum omnium ictibus medetur, potu vel ci — *Allium.*
bo vel illitu. Ad serpentum quidem ictus efficacissimè ex oleo illinitur, Idem. Serpentum morsibus imponenda allia cum melle, Aetius. Allium vstum, Idem. Allia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata vulneribus inijciuntur, Dioscorides. ¶ Ari radix, Matthiolus. — *Arum.*
¶ Arietis caro confert morsibus serpentum, Auicenna. ¶ Aristolochia contra serpen- — *Arietis caro.*
tes (ἑρπετά) datur è vino acetoso (ἐν οἴνῳ ὀξίνῃ) bibenda, & morsui inspergenda, Theophrastus. — *Aristolochia.*
¶ Asclepiadis radices contra serpentum ictus non solum potu, sed & illitu medentur, Plin. — *Asclepiadis.*
¶ Asphodeli folia quoq; illinuntur venenatorum vulneribus ex vino, Idem. ¶ Argemo — *Asphodelus.*
nia quoq; prodest, Celsus. — *Argemonia.*
Balsaminum oleum longè pretiosissimum omnium contra omnes serpentes efficax, Plin. — *Balsamum.*
Bdellium contra serpentum morsus prodest, Matthiolus. ¶ Betæ siue candidæ siue nigræ ra — *Bdellium.*
dix recens & madefacta suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur, Plin. — *Beta.*
¶ Morsibus imponitur betonica præcipuè, Idem & Celsus. ¶ Bitumen Syriacum, Mat- — *Betonica.*
theolus. Brassicam illitam serpentium ictibus prodesse inuenio, Plinius. Serpentum ictibus & — *Bitumen.* *Brassica.*
sordidis vlceribus ac vetustis vel ipsam aquam brassicæ cum hordeacea farina prodesse aiunt: succum ex aceto vel cum fœnugræco, Idem. Brassicæ syluestris semen tostum auxiliatur contra serpentes. Radicum cinis serpentium morsus sanat, Idem. ¶ Bryoniæ radix, Matthiolus. Ci-
nis vinaciæ, id est bryoniæ, est theriaca eius, Gul. Varign. ¶ Bulbi satiui ex aceto illinuntur — *Bryonia.* *Bulbi.*
contra serpentum ictus, Plinius. Bulbaceorum omnium radix, Matthiolus. ¶ Bupleuri se- — *Bupleuros.*
men ad ictus serpentum dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba, adiectis folijs mori aut origani, Plinius. ¶ Buselinon præualere aiunt contra serpentes potu & linitu, Idem. — *Buselinon.*
Calamintha, Aetius. Calamintha in lotio locum foueri salutare, Dioscorides. ¶ Canta- — *Calamintha.*
brica, Celsus. ¶ Caprarum cornu vel pilorum cinerem potum vel illitum contra ictus uale- — *Cantabrica.*
re tradunt. Caseum caprinum cum origano impositum vel seuum cum cera. Fimo quoq; capra — *Capra.*
rum in aceto decocto illini ictus serpentum placet, & recentis cinere in vino, Plinius. Recentem fimum caprinum cum fæce vini acetiue permiscens, loco læso superilliga, Nicander. Caprarum stercus cum aceto, Aetius. Fimum caprarum ex vino decoctum, Dioscorides & Ægineta. Si ponatur recens pellis capræ super loco, attrahit ad se venenum. Gul. Varign. ¶ Lactans ca-
prifici succus Qu. Serenus. Caprificus aut lac eius, valet ad venenatorum ictus, Plinius, Vari- — *Caprificus.*
gnan. Cedria, Dioscorides. Idem etiam facit succus extremitatum eius viridium, quando in ve- — *Castoreum.*
re colligitur & exiccatur & vsui reseruatur, Idem. ¶ Centaurion, Celsus. ¶ Cepæ, Idem. Ce — *Cedrus.*
pæ cum sale, Aetius. Cepe cum polenta aut pane, Aegineta. Serpentum morsus succo ceparum — *Centaurion.*
inungunt, & omnia vlcera cum melle, Plinius. Purgamenta ceparum cremata in cinerem illi- — *Cepæ.*
nentes ex aceto serpentum morsibus, Idem. ¶ Chamædrys aduersus serpentum venena potu — *Chamædrys*
illituq; efficacissima, Idem, ¶ Chamæleonis radix, Matthiolus. ¶ Ciceris & cicerculæ fari- — *Chameleon.*
na (efficacius syluestrium) serpentium ictus sanat, Plinius. ¶ Auxiliatur contra serpentes & — *Cicer.*
columbarum caro recẽs concepta & hirundinum: bubonis pedes vsti cum plumbagine herba, — *Columba.*
Idem. Conyza omnis, Matthiolus. ¶ Corchoro boum scabiem celerrimè sanari inuenio, a- — *Conyza.*
pud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat, Plinius. ¶ Ad serpentum — *Corchorus*

Cornu ceruin. Cucubalum. Cuminum. Cunila. Cupressus. Cyclaminum.

morsus: cornu ceruinum vstum, & ex aceto tritum illinito, Galenus eup.3. ¶ Cucubali folia trita cum aceto serpentium ictibus mederi dicuntur, Plinius. ¶ Cuminum syluestre ad serpentes cum oleo vtile est, Idem. ¶ Cunila bubula in vino bibitur contra serpentes, ac trita plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perfricantur, Idem. ¶ Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur, Idem, Serenus. ¶ Cyclaminum bibitur contra serpentes è vino acescente, & morsui inspergitur, Theoph. de hist. pl. 9. Cyclamini radix, Matthiolus.

Daucus. Dens hominis. Diasulphur. Dictamnum. Dracunculus.

Dauci syluestris radix percussis à serpente imponitur cum axungia, Plinius. ¶ Dentis humani contusi farina serpentis ictum sanari aiunt, Idem. Dentes hominis mortui triti aut vsti & superpositi, conferunt, Gul. Varig. ¶ Diasulphur confert ad puncturam serpentum, Auicen. Dictamnum herba ad serpentium ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam vulnerati refouent, Plinius. ¶ Dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta & illita, Matthiolus.

Elelisphacus. Elleborum. Elephanti fel. Erythrodanū. Erica. Eruca. Euphorbium.

Elelisphaci herba per se imposita sanat serpentum morsus, Plin. ¶ Tridentina rura cùm iumentum aliquod à serpente initur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio Ellebori nigri radices in vulnus inserunt. Matth. ¶ Elephanti fel aliqui commendant tanquā auxiliare morsibus serpentiū. Diosc. ¶ Erythrodani rami cū folijs contra serpentes imponuntur, Plin. ¶ Erica, Matth. ¶ Erucę oleracę, Idē. ¶ Euphorbium contra serpentes medetur, quacunqꝫ parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Plinius.

Fœniculum. Ficus. Fimum. Fraxinus.

Fœniculi radix, Matth. ¶ Fici virgulta cū melle, Aëtius. ¶ Aduersus serpentū ictus efficax habetur fimū pecudis recens in vino decoctum illitumqꝫ, Plin. ¶ Fraxini folia contra serpentes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, opifera, ac nihil æquè reperiuntur, Idem.

Galbanum. Gallina. Gith. Gladiolus. Glans. Gobius.

Galbanum, Matth. ¶ Carnibus gallinaceorū, ita vt tepeant auulsæ, appositis, venena serpentiū domantur. Parthi gallinæ malunt cerebrū plagis imponere, Plin. ¶ Gith ex Græcis, alij melanthiū, alij melaspermō vocant, medetur serpentiū plagis & scorpionū. Illini ex aceto ac melle reperio, Idem. ¶ Gladioli radix, Matth. ¶ Glandis cortex illinitur decoctus lacte vaccino serpentis plagæ, Plin. ¶ Gobius illitus contra serpentiū morsus auxilio est, Dioscorides.

Halicacabum. Helenium. Hemerocallis. Hœdi pellis. Hordei farina. Hyssopus.

Halicacabū, Matth. ¶ Helenij radix, Idē. Helenium contra serpentes ab Helena satū, Hesy. ¶ Hemerocallis radix, Matth. ¶ Hœdorū pelle vtuntur recente ad plagas à serpentibus inflictas, Plin. ¶ Farina ex hordeo ad serpentū morsus in aceto decocta vtilis, Idem. ¶ Hyssopum putant serpentiū ictibus aduersari, tritum cū melle, sale & cumino, Plin.

Iris. Iberis.

Iridis radix & Iberis, Matth.

Laurus. Lapis serpētis. Lepidium. Laser. Lilium.

Lauri folia illita, serpentium venenis resistunt: maximè sepis, dipsadis & viperę, Plin. ¶ Lapis serpentis dicitur quod confert sua suspensione morsui serpentis, Auic. ¶ Lepidiū, Matth. ¶ Laser, Aetius & Matth. ¶ Lilij radix, Idem.

Maris aqua. Marrubium. Mel. Melissophylō. Menais. Milium. Morus. Myrica.

Maris aqua aut acida muria vulnus foueri salutare, Diosc. ¶ Marrubij folia semenqꝫ contrita prosunt contra serpentes, Plin. ¶ Mel à serpente percussis medetur, Diosc. & Plin. ¶ Melyssophylon, Aet. ¶ Pythagoras menaidem appellat, & nomine alio Corinthadē, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentum, si foueatur, dicit, Plin. ¶ Milij farina cū pice liquida, serpentiū & multipedū plagis imponitur. ¶ Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur, Idē. Myricæ semen cū altilium nouo pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum, Idem.

Nasturtium. Nitrum.

Nasturtium, Matth. ¶ Nitrum contra canis morsum, addita resina, initijs cum aceto illinitur: sic & serpentium morsibus, Plinius.

Ocymum. Ophites. Origanum. Oua.

Radix syluestris Ocymi in vino contra bestiarum morsus est efficacissima, Idem. ¶ Omnes Ophitæ lapides contra capitis dolores & serpentiū ictus prosunt, Diosc. Origani omne genus, Matth. ¶ Oua aduersus ictus serpentium cocta tritaqꝫ, adiecto nasturtio illinuntur, Plin.

Panaces. Pastinaca. Personina.

Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest: hoc Æsculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nican. in Theriacis. ¶ Pastinacæ marinæ, singulæ binæue tritæ & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ prosunt, Celsus. ¶ Personina, Idem. ¶ Qui à serpente percussus, aut à ferme venenoso ictus fuerit sumat Petrolei semunciā & illinat & iuuabitur, ex libro germanico.

Petroleum. Phu. Pisis salitus. Pityusa. Pix. Plantago. Polenta. Porri. Pseudanchusa.

¶ Phu radix, Matt. ¶ Piscis salsus maximè vetustus, Aetius. ¶ Pityusæ folia in aceto decocta misto rutæ decocto serpentū ictibus medentur, Plin. ¶ Pix liquida cum sale trito & feruente illita præsentaneo est auxilio, si iugiter innouetur, Dioscor. & Ægin. ¶ Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atqꝫ illita prodest, Plin. Plantago cum sale, Aetius. ¶ Polenta, id est farina hordei tosta serpentium plagis illinitur, Plin. ¶ Porri, Diosc. Porra abunde cum sale, Æginetà. Tritis & illitis porri folijs sanantur serpentiū morsus ex aceto, Plin. ¶ Pseudanchusæ folia ictibus serpentum imponuntur, Idem.

Rapum. Raphanum. Rosa. Rubia. Ruta.

Rapi semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur, Plin. ¶ Raphani satiui in posca decocti, contra serpentium morsus illinuntur, Idem. Aut coctum raphani librumqꝫ tritumqꝫ ligare, Serenus. ¶ Tarentinus ait eos quos momorderit serpens, contactu radicis rosæ seruari, Constant. in Geopon. ¶ Rubiæ rami cum folijs contra serpentes imponuntur, Plin. ¶ Ruta satiua & agrestis, Matth.

Sagape-

Sagapenum, Idem. ¶ Sal aduersus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo adhibetur, Plin. ¶ Galenus dixit quod saphirus applicatus loco morsus confert. Gul. Varign. ¶ Sarmentitius cinis serpentum morsibus illitus ex aceto medetur, Dioscor. ¶ Scilla cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur, Plinius. ¶ Constat contra omnium serpentium ictus quamuis insanabiles, ipsarum serpentium extra imposita auxiliari. Serpens prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus, Idem.

Quæ nocuit serpens, fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quæ sauciat ipsa,
Vt Larissea curatus Telephus hasta, Qui. Serenus. Et dicunt: scindatur ipse serpens, & superponatur loco, sedat dolorem. Gul. Varign. ¶ Sinapi ad serpentiũ ictus tritum cum aceto illinitur, Idem. ¶ Silphium tritum inspersum, Aetius. ¶ Sisimbrium, Matthiolus. ¶ Smirnij radix, Idem. ¶ Sonchi radix morsibus serpentum illinitur, Plin. ¶ Sordes ex auribus humanis medentur: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumque statim impositæ: melius è percussi auribus, Plin. ¶ Spargani radix, Matthiolus. ¶ Staphisagriæ flos tritus in vino, contra serpentes bibitur. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentium vtique illinunt, Plinius. ¶ Staphilini, aut vt alij vocant, pastinacæ erraticæ radix, percussis imponitur cum axungia, Idem. ¶ Si bouem aut aliam quadrupedem, vel etiam hominem serpens momorderit, ad morsum stercus suillũ apponito, Cato. Suillum recrementum aceto coctũ, Aetius. ¶ Sulphur vrinæ admixtum, Matth.

Taurinum fel, Idem. ¶ Theriaca magna dicta alfaroch medetur puncturis serpentum, Auicenna. ¶ Thlapsi, Matthiolus. ¶ Aut Tithymallus atrox, vulnus quæ tuta perungat, Serenus.

Sunt qui Veratri nigri recentem radicem in vulnus figendam consulant: quod hæc (vt equidem me experientia cognouisse fateri possum) virus valentissimè extrahat, Matth. ¶ Verbenaca, Idem. ¶ Vespertilionis sanguinem cum carduo contra serpentium ictus inter præcipua laudant, Plin. ¶ Vettonica ex mero veteri etiã prodest, Idẽ. ¶ Sua cuique vrina cinere ex ea subacto contra serpentium ictus prodest, Idem.

Sagapenum. Sal. Saphirus. Sarmentitius cinis. Scilla. Serpens. Sinapi. Silphium. Sisymbrium. Smirnium. Sonchus. Sordes auriũ. Sparganium. Staphisagria. Staphilinum. Stercus suillũ. Sulphur. Taurinum fel. Theriaca. Thlapsi. Tithymallus. Veratrum. Verbenaca. Vespertilio. Vettonica. Vrina.

Antidoti & medicamenta, quæ aduersus serpentum & bestiarum venenatarum morsus intra corpus sumuntur, iuxta literatum ordinem.

Adriani antidotus efficax contra desperatos venenatorum morsus describitur apud Nicol. Myrepsum num. 2. Plurimi (inquit) sapientum vim huius antidoti experientia inuenerunt. Narrant enim si gallo à serpente iaculante venenum demorso aliquid huius antidoti cum aqua tepida in os immiseris, cõfestim hunc restitui ac liberari. ¶ Aelij Galli antidotus, qua Cæsarem liberauit & Charmes vtebatur, ad ebibita morsuque illata venena faciens, describitur à Galeno libro 2. de antidotis cap. 7. ¶ Itẽ Ambrosia quæ dicitur Philippi Macedonis antidotus ad venena, omnium venenosorũ ictus, &c. describitur ab eodẽ Galeno eiusdem lib. cap. 48. ¶ Alia quoque Antidotus Mithridatis Athanasia cognominata, faciens ad venena & omniũ venenatorũ morsus eodẽ lib. describitur cap. 47. & à Nicol. Myrepso de antidotis num. 12.

Damocratis antidotus contra omnes serpentes apud Galenũ lib. 2. de antidotis recipit coaguli hinnuli ℥ j. cũ vini Salerni diluti mediocriter cyathis duobus. ¶ Antidotus, Diæmaton, id est ex sanguinib. appellata ad venena venenatorũque omniũ morsus, Gal. li. 2. de antidotis ca. 50.

Heraclydis antidoti 2. ad venenatarum bestiarum morsus & ictus facientes describuntur apud eundẽ Galenũ lib. eiusdẽ cap. 97. 99. Alia Hybristi Oxyrinchitæ cognomento ad omnium serpentium ictus reperta, atque ab Apollonio Memphite descripta, Ibidẽ cap. 107.

Antidotus ex terra Lemnia laudatur à Galeno in eodẽ lib. vt quæ exhibita accipientem tutum à venenis faciat, ac sic habet: Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc vbi in puluerem redegeris, oleo aut melle commiscebis, & repones, atque cum opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantũ est auellana dabis, Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. ca. 2. agens de ijs quę bibuntur super morsum serpentum, meminit etiam huius medicamenti, quod sic describit: Recipe baccarũ lauri aure. ij. terræ sigillatæ obulos duos: bibatur cum oleo: & sit dosis auellana vna in tribus cyathis aquæ mellis.

Mithrydatis Eupatoris antidotus ex scinco cognominata, faciens ad venena omniumque venenatorum materiã mortẽ inferentẽ, omniumque venenosorum animalium ictus describitur apud Galenum lib. 2. de antidotis cap. 51. Antidotus mithridatica contra omnia venena ab Andromacho descripta, Ibidẽ cap. 2. & à Democrate cap. 10. Vide etiam Aetium lib. 13. cap. 98.

In potu citra dilationem in omni virulenti animalis morsu, Theriacę Andromachi præbeatur aut Mithridatica & consimiles compositiones, Aetius lib. 13. cap. 10. Galenus lib. de theriaca ad Pisonẽ cæteris antidotis tam simplicibus quàm compositis ad virulentorũ morsus Andromachi theriacam prætulit his verbis. Theriaca est procul dubio apud vniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quod pollicito neminem frustretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum vnquam à feris, quæ hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota perijsse memoriæ est proditum: nullus eadem præsumpta haud multò post morsu impetitus, belluæ veneno ceu illum superante interijt. ¶ Aelij Galli Theriaca qua vtor, optima ad scorpionũ ictus, & alia quę venenũ morsu relinquunt, Gal. lib. 1. de antid. cap. 59. Alia Antiochi

Theriacæ multiplices.

Philometoris Theriaca ad omnem morsum venenosum, Ibidem. cap. 122. ¶ Theriaca mirabilis, ℞. opij & myrrhæ, amborum an. ℥ j. & piperis ℥ j. ſ. radicis ariſtol. longæ & rotundæ an. ℥ iij. vini ℥ ij. conficiantur cum melle & aqua erucæ, cuius doſis ſit aureus vnus cum decoctionibus bonis, Auicenna. Sunt quædam compoſitæ potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, vt & opij & myrrhæ ſinguli oboli, piperis ſicilicum: Ea melle excipiuntur, & inſtar Ægyptiæ fabæ dantur cum vino, Dioſc. ¶ Theriacæ aliæ diuerſarum compoſitionum ad morſum omnem venenoſorum animalium deſcribuntur ab Auicen. lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 2. ¶ Theriacæ compoſitio, medicaminis Antiochi aduerſus venenata animalia à Plinio deſcribitur lib. 20. cap. vlt. hoc modo: Serpylli duum denariorum pondus: opopanacis & milij tantundem ſingulorum, trifolij pondus denarij, anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammij, & apij, denariorum ſenum, ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataq́ vino quàm poſſit excellenti, digeruntur in paſtillos victoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex vini miſti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia venena vſus traditur. ¶ Theriace aduerſus venena & venenatorum morſus. Bryoniæ, opopanacis, iridis illyricæ, roris marini radicis, zinziberis, ſingulorum drachmæ quatuor, ariſtolochiæ drachmæ quinq́, lachrymæ thuris, rutæ ſylueſtris, ſingulorum drachmæ tres, farinæ erui drachmæ duæ: finguntur paſtilli vino, danturq́ ſinguli qui tres obolos pendeant, ex eodem vino, Ægineta. ¶ Sylueſtris rutæ ſeminis, gith, cumini Æthiopici, ariſtolochiæ, galbani, ſingulorum pares portiones tritæ, & cum erucæ ſucco ſubactæ, digerantur in paſtillos, qui drachmæ pondus æquent. Dantur ex ijs terni cyathi cum vino, Dioſc. ¶ Zenonis Laodicei theriaca deſcribitur à Galeno lib. 2. de antidotis cap. 62.

Zopyria antidotus quæ facit ad venena & reptilium morſus. De hac talia feruntur. Zopyrum per epiſtolam Mithridatem monuiſſe, vt antidotum hanc ita experiretur: accerſiret vnum è condemnatis, iuberetq́ primò venenum haurire, deinde hortaretur antidotum bibere: vel prius antidotum aſſumere, poſtea venenum bibere, idem vt percuſſis à ſerpentibus & in vulneratis à ſagittis toxico illitis faceret, hortatus eſt. Verùm omnibus ita peractis hominem contigit illæſum permanſiſſe, Gal. lib. de antidotis 2. cap. 49.

Matthiolus in prefat. in lib. 6. Dioſc. agens de antidotis contra venena, meminit inter alia cuiuſdã antidoti ſibi (vt ait) longo labore cõparatæ, cuius admirandas vires eſſe dicit. Eſt aũt aqua quædã quintæ eſſentiæ, ex multis ſimplicibus confecta: cuius deſcriptionẽ proponit eodem loco. Eam autem tanta virtute pollere ſcribit, vt quatuor drachmarũ pondere pota vel per ſe, vel cum pari odorati vini quantitate, vel ſtillaticię cuiuſuis aquæ ad cordis robur faciẽtis: vbi quis ictus vel demorſus à quocunq́ venenato animali, in tanto mortis diſcrimine verſaretur, vt vocem, viſum ac reliquos ferè ſenſus amiſiſſe, ægrum ingenti adſtantium admiratione à longo veluti ſomno excitet. Quod à ſe experimento compertum dicit. Qui antidoti illius confectionẽ ſcire cupiet, locum citatum conſulat. Eſt enim prolixior, quàm vt hic tranſcribi commodè poſsit.

Medicamenta ſimplicia quæ intra corpus ſumuntur à morſis à ſerpentibus aut beſtijs venenatis, literarum ordine.

Abrotonum. Abrotoni ſemen in vino potum, Dioſc. Plin. & Auicen. ¶ Acoro vis tribuitur contra ſer-
Acorum. pentes ſucco eius poto, Plinius. ¶ Adiantum cum vino confert morſibus ſerpentum, Auicen.
Adiantum. Adiantum ſeu callitrichum ſerpentum venenis reſiſtit, Plin. ¶ Agarici oboli tres cum hydro-
Agaricum. melite poti, Dioſc. Agaricum, Auicen. Agaricum contra ſerpentes datur obolis quatuor con-
Agnus caſtus. tritum cum binis cyathis aceti mulſi, Plin. ¶ Agni caſti fructus & grana, Auicen. Si etiam ſemi-
Allium. nis agni caſti vſq; ad ℨ. 1. bibatur, confert, Gul. Varign. ¶ Allium confert morſui ſerpentũ quando bibitur cum vino, Auicen. Dioſc. & Ægineta. Ad ſerpentum quidem ictus allium potũ cum
Alcibium. reſtibus ſuis efficaciſſimè ex oleo illinitur, Plin. ¶ Alcibij radicem & folia trita ad ſerpentis morſum imponi & bibi iubent: folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut
Althæa. radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem menſura, Idẽ. ¶ Althææ ſemen, Auicen. Althæa aduerſus ſerpentes bibitur, Plin. Eius ſiccæ farina in vino item aduerſus ſerpentes bibi-
Ampeloprason tur, Idẽ. ¶ Ampeloprason contra ſerpentũ ictus efficax, Idẽ. ¶ Anagallis bibitur contra angues
Anagallis. *Anchuſa.* ſucci drachma in vino, Idem. ¶ Anchuſæ folia comeſta & potata, Dioſcor. ¶ Andachochæ
Andachocha. ſemen in aqua & vino, Auicen. ¶ Anethum, Dioſc. ¶ Vere medici Anthemidis folia tuſa in pa-
Anethum. ſtillos digerunt: itẽ florem & radicẽ. Dantur omnia miſta drachmæ vnius pondere, contra ſer-
Anthemis. pentum omnium ictus, Plin. ¶ Aparine efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma,
Aparine. Idẽ. ¶ Iecur apri recens ſi arefactum teratur, ex vino potum contra ſerpentum morſus auxilio
Aper. eſt, Dioſc. Iecoris apri fibra illa potiſsimùm quæ prope fel & iecoris portas eſt, ex aceto vel potius vino pota contra ſerpentes auxiliatur, Nicander. Apri cerebrum coctum contritum cum melle ad ſerpentum morſus valet, Sextus. Apri cerebrum contra ſerpentes laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex vino. Itẽ adeps cum melle reſinaq́, Plinius.
Arcion. ¶ Arcion quidam perſonatam vocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem.
Arum. Huius radicẽ decoctã ex aceto dant potui cõtra ſerpentes, Idẽ. ¶ Ari radicẽ cõtra ictus dari po-
Ariſtolochia. tu in vino nigro putãt vtile, Idẽ. ¶ Ariſtolochię radix, Auicẽ. Dioſc. Ægineta. Ariſtolochia contra ſerpentes (ἑρπετὰ) datur è vino aceroſo bibenda, Theoph. Ariſtolochia rotunda cæteris venenis reſiſtit: longa verò aduerſus angues & venena drachmæ pondere ex vino bibitur, Dioſcor.

Ariſtolo-

Aristolochia rotunda contra serpentes laudatur, Plin. Aristolochiæ radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda datur, Idem. Artemisiæ radicis succum ab animalis venenosi morsu abrepto, præbeto cum medio aquæ simplicis cyatho, quoniã expertũ est, Ant. Fumanellus. ¶ Asclepiadis radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potu sed etiã illitu, Plin. ¶ Datur ad serpentũ ictus succus Asparagi syluestris corradæ dicti decoctus, Idem. ¶ Nicander contra serpentes ac scorpiones Asphodeli vel caulem quem anthericon vocamus, vel semen vel bulbos dedit in vino tribus drachmis, Idem. ¶ Aster vel bubonium bibitur aduersus serpentes, Idem. ¶ Astragalus cum aceto potus, Dioscor. Æginet a.

Baccar auxiliatur contra serpentes. Plin. ¶ Balsami oleum, Auicen. ¶ Bauciæ syluestris semen, Idem. ¶ Betæ nigræ radicis succus expressus contra serpentũ ictus valet, Plin. ¶ Bitumen, Dioscor. Ægineta. ¶ Blattariæ datur denarij pondus in vino contra serpentes. Plin. ¶ Brassicæ syluestris semen tostum auxiliatur contra serpentes, Idem. ¶ Bryoniæ radix drachmæ pondere, Aëtius. ¶ Bupleuri semẽ contra serpentes valet. Radix contra serpentes datur in vino, Idem. ¶ Buselinon præualere aiunt contra serpentes potu & linitu, Idem.

Calaminthæ succus cum melle, Dioscor. Auicen. ¶ A bestijs venenatis, rabiosoq; cane demorsos sanat cancri interiorum cinis ex aqua semel ac bis potus, quantum manu capere potes. Galen. Eup. 3. Cancri cõtra serpentũ ictus medentur, Plin. Cancer fluuiatilis cum lacte, Auicẽ. Cancri fluuiales cocti aut assati (tosti vel elixi, Ægineta) comesti, Aëtius. Ceruus à serpentibus morsus cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Oua cancri medẽtur contra venenatos serpentiũ morsus, Albertus. ¶ Ad ictus serpentũ dicitur Cantabrica, Plin. ¶ Capillus veneris, Auicenna. ¶ Caprarum cornu vel pilorum cinerẽ potum vel illitum contra ictus serpentũ valere dicunt: item lactis haustus cum vua taminia, vel vrinæ cum aceto scillite, Plin. Ad serpentis morsum, Puluerem de cornu capræ & eius lac cum origano & cum vini cyathis tribus bibat, venenũ excutit, Sextus. Caprinum stercus adustum emplastratum & in potum datum, Auicen. Confert similiter stercus capræ cum aceto coctum & bibitum, Gul. Varign. Carduus & nondum doctis fullonibus aptus, ex illo radix tepido potatur in amni, Qu. Serenus. ¶ Castoreum est mirabile, Auicen. Castorij sextans, Dioscor. Castorei drachma .j. Aëtius, Ægineta. Castorei testes aduersus cæteras serpentes cum vino bibuntur, Plin. ¶ Centaurij maioris radix, drachma in vini albi cyathis tribus, Idem. ¶ Cepæ Dioscor. ¶ Cerui coagulũ ex aceto potum ab ictu serpentũ seruat, Plin. Aëtius. Ceruino ex fœtu commista coagula vino sumuntur, quæ res membris agit atra venena, Qu. Serenus. Testes quoq; eius inueterati, vel genitale maris salutariter dantur in vino, item ventres qui centipelliones vocantur, Plin. Naturę cerui siccatæ & corrasæ si drachmã vnã in sorbitione oui potaueris, omnis morsus serpentis apud te ĩnocuus fiet, Sextus. Cõtra morsus serpentiũ, virgula damuli vel cerui sicca, Halial. Sanguis ceruinus desiccatus & tritus sumptus, à venenatis bestijs morsos iuuare dicitur, Simeon sethi. Ad serpentum morsus: calami radices, & cicer & baccas cupressi & cornu Cerui combusta omnia tritaq; in vinũ misceto, & ex aceto ac porro propinato, Galen. Eup. 3. ¶ Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venenũ serpentium omnium scorpionumq; pollet, Plin. ¶ Chamædris, Auicen. Chamædrys carpitur prægnans succo in petrosis, aduersus serpentiũ venena potu illituq; efficacicissima, Plin. ¶ Chamępitys, Aëtius, Ægineta. Chamæpitys tertia contra serpentes valet cum melle, Plin. ¶ Datur ex vino percussis Chelidonia, Idem. ¶ Chironij flos & semen potum illitũmue ex vino & oleo contra serpentes medetur, Idem. ¶ Cinnamomũ, Auicenna, Ægineta. ¶ Clematis Ægyptia aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax, Plinius. ¶ Clinopodium bibitur ad serpentium ictus, etiam decoctus succus, Idem. ¶ Condrilla tusa cum radicibus tota, diuiditur in pastillos, contra serpentes, (eius radix cõtra serpentes epota valet, Ruellius) probabili argumento: Siquidẽ mures agrestes læsi ab his, hanc esse dicuntur, Idem. ¶ Conyza, Aëtius. ¶ Corrudæ succus decoctus datur ad serpentium ictus, Plinius. ¶ Cunila bubula contra serpentes in vino (vel aceto) bibitur. Hac testudines cum serpentibus pugnaturæ se muniunt, viresq; refouent: quidamq; in hunc vsum panacem vocant, Idem. Cupressi pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, Plin. Ægineta. ¶ Cyclamini radix cõtra serpentes omnes, Plin. Cyclaminũ bibitur contra serpentes è vino acescente, Theoph. de hist. pl. 9. ¶ Cynoglossos, caninas imitans linguas. Est alia similis ei, & quę ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua, ranis & serpẽtibus aduersatur, Plin. ¶ Cyperi radix aduersus serpentiũ ictus & scorpionũ præsertim remedio est, Idem.

Dictamnum, Aëtius, Plin. ¶ Dauci Cretici radicis ad serpẽtes vsus est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis, Plin. ¶ Dracontij folia ex vino vel aqua contra serpentes dabant, Idem. ¶ Dracunculum maiorem percussis in potu prodesse aiunt, Idem.

Echij semen Matthiolus. ¶ Echini terrestris caro, Idem. ¶ Elaphoboscon contra serpentium omniumq; aculeatorum ictus valet. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus, Plin. ¶ Elichrysi coma, Matth. ¶ Endiuia syluestris, Auicen. ¶ Enula, Idem. ¶ Epipastidis siue Elibori nes folia pota contra venena prosunt, sicut Erices contra serpentes, Plin. ¶ Equi coagulum ex vino potum, Matth. ¶ Erices foliũ aduersari serpentibus tradunt, Plin. Erica cum aceto, Dioscorides, Ægineta. ¶ Non defuere qui Erigerontis & alterũ genus facerent, nec quale esset demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam dantes, Plinius. ¶ Eruum datur contra ser-

Artemis. Asclepi ... Asparagus. Aphodelus. Aster. Astragalus. Baccar. Balsamum. Baucia. Beta. Bitumen. Blattaria. Braßica. Bryonia. Bupleuros. Buselinum. Calamintha. Cancri. Cantabrica. Capillus veneris. Capra. Carduus. Castoreum. Centaurium. Cepa. Ceruus. Chamæcyparissos. Chamædrys. Chamæpitis. Chelidonia. Chironium. Cinamomum. Clematis. Clinopodium. Condrilla. Conyza. Corruda. Cunila. Cupressus. Cyclaminus. Cynoglossus. Cyperus. Dictamnum. Daucus. Dracontium. Dracunculus. Echium. Echinus. Elaphoboscon. Elichryson. Endiuia. Enula. Epipastis. Equi coagu. Erica.

Eryngium.

pentum ictus ex aceto, Idem. ¶ Eryngij radix, Dioscor. Clara in primis aculeatarum eryngę est siue eryngion cõtra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix prius bibitur drachmę põdere in vino: aut si plerumq; tales iniurias comitatur & febris, ex aqua, Pli.

Ferula. Fiber. Fœniculum. Fraxinus. Fucus marinus.

Ferulæ radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes, Plin. Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi, Qu. Seren. ¶ Fibri testes serpentum venenis aduersantur, Dioscor. Contra venena ex aceto bibuntur, Idem. ¶ Medicinæ in satiuo fœniculo, ad scorpionũ & serpentium ictus semine in vino poto. Plin. Fœniculi succus cum melle, Dioscor. ¶ Fraxini folia contra serpẽtes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, opifera ac nihil æquè reperiuntur. ¶ Nicander fuci marini folia aduersus serpentes in vino dedit, Plin.

Galbanum. Galline. Gentiana. Gladiolus. Glans. Glycysis.

Galbanum est theriaca venenis serpentũ & scorpionum, Auicen. ¶ Gallinaceorũ cerebrum in vino potum, Item ius ex his potum serpentum venenis medetur, Plin. Galli cerebrum cum aceto potum (alij, non cum aceto, sed cum condito) serpentis morsus adiuuat, Kiranides. Gallinarum & gallinaceorum cerebella in cibo, Dioscor. Cum coagulo, Matth. Gallinæ aut iura vetustæ, Qu. Serenus. ¶ Iis fere viribus (scilicet contra serpentem morsus) pollent (vt quidam recentiores fatentur) flosculi syluestres roseo colore micantes, quos nonnulli syluestres garyophyllos, Matth. ¶ Gentiana, Auicen. Gentiana præcipuè aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis siue sicca. Plinius. ¶ Gladioli radix superior, Matth. ¶ Glans decocta resistit serpentium ictibus, Plin. ¶ Glycysidis seu pœoniæ vtriusque semen auxiliatur à serpente percussis, Idem.

Helenium. Heliochrysum. Heliotropium. Heraclium. Hermetis confectio. Hierabotane. Hippomaratrũ. Hippopotamus. Hyacinthus.

Helenij radix bibitur contra serpentiũ ictus ex vino, Plin. ¶ Heliochrysum cõtra serpentiũ ictus bibitur, Idem. ¶ Heliotropiũ serpentibus resistit ex vino aut aqua mulsa, vt Apollophanes & Apollodorus tradunt, Idem. ¶ Heraclij communis vsus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, Idem. ¶ Hermetis confectio confert ad venena mortalia quando in potu sumitur cum aqua Gentianæ, Auicenna. ¶ Hierabotane aduersus serpentes conteritur ex vino, Plin. ¶ Contra morsus serpentum præcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris vtero occisi, Idem. ¶ Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere: Sane & Nicander non in nouissimis posuit, Idem. ¶ Hippopotami testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur, Plin. Nicander in Theriacis. Hippopotami testes exiccati ac triti contra serpentiũ morsus bibuntur. Dioscorid. ¶ Hyacinthi semen contra serpentes cum abrotono datur, Plinius.

Intubus. Inulæ. Iris.

Intubus cum aceto, Dioscor. ¶ Inulæ radix venenatorum morsus abigit. Plin. ¶ Iris contra serpentiũ morsus ex posca valet, Idem. Iuniperi folia cum pipere, Auic. Iuniperi baccæ, Matth.

Lac. Lactuca. Laurus. Lemonium. Leontopetalus. Leporis coagulum. Ligea. Ligusticum. Lilium. Lychnis.

Lac quoduis recens contra serpentũ ictus infunditur. Plinius. ¶ Lactucarum Syluestrium succus serpentiũ ictibus medetur in vino potus, Idem. Dicunt quod lactuca asini emplastrata & bibita multum confert, Guil. Varign. ¶ Baccæ lauri cum vino serpentibus resistunt, Idem. Decoctæ & deuoratæ, Dioscor. Ægineta. Succus earum prodest contra ictus & potus, Plin. ¶ Lemoniũ datur denarij pondere in vino contra serpentes, Idem. ¶ Leontopetali radix aduersatur omnium serpentiũ generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit, Idem. ¶ Leporinum coagulum cum vino, Dioscor. Aetius, Sextus: Cum aceto, Plin. Dioscor. ¶ Ligeæ herbæ folia & ramuli ex aceto hausti, Empir. ¶ Ligustici semen, Matth. ¶ Lilij radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex vino potæ, Plin. ¶ Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes bibitur è vino, semine trito, Idem.

Malua. Mandragora. Medica mala. Melanthium. Menta. Minyanthes. Mora. Mus. Mustela.

Maluæ hortulanæ decoctio, Auicen. ¶ Mandragora bibitur contra serpentes, & ante sectiones punctionesq;, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse, Plin. ¶ Medica mala & eorum semen, Matth. Si bouem aut aliam quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici vocant smyrnium conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Idem homini facito si vsus euenerit, Cato. ¶ Menta sumitur & contra scolopendras & scorpiones marinos & ad serpentes, Plin. Mentastri folia illinuntur bibunturq; aduersus scolopendras & serpentiũ ictus drachmis duabus in vini cyathis duobus, Idem. ¶ Celebratis auctoribus contra omnia venena pro antidoto sufficere 25. grana eius quod minianthes ex eo appellamus tradi, Idẽ. ¶ Mororũ succus aduersatur venenis serpentiũ, Idẽ. Folia mori trita aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. ¶ Muris domestici ius potũ, Auicen. ¶ Mustela sale inueterata est inter auxiliaria medicamenta morsuum quos inflixere serpentes. Commendatur imprimis exenterata, quæ sale siccescẽs inueteratur: ex qua binas drachmas cũ vino bibisse satis est, Diosc. Ægineta. Si mustelæ catulos vel ipsam mustelam recentem ad ignẽ torrens depilaris & exenteraris, ac sale condieris, & in vmbra siccaris, farinam inde detritã lima sumpseris contra morsus serpentium, præcipuum remedium experiere, Nicander. Mustelę morantis in domo ius cum vino, Auicenna. Mustelæ ventres vsq; ad stomachum suum quum implentur coriandro & exiccantur, Idem.

Nardus. Nasturtium. Nereus. Nux.

Nardus Gallicus aduersus serpentes duabus drachmis in vino succurrit, Plinius. ¶ Nasturtium Auicenna. ¶ Nerei flores & folia, hominum contra serpentium morsus præsidia, Dioscorides. ¶ Nux cum ficubus & auellanis cum gentiana, Auicenna.

Oleum

Oleum de oleandro & folia eius, Auicenna. ¶ Eſt herba proprio nomine Onochiles, efficax contra ſerpentes & radice & folijs æquæ cibo ac potu. ¶ Opobalſamum cum vino aut lacte potum. D.M. datur cum lacte contra aconitum hauſtum, & ictus ſerpentum. Empiricus. ¶ Opopanacum, Auicenna. ¶ Origani decoctum cum vino potum. Dioſcorides. Teſtudo à ſerpentum eſu ægrotans, origano ſuperingeſto ſanatur, Zoroaſter in Geopon.

Pæoniæ ſemen, Matthiolus. ¶ Paliuri radicis decoctum in vino potũ ſerpentibus aduerſatur, Plinius, Dioſcorides, Ægineta. ¶ Panacem Æſculapicum valere aiunt aduerſus ſerpentes ſi bibatur eraſum, Theop. de hiſt. pl. 9. Panacis generum omnium radix è vino contra ſerpentes medetur, Plinius. Perſolata quam Græci arcion vocant ex vino bibitur denariorum duũm pondere contra ſerpentes, Idem. ¶ Inter primas celebratur peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia, mox Samothrace. Succus efficaciſsimus eſt, qui reſoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq; contra ſerpentes, Idem. ¶ Phalangitæ folio vel flore vel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum, phalangiorumq; & ſerpentũ ictus, Idem. ¶ Nicander Phyios thalaſsium, id eſt fucum marinum aduerſus ſerpentes in vino dedit, Idem. ¶ Piper largius eſitatũ, Dioſcorides, Auicenna, Ægineta. ¶ Sunt & ſeruatis Piſcibus medicinæ, ſalſamentorumq; cibus prodeſt à ſerpente percuſsis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur, Plinius. ¶ In nucum genere piſtacia nota. Prodeſſe aduerſus ſerpentium traduntur morſus, & potu & cibo, Idem. ¶ Platani pilulæ in vino potæ x. quatuor pondere omnibus ſerpentum & ſcorpionũ venenis medentur, Idem. Platani virides pilulæ in vino decoctæ, Dioſcorides, Aetus. ¶ Polemoniæ radix in vino bibitur contra ſerpentes, Dioſcor. Polemonij quod & philetcrium dicitur drachma 1. Aëtius. Polemonia vel Phileteria radicis drachmis quatuor ex mero, Plin. ¶ Polium Aëtius. ¶ Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tuſæ dantur in vino contra ſerpentes: proſunt & quadrupedibus, Plinius. ¶ Porrorum coma priuatim ex pane, Dioſcor. Porrorum ſuccus cum melle, Idem, Ægineta. Succus porri ſectiui ad ſerpentum ſcorpionumq; ictus bibitur cum mero, Plinius. ¶ Pſeudanchuſa contra ſerpentes efficaciſsima potu foliorũ vel ſeminis, Idem. ¶ Pulegium bibitur ad ictus ſerpentũ decoctum, Idem. Pulegij ſuccus cum melle Dioſcorides. ¶ Pyxacanthi baccæ contra ſerpentum ictus bibuntur. Plinius.

Quinq; foliũ aduerſus ſerpentes bibitur: & eius radix, quæ ſpargeniō vocatur, ex vino albo.

Contra omnium ſerpentum venena pro antidoto ſunt ranæ, ſi ex ſale & oleo decoctæ edun tur, iuſq; earum itidem ſorbeatur, Dioſcor. Ranas (cum vino vel aqua vel aceto) coque & bibe, Nicander in Theriacis. Auxiliantur ranæ elixæ & comeſtæ. Verum ſiqui earum eſum auerſentur, ranas donec vietæ reddantur coquito, & iuſculum ipſum ignaris abſorbendum præbeto, Aëtius. Ranæ fluuiatiles, ſi carnes edantur, iuſue decoctarũ ſorbeatur, proſunt & contra leporem marinũ & contra ſerpentes, Plin. ¶ Rapi ſemen illitum & potum in vino contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur, Idem. ¶ Reubarbarum confert morſui vermium venenoſorum & ſerpentis, Auicenna. ¶ Rheum Ponticum cum vino in potu vſurpatum, Empiricus. ¶ Rhododendri folia quadrupedum venenum, homini verò contra ſerpentes remedium, ruta addita è vino pota, Plin. ¶ Veteris Rhu decoctũ, Aegineta. ¶ Roris marini drachma. 1. Idem. ¶ Rubiæ radix ex vino potata. D.M. aduerſus ſerpentum morſus, ramulos cum folijs è vino bibere prodeſt, Empiricus. ¶ Ruta, Dioſcorides. Rutæ ſylueſtris ſemen cum vino, Aetius.

Salſamenta quàm acerrima, Dioſcor. ¶ Saluiæ drach. 1. Aetius. ¶ Sambuci folia ſerpentum ictibus reſiſtunt in vino pota, Plin. Proderit & caulē cum vino haurire Sambuci, Qu. Serenus. ¶ Sardium, Aetius. ¶ Scordotis ex vino, Plin. ¶ Serapinũ, Auicenna. ¶ Morſi potabunt Serin. Aegineta. ¶ Serpentina in puluerē ex vino hauſta cochlearis menſura, à venenoſo quouis ſerpente demorſos breui tempore ſanat: neq; ea ſolum valet aduerſus virulentos ictus, ſed etiã contra epota venena, Matthiol. ¶ Serpillum pinguius voluntarium, & candidioribus folijs ramiſq; aduerſus ſerpentes efficax, decoctis in vino ramis folijſq;, Plin. ¶ Seſeli Aegineta. ¶ Sicyoniæ radicis ſuccus, Idem. ¶ Sideritis ex vino, Plinius. ¶ Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterũ im̃ortalitati proximũ in conuallibus opacis, ſcandentem arbores comantibus acinorũ corymbis, contra venenata omnia efficaciſsimis, in tantũ vt accinorũ ſucco infantibus ſæpe inſtillato nulla poſtea venena nocitura ſint, Plin. ¶ Smyrnium, Aegineta. Smirnij radix prodeſt contra phalangia ac ſerpentes admixta cachry aut polio aut meliſſophyllo in vino pota, ſed particulatim quoniã vniuerſa vomitionem mouēt, qua de cauſa aliquando cum ruta datur, Plin. ¶ Sonchos albus bibitur contra ſerpentes Scorpioneſq;, Idem. ¶ Staphiſagriæ flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur. Semen enim abdicauerim propter nimiam vim ardoris, Idem.

Teſtudo magna & ſalita, Auicenna. Teſtudinis marinæ teſtes ſumpti multum prodeſſe traduntur, Dioſcorides. Teſtudinis marinę ſanguis cum vino & leporis coagulo cuminoq; contra ſerpentium morſus conuenienter bibitur, Idem. Teſtudinis ſanguis contra ſerpentium omnium venena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis: & cum opus ſit, in vino datis, Plinius. ¶ Teucria ex vino, Idem. ¶ Theriaca venenum eſt ſerpentũ, Auicenna. ¶ Thlapſi. Matthiolus. ¶ Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis vel folijs, & tota herba decocta, Plinius. Trifolij bitumen olentis radix drachmæ pondere, Aetius. Trifolij ſemen, Ægineta. ¶ Trixago. Aetius.

Oleum. Onochiles. Opobalſamũ. Opopanacum. Origanum. Pæonia. Paliurus. Panaces. Perſolata. Peucedanum. Phalangites. Phyios thalaſsium. Piper. Piſci ſeruati. Piſtacia. Platanus. Polemonia. Polium. Polyrrhizon. Porri. Pſeudanchuſa. Pulegium. Pyxachantus. Quinquefoliũ. Ranæ. Rapum. Reubarbarũ. Rheum. Rhododendrõ. Rhu. Ros marinus. Rubia. Ruta. Salſamenta. Saluia. Sambucus. Sardium. Scordotis. Serapinum. Seris. Serpentina. Serpillum. Seſeli. Sicyonia. Sideritis. Smilax. Smyrnium. Sonchos. Staphiſagria. Teſtudo. Teucria. Theriaca. Thlapſi. Trifolium. Trixago.

Verbenaca. *Verrinum iecur.* *Vetonica.* *Vitex.* *Vitis alba.* *Vitis theriaca.* *Vrtica.*

Verbenaca aduersus serpentes conteritur ex vino, Plinius. ¶ Verrinum iecur contra serpentes laudatur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum, Idem. ¶ Vetonica cum vino, Qu. Serenus. ¶ Viticis semen cum vino tritum & potum, Aetius, Ægineta. Viticis semina aduersantur venenis serpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor vitex efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum, Plinius. ¶ Vitis albæ radix numerosis vtilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur, Idem. ¶ Apud Thasios vitis Theriace vocatur, cuius & vinum & vua contra serpentium ictus medetur, Idem. Vua theriace contra serpentium ictus estur: pampinos quoque eius edendos censent imponendosque, vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habent, Idem. ¶ Vrticæ semen aduersatur serpentibus, Idem.

Xylobalsamũ.

Xylobalsami fructus cum vino potatus. D. M. venenatorum ictibus auxiliatur, Empiric.

De quibusdam solo tactu vel suctu serpentũ ictus sanantibus.

Superius capite 4. sub litera D. meminimus quorundam populorum, quorum corporibus talem vim ingenitam scribunt veteres, vt solo contactu serpentum ictus sanarent: quales fuerunt Psylli & Marsi & qui Ophiogenes vocati sunt: sicut Plinius, Ælianus & Æneas Syluius testantur. Callias lib. decimo historiæ quam cõscripsit de Syracusano Agathocle, ait, cum quis à serpente morsus fuerit, si Lybicus vir natione, Psyllus siue euocatus siue fortuitò aduenerit, et plagam adhuc tolerabiliter dolentem viderit, solam saliuam ictui morsuiue inspuentem, dolorem mitigare & perstringere. Sin percussum offenderit ægerrimè dolentem, intra dentes permultam aquam haurire, & os suum primò ex ea colluere, post verò eam in poculum iniectam, vulnerato exsorbendam tradere. Quod si veneni acerbitas acrius inualescit, hunc ægrotanti nudo nudum accumbere, & proprio suo corpore morbi vim frangere, & malo hominem liberare. Hoc autem ita se habere idoneus testis etiam Nicander Colophonius fuerit, cuius versus adscribam:

Audiui Libycos Psyllos, quos aspera Syrtis
Serpentumque ferax patria alit populos,
Non ictu inflictum diro, morsúue venenum
Lædere: quin læsis ferre & opem reliquis,
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto. Et quæ sequuntur: Ælianus.

Proditur à Græcorum nonnullis, Vulcani antistites in Lemno aduersus ictũ serpentium medicea valere virtute. Quo argumento Philoctetem apud Smynthei Apollinis aram ictu serpentis vulneratum, illuc medicinæ gratia esse missum. Cœl. Rhodig. Neque Herculis scientiã præcipuã habent hi qui Psylli nominantur (scilicet serpentum ictus suctu sanandi) sed audaciam vsu ipso confirmatam. Quisquis enim eorum exemplum secutus, vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & hominem tutum præstabit, Cornel. Celsus. Galenus libro de theriaca ad Pisonem testatur Marsos qui suo tempore extabant, contra serpentum venena, nullam vtique propriam habuisse facultatem, sed fraude quadam vniuersam decepisse plebeculam. Circulatores (inquit) hi nunquam congruo tempore viperas venantur, sed multò post vernationem, cum non amplius vigent. Captas autem ipsas crebrò sibiipsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt: imò carnes ipsis per mittentes, & continuè mordere cogentes, vt virus ex earum ore vacuetur efficiunt: quinetiam mazas quasdam obiiciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, vt videntibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificii imperitis. Hæc Galenus. Cæterum id fraudis doliue genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant, &c, Matthiolus.

De Serpentibus os dormientum ingredientibus.

Serpentes aliquando os dormientum ingredi dicuntur, vnde poëta de tempore quando serpentes conspiciuntur, Non mihi tunc libeat dorso iacuisse per herbam, Incertus. Interdũ clanculum adrepentes in os patens dormientis coniiciunt sese & in stomachũ sese cõuoluunt. Tunc miser homo afflictissime viuit, nec est vllũ mali leuamen, nisi vt lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alat hospitem. Remedium autem aduersus tantum malum est comesum affatim allium, Erasmus dial. de Amicitia. Referunt, quendam qui viperam dormiens deuorauerat fumo corii liberatum, illa refugiente fumum quem æger excipiebat (vt dicetur in Vipera) Cardanus.

Serpentis oua comesta quomodo remedio murænæ redduntur innoxia.

Vir quidã Cissus nomine, Serapidis cultui deditissimus, petitus insidiis mulieris quam prius amatam, deinde vxorem duxerat, cùm oua serpentis deuorasset, angebatur & miserè affligebatur, ita vt à morte parum abesse videretur. Rogatus autem ab eo Deus, murænam viuam præcepit emendam, & manum viuario seu vasi, in quo seruaretur, immitendam. Paret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret: & cùm auelleretur, simul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulsus est, Ælianus.

H.

a. Serpens à serpendo dicitur. Nomen est tam masculini quàm fœminini generis, generale ad omnia quæ serpunt citra vsum pedum: vel quæ tam exiguos habent pedes vt repere potius, quàm pedibus incedere videantur, Calepinus. Festus vult serpentes dici ex græco ἑρπετὰ, pro respiratione s litera posita vt ἕξ sex, ἑπτὰ septem. ¶ ὁ ὄσφις ὁ ὄφις κατὰ γλώσσας. Eustathius.

¶ Αργης

¶ Ἀργὴς ὁ ὄφις κατὰ γλῶσσαν, ὅθεν ἀργειφόντης κατά τινας ὁ ὀφιοκτόνος, Idem. Ἀργὰς quoq; vel ἄργας paroxytonum, Hesychio dicitur ὄφις: vt Harpocration quoque annotat, Dores, maximè autem Argiuos, ἀργᾶν vocasse τὸν ὄφιν veluti Achæum in Adrasto. Timarchum tamen Rhodium scribere non κατὰ γλῶσσαν ita vocari τὸν ὄφιν, sed ἀργᾶς esse γένος τι ὄφεων quosdam verò draconis epitheton esse velle τὸ ἀργᾶς, &c. ¶ Δάκος propriè animal morsu aut ictu homini nocens, θηρίον ἰοβόλον ἑρπετὸν, vt Suid. exponit. Vnde Δάκετον pro eodem sumitur. ¶ Δερμηστὴς, vermis ὁ τὰ δέρματα ἐσθίων, serpens, Etymologus. Δίβαν, ὄφιν Κρῆτες καλοῦσιν, Hesychius. Idem eosdem nimirum Cretenses δίψατον ὄφιν vocare testis est. ¶ Κίναδος, θηρίον, ὄφις, Idem. ¶ Κνώδαλα propriè vocantur τὰ θαλάσσια, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἐν τῇ ἁλί; abusiuè autē nunc sic dicuntur, οἱ ὄφεις, & ab Oppiano vniuersa τὰ τῶν θηρίων γένη. Scholiastes in Nicandrū. ¶ Ὀφίδιον serpens pusillus anguiculus. ¶ Serpula apud veteres idē quod serpēs. Serpula serpserit, aut idem Messala pro serpens irrepserit, Festus. Ἔμβρυα dicuntur fœtus qui adhuc sunt in vtero. καλοῦσι δὲ τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν ὄφεων καὶ τῶν κροκοδείλων, Aelianus. Catuli dicuntur & serpentum fætus, vt apud Vergil.

Compositis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens. Non. Marcellus.

¶ Epithe. Anguis seu serpens, frigidus: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, Vergilius. Squameus: Non illū squamea tutò aggreditur serpens, Politianus. Torto non squamea tractu signat humum serpens, Nemesianus. Tortus: Tortosq; Ixionis angues, Vergil. Georg. 3. Cæruleus: Cæruleosq; implexæ crinibus angues, Eumenides, Verg. Georg. 4. Afer: Velut illis Canidia afflasset peior serpentibus Afris, Horatius. Maledictus, Iosephus. Ater, Iuuenalis Satyr. 5. Sinuosus, Alciatus. Maculosus, reflexus, lubricus, intortus, maurus, martius, ferus, trux, tumidus, auidus, gorgoneus, venenatus, Lybicus, squallens, minax, implicitus, horridus, lætifer, atrox, horrendus, viridis, marsus, textilis, voluminosus, sibilans, squamosus, horribilis, retortus, veneniger, sæuus, squamiger, pestifer, teter, toruus, Textor. ¶ Ἀνίγρους ἑρπηστὰς vocat Nicander. Item ἀπεχθέα κνώδαλα γαίης, Idem. ψυχρὸς ὄφις, Theocritus. ἰοβόλος, Suidas.

¶ Serpentinus color, Cæl. Rhodig. fortè maculosus vt ophitæ marmoris. Serpentiger. Sphingaq; & Harpyias, serpentigerosq; Gigantes, Ouidius Trist. 4. Serpentipedes & anguipedes gigantes à poëtis etiam dicuntur, qua centum quisq; parabat, Inijcere anguipedum captiuo brachia cælo, Ouidius 1. Metam. Sic autem dicti sunt quasi loripedes, quòd pedes tortuosus habuisse finguntur, sicut angues se tortuosos faciunt. Serpentigena, ex serpentibus natus. Vos serpentigenas in se fera bella dedistis, Ouidius. Serperastra sunt quæ discentibus ambulare infantibus, vt Varro significat, adhibentur alligata geniculis, ne vaciæ fiant vel compernes, Cæl. Rhodig. ¶ Anguineum cucumerem Columella vocat cucumerem agrestem.

Ὀφιακὸς Ad anguem seu angues pertinens. Ὀφιακὸς liber Nicandri de serpentibus conscriptus. Ὀφιοβόρους à Pythia dictos fuisse Spartiatas, testatur Plutarchus in lib. de orac. Pyth. quod scilicet quodam famis tempore serpentes vorassent. Ὀφιογενεῖς populi quidam dicti sunt, qui ob familiaritatem quandam cum serpentibus eorum ictibus medebantur, quasi à serpentibus originem ducerent: de quibus supra. Ὀφιόδηκτος, A serpētibus morsus. Ὀφιοειδὴς, serpenti similis. Ὀφιόπους γυνὴ, apud Suidam, id est repens, serpentis modo incedens: nam serpentes sunt ἄποδες. Ὀφιοφάγοι populi serpentibus vescentes de quibus supra. Ὀφιώδης serpentem referens vel serpentibus abundans. Ὀφιόνεος, Anguineus, Oppianus.

Icones. Visebatur in Delphis apud oraculum serpens qui singulari certamine videretur Apollinem prouocare, obseruatum à Plutarcho, Pierius. Hermupoli Typhonis simulachrum ostendunt, equum fluuiatilem, cui insistit accipiter serpentem impugnans. Per equum quidem demonstrantes Typhonem, per accipitrem verò vim & principatum, quo ille violenter sibi quæsito sæpe per improbitatem tum ipse turbari, tum alios perturbare sua sponte voluerit, Plutarchus in lib. de Iside & Osiride. In Scuto Herculis inter alia hæc picta erant: Ἐν δ' ὀφίων κεφαλαὶ δεινῶν ἔσαν ἔπ φατειῶν: id est,

Bis sena hic videas stridentibus effera flammis
*Colla, venenato vultu maculosa, *draconum:* *id est serpentum
Tum magis offenso spirantia gutture virus,
Quam magis Alcides effuso sanguine pugnat, &c.

Clypeoq; insigne paternum, Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus Hydram, Virg. 7. Æneid. de Auentino. Hippodromi picturæ cum cippo è tribus ceu serpētibus inuoluto, quorū capita prominent in sumo meminit Theuetus de Oriente cap. 17. Manethon Ægyptus author, quisquis ille fuit, ait Oscum, qui Tyrrhenis imperauit, insigne serpentis habuisse: Oscosq; ait Seruius, populos dici vbi plurimum serpentes abundant, in Campania quippe, Pier. ¶ In tabula septentrionali Olai magni pingitur pastor cum serpētibus pugnans, & ab ijs greges defendens. ¶ Caduceus (κηρύκειον) baculus habens vtrinque duos serpentes implexos, & inter sese aduersos, quem præcones seu caduceatores secum ferebant: nec eos violari fas erat, quocunq; venissent. Rectus autem baculus, signum erat rectæ rationis: serpentes ex vtraq; parte, aduersos exercitus significabant, quos ambos recta ratio peruaderet, Suidas. Caduceus Mercurio

De Caduceo serpentibus insignito.

conſecratus ſerpentibus duobus inſignitus erat parte media voluminis ſui inuicem in nodum quem Herculis vocant obligatis, quorum primæ partes reflexæ in circulum preſsis oſculis ambitum circuli iungunt, caudæ verò ad Caducei capulum reuocantur, ornantur'q; alis ex eadem capuli parte naſcentibus, Pierius. Hic tamen amplexus anguium (agens de ouo anguineo de quo in angue) & efferatorum concordia cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Plinius. Hinc emblema Alciati:

Anguabus implicitis, geminis caduceus alis
Inter Amaltheæ cornua rectus adeſt.
Pollentes ſic mente viros, fandiq; peritos
Indicat, vt rerum copia multa beet.

Hieroglyphica. ¶ Bacillum, cui ſerpens circumuolutus eſt, non modo apud Hebræos, & in ſacris literis in quibus legimus ſerpentis in cruce poſiti aſpectu populum Iſraelis à morte liberatum fuiſſe: verum etiam apud Ægyptios & Romanos animæ atq; corporis ſalutare ſymbolum fuit: Nam cùm cætera omnia reptilia craſsioris & magis terrenæ ſint ſubſtantiæ, ſerpentem ſpiritus & vitæ tenaciſsimum animal eſſe conſtat, quod & imbecillitatem corporis exuat, & ad medicinam vtiliſsimum ſit, & ad acuendum viſum herbam inueniſſe, nec non ad ſeſe in vitam reuocandam quandam herbam agnoſcere traditur, Cæl. Auguſt. Curio. Ægyptij os ſignificantes, ſerpentem pingunt, quoniam ſerpens nullo alio membro valet niſi ore, Orus. Anguis apud Ægyptios hieroglyphicum eſt Spiritus illius qui per vniuerſum mundi molem difflatur, Pierius. Ægyptij mundum exprimere volentes, ſerpentem pingunt, qui ſuam ipſius caudam rodat, varijs interſtructum ſquammis: per ſquammas quidem ſtellas quibus cœlum mundúſue diſtinctus eſt, obſcurè innuentes. Cæterum hoc animans non ſecus ac terra grauiſsimum eſt, læuiſsimum autem ac maximè lubricum, in aquæ morem. Inſuper vt ſerpens quotannis pelle ſimulq; ſenio exuitur, ſic & annus vertens, qui mundi circumactu producitur, immutatione facta renouatur, ac veluti reiuueneſcit. Quod verò velut cibo ſuo vtatur corpore, ſignificat id, quæcunque Dei prouidentia in mundo gignuntur, ea rurſum in eundem reſolui & tanquam imminutionem ſentire, (ea cum ſolui ceperint, ſiue paulatim imminui ac dificere, in ſeſe recipi, ac decrementum vniuſcuiuſque rei alterius eſſe incrementum, Pierius.) Orus. Serpens apud Ægyptios caudam ſibi mordens annum & aſtra ſignificabat, Textor. Erat aliud hieroglyphicũ ſerpentis, caudam ſuam ſub guttur attractam occultantis, eaſque ſpecies in Saturni dextera manu ſtatuebatur, quem pro annuo circuitu, pro tempore, pro ætate, pro immortalitate poni ex multorum ſcriptis accepimus, Pierius. Sunt qui aliam etiam picturam ſimulachrúmue mundi fuiſſe dicant, vt ſcilicet intra circulum æreum ſerpentis effigiem accipitrino capite inſignem circunducerent, ad ⊙ propemodum literæ ſimilitudinem, Idem. Ægyptij regem peſsimum (κάκιςον, Pierius verò legit κάλλιςον, id eſt optimum) ſignificantes, anguem pingũt in orbis figuram, cuius caudam ori admouent, nomen verò regis in media reuolutione ſcribunt, obſcurè innuentes, ſe regem pingere orbi imperitantem. Porrò angui apud Ægyptios nomen eſt Meiſi. Aliter quoq; regem cuſtodem ſignificantes, anguem quidem vigilantem pingunt, ſed pro regis nomine cuſtodem adnectunt. Hic enim totius orbis cuſtos eſt. Itaq; regem aſsiduè vigilantem eſſe oportere. Rurſus regem orbis moderatorem exiſtimantes & indicantes, ipſum quidem anguem pingunt, ſed in eius medio magnam domum effingunt ac repræſentant: nec ſanè abſq; ratione. Regia enim domus quæ ab eo regitur in mundo. Rurſus regem non toti orbi ſed parti duntaxat imperantem volentes ſignificare, anguem dimidiatum pingunt, regem quidem per ipſum animal, non toti verò orbi imperantem, ex eo quod dimidiatus ſit, deſignantes. Omnium autem moderatorem ex eiuſdem animalis perfectione ſignificant, rurſum integrũ pingentes anguem, Orus. Indicandi dominij cauſa, in Iunonis dextera ſerpentis caput ſtatuebatur, in læua verò lapideum ſceptrum, cum Iuno ipſa dominij præſes apud gentes habebatur, Pierius. Qui ſerpens ſacerdotum inſigne oblongo obuolutus pileo geſtabatur, munimento erat, vt ſignis contra reges (penes enim ſacerdotes Ægyptiorum erat imperium) auderet inſurgere, ſciret ſe in venenatos angues incurſurum, Idem. Sunt qui per anguem & leberida hieroglyphικῶς hominẽ oſtendunt, iuuentuti redditum, ſi vel de morbo aut alia aliqua calamitate ſquallorem atq; maciem depoſuerat, ſitq; demum habitior atque validior factus, Idem. Occultam ſanè rerum originem per ſerpentis effigiem Valentiniani commonſtrabant, poſitionem inteſtinorum noſtrorum per quæ eſca infertur in exemplum adducentes, quæ ſerpentinæ ſpiræ inſtar in vtero deliteſcens, occultatæ in nobis genitricis ſubſtantiæ ſpecimen habeat, Idem.

De ſyderibus ὄφει & ὀφιούχῳ. ¶ ὄφις eſt etiam ſyderis nomen. Cicero anguem, Auienus ſerpentẽ interpr. apud Aratum, Griphus eſt apud Athenæum, quænam eadem in cœlo, terra, & mari habeantur: ad quem reſpondetur, Vrſus, ſerpens, aquila & canis, addo & leporem. ¶ ὀφιοῦχος ſideris etiam nomen eſt apud Aratum & cæteros Aſtronomos, quem Latini anguitenentem: alij ophiuchum alij anguiferum vocant. De hoc Cicero in ſuis Phænomenis propter caput anguitenentis, Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij, Hic preſſu duplici palmarum continet anguem. Columella lib. 11. cap. 2. 11. cal. Iulij. Anguifer quum mane occidit, tempeſtatem ſignificat. Sic autem

dicitur

dicitur hoc sidus quòd hominis effigie fingi soleat anguem manu tenentis. Vnde nonnulli Herculem esse putauerunt, qui adhuc in cunis vagiens, angues à Iunone immissos manibus præfocauit. Sunt tamen qui Ophiuchum Æsculapium esse velint, alij Canobanta Getarum regem: alij Phorbantem Triopæ Thessalorum regis filium. Vide Higinum.

De Ophite lapide.

¶ Ophitæ genera multa: quidã ponderosus & niger: alter cinereo colore spectatur, punctis distinctus: tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores & serpentium ictus prosunt, Dioscorides lib. 5. Ophites marmor serpentium maculis simile, vnde & nomen accepit. Ex Ophite columnæ, sed paruę admodum inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati & serpentium ictus, Plinius lib. 16. ca. 7. Ophites quem vocant lapis vstus extergendi confringendiq; vim possidet, ceu etiam nitrum, Galenus lib. 9. simpl. medic. Ophites marmor quod vulgò vocamus serpentinum, porphyritæ ferè lapidis instar durissimus est, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, vt in suo requirunt, Dioscorides & Plinius, sed viridi saturato dilutis eiusdem coloris maculis resperso Ex quo sanè constat antiquorum Ophitem à nostrate maximè fuisse diuersum. Matthiolus. Plures serpentini lapides hodie cernuntur, colore virides, durissimi, multis punctis maculati. Sed quod odorem qualem Dioscorides ait, spirent, pauci hucusq; viderunt. Ego verò vasculum quoddam vidi ex lapide isto fabrefactum, quod cum fricabatur, non insuauem ex se spirabat odorem: contendebant verò nonnulli, vasculum hoc ex illis esse, in quibus imperatores Romani theriacam seruabant: nam & lapidem istum, contra serpentium morsus, & venenum valere Dioscorides testatur, Amatus Lusitanus. Ophicardelon (gemmam) Barbari vocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus, Plinius. Alazaracoen, id est, petra serpentaria, & est tribus modis, vna quasi nigra, alia subuiridis immistis lineis albis, & alia viridis, Aut. exp.

De herbis & plantis à serpente nomen deducentibus.

¶ Luf est herba quæ dicitur luf serpentis, & est serpentaria, Aut. exp. Dracunculi radix quæ & serpentaria vocatur, ab Arabibus luf vrinam pellit, &c. Iohan. Mesuæ. Inuenitur coronopus sponte nascens diluto extenuatoq; solo in comitatu Goritiensi quam inibi serpentinam appellant, quod eius radix in vino pota animalium venenosorum morsibus maximè aduersetur, sitq; præcipuum remedium, ita vt ipsa sola liberet demorsos, Matthiolus. Serpentinas audio vocari quasdam è genere cucurbitarum ob coloris varietatem ex Barbaria allatas. ¶ Ophis herba est apud Hippocratem, cuius semen muliebribus medicinis vtile, Hermolaus. Ophiusa in Elephantine Æthiopiæ herba est liuida, difficilisq; aspectu, quæ pota terrorem minasq; serpentium obuersari facit, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, ob id cogi sacrilegos illam bibere, Plinius. Ophioctonon herba quæ notiore nomine Elaphoboscum appellatur, ita dicta quod serpentes enecare credatur. Herbariorum vulgus Gratiam Dei appellat, teste Ruellio. Ophiogenium herba est eadem. Opheostaphyle, id est, vua anguinea, sic vocatur capparis frutex, teste Plinio lib. 13. c. 23. Ophiostaphylos, vitis alba, Dioscorides, & Plinius. Allium est syluestre, quod Ophioscorodon: id est, anguinum vocant, Dioscorides. Ophioglossos, id est, lingua serpentina dicitur à nonnullis herba quædam quam inter Dracunculi species referunt, sic vocata quod in cacumine pallidam serpentis lingulam gerat, Matthiolus.

Animantia à serpente denominata.

¶ Inuenio apud authores Græcos animal ceruo minus & pilo demum simile, quod Ophion vocatur, Sardiniam id tantum ferre solitam: Hoc interijsse arbitror, Plinius. Οφιομάχης, Ophiomachus genus cicadæ sine alis, Suidas. Ophiomachus lacerta à Græcis dicitur quod cum serpentibus pugnet, Calepinus. Ophioctene scolopendræ genus ab enecandis anguibus dictæ, inquit Marcellus Vergil. apud Dioscoridem lib. 7. c. 6. Οφίυρος auis quædam in Æthiopia, Hesychius. Οφιοφάγος Ibis est Hesychio. Inter pisces maris incolas Ophidion numerat Plinius lib. 31. cap. vltimo quem pisciculum esse congro similem, eodem libro cap. 9. scribit ὄφις Hesychio est etiam piscis quidam: forte anguilla Latinis ab angue dicta.

Nomina propria virorum à serpente desumpta aut deriuata.

¶ Viri cuiusdam, cui nomen ὄφις, meminit Eustathius in Δ. ¶ Ophion socius Cadmi fuit, & in Thebis ædificandis adiutor: ita dictus, quod è serpentium dentibus fingatur prognatus: fortè idem est qui Echion ab Ouidio dicitur Metam. 3. Est etiam Ophion nomen filij Oceani, qui cum vxore Eurynome ante Saturnum rerum est potitus, Claud. lib. 3. de rapt. Pros. Hos onerat ramos exutus Ophion. Ophion etiam fuit gigas apud Homerum. ¶ Ophioneum Messeniorum vatem Pausanias scribit, semper à natali statim die luminibus captum & priuatim & publicè vaticinia peregisse. Id mirabilius multò, post vehementiorem capitis dolorem videre cœpisse, ac mox relapsum ad cæcitatem denuo, Cæl. Rhodig. Nos in literis antiquioribus ab Pherecyde traditum obseruauimus, Dæmonas olim cœlo lapsos, quod nostra continet doctrina, Ophioneumq; nuncupatum, hoc est dæmonicum serpentem, qui antesignanus fuerit agminis, à diuinæ mentis placito deficientis, Idem. ¶ Oscos Seruius Æneid. 3. Capuenses interpretatur, qui antea Ophici appellati sint, quòd illic plurimi abundauêre serpentes. ¶ Spartani Οφιόδειροι à Pythia quondam nuncupati sunt quod cum tempestate quadam serpentium multitudo mira in Laconia succreuisset, factaq; inde annonæ caritas esset incredibilis, coacti sint indigenæ serpentes in escam humanam vertere (vt iam anteà retulimus) Cæl. Rhodig. ¶ Ophite

hæretici (qui & ophei & ophiomorphi) à colubro (ſeu ſerpente) nominati ſunt. Hunc autem ſerpentem qui decepit Adam & Euam Chriſtum arbitrantur. Habent etiam verum ſerpentem, quem nutriunt & venerantur, qui & incantante ſacerdote egreditur de ſpelunca, & aſcendit ſuper altare innixum ſpeluncæ, & oblationes eorum lambit, & inuoluens ſe circa eas regreditur ad ſpeluncam, & ita confringunt oblationes in Euchariſtiam, quaſi à ſerpente Chriſto ſanctificatas, Auguſt. lib. de hæreſibus.

Nomina propria regionum fluuiorum, &c.

¶ Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubraria parit. Ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam terram inferentibus. Græci Ophiuſam dixere, Plinius. In tractu maris Cretenſis Ophiuſſa, &c. Idem. Tenon inſulam propter aquarum abundantiam Hydruſſam appellatam, ait Ariſtoteles, alijqui Ophiuſſam, Idem. Τῆνος vna cycladum ὀφιοῦσα dicta, quòd multos ſerpentes & peſsi- 1
mos ſcorpios alat, Eupolides. Ab Iſtro oppida, Cremniſcos, Æpolium, montes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, vbi antea Ophiuſa dicebatur, Plinius. Rhodus vocitata eſt antea Ophiuſa, Idem, Strabo: à ſerpentum multitudine, Heraclides. Inter inſulas Propontidis, Ophiuſæ etiam meminit Plinius. ¶ In ſinu Arabico inſula eſt longitudine ſtadiorum octoginta, nomine Ophiades, olim deſerta cultoribus, ob ſerpentum (vnde & nomen ſumpſit) in ea diuerſantium multitudinem. Poſtmodum regum Ægypti opera ſerpentibus purgata eſt, ad cultumq́ redacta, ita vt nulli in ea amplius conſpiciantur, Diod. Siculus. Cyprum Ὀφιῶδια vocat Nicænetus apud Parthenium ἐρωτικῶν cap. 11. ¶ Ophites locus, Euſtathius. ¶ Ὄφεως κεφαλὴ apud Pauſaniam loci nomen. ¶ Ophis fluuius in ponto Colchorum regionem à Thiamica diuidit, Arrianus in periplo ponti Euxini. Ophites fluuius qui & O- 2
rontes, Suetonius.

Ophis ornamenta brachiorum.
Ophis & Ophiaſis morbus capitis.

Ὄφις καὶ τὸ χρυσοῦν περιβραχιόνιον λέγεται, Heſych. ὄφεις τὰ δρακοντώδη γινόμενα ψέλλια, Idem. Quæ circa manuum iuncturam ferunt, præſertim mulieres, ornamenta pericarpia nominantur, & echini, ophis, pſellia, chlidones, &c. Cælius Rhodig. ¶ Ὄφις, ψίλωσις τριχῶν, περιλαμβάνουσα τὴν κεφαλὴν στεφάνου δίκην, μάλιστα ἐπὶ παίδων, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ τὸ ὄμμα φθείρουσα, Pollux. Dicitur etiam morbus ille Ophiaſis. Eſt autem affectus capitis, quo capilli primum extenuati, poſtea decidunt, certis ſpatijs in ſerpentis ſimilitudinem: Incipit (ait Celſus lib. 6. cap. 4.) ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus ſerpit: quibuſdam etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Sic dicitur quòd ſerpentis ſpeciem præ ſe ferat. 3

Typhoeus centum capita ſerpentum gerens.
Pedes anguineos habentes Boreas. Heniochus. Cecrops. Lamia. Anguimani Elephanti. Linguæ ſerpentium.

b. Typhoeus planè monſtroſus è Tartaro & terra genitus, Ἐκ δέ οἱ ὤμων ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος, Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες, &c. Id eſt, Ex humeris ei erant centum capita ſerpentis horrendi draconis linguis nigris lambentia, Heſiodus in Theogo. ¶ Boreas Orityiam rapiens οὐρὰς ὄφεων ἀντὶ ποδῶν ἔχων pingitur, Pauſanias Eliac. 1. Heniochus Erichthonius crura anguinea habuit, primus equos quadrigas iunxit, Higinus. Cecrops τὰ κάτω ὀφιώδης, Ariſtophanes. Cecrops διφυὴς ſecundum aliquos, quòd ab inferiore parte ſerpens fuerit. In Libya ſunt feræ facie muliebri, ima parte ſerpentes, alas non habent quemadmodum ſphynges, &c. Dion in hiſtoria Libyca, vt in Lamiæ hiſtoria pluribus dictum eſt. ¶ Anguimani Elephanti dicti ſunt quod manum ſiue proboſcidem flectunt & contorquent vt angues propria corpora. Teſtudines ceruice ſunt anguinea, Pacuuius. ¶ Dentes Carchariæ lamiæue 4
Rondeletius, & lamiæ priuatim Bellonius, linguas ſerpentium vocari aiunt, & auro argentóue includi, &c. vt in hiſtoria canis Carchariæ dictum eſt, vbi etiam fit mentio cuiuſdam lapidis generis, quem à linguæ figura ſerpentis linguam quidam nominant cuiuſq́ icon cum deſcriptione ex Coſmographia Orientis Andreæ Theueti monachi Galli appoſita eſt. ¶ E ſerpentis maxilla ferram inuenit puer Attalus, Tzetzes.

Similitudines ſumptæ à ſerpentibus.

c. Atra hominum ceu ſerpentium lingua vibrat, tabéſque animi contrectata adurit omnia, &c. Plinius. Sicut cùm quis fugit à facie leonis, & occurrit ei vrſus, & cum ingreditur domum & reclinat manum ſuam ſuper parietem, mordet eum ſerpens: ſic dies domini, &c. Amos 5. Tria ſunt mirabilia apud me, imo quatuor quæ non cognoui. Via aquilæ in cœlo, via ſerpentis ſuper petram, & via nauis in medio maris, & via viri cum adoleſcentula, Pro- 5
uerb. 30. Teutones equo generoſo volebant adeſſe inter cæteras aliarum animantium virtutes de ſerpente oculorum aciem & gyros. Ὁλκὸς tractus & cauda ſerpentis, Varinus. Luna proſerpina dicta quòd hæc vt ſerpens modò in dextram modò in ſiniſtram partem latè mouetur. Serpere & proſerpere idem dicebant: vt Plautus qui ſcribit, quaſi proſerpens beſtia, Varro.

Ὁλκός. Luna proſerpina cur dicta. χιλείαι. χειά.

¶ Τρόχμαλοι, ὄφεων καταδύσεις, Euſtathius. Χελείας ταῖς καταδύσεσι, παρὰ τὸ χεῖσθαι ἐν αὐταῖς τοὺς ὄφεις, Scholiaſtes Nicandri. Χειὰ ἡ κατάδυσις τῶν ὄφεων καὶ δρακόντων, Heſychius. Χειὰ ὁ φωλεός, καὶ ἡ τῶν ὄφεων κατάδυσις παρὰ τὸ χέω ὁ δηλοῖ τὸ χωρῶ, Euſtathius. Παρὰ τὸ χῶ τὸ χωρῶ quaſi χειά, quaſi receptaculum ſerpentis. dicuntur autem hæc loca ἠλυοί, καὶ τρόχμαλα καὶ αἱμασιαί, Etymologus. Almabucaſe, id eſt exercitium in quo continetur ſerpens, Syluaticus.

Cur ſerpentes ſenectutem exuant.

¶ Crudeles Diui, ſerpens nouus exuit annos, Formæ non vllam fata dedere moram. Anguibus exuitur tenui 6
cum pelle vetuſtas, Cur nos anguſta conditione ſumus? Tibullus. Qua ratione autem factum ſit vt ſerpentes ſenectutem exuant, talem authores Græci adferunt fabulam. Contenderunt

quandoq́

quandoque homines à Dijs iuuentam contribui, vti ne vnquam senescerent. Voti compotes asello gestandam imposuerunt: at is sitiens vehementius, quum aquas comperisset, iam iamq; adlubesceret, loci adseruator serpens inhibuit: nec permissurum se prius asseuerauit, quàm onus sibi foret condonatum: quod & asellus nimis arescens facilè concessit. Quo argumento senectutem abijcit serpens: at senio conficiuntur homines. Illi tamen aselli agglutinata est sitis, quam & morsu læsis inijcit (vt amplius in Dipsadis historia dicemus.) Alij fabellam ad Prometheum reijciunt, à quo surreptus ignis cum esset mortalibus traditus, qui acceperant primum, beneficij haud memores satis, rem aperuerunt: id collaudans Iupiter, ἀγηρασίας pharmacum illis retribuit. Quod asello mox est iniectum, inde reliqua fere, vt prius. Cæl. Rhodig. ex Sophocle, Nicandro, Æliano, & alijs.

¶ Fertur aliquando serpens ingens visus Olympiadi Alexandri matri dormienti accubans; Vnde Alexander à Ioue in serpentem conuerso genitus est habitus, Plutarchus in vita Alexandri Magni. Quod de Olympiade Philippi regis vxore Alexandri matre in historia Græca scriptum est, idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius & Iulius Higinus, alijq; qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoque Scipionem cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumq; ijs qui viderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse; idipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio facto respondisse, fore vt liberi gignerentur, &c. Gellius libro septimo, cap. primo.

De Alexandro Magno & Scipione Africano qui à serpentibus geniti existimati sunt.

¶ Egemon in Dardanicis versibus cùm alia de Aleua Thessalo conscribit, tum in eius amorem inusitata magnitudine serpentem cum ad Thessalicum fontem, nomine Hæmonium, boues pasceret, venisse, sensimq; adrepere ad adamatum solitum fuisse, & comam quam ille auream haberet, osculatione prosecutum fuisse, & faciem linxisse, Ælianus. Legimus apud Plutarchum serpentes puellarum amasios aliquando depræhensos esse, omniaq; amoris & nequitiæ signa præbuisse: veluti is qui Ætoliæ cuiusdam amore captus, noctu eam adire suetus, puellæ corpori circumfusus, hac atque illac illabens, illam nunquam neque vltro neque inuitus lædebat, opportuneq; sub diluculum recedebat: quod cum ij quibus puella curæ fuerat intellexissent, eam alio migrare compulerunt: serpens per triduum & quatriduum non adesse, sed diligenter accurateq; circuire illam quæritans: quam vbi mox inuenit, casu illi obuiam factus, non vti solitus erat mitis & blandus, sed asper & horridus in eam insilit, manibusq; primum spira ad corpus adstrictis, caudæ residuo fœmora flagellebat, leuem quandam iram præ se ferens, quæ licet indulgentia aliqua permixta esset, castigationem tamen apertè demonstraret, Pierius. ὄφις ἐξαίφνης ὀφθεὶς χλωρότητα ἐποίησεν, Hippo. de humoribus. Sic palleat vt nudis pressit qui calcibus anguem, Iuuen. Sat. 1. Serpens allegoricè dicitur voluptas, super ventrem repens, vitio terreno innutrita materijs, Clemens.

De serpentibus amasijs.

¶ Homines qui peccatis seruiunt, scriptura θηρία μᾶλλον οἶδεν ἢ ἀνθρώπυς, τὰς παρομοιωθέντας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππυς ἐπὶ τὰς τῦ πλησίον χρεμετίζοντας. ὄνος ὑβριστής, ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος ὁ πλεονεκτικός, καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών, id est, Est asinus insolens, is qui est intemperans: efferatus lupus, qui auarus: & serpens qui impostor & fraudulentus, Clemens lib. 4. Stromat. ¶ Malus Deus per serpentem indicatur. Causam addunt nonnulli linguæ motationem, quæ tam multiplex apparet, ex quo multiplicia eius incitamenta interpretantur: nam qui eius minister est, aliud porro lingua loquitur, aliud corde meditatur, Pierius. ¶ Diuitiæ sunt serpenti similes, quem siquis nescit inoffense eminus accipere, bestiam sine periculo summa cauda appendens: ea manu circumplicabitur, & mordebit. Pulchrè callent serpentum instar repentes diuitiæ, dum à perito vel imperito apprehenduntur, inhærere & mordere. Sed siquis se magnificum præbens rectè & scienter ijs vtatur, cum verbi quidem carmine bestiam detraxerit, ipse verò illæsus manserit, Clemens pædag. lib. 3.

Quæ significentur per serpentes, allegoricè.

¶ Ægyptios sua propria quadam magica ratione, accepi, cùm de cœlo aues deducere, tum serpentes primum præstringere, deinde ex latibulis facilimè extrahere, Ælianus. Non pauci credunt etiam serpentes ipsos recantari. Et huc vnum esse ipsis intellectum, contrahiq; Marsorum cantu etiam in nocturna quiete, Plinius. Captiuam Getuliæ reducem audiui, multorum in syluis leonum impetum à se supplicante mitigatum alloquio. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusque vel casu, mulceri alloquijs feras: quippe & serpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam, verum falsumue sit vita non decreuerit, Idem. ¶ Atyr nomen est incantatoris qui serpentes solo tactu sopibat, de quo Syll. sic ait: Nec non serpentes diro exarmare veneno Doctus Atyr, tactuq; graues sopire Chelydros, &c. Textor. ¶ Nigritæ fascinatores sunt, id est incantatores eximij, fascinant præsertim serpentes. Huius rei me certiorem reddidit adolescens quidam, qui anno superiore agens apud nepotem principis de Budomel, & quum hospitio receptus dormiret, audiuit innumeras serpentum sibilationes, quibus experrectus, dum atten-

tiore animo euentum rei expectat, intelligit nepotem principis euigilauisse, & domum egredi velle: percunctatus est propterea adolescens nepotem principis, quonam nocte intempesta concederet: cui nepos (iam inclamauerat seruos à pedibus vt sternerent camelum) sum, inquit, profecturus non longe, mox rediturus. Iuit igitur nepos, & fascino compescuit serpentes, illicoq; rediens rursus alloquitur hospitem Ligurem, Audisti ne, inquit, circiter noctem mediam exsibilantes serpentes? At Ligur, Audiui quidem. Subiecit itaque principis nepos dictus Bisboror: Erant, inquit, serpentes, quibus hæc plaga scatet, obsederant enim domum, gregem deuastaturi, ni ego occurrissem malo tanto incantatione qua vtimur frequentius. Ligur verò his auditis, dixit se mirari plurimum, & rem hanc Christianis prope incredibilem fore. Tum nepos ad Ligurem, Non est, inquit, quod mireris ob hæc minima: nam princeps noster multo maiora efficit incantatione cum libet. Quum enim, inquit, cupit præsentaneum venenum habere quod illico mortem afferat, inficit ibi arma veneno, designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eo concedere compellit. Quo cum venerint, speculatur venenosiorem quem interficiat, veneni colligendi gratia, reliquos verò missos facit. Occiso itaque serpente, eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet, & ea mixtura arma illinit, quæ sic illita vbi sauciauerint condicto mortem afferunt, licet paruum vulnus existat, modo sanguinis nihil non elicuerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictum hortatum eum fuisse, vt rei videret exemplum. Verum Ligur parum huius rei curiosus renuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximij. Sunt tamen etiam apud nos huius facti haud expertes, imò sagaces, contra serpentes præsertim, Aloys. Cadamustus in nouo orbe. Varij sunt modi incantandi serpentes. Quidam dicunt si in prato aliquo effodiatur fouea, & imponatur argentum viuum serpentes congregari. Magi vtuntur fistulis ex felium cruribus (ni fallor) ad conuocandos serpentes. De his mirabilia referuntur, Incertus. ¶ Bacchanalia Græci Omophagia vocant, in quibus furore mentito circumplicatis nos anguibus, &c. Arnobius contra Gentiles. De quo more Prudentius etiam Christianus poëta in libris contra Symmachum.

Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore chelydros,
Qui Bromium placare volunt, &c.

Quidam agyrtæ serpentes quibus venenū ereptum est, in sinu circumferunt. Matthiolus in suis commentarijs in 6. lib. Diosc. pluribus disserit de dolis & fraudibus circumforaneorū qui se iactant de familia S. Pauli. Ait autem eos capere serpentes obeunte iam hyeme, cum frigore torpescunt: & vt magis ab earum morsu se tueantur, manus sibi perquā diligenter inungere quodā vnguēto hac in venatione experto, quod ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinæ folijs, lauri baccis & alijs quibusdam additis conficitur. Captis statim caput saliua perfundere, cuius contactu non parum vilescunt, & veneni feritatem deponunt, quòd hominis saliua facultate sit illis prorsus contraria. Cum autem in foro eos ostentant ac se etiam demordere faciunt, oblato prius illis duræ carnis frusto, id dentibus dilaniare cogere, vt virus quod prope dentes quosdam vesiculis continetur, in mansam effundatur carnem, nec deesse qui vesiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius veneno repleantur. Atque hac fraude vniuersam gentem decipere. De quibus vide plura apud eundem Matthiolum. ¶ Zetzes Grammaticus in commentarijs in Hesiodum scribit, Atlantis filias fuisse VII. & filium vnum Hyanta qui serpentum venationem exercebat, à quo hyades dictæ, &c. Gyraldus.

De dolis eorum qui se iactant esse de familia D. Pauli.

g. ¶ Democritus nominat aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia, Plinius. Ex saluia sub fimo putrefacta, dum sol & luna secundam Leonis faciem occupant, Persarum magi auem merulæ similem procreabant: cuius adusti cinere lampadi asperso, domus serpentibus referta videbatur, Iohannes Langius. ¶ Columbario non facesset negotium serpens, si quatuor illius angulis inscripseris hanc vocem ἀδάμ. imò verò foribus etiam si illas habeat, Constant. in Geop. ¶ Cùm Thonis Ægyptiorum rex custodiendam accepisset Helenam à Menelao per superiora Africæ circa Ægyptum & Æthiopiam oberrante, inq; eius amorem incidisset, & vim illi inferre conaretur: fama est illam vxori Thonidis Polydamnæ rem omnem aperuisse. Polydamnam verò & metuentem ne propter formam sibi aliquando præferretur Helena, & simul miserantem in Pharum eam exposuisse, & donauisse herbam serpentibus illic abundantibus aduersariam: cuius sensus (vt ferunt) quam primum perceptus est à serpentibus, illi passim in terram se abdiderunt: Helena verò herbam plantauit, quæ cum comprehendisset, suo tempore semen serpentibus inimicum protulit, & Helenium, vt harum rerum periti asserunt, appellata est, & in Pharo prouenit, Ælian.

Superstitiosa & magica.

Helenium herba vnde dicta sit.

¶ *Aliquis à serpente morsus, aquam tacens si biberit,*
Capulum ensis nigrum aqua intingens,
Antequam serpens aquam gustet qui momordit,
Seruatur maximè illæsus à veneni nocumento.

Et si

Et si alius nunciarit alicui dicens hæc,
Ille à serpente ictus longè iacet;
Atque illuc non valeat ille venire,
Bibat nuncius dictam aquam,
Et qui ægrotat, sanitatem accipit etiam à longè. Ioh. Tzetzes.

Non verebor memoriæ prodere quo nam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere vellet. Quod si id se facturum respondebat, iubebat ille, vt dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultello totius pedis vestigio lineam circumducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ cultelli cuspide hęc verba inscribebat, Caro caruze, sanum reduce, reputata sanum, Emanuel, Paracletus. Mox terram eodem gladio abradebat, ita vt omnes abolerentur characteres: abrasum puluerem fictili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibiq́ tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interuia aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, vt mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hęc est curatio in virulentos ictus, qua vtebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusq́ remedium, quod habeant ij, qui suam originem in Diui Pauli familiam falsò referunt, Matthiolus.

h. Æsacos filius Priami & Alyxothoës, dum nympham Hesperiam quam amabat insequitur, Ecce latens herba coluber fugientis adunco, Dente pedem strinxit, virusq́ in corpore liquit. Mox Æsacus, Vulnus ab angue, A me causa data est. Tum propter dolorem à scopulo in mare se præcipitans, à Tethy in mergum conuersus est, Ouidius Metamorph. 11. ¶ Apæsantus Acrisij filius πατήσας ἑρπετὸν. δηλητήριον ἐτελεύτησεν; & monti nomen dedit iuxta Inachum fluuium, Plutarchus de fluuijs. ¶ Munitum Laodices & Acamantis filium Benantem in Olyntho Thraciæ serpens occidit, Parthenius. ¶ Eurydice Orphei vxor Aristeum (à quo adamabatur) fugiens, morsu serpentis in herba latentis interfecta est. Neue venenato leuius feriaris ab angue, Quam senis Oeagri, Calliopesq́ munus, Ouid. in Ibin. ¶ Laocoon Troianus percussa in vtero fatali machina, pœnam luisse dicitur, duobus filijs à serpentibus occisis. Quibus dum pręsidio esse vellet, eadem perijt morte, Verg. Aen. 2. *A serpentibus occisi.*

Quam puer Hypsiphyles, quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti, robora fixit equi, Ouid. in Ibin.

¶ Opheltes (qui alio nomine Archemorus dicitur) filius Lycurgi regis Nemeæ, dum negligenter ab Hypsiphyle nutrice custodiretur, serpentis morsu extinctus est, vnde illud Ouidij. Quam puer Hypsiphiles, &c. ¶ Orestes furore liberatus, quum Tisamenem filium imperio Mycenarum suffecisset, serpentis itidem morsu perijt.

Vtq, Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoque de morsu virus habente cadas. Ouid. in Ibin.

¶ Seneca in Medea scribit Idmona à serpente in Lybia cæsum, ibiq́ sepultum, vbi ait, Idmonem (quamuis bene fata nosset) conscidit serpens Lybicis arenis, Ouidius tamen scribit ab apro interfectum. Mopsus serpentis morsu interijt, Lycophron.

¶ Hercules cùm ex Alcmena Iouis concubitu natus esset, Iuno duos serpentes ad infantem in cunis perdendum misit: quos ille vtraque manu faucibus apprehensos strangulauit, Diodorus Siculus. Herculis serpentis suffocantis imago Athenis in arce fuit, Pausanias. Herculem quem vetustas illa pro virtutum omnium tam animi quàm corporis idea proposuit, angues etiamnum in cunabulis elisisse canunt: quippe eum innuentes, qui ad magna præclaraq́ negotia sit natus, debere vel à teneris vnguiculis extinguere voluptates, Pierius. *Hercules infans serpentes occidit.*

¶ Heliogabalus serpentes per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur, eosq́ subito ante lucem, vt solet populus ad ludos celebres conuenire, effudisse, multosq́ afflictos morsu & fuga, Lampridius. Tzetzes chil. 2. narrat serpentes per fundas immissos in exercitum Barbarorum. Galenus etiam in lib. de Theriaca ad Pisonem narrat historiam & stratagema è serpentibus olla inclusis & instar teli in Romanorum castra transiectis. Legimus Annibalem monstrasse Antiocho nauali prælio pugnaturo, vt in hostium classem vascula iacularentur serpentibus plena, quorum metu perterriti hostes à dimicatione, & nauticis ministerijs impedirentur. Idem cum Prusias iam cedente classe sua fecisset, victor euasit, Pierius. *De serpentibus immissis in hostes.*

¶ Cùm Orpheus à Thressis mulieribus discerptus fuisset, ac caput eius in amnem proiectum in littus Lemni insulæ delatum esset, *Metamorphoses. Serpentis in Lapidem.*

Hic ferus expositò peregrinis anguis arenis,
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus:
Tandem Phœbus adest, morsusq́ inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos

Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus. Ouid. Metam. 11.

Serpentis in virum & mulierem.

¶ Φασὶν ὅτι ὁ τειρεσίας ὄφεις συνουσιάζοντας ἐν τῷ Κιθαιρῶνι εὑρὼν, ἀνεῖλε τὴν θηλείαν, καὶ γέγονε γυνή. εἶτα τὸν ἄῤῥενα καὶ γέγονε πάλιν ἀνήρ. Aiunt Tiresiam cum serpentes in Cithærone coeuntes reperisset, occidisse fœminam, quæ statim facta est mulier: deinde & marem, qui rursus vir factus est, Isacius Tzetzes. ¶ Cadmus missus à patre ad requirendam sororem Europam raptam à Ioue, cum eam non reperiret, ac spem reuisendi patris amisisset, quia prohibuerat pater ne ad se reuerteretur nisi eam reperisset, in Bœotiam oraculo monitus se contulit vt ibi vrbem statueret. Hic cum ad fontem Martis socios aquatum misisset, à serpente interfecti sunt: cum ipse quoque illuc iuisset, vt vidit à serpente socios consumptos, serpentem interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humi sparsit, ex quibus armatorum multitudo progignitur: quæ inter se domestico bello confligit, ita vt ex ea quinque relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi qui Thebis consideret, principes essent, Ouid. Metamorph. 3. Tauris χαλκόποσι aranda terra, & seminatis dentibus serpentium cum viris armatis inde nascentibus pugnandum Iasoni ad vellere aureo potiundum, Apollonius in Argon.

Dentium serpentis in homines.

Acheloi in serpentem.

¶ Achelous cum pro Deianira Genei filia cum Hercule certaret, dicitur vt Herculem eluderet modò in liquorem, modò in serpentem, nouissimè in tauri figurā se cōmutasse, Ouid. Metam. 9.

Cadmi & vxoris in serpentes.

Cadmus Agenoris filius postquam inspector fuerat suarum calamitatum, euenissentque multa filiabus ac nepotibus infortunia, perosus Thebarum sedes cum Hermione Martis & Veneris filia coniuge sua in Illyrium profugit. Ibi petit veniam à Dijs, in speciem serpentis vt conuertatur qui initio causa malorum suorum fuisset. Vota eius expleta sunt, amboque in serpentes conuersi, Ouid. Metam. 4.

Iouis in serpentem.

¶ Arachne certans cum Minerua de lanificio, inter alias fabulas quas telæ suæ intexuit, Iouem depinxit mutatum in serpentem vt Deoidam comprimeret, Idem Metam. 6. (ter in epig.

Βυκόλος ἔπλεο φοιβε· ποσειδάων ἢ καβάλλης. Κύκνος, ζεῦς. ἄμμων δ' ἀμφιβόντος ὄφις. Antipa-

¶ Medusa Gorgon cùm propter pulchritudinem à pluribus peteretur, coniugium Neptuni effugere non potuit:

Gorgonis crinium in serpentes.

Hanc pelagi rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur: auersa est, & castos ægide vultus
Nata Iouis texit: néue hoc impune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoque vt attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso, quos fecit, sustinet angues. Ouid. Metam. 4.

Perseus cum auxilio Mineruæ Medusæ caput amputasset,

Guttarum sanguinis in serpentes

Cumque super Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus exceptas varios animauit in angues,
Vnde frequens illa est, infestaque terra colubris. Idem.

Fauni in serpentem.

¶ Hecate quam alij Semelem vocant, tandiu Fauni patris nequitiæ restitit & obluctata est, etiam virga myrtea verberata & vino oppressa, donec ille in anguem transformatus, filiam spiris vndique colligatam, improbitati suæ parere compulerit. Cuius fabulæ apud veteres indicia fuerint, ab Hecates templo longè summota myrtus, vitis supra caput signi eius extensa, vinumque quod proprio nuncupare nomine non licebat, sub lactis vocabulo inferri solitum, quique ibidem passim obrepunt innoxij serpentes, Pierius.

Monstra.

¶ Serpens biceps visus est, Aristoteles. ¶ Asseritur montibus Pyxaneis (fortè Pyrenæis) serpens interfectus fuisse triceps, in cuius ventre miles inuenit filios suos vi voratos: os spinæ cuius ostenditur in Areolio, grossitudinis capitis arietis, Arnoldus. ¶ Visæ sunt etiam serpentes anserinis pedibus, Plinius.

Prodigia & ostenta.

¶ L. Scipione, C. Norbano Coss. in Hetruria Clusij mater familiæ viuum serpentem peperit, qui iussu aruspicum in profluentem deiectus, auersa aqua natauit, Iul. Obsequens. Serpentem peperit inter initia Marsici belli ancilla, Plinius. ¶ Canem locutum in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & serpentem latrasse, cum pulsus est regno Tarquinius, Idem. ¶ Οἰωνὸς, ὄφις, ἐπιεικῶς γὰρ λέγεται εἰς τὰς μαντείας τοὺς ὄφεις ἔχειν, οὓς καὶ οἰωνοὺς ἔλεγον, Hesychius. Pedestria auspicia nominabantur quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus, Festus. Anguis per impluuium decidit de tegulis, Terent. in Phorm. ¶ In ostentis summam nominis amplitudinem portendere anguis fertur, non ijs tantum quæ ad imperium aut alium quemcunque principatum attinent, sed ad ea quoque quę vel ingenio vel arte celebritatem sibi aliquam comparauere, Pierius. Dum Roscius histrio in cunabulis esset, educareturque in Selonio, qui est campus agri Lanuuini, noctu lumine apposito experrecta nutrix animaduertit puerum dormientem circumplicatum serpentis amplexu, quo aspectu exterrita clamorem sustulit. Pater autem Roscij ad aruspices retulit: qui responderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore, Cicero 1. de diuinat. ¶ Cassandra vaticinandi scientiam in Thymbræi Apollinis templo cum Heleno fratre infans relicta videtur accepisse, compertis mane serpentibus, qui sensoria circumlāberent, infantibus omnino nil oblæsis: indeque responso manante vates fore illos. Acta verò hæc, inibi Priamo genethliaca celebrante, Cæl. Rhodig. ¶ Aureliano

verò,

verò, quamuis modicis parentibus ortus esset, summum tamen imperium anguis portendisse fertur, cùm eius pueri peluim plerunꝗ cinxisset, neque vnquam occidi potuisset: postremò matrem eius, quæ templi Solis sacerdos erat, & aruspicinæ non ignara cum hoc vidisset, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. Pari præsagio Seuero imperium præmonstratū est, cui dormienti, vt Spartianus ait, in stabulo, serpens caput cinxit, & sine noxa, expergefactis ac acclamantibus familiaribus, abijt. Quin & Maximini iunioris, quem pater secum imperatorem appellauit, caput dormientis serpens circundedit, futurę dignitatis argumento, Pier. Hierog. li. 15.

¶ Neque temerè Faustina visa sibi in somnis serpentes parere, sed ex his vnum ferociorem, cùm Antoninum & Commodum in vtero gestaret: quod vita deinde Commodi voluptuosa simul ac perniciosa reipsa comprobauit, non hominem sed immanem hydrum ad humani generis internecionē emissum, Idem. ¶ M. Æmilio, D. Bruto Coss. Didius Lælius Legatus Pompei, cui prodigium Romæ erat factum, in lecto vxoris duo angues conspecti, in diuersumꝗ lapsi: proximè Pompeio in castris sedenti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertorium inter pabulatores occisus, Iul. Obsequens.

Anno à nato Do. 1551. peruenit ad nos historia Viennę impressa huiusmodi. Hac æstate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zichsam iuxta Theysam fluuium, accidit vt in multorum hominum corporibus serpentes & lacerti naturalibus similes nascerentur: vnde sæuissimi dolores oborti, tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia sic perijsse feratur. Quibusdā humi ad Solem iacentibus serpentes & lacerti per os aliquatenus emerserunt, sed mox iterum se abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuę, cùm venter incideretur, serpentes duo prodiuerunt. His additur historia eiusdem temporis & loci, de serpentibus innumeris in strue manipulorum frumenti repertis, quos cum exurere vellent rustici, manipuli ignem respuisse dicuntur, & serpens cæterorū maximus capite in summa strue erecto, humano sermone monuisse, ab incendio vt desisterent, neque enim exuri se posse, cùm non secundum naturam sint nati neꝗ sponte huc venerint, sed diuinitus propter hominum peccata immissi sint. ¶ Annibal tale monstrum à tergo se subsequi prospexisse fertur, belluam nempe vastam & immanem circumplicatam serpentibus, quæ quacunꝗ incederet, omnia arbusta, virgulta & tecta peruertebat, quod vastitatem Italiæ portendere diuinitus intellexit, Pierius. ¶ Neronem ferunt à percussoribus, quos in eum Messalina immiserat, serpentis ope seruatum, cùm è puluino, vbi ipse quiescebat, se proferēs eos absterruisset, siue ea fabula fuerit, siue serpentis exuuiæ, quas ex voluntate matris dextero brachio adalligatas aliquandiu gestauit, ac tædio tandē maternæ memoriæ abiecit, rursusꝗ extremis suis rebus frustra requisiuit, quippe qui speraret aduersus infortunia, quæ vndiꝗ iam pertimescebat, amuletum id sibi profuturum, Idem. ¶ Quinetiam ferunt Heleos aduersus Arcadas dimicaturos serpentis ope victoriam consecutos, oblato sibi puero, dum in aciem descenderent, quem nudū ante omnes ordines statuerunt, Arcadibusꝗ irruentibus puer is in draconē mutari visus, cuius horrenda specie perturbati Arcades, disruptis ordinibus fugam turpiter arripuere: in cuius rei monumentum Helei sacello ibi erecto vbi condi serpens visus fuerat, Sosipolim inde Deum religiosissimè coluerunt, Idem. ¶ Leberis cùm in Neronis collo adhuc pueri foret cōperta cecinêre vates, quòd ex sene potentiam foret assecuturus: quoniam exuta senectute eiusmodi visatur anguis, Cæl. Rhodig.

¶ Anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoꝗ pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Plinius. Romani peste laborantes cum oraculo admoniti Epidaurum misissent ad Æsculapium quem medicinæ & salutis Deum existimabant accersendum, serpentem Romam aduexerunt, Cæl. Aug. Curio. Huc pertinet Alciati emblema, cuius lemma est, Salus publica: *De serpentibus sacris et cultis.*

Phœbigena erectis Epidaurius insidet aris
Mitis, & immani conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatꝗ salutifer orant,
Annuit, atꝗ ratas efficit ille preces.

Vide plura supra in Angue.

¶ Clearchus Peripateticus dicit solos de Peloponnensibus Argiuos serpentem non interimere, Ælianus. Argiui serpentem colebant, Textor. ¶ Athenienses aiunt ingentem anguem arcis custodem in templo fuisse obseruatum, Herodotus. ¶ Serpentis forma pluribus Græciæ locis Iupiter colebatur, Comment. in Alciat. Borussi serpentes coluere. Nouus orbis. Lituani serpentes adorarunt, Æneas Syluius. ¶ Errore implicatus Calecuthi rex, adeò acri interdictione serpentes tuetur, vt eum qui serpentem confecerit, non minus acerba, quàm si hominem interfecisset, morte mulctetur. Simul & curat mapalia ad ipsarum tuitionem contra pluuias aquas ædificari. Causam autē cur eas tanti æstimet, afferunt, quòd ipsas de cœlo delapsas, diuina esse numina arbitretur: quod quidem ipsum ex vulnere quod infligunt colligit, nam eo solo subitam mortem inferunt, Gyllius. ¶ Meminimus antea hæreticorum, qui Ophitæ dicuntur: qui serpentem à quo Adam & Eua seducti sunt pro Christo coluerunt, serpentemꝗ viuum habuerunt quē nutriebant & venerabantur: quiꝗ oblationes eorum lambebat vnde sanctificatas esse credebant. ¶ Quidam humana cum brutis iungebat: & quæ natura dissimilia erant, vt ait D. Athanasius, deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, &c. Gyraldus. ¶ Cùm Æneas anniuersarium sacrum manibus Anchisæ patris faceret, dicitur quòd *Anguis pro genio.*

—*adytis tum lubricus anguis ab imis*
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,

Amplexus placidè tumulum, lapsusq́ per aras:
Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores.
Obstupuit visu Æneas. ille agmine longo
Tandem inter pateras, & leuia pocula serpens,
Libauitq́ dapes, rursusq́ innoxius imo
Successit tumulo, & depasta altaria liquit. Virgil. Æneid. 5.

Serpentes curruum vectores. ¶ Saturni currus serpentibus trahitur, Textor. Medea anguibus per aëra in rheda vehebatur, Non. Marcellus.

Prouerbia. ¶ Ὄφις εἰ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται, id est serpens nisi serpentem comedat, non fiet draco. Inter serpentum genera dracones ij vocantur qui corpore sunt immaniore vastioreq́ magnitudine, tametsi pro quocunque angue plerunq́ nomen authores vsurpent. Adagium ergo significat, quem imperatorem statuas, ei necesse esse reges & principes multos deglutire, vt ipse rex regum fiat & dominantium dominus, Pierius. Erasmus existimat hoc adagium ex vulgi fæce desumptum. ¶ Ὄφιν θάλπεις, καὶ σὺ ὄφις, id est, serpentem foues & te serpens. Adagium est non verius quàm frequentius, vbi quis innutrit, confouet, amplexatur, in oculis fert, quod in euidens exitium erupturum mox est. Ex historia natum huiusmodi. Menippus Lycius peregrinæ mulierculæ amore irretiebatur. Ea verò vna erat ex Lamijs quæ sunt in amorem & Venerem procliues & humanas carnes vehementer expetunt. Quidam ergo magus aut philosophus videns hunc adolescentem illum amore irretitum, O formose inquit, Ὄφιν θάλπεις, καὶ σὺ ὄφις. Vide plura apud Cæl. Rhodig. 29.5. & in lib. de animal. quadrup. capite de Lamia. ¶ Coruus serpentem. Dicitur vbi quis suo ipsius inuento perit. Sumptum ex apologo quodam Æsopi: Coruus esuriens serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus perijt. Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem, veluti Diogenes Cynicus comeso polypo crudo perijt, Erasmus. ¶ Cane (scilicet rabido) peius & angue odit: dicitur de odio vehemente, Idem. ¶ Serpentis oculus. De his dici consueuit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces, vnde Flaccus.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum
Quàm aut aquila aut serpens Epidaurius? Idem.

¶ Cæcior Leberide: dicitur de ijs qui supra modum cæcutiunt, aut qui minimè iudicant, Est enim Leberis vt iam dictum est, pellis illa quam serpentes exuunt quoties sibi iuuentam renouant. In hac autem apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentium oculi præteguntur, Idem. ¶ Nudior Leberide & inanior Leberide. Dicitur de vehementer tenuibus. Siquidem serpentũ exutio nihil potest esse inanius. Suidas ait Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem: ita vt vulgari sermoni locum fecerit, Athenæus in Dipnosophistis, πάντας ἐπιστομίζειν πειρώμενος, οὐδενὸς μὲν ἀμαθίαν κατέγνως, σαυτὸν δ᾽ ἀποφαίνεις κενώτερον λεβηρίδος, in Sciolum indoctum, id est, Cùm omnibus os obturare conaris, nullius quidem inscitiam arguisti, teipsum verò ostendis inaniorem Leberide, Idem. ¶ Κεγχότερος λεβηρίδος, id est, Asperior Leberide. De vehementer asperis & insuauibus. Nam exuuium illud asperrimum esse constat ob summam siccitatem. Refertur à Suida. ¶ Magis gaudet eo qui senectam exuit. De vehementer hilari ac gestienti gaudio, Ex Aristophane Erasmus. ¶ Syphar (quod pellem illã quam serpens exuit significat) symbolicῶs pro sene sumitur à poëtis, vel quòd ætas ea cæcutiat, vel quòd iam effœta atq́ arida succo viribusq́ destituta sit, Idem. ¶ Ὄφεις πατεῖν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει· Serpentes culcare, stimulos hostium soluit. Explicatio somnij, Suid.

Emblemata. ¶ Alciati emblema cuius Lemma, Ex literarum studijs immortalitatem acquiri.

Neptuni tubicen (cuius pars vltima cetum,
Æquoreum facies indicat esse Deum:)
Serpentis medio Triton comprenditur orbe,
Qui caudam inserto mordicus ore tenet:
Fama viros animo insignes, præclaraq́ gesta
Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

Aliud eiusdem, serpens semiuir cuius Lemma est, Sapientia humanã stultitia est apud Deum.

Quid dicam? quònam hoc compellam nomine monstrum
Biforme, quod non est homo, nec est draco?
Sed sine vir pedibus, summis sine partibus anguis
Vir anguipes dici, & homiceps anguis potest.
Anguem pedit homo, hominem eructauit & anguis,
Nec finis hominis est, initium nec est fera.
Sic olim Cecrops doctis regnauit Athenis:
Sic & gigantes, terra mater protulit.

Plac

Hac vafrum species, sed relligione carentem,
Terrena tantum quiq; curet, induat.

Aliud eiusdem super insigni ducatus Mediolanensis, ad Ducem Mediolanensem.

Exiliens infans sinuosi è faucibus anguis,
Est gentilitijs nobile stemma tuis.
Talia Pelleum gessisse numismata regem,
Vidimus, hisq; suum concelebrasse genus.
Dum se Ammone satum, matrem anguis imagine lusam,
Diuini & sobolem numinis esse docet.
Ore exit, tradunt sic quosdam enitier angues,
An quia sic Pallas de capite orta Iouis?

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB A.

DE ACONTIA VEL IACVLO.

A.

SERPENTVM quidam similiter atque iacula semetipsos iaculantur, ex eoq; quod agunt nomen trahunt, nam iaculi (ἀκοντίαι, quasi iaculares dicas) nominantur, Ælianus. Acontias serpens, vbi se multum extenderit, ceu iaculum quoddam corporibus insiliens sic perimit, Galenus. Acontias Lucianus dialogo de dipsadibus inter Libyæ, & Ammianus Marcellinus inter Ægypti serpentes numerat. Nicandro Ἀκοντίαι innoxij sunt serpentes, οἱ κατὰ τὰ ἀκόντια διαξόχοντες, vt Scholiastes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, διὰ τὸ ὁρμᾶν ὥσπερ τὰ ἀκόντια: quasi insinuet, acontias serpentes, alios cursu celerrimos esse, eosq; innoxios: alios verò non cursu sed eiaculandi se impetu. Nos inter insecta notumus cantharides quasdam paruas, colore fusco, in hortis, quę seipsas cum crepitu quodã eiaculantur, tactæ præsertim & in timore. Acontiæ serpentes qui & ἀκοντιξοὶ à quibusdam dicuntur, Varinus. ¶ Cenchrites, siue Cenchrinus, siue Cancros, (Cenchros legendum est potius) serpentis genus est, quod & aconțion, & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est Iaculum vocant aliqui, Hermolaus. Cenchritem & Cenchriam eundẽ esse cum acontia vult Aëtius. ¶ Iaculus serpens volans, de quo Lucanus, Iaculiq; volucres. Exiliunt enim in arboribus, & dum aliquod animal obuium fuerit, iactant se super illud & perimunt. Vnde & Iaculi dicti sunt, Isidorus. ¶ Auicenna hunc serpentem appellat Cafezati & altararat, Albertus Iaculum, item Altynatyti, Cafezati, vel Cafezaci, etsi hęc duo nomina non omnino eisdem serpentibus sed duabus vnius generis speciebus attribuit. Olaus Magnus Albertum secutus Altinanti nominat. Acoran (corruptum pro acontias) iaculus serpens, Syluaticus. ¶ Serpens qui in Lemno Sagittari vocatur, is est quem veteres Iaculum dixerunt: sed Lemnij non conueniunt cum Andrijs & Parijs in huius serpentis nomenclatura, Bellonius. Et rursus: A Græcis hodie Saëtta, id est Sagitta vocatur: à Turcis Ochilanne, à veteribus (Græcis) Acontias, Idem. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, vt quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ & Siciliæ locis, vbi ipsum Incolæ à sagitta Saëttone vernaculo nomine appellant, Matthiolus. ¶ Germanicè vocari posset, ein schoss oder angelschlang/à notis oculum referentibus.

Nom... Ακοντ... Cen... Cafez... Altera... vel Altynatyti. Altinanti. Sagittari. Saëtta. Ochilanne. Saëttone.

B.

In Libya reperiri hunc serpentem testantur Lucianus & Lucanus: in Ægypto, Ammianus Marcellinus: in Lemno & Rhodo insulis, Bellonius: In Italia, vtpote in Calabria & Sicilia, Matthiolus. In regionibus septentrionalibus, Olaus Magnus. ¶ In huius autem serpentis descriptione variæ sunt authorum sententiæ, quas hic breuiter enumerabo.

Vbi reperiatur hic serpens.

Acontias vt aiunt, idem est chersydro serpens: (*nullus aliorum authorum quod sciam, acontiam eundem chersydro facit, & serpentes diuersos esse apparet*) qui (primum in aqua, deinde) multo tempore in sicco degit, & omni animantiũ generi insidias molitur. Huius cautio in faciendis insidijs eiusmodi est, vt secundũ vias publicas abditè lateat, persæpe etiã correpens in arborem ascendat: ibiq; sese contortæ concludens, & in orbem coarctans, caputq; in spiram occultans, vt prætereuntes tacitus ex occulto perspexerit, in idipsum quod præterit, siue fuerit bestia, siue homo, se iaculetur. Nam valet saltu, vt viginti cubitorum spatium transilire queat, protinusq; ad ea quæ saltu appetit, inhærescat, Ælianus 8. 13. de animalibus. ¶ Cenchrites siue acontias serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi.

Descriptio Iaculi vel Acontiæ. Aelianus. Aëtius.

(*Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomen non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat, milij quidem color, non viridis sed luteus est*) maximè iuxta aluum, vt milium referat: vnde & cenchrias, hoc est miliaris appellatur. Aiunt etiam hunc seipso fortiorem fieri, quum milium floret. Cæterùm vbi se ad lædendum parat, extendit seipsum, ac veluti iaculum vibratum corporibus inuolat, atque hoc modo verberat, Aëtius. Ex quibus verbis apparet eum sensisse Iaculum & Miliarem eundem esse serpentem, in quò à pluribus alijs dissentit.

Bellonius.

¶ Verus quidem Iaculus maculis nigris dorsum distinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculata etiam notæ conspiciuntur, Bellonius in singularibus lib. 1. cap. 31. Et rursus lib. 2. cap. 14. (vbi iconem etiam huius serpentis ponit) Iaculum in Rhodo se vidisse scribit, maculis exiguis non maioribus lente, nigris, rotundis, oculi instar circulo singulas ambiente candido, quales in parua Torpedine apparent, distinctum. Longus est, inquit, tres palmos, non crassior paruo digito: color est cinereus, & ad lactis colorem accedit, sub ventre omnino albus: squamis per dorsum, laminis per ventrem vt in reliquo serpentium genere digestis. Collum supernè nigricat, lineis duabus albis distinctum, quæ cùm à capite incipiant, per totum dorsum ad caudam vsque extenduntur.

Auicenna.

¶ De cafezati & alterarati. Isti serpentes sunt parui, breues, minuti, qui quandoque occultantur in arboribus, insidiantes vt proijciant se ipsos ad illum, qui transit per eos, & exeunt procedentes ad eum. Et ego quidem dico, quòd vidi genus horum serpentum in partibus de Hesten, & sunt ad rubedinem decliues, & sunt calidi (pernitiosi) valde, Auicenna 4.6.3.40.

Albertus.

¶ Iaculum dicunt Plinius & Iorach, esse serpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, sed dum se vibrat & iaculatur volare videri: vnde & Lucanus iaculos volucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborum (*ex idoneis scriptoribus nemo hoc tradit*) ita vt omne animal, quod inde gustauerit moriatur. Addit Iorach hunc serpentem esse duorum generum, vnum morsu sine sensu doloris interimere: alium verò, dolore diuturno fatigare, & demum consequi mortem. Vtrosque esse ordinis primi, Albertus. Idem: Altinatyri, inquit, serpentes dicuntur, sicut & Cafezati, parui, breues, & minuti: sed perquàm astuti, callidi & maligni: qui quandoque occultant se inter folia sub arboribus, vt inijciant se transeuntibus sub arboribus, & interficiant eos, vt scribit Auicenna: aut si hoc non possunt, procedunt ex antris & insiliunt in transeuntes. Colore ad rubedinem declinant. ¶ Iaculus est serpens qui volans alis arbores subit, & in eis delitescit: è quibus vi maxima turbinatus, penetrat animal quodcunque obuium inuenerit, Vincentius Belluacensis. ¶ Rubei serpentes omnibus alijs sunt peiores, vt plurimum cubitalis longitudinis, imò & pedalis ac semipedalis, vt Altinanti iuxta Albertum ex insidijs plus nocens, Olaus Magnus. ¶ In Sabæis apud odoriferas syluas serpentum infesta multitudo versatur, colore rubicundo, longitudine palmi, qui prosilientes in homines letali occidunt morsu, Diodorus Siculus.

C.

Quomodo sese iaculetur hic serpens.

Acontias à velocitate dictus, teli modo serpendo ruit, Volaterranus, Textor. ¶ Iaculum ex arborum ramis vibrari vulgatum est, nec pedibus (id est ne pedes nostros è terra inuadant) pauendas tantum serpentes, sed & missili volare tormento, Plinius. Iaculi arbores subeunt, è quibus vi maxima turbinati, penetrant animal quodcunque obuium fortuna fecerit, Solinus, Textor.

Ecce procul sæuus sterilis se robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculum vocat Africa) serpens:
Perque caput Pauli transactaque tempora fugit.
Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum.
Deprensum est, quæ funda rotat, quàm lenta volarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aer. Lucanus lib. 9.

G.

Morsus & curatio.

Ab huius morsu omnia quæ de vipera dicta sunt sequuntur, atque etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur, ac grauior etiam mors succedat. (*Hæc miliaris serpentis morsui potius quam acontiæ conueniunt, teste Nicandro, sed hic author eundem facit Cenchritem & acontiam, vt ante dictum est.*) Cæterum remedia similiter eadem quæ ad viperæ morsum his conducunt, Aëtius. Et dixerunt, accidit ex morsu eorum dolor vehemens, & pertransit in totum corpus, si fuerit de genere quod vidi, & accidit ex eo mors. Et dixerunt, cura eorum est cura communis, & cura viperarum, Auicenna. Morsum eorum consequitur dolor vehemens: qui à loco morsus serpit in totum corpus, & qui morsus est moritur: quamobrem sunt ordinis primi, Albertus.

Remedium ex acontia.

¶ Collyrium ad suffusiones, etiamsi fuerint diuturnæ. Lapidem Scythicum cum felle aspidis tritum illine. Breui liberat. Sit autem aspis, quæ Acontias appellatur. Fel eius reperitur ad dorsum hepati annexum, Aëtius.

Ἀκοντίας

H.

Etymologia. Ακοντίας, ὁ, dicitur ἀπὸ τοῦ ἄκοντος vel ἀκοντίου, quod telum significat: sicut & Latinè Iaculus à Iaculo missili, quia instar teli seu Iaculi in homines aut animal quoduis obuium irruit. Ακοντίαι, ὄφεις τινὲς καλοῦνται δὲ ἀκοντίλαι. καὶ Ακοντία βοτάνη τις. Etymologicus. Vbi pro ἀκοντίαι reponendum esse ἀκοντίαι apparet ex superioribus.

Homonyma. ¶ Acontiæ (ex generibus cometarum) iaculi modo vibrantur ocyssimo significatu. Plinius. ¶ Ακοντιὰς herba quæ medetur canibus morsis à serpentibus, Varinus. Forte de serpentibus ἀκοντίαις intelligendum, vel quærendum an hæc eadem quæ dracontium sit, id est, dracunculus.

De pastore ab Acontia percusso interfecto. ¶ Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam missellus, sub cuiusdam arboris vmbra æstate media quietem somnumque caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuerit in sinistram mamillam, vt illico perierit. At socij audito percussionis sonitu, viso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt, Matthiolus.

De quibusdam serpentum generibus, quæ ad Iaculi naturam accedere videntur.

Serpens Glattensis. Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à veteribus descriptum non noui: historiam saltem siue eiusdem, siue alterius serpentis similiter se vibrantis, recitabo: quoniam & apud nos contigit, & hominem à serpente afflictum ego ipse vidi. Riuus est satis magnus in agro Tigurino, Glatt nomine: & denominatus ab eo pagus Glattfelden: iuxta hunc tum riuum, tum pagum, ante paucos annos, serpens quidam baculi crassitudine, & trium aut amplius pedum longitudine, in rusticum frondes illic colligentem insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus conuoluto: quod ille cernens sacco, quem in vsum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem prosilijt spacio circiter XVI. pedum, non tamen attigit rusticum. Deinde cùm sacci accipiendi causa rediret, serpens denuò in eum prosiliens, brachium eius sinistrum totum spiris suis implicauit (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto,) idque comprimendo (non satis memini an nudũ, indusio tectum fuisse puto) adeò arctè constrinxit vt vestigia spirarum imprimeret: non tamen momordit, nam rusticus statim altera manu capite comprehensum abstraxit reiecitque. Brachium verò paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè restitutus est, quotannis in eo brachio bis venam incidere iussus: fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audiui, & plurimas brachij cicatrices vidi. Serpentem carbonario quem pictum ostendebam, similem fuisse aiebat. Idem mihi retulit serpentes illic circa Glattum fluuium esse cum diademate flauo vel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces vorare præsertim sub lapidibus latentes, vt gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, vt fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere, Gesnerus.

Serpentes Aquilonares. ¶ Sunt & in partibus Aquilonaribus serpentes, qui arcuato, seu rotato cursu velociter mouetur, decem pedes saltando: & insuper pugnant, strepitum vehementẽ inter herbas sole siccatas facientes: Verùm benignitate naturæ factũ est, vt sonitu prodantur, quando nocituri accurrunt, Olaus Magnus.

Vngari. Decurtati. ¶ In Vngaria (vt narrauit mihi Iohannes Vitus Vngarus iuuenis pereruditus) reperiuntur serpentes breues, duorum palmorum longitudine tantum, nulla cauda. Vulgò decurtatos vocant: æquali per totum corpus crassitudine. Hos in hominem eminus, etiam iaculi instar, insilire aiunt, Gesn. Horum mentionẽ fecimus etiam in Amphisbęna, quia in totius corporis æquali crassitudine cum ea conueniunt: veteres enim quidam, vt Aëtius, amphisbænã & scytalam serpentes, nõ ex crassis in caudam tenuẽ abire, sed æqualis crassitudinis per totum existere dicunt.

DE AMMODYTE.

Ammodytes. AMmodites (*malim per ypsilon in tertia, vt dicatur ἀπὸ τοῦ ἄμμου καὶ τοῦ δύειν, quod arenam subeat*) serpens est concolor arenis, quibus se impenetrat, Textor.

Concolor exustis atque indiscretus arenis
Ammodytes, &c. Lucanus lib. 9.

Cenchrias. Sunt & Ammodytæ in Libya, Solinus. Ammodytes magnitudine quidem cubitalis est: maior enim non pingitur, neque scribitur, colore verò arenosus, per corpus autem maculis nigris insignitur. Caudam autem habet præduram supernè discissam. A quibusdam verò Cenchrias, hoc est miliaris, ob caudæ instar milij duritiem appellatus est. Latiores autem maxillas quàm vipera habet, quumque in multis aliàs ei similis sit, colore magis discerni potest; vipera enim subflaua est, Aëtius. ¶ Colore Sabuli visuntur & Ammodytæ, maxillis viperæ latioribus, cui & similis est, nisi quod viperæ color suffuluus. Hos Aëtius Cenchrias nominat, cubitales eos descri-

bens, cauda superiore parte scissa & prædura: vnde nomen, inquit, Cenchriæ: vt Cerchriam potius, quàm Cenchriam putem legendum: nam Cenchrites, siue Cenchrinus, siue Cancros (*Cenchros legendum*) aliud serpentis genus est, quod & acontion, & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est iaculum vocant aliqui: vt idem voluit Aëtius (*nostra Aetij editio Latina hæc nomina non habet, sed caput 27. lib. 13. simpliciter de Cenchrite siue acontia inscribitur: neque Orosius qui translationem Latinam cum Græco codice contulit, quicquam hic annotauit*) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem fastigiatum, viride præsertim sub aluum, vt milio (cùm recens eius seges est) (*parenthesin de suo addit Hermolaus*) videatur persimile, robustum, Hermolaus. Qui quòd ammodyten serpentem alio nomine Cerchriam potius quàm Cenchriam nominandum putârit, nescio vnde sit motus: nisi κέρχρον pro duro fortè acceperit, quam vocem ego nusquam reperio, sed κέρχνον pro aspero aspero accipiendum videtur. Κέρχνει, τραχύνει, Κέρχνωμα, τράχυσμα. Κερχνοειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πολύπαστα, Varinus. Κέρχνον vocant asperitatem gutturis & sonitum in pulmone. inde adiectiuum κερχναλέον, quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέρχνεται δὲ, καὶ οἱ κερχνασμοὶ, τὸ ἀνάλογον δηλοῦσι, Galenus in Glossis. Quare non cerchrias, sed cerchnias potius dicendum esset, sed cùm Aëtius ipse, si probè transtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid est quòd mutemus? Mirari tamen subit, quòd rei duræ à milij semine parum duro, nomen fecerit: à quo aspera variaq; magis quàm dura denominari debebant: Quare Centriam aut Centritem serpentem, si caudæ durities nominis caussa esse debeat, potius appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie vsurpatur. Inueniuntur in arboribus quibusdam, sicut in marmore, centra, id est duritia clauo similis, inimica ferris, Plinius lib. 16. Ab eodem lib. 13. centrosa scobs dicitur, id est limatura admodum dura, veluti centrum quod in marmore vel iunipero inuenitur. Facit cum coniectura nostra Ælianus lib. 6. de animalib. cap. 51. vbi dipsadem alijs nominibus melanurum, ammobatem, & centridem, κεντρίδα, vocari scribit: vt probabile sit, cùm ammobates etiam centris dicatur: ammodytem quoque, etsi diuersum à dipsade, alio nomine similiter centridem centriamue nuncupari. Idem lib. 9. cap. 11. Aspis (inquit) vel solo tactu interdum interimit, & afflatu quoq;, & centrites & rubeta, ὥσπερ οὖν ὁ κεντρίτης καὶ, ἡ φρύνη. ¶ In viperarum quoq; genere ea nimirum immanis fera recenseri potest, quam Ammoditem vocant, cuius etsi nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides, minimè tamen silentio prætereundum est, quin hæc eiusq; veneni remedia describantur. Siquidem Ammodytæ, meo iudicio, in pluribus Italiæ & Illyriæ locis reperiuntur, præsertim in Goritiensi comitatu, & Iapidiæ montibus. Est enim fera hæc viperæ omnino similis, præterquàm quòd capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quodq; vltimo rostro superiori parte eminentiam quandam habeat, acutæ verrucæ similem. Vnde circumforanei, qui serpentes, eorumq; veneni remedia profitentur, hanc feram vulgò appellant Aspido del corno, hoc est, Aspidem cornutam. Neq; sanè ineptum illi nomen indiderunt: namq; non minori cum velocitate interficit, quàm aspis. Scimus enim quosdam ab his inopinatè demorsos, tribus tantum horis mortem occubuisse, Matthiolus.

Cerchrias.

Centrias vel Centrites. Centrum pro duritie.

¶ Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 49. titulo de Amiuduto & Caubaro (*Amiuduti vox accedit ad nomen Græcum Ammodytes, pro Caubaro verò legit Nic. Leonicenus Cabarus.*) Dixerunt quidam, inquit, quòd longitudo cuiuslq; horum serpentum est vsq; ad cubitum, & color eorum est color arenæ, & super corpora ipsorum sunt vestigia, hoc Auicenna. ¶ Arenacei coloris serpentes sunt, de quorum genere est Ammodytes, longitudine cubitalis, maculis nigris distinctus per corpus, supra dorsum habens vestigia linearum, Olaus magnus.

Amiudutus & Caubarus vel Cabarus.

¶ Cæterùm ab Ammodyte percussos festina, vt plurimum, mors sequitur. Qui verò breui non pereunt, his sanguis ex vulnere promanat, & vulnus intumescit, paulò post autem sanies effertur, sequiturq; capitis grauitas, & animi deliquium. Qui verò optimè dispositi sunt in triduo intereunt, quanquam aliqui vsque ad septimum diem durarint. Celerius verò mors adest his qui à fœmina sauciantur. Auxilium porrò & hi ferunt, primum quidem à communibus remedijs, vtpote à cucurbitularũ appositione cum scarificatione per ambitum vulneris locorum, & superiorum partium constrictione, & ad ipsam plagam scalpelli admotione. Propriè autem eis auxiliatur mentacum aqua mulsa potata, castoreum, cassia & artemisiæ succus cum aqua. Danda etiam in potu theriace, eadem quoq; plagæ imponenda. Vtendum & emplastris attractorijs: postea verò cataplasmata, quæ ad nomas siue vlcera serpentia conducunt, imponenda, Aëtius. ¶ Hic morsu suo vehementissimum dolorem cum tumore infert, vnde virus fluit, quod à tertio die in septimum vsque hominem necat, Olaus Magnus. ¶ Dixerunt quòd accidunt ei quem mordent (scilicet Amiudutus & Caubarus) dolor vehemens loci morsus, & apostema maximum, & currit ex eo virus, & interficiunt in tertio, & mora eius post septimum. Curatio autem eorum est curatio communis: & est eius proprium dare in potu castoreum, & cinnamomum, & radicem centaureę, de quocunque istorum fuerit. ℥. ij. cum vino. Et confert eis radix aristolochiæ, & propriè longæ iuuamentum maximum. Et similiter radix assoasir, & succus eius propriè, & radix gentianæ. Et conferunt eis ex emplastris mel decoctum & exsiccatum, & tritum: & radices granatorũ: & similiter centaureæ, & semen lini, & lactucæ, & semen harmel, & volubilis, & ruta syluestris; & conferunt eis emplastra appropriata vlceribus putridis. Auic.

Morsus & remedia.

Ammoatin Suidas esse dicit serpentis speciem: forsan eandem cum ammodyte, Thes. ling. græc. Ammomatis.

DE AMPHISBAENA.

A.

MPHISBAENA serpens est quædam ita dicta quasi vtrinque grada, dicitur enim antrorsum & retrorsum incedere, geminum habens caput. Hesychius ait scribi etiam ἀμφίσμαινα, cuius scripturę Nicandri scholiastes nõ meminit. Apud Etymologicũ legitur etiam Ἀμφίσθμαινα. Isidorus Amphibænam vocat. Ἀμφίσβαινα, ὄφις ἑκατέρωθεν βαίνων, ἐκ τοῦ ἀμφὶς καὶ βαίνειν, Eustathius. Nomen adhuc idem retinet in Græcia, Bellonius. ¶ Auicen. serpentem quendam scribit Ankesimen dictum, qui ad duas partes saliat, cuiusque duæ extremitates sunt æquales in grossitudine & æquales medio. Alkisimum nomen cuiusdam serpentis, Syluaticus. Albertus Amphisilenem vocat. ¶ Gallicè vocari potest Doublemarcheur vocabulo ex duobus composito, vt Græcum quoque nomen.

B

Bellonius scribit Amphisbænam in Lemno insula reperiri. G. Agricola ignotam Germanis esse ait. ¶ Amphisbæna animal est biceps, quemadmodum sanè & nauigia vtrinque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ bina capita est largita, Galen. de theriaca. Geminum caput habet Amphisbæna, hoc est ad caput & ad caudam: tanquam parum esset vno ore fundi venenum, Plinius. Amphisbænam verum est serpentem duo habere capita, alterum in anteriore parte, alterum in posteriore. Cum enim aliquò necesse habet progredi, caudæ loco alterũ ponit, altero pro capite vtitur: tum rursus si retrò ei sit opus cedere, capitibus contra quàm prius vtitur, Ælianus. Et grauis in geminum surgens caput Amphisbæna, Lucanus. De eodem Georg. Pictorius in Lerna κακῶν;

Est grauis in geminum surgens caput Amphisbæna
Serpens qui visu pernecat & sibilo.

Amphisibæna biceps & formidabilis ictu aspis, Mantuanus. Amphisbæna consurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est; alterum in ea parte qua cauda: quæ causa efficit, vt capite vtrinque secus nitibundo serpit tractibus orbiculatis, Solinus. Amphibæna dicta est, eò quod habeat duo capita: vnum in loco suo, alterũ in cauda currens ex vtroque capite, tractu corporis circulato, Isidorus. ¶ Ex his apparet veteres plerosque existimasse hunc serpentẽ bicipitem esse. Quod tamen à ratione alienum esse tum Matthiol. tum Greuin. luculenter docent. Neque enim reperietur vllum serpentium genus natura biceps. Refert quidem Aristoteles serpentem bicipitẽ aliquando visum fuisse: at id monstrosè fieri dicit, quod sæpe accidat in animalibus prę sertim, quæ vno partu plures fœtus edunt, vt cohæreant conceptus: quoniam in propinquo est alter alteri, geminaque inuicẽ se constringant: vnde fit, vt corpora cum multis capitibus aut cruribus aut alis procreentur. Videtur ergo omnino falsum esse quod Amphisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verùm quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo vtrisque extremitatibus, capite scilicet & cauda, acuminatis gignitur, adeò vt difficillimè possit caput à cauda discerni, atque ex vtraque parte progreditur ad modum nauigiorum vtrinque proram habentium, existimauere quidam duobus constare capitibus. Hæc Matth. & Greuinus. Ἀμφίσβαινα εἶδος ὄφεως μακροκέφαλον ἰσοπήχη τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις πορείαν ποιούμενον, ὥς τέ τινας ἀμφισβητεῖν μὴ δύο ἔχειν κεφαλάς. id est, Amphisbęna species est serpentis porrecto capite, cubitalem caudam & decurtatã habens, & ea sæpe incedens, ita vt quidam num duo habeat capita dubitent, Hesychius. Amphisbæna & scytala animalia inter se similia sunt: non enim ex crassis in caudã tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in vniuersum existunt, vt neque cognoscant videntes ea, iuxta vtram partem caput aut cauda sita sint. Differt autem amphisbæna à scytala, quod illa ex vtraque parte progrediatur; vnde & amphisbæna à Græcis est appellata, Aetius. Serpentis ankesimen duas extremitates esse æquales in grossitudine, & æquales medio scribit Auic. Amphisbæna non crassior est lumbrico aut intestino terræ: Nicand. in Schyt. Cuius oculi lucẽt veluti lucernę, Isidor. Amphisbęna partia est, & semper oculos tenebris oppletos habet: cùm terreno colore est, tũ pellis varijs maculis distinguitur, Gillius:

Cuius perpetua est cæcum caligine lumen,
Quod latas vtrinque gen..s, porrectaque menta,
Plus alijs alto serpentibus aggere tendat:
Terreus est illi collor & densissima pellis;
Plurima quam variè distinctam signa figurant;
Nicander.

Pellem habet densam & duram varijs punctis distinctam. Colore est terreo, quem Græci φαιὸν, Latini pullum seu Beticum vel Hispanicum vocant. Hic color non omnino niger est, sed ad nigrum tamen propius accedit quàm fuscus, Greuinus.

C.

¶ Plinius lib. 8. cap. 23. & Solinus Polyhistor cap. 30. amphisbænas ore parere tradunt: his enim caput est geminum, hoc est & ad caput & ad caudam. Claudius Minos in emblemata Alciati. Id tamen expressè non scribitur à Plinio vel Solino, sed ex eorum verbis id elicit supradictus author: quia enim vterque amphisibænas duo habere capita, vnum in anteriore parte, alterum in cauda scribit, existimauit inde consequi amphisbænas eo capite & ore quod ad caudam est parere. Quod ex superioribus falsum esse facile cognosci potest. ¶ Amphisbæna serpens frigori se committit, vigil, & solicitus de ouis suis valde cum ea incubat. Nam dum quædam pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc verò posterius consequitur, Iorach. Sola serpentium frigori se committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum, Plin. Amphisbæna prima omnium & antequam cicadæ canere incipiant, è cauerna sua prosilit: vnde suspicari licet, eam serpentibus cæteris calidius habere temperamentum, Greuinus ex Nicandro.

D.

¶ Dignum scitu ex Græcis obseruatum, amphisbænam non temerè alio interimi quàm vite: quod à Dionysio creditur premonstratum, qui ab Iunone in furorem versus, quum esset consopitus, ab amphisbæna excitatus assultante, illi palmitem incussit, peremitque. Id quod in ophiaco scribit Nicander, Cœl. Rhod. ¶ Nicander amphisbænæ pellem inquit bacillo circumiectam omnes serpentes pellere & reliquas etiam animantes, quæ non morsu sed ictu venenato interimunt, Ælianus. Hæc tamen ex versibus Nicandri qui extant elici non possunt, nisi forte in alio aliquo Nicandri libro, qui ad nos non peruenerit, legantur. ¶ Ex oleastro bacillus amphisbenæ pelle inuolutus, ex frigore laborantes calefacit, Gillius. Quinimò arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes faciliusque succidere tradit Nicander, Plinius.

Hæc vbi iam creuit, cedentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virgam,
Quale pedum, strictisque prehensi pellibus anguis
Insertam obuoluunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt, cantantes ante cicadas.
Vtilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, vbi exanimis digitos torpedo fatigat,
Tunc quia constrictos, & eorum vincula, neruos
Calfacit immisso fouet extenditque calore. Nicander.

G 1.

Remedia ex Amphisbæna. ¶ Neruorum dolores tollit amphisbæna mortua adalligata, Plin. Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphisbænam mortuam adalligatam vel pellem tantum eius, Idem.

G 2.

De eius morsu & cura. ¶ Consimilia dictis in vipera, eueniunt ijs, qui ab scytala nomine aut amphisbæna demorsi sunt. Eademque ferè auxiliantur. Quare hoc venenum priuatam descriptionem sortitum non est, quamuis non eidem generi assignandum sit, Diosc. Actuarius, Ægineta. Ab vtroque animante (scilicet amphisbæna & scytale) demorsis, contingit morsum obscurum esse, ac vix apparere: veluti sunt muscarũ puncturæ: quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, verùm inflammationes inducunt: veluti contingunt etiam ab apum ac vesparum stimulis. Quare transferantur ad hos quoque quæ de illis sunt relata, verùm facultate intensiore, Aetius. Hic autem multum inter se Aetius & Dioscor. dissentiunt: nam si amphisbænæ morsus & symptomata quæ eum sequuntur, similia sunt his quæ in viperæ morsu accidunt, nequaquam certè dicere oportet, ea similia esse his quæ ex muscarum ictibus oriuntur. Conueniunt tamen melius Aetij verba cum ijs quæ ante dicta sunt. Nam cum horum animalium ictus sit admodũ obscurus & tenuis, conijcitur facilè amphisbænæ caput inesse terrenis vermibus, vel alui tineis persimile, ac proinde adeò etiam caudæ æmulum, vt alterum ab altera nonnisi difficile discerni possit, Matth. & Greuin. ¶ Coriandrum valet contra serpentium genus vnum, quod amphisbænas vocant, potum impositumque, Plinius.

¶ Amphisbænam aiunt si mulier grauida supergressa fuerit, malè abortũ facere, Gal. de theriaca. Viperam mulier prægnans si transcenderit abortum faciet: item amphisbænã, mortuam duntaxat. Nam viuam habentes in pyxide, impunè transeunt, etiamsi mortua sit, atque asseruata, partus faciles præstat vel mortua. Mirum, si non asseruatam transcenderit grauida, innoxiam fieri, si protinus ascenderit asseruatam, Plin. Quod fit (si tamen fieri credere fas est) ob vaporem venenosum, ab huius serpentis corpore elatum, qui fœtum malignitate sua, naturæ nostræ infesta, suffocat, Greuinus.

Serpentes Hungarici, forte Amphisbænæ vel Iaculi. ¶ In Hungaria inferiori narrauit mihi Ioh. Vitus Vngarus reperiri serpentes breues duorum palmorum longitudine tantum, nulla cauda, vulgò decurtatos vocari; æquali per totũ crassitudine, qui in hominem eminus etiam iaculi instar insiliant, Gesnerus. De quibus antea diximus in acontia.

ANGER

ANGER genus est serpentis, qui aliter Cruciator & Spartarius dicitur, Textor.

DE ANGVE.

Angues aquarum sunt, serpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in 2. Æneidos: vbi poëta cum primùm angues nominasset, eosdem paulo post serpentes nominat. Sic & Æneid. 7. canens de Alectone furia, quæ serpentem in sinũ Amatæ iniecerit, anguem primùm appellat, deinde colubrum & viperam. Versus poëtæ sunt hi:

Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq; sinum præcordia ad intima subdit: paulò post,
Vipeream inspirans animam: fit tortile collo
Aurum ingens coluber, &c.

Ex his & alijs testimonijs, anguem nomen generis esse constat vt & serpentem: magis etiam quàm colubrum. Contrahitur enim aliquando coluber ad serpentem domesticum. Anguium genus est quod in aqua viuit, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno, Plin. Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c. Vergilius de Chersydro. Anguis vocabulum omnium serpentium genus, quod plicari & contorqueri potest: Et inde anguis, quod angulosus & nunquam sit rectus. Angues autem apud gentiles pro genijs lucorum erant habiti semper. Vnde & Persius: *Pinge duos angues, pueri sacer est locus, &c.* Isidorus. Ὄφεις Gaza transtulit angues (de hist. animalium lib. 1.) vetus interpres serpentes. Interest autem: nam serpens est nomen generis: at anguem Valerius lib. 1. pro serpente in aquis degente accepit: Sed nimirum angues in genere pro serpentibus dixit more Oratorum, Niphus. Sed melius Vuottonus, vir circa vocabulorum & linguarum proprietatem longè præferendus Nipho, serpentem, anguem & ὄφιν pro synonimis accipit. Serpens (inquit) nonnunquam vnam speciem significat, Plinius lib. 29. serpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodest, si serpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro vna specie, scilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de murænæ & serpentis coitu, id est viperæ. Anguis generale nomen non minus est quàm serpens: vt apud Celsum lib. 5. Serpentium quoq; morsus (inquit) non nimium distantem curationem desiderant: quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi genera præciperent: atq; alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictũ & ieiuno magis nocere vtilissimumq; esse, vbi ex anguibus metus est, non ante progredi quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis vnam etiam speciem, vt apud Plinium lib. 29. cap. 4. (de angue sacro Æsculapio, quem locum inferius mox recitabimus:) Hæc ille. Nos pleraq; anguis nomine de serpentibus in vniuersum prodita hic omittimus, quæ ante in capite de serpente in genere requirenda sunt. Referimus tamen hic aliqua, vt bonos authores hoc nomine pro genere vsos nemo dubitet. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius. Videtur autem chersydrum, aut alium quempiam aquaticum serpentem intelligere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur.

Anguis nomen generis.

Serpens pro specie & ὄφις similiter.

¶ Anguis venenatus non est (inquit Plin. 29. 4.) nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidẽ monstra quædam ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem vocatum existimo, quod solus Æsculapio sanitatis numini sacer sit: meritò quidẽ cum solus ferè inter serpentes innoxius & homini tractabilis sit. Hunc ego esse conijcio qui in Italia, præsertim circa Bononiam ange vel bisse ange, vel bisse simpliciter vocatur, non tanquam angelus, vt quidam putant, sed interpolato anguis nomine. Alij ancea (vnde fortassis & Germanicum nomen vnck detortum est, siue eiusdẽ, siue similis serpentis domestici) vel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucensis vir literis clarus & medicus egregius ad me misit, & hæc verba adiecit in epistola: Hoc serpentis genus vbiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domesticè se gerit cum hominibus, vt multoties in lectis ab his qui dormitum eunt (*sine pauore*) inueniatur: animosioresq; pueri sæpe sinu manibusq; absconditos gerunt, vt timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut potius latitat. Hæc tibi significare volui, vt eius natura facilius innotesceret, serpentemq; hunc ferè innocuum intelligeres, Hæc ille. Ex alijs audiui Patauij hunc serpentem antza vocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex squamarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinq; cum totidem digitis: caput proportione oblongum. In ceruice vtrinq; duæ eminentiæ paruæ, & inter eas locus vacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in viuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam cau

Anguis Aesculapio sacer.

Ioh. Pellinus.

Thomas Erastus.

dæ exilitatem. Dentes in maxillis vtrinq; plusculi, acuti reflexiq; apparent. Aiunt aliquos vel refrigerij vel ostentationis causa, collo eos appendere viuos, & in sinum inserere. De eodẽ Thomas Erastus Heluetius medicus & philosophus insignis, cum Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me scripsit. Hic serpentem videmus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore, prorsus viridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi vocant biscia buona, id est serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeq; colorem illum adeptus. Mordet iratus non minus alijs serpentibus, sed innoxiè. Vidi ego monachum habere vnum, longiorẽ credo duabus vlnis, quem in nodum implicauit, hoc est nodum ex eo formauit, non aliter ac si funem habuisset: cumq; extremas partes caput & cauda in diuersas partes traheret, vt nodus magis coiret in medio, ex eaq; redoleret serpens, inflixit caput, & dentes in manũ monachi ita defixit, vt per quatuor vulnuscula copiosè efflueret sanguis, neq; vllum nocumentum inde consecutum est, nullo prorsus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo, quod vulgares omnes pueri intelligentes sine metu persequuntur, & capiunt audacter manibus, & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuunt, vt par est, perniciosi cũ sint: Hactenus Erastus. ¶ Valerius Maximus lib. 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo vexata pestilentia ciuitas nostra (*Roma*) cum finem tanti & tam diuturni mali, neq; diuina misericordia, neq; humano auxilio imponi videret, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter pristinam recuperari sanitatem posse, quàm si ab Epidauro Æsculapius (anguis) esset accersitus. Itaq; eò legatis missis, quod petebant, benignissimè impetrarunt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipsius Dei subsecutum, verba mortalium cœlesti obsequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurij rarò, sed nunquã sine magno ipsorum bono visum, in modum Æsculapij venerati fuerunt, per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoq; inter religiosam omnium admirationem conspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit, pauentibusq; inusitato spectaculo nautis, eò conscendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inq; multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atq; exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuq; anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt, ac prosperam emensi nauigationem, postquam Antium appulerũt, anguis qui vbique in nauigio remanserat, prolapsus in vestibulo ædis Æsculapij (*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentem excelsæ altitudinis palmam circundedit, perq; tres dies positis quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, vrbi se nostræ aduehendum restituit, atq; in ripam Tyberis egressis legatis, in insulam vbi templum dicatum est, transnauit: aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat, dispulit. Eandem historiam persequitur Ouid. lib. 15. Metamorph. & inter alia Æsculapium noctu legato dormienti apparuisse canit, baculum agreste manu tenentem, & his verbis allocutum esse:

Pone metus, veniam, simulachraq; nostra relinquam:
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit
Perspice, & vsq; nota, visum vt cognoscere possis,
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cœlestia corpora possunt. Et paulò post,
Cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibila misit.

Verùm vt ex aliorum poëtarum carminibus ferè licentiosis, vt ne historias quidem sine aliquo figmento puras proponant, formæ rerum genuinæ non satis agnosci possunt: ita neq; Ouidij authoritas, vt anguem Æsculapio sacrum, cristatum esse dicamus, suffecerit, neq; tantùm, vt triremis eius pondere moueatur. Finxit hęc nimirum poëta ad excitandam in animis hominum religionem, augendamq; admirationem. Dici etiam potest non naturalẽ eum fuisse serpentem, sed Æsculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc speciem maiestatis aliquid prę se ferentem sibi assumsisse. Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum, Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? Horat. Serm. 1. 3. Æsculapius cum alijs in locis cultus est, tum Romæ: pręcipuè in insula Tyberina, quæ biremis formam habere videtur, & formam accepisse eius nauis, qua Æsculapius Romam est aduectus. Nunc quoq; in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis sponda serpentis reptantis imago effìcta est, in rei memoriam, Gyrald. Syntagmate 7. de dijs. Et paulò ante in eodem: Æsculapij simulachra (inquit) variè effinxit antiquitas. Pausanias, Æsculapij simulachrum ex auro & ebore à Thrasymede Pario elaboratum describit. Is in throno sedebat, virgam tenens in manu: supra verò draconis caput manum alteram habebat, cui etiã canis assistere videbatur. Hæc Pausanias, qui & alibi, hoc est apud Sicyonios, Æsculapij templum fuisse ait, in cuius vestibulo imberbis erat Æsculapius, ex auro atque ebore confectus, Calamidis opus: sceptrum vna, altera verò manu domesticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidauro, mulorum bigis vectum. Adeò

nen

non Romanis tantùm ſerpens Epidaurius eſt impertitus. Euſebius etiam ſimulachris Æſculapij in manu baculum attribuit, quaſi (vt ait) ægrotantium ſuſtentaculum. Serpentem verò illuo lutum, animæ & corporis ſalutare ſignum. Quo loco multa Euſebius de ſerpentibus tradit, vt ſpiritualibus, ex recondita diſciplina. Hinc & Macrobius, Æſculapij ſimulachro ait draconem ſalutis ſymbolum ſubiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Higinus in aſtronomico de baculo & angue ſeu dracone, ita in Ophiucho ſcribit: Cum Æſculapius Glaucum cogeretur ſanare, incluſus quodam loco ſecreto, bacillum tenens manu, cũ quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepſiſſe, quem Æſculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem feriens ſæpius. Poſtea fertur alter anguis eôdem veniſſe, ore ferens herbam, & in caput eius impoſuiſſe: quo facto, loco fugiſſe. Quare Æſculapium vſum eſſe herba eâdem, Glaucum reuixiſſe. Itaq; anguis in tutela Aeſculapij eſſe dicitur. ¶ Manet ad Ercynæ ripas ædes & ſignum in ea, virgo anſerem manibus præferens. Fluuij fontes intra ſpeluncam ſunt, & ſtantia ſimulachra, quorum ſceptris angues circumuoluti ſunt. Conijciat quis eſſe illa Aeſculapij & Hygiæ. Sed ſuſpicari etiam liceat eſſe Triphonij & Ercynæ, cum non magis Aeſculapio quàm Triphonio angues conſecratos habeant, Pauſanias in Bœoticis.

Eſt apud authores anguis nomẽ, ſæpius maſculini generis, rarius fœminini. Cuius vt aſpexit torta caput angue reuinctum, Varro. Subitò ab vna parte aræ prolapſum anguem proſpexit, Valerius. Vnam omnino anguem in cubiculo viſam narrare ſolitus ẽſt, Tacitus. Deuolant angues iubatæ in compluuiũ duo, Plautus. Ablatiuus caſus inuenitur angue & angui, vt Priſc. obſeruauit. Angue ter excuſſo, Stat. lib. 4. Alter Mileti textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, Horat. lib. 1. Epiſt. Anguiculus diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere anguiculos, nare anaticulas. ¶ Addemus & epitheta ex authoribus: quorum tamen alia communia toti ſerpentium generi ſunt, alia certarum ſpecierum differentiæ: Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus, Ouid. in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Criſtatus, Seneca in Herc. Criſtis præſignis, Ouid. 3. Metam. Ferus, Idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Ægl. Gorgoneus, Ouid. 3. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carminum. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Vergil. 5. Æneid. Lucidus 1 Georg. Maculoſus 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. lib. 13. Squameus, Verg. 2. Georg. Terribilis, Ouid. 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Oui. 2. Metam. & Verg. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouid. 4. Triſt. Tumidus, 5. Triſt. Venenatus, in Ibin. Venenoſus, in Philom. Viridis, Claud. Et prǫterea apud Rauiſium, Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marſus, Maurus, Peſtifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, Squamiger, Squamoſus, Sinuoſus, Textilis, Veneniger. ¶ Angueus, adiectiuum. Vt viſentibus procul lapſus angueos, fracta vertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer ſydus eſt cœleſte (quod & Anguitenens vocatur, Ciceroni 2. de Nat.) de quo ſic Columella lib. 11. Anguifer, qui à Græcis dicitur ὀφιοῦχος mane occidit, tempeſtatẽ ſignificat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Eſt & anguineus adiectiuum, poëticum magis: Anguinus communius. Anguineus cucumer dicitur à Columella, id eſt oblongus, & ad anguis ſimilitudinem contortus. Idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Meduſæ, Ouid. 4. Triſt. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuinat. Anguina vernatio, pro pelle quam verno tempore angues exuunt, Plin. lib. 30. ¶ Ouorum genus eſt (inquit idẽ libro 29. cap. 3.) in magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri ęſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq; ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicunt in ſublime iactari, ſagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorem equo. Serpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius eſſe ſi contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atq; vt eſt magorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquàm congruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis, circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt, Hæc Plinius. Noſtro quidem ſeculo, vtcunq; ſit olim celebratũ hoc ouum Gallis, nullam eius mentionem ſcribendo quiſquã fecit, quod ſciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Heluetios dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarum ſuperſtitionis non expertes) vlla ſupereſt. Quis verò hoc crederet? Ouum aut quiduis aliud inanimatum, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerſo ferri. Habeo ego in meo lapidum theſauro duos raros, ſpecie globoſa, duros ſolidos, graues, cruſta albiore & duriore quàm interior ſubſtantia ſit, intectos. Alter pugni humani magnitudinis eſt, lenticulari forma: alter longè minor, globi figura, non integri, ſed maiore quàm hemiſphærica. Ap-

Anguis.

Anguium epitheta.

Ab angue deriuata.

Anguinũ ouũ.

parent in eo per interualla æquidistantia, caudę quædam tanquam serpentiũ (aut hirudinum,) orbem complectentes, quinæ maiores, & minores breuioresq́ totidem, singulæ inter singulas maiores. Insunt & acetabula, ceu pustulæ quædam (papillęue aut verrucæ) rotundæ: ita digestę, vt singulis versibus, qui toto circuitu deni sunt, pustulæ ienæ habeantur, pleræq́; disiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura aliás. Nunc quod ouum anguinum à Plinio descriptum repræsentare mihi videantur, præterire nolui. Accedit, quod successum & victoriæ spē nomen, quod eis quidam indunt (vulgò sigstein) promittere videtur. Bellonius cum apud me videret hos lapides, echinis marinis, dempta crusta aculeata, similes esse dixit. Vide etiam infra in Hydro B. de lapide Hydri. Et in lib. de aquatilibus in Corollario de echinis in genere H.a.pag.424. Hæc omnia Gesnerus. ¶ Anguimani vocati sunt elephantes, quia proboscis eorum, quæ manus appellatur, in omnem partem anguium more facile flectitur & vertitur. In genere anguimanos elephantos, Lucret. libro. 2. Anguipedes à poëtis dicti sunt gigantes, quasi loripedes: propterea quod pedes tortuosos habuisse finguntur.

Composita ab angue.

Prodigia.

Deuolant angues iubatæ in impluuium duo, Plautus in Amphitrione. Emersit anguis ab infima ara, Cicero 1. de Diuinat. ¶ L. Sylla consul sociali bello, cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, subitò ab vna parte aræ prolapsam anguem prospexit: qua visa Posthumij aruspicis hortatu continuò exercitum in expeditionem eduxit, ac fortissima Samnitum castra cepit. Quæ victoria futuræ eius amplissimæ potentiæ gradus & fundamentum extitit, Valerius Max. 1.6. Et paulo post, T. Gracchus grauissimus ciuis cum consul in Lucanis sacrificasset, angues duo ex occulto prolapsi repente hostiæ, quam immolauerat, adeso iecinore, in easdem latebras se retulerunt: ob id deinde factum instaurato sacrificio, idem prodigij euenit. Tertia quoque cæsa victima, diligentiusq́; asseruatis extis, neq; allapsus serpentum arceri, neq; fuga impediri potuit. Quod quanuis aruspices ad salutem imperatoris pertinere dixissent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hospitis sui Flauij insidijs in eum locum deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur.

¶ *Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba. Vergil. 3. Aegloga.*

De quibusdam anguibus innoxijs, quales fuere angues illi Aesculapio sacri.

Est in monte Ziz in Mauritania res quædam ferè incredibilis. Serpentes enim adeò hominibus non nocent, vt prandendi tempore non aliter atq; feles aut caniculi micas è mensa cadentes colligant, neq; aliquam cuiquam inferunt iniuriam, nisi ab eodem prius lacessiti, Leo Afric.

Ad Pyrenæos Bigerones innoxij sunt angues incolis permixti, quibusdam eodem lecto, ac penè eadem vtuntur mensa. Cibum enim familiariter capiunt ex ijs, quę pro analectis cecidère. Longitudo quaternum pedum, humani brachij crassitudo: noctu diuersantur in ædibus cum sibilis etiam interdiu, Iulius Scaliger.

Sunt etiam domestici serpentes, vt Penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunq; in cunis, vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta catholica fide interdicti. Si verò fulgure vel domestico incendio domus huiusmodi deletæ, aut peste grassante habitatoribus euacuatæ fuerint, remanent serpentes in antris exustæ domus, tantoq́; agmine coalescunt, vt difficultatē nouo cultori pariant, quo minus tutò cum ipsis cohabitare possint, Olaus magnus. Est oppidum quoddam, nominãt Vuiszliza, distans 9. miliaribus à Cracouia: ibi plurimi serpentes et bufones sunt: in tanta etiam copia, vt aliquando in lectis inueniantur: sed non sunt venenati, & nemo vnquam ab illis læditur: ex epistola cuiusdam.

DE ARGE SERPENTE.

Arges (ἄργης) serpentis meminit Galenus in lex. suo, Hipp. dicens ὄφιν quendam ita nominari. Locus ad quem respicit hic est, Epid. lib. 5. de iuuene quodam ebrio & dormiente supino in habitaculo quodam. Huic (inquit Hippocrates) serpens Arges appellatus in os ingressus est, & sanè quum sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit, & serpentem deuorauit, & dolore magno premebatur, & manus prætensas adhibebat, velut qui strangularetur, & iactabat seipsum & conuulsus mortuus est. Harpocration quoq; annotat: Dores, maximè autem Argiuos, ἀργᾶν vocasse τὸν ὄφιν, veluti Achæum in Adrasto. Timarchum tamen Rhodium scribere non κατὰ γλῶσσαν ita vocari serpentem, sed ἀργᾶς esse serpentis genus: quosdam verò draconis epitheton esse velle τὸ ἀργᾶς. Argiphontem Pausanias dictum ait Mercurium: quia ὀφιοκτόνος sit: rationis loco subiungens, quod serpentē sustulisset: quem nonnulli ἄργλω vocãt, Pierius & Eustath. meminit & Hesychius: nam ἄργλω ἐπειρυεν affert pro ὄφιν, addēs draconis esse epithetũ.

¶ Ἀργᾶς etiam vocatus est Demosthenes διὰ τὸν θηριώδη τρόπον, id est, propter morum feritatem, Plutarchus. ¶ Suidas ait ἀργᾶν dici τὸν δεινότατον παρ' ἡλικίαν seu τὸν δεινότατον καὶ θηριώδη τρόπον

δηζόπον, nimirum inſtar ἀργᾶ, id eſt, ſerpentis. ¶ Ἀργᾶν etiam dictum fuiſſe τὸν μοχθηρὸν ποιητλὼ, id eſt, improbum poetam ait Suidas: Secundum alios autem tyranni nomen eſſe. Ἀοιδοῦ, id eſt, cantoris ſeu poëtæ nomen proprium eſt apud Athenæum lib. 4. & lib. 14. Ἀργᾶν tradit fuiſſe ποιητλὼ μοχθηρῶν νόμων. ¶ Ἀργῆς circum flexum ſignificat album & candidum, item velocem. Ἀργὺς verò oxytonum quidam pro otioſo & feriato accipiunt, Theſ. Græc. ling.

DE ARGOLIS SERPENTIBVS.

ARgolæ genus ſerpentum, quos Alexander Macedo Argo Pelaſgico Alexandriam tulit, & in flumen ad aſpides tollendas coniecit. Cùm verò Ieremiæ prophetæ oſſa ex Ægypto Alexandriam tranſtuliſſet, illos idem propheta occidit, Suidas.

DE ASPIDE.

A.

Nomina.

ASPIS ſerpentis genus nomen eſt græcum, à Latinis tamen vſurpatum. ¶ Hebraice פתן pethen aſpis Deut. 32. & Pſal. 58. עכשוב Akſchub. Aſpis vel ſpecies aſpidis, Pſal. 140. Dauid Kimhi, Munſterus, Pagninus. Quidam ptyadem interpretantur. צפעוני zipheoni, Eſa. 59. & Ierem. 8. aſpis vel regulus, peior quàm ſit nachaſch, ſerpens, Munſterus. ¶ Aſpidem, Albertus ex Auicenna haſyos reddit apud Ariſtotelem de hiſt. 9. Alij ſcribunt haſcos. Aſilus an ſit idem cum aſpide ptyade dubitare videtur Auicenna. Eleuat inquit, caput ſuum, & expuit venenum, & eſt de genere ſpuentium. Arunducus ſerpens, Albertò, forte aſpis chelidonia quæ & Irundo ab eodem vocatur. Athaes aſpis eſt ſerpens diuerſos habens colores. Aut. exp. ¶ Græcè ἀσπίς. Ital. Aſpe, Aſpide. Hiſp. Biuora. Gall. Vn aſpic. Germ. ein ſchlang Aſpis genannt.

Species diuerſæ.

¶ Triplex aſpidum ſpecies eſt, ptyas videlicet, & cherſæa, id eſt, terreſtris, & chelidonia, Galenus lib. de theriaca ad Piſonem. Aſpidum apud ferarum ſcriptores tres ſpecies reperiuntur. Quædam enim ex eis terreſtres appellantur: Quædam verò chelidoniæ, & circa fluuiorum ripas, præſertim Nili, latibula habent: Aliæ verò Ptyades nominantur, Aëtius, Ægineta. Ptyades autem nominantur poſtremæ, quoniam venena in oculos hominum expuant, Plinius. Altera ſpecies Chelidonia ſeu hirundo vocatur quod hirundinum modo in dorſo nigra & aluo candida ſit, Aëtius, Greuinus. Prima autem terreſtris quod loca mediterranea incolat, dicitur, vt diſtinguatur ab aquatica hirundinacea quæ iuxta Nili ripas habitat. ¶ Aſpis hypnalis, Albertus. Hypnalis eſt ſerpens ab aſpide genus trahens, quia ſomno, quos mordet, interimit, Iſidorus. Plures variæq; ſunt aſpidum ſpecies, verum diſparis effectus ad nocendum: Dipſas ſiti interficit: Hypnale, quòd ſomno necat, teſte etiam Cleopatra, emitur ad mortem, aliarum virus, quoniam medelas admittit, minus famæ meretur, Solinus. Ægyptij Aſpidum genus in ſedecim ſpecies diuidunt, Ælianus. ¶ Aſpis quædam appellatur ſicca, quæ eſt longior, & habet oculos veluti carbones ignitos: & alia Aſilus quæ interficit non ſolum morſu, ſed etiam ſputo quod emittit conſtrictis dentibus quando eleuat caput. Alia ſpecies propinqua iſtis vocatur Irundo ob ſimilitudinem coloris, Ferdinandus Ponzettus. Albertus meminit etiam hippupicis, quam inter aſpidum ſpecies numerat; aitq; eſſe illam, ex cuius veneno ſuauem mortẽ (Hippupicem pro hypnali fortè dixit) ſibi Cleopatra conſciuit, Nic. Leonicen.

Aſpis ſicca. Aſilus. Irundo. Hippupex.

B.

Vbi reperiantur.

Aſpis, ſi Lucano credimus, in ſola Africa naſcitur, quamuis & in noſtrum orbem auaritia inuexerit. Ita enim de ea ait lib. 9.

Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aſpida merces.

Teſtatur tamen Olaus Magnus in ſeptentrionalibus plagis aſpides etiam reperiri, ac cuiuſcunque alterius generis ſerpentes, licet quoad naturam veneni debiliores ſint quàm Africani. Sunt & aſpides inquit, in partibus Aquilonaribus ſcabroſa cute, dura ſiccitate, cinereo colore, oculis ſcintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum, veneni acumine hominem in-

terficientes ante horas quatuor nisi remedijs opportunis occurratur. Christophorus Andreas in Oecoïatria scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omniq; genere ferarum virulentarum passim differtas & fœtas esse, Ambrosius Paræus. Aspides serpentes nullæ sunt in Gallia, quanquam vulgò quædam hoc nomine appellentur, Bellonius.

Magnitudo. ¶ Aspidum quædam ad longitudinem quinque cubitorum accedunt, Ælianus. Aspides quatuor cubitorum Ægyptij apparuisse asserunt, Idem. Nicander ait eam esse,

Tam proceram extensa queunt quam brachia duci:
Tantaq; crassities est, quantum missile telum,
Quod facient hastas docta faber expolit arte.

Terrestres aspides maiores sunt, & quandoq; vsque ad quinque cubitorum longitudinem reperiuntur. Maximæ vero Ptyades bicubitales sunt. Chelidoniæ autem, cubito maiores vix reperiuntur, Aëtius. Longitudo eius (scilicet spuentis) est vsque ad duos cubitos. Hirundinis verò est circiter cubitum vnum: Aspidis autem siccæ, inter tres cubitos vsque ad quinque, Auicenna. Aspis duplex est, altera palmaris, quæ celerius interficit, altera passus fere longitudine, vt Nicander ait, qui de serpentibus conscripsit, Strabo. Aspis longa est à tribus cubitis vsque ad quinq;, Arnoldus.

Color. ¶ *Squalidus interdum color albet, sæpe virenti;*
Cum maculis, sæpe est cineres imitante figura.
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne,
Idq; nigra Æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpe lutum vicinum in Nerea voluit. Nicander in Ther.

Chelidoniæ colorem hirundini similem habent. Ptyades verò cinereo sunt colore viridiq; & ad auri colorem declinante. Terrestres verò vt plurimùm & ipsæ cinerei sunt coloris, quanquam & sub virides reperiantur, Aëtius. Cinerei coloris est aspis, Olaus magnus. Aspidum color niger, Pausanias. Nonnullę rutilo, plurimæ nigro, cæruleoq; colore perspiciuntur, Ælianus. Color aspidis plurimum niger, quibusdam & cineritius: quandoq; etiam aspis fulua deprehensa est, quam ego in agro Bellunensi vidisse olim reminiscor, Pierius, Cæl. Rhodig. Hirundo serpens cuius color similis est colori hirundinis: Aspidis vero siccæ & spuentis color est cinericius & ad citrinitatem declinans, Auicenna.

Descriptio. ¶ Aspis est paruus serpens, vipera prolixioris est corporis, Glossa super Iob. 20. Aspis terrestris parua similis est Chersydro: sed latiorem ceruicem habet: hoc enim insigni solo differunt, Aëtius. Compertum est colla aspidum intumescere nullo ictus remedio, præter quam si confestim partes contactæ amputentur, Plinius. Turgida squallet item ceruix, Nicander. Ceruix squallet & tumet, Gyllius.

¶ *Præterea geminæ, calli instar, fronte carunclæ*
Hærent, sanguineus scintillant lumina flammis. Nicander.

Ex eius fronte geminæ carunculæ callo similes eminent: oculis est valde rubentibus, Gyllius in Ælianum. Oculi aspidis siccæ sunt vehementis luminis, Auicenna. Aspis oculis est splendidissimis, Arnoldus. Oculos non in fronte sed in temporibus habere scribit Plinius.

¶ Aspis est cærulei coloris: cuius dentes supra modum longi sunt, ita quod extra os sicut apro apparent, Vincentius Belluacensis. Aspidum dentes in os vergentes sunt, ne cibi excidant, nullum habentium adminiculum retinendi: sed duo sunt in superiore parte dextra leuaq; longissimi, tenui fistula perforati, venenum infundentes, vt scorpionum aculei, Plin. lib. 11.

Quatuor huic intra maxillæ concaua dentes
Radices fixere suas, quas iuncta quibusdam
Pelliculis tunica obducit, triste vnde venenum
Effundit, si forte suo se approximet hosti. Nicander.

Aspidis dentes, quos meritò letiferos dixeris, tenuissimis quibusdam veluti tunicis aut membranis indui & vestiri audio: & cùm aspis aliquem mordicus inuadit, membranulis inuersis (vel compressis) humorem venenosum effundi, tum illas rursus ad pristinum locum redire & vniri, Ælianus. ¶ Aspis omnium venenatorum pestilentissima aridis squammis rubet, Gyllius. Aspis est ex serpentibus surdis, hæc sicca dicitur, propter vehementiam siccitatis cutis suæ, Auicenna. Caliditas ambarum (scilicet aspidum) constat tùm asperitate cutis: tum colore tendente ad cinereitatem, Ferd. Ponzetus.

C.

Habitatio. ¶ Aspidis habitatio est in sicco, & in locis in quibus non est aqua. Et hæc est quandoque cineritia, Andromachus. In vtraq; Nili ripa aspides (Chelidonias intellige) latibulis se tegunt, & tanquam ædes suas homines, sic hoc flumen omni alio tempore iucundè & suauiter accolunt: præterquam cum in agros flumen redundaturum præsentiunt. Tum enim ad tempus ab eo recedunt, Ælianus.

Sensus. ¶ Omnibus aspidibus hæc sunt communia visus imbecillus, incessus tardus, auditus subtilis, Mercurialis.

Formidabile

Formidabile cui corpus, tardumq́ volumen,
Quandoquidem tranſuerſa via eſt, prolixaq́ ventris
Spira, veternoſiq́ niuere videntur ocelli.
At ſimul ac facili fe[illegible] obſeruarit aure
Vel minimum ſtrepitum, ſegnes è corpore ſomnos
Excutit, & teretem ſinuat mox aſpera tractum,
Horrendumq́ caput, porrectaq́ pectora tollit. Nicander.

Omnino formidoloſa & horribilis eſt, tardis tractibus ſerpit, ſomniculoſis oculis aſsiduè inuit, ac nimirum primum vt vel ſtrepitum vel vocem auribus percepit, ſegnicie ac ſomno excuſſo, in orbem contrahitur, atque ex medijs ſpiris terribile caput alleuat, Gyllius. Non eſt fateri, rerum natura largius mala an remedia genuerit. Iam primùm hebetes oculos huic malo dedit: eoſq; non in fronte ex aduerſo cernere, ſed in temporibus. Itaq; excitatur, ſed ſæpius auditu quàm viſu, Plinius. Calloſa tubercula in fronte habent quæ ſomnum fingere videntur; idq; naturæ beneficio factum videtur, quæ conſiderata noxa quam hæ beſtiæ ſi viſu pollerent illaturæ eſſent, eas hac viſus ſubtilitate priuauit quidem, ſed auditu tamen remunerauit, Greuin. Surda aſpis à Dauide nuncupatur, Pſal. 58. nõ quod auditu careat, quo plurimum pollere dictum eſt, ſed quod quotieſcunq; incantatur, aures ſuas obturet, ne incantatoris verba audiat, Cœl. Rho. ¶ Monſtra hæc ſibilant, vt ferunt, Solinus. *Graue ſibilat ipſa* *Sibilus.*
Beſtia, dum certam vomit ira concita mortem. Nicander.

Cum ſibilum edit, aut in obuios viatores acerbam aſpirationem anhelat, ex tunica quæ quatuor maxillæ dentes contegit, virus euomit, Gyllius. ¶ Morſu venenum immittit & ſpargit, vnde & nomen accepit, Vincentius Belluacenſis. *Morſus & ſputum.* Mordent aſpides, ac infundunt morſu venena, fœminę quatuor dentibus, mares verò duobus tantum, Mercurialis ex Aëtio. Inter Aſpides nominata ptyas ceruicem exporrigens, & interualli metita longitudinem rationalis cuiuſdam animalis modo minimè aberrans, venenum corporibus inſpuit, Galenus de ther. ad Piſonem, Ægineta. Hi ſerpentes (de aſpidibus Aquilonaribus agens) eleuati ſuper pectus ad medium cubitum incedunt, venenumq; in magna quantitate diuerſiſsimo colore in gutture collectum in reſiſtentem aut obuium hominem expuunt, ac celerrimè ſub antra & ſaxa fugiendo ſe recipiunt, Olaus Magnus. Eam in oculos hominum venenum expuere ſcribunt, Plinius. Οἱ ἐν αἰγύπτῳ ὄφεις πτύσματι χρῶνται, ὅθεν καὶ πτυάδες καλοῦνται, καὶ τυφλοῦσι τοὺς ὄφεις τῶν ἐπιόντων, Id eſt, Serpentes qui in Ægypto ſunt ſputo vtuntur, vnde & ſpuentes vocantur, & inuadentium oculos excæcant, Porph. lib. 3. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. Spuens dicitur quidam ſerpens, quia ſputo ſuo interficit illud ſuper quod cadit, quod ſcilicet ſputum proijciunt dentes eius conſtricti ſuper alios. Odor etiam ſputi ipſius interficit, Auicenna. Sed vel ſolo tactu interimit, & afflatu quoque, vt & Centrites & Rubeta, Ælianus. Libycam aſpidem ſua aſpiratione oculorũ vſum aduerſus ſe reſpicientes eripere: alias non excæcare, ſed tamen celeriter interficere, Idem.

¶ Aſpis etiam arbores conſcendit, Anthol. 1.13. epigram. vltimo. ¶ De temperamento vero Aſpidum, an ſit frigidum vel calidum, vide quæ ſcripta ſunt de temperamento ſerpentum in genere ſub nomine Serpentis.

D.

¶ Vnus huic tam peſtifero animali ſenſus, vel potius affectus eſt. *Amor coniugalis.* Coniuga fermè vagantur, nec niſi cum compare, vita eſt: Itaque alterutra interempta, incredibilis alterius vltionis cura. Perſequitur interfectorem, vnumq; eum in quantolibet populi agmine noticia quadam infeſtat. Perrumpit omnes difficultates, permeat ſpatia, nec niſi amnibus arcetur aut præceleri fuga, Plinius. ¶ *Præſenſio.* Cùm in agros Nilus redundat, tamen triginta circiter ante diebus, longius ab eo fluuio in loca eminentiora vnà cum fœtibus ſuis demigrant: quod quidem munus à natura acceperunt, tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſsionem & deceſsionem non modo non ignorent, ſed ab eius etiam damno cauere ſciant, Ælianus. ¶ *Aſtutia aduerſus incantatores.* Pſal. 58. Dauid canit aſpidem obturare aures ſuas, vt non audiat vocem incantantium. Cùm enim ſe excantationibus accerſiri ſenſerit, ſtatim vna in terram aure defoſſa, alteram cauda obturat, ne carminum vocem exaudiat, vt teſtes ſunt in eum locum, Hieronymus, Auguſtinus, Iſidorus, Caſsiodorus & alij. ¶ *In ingratum factum animaduerſio.* Philarchus auctor eſt, cùm ad menſam cuiuſdam veniens aſpis in Ægypto aleretur aſsiduè, enixam catulos, quorum ab vno filium hoſpitis interemptum: Illam reuerſam ad conſuetudinem cibi, intellexiſſe culpam, & necem intuliſſe catulo, nec poſteà in tectum id reuerſam, Plin. ¶ *Sympathia & antipatia.* Aſpis non nocet Afris & Syris, vnde pueros ex ſe natos eis obijciunt, quos ſi læſerint tanquam adulterinos proijciunt: ſin autem non, eos tanquã ſuos nutriunt, Vincentius Belluacenſis. Id non de omnibus Afris ſiue Syris, ſed tantum de Pſyllis populis Libyæ intelligendum videtur, de quibus idem ſcribunt authores multos, vt in hiſtoria ſerpentis pluribus dictum eſt. ¶ Taurum color rubicundus excitat: ad vmbram aſpis exurgit: vrſos boueſq; mappa proritat, Seneca lib. 3. de ira. ¶ Argolæ genus ſerpentum, quos Alexander Macedo Argo Pelaſgico Alexandriam tulit, & in flumen ad aſpides tollendas coniecit, Suidas.

De pugna Ichneumonis cum Aspide.

¶ Ichneumoni cum aspide perpetuum bellum esse scribit Strabo: quod & Lucanus innuit hoc versu, Aspidas vt Pharias caudę solertior hostis ludit. Ichneumon Ægypti, vbi aspidem anguem suum hostem aspexerit, nō aggreditur prius, quàm socios vocet, & limo obducto, contra ictus morsusq; sese loricet. Modus armandi, vt primum madefaciat corpus & in terra se volutet, Aristoteles. Habet aspis internecinū bellū cum ichneumone. Notū est animal hac gloria maximè in eadem natum Ægypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; sole. Mox vbi pluribus eodē modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos aduersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces, Plinius. Ichneumō in pugna aduersus aspidem caudam erigit, quam aspis maximè incipit obseruare quasi minantē, ad quam cùm vim suam transfert corripitur, Isidorus. Oppianus Ichneumonem non luto se oblinere, sed corpus arena obruere & quasi sepelire scribit, oculis tantum & cauda (oblonga & serpentina) prominentibus: sic expectare aspidem. Cùm verò (inquit interprete Gillio) hanc ignem spirantem animaduertit, statim caudæ gyrum agens, immanem feram prouocat: ea autem capite elato & exerto dente, frustra pugnare aggreditur: nam Ichneumonem nihil metus tardat ad excipiendam pugnam, imo verò ipsam mordicus premens vtrinq; se in orbem contrahentem lacerat, & mortiferum venenum ore eijcientem conficit & occidit. In luto Nili volutus Ichneumon, apricat se donec tergus siccetur & durescat, sic irruens in aspidem vel caput eius morsu amputat, vel mordicus apprehensam cauda in fluuiū trahit. Nicander in Theriacis, qui inter cætera sic canit,

Solus eam potis est Ichneumon vincere pestem,
Cùm graue cautus ei bellum parat, editaq; oua,
Quæ fouet in multorum hominum insuperabile lethum,
Omnia fracta terit, mordaceq; dente lacessit. Hæc ille.

Ichneumon (inquit Ælianus) luto agglutinato sic se obducit, vt militem armis vndiq; septum referat: si lutum desit, aqua se alluens, seq; in altum madidumq; sabulum abijciens, ex improuisis rebus ac fortuitis, arma ad tuitionem sui ingeniosè comparat, continuoq; cum capitali aduersario depugnat: summas autem nares suas, teneras, ac valde aspidis morsui opportunas, suæ caudæ flexu septus, tuetur: si eas aspis assequi posset, hostem debellauit, sin minus assecutus fuerit, frustra dentes contra lutum exercet. Contra autem Ichneumo illi anteuertens, si ex inopinato fauces comprehenderit, illam strangulat. Quocirca victoria cùm sit posita in anticipatione, victor existit, qui morsibus alterum præuenerit, Hæc Ælianus. Ichneumo Aspidis oua disperdit, & tanquam catulis suis futuram hostilem perniciem summouet, Idem.

De soporantibus vel fugantibus aspides.

¶ Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum aduersum, vt radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans vis earum, Plinius. Aspidi alicacabi radicem inijcito & obdormiscet, Const. in Geop. Nec mirum (inquit Cardanus de rerum varietate lib. 7.) cùm ea radix etiam, atque illius semen, hominibus stuporem inducat. ¶ Aron cum crematur serpentes nidore, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniātur: perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt, Plinius.

E.

De mansuefactione Aspidū.

¶ Philarchus libro 12. in vulgus edidit, Aspides ab Ægyptijs vehementer coli, easdemq; ex eo cultu prorsus mansuescere, ciboq; cicures fieri; neque simul cum pueris infantibus viuentes, eis quippiam nocere: & verò appellatas ex cauis prodire, atque ad appellantem accedere: digitorum autem crepitu vocantur. Ægyptij in Aspidum nationem hospitalissimi: Primum vt pransi sunt, statim temperatas vino & melle farinas in mensam, in qua pransi sunt, exponunt: postea crepitu digitorum dato, eas tanquam conuiuas ad prandium vocant: Illæ verò velut ad condictam cœnam inuitatæ, aliæ aliunde prorepentes, accedunt, & mensam circumstant: ac reliqua omni spira in solo terræ relicta, caput alleuantes circumlambunt, sensimq; atque moderatè explentur. Cùm autem Ægyptij de nocte habent necesse surgere, ne ipsas in tenebris conculcent, iterum percussione digitorum vtuntur, eis vt de via decedant, signum dantes: Illæ sanè sonitus discrimen intelligentes, confestim in latibula abstruduntur. Itaq; ijs qui de lecto surgit, postea in nullas ipsarum incurrit, Ælianus. Polium cum ruta Syluestri, & si teratur ex aqua cœlesti, aspidas mitigare dicitur, Plinius.

De incantatione earum.

Virtute quorundam verborum incantatur aspis, ne veneno interimat, vel vt quidam dicunt, vt quieta capi possit, & gemma de fronte eius auferri, quæ naturaliter in eo nascitur, Vincentius Belluacensis. Veram esse serpentum excantationem manifestissimè constat Psal. 58. vbi Dauid ita canit, Furor eorum par est anguium furori, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas quæ vocem rite quamlibet excantantium non exaudiat, Pierius. Fertur autem sic incantari. Dæmones discurrunt cum verbis ad serpentes, & infectione interiori hoc faciunt vt serpentes ad nutum eorum moueantur, ac sine læsione tractabiles exhibeantur, Innominatus.

F.

Marsi aspidibus vescentes.

Galenus circa finem lib. 2. ad Glauc. scribit populos Marsos vesci carnibus aspidum, vocās eos ἀσπιδοφάγους. Disputat autem Mercurialis in suo tractatu de venenis quomodo dicat Galenus lib.

nus lib. de theriaca cap. 8. carnem aspidis non ingredi antidotos quod vniuersum corpus aspidis venenosum sit, & tamē asserat Marsos absq; vlla noxa eius carnibus vesci. Respondet autē dicendum, venenum quidem in toto ipsius corpore esse: quòd si verò Marsi populi vescuntur ipsis, aut esse quia sub ipsorum cœlo non sunt venenati, quemadmodum alicubi neque viperæ etiam, neq; serpentes venenati, vel quia, vt dicebat doctissimus Fracastorius, huiusmodi populi quandam sympathiam habent cum aspidibus, vt ab ipsis non lædantur.

G. I.

Remedia ex Aspide.

Aspidis cutem pondere sexta parte denarij cum pipere pari modo Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt, Plinius. ¶ Emplastrum è cinere aspidum, discutiens strumas & podagras. Capit terebinthinæ, lapidis asij, bituminis Iudaici sing. dra. 8. Ceræ puræ, baccarum lauri, amoniaci, thymiamatis, aphonitri, adipis vitulini, sing. drach. 85. Lapidis pyritis viui, drach. 25. Cineris Aspidum drach. 35. Olei veteris cochl. semis. medicamento refrigerato inspergito cinerem. Præparatur etiam sine cinere, quòd nonnulli eum auersentur, & nihilominus efficax sit, Nicol. Myrepsus. Describitur etiam à Galeno & Paulo Ægineta. Eius etiam meminit Aëtius ad podagram. ¶ Aspidis senectus trita cum melle & inuncta, maximè acuit visum, Galenus ad Pisonem & Paulus Ægineta. Iumentorum oculis membrana aspidis quam exuerit cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit, Plinius.

G. 2.

Signa & symptomata morsus aspidis.

Aspidis morsum Cleopatra lenissimum esse periclitatione percepit. Cùm enim, aduentante Augusto, quænam sine acerbo doloris sensu mors esset in cōuiuio de circumstantibus exquireret, eam quæ gladio inferretur, doloribus refertam esse, ex ijs qui aliquod vulnus accepissent, reperiebat: acerbam autem ex venenis, & laboriosam: conuulsionem enim facere, & stomacho, & cordi dolorem inurere. Eam verò quæ Aspidis ictu afferretur, lenem & imbecillem esse, Ælianus. Morsuum vestigia tam perparum apparentia Aspis imprimit, vt indicia vix acri oculorum acie deprehendantur. Cur verò sint tam obscura, ignotaq; causam hanc esse audio. Ipsius venenum ad transmittendum peracutum, mirabiliq; celeritate ad intima transitionem faciens. Cùm enim hæc ipsa morsum effecit, venenum non eminet circa superficiem, sed sub cutem subiens, intra meatus bene penitus subit, atq; sic ad intima delabitur, vt nihil extet atq; emineat. Quare ab Octauianis Cleopatræ mors non facile oculis comprehensa est, nisi tandem serò admodum ex duobus punctis difficilibus ad videndum animaduersis, mortis obscura significatio deprehensa est, & insuper vestigia Aspidis ipsius corporis tractus ijs qui huiusmodi animalium motionis discrimina tenent, manifesta apparuerunt, Idem. Galenus ad Pisonem paulo aliter de morte Cleopatræ scribit his verbis, Porro qui mulieris properum vt falleret custodes conatū, feræ autem ad occidendum pernicitatē sermone nobis volunt ostendere, referunt ipsam suummet brachium magno admodum morsu, coq; alto vulnerasse, & belluæ virus in vase quodam ipsi allatum, vulneri infudisse: quo sic transmisso, haud multo post nescijs custodibus prompte interijsse, Hæc Galenus. Aspides percussos torpore & somno necant, Plinius. Lucanus aspida somniferam vocat. Georgius Pictorius de hoc symptomate in Lerna κακῶν,

Aspidis & morsu læsum dormire fatentur
In mortem, antidotum nec valuisse ferunt.

A Sisenna dici somniculosam scimus quæ somnum morsu inducat letiferū, vel vt Plutarchus inquit, κάρον ὑπνώδη καὶ καταφοράν, Cœl. Rhodig. ¶ Ab aspide commorsus paruus omnino apparet morsus, similis puncturis acus, citra tumorem. Sanguis non multus sed paucus & niger distillat. Velox autem oculorū obscuratio apprehendit, dolorq; corporis multiformis, omnino leuis & non sine voluptate consequitur. Quapropter bene exclamauit Nicander, Perimitq; virum absq; dolore. Color permutatur, & viridis ac herbaceus fit. Oris ventriculi morsus modicus est. Frons assiduè reuellitur: palpebræ absq; sensu mouentur, velut in somni accessione. Et in his mors corripit, ne tertia quidem diei parte dilatione facta, Diosc. Actuarius.

Nec tamen vlla vides impressi vulnera morsus,
Nec dignus fatu tumor ictum corpus adurit,
Sed qui læsus homo est, citra omnem fata laborem
Claudit, & ignauo moriens torpore fatiscit. Nicander in Ther.

Cæterum accessiones & signa cōmunia sunt in his quos aspides momorderunt. Vulnera enim in demorso loco veluti ab acu puncta inueniuntur. Bina quidem ex masculi morsu, ex fœmellę verò quatuor, citra magnum dolorem, à quibus nihil effluit, nisi violentū animal sit quòd morsum inflixit. Consequitur autem stupor, pallor frontis, refrigeratio, assidui hiatus, palpebrarū nictationes, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, & collapsio in somnum profundum. Ad finem verò & conuulsio. Mors autē in tribus ad summam horis ex terrestris morsu sequitur. In chelidoniæ verò ictu præsentissima adest. Porrò his qui à ptyade conspuuntur, caligo oculorū succedit, & cordis dolor, faciei tumor, & auditus corruptio. Tardius autem mors consequitur, Aëtius. ¶ Amplius quatuor horas quos momorderint aspides viuere nequeunt: eos strangulatio, conuulsio, & singultus consequitur, Ælianus.

¶ Signa morsus serpentis qui nominatur hirundo (chelidonia) & aspidis siccæ (chersææ) eadem sunt. Illi enim quem alteruter horum mordet, accidunt singultus frequentes, alteratio coloris, & stupor, & frigus membrorum, & profunditas somni, & clausio palpebrarum cum vehementia pulsus cordis ei propria, & magnitudo doloris. Quem verò mordet spuens (ptyas) remanet sine sensu, & sine motu, quietus profunde dormiens, post saltus continuos, & clausionem oculorum, & torsionem colli, & spasmum, & pulsum inordinatum, & non sentit dolorem: & quandoque sentit in initio rei dolorem intestinorum, & intromittit digitos in guttur suum, vt euomat, Auicenna. Asili morsus signa addit etiam idem author eodem loco, quæ eadem cum morsu aspidis videntur, atque ideò superius inter aspidis nomina eius mentionem fecimus: scribit igitur, verum dicitur de accidentibus eius, quòd locus morsus eius est paruus secundum quantitatem puncturæ acus absque apostemate, & currit ex eo sanguis paucus niger. Et accidunt ei, qui ab eo morsus est, tenebrositas oculorum, & dolor in visceribus, & ore stomachi in primis, deinde accidunt clausio oculorum, & profunditas somni, & non viuit vltra tertiū diem, Hæc Auicenna. Aspis si momorderit hominem, statim eum consumit ita vt liquefiat totus in ore serpentis, Physiologus. Vnaquæque aspis mortificat calorem naturalem: patet ex nigredine circa locum morsus causata ex sanguine: qui aduritur illic à caliditate veneni, & postea congelatur frigiditate extrinseca: obscuritas verò oculorum procedit ex vaporibus infectis qui interdum inferunt capiti dolorem. Et quando humores conturbantur in stomacho mouent vomitum, & aliquando spasmum, quando tunicæ ipsius coartantur à veneno morsus, vel ab humoribus infectis ab eo qui quando descendūt ad intestina faciunt fluxum perducentem ad syncopim & mortem, Ferdinandus Ponzetus.

Morsum aspidis perniciosissimum & ferè immedicabile.

Serpentum venenum cùm pestiferum est, tum multo aspidis pestilentius, Ælianus. Viperæ & aliarum serpentium morsus non carent remedio, ex hisque fieri potiones atque vnguenta percipio, cautionesque quorundam illitum venenum mitigauerunt: solum aspidis morsum non curari posse, esseque omni medicina robustiorem, Idem. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentum minimè sanabiles. Sed & venenū earum, si sanguinem attingit, aut recens vulnus statim interimit. Inueteratum vlcus tardius. De cetero potum quanta libet copia non nocet, non enim est tabifica vis, itaque occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt, Plinius. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio compertum est, præterquam si confestim partes contactæ amputentur, Idem. Aspis interficit à duabus horis vsque ad tres, Arnoldus. Sunt & Aspides in partibus Aquilonaribus veneni acumine hominē interficientes ante horas quatuor, nisi remedijs oportunis occurratur, Olaus Magnus. Non magnopere compertum, qui aspidis ictu percussus euaserit, quibus morsum impegerit, horis vix quatuor superesse, præfocationem quippe mox insequi, ac spasmum cum singultu, Cæl. Rhodig. Celebratum est illud, ad horrorem incutiendum, δῆγμα ἀσπίδος, cùm virulentum & immedicabile vulnus aliquod intelligi volumus. Aspidum ictui vel nullum, vel rarum admodum remedium inueniri tradit Ælianus: compertumque est plerunque ictū læsos huiusmodi, vix horis quatuor superfuisse. Et Moses cantico suo Deut. 32. venenum aspidum ait insanabile, Pierius. Aspides exitio inferendo haud dubiè sunt præcipites. Ac in magna Alexandria subinde sum contemplatus, quàm celeriter perimerent. Cum enim aliquem hac pœnæ lege damnatum, humaniter citoque volunt occidere, adijcientes ipsius pectori feram, iubentesque paululū obambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio, Galenus ad Pisonem. ¶ Aspidis morsus, si ranam comederit, insanabilis omnino fit, Ælianus. ¶ Anguium ictus per loca plurimum differunt. Aspis enim anguis, ex quo medicamentum putrificum illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remediū est, Aristoteles.

Curatio & remedia per Chirurgiam.

Iis qui ab Aspide feriuntur, quæ de Ceraste scripta sunt auxilia, dari debent: nempe sine mora ictam partem amputare, aut scalpro confestim circuncidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper admouenda. Nam venenum hoc quemadmodum Basilisci, aut sanguis bubulus, celerrimè in arterijs sanguinem cogit, Dioscorides, & Actuarius. His membri affecti mutilatio mox à morsu facta, succurrit: eoque sine mora si fieri potest, præcidendum est: & in his & propinquis partibus omnem carnem circumsecare statim, & radicitus vsque ad os excindere oportet: deinde reliquiæ ferro candenti, exiccandæ sunt, Paulus Ægineta. Ex Aspidis quidem vulnere longo tempore quispiam sanus fieri possit, vel exectionem membri, vel exustionem ignis fortiter patiendo, vel accommodatis medicamentis malum sistendo, ne serpat longius, Ælianus. Curatio huius veneni cùm citissime iugulet, est sollicitanda. Statim enim deueniendum est ad exuctionem plagæ, vel ore, vel arundine, vel cucurbitula, vel galli aut palumbi podice, & quia vulnus obscurum & exiguum esse solet, curandum vt amplius reddatur, & vt scarificationibus sanguis partium circumpositarum extrahatur, quo peracto deueniendum statim ad ea quæ propriè aspidis veneno aduersantur; huiusmodi autem est rutha, quæ apposita vulneri bezoarticam vim habet, Mercurialis. Quia aspidis venenum sanguinem in venis arterijsque congelat, ideò aduersum id calida & tenuium partium exhibenda sunt, vt mithridatium aut theriaca in aqua vitæ dissoluta, eademque in vulnus infundenda, calefaciendus æger balneis, frictionibus,

frictionibus, ambulationibus & similibus. Cùm pars icta purpurea, nigra, viridisue euadit, signum est veneni malignitate extincti, & suffocati caloris natiui. Tum igitur amputare membrum satius est, si vires ferre possunt, & nihil sit quod impediat, Ambrosius Paræus. Vtiliter ad plagam imponuntur, post cucurbitarum adhibitionem & scarificationem, centaurea cum myrrha & modico oppio. Rumex autem si cataplasmatis modo imponatur, nihil lædet. Præter opinionem verò auxiliatur theriace tum plagæ imposita, tum potata. Prosunt autem & assiduæ excitationes cum euulsionibus & plagis, & vniuersi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento aspersa, Aëtius. Aqua marina ad venenatos ictus qui tremorem & refrigerationem adferunt, suffitu salutaris intelligitur, maximè scorpionum, phalangiorum, aspidumque, etiam si quis in calidam descendat auxiliatur, Dioscorides. Ab aspide percussis vtilissimè imponitur butyrum, Idem. Folia fraxini vulneri aspidum imposita auxiliantur, Idem. Halicacabum tritum ex oleo percussis auxiliatur, Plinius. Aquilonares aduersus aspidum ictus inter cætera vtuntur fursure modo emplastri apposito: item theriaca pro pecoribus inungendis cum sale in circuitu tumoris, Olaus Magnus.

Remedia quæ intra corpus iniuntur. Composita.

¶ Antidotus Antipatri quæ & Theriaca nuncupatur & ad morsus aspidis valet, ante & post ictus exhibita, describitur à Galeno lib. 2. de antidotis cap. 58. Item Theriaca ad dolores internos Euclidis Palatiani: quam vt ipse dicebat, ad morsus aspidum composuit. Describitur ab eodem Galeno, eodem libro cap. 61. Percussi à serpentibus, si fieri potest, fac vt priùs euomant, deinde ex hac cum plurimo succo fraxini, vel, si desit, cum vino drachmam vnam exhibe, vel plus etiam. Ad prænotionem an victurus sit percussus, centauream cum vino tritam bibendam præbeto: siquidem enim euomet pharmacum, morietur: si non, viuet. Quò verò malignitas veneni distributi & in corpus digesti probè euomatur, allia trita cum zytho exhibeto, donec nauseabundus reddatur. Aut opopanaca cum vino diluto dato, & confestim vomitionem operabitur. Numius autem inquit: Origanum viridem aut aridam pro ægri viribus cum vino dato. Post vomitum antidotis theriacis vtendum & communibus remedijs prædictis. Hæc Aëtius. Neque solum externis remedijs sollicitandum est, verùm etiam adhibenda interna, theriaca, mithridatum, antidotus Zopyri, & antidoti illæ quæ à Galeno proponuntur 2. de antidotis aduersus aspides, Mercurialis. Septentrionales aduersus ictus aspidum vtuntur theriaca Veneta, Olaus Magnus. ¶ Christophorus Andreas in œcoiatria scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omnique genere ferarum virulentarũ, passim differtas & fœtas esse: contra quarum morsus nunquam quicquam præsidij in theriaca animaduersum & compertum sit. At in sequenti antidoto vires multiplici experientia comprobatas, adeò certas & insignes existere, vt illius fiducia non dubitauerit se mordendum quantumlibet efferæ offerre aspidi. Capit verò id remedium folia thapsi barbati, caryophillatæ, leucoij rubri pari pondere, quæ in aceto acerrimo & sani hominis vrina bulliant ad partis læsæ fotum. Quanquam si ab ictu multum iam tempus sine remedio exactum sit, omnino satius & certius esse, si æger eius decocti vncias tres ieiunus, duabus ante pastum horis hauriat, Ambrosius Paræus.

Simplicia.

¶ Auxilium ab aspide morsi ferunt, & præsertim quos ptyas momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem est quousque aceti qualitatem circa dextram præcordiorum partem percepiant. Hepar enim in morsis ab aspide primum aiunt sensu priuari, Aëtius. Nuper ab aspide calcata percussus vtrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, aliâs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum, Plinius. Vsus docuit eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cùm ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod fortè secum habebat ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quò fit vt terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem, Corn. Cels. ¶ Allio cum ceruisia antiqua bibito, ictibus aspidum auxiliantur pastores Aquilonares, Olaus Magnus. ¶ Sunt qui aspidum venenis aduersari anisum putent, Plinius. ¶ Dari solet Aristolochia cum rosis: & de semine apij cum vino, Ferd. Ponzetus. ¶ Aron cum crematur serpentes nidore, priuatimque aspides fugat, aut inebriat: perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt. Ideò & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile, Plinius. ¶ Ictis ab aspide datur Carpobalsamus cum modico puluere gentianæ cum vino, aut cum pauco succo menthæ, vt prohibeat stomachum à spasmo, Ferd. Ponzetus. ¶ Alij verò dant castoreum cum cassia lignea, Idem. ¶ Et aliqui dicunt quòd pellis stomachi Ciconiæ cum modico vino sit singulare præsidium, Idem. ¶ Cimicum animalis fœdissimi, & dictu quoque fastidiendi natura contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia, argumento, quod dicunt gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aspide, carnes quoque earum percussis plurimum prodesse, Plinius. ¶ Citrij mira vis contra aspides narratur apud Athen. lib. 3. cap. 5. Scribit prædones quosdam damnatos vt ferarũ cibus essent, in theatrum introductos, horrendis crudelissimisque animalibus obiectos, & ab aspidibus percussos, nihil denique passos esse. Dubius fuit (inquit) dudum sanè princeps atque militem

eorum custodem siquid vel edissent vel bibissent interrogauit: vt verò citrium illis traditum eodem die fuisse cognouit, huic citrium postero die dari, illi autem nequaquam iussit. Is demum qui citrium prius comederat, nihil rursus passus est, at ille morsus statim interijt, Hæc Athenæus. ¶ Clematis Ægyptia aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax, Plinius. ¶ Contra aspidem corallium è vino potum succurrit, Orpheus de lapidibus. ¶ Fraxini foliorum succus cum vino potatus, Dioscorides & Olaus Magnus. ¶ Hyoscyamum contusum cum folijs ex vino datur peculiariter contra aspides, Plinius. ¶ Lupini amari contra aspides valent, Idem. ¶ Mustelarum quas Græci Ictidas vocant fel contra aspides dicitur efficax, cæterò venenum, Idem. ¶ Testudinis vrinam magi tradunt aduersus aspidum ictus salutare remedium, efficacius tamen, vt aiunt, cimicibus admistis, Idem. Testudinis marinæ sanguis ictis est pharmacum: & omnes ferè morsus & aspidis magnificè sanat. Vrina quoque eius pota morsos ab aspide vel echidna sanat, Kiranides. ¶ Marcus Varro 89. vitæ anno prodidit ictus aspidum efficacissimè curari hausta à percussis ipsorum vrina.

Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia. nec non
Plinius vt memorat sumpti iuuat imber aceti. Qu. Serenus

Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum vrina valet contra saliuas aspidum quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant, Plinius. Efficacissimum porrò (inquit Matthiolus in Dioscoride) & omnium; quantum quidem expertus sum, præstantissimum antidotum contra venenosum ictum aspidum, quas surdas vocant, est nostra quinta essentia, ex aqua vitæ & antidoto nostro confecta, quàm idem Matthiolus describit, in præfatione 6. libri Dioscoridis.

H.

Etymologia. Aspis dicta est eò quòd morsu venena immittat & aspergat: ἰὸς enim venenum dicitur, Isidorus. Aspis ab asperitate cutis dicitur, Arnoldus, Aristophanis verò scholiastes vult hoc animal sic dictum: ἀπὸ τοῦ α ἐπιτατικοῦ μορίου, καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν αὐτοῦ συριγμὸν, ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος, id est, ab α particula intensiua & verbo σπίζω quod extendere significat, propter acutum ipsius sibilum, aut propter corporis eius longitudinem.

Homonyma & deriuata. Aspis etiam Græcè dicitur scutum rotundum propriè quod non extensum est in longitudinem, Eustathius, qui etiam hoc nomen deriuat ab α particula priuatiua & σπίζω, id est, extendo: quòd non in longitudinem extentum sit, sed orbiculare. Aristophanis verò scholiastes ab ipsa aspide animali scutum sic vocatum vult, διὰ τὸ εἰς κύκλους πολλοὺς εἱλισσόμενον τὸ ζῶον τοῦτο καθεύδειν· κυκλικαὶ γὰρ ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν, (id est, quòd animal hoc in orbes multos conuolutum dormiat. Orbicularia enim erant scuta veterum.) Vnde Ἀσπιδίσκιον & ἀσπιδίσκος breue scutum, Cæl. Rhodig. ¶ Est & aspis insula in mari Lycio, de qua Plinius libro 5. cap. 13. ¶ Est item aspis, promontorium in litore Africæ, à forma clypei dictum, vrbem habens eiusdem nominis, quæ à Latinis Clypea dicitur. In clypei speciem curuatis turribus aspis, Sylius. Cosura insula est ante aspidem sita, Carthaginensem vrbem, quam clypeam vocant, Strabo libro 6. ¶ Aspides etiam dicuntur campi forma orbiculari, aut vbi aspides visuntur plurimæ. Certè vrbis Argiuæ partem aspida vocatam, locis aliquot in Pyrrhi vita, scribit Plutarchus. Ἀσπίδεια vocant item Græci τὰς τῶν ἀσπίδων πληγάς. Sed & in naui partem quæ ad puppem vergit. Aspidiscos breuia dicunt scuta, sed & in scuti modum orbicularia ornamenta, Plethon Gemistus Historiarum primo & illud prodidit, Philippum Amyntæ omnium primum Macedoniæ phalangis synaspismum constituisse. Id autem intelligitur, quum in phalange singuli cubitum occupant, Hactenus Cæl. Rhodiginus.

Composita. ¶ Ἀσπιδόδηκτος. Ab aspide morsus seu ictus. ¶ Ἀσπιδόφαγος, Qui aspidibus vescitur, Galenus.

Epitheta. Ἀσπὶς ἰοχέαιρα, id est veneno gaudens: εἰλικόεσσα, id est sinuosa: λιχμηρὴς, id est quæ linguam exerit: σμερδαλέη, id est formidabilis: φοινήεσσα, id est crudelis à Nicandro dicitur. παλαμναῖα, Eustathius in Homerum. Aspis pharia, sicca, somnifera, letifera, somniculosa, somnifica, tumescens, formidabilis, Ioh. Rauisius. Stabant in margine siccæ aspides, Lucanus 9. ¶ Aspides in diadematibus pictas Ægyptiorum reges gerunt, ex eius bestiæ forma regni firmitatem adumbratè significantes. Inuictum enim huius serpentis venenum est, & nemo vnquam ab ea morsus

Icones. euasisse memoratur, Ælianus. Ægypti regum mos fuit peruetus, vt significaretur principatus quædam inuicta vis, diademata serpentis eius (aspidis) imagine distincta gestare, Cæl. Rhodiginus. ¶ Sacerdotes Æthiopum & Ægyptiorum pileos oblongos gestant, circa finem vmbilicum habentes, serpentibus quos aspides vocant circumuolutos: monumentum insigne, eos qui contra regem insurgere audeant mortiferis morsibus subesse, Diodorus Siculus. ¶ Inde aliud desumitur hieroglyphicum: sunt enim qui contumacem hominem, nulli quippe legum imperio vel magistratuum edicto, potentiorumúe iussis parere destinatum, per aspidem autem obturantem aptè significari tradunt, Pierius.

b. Oua aspidum rumpunt, & telas araneæ texunt: Qui comederit de ouis eorum morietur: & si

& ſi comprimantur, producetur regulus. Eſaiæ 59. de peccatis Iudæorum agens. Vbi Munſterus, ſenſus eſt, inquit: Similis eſtis ouis aſpidum, quibus fractis non aliud prodit quàm aſpis: & omnes labores veſtri ſimiles ſunt telis aranearum, quæ ad nullum vſum vtiles, cùm ex illis nullum fieri poſsit veſtimentum, Hæc Munſterus.

c. Delectabitur lactens ſuper foramen aſpidis, Eſaiæ 11. Id eſt quicunque ex hominibus occulto veneno ad nocendum referti ſunt, ſub regno Chriſti mutato ingenio fore vel pueris innoxios. ¶ Οἶμος, ὁδὸς, κύκλος, ςίβος· ὅθεν καὶ τῆς ἀσπίδος κύκλους οἴμους ἐκάλεσαν, Heſychius.

d. Quod Ægyptij de aſpide dicunt, id libenter ſapientiæ ſtudioſi audiunt. In quadam Ægypti prouincia, nomen ab Hercule trahente, formoſum puerum anſerum cuſtodem, ab aſpide tam mirificè adamatum fuiſſe, vt is cum obdormiſſet, è ſomno ad declinandas inſidias, quas aſpidis coniux riualitate commotus ei moliretur, ab ea excitatus fuerit & ſibi cauerit, Ælianus. *De aſpidis amore.*

g. Venenum draconum vinum eorum, & venenum aſpidum crudele, Deut. 32. Panis eius in viſceribus immutabit ſeſe, fel aſpidum in interioribus eius, Iob 20. id eſt, vt interpretatur Mercerus, Malum illud quo impius delectatur tanquam cibo mutabit naturam, videbiturque ipſi in ventre eſſe venenum præſentiſsimum & maximè noxium quale aſpidum. Item. Venenum aſpidum ſuget. Ibidem. ¶ Sunt & ranis venena, rubetis maximè, vidimusque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie, Plinius. ¶ Syneſius in epiſtola quadam ad fratrem diſtichon hoc recitat: Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαοδικέας περιφεῦγε, καὶ κύνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν fortè) καὶ πάλι λαοδικέας. Videntur autem vulgò, nullo certo authore, vſitati fuiſſe hi verſus: quibus λαοδικεῖς homines notantur tanquam maximè venenatis etiam feris, aſpide, rubeta, ſerpente, (viperam intelligo) & cane rabido nocentiores. Vide plura lib. de aquatilibus in ranis.

h. Sulpitius in Lucanum, ait Canopum gubernatorem nauis Menelai, aſpidis morſu apud Canopum Ægypti vrbem occiſum, Ioh. Rauiſius Textor. ¶ Demetrius Phaleræus, auditor Theophraſti, & præfectus bibliothecæ Ptolemæi Soteris, exceſsit ex morſu aſpidis; Ouidius in Ibin. ¶ Iam diximus Cleopatram ab Auguſto ſuperatam, mordendum aſpidi porrexiſſe brachium, ne in triumphum duceretur, Propert. lib. 3. *De iis qui ab aſpide morſi & occiſi ſunt.*

Brachia ſpectaui ſacris admorſa colubris, (id eſt aſpidibus.)
Et trahere occultum membra ſoporis iter. Textor.

¶ Cùm Pompeius Rufus Romæ ædilitium munus obiret quinquatrijs (vel Panathenaico feſto) vt ſolet in Romano foro fieri, circulator alijs permultis, qui eandem quam is ipſe artem factitarent, circumſtantibus, ad ſuam ipſius oſtentandam ſapientiam, ſimulque ex artificio ſuo ſpecimen dandum, aſpidem ad brachium admonuit, & ex impreſſo morſu malum exuxit. Cùm poſtea non aquam quam ſibi præparauerat exorbuiſſet, quòd ea eſſet ſubducta, (ex inſidijs nimirum vas fuerat euerſum) veneno non exhauſto neque abſterſo, ſecundo pòſt die ſine doloris ſenſu, cùm ſenſim & pedetentim pernicie veneni illapſa, eius os & gingiuæ extabuiſſent, vita priuatus eſt, Ælianus. ¶ Scribit de Vigo, viſum à ſe Florentiæ circulatorem, qui quò melius & pluris pharmaca ſua populo venderet, aſpidi mordendum digitum ſuum exhibuit, ſed quadrihorio poſt interijt, Ambroſius Paræus. *De circulatoribus ex aſpidis morſu mortuis.*

¶ Philarchus lib. 12. in vulgus edidit, aſpides ab Ægyptijs vehementer coli, eaſdemque ex eo cultu manſueſcere, Ælianus. Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius ſubierint, quàm Ibin, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent, Cicero. Ab aſpidibus & Crocodilis morſos felices & Deo dignos arbitrantur Ægypti, Ioſephus libro 2. contra Appionem. ¶ Aſpidis genus vnum Thermuthin Ægyptij nominant: hanc ſacram eſſe aiunt, & ſumma religione colunt. Itaque ea Iſidis ſimulachra tanquam regio quodam diademate coronant. Eandem in perniciem hominum natam eſſe negant. Enimuerò comminiſcuntur eam ſe à probis abſtinere: contrà verò impijs necem afferre. Quòd ſi ita eſt, iuſtitiam vniuerſi dixeris hanc feram honorare, vt quæ acrimonia intellectus bonum à malo diſcernat, & tanquam illius miniſtra ac vindex in malos animaduertat. Addunt alij Iſidem ſceleratiſsimis hominum eam immittere. Hanc quoque ſolam immortalem eſſe Ægyptij referunt, qui aſpidum genus in ſedecim ſpecies diuidunt. In ſacris igitur ædibus ad vnumquenque angulum ſubterranea ſacella exædificant, vbi ſanè Thermuthidi habitanti bubulum adipem edendum interuallis quibuſdam obiciunt, Ælianus. *De aſpidibus ſacris et cultis.* *De Thermuthi aſpide ſacra.* *Aſpis immortalis.*

¶ Vinitor dum ſcobem fodit, pulchram & generoſam vitem plantaturus, ligonis ictu aſpidem ſacram & minimè infeſtam hominibus, quę forte illic latebat, imprudens mediā diſſecuit. Deindè cùm terram dimoueret, poſteriorem eius partem, quæ caudam continet, in arena iacentem reperit: anteriorem verò, quæ à ventre ad ceruicem tendit, adhuc reptantem & cruentam. Quamobrem obſtupefactus & mentis impos, totus ad inſaniam, eamque vehementem redactus eſt. Et cùm interdiu non apud ſe, nec rationis compos erat, tum noctu etiam delirans è lecto exiliebat, & aſpidem ſe perſequi dictitabat, & veluti morſu læſus terribili clamore vociferabatur, & auxilium implorabat, & interemptæ ab ipſo aſpidis ſimulacrum ſe videre aiebat, idque frendens & minans; & aliquando morſu ſe impetitum, eiulatu quidem dolere ſe arguebat. Cùm autem iam aliquandiu *De vinitore qui aſpidem ſacram imprudens diſſecuerat.*

durasset morbus, cognati eius supplicē ipsum in ædem Serapidis ducunt, Deumq́ vt spectrum illud aspidis amoliri & cohibere dignetur orant, Misertus ille, virum curat. Hæc de vindicta aspidem læsam secuta sufficiant, Idem. ¶ Narrat etiam eodem loco idem author, cum quidam iuuenis gulo deditus potiundi cuiusdam Pauonis Indici quem rex Ægyptiorum Ioui dicasset, ad ingluuiem suam satiandam miro desiderio teneretur, vnum ex ministris Dei ampla mercede sacrilegij data & ampliore promissa impulisse, ad eum capiendum & sibi adferendum. Is verò inquit, spe vana inductus, eum accessit ad locum, vbi morari alitem nôrat, & capere iuueni adferendam aggressus est. Sed non apparuit pauo; & loco illius aspis visa est, erecta, & aduersus ipsum irata: quare territus retrocessit.

Prouerbia. *Aspis à vipera.* ¶ Diogenes cum vidisset mulieres quasdam alloquentes, dixit: Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται, id est, aspis à vipera venenum mutuo sumit. Vnde prouerbium aspis à vipera, natum est cuius etiam meminit Tertullianus lib. aduersus Marcionem tertio. Desinat (inquit) nunc hæreticus à Iudæo, aspis, quod aiunt, à vipera mutuari venenum. Dicitur autem cum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Vsus erit quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior, Erasmus. *Morsus aspidis* ¶ Δῆγμα ἀσπίδος, id est, morsus aspidis, abijt etiam in prouerbium, de malo immedicabili, aut de lingua vehementer virulenta. ¶ Circumfertur quoque Græcus versiculus, adagio concinens,

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνὴ, id est,

Aspidis telum. *Telum aspidis profecto mulier improba.*

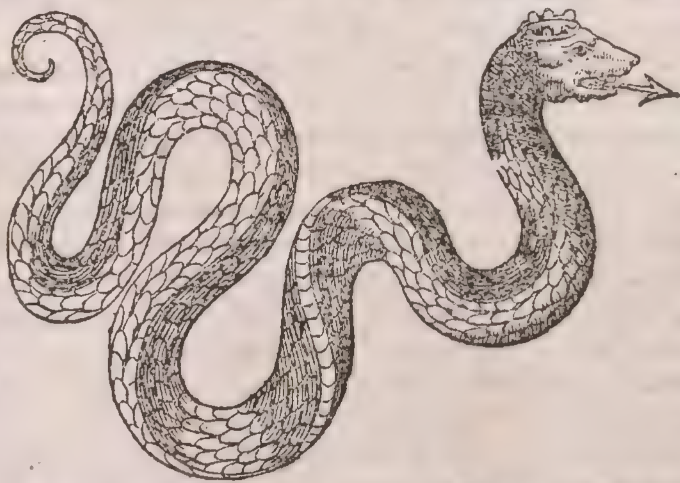
Nihil autem vetat, quominus trahatur adagium ad hostem clancularium, & tanto pestilentiorem, quòd clanculum citraq́ dolorem infundat venenum, hæc serpens est vt dictum est supra, Idem.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA B.

DE BASILISCO.

B.

Nomina. BASILISCVS Græcè, Latinè dicitur Regulus, eò quòd rex serpentium sit: adeò vt eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat, Isidorus. Dicitur Regulus quia coronatum habet caput, Auicenna. Basiliscus appellatur genus serpentis, vel quod in capite habeat album instar diadematis, vel quòd reliqua serpentum genera vim eius fugiant, Festus. Sunt idem Basiliscus & Regulus, qui sic vocatur, quia habet in capite maculam albam instar coronæ, vel quia cæteri serpentes fugiunt eius venenũ, & interfecti ab eo nunquam curantur, Ferdinandus Ponzettus. Basiliscus Græca dictio regulum vel tyrannum significat, quod instar regis omnibus animalibus sit terrori: vel quòd in omnes tyrannidem & sæuitiam exerceat, Spiegelius. Regulus qui & Basiliscus, Andromachus. ¶ Sibilus quoque idem est qui & regulus. Sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat, Isidorus. ¶ Hebraicè צפע & צפעוני Regulus aut Basiliscus, Ies.14. & Ierem.8. Pagninus. Basiliscus Hebraicè vt Munsterus in trilingui habet פתן Pethen, חירמן Churmam, idem quod פתן id est regulus basiliscus. Munsterus in Dictionario Chaldaico, videtur accedere ad vocem Armene. שרת מעפה regulus volans, id est serpens qui flatu vrit, & de loco ad locum saltat, Idem. ¶ Armene vel harmene vel karmene, id est basililcus. Syluaticus serpens est, inquit, etiam visu & sibilo interficiens. Auicenna & Albertus quamuis duas videantur species facere basiliscum & harmenem, tamen in descriptione vtriusque nullum inter vtrunque animal discrimen constituunt, præter quam in magnitudine, quòd basiliscum duorum palmorũ faciant, Armenem verò sesquicubitalem. Itaque vnus idémque serpens esse videtur. ¶ Vræus Ægyptijs dicitur, quem basiliscum Græci nuncupant, Cælius. ¶ Germanicè vocari poterit,

terit, ein Ertzschlengle. Galenus, vn Basilic. Italicè & Hispanicè, Basilisco.

B.

Vbi reperiatur basiliscus.

Cyrenaica basiliscum generat, Plinius, Solinus. In Africa basiliscum reperiri scribit Ælianus. Basiliscus in solitudinibus Africæ habitat, Textor. Hic serpens multiplicatur in terra Atorch (fortè Turchorum) & Nubia, Auicenna. Basiliscum tametsi Galenus se minimè vidisse scripserit, grauissimi tamen scriptores eum reperiri & halitu ac visu interficere sentiunt. Et ego dum apud Imperatorem Maximilianum essem, vidi cadauer basilisci, quod hactenus in thesauris eius seruatur, Mercurialis. ¶ Basiliscus serpens est magnitudine palmi (scilicet magni, id est dodrantalis) Ælianus. Duodecim non amplius digitorum magnitudine, Plinius. Serpens est pene ad semipedem longitudinis, Solinus, Isidorus. Et tribus extenso porrectus corpore palmis, Nicander, Aëtius. Longitudo eius est duorum palmorum, Auicenna. Palmum non excedit, Textor. Harmenæ quantitatem dixerunt diuersam à quantitate reguli: Existimauerunt enim quod est ab vno cubito vsque ad cubitum & semis, Auicenna. ¶ Eminet argutum caput, est flauo ipse colore, Nicander. Basiliscus bellua subflaua, & triplici frontis apice munita, Galenus. Hocce animal magnitudine est palmorum trium, subflauum & capite acuto. In capite autem eminentias tres habet, Aëtius. Candida in capite macula vt quodam diademate insignitus, Plinius. Alba quasi mitrula, lineatum caput, Solinus. Albis maculis lineatus, Isidorus. Coronatum habet caput, quod valde acutum est, & oculi eius sunt rubei, & color eius ad nigredinem & citrinitatem decliuis, Auicenna. Regulus serpens est subalbidus super cuius caput sunt tres pilei, Andromachus. Candida in capite macula velut diademate quodam ornatus est. Acutissimum habet caput, os rude, oculos & colorem ad nigredinem vergentes, Textor. ¶ Regulus ipse rex serpentum, qui solo visu & flatu absorbet volucres, occiditque homines. Vnde de Achab & filio eius Ezechia sic loquitur propheta: De radice colubri egredietur regulus, & semen eius absorbens volucrem. Est autem regulus serpens pennatus, vnde vbi iuxta translationem nostram legitur, volucrem absorbens: in Hebræo iuxta Hieronymum legitur serpens volans, Glossa super Esaiam decimo quarto. Hinc etiam alibi per eundem prophetam dicitur. In terra tribulationis & angustiæ leæna & leo, ex eis vipera & regulus volans, Actor. ¶ Basiliscus habet caudam vt coluber, residuum verò corpus vt gallus, Author lib. de nat. rerum. De hoc serpente breuiter Georgius Pictorius in genere sic canit, in Lerna malorum.

Magnitudo.

Forma.

Rex est serpentum basiliscus, quem modo vincunt
Mustelæ insultus, sæuaq; bella feræ.
Lernæum vermem basiliscum fœda Cyrene
Producit cunctis maximè perniciem.
Et nasci ex ouo galli, si credere fas est,
Decrepiti, in fimo, sole nitente, docent.
Sed quoniam olfactu lædit, visuq; ferarum
Omne genus, credas, nulla tenere bona.

C.

Incessus.

Non flexu multiplici vt reliquæ serpentes, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens, Plinius. Cùm mouetur, media corporis parte serpit, media arduus est & excelsus, Solinus. ¶ Basiliscus interdum ex gallo nascitur, quia gallus in ætate decrepita facit ouum ex se, vnde basiliscus procreatur: sed in generatione hac oportet vt multa concurrant. In fimo namq; calido & multo ponit ouum, ibique fouetur vice patris, & post multum temporis exit pullus, & inualescit sicut solent anatum pulli. Habet autem caudam vt coluber, residuum verò corpus vt gallus. Dicunt autem hi qui creationem eius se vidisse testantur, quòd nulla est oui testa, sed validissima pellis in tantum vt resistere possit ictibus validissimis. Opinio quoque quorundam est, quod ouum illud galli coluber aut bufo foueat, sed hoc incertum est. Hoc tamen in antiquorum scriptis habemus: quòd basilisci quoddam genus est quod ex ouo galli decrepiti generetur, Ex libro de natura rerum. Basiliscos aliqui dicunt generari de ouo galli: quod plane falsum est & impossibile: & quod Hermes docet basiliscum generare in vtero (generari in fimo) non intelligit de verò basilisco, sed de elixir (elydrio) alchymico quo metalla conuertuntur, Albertus. Vbi decrepitus gallus esse incipit, ac senectute confici, quòd nonnullis septimo, nono, aut ad summum decimo quarto euenit, pro virium robore vel imbecillitate, aut etiam concumbendi assuetudine, qua nulli non animantium naturæ vis deficitur atque eneruatur, ouum profert æstiuis mensibus, ac caniculæ syderis exortu, ex putrefacto, opinor, seminis excremento, aut humorum colluuie, conflatum, forma non oblonga, vel ouali, vt gallinis assolet, sed rotunda atque orbiculata, colore modò luteo, buxeo, flauescenti, versicolore, lurido, ex quo produci basiliscum, Latinè regulum nonnulli opinantur,

Generatio.

venenatam bestiam sesquipedali magnitudine, triplici frontis apice, tanquam regio diademate insignitam, erecto infestoq; corpore, atque oculis vibrantibus, quibus obuios halitus contagione conficit. Vulgus in tota Europa ea opinione est imbutum, vt ex hoc ouo basiliscum prodire statuat, si quando à rubeta seu bufone fotum sit, quod an fabulosum & commentitium, non ausim certò pronunciare; hoc tamen experientia comprobatum habeo, gallum incubatu id ipsum perficere. Ita nostra memoria in ciuitate Zirizæa, atque insulæ huius ambitu duo annosi galli ægrè etiam fustibus abacti, ab oui incubatione abigi depellique potuerunt: ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent, ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum conterere ac gallum strangulare visum est. Quod autem gallus ouum concipiat, suóque tempore, hoc est, vndeuigesimo die rupta testa excludat, inquisitione dignum. Ego ex conglobata intus concretione putri ac calore alitis circumfusa testa tale quiddam prouenire imaginor, præsertim cùm à concumbendi vsu & consuetudine desuescit, tunc enim excrementum intus cohibitum coagulatur atque indurescit in ouum, quod vbi vel ab ipso gallo, vel alio animante foueri contingit, venenatus ex eo vermis, aut alia quędam virulenta bestia producitur, quam basilisci nomine designāt, quod serpentis genus Africę alijsq; præustis ac siticulosis regionibus peculiare. Vt autem lumbrici & vermes humanis corporibus innascuntur, atque ex humorum putredine, caloris beneficio animantur ac viuacem agilitatem concipiunt, vt vespæ, scarabæi, erucæ, muscæ ex fimo bubulo, alijsq; putridis humoribus enascuntur, &c. sic ex hoc ouo venenosus vermis, aut alterius generis nocens monstrosaq; bestia basilisco non absimilis erumpit, quæ contactu, afflatu, halitu, expiratione, sibilo obuijs infesta fit atque exitiosa. Hæc Leuinus Lemnius de occultis naturæ miracul. libro 4. capite duodecimo. ¶ Ibidum oua frangunt Ægyptij, quòd inde basilisci credantur nasci, Simocatus. Perniciem aliquam ex institutis optimis sanóque consilio subsecutam Ægyptijs significare si voluissent, ibin & basiliscum facere consueuerant, siquidem ex ibidis ouo basiliscum nasci plerique veterum crediderunt, Pierius in Hieroglyphicis.

D.

Basiliscus reliquis serpētibus formidabilis et exitiosus.

Sibilum eius (basilisci) etiam serpentes alij perhorrescunt; & cùm acceperint, fugam quæque quò possunt, properant, Solinus.

Illius auditos expectant nulla susurros,
Quantumuis magnas sinuent animalia spiras,
Quando vel in pastum, vel opacæ deuia syluæ,
Irriguósue locos mediæ sub luce diei
Excandescenti succensa furore feruntur,
Sed turpi conuersa fugæ dant terga retrorsum. Nicand.

In Africa mulos vel cæsos, vel situ animo deficientes, Archelaus ait, plerosq; mortuos humi iacere proiectos, sæpéque magnam serpentium vim influere ad eorum cadauera depascenda, easq; Basilisci exaudito sibilo, se statim in cauernas, infráue harenas abdere: illum verò eò profectum, in tranquilla permultæ pacis libertate prandere. Postea verò quàm pransus sit, sibilo repetito, latitantibus serpentibus significare, se iam pransum ex cadaueribus abire. Ælianus. Vim verò super alia omnia reptilia maximam acquisiuit, vt nulla ex eis queant vel sibilum saltem ipsius sustinere. Quin & si quod ex reliquis animalibus venenum iaculantibus ad cibum aut potum capiendum properet, & basilisci iuxta locum præsentiam persentiscat, retro cedit, necessarij etiam ad vitam nutrimenti negligens, Aëtius.

Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes,
Ante venena nocens, latè sibi submouet omne
Vulgus, & in vacua regnat basiliscus arena. Lucanus lib. 9.

Mustelam & gallum basiliscus fugit.

Sibilo omnes fugat serpentes, Plinius. ¶ Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges videre) mustelarum virus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facilè cognitis sola (vel soli) tabe. Necant illæ simul odore moriunturq;, & naturæ pugna conficitur, Idem. Mustelis tantum vincitur, quas illinc homines inferciunt cauernis, in quibus delitescit, Solinus. Itaque ea visa fugit, quem illa persequitur & occidit, Isidorus. Nullum animantis genus est quod aduersus hunc serpentem subsistat nisi mustela, quæ rutæ esu munita atque armata, intrepidè illum aggreditur, atque extra cauernas ac latebras in quibus delitescit, protractum conterit: & nisi mustela demortuo serpente confestim se subducat, pastuq; rutæ rursus reficiatur, ipsa quoque ex aëris ambientis contagione ac fœditate suffocatur, Læuinus Lemnius. ¶ Leo à gallinaceo magno timore afficitur: eodem timore est basiliscus: cùm enim eum videt, tremit animo: cumque eundem audit canentem, terrore concussus, propemodum emoritur. Quam rem non ignorantes qui per Africam iter faciunt, gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui eos à tam pestilenti malo basilisci prohibeat, Ælianus. Gallorum cantus leones exterret, metu basiliscos exanimat, miluos tamen extimescit gallus, Idem.

E.

Baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio Pergameni compararunt: & vt ædem Apollinis manu inſignem nec araneę intexerent, nec alites inuolarent, cadauer eius reticulo aureo ſuſpenſum ibidem locarunt, Solinus. De baſiliſci corio diceres aliquid, quod appenſum eſſet in Dianæ templo, propter quod nulla hirundo introuolare auderet, Iul. Scaliger ad Cardanum. Vbicunque cinis eius fuerit delinitus, nec araneæ poſſunt intexere, nec venenifera quælibet attrectare. Dicitur autem argentum eius cinere delinitum imitari colorem aureum, Vincentius Belluacenſis.

Baſiliſci cadauer ad quid vtile.

G.

Natura Baſiliſci & Harmene omnino conſimilis eſt, eſt enim calidiſsima & venenoſiſsima, quorum venenoſitas maximè in capitibus dominatur: non ſolum morſu ſtatim interimens, quinimò & ſibilo & viſu & tactu, non immediatè ſolùm ſed & mediatè. Solus harmene, quia ſimilem illi naturam habet, eiuſq; ſpeciei eſt: propriè enim degit incolumis, Ardoynus. Baſiliſcus tantummodo conſpectus, & quando ſibilat auditus, videntes ſe, & audientes necat: atque ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne baſiliſco vicinum habitet, Galenus libro de ther. ad Piſonem. Libro verò 10. cap. 1. de ſimpl. medic. facult. idem contra Xenocratem ſcribens, ait, Beſtiam ſeu feram regiam quam vocant βασιλικὸν θηρίον, ne videre quidem mihi vnquam contigit: & ſi vera ſunt, quæ de illa referunt, periculoſum eſt vel propè accedere ad hoc animal. Baſiliſcus etſi dodrantalem non excedat menſuram, tamen vel ſerpentum maxima illius aſpectu non longo interuallo, ſed ſtatim expirationis appulſu exiccatur. Et ſi baculum quem quiſpiam teneat momorderit, baculi dominus necatur, Ælianus. Baſiliſcum ſerpentes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem vel ſi aſpiciat tantum dicitur interimere, Plinius. Et alibi, cùm de Catoblepis dixiſſet, omnes qui eius oculos viderent ſtatim expirare, ſubijcit, Eadem & baſiliſci ſerpentis eſt vis. Necat frutices, non contactos modò verum & afflatos, exurit herbas, rumpit ſaxa. Talis vis malo eſt. Creditum quondam eſt, ex eo occiſo haſta, & per eam ſubeunte vi, non equitem modò ſed equum quoque abſumptum, Idem.

De exitiali baſiliſci veneno, quod ſolo viſu vel halitu necat, vimq; mire penetrantem habet.

Quid prodeſt miſeri baſiliſcus cuſpide Mauri
Tranſactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum. Lucanus.

Baſiliſcus non hominis tantum, vel aliorum animantium exitijs datus, ſed terræ quoque ipſius, quam polluit & exurit, vbicunque ferale ſortitur receptaculum: denique extinguit herbas, necat arbores, ipſas etiam corrumpit auras: ita vt aëra nulla alitum impunè tranſuolet, infectum ſpiritu peſtilenti. Quicquid morſu eius occiderit, non depaſcitur fera, non attrectat ales, Solinus. Aiunt quod conſpectus modò & ſibilans auditus, eos qui ipſum audierunt tollat, ſimiliterq; ab ipſo conſpectos, Aëtius. Serpentes olfactu ſuo necat: nam & hominem, vel ſi aſpiciat interimit, ſiquidem ad eius aſpectum nulla auis volans illæſa tranſit: ſed quamuis procul ſit, eius ore combuſta deuoratur, Iſidorus. Baſiliſcus adurit totum ſuper quod incedit, & neque oritur in circuitu cauernæ eius aliquid: & cum opponitur habitationi eius auis, cadit, & non ſentit ipſum animal, quod non terreatur: quod ſi ſit propinquius hoc ſtupefit, quare non mouetur. Et interficit ſibilo ſuo ſi exaltat ipſum: & ille ſuper quem cadit viſus eius etſi ſit ex longinquo, moritur, non autē ſicut dicitur, quòd ille cuius viſus cadit ſuper ipſum moritur. Quod ſi accidat vt quis tangat eum virga, ille qui tetigit moritur, idq; mediante virga: Tetigit aliquando eum miles quidam cum lancea ſua: quare mortuus eſt miles, & animal eius, & tetigit ipſe labium equi, quare mortuus eſt equus & miles, Auicenna. Harmene in proprietatibus reguli proximis non tantum interficit morſu ſed & viſu & auditu ſui ſibili, Idem. Hunc cum videt aliquis paulò poſt moritur, & quando ſibilat moritur qui audit ſibilum eius. Omnis quoq; beſtia de illo mortuo comedens ſtatim moritur, Andromachus libro de confectione theriacæ. Regulum ſi quod animal viderit vel audierit, hydropicum efficitur & moritur, Iorach. Aqua in qua fuerit regulus, hominem interficit, Arnoldus.

¶ Baſiliſcus ſolet connumerari inter ſerpentes ſurdos: quia priuatur auditu. Nam aër qui ſubſeruit virtuti auditiuæ reſoluitur ab intenſa eius caliditate: non tamen eſt verum quòd eius venenum ſit ſolum in capite eò quod interficiat proferendo fumum: quoniam totum corpus eſt venenoſum. Nam veteres teſtantur quod quidam equitando equus tetigit illum, & ambo ſtatim mortui ceciderunt: potuit enim venenum deferri ad eum per equum & ingredi per poros corporis. Nec ſpirare per latera concludit quòd venenum ſit ſolum in pectore: ſpirat tamen per illa ne præcordia exurantur à fumis exuſtis, qui niſi ſpiramenta eſſent in qualibet parte corporis ſubintrarent inter oſſa, & neruos, & inter pellem, & carnem, & ſepararet partes & compagines ſui corporis. Mortuus etiam interficit ſolo tactu: & tamen tunc non ſpirat, nec reſpirat, & interfectus ab eo interficit alios: quia forſan vapor illius remanſit in eo, Ferdinandus Ponzettus. Hominem ſi primus viderit ſolo viſu eum interficit, quòd radij

Qua ratione baſiliſcus viſu vel halitu interficiat.

oculorum eius ſpiritum hominis viſibilem corrumpunt, quo corrupto cæteri quoque ſpiritus corrumpuntur, qui à cerebro & vita cordis deſcendunt, & ſic homo moritur. Serpentem verò ſi primus homo viderit ſerpens extinguitur, vt dicit Iacobus Aconenſis, Vincentius Belluacenſis. Regulum ſiue baſiliſcum ferunt vel voce ſola vel intuitu homines occidere: quod ſi ita eſt, infici aërem in vtroque ſpiritu eſt neceſſe: nam ſimulachrum illud quod lucis auxilio mittit, veneni particeps eſſe non poteſt. Igitur non ſecus ac mulieres ſpecula vitiant, dum menſibus detinentur, homines ac animalia voce vel intuitu ſerpentis affici poſſunt, Cardanus. Vt lupus obuijs vocem adimit, aut raucedinem afflat, halitus qui ab eo promanat, contagione: ita quoque Baſiliſcus afflatu ac ſibilo, tanquam emiſſo iaculo, paulo etiam remotiores conficit. Nec ſolùm homini, reliquiſq; animantibus inſidiatur atque infeſtus eſt, ſed etiam fruges ac ſata contactu ſuo fœdat ac polluit, Læuinus Lemnius. Quòd autem vulgus exiſtimet, ac ſeriò ſibi perſuadeat in noſtris regionibus tam pernicioſum nocentemq; ſerpentem aliquando produci buſonis incubitu, ac nonnunquam in ſubterraneis antris ac ſpecubus baſiliſcos inferre mortem hominibus, ſi quando in ea loca ſe conferant, anile cenſeo: cùm halitus viroſi pædor, ſitus, graueolentia, fœditas, quæ à tetris horridiſq; locis emanant, ſpiritum intercipiant, atque hominem nonnunquam ſtrangulent, quod etiam aliquando venenatas beſtias quæ in huiuſmodi latibulis deliteſcunt, perficere non eſt quod quis ambigat, Idem.

De morſu baſiliſci & ſymptomatibus. ¶ Eraſiſtratus in libro quem de medicaminibus & venenis condidit, de vocato baſiliſco ſcitè ita refert. Cùm baſiliſcus momorderit, vulnus ad auri colorem efflaueſcit, Dioſcorides, P. Ægineta. Id fit ob ſanguinem mutatum in flauam bilem: cùm enim tenuiori ſui parte putreſcit, facilè in eam conuertitur, Greuinus. Cæterum percuſſos ab eo totius corporis ardor comitatur, itemq; liuor: defluunt capilli è corpore confeſtim, & in inſtanti omnino tempore mors ſequitur. Neque verò corpus ipſius mortui vllum aliquod animal carniuorum attingit: ſi verò famè coactum ipſum contingat, tum & ipſi ilico eodem loci mors inſtat, Aëtius.

Quod ferit hic, multo corpus ſuccenditur igne,
A membris reſoluta ſuis caro defluit, & fit
Lurida & obſcuro nigreſcit opaca colore.
Nullæ etiam volucres, quæ fœda cadauera paſcunt,
Sic occiſum hominem tangunt, vt vultur, & omnes
Huic ſimiles aliæ, pluuiæ quoque nuncius aura
Coruus, nec quæcunq; feræ per deuia luſtra
Degunt, è tali capiunt ſibi pabula carne.
Tum teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atque propinquantes penetrant non ſegniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales,
Triſtia fata refert, certamq; ex aëre mortem. Nicander.

Illius, quem mordet corpus liquefit & inflatur, & currit virus, & moritur ſtatim, & moritur omnis qui appropinquat illi mortuo. Et parum quidem euadit qui præſens fit vicinitati eius, Auicenna. Et rurſus: ſigna morſus eius ſunt, ſi videris mortuum ſubito abſque caſu cauſæ primitiuæ apparentis, & propriè quando eſt in loco vbi ſcitur illud animal, Idem. Reguli autem, ſicut ſcorpiones, arentia quæque ſectantur, & poſtquam ad aquas venerint, ibiq; aliquem momorderint, ὑδροφόβυς & lymphaticos faciunt, Iſidorus. ¶ Baſiliſci veneno ſimile eſt ceraſtæ virus, Dioſcorides. Baſiliſci venenum celerrimè in arterijs ſanguinem cogit, vt etiam aſpidis & ſanguis bubulus, Idem.

Curatio morſus. Ad Baſiliſci morſum, vt Eraſiſtratus author eſt, auxiliatur caſtorij drachma in vino pota: item papaueris ſuccus, Dioſcorides, Ægineta. Vanum & ſuperuacaneum diximus auxilia contra eum referre, Aëtius. Non eſt curatio ei prorſus, Auicenna. Dixerunt quòd morſo ab Harmene non confert aliquid: ſi verò aliquid confert ei, tunc ſemen papaueris valet vſque ad ʒ. j. & caſtoreum vſque ad ʒ. j. quidam iam teſtificati ſunt illud, Idem. Quoties baſiliſcus quempiam momordit, aureo colore plaga ſuffunditur: hunc mors ilico rapit, & auxilia quæ poſſent repræſentari præoccupat. Sed tam peſtilens veneni pernicies, maximè in Libiæ deſertis graſſatur, vbi ſanè quàm pauci verſantur homines quam labem priuſquam quiſpiam ſentiat, ac medicum poſſit conſulere, repentina morte tollitur: tam præceps eſt veneni impetus, tamq; celeriter iugulat: quare danda eſt opera, priuſquam iſs implicetur periculis, vt partim calidioribus veſcatur cibis, partim meracis vtatur potionibus: interim & medicamentis, quæ pernicioſum ad ſe virus eliciant, modo antidotis, quæ veneficam vim expugnent erit contendendum, Actuarius.

De baſiliſci ſanguine magica. ¶ Baſiliſci ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant, Plinius.

Ægyptij

H.

Ægyptij hominem qui ex accusatione conuitijs affectus in ægritudinem inciderit, significare cupientes, basiliscum pingunt. Hic enim propius accedentem afflatu suo perimit, Orus. Sed enim cur Ægyptij per hoc serpentis genus potius quàm per aliud quoddam seculum æternitatémue significarent causa erat, quod inter serpentum genera hoc vnum interfici vi non potest si Horo Niliaco credimus, Pierius. Esse verò inter omnia serpentum genera immortalem, qui & citra morsum afflatu suo perniciem inferat scribit Horus: quia verò videatur ζωῆς κυριεύειν καὶ θανάτου, ex auro conformatum capitibus deorum appingebant Ægyptij. Qui & argumento eodem indicare æuum arbitrabantur, Cælius. ¶ Scribit Nicephorus in Astrolabij structura cor cœlestis Leonis dici basiliscum, Idem.

Quid per Basiliscum Ægyptij significarint.

Basiliscus Sydus.

¶ Basiliscus fuit Numeriani Cæsaris filius, Suidas. ¶ Basiliscus Verenæ imperatricis frater sub Leone imperatore. Rustico duci exercitus successit, &c. Idem. ¶ Basiliscus item fuit Romanorum orientalium imperator, qui pecuniam exegit ab Ecclesiarum episcopis, Idem. ¶ Apud Georg. Agricolam inter bombardarum nomina, basilisci etiam numerantur.

Nomina propria.

b. Album gallum (inquit Albertus lib.23.) leo timere dicitur, fortè propter speciei contrarietatem: vel quod basilisco similis esse dicitur.

c. De radice serpentum egredietur regulus, & fructus eius cerastes volans, Esaiæ 14. Oua aspidis rumpunt & telas araneæ texunt: qui comederit de ouis eius morietur, & quod fractum erit erumpet in regulum, Esa.59. Quo indicat quicquid moliuntur noxium esse & damnosum.

d. Super foramen reguli ablactatus manum suam extendet, Esa.11.

g. Vinum (scilicet immoderatè sumptum) velut serpens mordebit, & velut regulus dolore afficiet, Prouerb.23. Ecce mitto in vos serpentes regulos quibus non est incantatio, Ierem.8.

h. In ea religione basiliscus habitus apud Ægyptios, vt ex auro dedicaretur. Caput autem illi accipitrinum faciebant, oculosque eo artificio concinnabant, vt & claudi & aperiri possent. Hunc simulatque oculis adapertis proferebant, vniuersa Ægyptus lætitia atque hilaritate perfundebatur, perinde ac si deorum oculi eos aspicerent, opemque præsentem omnibus pollicerentur: in luce igitur & in propatulo omnes esse, & risui & iocis atque conuiuijs dare operam. Quod si clausis oculis eum extulissent, ibi tum omnia mœrore luctuque confundi, auersos & iratos esse deos existimari, abdere se omnes in tenebras, & obscura penetralia, miserabilique deploratione pro se quenque niti, vt deorum indignationem quacunque possent ratione mitigarent, Pierius.

Religio.

¶ Leone quarto pontifice maximo Romæ iuxta ædem S. Luciæ sub fornice stabulatum basiliscum ferunt, dirum serpentis genus cuius afflatu magna lue affecta Roma fuerit: eumque illius pontificis precibus extinctum, Carolus Sigonius, & Iul. Scaliger.

De quibusdam serpentibus qui Basiliscum referre videntur.

Testantur Scriptores quidam eruditi in Saxonia Basilisci quoddam genus siluestre passim conspici, capite acuminato, colore flauo, longitudine dodrantali, hoc est trium palmorum, inusitata crassitudine, ventre maculoso, multisque candidis punctis insignito, tergo cæruleo, cauda turbinata, atque incurua, hiatu rictuque oris, pro corporis proportione, immenso: qui serpentes an inter basiliscos referri debeant, non ausim certò pronunciare: neque enim impunè se illis opponerent agricolæ, qui intrepidè fustibus ac tridenti vel furca illos adoriuntur, nulloque percepto incommodo, aut halitus contagione conficiunt. Et paulò post, Est fortè aliqua basilisci species, sed quæ non tam exitiali ac pestifero veneno imbuta sint, quàm quæ in Africa, torridisque regionibus nidulantur ac stabulant. Læuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis libro 4. capite 12.

Circulator quidam serpentem habebat inuentum in macerijs domus dirutæ Mediolani. Caput oui magnitudine, ac pro corporis ratione prægrande. Os ex illo mihi retinui. Dentes in vtraque mandibula, vt viperis: corpore stellioni magnitudine, & forma simili: sed pedes tantùm duo, cruraque breuia, vt constet non satis commodè à natura fabricatum, cùm tantæ longitudini quatuor pedes fuissent necessarij: sed tamen grandes erant, & vngulis magnis, vt felium. Cauda totius animalis longitudinem æquabat; in cuius extremo tuber capiti Italici stellionis magnitudine æquale, ac quasi rotundum aderat. Crediderim ego hunc è basilisci genere fuisse. Nam cùm staret, gallo similis videri potuit, nisi quòd corio, non plumis, tectus esset, careretque alis, Cardanus de animal. lib.9.

DE BERO.

BERVS fertur euocare murænam., Albertus. Berus inter serpentes omnes nequior est

& astutior: murænam sibilo marinam ad litus euocat, eique blanditur; & eam ad copulam concitat, quæ mollis animo coitum patitur, sed hoc ad exitium sui quandoque: nam ab aduersarijs insidijs intercepta prius quam ad aquas reuertatur occiditur, Vincentius Belluacen. Nigri coloris serpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in plaudibus existentia, (Gotthice Tuuar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes de genere aquaticorum sunt, atque noxij existunt: inter quos & Berus serpens aquaticus locum habet, astutus, nequitiosus & lethifer. Dicitur hunc coire cum muræna; quod videtur Alberto libro vigesimo quinto, fabulosum, licet beatus Ambrosius libro quinto, Hexam. cap. septimo, coitum illum attribuat viperæ omnium adulterarum pessimæ, Olaus Magnus. Ex quibus verbis colligere licet, Berum vel non alium esse serpentem à vipera, cui authores eadem tribuunt, vt postea dicemus: vel pro myro esse positum; qui quidem non est serpens, sed murenæ mas, tantæ cum serpentibus similitudinis, vt qui myrum murænæ copulatum viderint; serpentem esse crediderint, maximè cum serpentum more coeant, teste Aristotele. Quod fabulæ occasionem dedit, quasi serpentes cum murænis coirent. Beri autem nomen ad myrum accedere videtur. Ardoinus cap. trigesimo, libro sexto, facit mentionem duarum specierum serpentium inter se similium, quas de genere draconum marinorum esse dicit, aut aliorum, & esse quinque cubitorum vel plurium, & præterea nigras aliquantulum, & iuxta caput pilosas: has duas species vocat Haren & Carnen. Auicenna inter serpentes maiores morsu nocentes capite quinquagesimo sexto, libri quarti, Fen sexta, tractatu tertio describit vtcunque serpentes ex sapientum quorundam opinione, sub ijsdem nominibus Haren, Carmen (Ardoinus Carnen) eósque vocari Semurion ab hoc sapiente; qui morsu eadem symptomata inducunt, quæ vipera, Conradus Gesnerus in Auicennæ loco Murænam intelligendam esse censet. Vbi considerandum videtur, an non Berus serpens sit; & Beri nomen pro Myro positum, hoc est Muræna. Nam nomen quod apud Auicennam legitur Semurion; videtur aliquid cum Myro habere commune.

DE BOA.

BOA serpens est aquatilis, quam Græci hydron vocant, à qua icti obturgescunt, Festus. Nota est in Punicis bellis ad flumẽ Bagradam à Regulo imperatore ballistis tormentisq́, vt oppidum aliquod, expugnata serpens c x x. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæque vsque ad bellum Numantinum durauêre Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam magnitudinem exeuntes, vt diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infantis. Aluntur primo bubuli lactis succo, vnde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boam à chersydro disertè separat. Calabria (inquit) chersydris frequentissima est: & boam gignit: quem anguem ad immensam molem ferunt coalescere. Captat prima greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se vberibus innectit: suctuq́ continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate vltimo extuberatur, vt obsistere magnitudini eius nulla vis queat: postremò depopulatis animantibus, regiones quas obsederit ad vastitatem cogit, &c. vt Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa vel Boua (vtroque enim modo dicitur) serpentis genus est, Perottus. Albertus boæ morsum venenatum & malignum esse scribit, sicut & aliorum draconum; in quo sibi non constat, nisi librariorum lapsus est: paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis esse dixerat. Venenum autem tertij ordinis statuit; quod minimum sit, & non curandum. Boas anguis Italiæ immensa mole, persequitur greges armentorum & bubalos, & plurimo lacte riguis se vberibus innectit & sugens interimit: atque inde à boum populatione Boas nomen accepit, Isidorus. Ge. Agricola boam Germanicè Vnke interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum sunt genere: aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis suctu: sunt enim nihil aliud quàm domesticæ atq; vernaculæ natrices. In Lerna malorum describitur ab eodem sic. *Boa quidem serpens, quem tellus Itala nutrit, Hunc bubulum plures lac exurire docent.* Italicè vocatur serpe de aqua, Dictionar. Italic.

Vnke.

¶ In regno Senegæ miræ magnitudinis absq; pedibus & alis inueniuntur, quales boas esse diximus Carda. ¶ Boa appellatur morbus papularum, quũ rubent corpora: sambuci ramo verberatur, Plin. Opinor (inquit quidam) morbum esse hactenus incognitum, qui vulgò rubello dicitur. Crurum quoq; tumor viæ labore collectus, boa appellatur, Festus. Boua siue Boa morbi genus est, cum corpora papularũ multitudine rubent, ad similitudinẽ eorum qui boa serpente icti obturgescunt. Ignorauit hoc Festus Pompeius, qui boam scripsit esse crurum tumorẽ viæ laborẽ collectum, Perottus: qui papularũ, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: et à Grecis hydracia nominari scribit, ab hydro (vt quidam existimant) cuius ictus huiusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & veteri vino imposita, boam sanant, id est rubentes

benteis papulas. Boas fimum bubulum sanat, vnde & nomen traxere, Plinius. ¶ Est & Boa meretricis nomen apud Athenæum libro 13. Βόα.

DE CECILIA SERPENTE QVAE ET TYPHLOPS A GRAECIS DICITVR.

A.

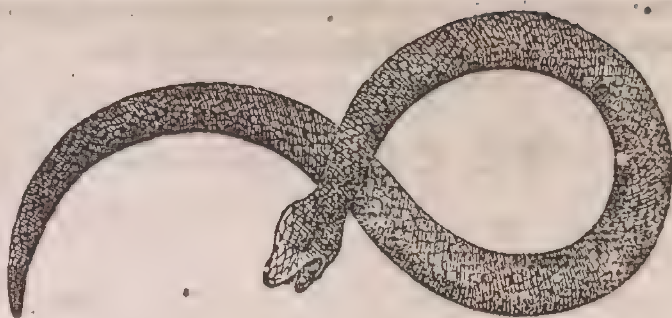
Nomina. Τύφλωψ. Τυφλίνη. Τυφλῶν. Τυφλῖνος. Τυφλίας. Κωφίας. Cæcilia.

Typhlopa, quam etiam Typhlinem nominant, & Cophiam, murenæ caput habere simile in sermonem hominum venit, tum perparuulis oculis esse. Ex his duobus nominibus alterum ex eo traxit, quòd non sint ei oculi probè affecti ad videndum. Cophiæ nomen idcircò habet, quòd hebetes eidem aures sint, Ælianus. Καὶ ἔτι πȣ τυφλῶπες ἀπήμαντοι φορέονται, Nicander in Theriacis. Vbi scholiastæ τυφλῶπες sunt οἱ καλέμενοι τυφλῖνοι· οἱ καὶ πατέμενοι ἠρεμȣ̃σι. ¶ Τυφλῶπες, εἶδος ὄφεως, Hesychius: haud scio an perperam pro τυφλῶπες. ¶ Aristoteles τυφλίνης & τυφλίνας ὄφεις appellat. ¶ Κωφίας ὄφεως εἶδος ὁ καὶ τυφλίας, Hesychius & Varinus. ¶ Hodie in Græcia vulgo hic serpens adhuc Tephloti & Tefliti vel Teflini vocatur teste Bellonio. ¶ Τυφλίνȣς Latinè Theodorus Gaza vertit Cæcilias. Sic etiam hunc serpentem vocat Columella. Plinius autem lib. 9. cap. 51. Cæcos serpentes appellat. Sunt qui Cæciliam pro Scytale accipiunt, ac vocem Græcam σκυτάλην apud Dioscoridem Cæciliam Latinè vertunt, teste Matthiolo, sed malè: siquidem Cæcilia propriè serpens hic dicitur qui Græcis τυφλώψ, quoniam cæcus esse perhibetur. ¶ Cerula pro Cæcilia legitur apud Albertum. Cæcilia serpens, vulgo Ceriella, Niphus. Cæcula dicta, eo quod parua sit, & non habeat oculos, Isidorus. ¶ Italicè vocatur bisa orbala. Cæciliam Hetrusci vulgo appellant Lucignola, Matthiolus in Dioscoridem: vbi incertum est, vtrum Cæciliam pro Scytale an pro Typhlope accipiat: quanquam vox à Luce desumpta potius ad Typhlopem quam ad Scytalem referenda videatur. Germanicè Blindenschlycher/Georg. Agricola. Allobrogicè Enuieux, al' anuoilz. Anglicè Slawworm. Narbonenses hos serpentes vocant Nadels, Iul. Scaliger.

Cæcula.

B.

¶ Cæcilia serpens paruus non habet oculos, Arnoldus. Cæcilia serpens est, qui à cæcitate meruit nomen, Textor. Perparuulis oculis esse ac malè affectis ad videndum ait Ælianus. Cuidam anguium generi nulli nisi quales talpæ oculi sunt, quare Græci τυφλίνας, Theodorus aptissimè Cæcilias vocat, Iul. Scaliger. ¶ Chameleonti maxillæ dentibus serratis supra & infra communiuntur, quales in typhloti serpente videas, Bellonius. ¶ Chalcis colore est serpentis quam Cæciliam nominant, Aristoteles. ¶ Typhlops adeò dura est pelle vix vt tandem secari queat, Ælianus. ¶ Acus piscis habet rimam quandam sub ventre imo, vt Cæciliæ serpentes, Aristoteles. Acus siue belone vnus piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit: à partu coalescit vulnus: quod & in cæcis (vel Cæcilijs) serpentibus tradunt, Plinius. ¶ Bellonius agens de Typhle vel Thyphline marina, quam Plinio Spondylem esse dicit, sic ait, Magna est huius cum Thyphlope terrestri (sic enim à Nicandro vocatur, quem etiam Græcum vulgus Thyphlinem nominat) similitudo. Vtraque enim testa contegitur dura, cui natura vtrinque in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturam, vt eius aluus distendi posit in prægnantibus. Ambæ squamis carent. Marina perfectam magnitudinem assecuta, ad pollicis crassitudinem accedit, &c. Et paulò post. Vnicam tantùm in medio ventre rimam ferunt (scilicet marinæ Typhlinæ) cùm tamen terrestris duas habeat, in lateribus vnam vtrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ sunt, Hæc Bellonius. Quod autem Typhlem vel Typhlinem ab antiquis pro pisce nominari scribit, quàm verum sit, ipse viderit: Ego Typhlinem inter serpentes tantum nominatum memini, &c. Gesnerus libro de aquatilibus in Acu pisce: qui & alibi sequentem Cæciliæ vel τυφλῶπος descriptionem manu sua exaratam nobis reliquit. Fuscus est per totum corpus serpens, aut obscurè maculosus, cum subruffo exiguo vix notabili: color ad latera magis varius est, & nigricantibus maculis diluta purpura distinctis, tanquam in marmore porphyrite, sed paulò obscurius: venter omnis atro colore saturo nigricat: paulò citra caput tamen color ater desinit: sub capite enim & proxima parte color glaucus est, maculis nigris interceptus: dentes vtrinque in ore minimi, vt vix appareant, καρχαρόδοντες, plures inferioris mandibulæ magisque conspicui quàm superioris. Oculos an habeat absolutos dicere non possim: erat mortuus quem inspexi, & inferior palpebra omnino obtegebat totum oculum, cuius foramen perquam exiguum ad reliqui corporis analogiam. Lingua bifida, eius extremæ partes eminentes nigricabant, haud scio an similiter in viuo sit. Sed mas ne an fœmina fuerit, haud scio.

Effigies quam hic apposuimus, icon est Blindenschlycheri fœminæ vt apparet, quæ apud nos (inquit Gesner. in quadam charta in qua hic serpens depictus erat) capta est Iunio mense, anno 1563. percussa baculo in capite. Dodrantalis tantum erat, per totum vnius fere crassitudinis, vno fortè digito in extrema cauda excepto. Nigrior est quàm mas, cute nitida splendidaque ceu oleo delibuta. Meatus transuersus apparebat, quo compresso ceu oua immatura prodibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi. Oculorum caua potius quàm oculi ipsi apparebant. Dentes cernebantur vt in pictura expressi sunt, nulli autem intus vt in vipera. In capite squamæ maiusculæ paulò quàm in reliquo corpore, inque medio duæ latiusculæ, cùm in vipera omnes paruæ & æquales ferè sint. Hæc Gesnerus.

C. Blindenschlychen (id est, Cæciliæ) pariunt viuos fœtus vt viperæ. Vxor mea inquit se aliquando grauidam baculo percussisse, & mox fœtus viuos ex vtero prorepsisse, Gesnerus. Typhlops in Græcia tantum est: Cæcilia alia apud nos est, aliquando 40. catulos reperiri in vna, Bellonius.

D. Cæcilijs serpentibus ciconia mire delectatur, Gasp. Heldelinus.

Morsus & cura. G. Typhlopas inter serpentes quorum morsus non est noxius, numerat Nicander in Ther. ¶ Columella lib. 6. de re rustica, cap. 17. agens de cura boum, Est etiam, inquit, mortifer ijs serpentis ictus, est & magnorum animalium noxium virus. Nam & vipera & Cæcilia sæpe cùm in pascua bos improuidè supercubuit, lacessita onere morsum imprimit. Et paulò post, Cæciliæ morsus tumorem, suppurationemque molitur. Idem facit etiam muris aranei. Sed illius sanatur noxa subula ænea, si locum læsum compungas, cretaque cimolia ex aceto linas, Hæc Columella.

Theriaca ex hoc serpente. ¶ Doctor Osualdus apud nos multos curat (à peste scilicet) suis sudatorijs quæ parat ex sua theriaca von blindenschlychen, id est, ex cæcilijs, cum aqua theriacali. Redolent aquam vitæ: bis & ter exhibet & multi curantur. Ex epistola cuiusdam ad Gesnerum.

Cæcinia. Cæcinia parua est & gracilis serpens, nullius propè veneni, Ioh. Rauisius Textor. Fortasse est Typhlops Nicandri quam ἀπήμαντον, id est, sine noxa vocat: ac corrupte Cæcinia pro Cæcilia ab eo dicitur. Quanquam paulò post etiam seorsim Cæciliæ mentionem faciat. Non memini tamen legere hoc serpentis nomen apud alium authorem probatum.

DE CENCHRINE SERPENTE QVI ET MILIARIS LATINE DICITVR.

A.

Nomina. Cenchrines. Cenchris. Cenchrus. Κεγχρίνη vel κεγχρίνης, genus est serpentis & Hydrus, Varinus. Nominatur et à Nicandro et Lycophrone κεγχρίνης. A Lucano et Plinio Cenchris. A Dioscorid. κέγχρος: quanquam facilè κέγχρου pro κεγχρίνου à recto κεγχρίνης: vel pro κεγχρίου, à recto κεγχρίας, scribi potuit: quorum vtrumuis magis probarim: Ægineta qui Dioscoridis verba transcripsit, κεγχρίνου habet. Idem Dioscorides hunc serpentem κεγχρίδιον vocat, vbi tamen rursus pro morsis ὑπὸ κεγχριδίου, legerim potius κεγχρίνου. Quamuis autem (inquit Matthiolus) Aëtius cenchrum ammoditem appellauit (*in nostro codice Cenchriam non Cenchrum vocat Aëtius ammoditem*) & acontiam cenchriten: non tamen propterea censendum est, cenchrum Dioscoridis ammoditem aut acontiam esse: quòd hic nullam cum illis habeat cognationem aut similitudinem. Ea autem de causa cenchrus dictus est, quòd maculis per quam minimis (vt Lucanus est author) milij magnitudine & colore, vniuersum eius corpus respersum appareat, Hæc Matthiolus. Videtur tamen Aëtius acontiam & cenchritem vel cenchrinem pro vno eodemque serpente accipere & ita duas species confundere; nam quod hunc

hunc serpentem milij colorem referre dicit, ad cenchrinem pertinet: quod verò veluti iaculum vibratum corporibus inuolare, ad Acontiam. Cenchrinen autem ab Acontia vel iaculo differre, apparet tum ex ipsis iconibus, tum etiam ex descriptionibus vtriusque à probatis authoribus desumptis. Cenchrines serpentis genus est, quem sic dictum aiunt, vel quod tempore milij appareat, vel quod colore vario sit instar milij, Etymologus. ¶ Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 44. agit de miliaribus serpentibus, quos milij colorem referre dicit. *Miliaris.* Capite verò 48. famusum describit, *Famusus.* quem Nicolaus Leonicenus & Matthiolus eundem esse cum Cenchrine volunt, vt apparet ex morsus eius symptomatibus, quæ cum Cenchrines morsu conueniunt, vt colligere licet ex Nicandro & Dioscoride. Meminit etiam cap. 46. serpentis Aracis vel Aspidis habentis colores diuersos. *Aracis.* Quæ autem de eo serpente scribit videntur quoque ad Cenchrinen pertinere, nec rectè ab Auicenna disiuncta esse. Eundem errorē secutus est Albertus, qui hunc serpentem etiam multiplicauit, deceptus nominum varietate. Nam de eo quoque agit primum sub nomine Arachis, deinde sub nomine centris, in quo malè Lucani versum allegat, quem ille non de centride sed cenchride potius, id est miliari serpente protulit in hunc modum: Et semper recto lapsurus limite cenchris. Deinde sub nomine barbaro faliuisus, siue vt apud Auicennā scribitur, Famusus: postremo sub nomine latino miliaris. ¶ Bellonius in singularibus lib. 1. cap. 31. In Lemno (inquit) cenchriti vulgò nominatur serpens, cenchris dictus antiquis. *Cenchriti.* Apponit & iconem eius, in qua per singulas squamas singula puncta notantur: qualem etiam depingi curauimus. Germanicè nominare licebit ein punterschlang ein bergschlang.

B.

Hunc serpentem præcipuè in Lemno insula & Samo siue Samothracia frequentem esse scribit Nicander. Hodie adhuc in Lemno reperiri testatur Bellonius. *Vbi reperiatur.*

Cenchrines & maxima magnitudine est, & leonē vocant, siue quod eius squamæ varijs maculis distinctæ sunt (hoc leonibus non conuenit, nisi forte Libycis, quorum omnia membra nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur (vt refert Ælian.) siue quod cauda erecta se ad pugnam incitat, siue etiam qua leonum more humanum sanguinem exsorbet, Gillius ex scholijs Nicandri. *Descriptio.* ¶ Cenchris crebras habet maculas in milij similitudinem, Textor.

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.

Lucanus lib. 9. agens de cenchride. Nicander autem non aluum eius modò, sed totum hunc serpentem varium esse canit. In Lemno (inquit) & Samothracia insulis sitis in Thracio sinu, cenchrinen serpentem oblongum reperies, quem leonem varium squamis distinctum appellant: cuius magna est corporis crassities & longitudo.

Δήεις κεγχρήνεω (malim per ι in secunda) δολιχὸν τέρας, ὅντε λέοντα
Αἰόλον αὐδάξαντο περίστικτον φολίδεσσι.
Τοῦ πάχετος, μῆκός τε πολύστρεφον, malim πολύτροπον.

Hæc Nicander. ¶ Cenchrites serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi (Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomen non solum viridem sed etiam luteum colorem significat: milij quidem color non viridis sed luteus est) maximè iuxta aluum, vt milium colore referat: vnde & cenchrias, hoc est miliaris appellatur. Aiunt etiam hunc seipso fortiorem fieri, quum milium floret, Aetius. Quæ autem sequuntur apud eundem, de ratione, qua se ad lædendum instar iaculi vibrat, non propriè ad cenchrinen, sed potius ad Acontiam pertinent: quem cum cenchrine ab Aetio confundi ante diximus. ¶ Serpentum huius generis (miliarium) color propter citrinitatem suam est quasi color milij, Auicenna. Miliares serpentes sunt, quorum color propter citrinitatem est quasi color milij, Syluaticus. Citrini coloris est serpens cenchris, à calore milij sic dictus, Olaus magnus. Faliuisum serpentem etiam discolorem esse dicit Albertus: in quo eum à cenchrine non differre probari potest, siquidē discolor serpens nominatur, quia corpus eius maculis paruis, quæ sunt veluti grana milij distinguitur. Eadem ratione idem Albertus Arachin varium esse dicit, nec magnæ quantitatis, Nicolaus Leonicenus.

C.

Cenchris serpens est inflexuosus, qui semper iter rectum efficit: de quo Lucanus lib. 9. Et semper recto lapsurus limite cenchris, Isidorus. *Incessus.* In maximis caloribus insidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore sis, neue occurras, neue contra hunc pugnes, ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis vtrinque apertis sanguinem exugat. Quin potius fugias, non tamen rectà, sed diuerticulis flexionibusque bestiæ cursum retardes. Nam serpentum hoc genus cum rectà iter facit velocissimum est: cum autem viam sæpius flectit, tardius serpit (propter corporis nimirum longitudinem) Gillius ex Nicandro.

D.

Feritas. Hunc serpentem λεόντα vocant à feritate sæuitiaque. In corpora enim se vibrat, spiris ea inuoluit, verbere caudæ rumpit, adactoque in clauiculas & thoracem vulnere, sanguinem exugit, leonino hæc omnia ritu. Thes.

G.

Natura huius est calida, & venenosa valde, similis naturæ viperæ: proinde etiam in secundum serpentium ordinem refertur, Ardoynus.

Morsus symptomata. Ad huius morsum caro putrescit, serpitque per membra putredo, & hydrops ventrem cũ dolore medium circa vmbilicum grauat, Nicander. Cenchri morsum qui viperino similis est, putridum vlcus sequitur. Carnes antea, vt in aqua intercutem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & veterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iocinere, intestino ieiuno coloque conflictari author est, quippe dissectis ipsis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Dioscorides & Ægineta. Est autem ambigua vox, quæ in Dioscoride νῆστιν legitur, & ieiunum intestinum significat, in Paulo verò κύστιν, quæ vesicam. Vnde dubiũ est, an de vesica aut ieiuno intestino accipiendum sit, quod tradit Erasistratus. ¶ Ab huius (sc. cenchritæ vel cenchriæ) morsu omnia quæ de vipera dicta sunt sequuntur, atque etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur: ac grauior item mors succedat. Cæterum remedia similiter eadem quæ ad viperæ morsum his conducunt, Aetius. ¶ Accidunt ei quem mordent, accidentia malarum viperarum: & cura eorum est cura illa, Auicenna. Idem de Famuso. Dixerunt morsus eius est similis morsui viperarum, sed accidunt carni eius qui morsus est ab eo, corruptio & mollificatio: sicut accidit ei qui habet hydropisin, & accidunt ei profunditas somni, & obliuio, & ægritudines in hepate, & ieiuno & colo. Et sermonem quidem in hoc serpente attuli secundùm existimationem in hoc loco: & fortasse non est huius ordinis, imò est ordinis putrefacientium. Et cura eius est cura viperarum. Idem rursus de Araci. Quidam dixerunt, quod est malignus, interficiens in die secundo cum corrosione hepatis & confractione intestinorum. Et curatio eius est curatio viperarum prauarum: Hæc Auicenna & Albertus. Confractio intestinorum (inquit Nicolaus Leonicenus) est passio, quam vnà cum hepatis simili affectu fieri inquit Erasistratus in colo & ieiuno intestinis. Cenchridis morsus vti viperæ venenosus est, Olaus magnus.

Remedia aduersus morsum. ¶ Morsis ab hac serpente auxiliatur lactucæ fructus (semen, Ægineta) cum lini semine illitus, & satureia trita, & syluestris ruta, & serpyllum cum duabus hastulæ regiæ drachmis, & tribus vini cyathis (serpyllũ cum hastula regia læuigatum: potui verò datæ protinus centaurij radicis drachmæ duæ cum ternis vini cyathis) aut aristolochię radix similiter. Item cardamomum (Ægineta κάρδαμον habet, id est nasturtium) & gentiana (potu cõducunt, Ægineta,) Dioscorides. Serpyllum syluestræ pinguius voluntarium, & candidioribus folijs ramisque aduersus serpentes efficax est, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis folijsque, fugat & odore omnes si vratur, Plinius. Sesamum confert morsui serpentis lenticularis, Auicenna. Vbi serpentem lenticularem existimo vocari miliarem: nisi acontiam intelligere malis, qui maculis lenti similibus distinguitur, vt vult Bellonius. Et multos acontiam cum cenchrine seu miliari confundere diximus.

H.

Etymologia. Κεγχρίνης, κέγχρις & κεγχρίνης seu κεγχρίας ἀπὸ τοῦ κέγχρου dicitur, quod milium significat; quia vt iam dictum est, hic serpens quibusdam notis instar milij per totum corpus distinctus est. Eadem de causa etiam miliaris dicitur.

Homonyma. Cenchris & cenchrynes apud Suidam & Varinum. Item cenchreis apud Suidam in voce ἀμψώνυχος auis etiam dicitur, quæ aliter tinnunculus vocatur. Vide in Auium historia, philologiam de tinnunculo. ¶ Est etiã gemma cenchrites milij granis velut sparsis, Plinius libro tricesimo septimo, capite vndecimo. Item cenchros adamantis genus milij magnitudine, Idem.

¶ Cenchritæ ab Oppiano libro tertio de aucupio dicuntur aues quas anserum generi annumerat: dictæque videntur quod κέγχρῳ, id est milio inescentur. Miliarias quasdam aues etiam vocat Varro de lingua latina, à cibo scilicet, quod milio fiant pingues.

¶ Est & Cenchrias, id est miliaris, genus vlceris herpetis à similitudine quam habet cum granis milij dicti, quod istorum instar exiguis pustulis exasperetur.

¶ Visuntur in oculis quandoque & minutiores quidam velut calculi: eos ob milij quandam imaginem Cenchros dicunt Græci, Cœlius.

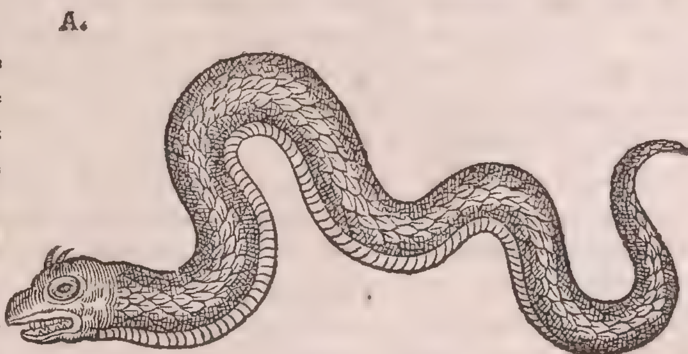
Serpa serena vulgò in Sicilia. IN SICILIA audio reperiri serpentem, qui vulgò dicatur serpa serena: qui an Cenchrines veterum sit, considerandum est. Accedit enim nomen ferè, & longitudo & crassities corporis. Eum

ris. Eum Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus eruditus, his verbis mihi descripsit. Serpa Serena est serpens venenosus, albus vel potius subalbidus, in Sicilia frequens, longitudinis aliquando corporis humani & crassitudinis brachij circa carpum, Gesnerus. Alij sunt apud Isidorum Syrenæ serpentes in Arabia alati, de quibus inter serpentes alatos post draconis historiam diximus.

DE CERASTE.

A.

Nomina. Cerastes.

CERASTES, Κεράστης, vox est græca quæ Latinè reddi potest, Cornutus: sic autem dictus est serpens, quòd cornua in fronte gestare dicitur, vt infra fusius explicabitur. Hebr. שפיפון Schephiphon, Cerastes, Munsterus in trilingui dictionario.

Arab. Ceruft. Ceruftes, Syluaticus. Dicitur etiam Ceristalis ab Alberto & Olao Magno. Cerastæ, vocabulo in ceristalim deprauato. *Ceristalis.* Verum quidem est Albertum de ceraste & ceristali seorsim agere tanquam de duobus serpentum generibus, sed vt ostendit Nicolaus Leonicenus libro de dipsade & alijs serpentibus, satis apparet vnum idemq́ esse genus, tum ex signis vtriusq; morsum sequentibus quæ eadem sunt, tum ex eo quod Græci qui de ceraste scripserunt, nullam ceristalis mentionem faciunt. Semerion verò quem Albertus secutus est, de ceristali tantum agit, cerastæ non meminit. Vnde coniici potest, quid errandi occasionẽ præbuerit Alberto: nempe quia seorsim apud Plinium & Solinum & alios græcos vel latinos authores de ceraste legerat: seorsum autem de ceristali apud Semerionem, hanc tantum in nominibus diuersitatem attendens, incidit in errorem, putans eam quæ fuit in vocabulis solùm, esse etiam in re ipsa differentiam. Auicenna meminit etiam cristalis serpentis, *Cristalis.* vel vt in impressis quibusdam legitur triscalis, vel vt legit Nicol. Leonicenus, sirtalis, *Sirtalis.* cui etiam eadem ferè morsus signa tribuit quæ cornutæ, quæq; alij cerastæ tribuunt. Vnde Nicolaus Leonicenus eadem esse cum ceristali & ceraste serpentis speciem existimat. Vide plura apud eundem Leonicenum loco antea citato. Κεραΐστης εἶδος ὄφεος. Hesych. Apud Italos cerastes adhuc nomen seruat, German. ein gehürnte schlang. Gall. Vnc ceraste on serpent cornu.

Cerastæ an sint de viperæ vel aspidis genere. Cerasten omnes ferè authores tum Græci tum Latini inter viperæ species numerant. Albertus tamen cornutam aspidem vocat. Et videntur reliqui Arabes hanc serpentis speciem sub aspidis genere comprehendere. Paulus Ægineta de aspide & ceraste in vno eodemq́ capite agit, quasi similes essent species. Albertus insuper scribit, Solinum dicere, quod aspides cornibus impetunt homines: sed hoc non esse probabile. Nicander verò negat aspides habere cornua, sed quosdam veluti callos in fronte circa supercilia prominentes, propter quos videntur eorum oculi in quadam cauitate reconditi, Nic. Leonicenus.

B.

Vbi reperiantur. Africa cerastis abundat, Lucianus in dipsadibus. Loca Libyæ mediterranea arenarum cumulis referta, quo plus vitæ necessarijs carẽt, eò varijs magnisq; serpentibus, ijs præsertim quos cerastas vocant, quorum morsus lethales habentur, sunt fertiliora. Ferunt hos quondam serpentes in Ægyptum transmigrantes magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse, Diodorus Siculus.

Formæ descriptio. ¶ Cerastes serpens ferum animal, colore album, &c. Ælianus.

Nunc potes astutum insidiatoremq́, cerasten
Noscere, vipereum veluti genus, huic quia dispar
Non is corpus habet, sed quatuor aut duo profert
Cornua, cum mutila videatur vipera fronte.
Squalidus albenti color est, &c. Nicander in Ther.

Cerastes magnitudine cubitalis est, longissimus cubitorum est duorum, corpore verò arenosus est, & iuxta caudam desquamatus; eminentias habet in capite duas, cornuum similitudine. Partes verò circa ventrem ex ordine squamis obsitæ sunt, quapropter in serpendo sonum sibilo similem edit, Aetius. Cerastæ colorem arenæ similẽ habent, qua ex re à paucis internoscuntur, ita coloris errore seducti quidam, pedibus illos conculcantes, vitæ periculum adeunt. Dic-

dorus Siculus. Est cubitali longitudine, longissimus duorum cubitorum, colore cinereo, qualis omnino est leprosorum, Greuinus. Cornuta est genus surdorum, cuius longitudo est ab vno cubito vsq; ad duos, & sunt super caput eius duæ eminentiæ, sicut duo cornua: & color corporis eius est color cineris (color rubeus, Albertus) & venter eius est sicut squamę siccæ, durę, quę strident super terram cum strepitu, Auicenna, Albertus. Est & de eis genus quod nominatur paruum (vel curtum seu recuruum) propterea quod cornua eius sunt breuia, aut iam ceciderūt cornua eius, & est etiam minus & breuius, maxillas autem respectu aliorum grandiores habet, & ob id maxillare dicitur, Auicenna. Cerastes fraudulenta, viperæ non valde dissimilis, interdum quatuor interdum duobus cornibus esse videtur: squamis horret, eius color exalbescit, Gillius. ¶ Cerastis corpore aiunt eminere cornicula sæpe quadrigemina, quorum motu reliquo corpore occultato solicitent ad se aues, Plinius. Cerastæ præferunt quadrigemina cornua, quorum ostentatione velut escæ illico solicitatas aues perimunt, Solinus. Cornua cochleis ad prætentandum iter: id est carnosa corporea hæc sunt vt cerastis, Plinius. Gemina supra frontem gerit cornua cochleæ cornibus similia, non similiter tamen atq; illius tenera, Ælianus, Volateranus. Cerastes serpens dictus eò quod in capite cornua habeat similia arietum, Isidorus. Cerastes serpens est octo cornua in capite habens, ex quibus fieri solent manubria cultellorum ad mensas imperatorum: quia sudore produnt venenum appositum. Ex libro de nat. rerum. Cerastes duas paruas eminentias supra oculos habet, quæ sunt instar granorum hordei, duoq; cornicula referunt. Quemadmodum autem inter authores, qui sese mutuo sequuntur, posteriores priorum errores suscipiunt, ita Solinus verba Plinij secutus, perperam scripsit cerastas octo cornua præferre. Contrarium enim experti sumus, Bellonius. ¶ Dentes vipereis dentibus similes habet eiusdemq; formæ, Idem. Dentes eius sunt æquales non recurui, Auicenna. ¶ Cerastes serpens paruus habēs pro spinis in corpore cartilagines, vnde corpus huius magis flexile quàm aliorum serpentium. Scincus lineis quibusdam puniceis in dorso transuersis, vt cerastes, distinguitur, Bellonius. ¶ Viperæ & cerastæ Ægyptiacæ pellem habent facile cedentem, quod experientia comperi. Cum enim pellem eis detraxissem, ac stramine repleuissem, duplo crassior erat quàm ipsa fera naturalis. Quod ijs quæ alijs in locis reperiuntur non accidit, Idem.

De Cerastæ cornibus.

¶ Allati sunt ex Alkairo in Turchia tres serpentes ad nobilem quendam Venetum, qui diligentissimè in vitro magno & harena prope focum seruantur. Horum imagines cum mittere non possim, accipe eam quam potui ex solo intuitu descriptionem habere. Tres numero erant, quorum vnus fermè erat triplo reliquis maior, isq; fœmina, quæ tum forte quatuor aut quinq; oua in ipsa arena edidit, magnitudine ferè oui columbacei, longitudo erat trium pedum, crassitudo ferè brachij, caput duos digitos latum idq; compressum, oculorum pupilla nigra, reliqua parte alba, ex quorum cilijs vtrinq; prominebant cornicula duo breuia non carnea, vt in quibusdam alijs, sed verè cornea. Collo erat pro corporis magnitudine tenuissimo & satis longo. Totus parte superiore tectus erat squamis cinereis suprema squamarum parte nigricantibus, cauda in extremo extenuata & subfusca. Reliquis eadem forma, nisi quod cornua adhuc non extabant. Dixerunt filios esse istius maioris, Iohannes Fauconerus Anglus in epistola ad Gesnerum. Censet autem Gesnerus hos serpentes fuisse cerastas, cuius opinionem ipsa descriptio conueniens in multis cum superioribus cerastæ descriptionibus ex varijs authoribus adductis confirmat.

C.

Vbi lateant.

Plurimum mansio eius est in locis arenosis, Auicenna. Secundum vias vt prætereuntibus moliatur insidias, iacet, Gyllius. Bibulis sub arenis, vel qua facta rotis via longa sub scrobe dormit, Nicander.

Incessus.

Ex ijs alter echis velocibus obuia spinis
Recto terga tibi prolixus tramite ducit,
Sed medio diffusius hic (cerastes) se corpore voluit
Curuum errans per iter resonantibus aspera squamis.
Qualiter æquoreo longissima gurgite nauis,
Quam violentus agit nunc huc, nunc Aphricus illuc,
Pellitur, & laterum gemebunda fragore suorum
Extra sulcandas sinuosè fluctuat vndas. Nicander in Ther.

In serpendo sonum sibilo similem edit, per obliquum autem non rectà proreptat, Aetius. Vipera quidem rectà celeriter obuios appetit: contra cerastes diuerticulis, serpendiq; flexionibus cum sonitu gradum faciens, impetum facit, Gyllius. Est flexuosus plus quàm alij serpentes, ita vt spinam non habere videatur, Isidorus,

Spinaq; vagi torquente Cerastæ. Lucanus lib. 9

Hæmorrhoidem cum calcasset Menelai gubernator Canobus, morsu impacto interijt. Id conspicata Helena, & indigne ferens, spinam hæmorrhoidis perfregit: vnde factum, vti hoc genus & Cerastæ spina conuisantur difracta, Cœlius ex Nicandro. ¶ Cerastæ & viperæ inter omnia serpentum genera potu diutissimè carere possunt, Bellonius.

¶ Cerastæ

¶ Ceraste sicut & viperæ viuos fœtus in lucē edunt, quod & facit Salamandra, Bellonius. Complurium scripta mihi modicè placent, qui eo tantum nomine viperam à cæteris serpentibus distinguere solent quod animal pariat. Id enim cerastæ quoq; vsuuenire certum est, Brod. *Partus.*

D.

Cerastæ cornuum ostentatione veluti escæ illico solicitatas aues perimunt, iniam reliqua corporis de industria arenis contegunt, nec vllum indicium sui præbent, nisi ex ea parte, qua inuitatis dolo pastibus necem præpetum aucupentur, Solinus. Sunt illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illiciens solicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit, nec vllum indicium sui præbet, nisi ex ea parte, qua inuitatas aues vel animalia capit, Isidorus. *Astutia in alliciendis auibus.*

Crinalem attollunt squammæ stridore Cerasten
Bis gemino cornu, quo capit hæc volucres.

¶ Longè alia ratione in cæteros Libycos homines ac erga nuncupatos Psyllos cerastæ afficiuntur: illis enim infesti sunt, cum his fœdere deuinciuntur pacemq; seruant. Enimuero Psyllorum gens ab eis si mordetur, non modò non sentit morsum, sed eos etiam qui in id mali inciderint, facillimè sanat, si priusquam totum veneno corpus imbutum sit, ex ipsis quispiam vel accersitus, vel sua sponte veniens, os aqua colluerit, illiusq; manus, qui morsus sit, abluerit, ex veneno statim tum conualescit, tum ab omni malo liberatur. Libyci autem homines aiunt, virum cui sua vxor venerit in suspicionem adulterij, quiq; ex ea susceptos liberos adulterino sanguine natos suspicetur, experimenti causa in dolium cerastarum plenum infantem puerum conijcere, sicq; abijciendo tanquam artificem aurum igni, ingenuitatem pueruli experiri. Cerastas protinus insultare acerbosq; fieri, innatum malum puero minitantes, eos vt puer attigit remollescere: vnde Libycus ille se legitimum patrem agnoscit. ¶ Cum serpentium tum phalangiorum hostes cerastæ habentur. Hæc verò si Afri comminiscuntur, non me sed semetipsos fallunt, Ælianus. ¶ Accipitres ab Ægyptijs coluntur, quodadmodum prosunt ad scorpiones cerastasq; & parua animalia quæ morsu nocent delenda, Diodorus Siculus. Cerastis natura est in excessu calida & maximè venenosa, Ardoynus. *De cerastarum cum Psyllis sympathia.* *Antipathia ad serpentes & phalangia.*

G.

A Ceraste percussus locus attollitur cum duritia pustulosus. E plaga sanies profluit modò atra modò pallidior (& porraceo colore, Ægineta) sed toto concretu varicosus intumescit: genitale intenditur, mens labat, oculorum caligo exoritur: deniq; rigore neruorum distenti commoriuntur, Dioscorides, Ægineta. Si feriat Cerastes locus attollitur & induratur, pustulis scatet, varia inde sanies, modò nigricans, modò lutea, fertur, sed coalitu toto pallens: subruffescit, ijs genitale tenditur, excessus mentis eos excipit: caligant oculi: tandem distentione rigoreq; neruorum conuulsi commoriuntur, Actuarius. Cæterum percussis ab eo eleuatio ac tumor plagæ capitis claui similitudine insurgit, & sanies profluit vini colore aut nigricans, & maximè per ambitum, velut in cruentatis ac sugillatis aliâs fieri consueuit. Reliqua item quæ in viperæ morsu dicta sunt, etiam his succedunt cum intensione vehementiori. Vt plurimum verò vsq; ad nonum diem supersunt, Aetius. *De ceraste morsu & symptomatibus.*

Is si forte grauem serpens impresserit ictum,
Fit similis clauo tumor, obscuræq; leuantur
Pustulæ, & afflicta non magnum parte dolorem
Exagitant, verùm tristis magis inguina tentat,
Atque ambos poplites labor, & pallente colore
Exanimis fractisq; fatiscens viribus æger
Conspicitur, ter tresq; dies superum æthera cernit,
Raroq; conceptam fugit hoc ex vulnere mortem. Nicander in Theriacis.

Sentitur in locis morsus quasi acus aut claui infixi in eis. Et dixerunt quod continuatur corpori eius grauitas maxima, & inflantur labia (aliâs palpebræ) eius, & accidunt ei vertigo, & tenebrositas oculorum & destruitur ratio, Auicenna, qui Nicandrum male intellexisse videtur, cum dicit morsum cerastæ sentiri tanquam acum vel clauum infixum: cum Nicander tantum dicat tumorem clauo similem in loco morsus eleuari, morsum autem non ita magnum inferre dolorem afferat: quod profectò fieri nō posset, si similis esset illi, in quo quis in membro clauum veluti infixum habere credit, Greuinus. ¶ Serpentium quicunq; vel in cauda vngulam, vel in fronte cornu habent, immodicè sicci sunt, atq; ideo perniciosissimi, Cardanus.

¶ Si Cerastes percusserit, cita partis amputatio suffragatur: quare sine mora ictam partem amputare aut scalpro confestim circuncidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper reliquijs admouenda: siquidem virus hoc veneno basilisci simile est, Dioscorides. His membri affecti mutilatio mox à morsu facta succurrit: eoq; sine mora, si fieri potest, præcidendum est: & in his & propinquis partibus omnem carnem circumsecare statim, & radicitus vsq; ad os excindere oportet: deinde reliquiæ ferro candenti exiccandæ sunt. Etenim horum virus, sicut & basi- *Curatio per chirurgiam.*

lisci, taurino sanguine similiter celerrimè sanguinem in arterijs ac spiritum coagulat, P. Ægineta. Cui & consentit Actuarius. Remedia eadem quæ morsis à vipera conferunt, Aëtius.

Medicamenta foris super vulnus imponenda.

¶ E serpentibus contra cerastas validissima est fæx aceti cum polenta, Plinius. ¶ Anagallidis folia cerastæ serpentis ictibus summè auxiliatur, Aëtius. ¶ Imponendum super vulnus caprinum stercus ex aceto coctum, Celsus. ¶ Ponatur super morsum cepe tritum cum aceto, Auicenna. ¶ Cedria cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit, Dioscorides. Ex cedro fit emplastrum super morsum serpentis habentis cornua, Auicenna. ¶ Hordeacea farina ex aceto cocta, Celsus. ¶ Nepeta cum sale contrita, melle adiecto, Idem. ¶ Picis natura aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta, Plinius. ¶ Ruta ex aceto cocta, Celsus. ¶ Sal prodest contra cerasten cum origano aut cedria aut pice aut melle, Plinius, Dioscorides. Ponatur super morsum sal tritus confectus cum alkitran, Auicenna. ¶ Sesamum cerastæ morsibus medetur, Dioscorides. Sesamum confert morsui serpentum cornutorum, Auicenna. Vetus interpres habet, canis rabiosi & serpentis lenticularis.

Medicamenta intra corpus sumenda.

¶ Si Cerastes aut Dipsas, aut Hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est, sic vt ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt: costumque, & casia, & cinamomum rectè per potionem assumuntur, Celsus. ¶ Quod ei appropriatur, est vt in potu detur semen raphani cum vino: & propriè quando euomit cum eo, & cum euomuerit, confert ei cyminum Indum: & sisamum confert ei iterum quem momordit, cum vino: & castoreum cum vino: & calamenthum campestre cum vino: & semen raphani est mirabilis iuuamenti in eo, Auicenna. ¶ Raphani semen contra cerastis morsum, potum ex vino auxilio est, Dioscorides. ¶ Est cumino simillimum quod Græci vocant ammi: quidam verò Æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat: cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus mitigat; priuatimque cerastarum cum pari portione myrrhæ, Plin. Castoris testes auxiliantur aduersus Cerasten & Presteras, cum panace aut ruta ex vino, Idem. ¶ Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elape dipsadeue percussis, Idem.

De Psyllis opē ferentibus ijs qui à Cerastis morsi fuerunt.

¶ Callias libro decimo historiæ quam conscripsit de Syracusanô Agathocle, Cerastas inquit, pestiferum morsum infligere solere, & bestias ratione carentes & homines interficere, nisi Libycus vir natione Psyllus ad curandum accesserit. Hic sanè siue euocatus, siue fortuitò aduenerit, & plagam adhuc tolerabiliter dolentem viderit, solam saliuam ictui morsuiue inspuens dolorem mitigat & perstringit: sin percussum offenderit, ægerrimè dolentem, intra dentes permultam aquam haurit, & os suum primo ex ea colluit, post verò eam in poculum iniectam vulnerato exsorbendam tradit. Quod si veneni acerbitas acrius inualescit, hic ægrotanti nudo nudus accumbit, & proprio suo corpore morbi vim frangit, & malo hominem liberat. Hoc ita se habere idoneus testis etiam Nicander Colophonius fuerit: cuius versus ascribam:

Audiui Libycos Psyllos quos aspera Syrtis
Serpentumque ferax patria alit populos,
Non ictu inflictum diro, morsuue venenum
Lædere: quin læsis ferre & opem reliquis,
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto. Et quæ sequuntur.

Hæc Ælianus, quem versus illos Nicandri citatos desumpsisse oportet ex libro aliquo, quo his temporibus caremus. Neque enim in ijs libris Nicandri qui extant reperiri existimo.

H.

Etymologia.

Cerastes, serpens dictus eo quod in capite cornua habeat similia arietum. Κέρατα enim Græci cornua dicunt, Isidorus. ¶ Cerastes autem ab authoribus in vtroque genere, id est & masculino & fœminino sumitur. *Libycæ membrana Cerastæ,* Lucan. lib. 6. *Spinaque vagi torquente Cerastæ,* Idem.

Homonyma.

Κεραΐστης, κομήτης, ἀλιεύς, πολεμικός, εἶδος ὄφεως, καὶ ὁ κέρατα ἔχων., Hesychius. ¶ Cerastes cerui epitheton, quod cornutus sit vel magnis cornibus præditus. Aristophanis Scholiastes. ¶ Vermium qui ficorum proprij sunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: alios parit qui vocatur cerastes. Omnes tamen in cerasten figurantur. Sonum edunt ceu paruuli stridoris, Theophrastus & Plinius.

Epitheta.

Cerastes Libycus, vagus, Lucanus. Anhelans, Textor. Crinalis, Statius:

Crinalem attollit longo stridore Cerasten.

Astutus, Insidiator, Interpres Nicandri. Infestus Cerastes, Galeni interpres. Cerastæ σκολιοπλανέες dicuntur à Nicandro: Qui & κεράστην δολόεντα appellat, hoc est insidiatorem: eo quod in rosarum vestigijs delitescens, obuium quenque inuadit, vt annotat Scholiastes.

Cerastes

Cerastes pater fuit Pausaniæ, Iosphus. ¶ Amathuntis oppidi in Cypro incolæ olim Cerastæ dicti sunt: Gemino quibus aspera cornu Frons erat. Vnde etiam nomen traxere Cerastæ, Ouidius. Hi cum soliti essent in ara Iouis aduenas immolare, Venus eorum crudelitate offensa, in boues eos vertit, qui à magnitudine cornuum Cerustæ apud Salaminios sunt nominati. Vide Ouidium Metam. 10. Propter hos Cerastes volunt quidam Cyprum Cerastian fuisse dictam, quòd eam aliquando hi homines cornibus insignes tenuissent. Cerastiam dici Cyprum, Xenagoras prodidit, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχάς, id est, quia superciliјs (vel promontorijs) abundet multis, quæ inquit cerata vocant. Etiamsi me non fallit esse qui sic opinentur dici, quia inibi viserentur cornibus homines insignes, Cœlius. ¶ Cerastæ insulæ sunt in latere Arabiæ propè Syenem, quæ in fine est Æthiopiæ, Plinius.

Nomina propria huic serpenti affinia.

Circa Thebas Ægyptias sunt sacri serpentes, nihil omnino hominibus noxij, pusillo corpore, binis præditi cornibus, quos defunctos in Iouis æde sepeliunt: huic enim Deo sacros illos esse prædicant, Herodotus. Angues, Thebanos perhibent Ægyptij habere cornua, Aristot.

Angues Thebani cornuti sacri.

DE CERISTALI, TRISCALI, CRISTALI VEL SIRTALI.

CERISTALIM Alberti, & Cristalim, seu Sirtalim vt legit Nicolaus Leonicenus, Auicennæ, (Triscalis enim corruptè pro Cristalis legi in impresis quibusdam codicibus existimo) eandem esse serpentis speciem cum Ceraste, diximus antea in historia Cerastis A. Quia tamen & Auicenna & Albertus hunc serpentem à cornuta aspide, quæ proculdubiò Ceraste græcorum est, distinguunt, adijciemus hic quid vterque de eo scribat: vt facta collatione eorum quæ de hoc Ceristali seu Cristali vel Sirtali scribunt, cum ijs quæ de Ceraste dicta sunt, quiuis melius agnoscere posit, hunc eundem esse cum Ceraste.

Serpens Triscalis (Cristalis vel Sirtalis legendum puto,) narratum est de hoc, quòd eius accidentia similia sunt accidentibus viperarum, verùm sunt cum inflatione loci morsus, & vesicis, & duricie apparente, & cursu humiditatis sanguineæ, nigræ ex illo loco: & accidunt ei alteratio rationis, & tenebrositas visus, & spasmus mortificans. Et cura eius est cura viperarum. Et ego quidem dixi hunc serpentem in hoc loco existimatiuè: & non nosco eum, neq; ordinem eius, neq; ipsius genus cum verificatione, & neque scio an iste sit in iteratione an non. Auicenna. Gesnerus dubitanter ascripsit an Dryinus? nam accidentia eadem sunt ex morsu, quam viperarum. Ceristalis est serpens de genere viperarum, & secundi ordinis, & est cinereus duorum cubitorum. In loco morsus accidit inflatio, & vesicæ duritia, apparent & fluxus humiditatis sanguineæ nigræ ex loco morsus, & patitur læsus alienationem rationis, & tenebrositatem visus, & spasmum mortificantem. Albertus. Cinerei coloris est aspis & Ceristalis secundum Albertum, aliàs Cristalis de genere viperarum, longitudinis duorum cubitorum, qui morsu suo alienat sensum & rationem, caliginem oculis inducit, & spasmum mortificantem, Olaus Magnus. De hoc scribit Ardoynus lib. 6. cap. 15. sub nomine Teristali, ex Auicenna tantum. Addit verò de hoc nihil specialiter scribi ab authoribus.

Chelydrus serpens est qui & Dryinus dicitur, de quo posteà in Dryino.

Chersydrus serpens est idem cum Hydro. Itaque eius historia post in hydro à nobis describetur.

DE COLVBRO.

COLVBRVM etiamſi veteres videantur aliquando pro ſerpente in genere nominare, aliâs tamen ſpeciem peculiarem hoc nomine denotant, vt ex ſequentibus teſtimonijs patebit: Gaza pro aquatico accepiſſe videtur. nam cum Theophraſtus hiſtoriæ plantarum 2.6. ſcribat hydrum ſtagnis exiccatis marceſcere: ipſe pro hydro colubrum tranſtulit. Deceptus eſt autem fortè Gaza, non intellectis Plinij verbis: Coluber enim (inquit Plinius) eſt in aqua viuens, &c. vbi certè colubri nomen tanquam generis, non tanquam ſpeciei poſuit. Et alibi, Enhydris vocatur à Græcis, coluber in aquis viuens. Vuottonus etiam vir noſtro ſeculo in Anglia eruditus, de colubro inter aquaticos ſerpentes agit: & colubri nomine pro genere quoſdam abuti ſcribit. Certè viri eruditi pro communi Græco ſerpentium nomine ὄφις, colubrum aliquando reddunt Latinè. Eraſmus Rot. & alij.

Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros.
Sæpe ſub immotis præſepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumq; exterrita fugit.
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & vmbræ,
Peſtis acerba boum, pecoriq; aſpergere virus,
Fouit humum. cape ſaxa manu, cape robora paſtor:
Tollentemq; minas, & ſibila colla tumentem
Deijce. iamq; fuga timidum caput abdidit altè:
Cum medij nexus, extremæq; agmina caudæ
Soluuntur, tardoſq; trahit ſinus vltimus orbes,
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis, &c.

Vergil. tertio Georg. vbi colubrum videtur ſpeciem ſerpentis facere, eam quam nos infra orophiam & myagrum nominabimus: eamq; ab alijs ſpeciebus, chelydro, vipera & cherſydro, (quem anguem in ſaltibus Calabriæ nominat ac deſcribit in ſequentibus,) diſtinguit. In anſerum ſtruendis cellis ſeruanda ſunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, feleſq;, aut etiam muſtela poſsit aſpirare. Iecur aquatici colubri, item hydri tritum potumq;, calculoſis prodeſt, Plinius: ac ſi coluber aquaticus alius quàm hydrus eſſet: ego non ſeparârim. Coluber ab eo dictus eſt, quòd colat vmbras (*quaſi ad hoc alluſerit poeta iam recitato carmine, Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & vmbræ:*) vel quòd in lubricos tractus flexibus ſinuoſis labatur. nam lubricum dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt piſcis, ſerpens, Iſidorus. Gelenius noſter Latinum nomen deducit à Græco κολόβουρος: quod vbi ipſe legerit neſcio, ego neq; apud authores, neq; apud grammaticos reperire memini, ſignificat autem mutilum cauda. Quòd ſi de origine huius vocabuli diuinandum eſt, à chelydro vel cherſydro, non magna literarum mutatione, colubrum aliquis deduxerit, etſi pro vocabulo vel communi, vt dictum eſt, vel ſpeciei diuerſæ à Latinis plerunq; vſurpetur. Domeſtici quidem angues, ſæpe caudis per homines mutilatis reperiuntur, ac viuunt, potius quàm ſylueſtres. ¶ Coluber à Scoppa Italicè redditur lo ſcorzone, ſcorſoni, colubra, la ſcorzonara, la ſcorſona. Galli coleuure, Hiſpani culebra proferunt. Νερόφις Græcè hodie vulgò dictus ſerpens, ab aliquibus coluber vertitur. ¶ Coluber, gen. maſcul. eſt: quandoq; fœmininũ etiam colubra in vſu eſt. Lucilius Satyr. lib. 20. Iam diſrumpetur medius, iam vt Marſus colubras, Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes. Turpilius Leucadia, Arripuit colubram mordicus. Varro Eudæmonibus, Quid dubitatis vtrùm nunc ſitis cercopitheci, an colubræ, an belluæ? Notauit hæc Non. Marcel. ego Horatium quoq;, Vergil. & Corn. Celſ. fœm. gen. colubrã dixiſſe obſeruaui.

B.

Coluber longus eſt vt anguilla, Obſcurus. Colubros virides Horatius dixit: longos, Virgilius: variæ cum dente colubræ, Ouidius. Linguis micat ore triſulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à ſquamarum aſperitate. Ægyptij de colubris Thebanis perhibent, quaſi aliquod illis veſtigium cornus extuberet, Ariſtoteles. Vide in Ceraſte.

Grammatici

C.

Grammatici quidam colubrum scribunt vmbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Vergilius non nemorum, sed simpliciter vmbram, eum subire canit, Aut tecto assuetus coluber succedere & vmbræ. Coluber etiam calidior multis degit in vmbris, & accedit sæpe ad aquas, vt se refrigeret & deponat venenum, Ferdinandus Ponzettus. ¶ Cum omnis serpens, tum coluber speciatim, per foramen transiens senectutem exuit; sed ieiunio prius carnes attenuat, vt facilius transeat. Tortuosè incedit & sibilat, Obscurus.

Qualis vbi in, lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis,
Vergilius Æneid. 2.

Est autem comparatio sumpta ex Homeri Iliad. x. vt Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσιν, &c.

Hirtus & vt coluber nodoso gramine tectus *Ventre cubat flexo, semper collectus in orbem,* Columel.

D.

Coluber (vt scribitur in epistolis D. Hieronymi) bibiturus venenum prius euomit, ne ipse suum cum aqua exhauriat. ¶ Nudum hominem timet, operimentis indutum persequitur, Cælius Rhod. ¶ Bufo quandoq; cum colubro, vel etiam cum serpente prælium subit, Physiologus. Optima vinetis satio est, cum vêre rubenti. Candida venit auis, longis inuisa colubris, (id est, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruum fugit, leonem interficit, Ambrosius. Coluber est in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adiuuari produntur, nihil contrà belua audente: efficacius etiamnum si herba potamogiton misceatur, Plinius.

E.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris, Columella.

Per cæcas colubras ventris lumbricos non angues intelligit, Victorius.

F.

Venenum serpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur, non gustu, sed in vulnere nocent: ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, Celsus.

G.

Natura eius est valde calida & venenosa, Ardoynus. Colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit. vide proximè retrò in F.

Hirtus & vt coluber nodoso gramine tectus, *Noxius exacuit morbos æstatis iniquæ.*

Coluber transeuntibus insidiatur: & mordens lingua venenum infundit. Vnde scriptum est in sacris: Fiat Dan coluber in via. Et alibi: Qui dissipat sæpem, mordebit eum coluber, Obscurus. *De Colubri veneno.*

In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, felesq;, aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Si animal *(iumentum)* mordeatur à venenatis bestiolis, vt colubris, scorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 3.77. Nec virides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. ¶ Colubri morsus virulentam malignitatem, eiusq; malignitatis remedia fideli historia visum est subijcere. Dum *De Colubri morsu & cura.* rex Carolus nonus apud Molinios ageret, D. le Feure Regius Medicus & ego vocati sumus, vt curaremus coquum dominæ à Castroperseo. Hic cum lupulum in sepibus legeret, ictus in manu à latente colubro, ipsa statim ori admota, vulnus suxit, saniei expressione dolorem, vt putabat, leuaturus. Sed extemplo sic ei lingua intumuit, vt loqui non posset, brachium præterea totum ad scapulam vsque similiter in altum tumorem sublatum, tam acres ei dolorum cruciatus mouit, vt me præsente bis syncope prehensus corruerit, facie flauescente & liuida mortuo similis, ac quamuis de salute desperarem, penitus tamen desertum hominem non passus, laui illi os theriaca in vino albo dissoluta, eademq; addita aqua vitæ potionaui. Tumidum brachium multiplici & profundo scarificatu aperui, qua maxime parte morsus inflictus esset, sanguinem, qui totus serosus seu saniosus erat fluere copiosius permisi, plagas theriaca & mithridatio in aqua vitæ dissolutis laui, ægrotum deinde in lecto calidissimè statui sudore procurato & vigilijs iugibus imperatis. Hac arte tantum profeci vt postridie symptomatum omnium malignorum esset expers. Itaque id vnum postea procuraui vt vulnus diu apertum teneretur, & theriaca ablueretur. Et sic paulo post conualuit, Ambrosius Paræus. ¶ Contra rubetæ venena auxiliatur coluber viuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut viperæ, olla noua inclusi & operculati, maza vel luto circunlita, vruntur igni ex sarmentis vitium in clibano, amborum cinis ex oleo illitus scrofulas liquefacit, Syluius. *Remedia ex Colubro.*

Auribus exuuium confert sinuosi Colubri *Ex oleo læsis, quod ponit arte sua.*

Pictorius in Lerna malorum. Senecta anguis (Γῆρας ὄφεως, aliqui reddunt colubri,) maximè verò viperæ, à Dioscoride ad remedia quædam laudatur, vt referemus in Serpentis historia, in genere G.

H.

a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epist. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueisq; frequens Sinuessa colubris, Ouidius 15.

Metam. de specie quadam peculiari, vt apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubræ. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauisium: Tumidus, lubricus, cæcus, noxius, latens, terrificus, sæuus, cæruleus, Medusæus, squamosus, tristis, Cinyphius, tortus, ater, lethifer, dirus, Libyssinus, sinuatus, mordens, maculosus, tortilis, gorgoneus, niger, venenosus, flexilis, trux, immanis. ¶ Lac colubri (Laict de coleuure) vulgò vocant Galli genus tithymali, folijs myrti, circa vias & sæpes vulgare. Iisdem colubrina est vitis alba, vt Ruellius scribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam vocari author est. Nummularia quoque Fuchsij, colubraria quibusdam dicitur, nostris vulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura stirpiũ cap. 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans serpuli modo, folijs lenticulæ, sed maioribus, vtrinque in ordinem digestis, radicibus paruis per summa cespitum vagantibus. Pratis & humentibus locis serpit: super cuius nomine rusticos consului: qui referebant se audiuisse de suis maioribus colubrorum herbam appellari, quòd dissectum in partes anguem huius herbæ confrictu in pristinam coire vnitatem, & vnà partes diuortio secretas coalescere adfirmabant. ¶ Colubraria, maris mediterranei Iberici insula est, de qua Pomponius Mela libro 2. Colubraria (inquit) cum scateat multo ac malefico genere serpentum, & sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eam intra id spacium quod Ebusitana humo circunsignauerunt, sine pernicie tuta est: ijsdem illis serpentibus, qui solent obuios appetere, aspectum eius pulueris, aliud ue (quod verius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius libro tertio capite quinto. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariæ parit: ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Ebusus hodie Ayiussa vocatur, Colubraria vero la Dragonera, vt Oliuarius annotauit. Ophiusa, ὀφιοῦσα, etiam olim Rhodus vocabatur propter serpentium multitudinem, quasi serpentaria, authores sunt Strabo lib. 3. & Plinius 5. 31. item ex Cycladibus tum Cythnus, cum Tenus apud Stephanum. ¶ b. Mutilatæ cauda colubræ, Ouidius 6. Metamorph. Vos anguilla manet longæ cognata colubræ, Iuuenal. Sat. 5. ¶ e. Vtq; lupi barbam, variæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus veneficis. Pectoraq; (*Furiæ Ibidis inimici*) vnxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius. ¶ h. Te sensit equum crinita colubris Mater equi volucris (id est Medusa) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris? Iuuenalis Sat. 6. Tam sæuæ facies, tot pullulat atra colubris, Vergilius 7. Æneid. de Alecto furia. Colubriferum monstrum, Ouidius 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, sexto Æneid. Verg. Idem libro 7. de Alectone furia, quæ in sinum Amatæ serpentem iniecerit, vt discordia domũ turbaret eleganter, sic canit: nunc anguem nunc colubrum, nunc viperam appellans:

Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit: inq; sinum præcordia ad intima subdit:
Quo furibunda domum monstro permisceat omnum.
Ille inter vestes, & læuia pectora lapsus
Voluitur attactu nullo, fallitq; furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit longæ tænia vittæ:
Innectitq; comas, & membris lubricus errat.

¶ Cum Crœsus aduersus Cyrum bellum suscepit, vis colubrorũ ingens in suburbanis Sardium locis repente coorta est, quos equi in pascua dimissi passim deuorarunt: responderunt diuinationum periti futurum vt externæ gentes indigenas consumerent. Indigenam esse colubrum terræq; filium: equum verò & aduenã & bellicosum hostem, Herodotus. ¶ Colubrum intra ædes collapsum non perimendum: hoc est, hospitem quanquam nociuum perhumaniter tractandum, Plutarchus in Symbolis Pythagoricis. ¶ Colubrum in sinu fouere, Erasm. Rot. dixit, translato Græcorum prouerbio quod sonat, ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν.

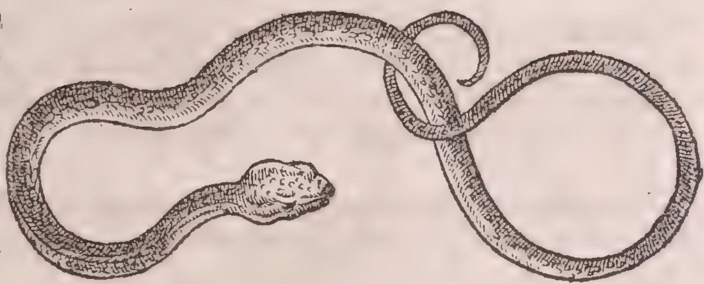
Cophias serpens est qui & Cæcilia dicitur. Vide quæ superius in Cæcilia dicta sunt.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A. D.

DE DIPSADE.

A.

IPSAS genus est aspidis, quæ Latine Situla dicitur, qui quem momorderit, siti perit, Isidorus. Dipsas ex argumento vocatur, ictum ab se siti inexplicabili necans, Ælianus, Volaterranus. Δίψα enim græce dicitur sitis, & διψάω sitio. Vnde nomen hic serpens traxit

traxit, Textor. Διψὰς hæc & preſter dicitur, & cauſon ab ardore: & melanurus à nigra cauda, & ammoatis quod in arena degens lædat, & centris ab aculeo, Ælianus, Suidas. Hunc quidam preſtere m nonnulli cauſonium vocant, Volaterranus. Dipſas à quibuſdam cauſus appellatur, Aetius. Quare propter continuam ſitim, & preſter, & cauſon, aut dipſas appellatur, Dioſcorides. A quibuſdam dici quoq; melanuros, animaduerti: ſed & am mobates, nec non centridas ſiue κεγχρίδας, aut centrinas ab figura. Cœlius. ❡ Deuteron. 8. Duxit te Deus per locum vbi erant ſerpentes vrentes (נחש שרף) & ſcorpiones, ועקרב, Latinus interpres vulgatus vertit, & dipſas, quanquam alij ſitim vel locum ſitis, id eſt, aridum & ſiccum interpretantur. Serpentes autem vrentes ſunt ad quorum morſum corpus horribiliter incenditur, aqua deſideratur, aqua clamatur, ad eam accurritur, omni impedimento neglecto, quod de milite Catonis ſcribit Lucanus, P. Fagius. Hos tamen ſerpentes vrentes alij preſteres fuiſſe volunt, qui preſterem à dipſade diſtinguunt, vt in preſtere dicemus. Situla etiam vocatur à quibuſdam: à ſiti quam morſu infert. Eſt autem hic ſerpens è genere viperarum, vt quidam putant, vel Aſpidis iuxta aliorum opinionem, Greuinus. Διψὰς ἔχιδνα, in Epigrammatis dicitur, id eſt ſiticuloſa vipera. Viperæ ſitim facientes, Auicenna. Galenus ſcribit marſos à ſe interrogatos quod diſcrimen eſſet inter viperas & dipſadas, reſpondiſſe, dipſadas eſſe viperas quæ iuxta mare & in locis ſalſuginoſis degunt, de quo plura poſteà dicemus. Dipſas viperæ ſpecies, Aëtius. Contrà verò Solinus inter aſpidis ſpecies dipſada numerat his verbis. Plures diuerſæq; aſpidum ſpecies ſunt, verùm diſparis effectus ad nocendum. Dipſas ſiti interficit, Hipnale ſomno necat, &c. Hæc Solinus. Dipſas genus aſpidis, Iſidorus.

B.

Dipſas cuius vim & naturam eius nomen nobis declarat, inferior quidem eſt magnitudine quàm vipera, ſed tamen in occidendo quam celerrime ſuperior. Eam Soſtratus cùm albam eſſe ait, tum duas in cauda lineas nigras habere. Cùm in Aphrica, tum magis in Arabia naſcitur, Ælianus, Suidas. *Forma Dipſadis.*

Exiguæ ſimilis ſpectatur dipſas echidnæ,
Sed feſtina magis mors ictus occupat ægros.
Parua & lurida cui circa vltima cauda nigreſcit.

Nicander in Theriacis. Serpens eſt breuis alioqui, colore albus, cauda duabus nigris lineis interſecta, Volaterranus. Diſpſas viperæ eſt ſpecies quæ in maritimis magis locis reperitur, magnitudine cubitali, ex craſſa in tenuem deſinens. Notas autem habet per omne corpus fuluas & nigras: caput verò anguſtius, Aëtius. Dixerunt quòd ſerpentis facientis ſitim longitudo eſt palmi vnius: & ſuper corpus eius ſunt veſtigia nigra plurima; & caput eius paruum & collum ipſius groſſum, & incipit creatura eius ex collo groſſo vſque ad caudam ſubtilem. Et dixerunt quidam, quòd hic plurimum eſt in regione lokiati & aſsim (Lybiæ & Syriæ) & forma eius eſt forma viperæ, & color poſtremi eius vſque ad caudas eſt ad nigredinem decliuis, & incedit quatiendo caudam ſuam, Auicenna. Dipſas ſerpens tam parua eſt, vt dum calcatur non videatur, & necat antequam ſentitur, Arnoldus. Sunt qui dicant demorſos à viperis ſatiari non poſſe potando, ſed dirumpi citius, quàm ſiti liberari. Quocirca eos qui Romæ viperas venantur, quos Marſos nuncupant, percontatus ſum, ecquid haberent ſigni quo genus vtrumque viperarum diſcernerent. At illi prorſus negabant vllum eſſe genus viperarum dipſadum, verum eas quæ iuxta mare atque in locis degunt ſalſedinem multam habentibus, carnem obtinere ſalſam; ac proinde in Lybia talium ingentem eſſe prouentum: in Italia verò propter regionis humiditatem non inueniri. Atque hæc quidem narrantes audiui Marſos, non tamen certò dicere queam, an in totum verum dixerint, an partim etiam falſum, Galenus. ❡ Situla ſerpens eſt paruus & malitioſus qui hominem ſiti interficit: Hic tanta varietate refulget, vt intuentes pulchritudine retardet, & quem natura dedit reptando pigriorem, miraculo ſtupentes detinet, quos aſſequi non valet. Author libri de natura rerum. Hæc autem poſtrema de pulchritudine ſerpentis, Solinus & alij authores ſcribunt non de ſitula id eſt dipſade quæ ſiti interficit, ſed de Scytale. Itaque author ille nominis affinitate deceptus fuiſſe videtur, vt ex vtraque ſerpentis ſpecie vnam factum fecerit.

D.

Garamantes in Lybia oua ſtruthionum per arenam ſparſa ſtudioſè indagant & colligunt, non edendi tantum gratia, ſed illis euacuatis pro vaſis & inſtrumentis vtuntur: ac magnis & capacibus inuentis etiam pileos ex eis conficiunt. Ibi autem iuxta oua dipſades inſidioſè excubant, tum accedentem quempiam mox ex arena prorepentes morſu infelicem feriunt, Lucian.

G.

Veneni huius ſerpentis natura & qualitas vt ex ſymptomatibus, quæ ſuperueniũt ijs, quos momorderint, facilè intelligi poteſt, eſt vehementer calida, ſicca, craſſa, qua interiora corporis adurit, inflammat, & exiccat, vt adurendo, exiccando, corrugandoq; ſicut corium ab igne, vias vrinæ & corporis poros conſtringat & coarctet, & licet ſiti & potu aquæ copioſiſsimo neq; ſatiari poſsint, neque potus, quicquam vel per vrinam vel ſudorẽ reddant, vnde tandem etiam retento potu copioſiore, diſrumpantur, Ardoynus.

De Dipſadis veneno, morſu & Symptomatibus.

A dipſade vulneratus acerrima ſiti ardet, & tanquam taurus ore hiante, atque imminente ad flumina procumbit, tantaq; potione, dum venter diſrumpitur ſeſe explet, Nicander. Quos diſpas percuſsit, ſolutus ac non conſtrictus tumor premit, ſitiſq; vſque eo pertinax, vt ſatiari non poſsit, ac ſine vlla intercapedine excruciet: & ſi potum pleno ore affatim trahant, illico in eandem ſitim relabuntur: proinde toto habitu ſimiles ſunt ijs qui antea potus nihil hauſerint, Dioſcorides, Ægineta, Actuarius. Sequitur ab ea morſos, præter ea quæ de vipera dicta ſunt, & ſitis intolerabilis planè, adeò vt etiam ſi multus eis potus exhibeatur, ſitis non ſedetur. Et tamen neq; per vrinas, neq; per vomitum, neq; per ſudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis, aut ob multam ſitim exuſti, ſi potum non ſumant, aut ob multam expletionem diſtentus rumpitur venter, vel infernè circa inguina, vel circa imum ventrem, quemadmodum in hydropicis fieri conſueuit, Aëtius. Eius morſu confixi, etſi aſsiduam potionem hauriunt, ad ſitim tamen exardeſcunt, & ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpuntur, Ælianus, Suidas. Dixerunt quòd accidit morſo ab eo vt aduratur venter eius, & inflammetur, quare non ſatiatur ex aqua, imò non ceſſat bibere abſque exitu alicuius rei per vrinam, aut ſudorem, ita quod inflatur venter eius totus: & currit aqua in venis ipſius, Auiceña. Dipſas eſt ſerpens nòn admodum magnus, viperæ ſimilis, violento ictu, veneno craſſo, dolores illicò inducens intolerabiles. Ardores enim immittit inextinguibiles, & putredines, & totum corpus adurit incendio. Et qui ab illa icti fuerint, clamant non ſecus atque illi qui in ignem coniecti ſunt: ſequiturq; bibendi ſitis inexplebilis, & vltra modum ſitiunt. Et quod maximè admirandũ eſt, quanto plus biberint, tanto magis potum expetunt: ac ſubinde magis ac magis potando creſcit bibendi deſiderium. Neque illorum ſitim extinxeris, tametſi totum Nilum aut Danubium epotandum præſtiteris, verum irrigandi ſedulitate morbum incendis: quemadmodum ſi quis oleo ignem conetur extinguere. Eam verò incurabilis morbi cauſam afferre ſolent medici, Venenum Diſpadis, cùm craſſum eſſe conſueuit, poſteaquam potu rigatum fuerit, continuò mouetur, atque incenditur, atque etiam humidius, vt par eſt, redditur, & per omnia membra diffunditur, Hæc Lucianus in dialogo de dipſadibus.

Signiferum iuuenem Tyrrheni ſanguinis Aulum
Torta caput retrò Diſpas calcata momordit.
Vix dolor aut ſenſus dentis fuit: ipſaq; leti
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce ſubit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidaq; incendit viſcera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fuſum
Peſtis, & in ſicco linguam torrere palato
Cœpit, defeſſos iret qui ſudor in artus
Non fuit, atq; oculos lachrymarum vena refugit.
Non decus imperij, non mœſti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin ſpargere ſigna
Auderet, totiſq; furens exquireret agris.
Quas poſcebat aquas, ſitiens in corde venenum.
Ille vel in Tanaim miſſus, Rhodanumq; Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura vagantem:
Acceſsit morti Libye: fatiq; minorem
Famam Dipſas habet terris adiuta peruſtis.
Scrutatur venas penitus ſquallentis arenæ:
Nunc redit ad Syrtes & fluctus accipit ore:
Æquoreuſq; placet, ſed non & ſufficit humor.
Nec ſentit fatiq; genus, mortemq; veneni:
Sed putat eſſe ſitim: ferroq; aperire tumentes
Suſtinuit venas, atq; os implere cruore. Lucanus lib. 9.

Signa

Signa mortis, quæ à morsu mox apparent, sunt magna siccitas & inflammatio, non internarum tantum, sed externarum quoque partium; quòd ob magnam veneni siccitatem accidit, quod non solùm per vniuersum corpus iam est sparsum, sed facilimè etiam totum sanguinem in suam naturam conuertit, ita vt quamuis æger indesinenter bibat, satiari tamen nequeat. Interim enim dum venenum per corpus fertur, atque vagatur, fit vt omnes meatus corporis exiccet, & adurat ita, vt eos in se instar membranæ vel corij ante ignem contrahi faciat. Meatus enim tàm vrinæ, quàm sudoris occlusi, aquàm quæ tam intemperanter hauritur effluere prohibent, hincque necessariò ventrem vt exitus pateat, rumpi oportet, Greuinus libro 1. de venenis. Viperę sitim facientes cùm pungunt, nō cessat punctus bibere, & non satiatur donec moriatur. Et similiter à potu vini in quo mortuæ sunt viperæ aut à cibo, Auicenna.

De remedijs ad morsus dipsadis morsum.

Hæmorrhoi dipsadisque morsus velut immedicabiles à plerisque maiorum deplorati relinquebantur: quare si peculiaribus contra dipsadem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem scarificatione vti, vstionem facere, & si locus patiatur, extremorum amputatione opus erit: consequenter quàm acerrima cataplasmata admouere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit acres cibos, maximè ex salsamentis, vtiles esse. Meracæ potiones, & lauacra prosunt quæ subinde interiecto breui spatio assumenda sunt, priusquam morbi genus emerserit: quo semel erumpente opem ferre non potest vlla medici opera, Dioscorides, Æginetа, Actuarius. Cæterum & his veluti à vipera morsis auxiliantur: propriè autem in his potiones magis vrinam cientes exhibeantur. Aluus item per infusum eluatur, & oleo cum decoctionibus exhibito ad vomitum cogantur. Ad plagæ verò locum post exuctionem & scarificationem, & cucurbitularum affixionem, & dissectas gallinas, calcem viuam cum oleo imponito, & emplastra attractoria, & theriacen, Aëtius. Remedia quæ loco inducuntur, contra morsus inscripta reperimus. Dipsadis quidem, portulacæ folia contrita ex aceto, polentam, rubi folia cum melle læuigata, plantaginem, hyssopum, allium albū, porrum, rutam, vrticam, Æginetа. Regimen eorum post commune regimen, est indesinenter facere eos bibere oleum plurimum & euomere: deinde clysterizare eos cum eis quæ educunt fæces & humiditates, & trahunt aquam ad inferiora: & vt dentur diuretica, sicut decoctio apij, & spicæ Indæ, & cinnamomi, & assari, & siseleos, & petroselini, & similium. Et emplastretur exterius cum sale & calce, & oleo, & emplastratio, quam dicemus ad morsum canis rabiosi, confert, Auicenna. Si Cerastes, aut Dipsas, aut Hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est: sic vt rutæ paulum ei adijciatur. Trifolium quoque, & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumque, & casia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur, Celsus. Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum morsus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elape, dipsadéue percussis, Plinius. Lauri folia cortex & baccæ serpentum venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis, & viperæ, Idem. ¶ Aphrodisius libro 1. problem. quærit cur hominibus morsis à dipsade, sitique ob eam rem intolerabili detentis, theriaca quæ calida & sicca est, sitim epota extinguat non augeat, cum genus id medicaminis ex siccis & calidis rebus conficiatur: neque adduci potest id alia ratione fieri, nisi mutuo consensu quodam, viperarum, quæ admiscentur, carnes antipathiam habere aduersus quoduis animal venenosum, Pierius.

H.

Homonyma.

Dipsas vnde dicta sit, iam ante diximus in A. ¶ Est autem aliquando vox adiectiua, & significat siticulosam, bibulam, & aridam. ¶ Est etiam spinæ quoddam genus apud Theoph. lib. 4. hist. pl. quod sic vocatur. ¶ Διψὰς ἔχις, ὕδρα: καὶ σημεῖον ἐν θυτικῇ ἐπὶ τοῦ ὑπάτου, Hesychius. Nuncupatur in re sacrificali dipsas, item hepatis signum quoddam, Cælius. ¶ Non infacerè etiam nomen confinxit Ouidius, cùm Lenam quandam temulentam, Dipsadem appellauit, his verbis:

Est quædam nomine Dipsas anus,
Ex re nomen habet, nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Fabula vt sitiat dipsas & senectutem exuat.

¶ Stant in margine siccæ aspides, & medijs sitiebant dipsades vndis, Lucanus. Torrida dipsas, Idem. Arida dipsas, Interpres Galeni. ¶ Super dipsade lepidior memoratur fabula de ratione propter quam serpentes quotannis pellem exuant, & quam ob causam Dipsas eam vim habeat, vt tantam in ijs, quos percussit sitim excitare possit. Cùm aliquando Iupiter maior natu Saturni, hoc est, temporis filius, inter duos fratres minores natu hæreditatem distribuisset, & Neptuno mare, Plutoni verò infernum dedisset, vt mortalibus gratificaretur, quòd furtum Promethei qui à Vulcano ignem surripuerat & hominibus attulerat detexissent, iuuentutis (ἀγηρασίας) donum (φάρμακον γήρως ἀμυντήριον, Ælianus) largitus est. Qui cum fessos se viderent, eamque amplius gestare nollent, asino imposuerunt. Qui cum sic oneratus æstiuo tempore incederet, siti laborans ad fontem venit bibendi gratia, sed à dipsade loci custode prohabitus est: nec prius permissus est bibere, quàm onus quod gestabat serpenti tradidisset. Vnde factum est

vt senectutem abijciat serpens, homines verò senio obnoxij sint. Serpenti tamen agglutinata est sitis asini, quam & morsu læsis inijcit, Nicander, Ælianus, Cælius.

Hieroglyphica ¶ Ægyptij cum ingentem sitim significare vellent, Dipsadem depingi curabant, Greuinus. ¶ In littore quod è regione maioris Syrtis inter Silyam & Ægyptum porrigitur, affirmauit mihi quidam ex familiaribus se vidisse sepulchrum, ac statuam viri cum epigrammate illius exitium indicante: fuisse autem sculptum hominem quendam, qualem fere pingere solent Tantalum in media palude consistentem, ac vndas haurientem, non aliter ac si biberet: bestiolam autem, nempe Dipsada, illi inhærentem, ac pedi eius implicatam. Tum mulieres quaspiam aquam ferentes, eademq; opera non paucas illi eandem potandam affundentes. Insuper oua quoque adiecta conspiciuntur, qualia fere struthionum illorum esse perhibentur, quos Garamantes venantur. Est autem epigramma ascriptum, quod & hic referre non alienum esse opinor:

Talia passus erat quoque Tantalus Æthiope cretus,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.
Tale nec è Danao natas implere puellas
Assiduis vndis vas potuisse reor.

Hæc Lucianus dialogo de Dipsad. Hæc autem species tota prorsus hieroglyphica, hominem significabat bibacissimum, vel ardentissima confectum siti, Pierius.

Emblemata. ¶ Est apud Alciatum Emblema, cuius Lemma est, Qui alta contemplatur, cadere, Versus autem sunt,

Dum turdos visco, pedica dum fallit alaudas,
Et iacta altiuolam figit arundo gruem,
Dipsada non prudens auceps pede perculit, vltrix
Illa mali, emissum virus ab ore iacit.
Sic obit, extento qui sydera respicit arcu,
Securus fati quod iacet ante pedes. Alciatus.

Hinc simile est epigramma Græcum Antipatri Sidonij de Alcimene aucupe, qui cùm arcu & funda peteret aues in altum speculatus, ictus à Dipsade interijt, quem sic loquentem facit,

Καί με τὶς ἐντήπειρα παρὰ σφυρὰ διψὰς ἔχιδνα
Σαρκὶ τὸν ἐκγεινύων πικρὸν ἐνεῖσα χόλον
Ἠελίου χήρωσεν· ἴδ' ὡς τὰ κατ' αἰθέρα λεύσσων,
Τὸν ποσὶν οὐκ ἐδάην πῆμα κυλινδόμενον.

DE DRACONE.

A.

DRACO vocabulum est Græcum à Latinis vsurpatum, quod aliquando pro quouis serpente sumitur præcipuè apud Græcos & Poëtas, siquidem eadem videtur vtriúsque nominis apud Græcos ratio. Draconem enim παρὰ τὸ δέρκεσθαι, id est, à cernendo dictum volunt, sicut ὄφιν ἀπὸ τοῦ ὄπτειν quod idem significat: Propriè tamen draco dicitur de ser-

pente

pente annoſo qui multa ætate in inuſitatam magnitudinem excreuit, vt liquidò apparet ex hoc prouerbio Græco, ὄφις εἰμὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Serpens niſi ederit ſerpentem, non fiet draco. Nam inter ſerpentum genera (inquit Pierius) dracones ij vocantur, qui corpore ſunt immaniore, vaſtioreq́ magnitudine. ¶ Angues aquarum ſunt, ſerpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in 2. Æneid. Hebraicè תנין Thannin, ſerpens aut draco, & piſcis magnus vt draco, vt ſunt ceti, balænæ, &c. Pagninus. תנינים Thanninim nomine Hebræi cum immani ſpecie & terribiles ſerpentes qui dracones vocantur, tum piſces ac belluas marinas, qui thynni vel cete nominantur comprehendunt, Vuolphius in Nehemiam. אוח Oach Hebraica vox, vnde plurale Ochim ſemel ponitur, Eſaiæ 13. (Babylon, inquit, ſubuertetur, & implebunt domos eorum Ochim, Munſterus cercopithecos vertit) Dauid Kimhi exiſtimat animal eſſe quòd Magiſtri Thalmudici Nemiah vocant, ſimile feli vulgo dictũ martes. Chaldæus tranſtulit Ochijm, Aquila typhones, Hieronymus dracones reddit, Chaldaicè דרקון Darcon, id eſt ſerpens, draco, Munſterus. Draco apud Arabes eſt ſerpens, magnum habens corpus, & eſt commune genus ad multas ſpecies, And. Bellunenſis. Albediſimon perſin videtur eſſe de generibus draconum, Auicenna. Ahedyſimon ſerpens de genere draconum, Albertus. Alhatraf item & hauden, Auicenna ponit inter ſerpentes qui nocent quando mordent per vulnus non per venenum, qui ſunt dracones. Alhartraf & haudion ſunt generis draconum, Albertus. Tyliacus, lindwurm de genere draconis, Idem. Carnen etiam generis eſt draconum, Idem. Sed harem carnen inter dracones marinos ponit Auicenna, de quibus iam non agimus, ſiquidem eorum in libro de aquatilibus ſatis ampla facta eſt mentio. ¶ Græcè δράκον, & hodie vulgo δράκος dicitur. Germanicè trach/lindwurm. Gallicè, vn dragon. Italicè, drago & dragone.

Syrenæ, in Eſaia, dæmones, aut dracones magni, criſtati pariter ac volantes, vt à quibuſdam putatur, Eucherius. Syrenæ ſunt in Arabia ſerpentes cum alis, qui plus currere quàm equi, atque etiam volare dicuntur. Quarum tamen virtus eſt, vt morſum ante mors inſequatur, quàm dolor, Iſidorus. *Syrenæ, Eſ. 13.*

B.

Æthiopia dracones ad longitudinem triginta paſſuum progredientes generat, & nomen proprium nõ habent, ſed duntaxat elephantorum interfectores ipſos nominant, & proueniunt ad ſummam ſenectutem, Ælianus. Oneſicritus Aſtypalæus duos in India ſcribit dracones fuiſſe, quos Apoſiſares Indus nutriuerit, alterum ſex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum, eoſdemq́ Alexandrum ardenter videre expetiuiſſe. Regnante Philadelpho, duos item ex Æthiopia dracones in Alexandriam deportatos fuiſſe viuos, apud Ægyptios peruagatum eſt, alterum magnitudine quatuordecim, alterum tredecim cubitorum. Euergetis regis temporibus tres etiam aduectos fuiſſe, vnum nouem, alterum ſeptem cubitorum, tertium magna cura in Æſculapij templo nutritum fuiſſe. Iam qui de Chiorum rebus hiſtoriam conſcripſerunt, ad quandam Pellenæi montis vallem, proceris arboribus frequentem atque opacam, maxima magnitudine dracone͂ inquiunt procreatũ fuiſſe, cuius ſibilũ Chij vehementer perhorreſcerent: magnitudinem verò nulli neque agricolæ, neque paſtores accedendo propius conſiderare auderent, ſed ex ſolo ſibilo ingentem quandam & formidoloſam feram beſtiam eſſe ſuſpicarentur, eius tamen magnitudinem tandem mirabili quadam machinatione atque ſolertia cognitam fuiſſe: Vento nimirum vehementiſsimo vallis arbores concuſſas, & violenter colliſos ramos ignem concepiſſe: & ſimul inde ingens incendium excitatum, locum omnem comprehendiſſe, & feram circumdediſſe, eamq́ interceptam, cùm elabi non poſſet, ardore flammę conflagraſſe. Itaque nudato loco omnia conſpicua facta fuiſſe: & vero Chios metu liberatos cum ſpectatum veniſſent, inuſitata magnitudine oſſa, & immane caput offendiſſe, vt ex ijs qualis quantusq́ viuus ille fuiſſet, conijci poſſet, Idem. Alexander cum alia pleraque animalia apud Indos inuenit, tum draconem, quem quia ſacrum in antro quodam Indi exiſtimarent, Alexandrum orarunt ne ipſum inuaderet. Septuaginta cubitos longus eſſe exiſtimabatur. Cùm exercitus ſtrepitum ſenſiſſet maximo ſibilo & ſummo afflatu edito, omnes exterruit. Non eis totus apparuit, ſed illius ſolum caput ex antro eminuit: eius oculi ad magni clypei Macedonici magnitudinem acceſsiſſe dicuntur, Idem. Maximus Tyrius tradit apud Indos Alexandri tempore draconem fuiſſe quinq; iugerum magnitudine, cui boues & oues in cibum Indi miniſtrarent, Pierius. Draco gignitur in Æthiopia & in India, Iſidorus. Et dixerunt quidam quòd ipſi multiplicantur in partibus Nubiæ, & Indi ſunt maiores, & illi de Nubia qui ſunt in regione Aſię ſunt vſque ad quatuor cubitos, & Indi ſunt valde magni. Item verum eſt quod in regionibus alijs ab India, ſunt dracones magni valde, Auicenna. In Æthiopia inter incendia iugis æſtus, draconum magna eſt copia, Solinus. Iphicrates ſcribit apud Heſperios Æthiopes, magnos dracones eſſe, adeò vt herba eis innaſcatur, Strabo. Ad Gangem innumeros eſſe dracones, ait Philoſtratus libro tertio. Generat dracones & Æthiopia Indicis pares vicenûm cubitorum. Aſachæi vocantur Æthiopes, apud quos maximè naſcuntur, Plinius. Circa turrim Babel, & in deſertis illius antiquæ Babylonis ac ruinis eius, maximi dracones habitare dicuntur: quorum vox ac rugitus homines terret, Ex libro de natura rerum. Ad Orientem & Meridiem ſub æqui- *De regionibus in quibus reperiantur dracones & de eorũ magnitudine.*

noctiali, vt ſcribit Nicephorus Calliſtus, ſunt dracones ſiue ſerpentes craſsitudine trabibus non minores, longitudine ad quindecim protenſi orgyias ſeu paſſus, quarum exuuiæ etiam Romam viſæ ſunt perferri. Mittimus hiſtoriam de illo nobili dracone quem Attilius Regulus in Aphrica ad Bagradam fluuium caſtris ibidem poſitis ac machinis admotis tandem interfecit. Cuius corium CXX. pedum longitudine fuiſſe traditur, Petrus Crinitus. In Lybia dracones, Lucianus. Abundant dracones in Æthiopia & Lycia (fortè Lybia) Aëtius. Mauritania alit dracones, Strabo. In Atlantis ſpecubus craſsiſsimi plurimiq́ dracones reperiuntur, qui corpore graues difficulter mouentur, quod media ſui parte ſint denſiſsimi, cauda verò & collo gracili, Leo Africanus. Dracones in Emodijs montibus capi teſtatur Strabo. In Phrygia dracones ad magnitudinem quadragenûm pedum procedentes naſci ferunt, Ælianus. Poſt Barygazam continens ad auſtrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ ſuper hanc eſt mediterranea regio ad Orientem montes magnos continet & omnia ferarum genera, pardalos, tigros, elephantos, dracones ingentes, &c. Arrianus in periplo rubris mari. Plinius lib. 8. cap. 13. refert dracones in India & Æthiopia generati, tamen in noſtris quoque alpibus id ſerpentum genus quandoque habitauit. Etiamſi enim alpes perpetuis niuibus humectentur, habent tamen in multis locis ſaxa & ſpecus ſolis ſplendori in meridiem obuerſas: in quibus cauernis ſolis calori expoſitis pleraque draconum ſunt domicilia, Stumpfius in Chronicis.

Dracones magna quædam ſunt animantia: maiora non ſunt ſuper terram, Auguſtin. Tom. 8. in enarrat. Pſalm. 148. Dracones ſunt prodigioſæ magnitudinis: viſi ſunt 80. & 190. cubitorum, Strabo. Dracones 60. cubitorum reperiri ſcribit Philoſtratus. Octauius Auguſtus draconem 50. cubitorum Romæ habuit, & pro comitio Romano populo oſtentare conſueuit, Petrus Crinitus. Draco ad viginti quinque cubitos & amplius creſcens ſæpius eualeſcit. Ex libro de natura rerum. Minor ſpecierum draconum ſecundum quod dixerunt quidam eſt quinque cubitorum: magni verò ſunt 30. cubitorum & ſupra, Auicenna. Alij quidem cubitorum 5. ſunt, alij verò 10. ſunt & qui ad 30. cubitos ſe extendant: quidam & maiores narrantur, Aëtius.

Species diuerſæ.
Dracones Epidaurij.

¶ Dracones quidem cùm omnes tum in primis eorum quoddam genus fuluo colore conſpicuum, Æſculapio ſacri habentur, ſúntque illi hominibus cicures: Eos ſola Epidauriorum terra alit. At ſerpentes qui Megalaunæ appellantur ſupra 30. cubitum magnitudinem excreſcere, quales & India & Africa mittit, non dracones, ſed ex alio quodam genere Epidaurij eſſe affirmant, Pauſanias. Ex quibus verbis apparet à quibuſdam dracones appellari non quoſuis inuſitatæ magnitudinis ſerpentes, ſed tantum Epidaurios illos cicures & Æſculapio ſacros: quos & intellexiſſe Nicander videtur cùm in Theriacis agit de dracone his verbis,

Nunc viridem & nigrum poſt dicta venena draconem
Aſpice, quem patula fago Phœbeia proles
In gelido Peli nutriuit culmine iuxta
Læta Pelethunia quondam decliuia vallis, &c.

Dracones Pellæi.

Pellæ in Macedonia erant immani magnitudine dracones placidi admodum ac manſueti, adeò vt à mulieribus alerentur, & cum pueris vna cubarent & calcantes ferrent, neque commouerentur ſiquis ſtringeret premeretq́, denique perinde atque infantes lac è papilla ſugerent, Lucianus in Pſeudomante.

Paluſtres Montani.

Eſt in Indorum tractu draconum vis cum multitudine tum magnitudine miranda. Eorum fermè duo genera dici comperio. Quippe paluſtres pigri ſunt tardiq́ & ſine criſtis: montani acriores, grandioresq́, ſed & criſtati, Cælius ex Philoſtrato, in vita Apollonij, cuius verba ſunt: Omnis Indiæ regio draconibus abundat, & multitudine & magnitudine mirandis. Itaque paludes plenæ ſunt, & montes, neque tumulus vllus ijs vacuus reperitur. Verum paluſtres pigri tardíque ſunt, longitudine cubitorum triginta, & vix caput attollentes. Sunt verò dracænis ſimiles (vel, nec criſtam habent, ſed dracænis ſimiles, hoc enim marem à fœmina in hoc genere diſtinguit) & terga habentes ſubnigra, & cæteris minus ſquamoſa. Quapropter ſapientius de tali draconum genere loquitur Homerus, quùm plerique cæteri poëtæ, draconem deſcribens, quem in Aulide iuxta fontem dixit habitare, ſic ait draconem terga rubentem. Alij verò poëtæ de eodem draconum genere loquentes ceu de illo, quem in Nemeæ luco fuiſſe tradunt, criſtatum eſſe perhibent, quod nos in nullis ineſſe paluſtribus vnquam inuenimus. Sunt etiam alij in radicibus, aut cacuminibus montium habitantes, qui quandoque in planitiem venationis cauſa deſcendunt, ea, quæ ad paluſtres pertinent rapientes. Nam & in maiorem porrecti ſunt magnitudinem, longitudinemq́, & velocius fluminibus, quamuis rapacibus feruntur, ita vt ab illis euadere nihil poſsit. His autem criſta naſcitur iuuenibus, mediocriter prominens, prouectis verò ætate, grandior, & ob idipſum in alteram partem deflexa. Qui verò coloris ignei ſunt & quaſi dorſo ſerrato, ijs etiam barba adnaſcitur, & altius ceruicem attollunt, & eorum ſquamæ inſtar argenti fulgent. Oculorum autem pupillæ lapides ſunt, tanquam ignis fulgentes, quorum vim maximam eſſe ad morbos complures tollendos aiunt: quapropter & lucrum venatoribus afferunt. Campeſtres dracones quoties elephantum inuadunt

ab oc-

ab occurrentibus venatoribus plerunque cum elephanto simul interficiuntur. Draconem capientibus præmia sunt oculi, pellis, & dentes. Sunt autem membris ingentibus porcis similes, sed corpore graciliores, & in quamcunque partem versatiles, rostro autem validissimo tanquam ingentes pisces. Montani verò dracones squamas habent coloris fului. Longitudine autem excedunt campestres, barbáque illis est setosa, & ipsa coloris aurei: supercilia verò profundiora habent quam campestres. Oculi autem superciliis subsunt, torue grauiterque aspicientes: quibus perinde ac si essent ænei resonant, quandocunque in terra serpunt. E cristis verò, quæ rubræ sunt, ignis scintillare videtur, & isti quoque elephantos capiunt: Ipsi verò ab Indis eo modò capiuntur, quo postea dicetur (capite quinto sub litera E.) Tales autem dracones montem qui ad rubrum mare pertinet, dicuntur incolere, eorumq; horrendos sibilos audiri: quandoque etiam mare ingressi longius natando prouehuntur. Hæc omnia Philostratus de vita Apollonij libro tertio, capite secundo. ¶ Variæ sunt species draconum inter eos quos terrestres appellamus, præter eum qui à mari marinus appellatus est. Quidam enim in montibus, quidam verò in paludibus degunt, & quandam intra se iuxta Philostratum dissimilitudinem habent. Differunt præterea regionum, in quibus & geniti & educati fuerunt, varietate. Siquidem fidem adhibere possumus his quæ de draconibus Lybicis & Indicis memoriæ prodita sunt, quæ fabulosa potius mihi quàm verisimilia videntur, Greuinus. ¶ Verorum draconum duæ sunt species. Quidam enim alati sunt, quidam verò sine alis. In cæteris enim prorsus similes sunt, Idem. In abyssis terræ (sicut dicit Augustinus) aliquando *Alati & sine alis.* draco moratur, & cùm in aëre sentit humiditatem egreditur, & super aëra fertur magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens: alis quidem pellicea volubilitate extantibus, & secundum sui corporis magnitudinem latè diffusis. Ex lib. de natura rerum.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Pestiferos ardens facit Africa: ducitis altum
Aëra cum pennis, &c. Lucanus.

Asserunt Georgiani regni incolæ his in vallibus dracones gigni alatos qui anserinis pedibus gradatim humi serpant, Paulus Iouius historiarum sui temporis libro 18. Quædam genera draconum alas habent, Scaliger.

¶ Est & alia differentia: Quoddam enim genus eorum pectore super terram repit, aliud verò pedes habet, sed hoc rarius inuenitur, Vincentius Belluacensis. Dracones sine pedibus & in *Alij pedes habent, alij carent.* speluncis requiescere, & in aërem sustolli perhibentur: qui quanquam non facilè noti sint, literæ tamen non tantùm nostræ, sed & gentilium nequaquam de istorum animalium genere tacuerunt, Augustinus. Genera omnia draconum pedes habent, Iul. Scaliger. Draconibus crura esse notum est, Idem. Asserunt Georgiani regni incolæ (vt iam dictum est) in his vallibus dracones esse alatos qui anserinis pedibus gradatim humi serpant: vt testatur Paulus Iouius. ¶ Differunt & colore. Alij enim nigri sunt, alij ruffi, alij cinerei coloris, Aëtius. Nicander *Coloris diuersitas.* ait draconem nigrum esse & ventre subuiridi. Pausanias Epidaurios dracones colore fuluo esse scribit. Aurato nitidi fulgore dracones, Lucanus. Lucanum imitatus est in describendo dracone Georgius Pictorius in Lerna κακῶν, his verbis:

Serpunt aurato nitidi fulgore dracones
Africa quos ardens parturit exitio.

Draconem sic describit Nicander in Theriacis: *Forma.*

Formosa apparet species, pulchro illius ore
Triplici conspicui se produnt ordine dentes,
Magna sub egregia scintillant lumina fronte,
Tinctaq; felle tegunt imum palearia mentum.

Quem secuti Gyllius, Pierius & Greuinus, verum draconem dicunt esse nigro colore, ventre subuiridi, eximia formæ pulchritudine, triplici dentium in qualibet maxilla ordine, oculis magnis & tam acutè cernentibus, vt Poëtæ eos custodes Thesaurorum constituerint: cui sub mento duo palearia sunt barbæ instar propendentia, felle tincta, hoc est, ruffa, bilis enim rubra est seu flaua. Hæc illi. ¶ Dracones squamis obsiti sunt per totum corpus asperrimis, magnos oculos habent, & supra oculos præeminentias quasdam similitudine pellium flexibilium superciliorum. In mento autem excrescentiam quandam habent, quam barbam appellant: maximè hiante sunt oris rictu, lingua exerta, & dentibus magnis similitudine sylvestrium suum, cum quibus etiam fracturas & collisiones corporum inferunt, Aëtius. ¶ Draconi sunt duo oculi magni, & sub mandibula inferiore est eminentia sicut mentum: quare sunt ei dentes plurimi. Et paulò post, Habent (scilicet dracones de quibus agit) facies citrinas, & nigras, & sunt eis ora vehementis amplitudinis, & supercilia cooperiunt oculos eorum, & super col-

la eorum sunt squamæ. Et in omni mandibula sunt tres dentes (siue tres dentium ordines.) Et ego dico quòd iam vidi quendam huius generis, super collum cuius in latitudine descendente erant pili grossi, Auicenna. ¶ Veris draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia: sed arctæ fistulæ, per quas trahunt spiritus, & linguas exerunt: quippe non in dentibus vim, sed *Os.* in caudis habent, & verbere potius quam rictu nocent, Solinus. Dracones os habent paruum, nec dum morsum inferunt, multum dilatantur, & paruum veluti canalem, per quem aërem attrahunt, linguámque mouent, repræsentat, Greuinus. Draco est ore paruo, & arctis fistulis, per quas spiritum trahit & linguam exerit, Isidorus. Contra verò Aëtius hiante esse oris rictu, & Auicenna, ora eis esse vehementis amplitudinis dixerunt, vt iam vidimus. Dicendum est igitur, quosdam dracones, veluti Epidaurios illos de quibus Pausanias & Nicander, os ita paruum habere. Alios verò velut Indicos & Æthiopicos & Phrygios illos, qui, vt postea dicemus, attractas volucres integras, atque alia animantia deglutiebant, & reliquos similes, ore ita amplo esse, vt Aëtius & Auicenna scribunt.

Lingua. ¶ Draco bestia, bisulcam habet linguam, Suidas. ¶ Draco ordines tres dentium habet, vt *Dentes.* omnes ferè authores testantur. Species draconum, quæ ab Auicenna Abedesimon persin vocatur, dentes habet valdè magnos, Auicenna. Sedecim draconis esse dentes asseuerant qui na- *Crista & Barba.* turæ arcana inuestigarunt, Claud. Minos in Alciatum. ¶ Palustribus draconibus crista non est. Montanis verò iuuenibus quædam adnascitur crista mediocriter prominens: prouectis verò ætate grandior, Philostratus. Sexus masculus etiam inter bruta videtur à natura præferri. Siquidem draco mas insignis est crista, & barba hirsutus, Ælianus. Draco cristatus est, Isidorus. In hoc genere cristati sunt mares, Volaterranus. Contra verò Plinius: Id modò (inquit) mirum, vnde cristatos Iuba crediderit. Et alibi: Draconum cristas qui viderit, non reperitur. ¶ Cynoprosopi (vel Cynocephali) homines barbam infra supráque os gerunt, Draconum quadam similitudine, Ælianus. Draconibus montanis barba est aurei coloris, Philostratus.

C.

Draco bestia est & ad audiendum acerrima & ad videndum acutissima, Ælianus. Acutis- *Auditus.* simum esse draconi visum, ex eo potissimum apparet quod ab intuendo illi nomen est, Pierius. *Visus.* Acutissimo visu est draco & quandam excubandi vigilandique vim habet nec facilè venatione capi posse videtur, Claud. Minos in Alciatum: proptereà Poëtæ dracones thesaurorum cu- *Sibilus.* stodes constituerunt, Macrobius. ¶ Δράκων συρίττει ὀξυδερκὴς θηρίον, Philes. ¶ Dracones po- *Cibus.* ma comedunt, Aristoteles, Ælianus. Herbis & venenis vescuntur, Idem. Sine cibo tempore multo viuit: at vbi comederit, non de facili satiatur, Ex libro de natura rerum. Serpentes ouis pinguescunt, spectanda quidem draconum arte. Aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt, aut si tenerior est & catuli adhuc ætas; orbe apprehensa spiræ, ita sensim vehementerque perstringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquum quæ complexu tenetur, sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis, contentione plumas & ossa reuomunt, Plinius.

Dracones Phrygiæ haustu aëris aues è sublimi detrahunt. In Phrygia dracones ad magnitudinem decem passuum procedentes, media æstate quotidie, qua hora iam forum hominum conuentu plenum est, & iam prandij tempus, ex cauernis procedere solent, & ad nuncupatum in Ponto amnem Rhyndacum cauda ad terram adniti, reliquo erecto corpore, toto gutture eminente, & paulatim laxato ore hiante, volucres superuolantes, tametsi sublime & perniciter ferantur, sua aspiratione tanquam amatorio quodam ad se attrahere ac allicere: eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum ventrem decidere atque illabi: & hæc quidem sibi maximè propria ad occidentem vsque Solem agere: ac postea seipsos occultantes, gregibus ex pastione ad stabula redeuntibus insidiari, multámque perniciem inferre, ipsis etiam pastoribus sæpè occisis, atque inde prandium sibi abunde *Natatio.* comparare, Ælianus. Narratur in maritimis Æthiopum dracones quaternos quinósque inter se cratium nodo implexos, erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabiæ vehi flu- *Volatus.* ctibus. ¶ Dracones feruntur in aëra: concitatur propter eos aër. Augustinus in Psalm. 148. Isidorus. Draco cùm in aëre senserit humiditatem egreditur, & super aëra fertur magnis alarum remigijs aërem concitans. Vbicunque moratur aërem inficit, Author libri de natura rerum. Draco quandoque super aërem fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo, Physiologus.

Latibula & vbi versentur. Dracones circa aquam versantur, de speluncis procedunt, Augustinus. Draconis mansio frequenter est in speluncis, propter æstum naturalem sui corporis, & propter accidentalem solis qui maximus est in partibus Orientis. Raro enim inuenitur hoc animal, nisi in calidioribus partibus orbis. Itaque libenter etiam in rupe lapidea speluncam sortitur, Author libri de natura rerum. Νειά, draconis lustrum dicitur in Lexico: fortè χειὰ legendum est.

Ortus draconum fabulosus. ¶ Africani Græcis vaniores, aiunt ex Aquila concipere lupam: neque parere, sed rumpi. Exire draconem, rostro & alis patri similem; pedibus & cauda, matri; corio serpentis, maculis versico-

versicolore. Oculorum genas attollere nunquam: in specubus habitare. Equidem animal quodpiam illis in locis esse tale, quominus credam, detrahit fidem vanitas generationis, Iulius Scaliger, Greuinus.

Sanitatis conseruatio. ¶ Draco cùm per vsum pomorum nausea infestatur, succum syluestris lactucæ exorbet, quod ita facere visus sæpius est, Aristoteles. Draco vernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit, Plinius. Cùm poma dracones comesuri sunt syluestris lactucæ succum idcirco exsorbent, quòd hæc illis ne inflatione impleant, magnum adiumentum adfert, Ælianus.

¶ Draco visum debilitatum fœniculo recreat, Plutarchus. *Vitæ longitudo* ¶ Dracones Æthiopici ad summam senectutem perueniunt, Ælianus. Ad senium & debitam magnitudinem veniens sine cibo tempore multo viuit, Ex libro de natura rerum. ¶ Aiunt draconem captum, si caput eius verberetur, mori, Suidas.

D.

De Draconibus amantibus & beneficiorum memoribus ac vicem reddentibus.

De dracone Thessalo qui Aleuam pastorem amauit. Hegemon in Dardanicis cùm alia de Aleua Thessalo conscribit, tum in eius amorem inusitata magnitudine draconem venisse. Erat Aleuæ coma, vt fingit Hegemon, aurea, quam ego flauam dixerim. Et in Ossa, inquit ille, ad Thessalium fontem nomine Hæmonium boues pascebat, vt in Ida olim Anchises. Ad hunc adamatum draco sensim adrepere solebat, eiusque comam deosculari, & lingua faciem lambendo detergere, & varia de venatu suo munera adferre, Ælianus.

De alio draconis amatore. Draco Æthiolidis amator, sicut Plutarchus scribit, ad eam noctu ventitabat, neque tamen ad puellæ corpus accedens, quicquam nocebat: sed prima luce sensim atque moderatè discedebat: quod ipsum cùm diu multumque fecisset, eam genere proximi longè summouerunt: quàm cùm draco non inuenisset, huc & illuc errare ad huius inquisitionem cœpit: tandem eam nactus, non leuiter, vt ante solebat, sed asperè cùm spiris illius manus alligabat, tum extrema cauda sic tibias multa verberatione vexabat, vt leuem quandam & plenam amoris iram exercere videretur, Gyllius.

De altero puellæ apud Idumæos amatore ¶ Apud Idumæos, seu Iudæos, cùm Herodes rerum potiretur, eximia magnitudine draconi perpulchrum admodum adolescentem fœminam in amore fuisse indigenæ prædicant, ad quam ille quidem ventitaret, & simul cum ea amanter dormiret. Hæc verò etiamsi amator quoad poterat leniter & mansuetè ad ipsam adreperet, eius tamen metu perterrita, & sese subduxit, & vt ex amicæ absentia eum amoris obliuio caperet, menstruum spatium abfuit: at ei sanè absentis desiderium augebatur, indiesque amatorius affectus eatenus ingrauescebat, vt noctes & dies ad eum locum, vbi cum adolescentula versari solitus erat, frequens accederet. Cùm verò eam quam amabat non inueniret, tanquam amator, cui amor optatis non respondet, acerrimo dolore afflictabatur. Posteà autem quàm puella reuertisset, ad eam confestim accesit: atque is valde amatoriè, plenus suspicionum, tanquam spretus, ob eamque rem amantissima ira incitatus, reliquum per adolescentis corpus circumplicans eius crura parcè & molliter verberabat, Ælianus.

De puero à dracone amato & seruato. ¶ Cùm paruulus draco, Arcadiæ indigena, simul cum puero infante, natione etiam Arcade, educaretur & puer ætatis progressu iam adolescens esset, & draco etiam permagnus euasisset, & mutuo inter se amore flagrarent, adolescentis necessarij cùm ferã vidissent tam breui tempore vt magnitudine prægrandẽ sic aspectu immanem euasisse, illum vnà cum puero in eodem lecto dormientem, in locum quam longissimum exportant. Puer autem reuertit: ille syluam ibi nactus, in ea remansit, nascentibus ibi herbis & venenis vescens, & solitariã vitam domicilijs & habitationibus hominum præferens. Temporis interuallo hic ad integram ętatem & perfectam processit, ille draconis amans & amatus etiam ad confirmatam progressus, cùm per desertã sui amantis regionem aliquando iter faceret, in latrones incurrens, strictis gladijs appetitus fuit, & percussus quidem, siue quòd doleret, siue quia opem imploraret, auxilium, vt par erat, exclamauit. Draco autem bestia, & ad audiendum acerrima, & ad videndum acutissima, postquam puerum, quo cum amoris consuetudinem habuerat, exaudiuit, edito sibilo, tanquam irę suę denunciatione formidinum terrorẽ illis iniecit: cuius metu trepidantes scelerati, alij alio dispergebantur: quosdam deprehensos acerbissima morte affecit, atque cum eum comitatus esset ac extra periculum deduxisset, postea ad eum locum reuertit, quo expositus fuerat: neque enim ei ex eo iratior factus est, quod in solitudines abiectus fuisset, neque vt peruersi homines antiquum amicũ in periculo deseruit. Idem lib. 6. histor. animal. cap. 63. *Altera similis historia.* Eadem vel similis historia narratur ab eodem Æliano de varia historia lib. 13. his verbis: Ciuitas est in Achaia nomine Patræ. In ea puer draconem paruulum emebat, magnáque eum cura educabat: cúmque creuisset, loquebatur quasi cum intelligente ludens, ac dormiens cum ipso. Cùm verò ad ingentem magnitudinem

draco peruenisset, in solitudinem à ciuibus est dimissus. Post, cùm puer adolescens factus, reuersus à spectaculo quodam cum aliquibus æqualibus in latrones incidisset, & clamorem extulisset, ecce draco præsto est, & alios in fugam vertit, alios interimit, ipsum verò saluum conseruat, Hactenus Ælianus. Democritus Thoantem in (Arcadia) Achaia seruatum à dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodum: pauensque serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudines tulerat, in quibus circumuento latronum insidijs, agnitóque voce, subuenit, Plinius. Dicta sunt, quæ Arcadia narrat, de domino à dracone seruato, & agnito voce hominis, Idem.

De Pindo à dracone amato.

¶ Lycaoni Emathiæ regi, nomine Macedo, filius fuit, ex quo postea, antiquo nomine obsoleto, nominata regio est: ex hoc quoque Pindus, id enim ei nomen erat, filius procreatus, cum robore animi atque virtutis indole præditus fuit, tum forma etiam excellens: ex illo etiam alij liberi nati improbo animo affecti, & corpore minus strenui. Cum Pindo & virtutem & cæteras illius dotes inuiderent, non modo eum oppresserunt, verumetiam pœnas tanti maleficij pendentes, seipsos funditus perdiderunt. Pindus sentiens se fratrum inuidia ardere, atque ab ijs insidias sibi comparari: regno, quod à patre acceperat, relicto, cum robustus esset, & ad venandi studium propensus, non solum quidem vertit, sed certè illic ibidem æuum in venando agitans, cum semel hinnulos insequeretur, & summa virium contentione equum incitasset, ab eis qui secum venabantur, se longissimè abduxit: hinnuli verò altissimam cauernam subeuntes, ex insectantis conspectu se eripuerunt, atque ex periculo se seruarunt: is ex equo desiliens, cum hunc ad proximam arborem alligasset, cúmque vt diligentissimè potuit, latebram illam manibus perscrutans, hinnulos exquireret, sibi denunciantem vocem exaudiuit, ne hinnulos tangeret: quare vbi diu multúmque circumspexisset, nec quicquam videret, vocem vt ex maiore quadam causa redditam extimuit, & simul in equum ascendens, ex eo loco discessit. Postero autem die ad eundem locum reuertit: non eò tamen, quo illi se abdidissent, ingreditur, vocis memoria, quam auribus acceperat, deterritus. Cum igitur dubitaret quisnam pridie se ab insectanda præda àuertisset, ac, vt par erat, circumspectaret montanos pastores, aut venatores: interea ei inusitata magnitudine draco apparet, ex magna parte corporis adrepens, collúmque & caput paululum attollens, & ad se velut intendens. Collum autem cum capite erat ea proceritate, vt vel cum procerissimo homine exæquari potuisset. Verum vt eius conspectus Pindum exterruerit, certè non in fugam impulit: at enim is sese ex maximo terrore colligens, sapienter bestiam mitigauit: nam ex auibus quas immolaret, ei cibum edendum obijcit, & tanquam hospitalem mensam & redemptionis suæ præmium apposuit. Is sanè velut donis delinitus, & captionibus, vt ita dicam, præstrictus, ex eo loco excessit: quod quidem ipsum ita iucundum Pindo fuit, vt ea quæ vel ex venationibus montanis, vel ex aucupio capere posset, vt draconi non ingratus adeptæ salutis mercedem afferret. Neque tamen sine fructu has ei donationes ex præda constituit, nam fortuna ei prospere ire cœpit, omnium enim quæ venaretur, secunda venatione fungebatur, siue terrena, siue volucria persequeretur: quare gloria magna apud omnes erat, quod contra feras congrederetur, & eas expedite caperet: iam verò ea erat proceritate, vt corporis mole perterrefaceret: tum verò firma corporis constitutione, tum pulcherrimo oris habitu, fœminas ad se amandum vt vehementer inflammaret, & sanè cœlibes omnes quasi furentes atque bacchantes ad eius venationes proficiscerentur, & nuptijs alligatæ à maritorum custodijs asseruatæ, mallent cum illo concumbere, quàm in numerum dearum referri: plerique hominum eum, quod ipsius virtus & forma suam omnium admirationem excitaret, diligebant: soli fratres infenso atque inimico animo in illum erant. Quamobrem eum ipsum aliquando solum venantem ex insidijs aggrediuntur, atque in propinqui fluminis angustias compulsum, auxilióque destitutum, strictis gladijs appetunt, atque adeò trucidant: hunc exclamantem cum draco ipsius amicus exaudisset, (etenim est animal sensu audiendi cum acerrimo, tum videndi acutissimo) suo ex cubili prodijt, & simul impios circumplicans, suffocauit, & cæsum summa diligentia tam diu custodire non destitit, dum cognatione defuncto proximi desiderio permoti ad illum humi iacentem venissent. Hi propius facti etsi iusto in luctu & squalore essent, sepultura tamen & iustis exequiarum interfectum custodis metu afficere prohibebantur: veruntamen hic recondita quadam ac mirabili natura, intelligens se illos arcere de præsidio stationeque cadaueris discessit, quò commodius nulla interpellatione supremam gratiam à propinquis assequeretur: magnificè igitur & splendidè honore sepulturæ ornatus fuit, atque etiam fluuius factæ occisioni proximus, ex mortuo nomen traxit. Bestiarum igitur vis est, eis à quibus beneficium acceperint gratiam referre, Ælianus.

De pugna draconis aduersus aquilam.

Dissidet aquila cum dracone: vescitur enim aquila anguibus, Aristoteles. Draco & aquila inter se dimicant Plutarchus. Vultures, & aquilæ, & cygni, & dracones hostes inter se sunt, Ælianus & Philes. Aquilæ alarum crepitum vbi primum draco (intrepidissima alioqui serpentium) auribus perceperit, in latebras statim abditur, Ælianus. Nec vnus hostis aquilæ satis est: acrior

acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps etiam si in aëre. Oua hic consectatur aquilæ auiditate malefica; at illa ob hoc rapit vbicunque visum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, vt simul decidat, Plinius. Hanc pugnam egregiè describit Nicander in Theriacis, his versibus prout Latinè conuersi sunt.

Hunc petit inuisum magni Iouis armiger hostem,
Cumq; genis parat acre suis ex æthere bellum:
Pascentem in syluis quam primum viderit illum,
Quòd totos ferus is nidos cum mitibus ouis,
Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdat.
Non timet hoc serpens, imò quodam impete dumis
Prosiliens, ipsamq; aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis vi fraudeq; fortior vncis.
Cauta malum declinat auis, fit ibi aspera pugna,
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam.
Sed frustra elapsam & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoq; leuans sursum sua lumina visu. Hæc Nicander.

Draco enim auium omnium nidos inuadit, & si aquila recens agnum aut leporem rapuerit, abripit illi è fruteto aliquo prosiliens, Gesnerus ex Nicandro. Draco ex fruticibus prodiens facilè aut ouem aut leporem eximit ex vngulis aquilæ. Nam interea dum ipse cum aquila pugnat, lepus sese in fugam dat, veruntamen frustra draco obtutum oculorum in aquilam retorquens, eam persequitur, quod in sublime elatam attingere non possit, Gyllius. Aquila etiam cum tyro & dracone pugnat pro animalibus quæ aliquando venantur, dum alter alteri prędam auferre conatur, Albertus.

Vtq; volans altè raptum cum fulua draconem
Fert aquila, implicuitq; pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq; horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro: simul æthera verberat alis. Vergil. Æneid. 11.
Vtq; Iouis præpes vacuo cùm vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem
Occupat aduersum: neu sæua retorqueat ora.
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues. Ouid. 4. Metam.

De eodem pugna, & quomodo altera alterum lædat aut capiat, scribit Homerus Iliade M. ad hunc modum.

Ὄρνις γὰρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν scilicet Troianis,
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον,
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα. καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν,
Ἰδνωθεὶς ὀπίσω. ὃ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε,
Ἀλγήσας ὀδυνῇσι. μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ.
Et paulò post eodem in loco.
——ἄφαρ δ' ἀφέηκε πάρος φίλα οἰκί' ἱκέσθαι
Οὐδ' ἐτέλεσσε φέρων δόμεναι τεκέεσσι ἑοῖσι.

¶ Æthiopia dracones magnos generat qui nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorũ interfectores ipsos nominant, Ælian. Apud Indos sicut audio, graueis inter se gerunt inimicitias draco & elephantus. Quare dracones haud inscij imperitiq; ex arboribus elephantos ramos decerpere in pastus suos solere, in has ipsas arbores prius serpunt: postea eã sui corporis partem dimidiam quæ ad caudam pertinet, arborum frondibus circumtegunt: alterã partem anteriorẽ funiculi instar appensam dimittunt. Eò cum accessit elephantus ad arboris surculos carpendos, draco in huius ipsius oculos insiliens effodit, deinde anteriore parte collũ eius astringens, posteriore flagellans, inusitato & nouo quodã laqueo strangulat, Hęc Ælian. Elephantos maximos fert India, bellantesq; cum ijs perpetua discordia dracones tantę magnitudinis, vt & ipsos circunflexu facili ambiant, nexuq; nodi perstringant. Commoritur ea dimicatio: victúsque corruens, complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuiq; solertia est, vt ijs vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula speculatus, ab excelsa se arbore inijcit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus; itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primum colligant cauda. Resoluunt il- Aduersus elephantum.

li nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterque spiritum præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculósque maximè petunt. Ita fit vt plerunque cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem: ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisque illigata manu in aurem morsum defigere: quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatósque concidere: & dracones inebriatos opprimi, commorique, Plinius. Inter elephantos & dracones iugis discordia: denique insidiæ hoc astu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primum pedes nodis illigant, vt illaqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem, Solinus, & reliqua vt Plinius. Draco elephantem ligat, cuius ruina mors victoris est: & inde summè in vtrunque certatur. Ille vt pedes alliget, in quo casus victi sibi nocere non possit, Ambrosius. Draco aduersus elephantem non vulgari pugna certat, os oculósque eius petens, ac iugulum amplexus exhaurit, donec humi concidens elephas simul & draconem pondere perimit, Volaterranus. ¶ Gryphes aiunt elephantos quoque ac dracones superare, Philostratus. ¶ Captilus, id est, auis quam venatur draco cum debilitatur in venando hædos & arietes: & comedit epar earum (auium) & redit virtus eius, & excitatur appetitus eius, Syluaticus. ¶ Ὁ μὲν δράκων μεγέθει μέγιστος ὢν τῷ οὐραίῳ τὸν λέοντα κατῃκίζετο. ὁ δὲ λέων ἤλγει μέν· καὶ τῇ ἀλκαίᾳ πρὸς ἄμυναν διηγείρετο, Id est, Draco quidem cum maximus esset, extremo caudæ leonem verberabat: Leo verò dolens, cauda ad vltionem concitabatur. Λογοθέτης in vita S. Marcelli apud Suidam. ¶ Panthera dicitur infesta esse draconi, & draconem ab ipsa fugere in latibula antrorum, Albertus. Panther dictus est, siue quod omnium animalium sit amicus, excepto dracone, &c. Isidorus. ¶ Aristoteles videtur dicere vulturem cum dracone pugnare, quod non est verum, Albertus. Nusquam hoc scribit Aristoteles, sed Auicenna aut eius interpres, vulturem cum aquila sæpe confundit. ¶ Armentaque tota secuti, Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros. Nec tutus spatio est elephas, Lucanus agens de draconibus.

Antipathia draconis ad alia animantia.

E.

Venatio draconum.

Campestres dracones quoties elephantum inuadunt, ab occurrentibus venatoribus plerunque cum elephanto interficiuntur, Philostratus. Dracones montani ab Indis hoc modo capiuntur. Pallium coccineum literis aureis superintextum ante cubicula (περὶ τῆς χειᾶς, ante cauernas siue antra draconum) extendunt: scripta autem incantatoria verba somnum dicuntur inducere: his draconum oculi, quanquam durissimi superantur: ipsi quoque plurima verba ex arcana sapientia superincantantes, eo draconem perducunt, vt literis pallio intextis superdormiat. Dormienti autem instantes Indi ceruicem securi feriunt, scissoque capite lapillos intus extantes auferunt. Traditur enim montanorum draconum capitibus inesse lapillos specie & aspectu iucundos, & splendorem quendam coloribus inducentes: viribus autem, potentiáque mirabiles, quod annulus testatur, quem habuisse Gygen vulgatum est. Euenit autem interdum, vt draco Indum cum securi & arte intra cubile trahens deuoret, ipsum etiam, vt penè dixerim, montem concutiens, Idem. Philostratus tertio libro ait, ad Gangem innumeros esse dracones, quos oculorum gratia venentur Indi. Eorum enim oculos, lapillos esse ignei coloris, pretiosos, Iul. Scaliger. ¶ Mortuo draconi secundum Varronem tria extrahuntur, oculi, pellis, & dentes. Oculi lapides pretiosi sunt igneo colore, dentes ferè similes apri, præterquam quòd graciliores, Volaterranus. ¶ Octauius Augustus draconem quinquaginta cubitorum Romæ habuit, cumque pro comitio populo Romano ostentare consueuit, Pet. Crinitus.

Vsus.

Spectaculum.

F.

Draconis caro vitrei coloris est, ac vescentes illa refrigerat. Hinc est quòd Æthiopes in feruida plaga manentes draconis carne libenter vescuntur. Adeò quoque auaritiæ sitis in immensum creuit, vt institores quibusdam carminibus draconem ad tempus mansuetum reddant: eiusque tergo insidentes freno ipsum regant, vsquedum in Æthiopiam perueniat, Author libri de natura rerum.

[Vs]us in cibo.

G. I.

De Remedijs quæ ex dracone percipi posse dicuntur.

Vlceribus quæ serpunt, draconum adeps siccatus sole magnopere prodest, Plinius. Dentium doloribus medetur draconis os è spina, Idem. Qui draconis caput habeat, continuis annis lippiturus negatur. Huius adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines discuti tradunt, Idem. Caput eius limini ianuarum subditum, propitiatis adoratione Dijs, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalliga-

alligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ. Primum spondylum aditus potestatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatésque exorabiles. Sed super omnia est compositio qua inuictos faciunt magorum mendacia: cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguisse non minus refert, quam contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt, Idem. Draconis capita prosperam & fortunatam promittunt facere, Physiologus. Draconum adipem venenata fugiunt, Plinius. Magi tradunt eos qui à nocturnis dijs Faunisq; agitentur, draconis lingua & oculis, & felle, intestinisq; in vino & oleo decoctis, ac sub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis vespertinisq; liberari, Idem. Lingua eius & fel in vino decocta, remedio sunt his qui vexantur ab incubis, eorum corporibus ex hoc inunctis, ex libro de natura rerum.

¶ Sanguinis draconis, à medicis sic appellati, frequens est in medicinis vsus, vt ex medicorum libris apparet. At quid illud sit quod hoc nomine appellatur, non apud omnes constat. Cinnabaris etiam à veteribus vocatur. Cinnabarim autem nomen Indicum esse, ait Plinius; sic enim (inquit) appellant illi sanguinem draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; vtilissima est. At Medici quia minium etiam cinnabarin vocant, pro ea cinnabari Indica vtuntur hoc minio, quod venenum esse paulo mox docebimus, Hæc Plinius. Vnde apparet Plinium credidisse draconis sanguinem vulgo dictum verè fieri ex elephanti & draconis conflictu, in quo plurimum deceptus est. Serapioni sanguis draconis succus est herbæ quam sideritidis speciem quintam facit Dioscorides. Sanguis draconis in India ex herba dracontia colligitur, Aëtius. Alij sentiunt gummi esse & lachrymam ex arbore distillantem quæ in Africa colligitur. At quoniam in libro de quadrupedibus viuiparis in historia Elephanti sub litera D. de hoc sanguine draconis pluribus dictum est, ac variæ authorum sententiæ allatæ, vt nunc amplius his insistamus, ac quæ antea dicta sunt repetamus, opus esse non videtur: Tantum transcribam quæ habet I. Langius in libro primo epistolarum, epistola sexagesima quinta. Quoniam ad rem illustrandam non parum facere videntur. Is igitur eo loco narrat, Geraldum ex sua peregrinatione quam in Orientem instituerat Venetias reuersum, sibi gummata purpurei coloris, nucis auellanæ magnitudine ostendisse, cum his verbis: En amici, hoc gummi, verus est propè Erythræum mare, ex regione Thurifera & Athlantici maris Sanctæ portus insula, sanguis draconis; cuius vsus in antidotis & collyrijs salutaris, & inspersus vulneribus hæmorrhogiam sistit: Cinnabaris quoque dictus Indica: sed non illa mineralis, minium dicta, quæ nascitur in argentarijs metallis, vena siue gleba arena coccinei coloris circumsepta, ac ob carbunculi fulgorem ἄνθραξ dicta, quæ ferreis malleis aut cuneis fissa, & elisa, argenti viui lachrymas distillat. Ex hac, præcipuè in Cilbianis agris, supraq; Ephesum reperta, vstionis & lotionis artificio, hydrargyrum & purpurei coloris minium conficiebatur, quod in picturis propriè sanguinis colorem reddebat. Hoc minium teste Theophrasto Græci milton, quidam Cinnabarin vocant. Artificialis quoq; Cinnabaris arte Chymeutica, vna sulphuris parte, cum duabus argenti viui adusta, Venetijs præparatur. Tradit quoque Plinius, sanguinem siue saniem draconis pondere Elephantorum cum quibus luctantur succumbentium elisi & oppressi, Indicam appellari Cinnabarim quoque: pro qua nominis homonymia decepti medici, minio, quod ob argenti viui virus venenum esse constat, temerè vtebantur: quod idem Plinius medicis exprobrat. Atqui cùm sanguis draconis sit salutaris Indorum Cinnabaris, nullum prædictarum esse arbitror, sed instar sanguinis rubentem arborum Indiæ & insularum Athlantici æquoris lachrymam, quam nec Dioscoridem, Theophrastum aut ipsum Plinium exactè cognouisse certum est: cùm nullus eorum Cinnabarim Indicam esse arboris lachrymam vel gummi tradiderit. Sed Arrianus de maris rubri nauigatione inquit: In sinu Erythræi maris est regio Thurifera, Sachabitis nominata: Nascitur in ea Cinnabaris Indica, ab arboribus vt lachryma stillans congregata. Quod & Aloysius Lusitanorum nauclerus verum esse comperit, qui tradit, incolas insulæ Sanctæ portus, staio anni tempore, cortices arborum ferro incidere, de quibus anno futuro gummi vbertim destillat, quod in ahenis ad sanguinis concreti colorem & spissitudinem decoctum, sanguinem draconis ob similitudinem appellant. At vereor plurimum ne noster sanguis draconis, qui in officinis pharmacopolarum venalis est, sit sanguis caprinus, cum minio vel sorbis contritis decoctione inspissatus, quibus & olim adulterabatur, quem pictoribus magis quam medicis vsui esse suaderem, Hæc Langius. Sanguis draconis Serapioni hæmalocoen dicitur. De melandrum, & De malachoem, sanguis draconis, Syluaticus. Duaden secundum aliquos expositores Arabes est sanguis draconis, And. Belluacensis. Selon & Dem ala cuhen, id est sanguis draconis, Aut. exp. Lapis sanguinis est sanguis draconis, & secundum aliquos est hæmatites, And. Belluacensis. De sanguine draconis.

G. 2.

De veneno & morsu draconis, eiusq́ curatione,

Natura draconum ferè omnium à celeberrimis auctoribus ponitur esse parum aut nullatenus venenosa: perinde reponuntur in tertio serpentium ordine, morsuris eorum lædentes potius vulnere quam veneno: quanquam à quibusdam dicatur Dracones, vbicunq; fuerint, aërem inficere, Ardoynus. Aërem à Draconibus inficere putarim ego non serpentibus, sed meteoris, quæ Dracones volantes dicuntur, meteoro ignito vasto fruges & aërem perdente, ac quasi conflagrante. Draco non habet venena, Plinius. Animal hoc venenum non iacit, Aëtius. *An dracones veneno careāt.* Contra verò Deuter. 32. Venenum draconi tribuitur his verbis, Venenum draconum vinum eorum, & venenum aspidum crudele. *Μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακόντων πεφραγμένοις εἰστοξεύοντες*, id est, Paruis quidem telis, sed veneno draconum munitis, id est infectis iaculantes, Heliodorus. Vbi notandum, quòd etsi Draco sua natura minimè sit exitiosus, talis tamen ob locum, in quo habitat effici potest. Quod ita se habere in reliquis quoque serpentibus animaduertimus, qui in regionibus frigidis minus certè perniciosi sunt, quàm calidis, Hinc Lucanus lib. 9. ita scribit,

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore dracones,
Pestiferos ardens facit Africa. Hæc Greuinus.

Athlantici dracones sunt virulenti admodum, & si casu quenquam vel contingant vel mordeant, carnem emolliunt, ac debilitant, neque est qui mortem possit euadere, Leo Africanus. Cùm homini aut feræ cuipiam insidias facturi sunt dracones, mortiferos radices & herbas edunt: id quod Homerum quoque non latuit. Meminit enim draconis, qui ante suum latibulum immorando seq; volutando, noxias herbas vorarit, Ælianus. Homeri verba sunt hæc, Iliade χ.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα; &c.

De morsu draconis. Draco venenum non habet. Ore quidem dehiscit, sed dentibus non nocet: morsus tamen eius pessimus est, etsi paruus, quòd venenifera comedit: cauda quoque si quem ligauerit, occidit, Vincentius Belluacensis. Draco vim in cauda non in dentibus habet, & verbere potius quàm dentibus nocet, Isidorus, Solinus.

Nec tamen ille graues, vt cætera turba, dolores,
Si velit, infixo cum forte momorderit ore,
Suscitat: exiguus non noxia vulnera punctus
(Qui ceu rodentis noctu quæq; obuia muris)
Infligit, modicum tenui dat plaga cruorem. Nicander in Theriacis.

Os habent paruum, nec dum morsum inferunt, multum dilatatur, quo fit vt morsus illorum non ita magnum dolorem excitet. Neque enim natura illis dentes dedit vt se defenderent, sed caudam potius, qua cum aquila & elephante dimicarent, Greuinus. Quod de ijs draconibus intelligendum est, de quibus agit Nicander. Sunt enim alij quos describit Aëtius: quorum dentes etsi venenosos non dicat vt sunt reliquorum serpentum, similes tamen dentibus aprorum esse ait, cum quibus & fracturas & collisiones corporum inferunt. Accidit ex morsu eorum dolor paruus, deinde inflammat, Auicenna. Masculi eorum deteriores sunt fœminis, Idem.

Curatio. Curationes veluti ad mordentia animalia fiunt, non vt in his quæ venenum iaciunt, Aëtius. Cura eorum est cura vlcerum malorum tantum, Auicenna. ¶ Graminis semen priuatim draconum morsibus auxiliatur, Plinius. ¶ Mullus auxiliatur contra scorpiones terrestres, marinosq; & dracones & phalangia illitus sumptúsue in cibo, Idem. ¶ Canis vel draconis qui momordit caput, abscissum excoriatumq; cum pauco euforbio applicatur morsui, ac liberat in totum, vt quidam aiunt, Ponzettus.

Quoniam autem supra diximus Albedisimon, Alhatraf & haudem inter genera draconum ab Auicenna & Alberto poni, huc adferemus quæ idem Auicenna de eorum morsu & curatione scriptum reliquit. Illi quem mordet Albedisimon, inquit, accidunt ea quæ accidunt reliquis morsibus draconum: sed dixerunt de draconibus, quod eorum dentes sunt vehementes. Et de proprietate eius est quod carminat carnem, quare effodit eam (alij legunt, facit carnem fœtidam, quare fœtida efficitur) quamobrem magnus est timor in vulnere eius, & indiget curatione vulnerum malorum valde. Quem verò mordet Alhatraf & haudem, accidunt ei dolor vehemens, & frigiditas plurima & stupor, & mors proculdubio, & peruenit ad hoc vt sit eius cura frigidorum venenorum. Dixerunt quidam, oportet vt embrochetur morsus eius cum aceto tepido, & emplastretur locus cum folijs lauri, & inungatur cum oleo costino, & oleo de pyrethro, & quæ similantur eis ex oleis, in quibus est virtus squillæ, & vrticæ. Ea verò quæ in potu dantur eis, sunt vt succus foliorum lauri cum aceto: & aniuden cum ruta, aut sumantur mirrhæ & piperis & rutæ partes æquales, cuius dosis sit aureus vnus in vino. Et theriaca prima dicta in capite rutelæ, Hactenus Auicen.

Draco

H.

Draco ἀπὸ τοῦ δέρκειν, Macrobius. Festus dicit dracones ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι quòd clarissima sint acie. Quapropter eos thesauris custodiendis consecrauerunt: tum Æsculapio dicauere, quod genus vigilantissimum dicatur, quæ res febri maximè necessaria est, Volaterranus. Dracones Grammatici atque eos secuti magni viri παρὰ τὸ δέρκεσθαι deduxere. Nobis commodius atque acutius visum est παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος, Iul. Scaliger. Δράκαινα, dracæna, fœmina draconis. *Etymon.*

Draco squammeus & squamosus, Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris, Squammeusque draco, & fulua ceruice leæna, Virgil. Georgic. lib. 2. Squamosusque draco, vide Indicem Erythræi. Δράκων αἱματοπότης, sanguinem bibens, Aristophanes. βλοσυρῶπις, vel βλοσυρωπὸς, aspectu terribilis. Δαπλὴς, vel vt vult interpres λαπλὴς, grauis, Nicander. Ἐπὶ νῶτα δαφοινὸς (id est, μέλας niger, Eustathius.) Homerus & Orpheus. Δεινὸς, Theocritus. Γλαυκῶπις, ἢ γλαυκὸς τὸ χρῶμα καὶ διὰ τοῦ καταπληκτικὰς ἔχουσα τὰς ὦπας, ὅ ἐστιν ὀφθαλμοὺς, ὅθεν καὶ γλαυκώπεις δράκοντες, Eustathius. Ὀξυδερκὴς, Philostratus. Δράκων ὀρέστερος ab Homero dicitur Iliad. χ. ὄρειος, ἄγριος, ἐν ὄρει διατρίβων, vt Scholiastes interpretatur, montanus, agrestis, monticola: perinde etiam vescitur ijs, quæ in montibus vel crescunt vel versantur. Ab eodem Iliad. λ. κυάνεος dicitur: κυάνεος ἑλελικτὸς δράκων, quod Ouidius transtulit, vt draco cœruleus, &c. Hesychius στίγματα κυάνεα κατὰ νῶτα scribit, quasi non totus, sed maculis tantum cœruleus videatur esse, quod alibi idem Homerus, ἐπὶ νῶτα δαφοινὸς appellat. Eadem de causa Iliad. μ. αἰόλος quoque dicitur varius aut potius variegatus. Πέλωρος, Theocritus. Σμερδαλέος, id est, ὄψει καταπληκτικὸς, Homerus & Apollonius. Φοινήεις (id est, φόνιος, ἢ ὁ φόνῳ, id est, αἵματι βεβαμμένος, Eustathius) Homerus. Χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος, Orpheus. Χρυσόλοφοι δράκοντες. Apud Apollonium Argon. 4. draco vellus aureum custodiens dicitur, ὀξὺς ἀΰπνοισιν ὄφις ὀφθαλμοῖσι, Thes. Græc. ling. Δράκαιναν, draconem fœmininam vocat in Hymnis Homerus, μεγάλην, τέρας ἄγριον, ζατρεφῆ. *Epitheta.*

¶ Draco Atheniensis legislator, vir bonus multaque esse prudentia existimatus est, iurisque diuini & humani peritus fuit. Is draco leges quibus Athenienses vterentur primus omnium tulit, Gellius. ¶ Dracon item Stratonicensis fuit grammaticus, Suidas. ¶ Fuit & alius Dracon nepos ex filio Thessalo, Hippocratis, illustris illius medici: pater Hippocritus, è quo rursus natus est draco, & ipse medicus, qui Roxanem Alexandri Macedonis coniugem curauit, Idem. ¶ Draco item Atheniensis fuit Platonis in Musica præceptor, Plutarchus. ¶ Draco nomen est illustris illius ducis, qui Reginæ Angliæ suam & quidem strenuam operam præbet. *Homonyma. De ijs qui dracones dicti sunt*

¶ Visum est autem aliud signum in cœlo, & ecce adfuit draco magnus rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem, cuius cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abiecit in terram. Aduersus quem cum pugnasset Michaël, proiectus est draco ille ingens, serpens ille antiquus qui vocatur diabolus & satanas qui seducit totum orbem terrarum, &c. Apocalyp. 12. Et vidi ex ore draconis & ex ore bestiæ & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum, Apocal. 16. Diabolus draco dicitur propter insidias, quia occultè insidiatur, Augustinus. Apud D. Hieronymum etiam draco inter diaboli cognomenta numeratur. In Iobo diabolus draco dicitur: Terque perforabis labium eius, Suidas. *Diabolus draco dictus.*

¶ Draco piscis est. Quidam aliud volunt esse dracunculum. Est autem gracculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes, Plinius. Idem autem est draco cum araneo pisce, de quo vide in Aquatilibus in historia aranei vel draconis. *Draco & dracunculus pisces*

¶ Draconis acetarij è lini semine, vt post dicemus, nascentis, folia ipsa testantur originem, Barbarus. Draco herba, ab olitoribus nomine hoc vocata, & radix, excalefaciunt, vrinam pellunt, veneremque excitant in vino potæ: quam herbam falsò pyrethrum dici arbitrantur, pyrethri namque folia similia admodum sunt folijs fœniculi. Quidam dicunt draconem pyrethram herbam dici non quidem pyrethrum, Fumanellus. Draco herba è lini semine cepis indito nascitur, lini folio, sapore acri, Iul. Scaliger. *Draco herba.*

¶ Draco appellatur palmes emeritus, pluribusque induratus annis, Plinius & Columella. Sic dictus est à tortuositatis similitudine. *Draco palmes vetus.*

¶ Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicant se. Mastusia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone desinit, Draco in Tmolo, Plinius. *Draco mons.*

¶ Est & Δράκων cohors Parthorum. Οὕτως ἀκριβῶς ἅπαντα ἑωράκει, ὥστε τοὺς δράκοντας ἔφη τῶν Παρθυαίων (σημεῖον τε πλήθους τοῦτ' αὐτοῖς) &c. Luc. de hist. scribenda. Πάταγος ἀρεως ἀντιπάλῳ δυσχείρωμα δράκοντι, Sophocles in Antig. *Draco, Parthorum cohors.*

¶ Δράκων laquei quoque nomen est ad talum suo loco motum, Oribasius. In quibusdam etiam instrumentis chirurgicis dracones in vicem manubrioli ductarij fabricantur, Idem in lib. de machinis cap. 4. Draconis nomen apud Romanos acceperunt fistulæ æneæ longissimæ, in gyros orbesque plures contortæ, instar spirarum draconum, quibus illi conati sunt arte fontem construere, cuius aqua scateret continuè calida, Fallopius de aquis & metallis cap. 5. ex Agricola puto. *Draco, instrumentum.*

¶ Δράκοντες ex Polybio dicuntur μάνικοι καὶ περίχειρα, alijs βραχιονιστῆρες, Catellæ, armillæ, *Dracones metaph.*

spintheræ, &c. Thes. ling. græc. Τοὺς περὶ καρποῖς καὶ βραχίοσι δράκοντας, Lucianus. ¶ Πλεῖστος, ὅτος δράκων καλεῖται, Suidas.

Deriuata & composita.

¶ Draconigenæ, Δρακοντογενεῖς, ex dracone geniti. Quo epitheto à Poëtis notantur Thebani, Bœotiæ populi: propterea quod ij qui Cadmo in ea vrbe ædificanda adiutores fuerunt, ex satis draconis dentibus nati ferantur, Calepinus. ¶ Δρακοντομίμος dracones imitans. Sopater apud Athenæum lib. 6. Δρακοντομίμοις ὀργάνων τορεύμασι. ¶ Δρακοντόπους, draconis pedes habens. ¶ Δρακοντολέτης, draconis interfector. Epitheton Apollinis πυθοκτόνος. ¶ Δρακόντειος & δρακοντίας, Anguinus, Thes. ling. græc. ¶ Δρακοντώδης, draconibus seu anguibus plenus. ὦ μῆτερ ἱκετεύω σε μὴ 'πίσειε μοι τὰς αἱματωπὰς καὶ δρακοντώδεις κόρας, id est Erinnyas. Orestes apud Euripidem. ¶ Δρακοντιάδης apud Athenæum pro serpente, vt medicorum filij pro filijs. ¶ Dracontarium quoque inter capitis ornamenta recensetur, Thes. linguæ græcæ.

Icones.

Primum signum legionis est aquila, quam aquilifer portat. Dracones etiam per singulas cohortes à draconarijs feruntur ad prælium, Vegetius. Dracones cohortium erant insignia, perque singulas earum ferebantur ad prælium à draconarijs: quo nomine κατ' ἐξοχὴν signiferos omnes appellitabant. Quo verò pacto gestarentur, videre est apud Ammianum Marcellinum, vbi pompam describit, quam Constantius Imperator vrbem ingrediens duxit. Erant enim, vt is inquit & dracones hastarum aureis gemmatisque summitatibus illigati, hiatu vasto perflabiles, & ideo velut ira perciti exibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventū. De ijs Claudianus: Mansuescunt varij vento cessante dracones. Hæc Pierius. In vexillis militaribus nomen imperatoris aut consulis, nonnunquam draconis effícti imaginem (quare draconarij dicti milites) quod vexillum purpureum erat, aliaque insignia perscripta erant, Alexander ab Alexandro.

Dracones militares & Draconarij.

Deorum simulachra cum draconum effigie.

¶ In Delo Apollinis simulachrum effigie draconis fuit, Idem. ¶ Phœnices in sacris imaginem Iani exprimentes, draconem finxerunt in orbem redactum, caudamque suam deuorantem, vt appareat mundum & ex seipso ali & in se reuolui, Macrobius. ¶ In Mercurio solem coli etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie draconum maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum. Hi dracones parte media voluminis sui inuicem nodo, quem vocant Herculis obligentur: primæque partes eorum reflexæ in circulum, pressis oculis ambitum circuli iungunt: & postmodum caudæ reuocantur ad capulum caducei, ornanturque alis ex eadem capuli parte nascensibus. Argumentum caducei ad genituram hominum Ægyptij protendunt, ad quam necessariò conducunt Sol & Luna. Atque ad huiusmodi argumentum draconum præcipuè volumē lectum est, propter iter vtriusque syderis flexuosum. Hinc est quod simulachris & Æsculapij & Salutis draco subiungitur, quod hi ad Solis naturam Lunæque referuntur. Ideo ergo simulachris eorum iunguntur figuræ draconum quia præstant, vt humana corpora velut infirmitatis pelle deposita ad pristinum reuirescant vigorem: vt reuirescunt dracones per annos singulos, pelle senectutis exuta. Propterea & ad ipsum Solem species draconis refertur, quia sol semper velut à quadam imæ depressionis senecta, in altitudinē suam, vt in robur reuertitur iuuentutis. Esse autem draconem inter præcipua Solis argumenta, etiam nominis fictione monstratur, quod sit nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id est videre. Nam ferunt hunc serpentem acie acutissima & peruigili naturam huius syderis imitari: atque ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum custodiam draconibus assignari, Macrobius Saturnal. libro primo capite decimo nono & vigesimo. ¶ Phigalenses in antro quodam Cereris simulachrū consecrarunt, habitu quidem in petra sedentis, ac cætera mulieri persimile, præter caput quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu sustinebatur, columba verò altera, Cœlius. ¶ Minerua plerunque cum noctua effingebatur, nunc ad pedes nunc in capite, sed & cum dracone. Quare cum in exilium iret Demosthenes, dixisse fertur, Mineruam tribus immanibus oblectari feris, noctua, dracone, populo, Lilius Gr. Gyral. Phidiæ solertem prudentiam indicat illud quoque, quod Pallados simulachris draconem apponere consueuerat: veluti ambage tacita innuptis virgunculas peruigili cura indigere, vt pudor castus seruetur illibatusque, Cœlius. Vnde illud Alciati emblema, cui lemma est custodiendas Virgines:

Vera hæc effigies innuptæ est Palladis: eius
Hic Draco, qui dominæ constitit ante pedes.
Cur Diuæ comes hoc animal? custodia rerum
Huic data, sic lucos, sacraque templa colit.
Innuptas opus est cura asseruare puellas
Peruigili: laqueos vndique tendit amor.

¶ Serapidis simulachro signum tricipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio, eodemque maximo capite, leonis effigiem: in dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars verò læua ceruicis rapacis lupi capite finitur, easque formas animalium draco connectit, volumine suo capite redeunte ad Dei dextram qua compescitur monstrum. Quidam tria tempora interpretantur, præsens leoni, præteritum lupo, futurum cani blandienti, Macrobius. ¶ In Trophonij antro simulachra quædam sunt, quorum sceptris circumuoluuntur dracones.

cones. Hæc forte quis conijciat Æsculapij esse & sanitatis, sed potest vt & Trophonius sit & Hercyna: cum non tam Æsculapio consecratos arbitrentur dracones quàm Trophonio, Pausanias. Idq; siue ob oraculorum prudentiam, siue quia oracula Trophoniana subterraneo in specu reddi solita sunt, Pierius. ¶ In sancto Manante magnus pons fuit duodecim fornicibus. Multæ enim aquæ decurrebant. Ibidem & draco æneus stabat, quod draco illic habitare putabatur, Suidas. Inter stellas fixas septentrionales numeratur & draco.

De sydere Draconis.

Inter Astronomos vocantur nodi in sphæra intersectiones circulorum, qui à solis ac lunæ cursu conficiuntur: quorum figura dicitur Draco. Ex his alius superior est, ascendens dictus, vulgò caput Draconis; alius inferior, qui descendens & cauda Draconis dicitur. עיש Iob. 38. volunt esse constellationem quandam in septentrione, sydus draconis, alij pleiades seu gallinam interpretantur, Munsterus.

Draconum diuersæ effigies.

¶ In thorace Agamemnonis, picti κυάνεοι δὲ δράκοντες ὀρωρέχατο ποτὶ δειρὴν. Τρεῖς, ἑκάτερθ' ἴρισσιν ἐοικότες. Homerus Iliad. λ. Ἐπὶ δὲ ζώνῃσι δράκοντες Δοιὼ ἐπῃωρεῦντ', ἐπικυρτώωντε κάρηνα, Αἴχμασον δ' ἄρα τώγε, μένει δ' ἐχάρασσον ὀδόντας Ἄγρια δερκομένω. Hesiodus in scuto Herculis: Ἐν μέσσῳ δὲ δράκοντες ἔην φόβος οὔτι φατειός, Ἔμπαλιν ὄσσοισιν πυρὶ λαμπομένοισι δεδορκώς, Ibidē. Epaminondas imperator ille clarissimus, qui ad Mantineam tam fortiter occubuit, draconis gestamine insignis fuit. Eo verò loco vbi prælium commissum est, columnam erexit antiquitas cum clypeo draconem in eius memoriam sculptum ostentante, Pierius. ¶ Lepidus in triumuiratu, quodam loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cum ijs postero die expostulauit, somnum ademptum sibi volucrum concentu. At illi Draconem in longissima membrana depictum circundedere loco. Eoq; terrore aues tū siluisse narrantur, & postea cognitum esse ita posse compesci, Plinius. ¶ Diuus Augustus in curia quam in comitio consecrabat, duas tabulas impressit parieti: quarum alterius admiratio est, puberem filium seni patri similem esse, salua ætatis differentia, superuolante aquila draconem complexa, Idem. ¶ Ctesilaus statuarius fecit Mineruam quæ Musica appellatur: quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant, Idem. ¶ In nummo Cęsaris Dict. III. est à latere serpens Draco capite surrecto, magnis voluminibus terga trahēs, cuius inscriptio est, C. CLO. VI. PRÆF. M. Pierius. ¶ Chimarrus pyrata fuit insignis oram Lyciæ prædationibus infestans, cuius nauis in prora leonem, in puppi verò draconem pro insigni gerebat, Plutarchus.

Draconites vel dracontias lapis.

Draconites siue dracontia è cerebro fit draconum: sed nisi viuentibus absciso nunquā gemmescit, inuidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui visam eam gemmam sibi apud regē scripsit, bigis vehi quærentes tradit, & viso dracone spargere somnifica medicamenta, atq; ita præcidere, Plinius. Exciditur è cerebris draconum Dracontias lapis: sed lapis non est nisi detrahatur viuentibus. Nam si obeat prius serpens, cum anima simul euanescit duritie soluta. Vsu eius Orientis reges præcipuè gloriantur: quanquam nullum lenocinium artis admittat soliditatē, & quicquid in eo nobile est, non manus faciunt: nec alterius quàm naturæ candor sit, quo reluceat. Auctor Sothacus gemmam hanc etiā sibi visam scribit, & quibus intercipiatur modis edocet. Præstantissimi audacia viri explorant anguium foueas & receptus: inde præstolati ad pastum exeuntes prætervectiq; percitis cursibus obijciunt gramina medicata, quantum potest ad incitandum soporem. Ita somno obsopitis, è capitibus desecant lapides, & de manubijs præcipitis ausi prædam reuehunt temeritatis, Solinus. Ex cerebro draconis inopinate percussi, & adhuc in pleno vigore palpitantis extrahitur dracontia lapis, Vincentius Belluacensis. Traditur montanorum draconum capitibus inesse lapillos specie & aspectu iucundos, & splendorem quendam coloribus inducentes, viribus autem potentiaq; mirabiles, quod annulus testatur, quem habuisse Gygem vulgatum est, Philostratus in vita Apollonij. Kinædius, id est Iynx, & piscis marinus, in cuius corpore translucido spinæ apparent, & lapis, qui & opisianus & dracontius, Kiranides.

Dracontion, Dracontea, Dracunculus herba.

¶ Δρακόντιον Græcè & Latinè Dracontea dracontia & dracunculus, herba est quæ, vt scribit Dioscorides, caulem habet rectum, læuem, duum cubitorū, baculi crassitudine, versicoloribus draconum maculis, purpureis tamen eminentibus: folia rumicis, sibi inuicē implicita. Huius duo facit genera: quorum alterum Dracunculum maiorem alterum minorem vocat. Plinius verò plures species enumerat lib. 24. cap. 16. his verbis. Id autem quod Græci Dracontion vocant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs betæ, non sine thyrso, flore purpureo, hoc est simile aro. Alij radice longa, veluti signata, articulosaq; monstrauere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore quàm cornus, radice arundinacea, totidem (vt affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos totidemq; esse folia. Hæc Plinius eo loco, qui libro 25. ca. 2. quartæ speciei meminit sic scribens. In Lacetania Hispaniæ proxima parte cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum, dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarū maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quàm quos in priori volumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exerentis se è terra ad primas serpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rursusq; cum ijsdem in terram condentis, nec omnino occultato eo apparet serpēs, vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret, Hactenus Plin.

Tarentinus eſ qui perfuſus fuerit ſucco dracontiæ herbæ ait non acceſſurum ſerpentem, Cõſtantinus in Geoponicis. Dracontium in Mauritania naſcitur, Strabo. Dracunculus καυλὸν ἔχει ποικίλον, ὀφιώδη, Theophraſtus. Dracunculi radix, quæ & ſerpentaria vocatur, ab Arabibus Luf, Fumanellus. Ab omnibus his forma maximè differt hortenſis dracunculus, quo in acetarijs veſcimur vtimurq́ ad intinctus, acerrimo guſtu, folio oblongo, radicibus humi repentibus graminis modo. Sunt qui aſſerant hanc plantam cultorum mangonio factitiam eſſe, & non ſui natura prouenire: eam ſiquidem naſci putant lini ſemine excauatis cepis impoſito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, quod facto periculo, operam quidem perdiderim. Huius nec Græci nec etiam Mauritani, quod ſciam meminere, Matthiolus. Hic autem dracunculus hortenſis eadem eſt herba quæ & draco ſupra à nobis dicta eſt.

Dracontias triticum. Græcia ex omni genere tritici prætulit dracontiam, ſtringiam & ſelenuſium, argumento craſsiſsimi calami, Plinius. Dracontias triticum memoratur etiam à Theophraſto de cauſis plantarum 3.26.

Dracontion vitis. Vnam etiam præcocem vitem nobis ante hoc tempus incognitam in Græca conſuetudine dracontion vocitari comperimus, quæ fœcunditate iucunditateue Arcelacæ Baſilicæq́ & Biturice comparare poſsit generoſitate vini Amineæ, Columella de re ruſtica lib.3. cap.2. Dracontium, botrys, ad morſum ſerpentis, canis & omnis venenati animalis, Nicolaus Fuchſius.

Dracunculus piſcis. ¶ Eſt & dracunculus piſcis ex concharum genere, Plinius. De quo paulo ante iam dictum eſt.

Dracunculus morbus. ¶ Draconria varicibus ſimilia ſunt: magnum verò dolorem dum paululum prominentia mouentur, concitant, Galenus in Iſagoge. Dracunculus eſt vlcus quod à parte propinqua ad ipſum nerui delationem habet: dictus quod neruus mouendo corpore in vlcus recedat in eoq́ occultetur, Idem. Qui appellantur dracunculi lumbricis ſimiles ſunt, & aliquando magni, aliquando parui reperiuntur, frequentius quidem in cruribus, quandoque verò & in muſculoſis brachiorum partibus conſiſtentes. Naſcuntur autem hi in Æthiopia ac India in pueris præcipuè: eſtq́ ipſorum generatio non diſsimilis lumbricis latis ventris. Sub cute enim mouentur nihil moleſtiæ afferentes, verùm temporis progreſſu circa dracunculi extremitatem locus ſuppuratur, & cutis aperitur, ac dracunculi caput exeritur. Quod ſi dracunculus attrahatur, vehementem dolorem inducit, præſertim ſi nimia tractus violentia fuerit ruptus. Nam quod relinquitur moleſtiſsimos dolores infert, &c. Aëtius. In India & ſuperioribus Ægypti locis dracunculi generantur ceu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus muſculoſis, puta brachio, fœmore, tibia: in pueris etiam latera ſub cute perreptant & palàm mouentur: deinde cum diu extremum dracunculi aliqua in parte remanſerint, locus ſuppurat, & cute ipſius adaperta, initium ipſius progreditur: cum trahitur dolores mouet, præcipuè abruptus, Paulus Ægineta. At dracunculum, an in apoſtemate ſit vermis aut neruus, non facilè dixerim: quem nunquam ſe vidiſſe, eiuſq́ eſſentiam ſe ignorare, Galenus ingenuè fatetur. Soranus verò medicus non animantis principium, ſed nerui alicuius ſubſtantiam ſiue concretionem, dracontion eſſe autumat. Quod Auicenna venam Medeni, Abinzoar verò cenſet eſſe exituram de apoſtemate neruo ſimilem, quam Arabes & Mauri halalnachaidini appellant. Peculiare id eſt, Arabiam & Ægyptum incolentibus vitium, ſubſtantia neruoſa, colore, craſsitudine, lumbricis non diſſimile, muſculoſis brachiorum & crurium partibus innaſcitur, per quæ ſe varicum inſtar expandit, & ſe cum intolerabili dolore non raro complicat. Hoc non niſi iuſto plumbi appenſi libramine ſenſim educitur, abruptum lethale cenſetur. Hoc Albucaſis decem & non rarò viginti palmarum longitudinem excedere expertus eſt, Europæ incognitum malum: de quo Plutarchus ita pereruditè ſcribit Symp.8.cap.9. Qui mare rubrum accolunt, vt Agatharcides teſtatur, nouis affliguntur morborum ſymptomatis, quæ parua ſunt, & dicuntur dracontia. Hæc ſuras & brachia exedunt, & ſeſe inclinant & proſpiciunt: contrectata verò ſeſe rurſus illatebrant ac fugiunt: complicata verò in muſculis phlegmones intolerabiles excitant. Hæc nec prius, nec modò vllis niſi Arabiam incolentibus acciderunt. Hæc omnia Ioannes Langius epiſtolarum lib.2. epiſtola 42. Dracunculi ſeu dracontia ſunt in puerulis ſubtercutanea quædam animantia viua lumbricorum formam præ ſe ferentia, Leonellus Fauentinus.

Nomina propria à dracone deſumpta. Virorum. Locorum. ¶ Dracontides vnus è 30. tyrannis, Suidas. Δρακοντίδης, in Veſpis Ariſtophanis traducitur, ὡς πονηρὸς καὶ πλείσταις καταδίκαις ἐνεχόμενος. ¶ Dracus Achæorum dux Achaici motus primus author, ad Iſthmon à L. Mumio conſule victus eſt, Liuius.

Inſulæ Aphricæ adiacentes prope terram, ὕδρας, δρακόντιος, αἰγίμορος, λάρυννεσία, Ptolemæus. Draconis Inſula in Lybia eſt, Stephanus. ¶ Δράκονον, mons & ciuitas in Icaria inſula, Idem. ¶ In mari fauces octo miliarium os draconis appellatur, Petrus Martyr. Ocean. decad. prima libro ſexto. Caput draconis locus eſt ſic vocatus in India occidentali, Idem. Fons draconis locus iuxta Ieruſalem, Nehemiæ ſecundo.

b. Τῶν ὀρνίθων, ἀετοὶ ἀρρενωποί. πέρδιξ δὲ θηλύμορφος. τῶν μέντοι ἑρπετῶν, ὁ μὲν δράκων ἀρρενικώτατος, ἡ δὲ ἔχιδνα, θηλύμορφος. Adamant. ¶ In Nilo ſunt animalia quædam ad ſimilitudinem draconis, vulgò cocatrix vocant (forte crocodili ſunt) Haithonus. ¶ Fuit & Orthus Geryonis canis in Erythea, cui canina capita duo, & draconum ſeptẽ erant, Varinus in Scylla.

¶ Sauro-

¶ Sauromatæ plurimos alunt equos, vtpote Nomades, quibus non tantum ad bellum vtuntur, sed dijs etiam suis immolant & cibo adhibent. Vngulas colligunt, purgant & diuidunt (διαιροῦσι) ad similitudinem squamarum in draconibus, &c. Pausanias in Atticis. ¶ Gorgonum capita draconum squamis obsita fuisse dicuntur, Gyraldus. ¶ Cucurbita crescit qua cogitur forma, plerunque & draconis intorti figura, Plinius.

c. Et cantabunt vlulæ in ædibus eius, & dracones in palatijs deliciarum, Esaiæ 13.22. Idumæa erit habitaculum draconum, atrium filiarum struthionis, Esa. 34.13. Ponam Ierusalem in aceruos, habitaculum draconum, Ierem. 9.11. Faciam planctum velut draconis, & luctum veluti filiarum struthionis Mich. 1.8. Frater fui draconũ & socius filiabus struthionum, Iob. 30. Hieronymus scribit, si dracones decertant cum elephantibus, victos lamentabilem & horribilem vocem edere, Lauaterus. Est celebris in scripturis luctus draconum & struthionum in deserto horribiliter eiulantium, Mich. 1. Malach. 1. Iob dicit se fuisse fratrem draconum & filiorum struthionum socium: designans magnam miseriam, Oecolampadius. ¶ Et onagri steterunt in excelsis, attraxerunt ventos tanquam dracones, Ierem. 14. Quia magnus est ardor (inquit interpres) in serpentibus propter calorem internum coguntur ventum haurire, vt temperent interiorem æstum quo vruntur. Quod enim dicit propheta, perinde ac si diceret: Nihil habebunt vnde famem aut sitim expleant: ac proinde enecabuntur inopia cibi & potus: quam dracones serpentes & venenata pleraque ferunt sine grauiore incommodo, modò libero cœlo fruantur, vt narrãt Aristoteles & Plinius. ¶ Deuorauit me & contriuit me Nabuchadnezar: statuit me vt vas inane: absorpsit me veluti draco, Ierem. 51. ¶ Quum contristi nos in loco draconis, & operuisti nos vmbra mortis, Psal. 44. In loco draconis (scilicet marini) id est in abysso maris: hyperbole pro extremis angustijs.

d. Telephus simul recumbens cum matre incestum stuprum cum ipsa confecisset, nisi eos prius diuino ductu draco diremisset, Ælianus. ¶ Draconi similis est virtus indagatrix, quæ diligenter omnia perscrutatur rimaturque studiosissimè: ideoque ab acuto visu nomen illi factum, Pierius. ¶ Lycophron Circen dracænam vocat, διὰ τὸ ἄγριον, ἢ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς καὶ δραστήριον, Isacius Tzezes.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη Οὔρεος ἐν βήσσης &c. Homer. Iliad. β.
Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ' (τὰ ἰοῦ ποιητικὰ φάρμακα, ὡς μύρμηκας καὶ κανθάρους) ἔδυ δέ τε μιν χόλος αἰνός. Σμερδαλέον δὲ δέδορκεν ἑλισσόμενος περὶ χειῇ,
Sic Hector Achillem expectabat. Idem Iliad. χ. ¶ Super leonem & basiliscum calcabis, conculcabis catulum leonis & Draconem, Psalm. 91. ¶ *Aquilam adhuc iuuenem in ouilia*
Demisit hostem inuidus impetus, *Nunc in reluctantes dracones*
Egit amor dapis atque pugnæ, Horatius in Odis.

f. g. Vesci draconum corde hepateue oportuit Apollonium, vt per hæc Arabum sapientiæ particeps fieret, Eusebius in Hieroclem. ¶ Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes: In medijs Echeneis aquis oculique draconum, Lucanus lib. 6. de venefica necyomantiam exercente agens. ¶ Fel draconum apud Moysem puto, idem quod amaritudinem, hoc est letalem amaritudinẽ, quam in veneno potissimùm habent, Augustinus Steuchus in Iobũ.

h. Circa templum Nemei Iouis cupressetum est, quo in loco cum nutrix Opheltem in herba posuisset, à dracone peremptum memorant, Pausanias. ¶ Postquam Græci à Troia digredi simularunt, & Sinon proditor à Troianis in vrbem admissus esset, qui suis eam prodidit, dracones duo, Porcis & Charibœa à Calydnis insulis, in quas cõiecerant se Græci, enatantes, Laocoontis filios peremère ob coniectum in equum ligneum hastile, Cælius lib. 8. ca. 13. De his agit Vergilius Æneidos lib. 2. qui primùm serpentes illos & angues nominat: postea verò dracones, inquiens: *De ijs qui à draconibus interfecti sunt.*

At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuæque petunt Tritonidos arcem:
Sub pedibusque Deæ, clypeique sub orbe teguntur.
Tum verò tremefacta nouus per pectora cunctis
Insinuat pauor, & scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur *Læserit, &c.*

¶ Narrat Petrus Damianus de quodam agricola, qui quadam die valde manè surrexit, & vidit draconem enormis magnitudinis, lignum putauit, fessusque super eum vt requiesceret, sedit, mox indignata bestia deglutiuit. ¶ Ab ipso statim initio, cum hæc regio (Heluetiæ) primùm purgari cœpisset, fœdus in ea serpens & horribilis Draco repertus est supra pagum Vuiler. Is pecudes simul & homines ita profligabat, vt pagus Oedwiler diceretur, quasi villa deserta. Ibi quidam ex indigenis, nomine Winckelriedt, cum ob homicidium exulare coactus esset, pollicebatur, si bona cum gratia in pristinam sedem reciperetur, se serpentem illum interfecturum. Id ei magna cum lætitia concedebatur. Sed cum dracone debellato, illico brachium, quo cruentum gladium tenebat, hilaris attollens, de victoria sibi ac popularibus gratularetur, draconis sanguis ei in corpus destillans, præsentem ei mortem attulit, Stumpfius in Chronicis.

¶ In diebus Philippi regis via in monte Armeniæ fuit, de qua Rex interrogauit vt super

illam nullus transiret quin mortuus caderet. Socrates ergo speculum de calybe contra illum posuit, in quo duos dracones magnos vidit, qui aperuerunt os suum, & egrediebatur corrumpens aerem fumus ex orificijs eorum. Rex verò præcepit ad montem illũ exiri, & ipsos interfici: sicq; salubris factus est locus ille, Aristoteles de proprietatibus elementorum. ¶ Hercules in cunis dracones occidit, Pindarus carmine 1. Nem. ¶ Corcyręi Diomedẽ inuocarũt, qui draconẽ quo infestabantur interemit, Heraclides. ¶ Orpheum aucupio intentũ draco inuasurus erat, quem interceptum canes occiderunt, vt ipse recitat in poemate de lapidibus, quod etiamnum extat, Tzezes. ¶ Sanctus Donatus episcopus spuit in os draconis eumq; interfecit: quem octo iuga boum ad cremandum vix trahere potuerunt. Hic draco (teste Sozomeno) in via publica circa pontem iacebat, caprasq;, oues, equos, boues & homines deuorabat, Olaus magnus. ¶ In Tauricana insula inter paludes Mœotidas est ciuitas nomine Kirkel, & supra eam in rupe alta castrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe, vt fertur, draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta: propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas vacuas reliquerũt. Et quia Græci & Italici insulam inhabitantes, gloriosam Dei genitricem Mariam precati sunt, vt eos à dracone liberaret, viderunt successu temporis candelam ardentem intra rupem: inciderunt ergo & secuerunt rupem ad ascendendum, & peruenientes ad candelam ardentem, imaginem sanctissimæ genitricis Mariæ conspexerunt, coram qua lumen arsit, draconemq; desubtus per medium ruptum iacentem, &c. Nouus orbis lib. de Sarmatia Asiana.

Dracones mortui in vitam reuocati.

Xanthus historiarũ author, in prima earũ tradit, occisum draconis catulum reuocatũ ad vitam à parente herba, quam balin nominat: eademq; Thylonẽ, quẽ draco occiderat, restitutũ saluti, Plin. A Polyide occisus draco, in vitã reuocatus est, ab alio dracone herbã quandã ei imponente: qua postea Glauco etiã mortuo Polyides imponens eundẽ resuscitauit, Isacius Tzezes, Scholiast. Lycoph. ¶ Draconẽ circũ implicatũ filio, pater sagitta occidit filio illæso, Antholog.

Metamorphoses. Iuppiter in draconem.

¶ Arnobius lib. 5. de Cerere à Ioue delusa in tauri forma, & Proserpina ab ipso compressa in draconis forma. Parit (inquit) mensem post septimum, luculenti filiam corporis, quam ætas mortalium consequens, modò Liberam, modò Proserpinam nuncupauit. Quam cum verueceus Iupiter bene validam, floridam, & succi esse conspiceret plenioris, &c. mox subdit: In draconis terribilem formam migrat, ingentibus spiris pauefactã colligat virginem, & sub obtentu fero mollissimè ludit atq; adulatur amplexibus: fit vt & ipsa de semine fortissimi compleatur Iouis: sed non eadem conditione qua mater. Nam illa filiam reddidit lineamentis descriptam suis: vt ex partu virginis tauri specie fusa Iouialis monumenta pellacię. Auctorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumq; seuanum, quem antiquitas canit, dicens: Taurus draconem genuit, & taurum draco. Porrò & Eusebium audiamus de eadem re loquentem: Ceres inquit, Persephonem peperit, educatur puella, cui Iuppiter qui genuit, draco factus, coniungitur. Vnde in Sabaziorum mysterijs draco in spiram inuolutus, in sacrificijs, ad factorum memoriam, imò verò in testimonium tantæ turpitudinis (vt sic dixerim) adhibetur. Peperit & Pherephatte (id est Persephone) tauriformem filium: vnde Poetæ quoq; nonnulli taurum laudant draconis patrem, & draconem rursus tauri patrem. Hæc ex Arnobio & Eusebio vt à Gyraldo citantur syntagmate 6. in Proserpina. Scripsit & Clemens eadem de re his verbis: Iuppiter cum Proserpina filia coit factus draco, conuictus quisnam esset. Sabagiorum certè mysteriorum signum est ijs qui initiantur, Deus qui sinum peruadit. Est autẽ is draco qui extrahitur è sinu eorum qui initiantur, euidens argumentum Iouis incontinentiæ. Parit autem Proserpina quoque filium taurina specie. Certè ait quidam Poeta, taurus pater draconis, & pater tauri draco. Hæc Clemens Oratione ad Gentes. Poetæ draconem Tauri patrem canunt, per illum Iouẽ, per hunc Bacchum intelligentes, Pierius ex Lycophrone.

Caput Orphei in draconem. Qui in dracones mutari dicantur.

¶ Caput Orphei in draconem mutatum, Plutarchus de fluuijs in Hebro. ¶ Protei conformatio in diuersa capita, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum statuant bonum: hunc per suem exprimi concipimus. Draco eorum nobis errores innuit, qui terrena pulchritudine felicitatem metiuntur, Cælius. Et alibi: Timæus Pythagoricus (inquit) mutationem in bestias induci putat falsò, ad terrorem hominum impiorum, vt pœnæ saltem formidine à vitijs retrahantur. Et mox: Non desunt qui ista sic interpretentur, vt animarũ quæ similem brutis duxerint vitam, aliæ inter alias bestiarum turbas diuersentur. Quod ipsum Platonis doctrinæ valde consentaneum putat Olympiodorus. Quod si habitum intelligamus, non speciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, vel Herculis quæstum in ea attriturus, die noctuq; torpebit: miluus qui raptu viuit per concupiscentiam: leo qui egregie militabit: draco qui crudeliter in genus humanum debacchabitur, Idem.

Virga Mosis in draconem. Draconis dentes in homines armatos.

¶ Virga Mosis iussu Dei coram Pharaone proiecta in terram, versa est in draconem, Exod. 7. ¶ Cadmus oraculo monitus, vt vaccã à grege secretam, quæ lunæ signum in latere haberet, sequeretur: & vbi fessa procubuisset, ibi statueret vrbẽ: parens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea à boue Bœotia dicta est. Hic cum ad fontem Castaliũ Marti sacrum socios aquatum misisset, à dracone interfecti sunt: cum ipse quoq; illuc iuisset, vt vidit à dracane socios consumptos, serpentẽ interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humi sparsit, ex quibus armatorũ multitudo progignitur, quæ inter se domestico bello confligit: ita vt ex ea quinq; relinquerentur, qui Palladis consilio fœdus & pacem inierunt, & auxi

lium Cadmo in Thebis instaurandis tulerunt, Ouid. Metam.3. ¶ Iason Æsonis filius missus Colchon ad pellem auream apportandã, vbi Aretæ Solis filij regiã contigit, pulchritudine sua perculit Medeam, quæ obligatum Iasonem vt fidem præstaret coniugij erga se coegit, atq; ita tauros spirantes ignem, & draconem custodientẽ templum veneris atq; carmine coegit parere Iasoni, vt proscisso solo dentes obsereret serpẽtis, ex quibus seges armatorũ procresceret: inter quos vt ei præceptum erat à Medea, iacto silice, coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt, Idem Metam.7. ¶ Medea fugiens Aeoliam Pitanem à læua parte reliquit, Factaq; de saxo longè simulachra draconis, &c. Idem. ¶ Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, Id est, Prima Leo, postrema draco, media ipsa chimæra, id est, capra, Lucret. Chimæræ pars extrema in draconẽ desijsse fingitur: Amorem lasciuum per figmentũ illud significari tradunt, Pierius. Fabulæ allegoriã & singularum annaliũ in ea significationes interpretatur, Cæl. lib.13. cap.9. Vide plura de Chimæra in lib. de quadruped. viuiparis in hist. Capræ, litera H.a. ¶ Κητὼ ex Phorcyne peperit draconẽ velleris aurei custodẽ. Hesi. in Theog. Hunc ita describit Ouid. Metam.7. agens de ratione qua Iason serpentẽ illum sopiuit ad vellus aureũ tollendum:

Draco in Chimæra. Chimæræ pars extrema draco

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista, linguisq́, tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquàm sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaq́, ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius potitur, &c.

De draconibus velleris aurei, & hortorum hesperidum custodibus.

Diodorus Siculus bibliothecę rerum Antiquarũ lib.4. hanc fabulam ita narrat: nempe, Aëta in Ponto regnante, responsum datum esse, illum tunc mortem obiturum, cum externi nauigio delati aureum vellus substulissent. Hac ex causa, inquit, tum verò innata crudelitate ostentauit se hospites sacrificare, vt diuulgata tanti sceleris fama, externi omnes eum accessum abhorrerent. Templum quoq; muro circumdedit, custodesq; frequẽtes apposuit ex Taurica accitos: de quibus à Græcis mirandæ fabulæ finguntur. Decantatũ enim est, tauros ignem spirantes circa templum esse: à dracone insuper custodiri vellus. Verum taurorum nomen à custodum robore traductum est: à crudelitate verò cædis hospitum, tauros ignem efflare confictũ: modo simili cum templi custos Draco appellaretur, traduxerunt: poëtæ admirandam stupendamq; eius animantis naturam, &c. Hæc Diodorus. ¶ Asserunt quidã, in Libya in Hesperidũ hortis mala aurea à terribili Dracone asseruari. Alij pecudũ greges exquisita pulchritudine Hesperides habuisse: quæ ob decorem à poëtis aureæ dictæ sint, quemadmodũ & Venerem ob egregiam formã auream appellant. Nonnulli eas pecudes colore auro simili fuisse volũt: eoq; hoc appellatas nomine. Draconem verò, extitisse pastorũ curam: qui vi corporis fortitudineq; præstantes, custoditis gregibus latrocinia prohiberent. Sed hoc pro arbitrio accipiant legentes. Horũ custode interfecto, Hercules aurea poma ad Eurystheum adduxit, Idem. De hortis Hesperidum & peruigili dracone, ne famæ licentia, vulneretur fides, ratio hæc est, flexuoso meatu æstuariũ è mari fertur adeo sinuosis lateribus tortuosum, vt visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur, itaq; quod hortos appellauere, circundat, Solin. cui assentitur etiã, Plin. Fabulantur Gręci, Herculis statuã effingi solitã sinistra manu mala tria gestantẽ, quæ claua conquisiuisset dracone interempto, id est, cõcupiscentia subacta: ita enim comparantur poma tua, id est iræ cõprimuntur ardores, & habendi cupiditas temperatur, ac deniq; voluptatum sedantur titillationes, Cæl.

¶ Ἄραβες μὲν κοράκων ἀκούουσι, Τυρρηνοὶ δ᾽ ἀετῶν. τάχα δ᾽ ἂν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες ἄνθρωποι συνῆμεν πάντων τῶν ζώων, εἰ καὶ ἡμῶν τὰ ὦτα δράκων ἐνίψε. Id est, Arabes quidem coruos audiunt, Tyrrheni verò aquilas. Forte & nos & omnes homines quæuis animantia intelligeremus, si & nostras aures draco lauisset. Porphyrus lib.3. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. ¶ Mammæa Alexandri Seueri mater, pridie quam puerũ eum pareret, somniauit se dracunculũ enixam edidisse. Nam & Alexandro Macedoni draco dominij claritatem præsagiuit, qui matri Olympiæ congressus erat in somnis. Hoc idẽ de Pomponia Africani Scipionis matre traditũ est, & ipsi draco circumfusus nihil attulit nocumenti. Dedit & Augusto Imperij presagiũ ostento simili. Nam cum Actia mater eius ad solenne Apollinis sacrũ media nocte venisset, positaq; in templo lectica, dum cæteræ quoq; matronæ dormirẽt, obdormisset, visus est draco repẽte ad eam irrepere, pauloq; post digressus: illa verò expergefacta quasi à concubitu mariti se purificauit, & statim in corpore eius extitit macula veluti picti draconis, quæ nunquã eximi potuit, adeò vt publicis inde balneis perpetuo abstinuerit. Spartacus venalis cùm Romã delatus esset, deprehensus est dum quiesceret, habere sub capite draconẽ in spiram complicatũ, quem Thracia itidem mulier conspicata vaticinandi peritissima, signum esse dixit magne cuiusdam & formidabilis potentiæ, quæ tamen infaustum ei ser exitum habitura. Tiberius Cęsar serpentem draconem in delitijs habere solitus, eiq; manu sua cibum ministrare, quem cùm is corrosum à formicis reperisset, monitus est cauendã sibi vim multitudinis, Pier. ¶ Cæcinnæ dracones emicuisse de extis læto prodigio traditur, Plin. Dracones in extis apparuisse, letũ fecere auspiciũ: contra Graccho sacrificanti ad exta irrepsisse adeso iecinore necẽ futurã & imminens fatum portenderunt, quæ mox subsecuta sunt, Alex. ab Alex.

Auspicia omnis & prodigia ex draconibus.

¶ Scriptum est in Romanis annalibus, ac sæpius notatum, quo tempore dracones vel qua magnitudine in vrbem Romam delati sint. Nam inundante maximè Tyberis fluuio visi per vr-

Draco visus pestis secuturæ ostentum.

b em traditur: quod ipsum temporibus contigit. Sed illud propè incredendum quibusdam videri solet, quod imperante quidem Mauricio Augusto Romæ accidit. Quum enim Tyberis in maximam altitudinem excreuisset, multa serpentum genera, per alueum Tyberis æstuante fluuio deuecta sunt, inter hęc draco mira quadam & insigni magnitudine per vrbem transiens, vsque ad ipsum mare descendit, quod & mox horribile prodigium pestis maxima secuta est, Petrus Crinitus. Anno 1499. 26. die Maij Lucernæ Draco visus est, qui, è lacu per Rusam secundo flumine deferebatur, multis magna cum admiratione spectantibus, vt narrat Etterlius, Stumpfius in Chronicis.

Dracones in aere volantes & dira portendentes in Germania visi.

¶ Visi sunt nonnunquam & in Germania Dracones viui, & in aëre volantes, media luce dieq́; sed vsq; dira incendia portendentes. Nam factum est & obseruatum non procul à Rheni littore prope oppidum Niderburgum ad millesimum ferè lapidem meridiẽ versus supra Sanctogoarinum patriã nostram, vt ter sereno cælo diuersis temporibus & æstatibus Draco ingens in aëre veluti pendens caudamq́; vibrans, media, vt dixi, luce à pluribus inquilinis conspiceretur, & postea quidem secutum est, vt toties quoq; idem oppidum incendio conflagraretur, maximo indigenarum omnium malo atq; infortunio, vt cui incendio tunc tanquam fatali nemo hominum obsistere aut reluctari quantacunq; opera aut vi in aduersum nitenti valuerit. Tam fuit infaustus ostenti euentus. Animaduersum & hoc est, sub idem tempus ferè, & aliquoties etiam conspecti sunt oculis incolarum viui Dracones in fonte sese non procul ab isto conflagrato loco lauisse, è quo dein qui forte ex improuiso bibissent, aquamq́; hausissent homines vel animalia ventribus inflatis mox concidissent interijssentq́;. Decretum igitur est publicè re ita manifestata atq; comperta, eum fontem tanquam pestiferum & exitialem lapidibus terraq́; oppleri, ne porrò & alijs internecioni foret. Eos equidem qui hæc verè meminissent ipsi aut vidissent, audiui homines senes admodum ac fide dignos. Itaque non ficta tibi, sed quæ reipsa sic habent contigeruntq́; refero, Iustinus Goblerus ad Gesnerum.

Draconis ostento Nero seruatus.

Draco Cleomenis cadaueri circumplicatus.

Draco cur heroibus cõsecratus.

¶ Cum missi essent à Messalina vxore Claudij, qui Neronem meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent, fertur eos dracone è puluino se proferente conterritos refugisse, Suetonius in vita Neronis. ¶ Qui Cleomenis corpus cruci affixum seruabant, nunciabant sese draconem permagnum vidisse, qui cadaueris corpus circumplexus, ita illius faciem tegebat, vt nullam auem ad eam depascendam accedere pateretur. Qua de causa reuerentia quædam & diuinitatis opinio regi accessit, &c. Nec antea huiusmodi cessauit opinio, quàm à sapientibus viris huius rei causa prodita est. Tradunt enim sicut ex bobus apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones generantur, ita humana corpora & præsertim medullas, humoremq́; ex eis profluentẽ, serpentes producere. Itaq; non absq; ratione permoti antiquiores, heroibus draconem consecrarunt, Plutarchus in vita Cleomenis. ¶ Durant in Literníno Africani prioris manu satæ oliuæ. Subest specus in quo manes eius custodire draco dicitur, Plinius.

De diuinatione draconum.

In Lauinio sacer est lucus magnus & opacus, iuxtaq; ipsum ædes Iunonis Argolidis. In eodem luco latibulum est amplum & profundum Draconis cubile. In lucum quotannis virgines certis diebus ingrediuntur, quæ mazam gestant manibus, oculos fascijs deuinctæ. Eas recta ad latibulum diuinus quidam spiritus sine offensione deducit. Quod si virgines fuerint cibos tanquam puros & Deo gratæ animanti conuenientes admittit Draco: sin minus, non attingit, corruptas esse intelligens & diuinans. Formicæ verò hanc relictam ab illo mazam minutatim confractam vt leuius ferant, è luco exportant, expurgandi gratia loci. Hoc cum fit, ab indigenis animaduertitur, & quæ ingressæ fuerant, indicantur examinanturq́;: & cuius pudicitiã esse violatam constiterit, pœna legibus constituta plectitur. Dracones igitur non esse expertes vaticinationis hoc modo demonstrarim, Ælianus.

De draconibus sacris & eorũ cultu.

Draco Aesculapio sacer.

¶ Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt: vt Solem, lacertam, leonem, draconem, accipitrem, Porphyrius lib. 4. de abstinent. ab animatis. ¶ Æsculapius draconis effigie à Nicagora Echetimi vxore ad Sicyonios mulorũm bigis inuectus esse dicitur. Neque desunt qui super Æsculapio comminiscantur historiam. Educatum quippe draconem ab eo in Pelei montis loco, qui Pelethronius à florum vbertate nuncupatur, Pierius. De hoc etiam Nicander in Theriacis:

Nunc viridem & nigrum post dicta venena draconem
Aspice, quem patula fago Phœbeia proles
In Gelido Peli nutriuit culmine iuxta
Læta Pelethroiæ quondam dediuia vallis, &c.

Draconem Æsculapio dicauere, quod genus vigilantissimum dicatur, quæ res febri maximè necessaria est, Volaterranus. De draconibus Epidaurijs, Æsculapio sacris antea dictũ est in B. Lucianus in dialogo qui Alexander vel Pseudamantes inscribitur describit imposturas cuiusdam præstigiatoris impudentissimi, qui cùm draconem Pellæum enutrijsset, eum Æsculapium esse mentitus, miris artibus homines illius temporis ludificatus est.

Draco Indis sacer.

¶ Alexander cùm alia pleraq; animalia apud Indos inuenit, tum Draconem, quem quia sacrum in antro quodam Indi existimarent, & summo religione colerent, idcirco precibus Alexandrum obsecrarunt, ne in illum inuaderet, quod quidem ipsum ille annuit, Ælianus. De illius draconis magnitudine prodigiosa antea dictum est in B. Ex Indis nonnulli draconem quinque

quirque iugerum velut Liberi patris simulachrum coluerunt, Alexan. ab Alexand. Gyraldus. ¶ Babylonij draconem ingentem adorarunt, quem Daniel potestate à rege accepta, massa ex pice, seuo, & pilis confecta & in os draconis iniecta interemit, vt refertur in historia de Idolo Belo & dracone quæ est inter hagiographa.

De sacro in Aegyptia Melite dracone & pœna curiosi qui illum videre voluit.

¶ In Melite Ægyptia Draco diuinis honoribus afficitur in turri quadam: adsunt ei sacerdotes & ministri, menta & crater ponuntur. Crateri quotidie immittunt libum ex farina subacta melicrato, & recedunt: postridie reuersi craterem inueniunt vacuum. Et cùm aliquando maximus natu summo videndi Draconis studio teneretur, solus ingressus, & libo proposito, recessit: & mox Dracone mensa conscensa epulante, ille subito magno cum strepitu fores (quas pro more clauserat) aperuit. Draco indignatus abijt. At ille viso quem voluerat, suo quidem malo, mente captus, & suum confessus crimen, mox obmutuit: & paulò post collapsus interijt, Ælianus.

Draco sacer apud Albam.

¶ Draco apud Albam in luco iuxta templum Iunonis Argiuæ colitur à virginibus, quem certis adeunt diebus, suis pascentes manibus, à quo cum cætera capiunt auspicia, tum virginitatis integritatem deprehendunt, Volateranus. De quo antea quoque retulimus ex Æliano.

Epirotici Dracones.

Locus est apud Epirotas Apollini sacer, & muro septus. Intra illum Dracones sunt Deo grati. Ad hos virgo sacerdos nuda accedit, & cibum Draconibus porrigit. Eos Epirotæ à Pythone Delphico prognatos aiunt. Quod si virginem accedentem illi placidè aspexerint, & alimenta promptè susceperint, annum fertilem & salubrem significare creduntur: sin & terribiles erga illam fuerint, & porrecta cibaria non receperint, contrarium anni futurum statum alij diuinant, alij sperant, Ælianus. Epirotæ Apollinem venerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt, ex eoq; cibum appetente aut auersante auguria capiunt, Volaterranus.

Alter in Phrygia.

¶ Haliæ Sybaridis filia cùm in Phrygia lucum Dianæ ingressa esset, Draco quidam sacer prægrandis apparuit, & cum ea coiuit, vnde Ophiogenæ dicti primam sui generis originem trahunt, Ælianus.

Quibus diis Draco consecratus antiquitus fuerit.

Οἰκουρὸς δράκων.

Draco sacer fuit Palladi, Æsculapio, Saluti, Cælius. Draco Baccho consecratus à veteribus, Plutarchus. Græci rectè dicunt & sentiunt columbam Veneri sacram, draconem Mineruæ, & canem Dianæ, Idem. Οἰκουρὸς δράκων dictus est qui Palladis ædem custodiebat, seu ὁ τῆς πολιάδος φύλαξ, ὁ τῆς ἀκροπόλεως φύλαξ, vt Hesychius explicat, apud quem plura de hoc serpente reperies.

Draco in Delphico oraculo.

Delphicum oraculum dicitur aliquando fuisse desertum & inaccessum, propterea quòd eo loco fera quædam immanis (nempe draco) habitaret. Sed qui hoc scripserunt rem bene non intellexerunt. Siquidem solitudo draconem in eum locum attraxit: non autem draco solitudinem fecit, Plutarchus.

De draconibus currus per aëra trahentibus.

¶ Medeam asserunt fecisse quibusdam incantationibus, vt draconum specie Diana per aërem ab Hyperboreis vecta, apud Peliam diuertere videretur, Diodorus. De Medeæ autem incantationibus agens, Ouidius inter cætera ait,

Nec frustra volucrium tractus ceruice draconum.
Currus adest, aderat demissus ab æthere currus:
Quo simul ascendit, frenataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas, &c.

Ouidius Metamorph. 7. ¶ Triptolemus iunctis draconibus sulcauit auras, Seneca. Nunc spiris Zephyros tranans, Claudianus de Cereris draconibus. Draconibus vecta Ceres Proserpinam quæritabat. Tzezes Hesiodi interpres ait dracones illos significare volumina quæ Triptolemus de agricultura conscripsit, Pierius.

Prouerbia.
Serpēs nisi serpentem ederit non fiet draco.

¶ Argutum dictum apud Græcos contra potentiores cum quadam libertate iactari solitum, ὄφις εἰ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Hoc dicto innuentes, quem imperatorem statuas, ei necesse esse Reges & Principes multos deglutire, vt ille rex Regum fieret, & dominantium dominus, Pierius. Hoc prouerbium ex vulgi fæce desumptum putat, Erasmus.

Boni viri vel à mure mordentur, malis ne draco quidem dentes admouere audet.

¶ Idem Erasmus in Prouerbio virum improbum vel mus mordeat, scribit hoc prouerbium ita à quodam inuersum fuisse, Bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri: hoc est insontibus passim noceri, propterea quod ij impune lædi posse videantur, vtpote non relaturi iniuriam. ¶ Emblema est apud Alciatum sub lemmate, Ex arduis perpetuum nomen: pictus est draco alatus quadrupedes persequens passeris pullos cum his versibus.

Crediderat platani ramis sua pignora passer,
Et bene, ni sæuo visa dracone forent.
Glutijt hic pullos omnes, miseramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hæc, nisi mentitur Calchas, monimenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis eat,

Dracontopodes.

DRACONTOPODES, id est serpentes sunt magni & potentes, facies virgineas habentes humanis similes, & in draconum corpus desinentes. Credibile est huius generis illum fuisse, per quem Diabolus Euam decepit: quia (sicut dicit Beda) virgineum vultum habuit. Huic enim diabolus se coniungens vel applicans, vt consimili forma mulierem alliceret, faciem ei tantum ostendit, & reliquam partem corporis arborum frondibus occultauit, Author lib. de natura rerum.

Dracones domorum.

VESGA, Arabicè sunt reptilia, vt stellio, subnigra dicta in Catalonia DRACONES domorum, qui cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, sicut etiam denticuli stellionis vel lacertæ, Arnoldus.

DE DRACONE PYTHIO SEV PYTHONE.

Python vnde natus & quomodo interfectus.

PYTHON à Poëtis serpens fuisse dicitur, natus ex putredine terræ post diluuium Deucalionis. Hunc Apollo interfecit, & ab interfecti nomine dictus est Pythius, Textor. De hoc Ouidius Metam. 1. *Sed te quoque maximè Python*

Tum genuit, populisq́ nouis incognite serpens
Terror eras: tantum spatij de monte tenebras.
Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capreisq́ fugacibus vsus,
Mille grauem telis exhausta pene pharetra
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.
Néue operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos. Hæc Ouidius.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python. Claudianus 7. Paneg.

Græci Apollinem Pythonem dictum fabulantur ex nece Draconis. Latonæ enim Apollinem Dianamq́ parituræ Iuno dicitur obstitisse. Sed vbi quandoq́ partus effusus est, draconem ferunt, qui Python vocitabatur, Deorum cunas inuasisse, Apollinemq́ in prima infantia sagittis beluam confecisse, Macrobius Saturn. lib. 1. Imo cum Latonam ex Ioue grauidam persensisset, immisso contra illam Pythone serpente per omnem terrarum orbem persecuta est, donec errando ad sororem Asteriam perueniens, ab ea suscepta est in Delo, vbi Dianam & Apollinē peperit, qui eam errare amplius nequaquam passi fuére, Perottus.

Vnde nata fabula de Pythone.

¶ Est insuper peruagato inter homines sermone vulgatum ab Apolline quendam eius loci (id est, soli Delphici) incolam sagittis confixum illic extabuisse, & ex eo vrbi nomē contigisse. Qui ab Apolline occisus fuerit, draconem eum fuisse poetæ scripsere, cui custodiam Tellus oraculi mandasset, Pausanias. Hunc Pythonem hominem fuisse sceleratissimum cognomento Draconis vult Strabo lib. 8. Inuenimus qui scribant, violentum fuisse hominem Pythonem, Draconis cognomento: qui dum sagittis debellaretur, inter adhortandum proclamasse Apollinem ferunt, vel Latonam, vt Macrobio placet, ἰὲ παιᾶν, id est, immitte feriendo: vnde inoleuerit mos, vt conserturi aciem sic Pæanis celebrationem clamitent, Cælius. Python serpens â putredine terræ natus dicitur. Hunc ab Apolline sagittis interfectum fuisse fabulantur Poetæ, eò quòd terræ putredo solis calore absumatur, Calepinus.

Apollo post interfectum Pythonem expiatione indigens.

¶ Apollo & Diana Pythone cæso vt se expiarent venisse Ægialē tradunt, sed incusso terrore in Cretam ad Carmanorem diuertisse, Pausanias. Cleombrotus quæ ab extraneo quodam ad littus rubri maris habitante philosopho audierat narrans, inter cætera ait: philosophum illum nouisse etiam quæ de serpente Pythone feruntur, ac dixisse eum qui serpentem illum occidisset, non tantum per decennium exulasse, ac Tempe fugisse, sed ex toto orbe migrasse, vnde tandē post nouem magni anni reuolutiones, expiatus & purificatus redierit, ac ita verè φοῖβος, id est, purus & lucidus oraculum Delphicum recuperarit, quod interea temporis Themidis custodiæ comissum fuerat, Plutarchus de defectu oraculorum.

Etymon.

Hic Draco Delphines etiam dictus est.

Πυθών, Serpens dicitur à πυθῶ, quòd est putredo, eò quod ex putredine terræ post diluuium Deucalionis natus dicitur, Calepinus. ¶ Hunc Draconem Delphinem etiam vocatum testatur, Suidas. Illud non omiserim, inquit Cælius, Delphinem nuncupari ab Apollonio libro Argonauticon secundo Draconem ab Apolline confectum. Cuius etiam versiculos apposui,

Ὥς ποτὲ πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνησοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Id ipsum verò interpres item comprobauit, additq́ à quibusdā masculino genere pronunciari, ab alijs fæminino, quod (inquit) melius est. Sic verò appellat in Periegesi Dionysius Afer: id quod plerisq́ negotium facessit. Quod autem Delphines vocaretur qui Delphicum custodiebat oraculum Leandrus dixit, & Callimachus, Hæc Cælius.

¶ Πύθων,

Homonyma. Pytho vrbs.

¶ Πύθων, ἡ, ὁ τόπος. Πύθων ὁ, ὁ δράκων, Ammonius. Πυθὼ & πυθών, ἡ, vrbs est Phocidis, quæ & Delphis appellatur, Apollini sacra: nomen à πύθεσθαι sortita, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ σάπεντα δράκοντα, vt Eustat. tradit. Alij verò dictam volunt διὰ τὸ ἀφικνεῖσθαι τοὺς ἐκεῖ χρωμένους πυθέσθαι (ἤτοι μανθάνειν) τὰ μέλλοντα, Thes. ling. græc. Phocis regio est Græciæ, in qua vrbs Delphi, in eaq; vrbe templum Apollinis quod Pytho dicitur, in quo tripos æneus collocatus erat, &c. Et paulò post. Delphi autem dictum est templum Apollinis, eò quòd Delphines draco ibi inuentus est, quem Apollo interfecit: & Pytho, quòd ibi computruit: vel à percontando, quod Græce est, πυθέσθαι, Suidas in πυθώ. Interiecto dein tempore vrbem ipsam non solum Delphos sed & Pytho nominarunt finitimi. Testantur id Homeri versus de Phocensium delectu. Sed enim qui subtilius populorum origines exquirunt, Delphi existimant filium fuisse Pythin, & ab eo dum regnaret vrbi nomen impositum. Est insuper peruagato inter homines sermone vulgatum ab Apolline quendam eius loci incolam sagittis confixum illic extabuisse & ex eo vrbi nomen contigisse, quòd eius temporis homines persimili voce in ijs quæ corrumperentur significandis vterentur, Pausanias. Quam vrbem (scilicet Delphos) Python ob interfectum Pythonem dictam comperimus, Alex. ab Alexand. Pytho ciuitas erat in Phocide, cuius incolæ dicerentur Delphi: vnde est, πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, Cælius.

Python dæmonium fatidicū.

¶ Πύθων, dæmonium fatidicum, Suidas. Act. Apostol. cap. 16. fit mentio ancillæ quæ habebat πνεῦμα πύθωνος, id est, spiritum Pythonis, quæ diuinando quæstum magnum faciebat dominis suis. Hunc autem Pythonis spiritum Apollinis numen esse gentiles credebant. Vocatur ergo Python, dæmonium cuius afflatu prædicebant futura. Hesychio πύθων est ὁ ἐγγαστρίμυθος vel ἐγγαστρίμαντις. Plutarchus quoq; πύθωνας suo tempore vocatos fuisse tradit τοὺς ἐγγαστριμύθους, Εὐρυκλέας πάλαι. lib de defectu oraculorum, vbi Turneb. Engastrimythos, id est genios è ventre hariolantes, quos olim Eurycleas vocabant, nunc Pythonas dicunt.

Pythō. Byzantius.

¶ Python Buzantius orator, actus in exilium, in Macedonia degens, multos impulit ad proditionem, vt ad omnia Philippo adiumento essent: quibus rex ad perdendos hostes vtebatur, Suidas. Huius meminerunt, Æschines & Demosthenes in orationibus, item Athenæus in Dipnosophistis, & Lucianus in Encomio Demosthenis.

Python Æneates.

Fuit & Python Æneates qui cum Heraclide Thraciam liberauit occiso Cotye rege, cuius meminit Plutarchus in tractatu contra Epicureum Colotem & alibi. ¶ Alexander Ptolemæi dexteritatem habebat suspectam, Arij verò turbulentiam, & Pythonis nouarum rerum studium timebat, Ælianus.

Deriuatá. Pythius.

A Pythone serpente fit Pythius, quo nomine dictus est Apollo: vnde Pylades, Pythius hinc etiam dictus Pythone perempto,

Vel quia putrescant fœda calore Dei. Theogon. lib. 2.

Pythia vates.

Pythia dicta est etiam ipsa vates, seu Apollinis sacerdos: Pythia quæ tripode à Phœbi lauroq; profatur, Lucretius. Pythia vates à Iuuenali dicitur. Vocatur etiam πυθιάς, apud Plutarchum Hell. περὶ τίς ἡ πυθιάς εἴ τε.

Pythium.

Pythium & Delium aræ dicebantur, vel templa Apollini aut Delio dicata, quod ex Liuio liquet, Cælius. Pythium ædes Apollinis Athenis, à Pisistrato condita, in qua tripodes dedicabant, qui cyclio choro Thargelia vicerant, Suidas. ¶ Fuit & in Creta Pythium, in Gortynæ meditullio, cuius incolæ dicti Pythies, vbi & Apollinis visebatur templum. Erat & suum Macedonibus Pythium, vbi & Pythia fiebant. Porro Pythium prope Astacenum sinum, vnde Pythiani dicti, & Pythiana pocula, Cælius. ¶ Pytheum verò dicebatur oraculi locus, Idem. Alex. ab Alexan. ¶ Spartæ Pythij vocabantur qui Delphos ad consulendum oraculum mittebantur, quiq; publicè cum regibus pascebantur, Herodotus in Erato lib. 6. De ijs apud Xenophontem mentio est, sed perobscura in libro de Lacedæmoniorum repub. dictione quoque mendosa in Latina translatione. Quin & Athenis erant Pythij & Deliastæ, vt scribit Philochorus apud Sophoclis interpretem in Oedipo Coloneo. Sed & libro primo Quintilianus in etymologiæ rationibus quæri ait: vnde Bruti, Publicolę, Pythij: quem locum ignorare se interpretes fatentur: quum tamen historia sexta meminerit Herodotus quoq;, Cælius.

Pytheum. Pythij.

Pythia festa.

Pythia festa & Ludi Pythici, Alex. ab Alex. Sunt autem ludi Apollinares in honorem Apollinis Pythij ob interemptum Pythonem instituti, Hesychius. De quibus Ouidius lib. primo metamorph. In Pythone Pythius Draco colitur, & frequens serpentis conuentus appellatur Pythia, Clemens orat. ad Gentes. Dies festus maximo Græcorum conuentu Pythone celebratur, propter Draconem mortuum, Idem. ¶ Sciendum est, Pythicum agona, grassantibus in adeuntes Cirrhæis, labefactatum, fuisse ab Thessalo reparatum Eurylocho, quem Achillem dicunt iuniorem, vt scribit Euphorion. Fuit quoq; agon hic initio χρηματίτης, veluti pecuniarium dicas: quoniam vincentibus ea fuit merces proposita: mox autem Stephanites, nexis lauro corollis, ex Thessalicis Tempe tralata à pubescente puero: quod ob dracontoctoniam in Creta apud Chrysothemidem Apollo expiatus, Thessaliam ingressus illinc secum arborem pertulisset, Cælius.

Pythicū agon.

Pythicus nomos.

¶ Non negligendum verò illud, fuisse item Pythicum nomen auleticum, cuius partes quin

que ex ratione expugnati ab Apolline draconis: pera, cataceleusmus, Iambicum, spondeum, catachoreusis. Pera quidem, id est πεῖρα Dei consilium habet, esset ne dignus congruénsue certamini locus. In cataceleusmo draconem prouocat: in Iambico pugnat, in quo & inflantur tubæ, quæ Salpistica vocant crumata: dicitur & odontismus, id est dentiū arietatio & fremitus, quod draco faciebat, quum sagittis impeteretur. Spondeum verò victoriam significat. In Catachoreusi epinicia, id est celebritas ex comparata victoria ab Apolline continetur. Sunt qui aliter distinguant, & Anacrusin volunt esse certaminis præludium. Amperam verò primùm certandi periculum, Cataceleusmum certamen ipsum, Iambum autem & dactylum pæana, qui eiusmodi efficiatur rythmis victoriæ gratia. E quibus alter hymnorum sit proprius, iambus autem obloquiorum. Syringes verò belluæ deficientis languorem imitantur efficiuntq́. Traditur illud quoq́ Pythium carmen pro heroico dici: quoniam fit ab Apolline oraculis celebratum; vel quod Pythone confecto, territi accolæ texuerint hexametrum primi, Hæc Cælius.

Pythium carmen.

Pythias.

¶ Scitu non indignum & illud, sicut Olympiada dicimus vigesimam aut trigesimam, ita & Pythiada vsurpari ab eruditis consuesse, Idē. Καὶ μὴν οἶσθά με τῷ πυθίῳ λειτουργοῦντα πολλὰς Πυθιάδας, Plutarch. in lib. An seni capess. resp. Idem reperitur apud Athæum lib. 22. ¶ Πυθιὰς βοὴ apud Suidam, id est ἡ μετ᾽ αὐλοῦ γινομένη φωνὴ, τὸ πύθιον μέλος: vnde (inquit) πυθαύλης dicitur. Sic verò appellabant τὸν παιᾶνα.

Pythonicus. Pythonissa.

¶ A Pythone dæmonio fatidico fit Pythonicus, vt spiritus Pythonicus, & Pythonici, qui eiusmodi spiritu diuinatore correpti sunt: ijdem qui πυθόληπτοι. Hinc etiam Pythonissa, mulier spiritu illo correpta, quam etiam Tibullus Pythona appellat, Delphica (inquiens) Python, tanquam Pythonis vocabulum duobus generibus sit commune, Calepinus.

Composita. Πυθόμαντις Πυθόχρηστος Πυθόληπτος Πυθαύλης. Πυθιόνικος.

Πυθόμαντις pro vate Pythico, & πυθόμαντις ἑστία, id est ἡ τῆς μαντικῆς πυθοῦς οἰκία apud Sophoclem reperitur. Idem in Oedypo tyranno πυθομάντεις fatidicos dixit. ¶ Πυθόχρηστος dicitur ὁ πυθοῖ χρησθεὶς, id est Delphico oraculo responsus aut editus vel comprobatus. Πυθόχρηστοι νόμοι apud Xenophontem in repub. Laced. Πυθόχρηστον μάντευμα, Arristoteles. ¶ Πυθόληπτος, ὁ ὑπὸ τοῦ πυθίου ληπτεὶς, id est Pythio numine afflatus, Suidas. ¶ Πυθαύλης, Pythij carminis cantor, vel qui Apollinis cum Pythone certamen tibia exprimit, seu ὁ αὐλῶν τὸν πυθικὸν νόμον. De qua re vide plura apud Poll. lib. 4. cap. 10. sub finem. ¶ Πυθιόνικος, Pythionices. Qui Pythijs ludis vicit. ὁ πυθίοις νενικηκὼς, vt Plutarchus loquitur.

Nomina propria. Pythius Lydus Pythia. Pythonis κώμη. Pythopolis.

Pythius fuit Athys filius, vir Lydus ditissimus, qui omnem regis exercitum, ipsumq́ Xerxem magnificentissimo hospitio excepit, magnamq́ pecuniæ summam ei obtulit: de quo plura vide apud Herodotum in Polymnia lib. 7. ¶ Pythia apud Pythiratem Parianæ regionis fuit, & montem Pythium imminentem habuit, Æneas Syluius. ¶ Pythonis come, id est vicus, locus est in Asia, quò primò aduentus sui tempore conueniunt Ciconiæ, & eam quæ vltima aduenit, laniant vniuersæ, Plinius lib. 10. cap. 23. ¶ Pythopolis vrbs fuit condita à Theseo in Asia, sic dicta quod ex oraculo Pythiæ eam condidisset. Huius meminit Plinius inter Mysiæ vrbes, lib. 5. cap. 32. Est & Pythopolis Cariæ, sic dicta à Pythe seu Pythio illo diuite, qui & Xerxem conuiuio excepit, & militibus eius senos Daricos aureos in capita distribuit, Stephanus.

Icon.

¶ Leontius statuarius fecit Apollinem citharœdum, serpentemq́ eius sagittis confectum Plinius.

Dracones Epi[illegible] Pytho[illegible] [illegible]gnati.

¶ Epirotæ Apollinem venerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt: ex eoq́ cibum appetente aut auersante auguria capiūt, Volaterranus. Ælianus verò non ipsos Epirotas sed dracones, qui Apollini apud illos sacri habentur, à Pythone Delphico natos existimari scribit. De quibus plura in historia Draconis H.h.

Prouerbia, Py[thia] & Delia [su]nt hæc tibi.

Pythia & Delia. Aiunt Polycratem Sami tyrannum, cum Pythia & Delia simul fecisset, Delum misisse percontatum, an sacrificium præfinito tempore offerret, cui Pythia, id est Apollinis sacrificula responderit: Hæc tibi & Pythia sunt & Delia: significare volens ea esse vltima: paulò post enim perijt, Hæc Suidas. Erasmus verò paulo aliter huius adagij rationem exponit: ait enim hoc dictum vsurpari, quum supremum aliquod opus significamus; perinde quasi dicas: Hæc summa omnium quæ gesturus es in vita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam, reddito Polycrati Samiorum tyranno. Nam is posteaquam Rheneā insulam cepisset, eamq́ consecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos misit, consulturos vtrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Respondit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurum innuens, vt propediem excederet è vita: idq́ euenit. Itaque res in prouerbiū versa, Hæc Erasmus.

Post Pythia venisti. In Pythij templo cacare. Iterum atq; iterum ad Pythū [via].

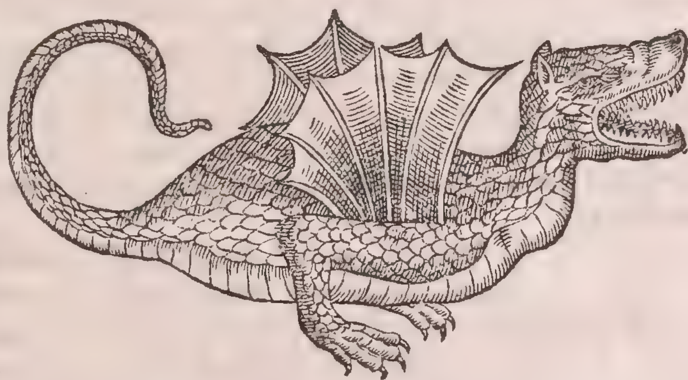
¶ Post Pythia venisti: dicitur in eos qui negotio cuipiam egregio non interfuerunt: quod serius, iam re peracta, accesserint, Idem. ¶ In Pythij templo cacare dicebatur qui rem nephariam & periculosam faceret: quod Pisistratus tyrannus extructo templo inscripserat, ne quis inibi ventrem exoneraret, & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit, Idem. ¶ Iterum atque iterum ad Pythum via: dictum de ijs qui molesti sunt eadem de re iterum atque iterum percunctando: quemadmodum solent ignari viæ, quemcunq́ obuium habuerint de via rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ visebatur plerisq́, Idem.

DE SERPENTIBVS ALATIS: QVOS VVLGVS DRACONES VOCAT.

QVoniam superius in historia draconis, retulimus ex diuersis authoribus quosdam dracones alatos esse, visum est iam subiungere, quæ varij scriptores de serpentibus alatis disserunt, quia vt Cardanus testatur, hos angues aligeros vulgus etiam dracones vocat.

Serpentes alati Indici. Megasthenes in India scribit serpentes gigni volucres, non die sed noctu infestas, quæ vrinam quoque reddunt, cuius contactu animalium partes putrescant, Ælianus. ¶ Mons qui Narsingæ regnum diuidit à Malabaris, multas alit feras: inter quas alatos angues arboribus insidentes. Quos aiunt, solo afflatu, vel etiam obtutu eos, qui propius accedant, interficere, Iulius Scaliger.

Arabici. Ibes nigræ anguium volucrium cateruas pestilentes ex Arabia intra Ægyptios fines & ingredi prohibent, & pro terra sibi amica propugnantes illud vniuersum agmen interficiunt atque consumunt, Ælianus. Est Arabiæ locus ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audirem volucres esse serpentes. Eò cùm perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni ingenti numero. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim verè in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides non permittere, sed ipsos interimere. Serpentis porrò figura qualis hydrarum, alas pennatas non gerit, sed glabras & alis vespertilionis valde similes, Herodotus. Cùm Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina, quorum tam citum virus est, vt morsum ante mors quàm dolor insequatur; sagacitate qua ad hoc valent, aues (Ibides) excitatæ, in procinctum eunt vniuersæ, & priusquam patrios terminos externum malum vastet, in aëre occursant cateruis pestilentibus: ibi agmen deuorant vniuersum, Solinus. Ibes auertunt pestem ab Ægypto, quum volucres angues, ex vastitate Libyæ vento Africo inuectas, interficiunt atque consumunt. Cicero 1. de natura Deorum, qui ex Libya alatos illos angues inuehi scribit, cùm cæteri ex Arabia eos aduolare scribant. Ibes occurrunt pennatis agminibus anguium, qui ex Arabicis emergunt paludibus venena malignantes, &c. Ammianus Marcellinus. Non Arabum volucer serpens, Lucanus libro 6. agens de venefica mortuum excitante per necyomantiam. Quoniam autem accidit vt corpora integra serpentium alatorum quorundam condita viderim, qui pedes habent, quique ex Arabia in Ægyptum volare dicuntur, eorum effigiem hic apposui, Bellonius.

In Arabia thuriferas arbores obseruant colubri subalati exiguo corpore, discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, iidem videlicet qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt, nec vllo alio ab arboribus quàm styracis fimo submouentur, vniuersam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, nisi (vt iidem narrabant) simile quiddam illis contingeret ei quod monuimus contingere viperis, Herodotus. Casiam fabulosa narrauit antiquitas circa paludes reperiri, propugnante vnguibus diro vespertilionum genere, aligerisque serpentibus, his commentis augentes rerum pretia, Plinius.

Syrenæ serpentes alati in Arabia. In Arabia serpentes sunt cum alis, quæ Sirenæ (aliâs prima per ypsilon scribitur) vocantur, quæ non solum plus currunt equis, sed etiam volare dicuntur, quorum tantum virus est, vt morsum ante mors insequatur quam dolor, Isidorus. De his dictum est in Dracone A.

Serpentes alati in Aethiopia. Sunt quæ vel pennis vel membranis volant omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Æthiopiam tales volare narrantur, Aristoteles histor. animal. lib. 1. cap. 5. Altararat, id est serpens volans, Aut. exp.

Draco pennatus in Gallia visus. ¶ Esse porrò serpentes quosdam, membranaceis pinnis alarum instar vtentes, memoriæ proditur: quod ætate nostra, ita esse, compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum regem draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cùm in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectatæque fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem, ex transmarinis regionibus, vento pulsum in eam prouinciam, emigrasse. Nam Gallia monstris huiusmodi caruit, Brodæus Miscel. lib. 3. cap. 1. ¶ Ad Pyrenæos Bigerones est genus serpentum ferum, breuius (ijs quorum antea fecerat mentionem, quos quaternum pedum longitudinem, & humani brachij crassitudinem æquare dixerat) quadruplo crassius: quorum lateribus alarum more ac facie panduntur cartilagines, Iul. Scaliger.

Serpentes alati in Germania ¶ Anno Domini 1543. audiui in finibus Germanicæ propè Stiriam subitò multos serpen-

tes apparuisse, quadrupedes, lacertorum instar, alatos, morsu irremediabili. Froschouerus narrabat ex bibliopola Stirio auditum, Gesnerus.

Descriptio serpentum alatorum quos Cardanus vidit.

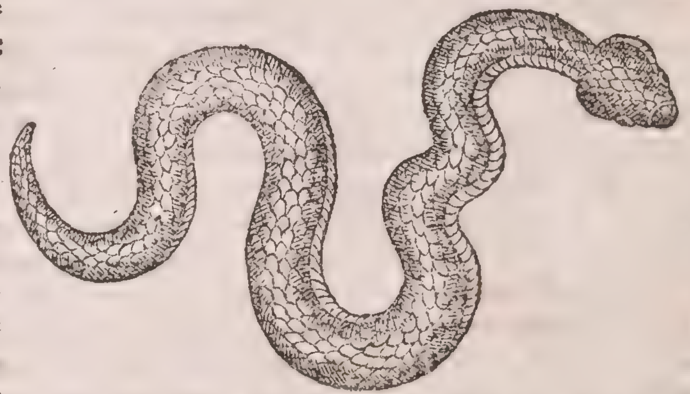
¶ De serpentibus alatis, dum Lutetiæ essem, quid viderim apud Gulielmum Musicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cùm omnes diuersis temporibus habiti essent, forma verò eadem penitus, indicabant non fuisse commentitios: neque enim diuersi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuersis temporibus fingere possunt. Erant autem bipedes, alis exiguis, vt vix volare posse crediderim: caput paruum & serpentum capiti simile, color lucidus, plumæ nullæ, nec pili: magnitudo eius qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si conficti fuissent, alas tam grandes addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: dracones vulgus vocat. Cardanus de Varietate rerum lib. 7. cap. 29.

¶ Medea iugulato Pelia nisi pennatis serpentibus isset in auras, non exempta foret pœna, &c. Ouid. lib. 7. Metam.

DE DRYINO QVI ET CHELYDRVS DICITVR.

A.

Nomina.

De Hydro Nicander sub Chersydri nomine disseruit: Dryinus verò eius quem hydrum appellat, alius est, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quem alij dryinam (δρυΐναν prima inflexione) alij hydrum & chelydrum vocant in concauæ quercus fagiue latebris abstrusa viuit. Nomen animali δρυΐ@, à loco vbi victitat ferè: Dryinas nuncupatur ab alijs, atque item chelydrus inter genera serpentum, meminit in Theriacis Nicander, Cælius. ¶ Hydri siue Natrices quandiu aqua in lacunis est, perrarò exeunt: vbi defecit æstu, inuiti Druinæ fiunt. Quibus ego suo loco Querculis nomen feci. Quanquam olim frustra dubitaui an esset Iaculum, Iul. Scalig. ¶ Chelydrum ex recentioribus quidam cum Chersydro confundunt. Seruius quoque, Chelydri (inquit) dicti sunt quasi Chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Idem scribit Isidorus. Terram & aquam indifferenter inhabitant Chelydrus & Andrius, Olaus magnus. Sed & veteres quidam, vt Vergilius, Lucanus, & Ælianus scriptor Græcus non distinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui Chelydro proprius est, non hydro hydræue aut Chersydro, nec alij, de quo authores meminerint, serpenti: vt Vergilius Æneid. 7. de Vmbone sacerdote,

Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat.

Alibi verò hunc grauem odorem Chelydris tribuit, canens his verbis,

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore Chelydros.

Descriptio.

¶ Serpentes qui à veteribus Dryini vocabantur, hodie vulgo Dendrogailla nominantur, Bellonius. ¶ Cherisidal siue Alidras (Chersydrus vel potius Chelydrus legerim) genus serpentis quod terram fumare facit, nascitur in Africæ parte interiore. Obscurus quidam author descriptionis orbis terrarum in tabula. ¶ Ilicinus siue durissos (pro dryinos) Auicenna 46. 3. 42. & Albertus. A Constantino glandosa dicitur. ¶ Dryini nomen Germanicum fingi licebit, ein Eychschlang, vt Ge. Agricola quoque finxit, à quercubus: vel à fœtore, ein Stinckschlang. Eliota Anglus vocat Chelydrum à sea snayle.

B.

Serpentes dryini (magis placet δρυΐναι in prima declinatione, vt Nicander habet) appellati, abundant magis iuxta Hellespontum. Latibula autem habent in quercuum radicibus. Est autem dryinus fœtidus: vnde & siquis eum non videat, fœtore loci cognoscitur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, & asperrimis squamis circa vniuersum corpus munitus. In his ipsis squamis muscæ pennis æreis latibula sua habere dicuntur, quæ tandem ipsos serpentes occidunt, Aëtius libro 13. cap. 29. Colore per dorsum nigro est (αἰθαλόεις τὰ νῶτα) interpres Latinus vertit, Candidus est tergi color, quem sequitur Matthiolus, qui vertit, Candet dorsum, sed perperam) capite lato & plano (humili non acuto) sicut in hydro (Chersydro) Corporis odor teter est, talis ferè qualis corij equini madidi (πλαδόωντ@) dum cultro raditur, wie ein stinckende gerwer haut, Nicander. ¶ Bellonius in suis Singularibus scribit se alium serpen-

tem non nosse aut vidisse, qui ad maiorem amplitudinem & crassitudinem perueniat, eo quem dendrozailla vocat, eundemq́ esse cum dryino veterum asserit: nec qui altius sibilet. Aliquando (inquit) vnum tantæ magnitudinis cepi, tantiq́ ponderis, vt cum sacco impositum rusticus duo milliaria ferre non posset quin quiesceret. Corium fæno repletum crassitudine tibiam hominis carnosi æquabat.

C.

Habitatio. Dryinus in radicibus quercuum viuit, Galenus. In concauæ quercus fagiue latebras abstrusa viuit: & relictis paludibus, domesticis sedibus, in pratis moluridas (animalia locustis similia) & ranas paruas venatur. Quòd si à myope (id est asilo, Gillius vertit crabrone) infestetur, statim in concauam quercum bene penitus perfugit, Nicander. Scholiastes Nicandri dryinam in palude perenni (ἐν ἀενάῳ λίμνῃ) morari scribit, &c. Sequutus videtur Scholiastes authorem, qui confundit hydrum cum chelydro, vt de hydro potius quam chelydro dictum videatur in palude perenni degere. Hydri siue natrices quandiu aqua in lacunis est, perraro exeunt: vbi æstu deficit, inuiti druinæ fiunt, Iul. Scaliger. Ilicinos siue durissos, habitat in ilicibus, (alius vertit, in locis vbi sunt quercus multæ) Auicenna. ¶ *Incessus.* Chelydrus eundo sese conuoluit per terram, Textor. Semper directus ambulat: nam si torserit se dum currit statim crepat, Solinus vt quidam citant, Isidorus. Lucanus cenchrin semper recto limite ferri cecinit. Natus & ambiguæ coleret qui syrtidos arua Chersydros, tractiq́ via fumante chelydri, Lucanus lib. 9. *Fœtor.* Fumum enim eum emittere dicunt grammatici qua serpit: ego non tam fumum quàm tetrum odorem ab eis moueri puto. Hinc & Mantuanus, —*Clades fumosa chelydrus.* Et Pamphilus: *O quæ fumiuomos geris chelydros.* Et Macer vt quidam citant: *Seu terga expirant spumantia virus, Seu terra (tellus) fumat, qua teter labitur anguis.*

G.

De dryini veneno, morsu et cura. Natura huius est vehementissimè venenosa & calida: & proinde ponitur in primo serpentium ordine, Ardoinus. Ab eo percussi hominis teterrimus odor (ἀποπνιγόεσσα ὀδμή) manat. (Ἀποπνιγόεσσα, teter odor vertit interpres: sed videtur reddendum odorem suffocantem, præfocantem siue strangulantem. Potest verò hæc strangulatio ab odoris grauitate prouenire. Testatur hoc ipsum paulò post sequens Nicandri vocabulum, περιπνιγέες τε πέλονται, id est intercipitur vox.) Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: Ῥινοὶ δὲ πλαδόωσιν ἐπὶ χροΐ. (Πλαδόωσιν, interpres Latinus sequutus Scholiastem Græcum vertit, admodum male olentem: & Gesnerus fœtent. Πλαδῶ verò significat, humore madeo, abundo, ac velut prægnans sum. Cutis corporis flaccescit madet, humore scilicet ibi collecto. Et fortè intelligit pustulas cutaneas excitari per corpus, cuiusmodi sunt nomæ dictæ. Quod verò paulò ante dixit, ἀναίνεται, siccatur, interpretandum est.) Venenum enim serpendo eam celeriter depascitur. Oculis etiam offusa caligo miserum grauat & inquietat. Sunt qui veluti balantes (Balantes, μυκάουσι, Scholiast. μυκάτουσι, vbi Scholiastes legisse videtur μηκάτουσι per η balantes vel μηκάουσι. μυκάω boum ferè, quanquam Homerus quoque capris μυκᾶν tribuat.) vocem ægrè, tanquam in suffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur. Οὖρα δ' ἀπέσυται: vbi Scholiastes, ἤγουν ἀποσύφεται, ἀντὶ τοῦ ἀχερὰ φαίνεται, quod non placet.) Aliqui dormitantes stertunt (id est asperè sonant, propter impeditam respirationem) & crebro singultiunt: & vomitum vel biliosum vel cruentum reddunt. Denique sitientes corpore tremunt, Nicander. ¶ Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ est, vt si quis eum calcet modò, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum videri potest, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipsum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat (ita vt alium odorem nullum percipiat: Ægineta, & Galenus ad Pisonem.) Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, (tumor circa morsum cum rubore, Ægineta) dolor vehemens, nome, delirium, corporis siccitas, singultus, vomitus biliosus, aut omnino vomitus simplex: vrinæ suppressio, tremor, interceptio vocis, stupor; scissura & mortificatio percussorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porro & hi ipsi quoque ex his quæ in viperæ morsu dicta sunt, opem sentiunt: itemq́ ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis, Ætius. Cui & Ægineta multa similiter tradit. ¶ A dryino (inquit Dioscorides, ὑπὸ δρυΐνου, qui genitiuus potest à recto cum δρυΐνος, tum δρυΐνας, qui potior est, formari. Apud Æginetam legitur ὁ δρυΐνος paroxytonum in ος, in nostro codice: vnde corruptum esse apparet: nam in ος proparoxytonum esse deberet: in ας verò, quod probamus, rectè penacuitur) morsis vehementes cientur dolores, & pustulæ circumcirca oriuntur, (emendauimus hæc ex Ægineta) aliquando (ὅπου loci aduerbium pro temporis aduerbio) & aquosa sanies emanat (nimirum ex ijsdem pustulis.) Consequitur et erosio (δηγμὸς, mordicatio scilicet stomachi: nam Ægineta habet καρδιωγμὸς, dolor in ore stomachi, Constantinus:) & strophi, id est torsiones. Prodest autem eis aristolochia cum vino pota: trifolium præterea, & asphodeli radix similiter sumpta. Prosunt tritæ potæq́ de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tusæ, & loco pro cataplasmate impositæ, dolorem leniunt, παρηγορεῦσιν. Æginetæ nostri æditio habet ἀρήγουσιν, id est auxiliantur, Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus.

¶ Accidit ex morsu eius excoriatio cutis eius quem momordit, & eius qui permiſcetur ei, & curat ipſum: & habet odorem malignum, mortificans eum qui præſens eſt morti eius, ſiue ſit lædens, ſiue non lædens. Et accidunt ex eo iterum accidentia morſus viperarum. Cura ipſius eſt cura viperarum, & confert eis propriè bibere ariſtol. longam cum vino, & ſimiliter albandat eo dem, & aſphodeli radicem & vinum, Auicenna. ¶ Adijciemus hic quæ Ælianus de hydro, cherſydro & hydra ſcripſit, quæ propriè ad chelydrum pertinent, vnde apparet Ælianum hæc nomina confudiſſe. Ab hydro (inquit) percuſſum Ariſtoteles dicit ſtatim odorem teterrimum reddere, ex eoq́ quòd tam malè oleat, ei neminem appropinquare poſſe. Idem quoque ait, eundem percuſſum cum obliuione circumfundi, eiusq́ oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & ſummum tremorem eidem exoriri, tertioq́ die perire, Hęc Ælianus de anim. lib. 4. cap. 57. Et rurſus lib. 8. cap. 7. In lib. de Theriaca (inquit) Apollodorus ait, eum qui cherſydrum conculcauerit, etiamſi morſus non fuerit, mortem cum vita commutare: quòd eius tactus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquomodo remedium afferre morienti tentauerit, ex ſola eius, qui conculcauit tactione puſtulas ipſi exoriri. Et rurſus eiuſdem libri cap. 13. In Corcyra hydræ (ὕδραι) ſerpentes procreantur, quæ ſe retrouerſus ad inſequentes retorquent: & ſpiritum malum anhelantes (φυσήσασαι πνεῦμα ἄτοπον) ab impetu ſuos inſectatores reprimunt, ab ſeq́ auertunt.

H.

Etymologia dryini & chelydri. Dryini nomen huic feræ mortiferæ inditum eſt, quod in quercuum cauernis, quæ propè radices ſunt, ſtabuletur. Græcis enim quercus δρῦς dicitur, Matthiolus. A Græcis chelydrus etiam dicitur, quòd ſit cute aſpera admodum, quemadmodum chelone, id eſt, teſtudo. Chelydrus quoq́ ex eo quod ſquamas habeat aſperas et rudes, dicta fuit (ὡς τραχύδερμον διὰ τὸ γῆρας, Varin.) Hinc etiam Dryinus, quia tergam habet aſperrimis ſquamis obductum, chelydrus dictus fuit. Latinè ſquamus dici poſſet: ſic enim cutem callis plenam, qualis eſt Agricolarum, & aliorum qui laboribus paulo vehementius ſunt addicti, appellant, Greuinus lib. 1. de venenis. Epitheta chelydri apud Rauiſium. Meduſæi, Sylius lib. 7. à Meduſa dicti, cuius crines erant ſerpentes. Fumiuomus, fumoſus, ſinuoſus, maculoſus, rigidus. Item teter, & nigri, Vergilio 2. Georg. nocentes interpretatur Seruius. Chelydrus dictus anchoroma, Arnoldus. Aliqui teſtudinem quoque marinam chelydrum vocant. *Cylindri.* ¶ Apud Varinum & Heſychium Cylindri, κύλινδροι, ſerpentes memorantur, fortè ijdem ſunt qui & Chelydri.

b. *Tum modò dependens tricbili, modò more Chelydri*
Intortus cucumis, prægnansq́ cucurbita ſerpit. Columella.

g. *Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem*
Vipereumq́ herbis hebetare & carmine dentem. Silius de Marſis.

Georgius Fabricius ſcribit vidiſſe ſe Romæ in templo Bacchi, quod nunc eſt S. Conſtantię, propè infracto ſepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore geſtarent, & caprum ducerent: de quo more prudentius Chriſtianus poëta in libris contra Symmachum:

——Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides diſcindunt ore Chelydros,
Qui Bromium placare volunt, quod & ebria iam tum
Ante oculos regis Satyrorum inſania fecit.

Cernuntur etiam ſerpentes innumerabiles ſub quercubus in æſtatis initio, ducem (cui criſta candida vt corona eminet) tanquam apes ſuum rectorem ſequentes. Creduntur veterum relatione lapidem flatu ſuo gignere, ex aliqua venenata particula eo in loco vbi manent, inter folia producta, vel reperta, Olaus Magnus.

Videtur (licet rarò) mirum ſpectaculum in Aquilone, quomodo profundè ſub radicibus arboris betulinæ manent ſerpentes, quorum multitudo ſuo afflatu calorem in radicibus excitat, vt folia huius arboris ſemper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens naturæ ſecreta ignorans arborem ſacram putat, quaſi magno numini conſecratam, Idem.

Chriſtophorus Encelius ſerpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rariſsimum deſcribit: qui an chelydro ſit cognatus, inquirendum. Credibile eſt (inquit) quod aucupes & venatores ferunt, gallos de ſylueſtribus gallinis, quæ à corylis nomē inuenēre (bonoſas vocant recentiores) ſenio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis naſci baſiliſcos ſylueſtres (non probo hoc nomen) die haſelwürm: ſicuti ex ouo galli domeſtici poſt nouem annos excluditur baſiliſcus per rubetam domeſticus, id quod teſtatur experientia (imò fabula) &c. vt recitauimus in hiſtoria auium inter gallinas feras in Attagene.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB E.

DE ELEPHANTIIS SERPENTIBVS.

SVnt & Ammoditæ. Eſt & cenchris, elephantię, cherſydri, chamædracontes, Solin. Elephantiæ ſerpentes ſic dicti, quod is quē momorderint hoc genere lepræ afficiatur. Eliota Anglus.

DE ELOPE VEL ELAPE.

ELops vel Elaps ſerpentis cuiuſdam nomen eſt, quem inter innoxios Nicander in Theriacis recenſet, his verbis,

> Ἀλλά γε μὴν ἀβλαπτα κινώπετα βόσκεται ὕλην,
> Οὓς ἔλοπας, λιβύας τε, πολυστεφέας τε μυάγρους
> Φράζονται.

Scholiaſtes interpretatur ἔλοπας, τουτέστιν ἀδινεῖς. Fortaſſe idem eſt qui & Cæcilia ſeu Typhlops, ſic dictus διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, id eſt, quòd deficiat viſus. Vel, ἔλοπας, quaſi ceruinas ſerpentes dixeris, ab ἔλαφος forte. Serpentes quidam ceruini dicuntur, ſimiles nigris illis, qui in multis regionibus præcipuè Apulia notiſsimi ſunt, nec multum veneni habent, Monachi in Meſuen. Aëtius lib. 13. cap. 32. de peliade & elape agens ſic ſcribit, Signa quidem horum animalium apud veteres non ſunt deſcripta, vtpote quæ omnibus ſunt manifeſta. Et paulo poſt: Elapis porrò morſum tormen voluuloſum conſequitur. Aliâs communibus auxilijs curantur. Maximè verò his quæ tormina leniunt, & vrinam cient, Hoc Aëtius. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ. ſalſamentorumq́ue cibus prodeſt à ſerpente percuſsis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, aut elape dipſadeue percuſsis, Plinius.

Bellonius in ſingularibus ſcribit in Lemno inſula reperiri quoſdam ſerpentes qui Laphiati vulgo vocantur, quem eundem eſſe dicit cum eo qui à veteribus elaphis vocabatur. Fortaſſe elaps vel elops dicere voluit, niſi forte elephantias intelligat de quibus paulo ſupra. Elops eſt etiam piſcis cuiuſdam nomen quem quidam acipēſerem eſſe volunt. In Catalogo piſcium Tarētini ἔλαψ legitur. Matron Parodus de conuiuio quodam apud Athenæum, Appoſitus eſt (inquit) & ἔλωψ: per ω in vltima. Elops vel ellops piſcis eſt rarus, quo capto ob ſecundam nauigationem nautæ ſe ſuaq́ue nauigia ſertis coronant, cumq́ue plauſu & tibiarum ſono ad littus appellunt. Hunc ſacrum à poëta vocari exiſtimant aliqui, Geſnerus annotauit. Plura vide in elope inter aquatilia. ¶ Ἔλλοψ verò per duplex lambda, mutum ſignificat, eſtq́ue epithetum piſciū apud poëtas. Etymi meminit Plutarchus Simpoſ. lib. 8. probl. 8. Ἔλεγε δὲ τῆς ἐχεμυθίας τοῦτο γέρας εἶναι, τοὺς ἰχθῦς καλεῖν ἔλλοπας, οἷον ἰλλομένην τὴν ὄπα καὶ κατειργομένην ἔχοντας. Ἔλλοπες pro piſce, exponuntur ab Heſychio, δασεῖς, καὶ τραχεῖς καὶ ποικίλοι: ex quarum cauſarum aliqua forte ſerpentes etiam ἔλοπες dicti ſunt διὰ τὴν αὐτῶν δασύτητα, ἢ τραχύτητα, ἢ διὰ τὸ ποικίλον. Ἐλῶπες Heſychio ſunt μισθωτοὶ ἐν τῷ ἕλει ἐργαζόμενοι.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB H.

DE HAEMORRHOO.

HAEMORRHOVS & hæmorrhois ſuis ipſorū nominibus ſimilem hominibus perniciem inferunt, quippe percuſsi ſanguine per os, nares, totoq́ue corpore effuſo ſic intereunt, Galen. Hæmorrhois aſpis nuncupatur, eo quod ſanguinem ſudet qui ab eo morſus fuerit: ita vt diſſolutis venis, quicquid vitæ eſt per ſanguinem euocet. Græcè enim ſanguis αἷμα dicitur, Iſidorus. Hæmorrhous rectè dictus eſt à ſanguine, eò quòd ab eo punctus nimium emittit ſanguinem, Alexander. Αἱμορροὶς ὄφις, Euſtathius. *Nomina.* *Hæmorrhous et hæmorrhois*

Emorrhois vel Affodius dictus ab eo quod diſſoluendo venas necat ſanguinis fluxu, Arnoldus. Afudius ſerpens magnus qui egredi facit ſanguinem ex poris omnibus, Syluaticus. Auicenna lib. 4. fen 6. tract. 1. cap. 36. agit de ſerpentibus qui egredi faciunt ſanguinem ex poris omnibus: Sicut ſunt, inquit, Afudius & Sabrin. Albertus verò de hoc ſerpente agit ſub tribus nominibus, Halſordio primum, deinde hęmorrhoo, poſtea Sabri, non animaduertens ſolam eſſe nominum non autem naturæ ſerpentis differentiam, quum ſit eadem in omnibus ſanguinem humanum exinaniendi vis, vt etiam Albertus ipſe ſub eiſdem nominibus teſtificatur. Allegat autem in ſolo Sabri Semetionem quem Sabrim idemmet Albertus fatetur parum ab Halſordio differre. Verum in hoc ſerpentis genere nō eſt alia differentia quam ſexus aut nominū: quoniam hæmorrhous mas & hæmorrhois fœmina ſunt nomina Græca; halſordius & ſabrim barbara forte idem maris ac fœminę diſcrimen importantia. Ideo rectius Auicenna tacuit hæmorrhoum qui nomine tantum ab Afudio vel Alſordio ſiue Sabri diuerſificatur. Olaus Magnus ab Alberto deceptus eius errorem etiam ſecutus eſt; ſiquidem tres ſpecies huius ſerpentis enumerat; ac primum dicit de horum genere eſſe Sabrim & ſimiles quorum morſus aperit omnes po- *Affodius.* *Afudius.* *Sabrin.* *Halſordius.*

ros naturales aurium, oculorum, narium, & quibus sanguis emanat, &c. Paulò post addit. Est & alius serpens cinerei coloris hæmorrhois dictus, vnius cubiti, hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficiens. Sequenti capite agens de serpentibus candidis & varijs addit, de quorũ genere est sabrim iam descriptus et Alfordius siue Affordius, similem naturã cum sabrim habens, Hæc Olaus Magnus. Ex cuius verbis satis apparet vnum eundémque esse serpentem. Ardoynus etiam separat hæc serpentum nomina: Vocat autem Affodium, sabtin vel sabrin, & addit etiam de hæmorrhoo.

B.

Formæ corporis descriptio. Hæmorrhous è genere viperarum, pedem vnum longus est, tum à capite in tenuitatem eius corporis habitus procedit. Colore est partim flammeo, partim nigro: eius caput tanquam cornibus quibusdam inhorrescit, Ælianus ex Nicandro, qui sic paraphrasticè hunc serpentem descripsit, libro 15. cap. 13.

Vnum longa pedem, totoq; gracillima tractu,
Ignea quandoq; est, quandoq; est candida forma,
Constrictumq; satis collum, & tenuissima cauda.
Bina super gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quadam radiorum albentia luce,
Syluestres vt apes populatricesq; locustæ.
Insuper horribile ac asprum caput horret. Hæc Nicand.

De Hæmorrhoo & hæmorroide. Animalia hæc colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem ac angusta figura caudam paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq; & tardè proreptant. Per corpus verò multis notis albis & nigris variegata sunt, & asperioribus squamis oblita, quapropter dum serpunt, sonus auditur, Aëtius. De Afudio & Sabrin Sapientes quidam dixerunt, quòd isti duo serpentes corpora habent arenosa, & super corpora eorum sunt puncta nigra, & alba: & longitudo eorum est longitudo cornuti. Et dixerunt quidam, quòd ipsi sunt minores viperis: & capita eorum, & ipsorum caudæ sunt minuta & sunt coloris arenosi: & quandoque sunt nigri, & rubei, & albi, & sunt super eorum capita squamæ albæ incisæ, & sunt æqualium dentium, Auicenna. Hæmorrhois cinerei coloris est, vnius cubiti, Olaus Magnus. Candidi & varij, de quorum genere est Sabrin & Alfordius, Idem. Colore partim sanguineo, partim nigro est Hæmorrhois, Textor, & Volaterranus.

C.

Incessus. Sensim & pigre serpit, ventris squamis terram premens: tortuosa non recta via progreditur, & gradiendo leuiter substrepit, vnde eius segnities & infirmitas ostenditur, Ælian. *Et instar*

Ipsius obliquè sua paruula terga ceraſtæ
Claudicat: ex medio videas appellere dorso
Paruum nauigium, terit imam lubrica terram
Aluus, & haud alio tacitè trahit ilia motu,
Ac per arundineum si transeat illa grabatum. Nicander in theriacis.

Fœmina quidem ventri incumbens per terram repat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas verò circa ventrem ingressu nititur, & collum in serpendo extendit, Aëtius. Incessu tardo & directo serpunt, ruffis, vt quidam scribunt, pedibus. Fœmina in aluum iacet serpendo, meatumq; versus caudam inferiore situ continet. Mas autem versus aluum habet, ceruicemq; serpendo porrigit, Hermolaus, qui perperam pedes huic serpenti tribuit. Eorum incessui est strepitus propter siccitatem corticum ventrium ipsorum, ac si esset strepitus foliorum virgæ (alias cannarum vel arundinum) & sunt grauis motus, Auicenna. Tarde pigreq; serpit, nec nisi obliquo itinere, Volaterranus, Textor.

Quibus in locis versatur. Hæmorrhous in saxorum cauernis domesticam sedem habet, Ælianus.

Rimosas colit illa petras, sibiq; aspera tecta
Et modicè pendens facit inflexumq; cubile. Nicander.

In petrosis recessibus commoratur, Volaterranus.

G.

Naturæ huius serpentis, eiusq; veneni Ardoinus meminit, quanquam vt dictum supra distinguat hæc nomina, quasi diuersæ sint species, scribens: Natura cuiuslibet prædictorum est omnino consimilis; est enim calida excessiuè, & venenosa valdè, & orificium venarum & pororum omnium aperitiua; & quilibet eorum est in primo serpentium ordine. *Morsus signa & symptomata.* Primùm vt momordit, statim punctus cyanei (liuidi) coloris exoritur, venter copiosè fluit & exhauritur: & prima statim nocte sanguis per nares fauces & aures cum biliosa saniè emittitur. Vesica sanguineam vrinam reddit. Cicatrices siquæ sint in percussi corpore, etiamsi consenuerunt, tamen recrudescunt, & rumpuntur. At si hæmorrhois fœmina morsum alicui inflixerit, sanguis etiam per summos vngues emanat, & gingiuæ quoque veneno inficiuntur, & sanguis ab eis fluit copiosus, & eliduntur dentes, Ælianus.

Protinus

Protinus horrendos vbi mordens intulit ictus,
Decolor accurrit species, quædamq́ nigredo,
Anxia corda dolent, gelidæ sitis ingruit vndæ.
Quin & sanguinei prima sub nocte fluores
Ipsis prosiliunt è naribus, auribus, ore,
Vesicaq́ simul, quæ sunt in corpore plagæ,
Rumpuntur, quadamq́ cutis fuligine marcet.
Ergo caue, in primisq́ suum ne fœmina virus
Inuomat: hæc quoniam diro quem presserit ore,
Ignitas queritur gingiuas, atq́ per ipsos
Erumpens vngues miro fluit impete sanguis,
Et male olente madent fœdi putredine dentes. Nicander.

Ab hæmorrhoo ictis vehementes cruciatus accidunt, qui angusta contractaq́ corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus cruor effluit, & quacunq́ parte corporis cicatrix vlla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eijciuntur, profluensq́ sanguis in globos coit: à pulmone sanguinem extussiunt, & in vomitiones effusi sine remedio commoriuntur, Dioscorides, P. Ægineta & Actuarius. ¶ Consequitur horum morsum color icti loci cruentus, mali coloris & nigricans: ex quo nihil in principio effluit, præterquam paucum quippiam aquosum. Stomachi adest dolor, & spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex foraminibus ipsius morsus. Et quicquid est in toto corpore cicatricum, id rumpitur & sanguinem profundit: atq́ hæc quidem in maris hæmorrhoi morsu contingunt. A fœminæ verò hæmorrhoidis morsu adhæc & anguli oculorum sanguine manant, & gingiuæ dentium, & vnguium radices: & vt simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit. Dentes præterea excidunt, & gingiuæ putrefiunt, Aëtius. ¶ Isti serpentes (scilicet afudius & sabrin) sunt mali: & cum mordent, disrumpuntur pori & meatus omnes fluentes & manantes, etiam ex vlceribus consolidatis, cum dolore continuo & vomitu sanguinis, & sputo sanguinis. Et paulò post. Horum quidem serpentum morsus disrumpit poros, & meatus naturales, faciens ex eis manare sanguinem, ita quod ex angulis oculorum, & comprimitur in sanguine, & sputo sanguinis narium, & vomitu & dolore in stomacho. Et dixerunt quidam, quòd locus apostematur, & denigratur, & currit ex eo res parua aquosa, & soluitur venter, & constringitur anhelitus, & difficultas fit vrinæ, & abscinditur vox, & mollificantur membra, & vincit super corpus dispositio obliuionis, & accidit spasmus, & cadunt dentes, & moritur patiens, Auicenna. Sabrin & similium morsus aperit omnes poros naturales aurium, oculorũ, narium, è quibus sanguis emanat, & aquosa sanies pauca ex membro corporis læso surgit, dolor in stomacho, constringitur anhelitus, oritur difficultas reddendi lotium quam subsequitur spasmus. Et paulò post. Hæmorrhois hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficit, Item. Alfordius siue affordius similem naturam cum sabrin habet, Olaus Magnus ex Alberto. Hæmorrhois ictos sanguinis excreatione per omnia membra euacuatos perimit, Volaterranus. Hæmorrhois morsu sanguinem elicit, & dissolutis venarum commercijs, quicquid animæ est, euocat per cruorem, Solinus.

At non stare suum miseris passura cruorem
Squamiferos ingens Hæmorrhois explicat orbes. Et paulò post.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq́ Catonis.
Vtq́ solet pariter totis se effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lachrymæ: quæcunque foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus. Lucanus lib. 9.

De morsu Tullo iuueni inflicto cecinit hoc modo etiam Georg. Pictorius.

Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis & perijt.

¶ Hæmorrhoi dipsadisq́ morsus velut immedicabiles à plerisq́ maiorum deplorati relinquebantur. Quare si peculiaribus remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit, vt scarificationes, vstiones, acres cibos, meraci potum, & quæ anteà in dipsade definiuimus. Quinetiam decocta vitis folia, & cum melle trita, Dioscorides. Hæmorrhoi morsui præter iam dicta etiam hæc benefaciunt, vitis folia cocta cum melle læuigata: per os autem Hæmorrhoi ipsius caput crematum potui datur, aut allium cum irino oleo: esui dantur etiam vuæ passæ, P. Ægineta. ¶ Horum porrò curam facere oportet, primum quidem sanguinis eruptioni obluctando ac resistendo per ea quæ aptè sanguinem sistere possunt, deinde cataplasmata plagæ imponendo ex folijs vitis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cum polenta. Antea verò quàm cruenta *Curatio.*

prodeat vrina allium multum edant, & vinum multum dilutum bibant, & ad vomitum cogantur: deinde confestim theriace exhibeatur, & postea pisces multos, allijs tritis cum oleo tinctos, edant. Sumant item in cibo panem & vuam passam dulcem, & deinde vino diluto largè hausto vomant. Plaga verò aqua frigida proluatur. Vesica autem spongijs calidis foueatur, Aëtius. ¶ Cura eorum est proxima curæ alasilet, & viperarum, inquantum datur eis in potu vinum plurimum, & euomunt super ipsum post cibationem cum eis, quæ sunt sicut oua tarica, & pisces saliti, & alia. Et iteretur super eos vomitus: deinde comedant post illud panem, & pisces positos super prunas, & comedant vuas passas: Et semen raphani iterum est ex eis, quę conferunt ipsis & propriè cum vino: & succus papaueris cum radice lilij cœlestis cum vino. Et confert eis inquantum est expulsio sanguinis, emplastratio cum portulaca, & farina hordei aut folijs vitis decoctis, aut arnoglossa, aut gallis. Et ex eis quæ retinent sanguinem per cauterium, sunt porri, & vrtica & ruta cum farina hordei, & albumine oui, Auicenna. ¶ Si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiacæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est, sic vt ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq́ & cassia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur, Celsus. ¶ Allium contra viperarum ictus & priuatim hæmorrhoidum prodest, ita vt non aliud magis, si cum vino iugiter adsumatur, aut tritum cum eodem bibatur, Dioscorides. ¶ Mustum serpentibus aduersatur maximè hæmorrhoidi & salamandræ, Plinius. Albumen oui vtiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum sorbetur, Dioscorides. (Plinius eam vim luteo adscribit.) ¶ Portulaca quam peplium vocant, non multum satiua efficacior est: cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & serpentum hæmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Cùm ipsa non est, semen eius simili effectu prodest, Plinius. (Accipio portulacam syluestrem vulgarem non peplium Dioscoridis.) ¶ Aduersantur serpentium sceleratissimis & hæmorrhoidi & presteri flos aut mora rubi, Idem.

H.

Etymologia. Hæmorrhous dicitur ἀπὸ τοῦ αἵματος, id est, à sanguine, & à verbo ῥέω, id est, fluo: quia profluuium sanguinis morsu suo excitet, Αἱμόῤῥος, ρους, ὁ, mas dicitur: fœmina verò αἱμοῤῥοῒς, ἡ. *Homonyma.* ¶ Αἱμόῤῥους dicitur etiam mulier quæ menstrua patitur. ¶ Hæmorrhoides etiam sunt ora venarum sanguinem effundentia, Celsus. Hæmorrhois genus est morbi particularis ex sanguine profluente, vel ex naribus, vel ex gingiuis, vel ex sede, nonnunquam & ex ore, nullo cum dolore: Aristotele teste lib. 3. de partibus.

Epitheta. ¶ Hæmorrhois ingens, aspera, Lucanus, Thonios, Nicander. Ratio cur sic eam Nicander dixerit, ad regem Ægypti Thonum referenda est, quia in ea scateat regione serpentum id genus, Cælius.

Fabula, cur hæmorrhous obliquè tanquam elumbis incedat. ¶ In hanc feram incidisse aiunt Canobum Menelai gubernatorem in Ægypto, Thonide regnante: & Helenam cùm vim veneni intellexisset, serpentis spinam confregisse (pharmacum Græcis & venenum & remedium significat) & pharmacum exemisse: in quem verò vsum hoc eximere & reseruare voluerit, ignoro, Ælianus. Nicander, ex quo hæc transferuntur, non scribit Helenam exemisse spinam aut aliud quippiam ex hoc serpente, reseruandi gratia (quanquam scio spondylos de serpentium spina nostro tempore quosdam vrere, quos morbis quibusdam, vt elephantiasi incipienti mederi putant) sed simpliciter illi iratam confregisse spinā eius, & hinc esse quòd obliquè ceu claudicantes & elumbes procedunt. Hi sunt Nicandri versus, prout sunt in Latinum sermonem conuersi,

Quondam animosa Helene cygni Iouis inclyta proles,
Euersa rediens Troia (nisi vana vetustas)
Huic indignata est generi, Pharias vt ad oras
Venit, & aduersi declinans flamina venti,
Fluctiuagam statuit iuxta Nili ostia classem.
Namq́, vbi nauclerus se fessum fortè Canobus
Sterneret, & bibulis fusus dormiret arenis,
Læsa venenosos hæmorrhois impulit ictus,
Illætamq́, tulit letali dente quietem.
Protinus euiparæ cernens id filia Ledæ,
Oppressæ medium serpenti feruida dorsum
Infregit, tritæq́, excussit vincula spinæ,
Quæ fragili illius sic dempta è corpore fugit,
Et graciles hæmorrhoi obliquiq́, ceraslæ
Ex hoc clauda trahunt iam soli tempore membra.

Hæc Nicander in theriacis.

Serpentes Indi et ex Hæmorrhoi genere fuisse videntur. Erat in eo tractu (scilicet Indiæ, quò Alexander Porum persequens exercitum traiecerat) magna vis serpentum, qui haud magni corporum varietate distinguebantur. Aliqui æneis virgis specie erant consimiles: nonnulli densam & hirsutam cristam arrigebant: atque omnium ea

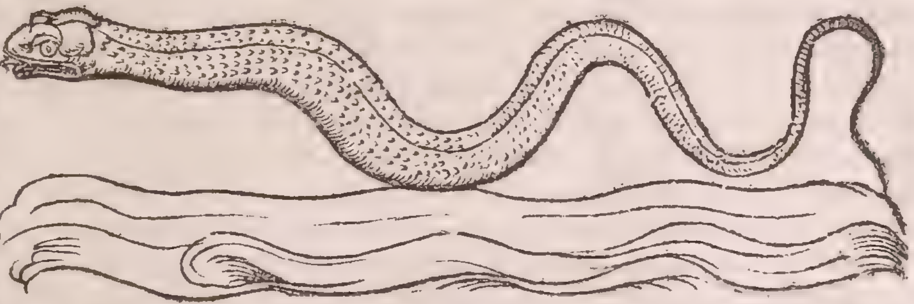
erat morſus vis, vt mortem citiſsimam inferrent. Siqui enim ab eis læſi fuerant, grauiſsimo torquebantur dolore, fluebatq; è toto corpore cruentatus quidam ſudor, Diodorus Siculus.

DE HYAENA SERPENTE.

HYænam ſi videas vno quidem anno marem, altero videbis fœminam. Si verò nunc fœminam, poſtea marem. Vtriuſq; enim ſexus particeps eſt. Eundem marem cui ante nupſerat, vxorem ducit. Quotannis autem genitalia immutat. Illos igitur veteres Cæneum & Tireſiam, non oſtentatione verborum, ſed rebus ipſis exprimit & declarat hoc animal, Ælianus. Idem de hoc ſerpente ſcribit Orus in Hieroglyphicis. Sed plures hoc de hyæna quadrupede ſcribunt, vt dictum eſt in lib. de quadrupedibus viuiparis in hiſtoria hyænæ. Vide Locum. Et ſanè incertum eſt, num tale quoddam ſit ſerpentis genus, nec etiam veriſimile, talem ſexus mutationem in eo deprehendi poſſe.

DE HYDRO QVI ET CHERSYDRVS ET NATRIX DICITVR.

A.

SERPENTIVM alij terreſtres ſunt, alij aquatiles, quãquam maxima pars ſit terreſtris, exigua verò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenę ſerpentes terreſtribus ſimiles, Ariſtoteles. ¶ Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id eſt, hydrus, genus eſt ſerpentis, Heſychius & Varinus. Accipitur quidem hydri nomen apud Grec. plerunq; pro certa ſpecie, quę in aquis dulcibus degit, verùm Ælian. marinos etiã hydros dixit, quos alij (vt Arrianus in Periplo) ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus enim (nimirum Indiæ λίμνας, marinos lacus & ſalſos acceperim non mediterraneos aut dulcis aquæ) hydros maximos producunt. Solinus etiam cap. 57. hydros marinos nominat: ſed de marinis poſteà, nunc de paluſtribus ſiue fluuiatilibus dicetur à nobis. ¶ Hydrus à Nicandro dicitur dryinus qui & chelydrus. De hydro verò diſſerit ſub cherſydri nomine, Matthiolus. Quam Latini natricem, & Dioſcorides hydrum vocant, Nicander cherſydrum appellare videtur. His in locis parum aquæ habentibus aut paludibus verſans ranis infeſtiſsimus exiſtit. Cùm verò palus iam ſolis ardoribus exiccata eſt, tum in arido viuens mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autem Nicander ſimilem eſſe cherſydrum aſpidi. Scholiaſtes ἴσας interpretatur tum ſpecie corporis ſimiles, tum magnitudine pares: & hydrum ait primum eſſe appellatum: poſteà etiam cherſydrum, quod in vtroque elemento viuat. Cùm ſol aquas in quibus degebat ſiccarit, Καὶ τόθ' ὄγ' ἐν χέρσῳ τελέθει ψαφαρός τε καὶ ἀργός, Nicander. Hoc eſt hi verò in terra manet ſqualidus & decolor: quaſi in aqua pulchrior & nitidior ſit. Serpens hic cherſydri appellationem inde habet, quòd in principio quidem in aquoſis degit locis, & hydrus appellatur: poſteà verò ſiccos incolit locos, & compoſitum cherſydri nomen inuenit. In terra itaq; degens, cherſydrus appellatur, & tum ſeipſo ſæuior redditur. Ὕδωρ aqua eſt, vnde hydrus item corriuatur, quem Latini natricem vocant: poſteriores Greci etiam cherſydrum, quoniam non in aquis modò, ſed in terra etiam victitat, Cęlius. ¶ Hydra fœmina eſt hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta poſt ſeorſim agetur. Hydra ὁ ἔχις, id eſt vipera, Heſychius. Ὕδρα ὁ ὕδρος ὄφις. οἱ δὲ τὸν χερσύδρον, Idem, Ælianus etiam hydras (fœminino genere) in Corcyra procreari dicit, quæ ſe retrouerſus ad inſequentes retorquent, & ſpiritum malũ anhelantes, ab impetu ſuos inſectatores reprimunt, à ſéque auertunt. Hi fortè ſunt chelydri vel dryini. Hydra ſerpens curtus, cauda tenui, & circa collum gracili, in Libyæ deſertis agit. Virus habet pernicioſiſsimum, neque aliud morſui remedium ferunt, quàm eam membri partem excindere, priuſquam virus in reliqua membra penetret, Leo Africanus. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat ſerpentem qui læſit Philoctetem, quare inquirendũ, an duo hæc vnius ſerpentis nomina ſint, Euſtathius. Mihi quidem proculdubio ſerpentes duo diuerſi videntur: Echidnam verò dixiſſe poëtã ſpeciem pro ſpecie, vel ſpeciem pro genere accipiendo, vt ſæpe fit à poëtis. Hodie etiam viperarum & natricum nomine tum vulgò, tum eruditi quidam abutuntur, vt Cardanus, cùm ait, Viperæ quæ aquas inhabitant (id eſt colubri aquatiles) parum aut nihil veneni retinent. ¶ Ὑδραλίς, ſerpens aquæ.

Nomina. Hydrus. Cherſydrus. Hydra. Ὑδραλίς.

Καςρὺς. Ἔνυδρις.

ticus, Hesychius. ¶ Καςρὺς, hydra, apud Cretenses, Idem & Varinus. ¶ Enydris (melius Enhydris cum aspiratione) Plinio coluber est in aquis viuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potius nomen Gaz. comminisci voluerit, quàm prisco natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores vsi sunt.

Natrix.

¶ Natricem aquatilem esse serpentem etymologia indicat, à nando vel natando dictam. Hydrus anguis in aquis plerunq; degit, à quibus nomen sibi vendicauit. Sunt & qui Natricem, quod aquis innatet, vocent, Matthiolus. Natrix cùm speciem anguis significat masculinum quoq; inuenitur, Priscian. lib. 5. Et Natrix violator aquæ, Lucan. lib. 9. Et Natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonso. Cur Deus omnia nostri causa cùm faceret (sic enim vultis) tantam vim natricum viperarumq; fecerit, Cicero Acad. 4. Natrix serpens aquã veneno inficiens. In quocunq; enim fonte fuerit, veneno eum immiscet, Isidorus.

Nomina Hebraica. Barbara.

¶ Munsterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum צפע hydrum interpretatur: in Dictionario autem Hebraicolatino aspidem, aut regulum: nocentiorem esse addens quàm sit nachasch, id est serpens simpliciter dictus. ¶ Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Abides pro Hydro: item Kedusudurus pro Chersydro. Hunc serpentem, inquit Auicenna, lib. 4. fen. 6. trac. 1. c. 29. quùm est in aqua, nominant Greci Andrius. Et quando habitatio eius est in campo, nominatur Kedusudurus. Capite autem 31. de hydra, dubitat an ipsa & Andrius vnus sit. Sed cùm quæ in morsu hydræ signa ab Auicenna referuntur, eadem apud Dioscoridem & Paulum in his, quos hydrus momorderit scripta reperiantur, non est dubium quin idem sit serpens. Tyrus animal aquaticum est, vocatum trihane, Albertus. Echidrus serpens in aqua degens, Syluaticus. Aspistichon, id est, serpens qui deget in aqua propter vehementiam siccitatis suæ, Idem.

Vulgata.

¶ Hydrum, chersydrum & natricem Ge. Agricola Germanicè interpretatur nater/alij wasser nater/wasserschlang. Itali marasso de aqua. Angli vvatter ader. Poloni vvodnyuuaz, id est aquatilem serpentem. Albertus naderum serpentem nominat, quasi Latinam vocem, quæ à Germanica deflexa est. Angli nader proferunt, nostri nater/apud Vincentium monachum Bellua. Padera nomen corruptum est, vt & pader & panthera, pro nadera. Videtur autem Germanicũ nomen à Latino, quod est natrix, factum.

Nater. Nadera.

Quænam autem sit serpens à Germanis propriè nater dicta, nisi chersydrus fuerit, ignoro. De ea quæ apud Vincentium Belluacensem, & innominatum de naturis rerum scriptorem reperi, huc ascribam. Nadera est serpens in Germania, crassitie brachij, colore ventris aureo, dorso virenti. Huius flatus adeò noxius esse dicitur, vt si virgã recenter cæsam ori eius adhibeas, in cortice virgæ vesicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum lingua veneno inficit: quod vsq; ad summum gladij delatum, tetro cæruleoq; colore ipsum tingit, ac si flamma violenta corriperetur. Hominem si in pede momorderit, momento venenum per corpus omne spargitur. Vim enim habet igneam hoc virus, quare semper superiora petit: & cùm ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum est, vt morsus pedibus suspendatur, capite demisso, ita venenum ascendere non potest. Locus infectus excinditur, & medicamentis sanatur æger, Hæc illi. Videtur autẽ esse chersydrus, propter igneam sui veneni vim, & mortis accelerationem. Tum quia pustulas excitat, sicut padera etiam in virga admota. Fortassis autem etiam dicta fuerit padera ab aquæ vsu, in qua primùm versata fuerit, vt etymon sit Germanicum. Sed nihil ego certum statuo. Quid si per padera legas naderos vel nadera ex Alberto Magno: Naderam serpentem (inquit Albertus) aiunt esse ordinis secundi (hoc est veneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & amplius cubitorum longitudine, & crassitie brachij humani sub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatem (sic loquitur) auream, & dorsum viret aliquantulũ. Venenum eius serpit ex loco morsus in totum corpus, nisi citiùs excidatur. Dicitur etiam inficere virgas & gladios contactu linguæ, ita vt colorem eorum immutet. Si nadera in ventre fuerit, vrinam propriam cum sudore equi in Balneo propinato, Ex Germanico libro manuscripto.

Vbi reperiantur hydri.

Calabria chersydris frequentissima est, Solinus.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga.
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum,
Qui dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Verè madent vdo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit, ripisq; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu. Vergil. 3. Georg.
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros. Lucanus lib. 9.

Descriptio.

In Corcyra hydrę (ὕδραι) procreantur, Ælian. Circa Tarracinã Italię Isigon. tradit lacũ esse Myclæam nomine, & iuxta ciuitatẽ desertã: cuius ciues propter hydrorũ multitudinẽ pulsi fuerint, Sotion.

Sotion. ¶ Enhydris eſt ſerpens maſculus & albus, Plinius. Nigri coloris ſerpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in paludibus exiſtentia (Gothicè Tuuar dicta) partim rupes petroſas aquis contiguas. Hi ſerpentes de genere aquaticorum ſunt, atq; nigri exiſtunt, Olaus Magnus. Orpheus hydrum nigrum cognominat. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua viuit, hydri vocantur, Plinius. ¶ Quædam in fluido degunt, partim greſsilia, partim ſine pedibus, vt natrix, Ariſtoteles. ¶ Dryinæ caput eſt planum (& humile) ſicut hydro, Nicander. Cæterum ſimilitudine eſt aſpidis terreſtris paruæ, præterquàm quod ceruicem non ita latam habet. Hoc enim inſigne ſolum aſpides præ his habent, Aëtius. Eſt minor quàm alſilati ſurda, & latioris capitis, & deterior & nocibilior, Auicenna. Cherſydri linguas duas habent, Scholiaſtes, Nicandri & Cælius. Atqui hoc ſerpentibus omnibus & lacertis commune puto, vt linguas non quidem duas ſed bifidas habeant. Linguis micat ore triſulcis, Virgilius. Natricum fel adnexum iecori eſt, Ariſtoteles.

Hydri lapis.

Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suſpende ſerpentem viuum, & ſuffito eum cum lauro, coniurans eum ſic: Per Dominum qui te creauit, &c. (ſuperſtitioſum & impium vniuerſum hoc genus incantandi eſt.) Poſtquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno ſerico mundo, & ſerua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circumliga lapidem conchæ ſignatæ: & inuenies quotidiè decreſcere cotylas duas, id eſt, vncias xviij. aquę. Ego enim cuidam mulieri hydropicę circumcinxi lapidem, & liberata eſt: cuius ventrem cum menſurarem, quotidiè decreſcebat vltra quatuor digitos, donec ad locum ſuũ venter redijt: quo tempore mox abſtuli. Nam ſi diutius reliquiſſem lapidem, naturalẽ quoq; humiditatem deſiccaſſem. Amplius itaq; eſt lapis (*ſic habet codex noſter manuſcriptus, pro amplius legi poteſt vtilis*) ad menſuram geſtatus. Neq; verò hydropi ſolum, ſed etiã rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, deniq; cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ ſtrenuè ſuccurrit, & naturali quadam vi omnem nimiam humiditatem conſumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Piſaurenſis lib. 3. de lapidibus) ab aliquibus ſerpentinus dicitur, rheumatizantibus compatitur: et ab omni nimia humiditate humanũ corpus curat. Hydropicorum corpora ad priſtinum ſtatum reducuntur, ſi per tres horas cum eo in ſole ſteterint: nam fœtidiſsimam aquam per ſudorem emittent. Sed cautè vtendum monent: quoniam non ſolùm extraneam humiditatẽ, verum etiam naturalem & complantatã ex naturali humido extrahit. Venenoſos vermes fugat, ac eorum morſibus remedium præſtat. Sumptum verò dicunt lapidem veſicæ frangere, Hæc ille. Mirum eſt quod affirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe aqua pleno, in quod dehiſcat: ore aliquot poſt horis vel diebus lapidẽ eructat, qui exceptus vaſe quod ſubiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atq; in totum exhauſta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Chriſtoph Encelius cùm de draconite lapide ſcripſiſſet, ſubdit: Noſtri quoq; hydri, & chelydri (cherſydri) vnſere grawen waſſerſchlangen in capitibus gemmas ferunt nonnunquã, vt vidi (lapides eum vidiſſe apparet, an verò in ſerpentibus vel alibi naſcantur, nõ conſtitiſſe ei) quas dicere poſsis draconites à ſimilitudine. Forſitan hæ quoq; ex illorum cerebris naſcuntur: vel, vt volunt alij, ex ſpuma quam verno tempore excitant attritione mutua, vel ore ſibilanti, indurata ſole: weñ ſie den ſchlangenſtein blaſen/ vt de bufonibus dictum eſt. Tales noſtras draconites vidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus ſeſe draconitem vidiſſe dicit exemptã tali noſtro chelydro (hydro vel cherſydro) nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcherrimã habentem deſcriptam ſerpentem in ſuperficie. Fugat & hęc venenata, vt vera dracontias, & ſanat venenatos morſus, Hęc ille. Et mox in cap. de ophite lapide: Ophites (veterum) ſic dicitur, quia colore ſerpentes repræſentat. Et illa ſpecies lineis cinereis & nigricantibus omnino eſt noſtris chelydris (hydris) colore ſimilis ad oſtium Tangræ, vbi fuit olim regia ſedes Caroli 4. In arce templũ eſt varijs ornatum gemmis, in quo vndiq; parietes ophite tali ſplendent. Videtur autem cùm huiuſmodi lapides forma pyramidis à ſe viſos ait, de illis ſentire quos linguas natricũ vulgò nominant, naterzungen: ego gloſſopetras Plinij eſſe conijcio: quarum ſpecies maior exhibita eſt in lib. de aquatilib. pag. 210. inter canes in Lamiæ hiſtoria. Ad linguam pene habet ſimilitudinem ea gloſſopetra nigricans, quam Germani natricis linguã vocant, cui ſimilis non eſt, ſed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminoſa, Ge. Agric. Sunt qui ſudore hunc lapidem venenum prodere dicant, vt & alia quædã: mihi quidem rationi conſentaneũ non videtur, quando tot venenorum diſcrimina ſunt, ex æquo ad omnia affici. Oppidũ Germaniæ Æniponte nominant, in quo gloſſopetram huiuſmodi ſeſquicubitalem oſtendi audio. Olim Gallus quidam ſua lingua Suyne vocari gemmam retulit è ſerpentibus ſeptem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis denarijs Gallicis denis veneat. Ego ſerpentes huiuſmodi reperiri, aut omnino in vllis ſerpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id teſtetur, non facilè aſſenſerim, Geſnerus.

Natricis lingua Naterzungen.

Glossopetra.

C.

Quibus in locis degat.

Natrix in aquis degit, victúmque inde emolitur: ſed aërem non humorem recipit, & foris parit, Ariſtoteles. Paludes pleræq; omnes quòd aquas contineant corruptas, piſcibus carent, ranis & ſerpentibus plenæ ſunt: atq; interdum hirundinum (fortè hirudinum) nexibus, vt palus

Agnani inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimum degit, & in paludibus frequenter natat, super aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id est calidis aquis aliquando reperiuntur, vt in Thermis ad Limagum fluuium vt postea amplius dicetur. Hydrus primum in terra viuit, & Chersydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus, sed authores veteres contrarium tradunt, nempe primum in aqua viuere, ac deinde paludibus exiccatis in terra. ¶ Hydrum in ἔχιν, id est, viperam transire, stagnis exiccatis legimus Geoponicorum Græcorum 15.1. Hydri siue Natrices, quandiu aqua in lacunis est, perrarò exeunt: vbi defecit æstu, inuiti Druinæ fiunt. Quibus ego suo loco Querculis nomen feci, Iulius Scaliger. ¶ Aristides chersydros λίχνους, id est gulosos esse scribit, Scholiastes Nicandri. Interit & curuis frustra defensa latebris Vipera, & attoniti squamis astantibus Hydri, Vergilius de peste canens. ¶ Hydros ranis vesci authores sunt Nicander, Aratus, Vergilius.

D.

Hydri antipathia ad vulpem & ranam. Hydrus animal est astutum, Kyranides. ¶ Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. ¶ Hydrum valde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum vicissim terrere ac perturbare conatur, Ælianus 12. 15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam sapientia (inquit) præditum est genus ranarum Ægyptiarum. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, subito demordet frustum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterq́ue tenens, non remittit pro virili parte. Ille verò ranam cum ipsa arundine simul deglutire non potest. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atque ita Ranæ prudentia vincunt & superant Hydrorum robur. Hydro conspecto rana Physignathus murem in dorso gestans submergitur, in Batrachomyomachia Homeri. Audio terrestres etiam ranas à serpentibus quæ in terra & syluis degunt, vorari.

E.

Enhydridis serpentis masculi & albi (Hydri è Nilo nimirum) adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius.

G.

Hydri venenũ. Hydri in aqua viuunt, nullis serpentium inferiores veneno, Plinius. Paludem (inquit Columella 1.5.) non oportet esse edificijs vicinam. Nam caloribus noxium virus eructat, &c. & natricum serpentiumq́ue pestes hyberna destitutas vligine, cœno & fermentata colluuie venenatas emittit: ex quibus sæpe contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Rubeta ranæ species est, quæ palustris vitæ conditionem in terrestrem mutauit. Hac autem mutatione, similiter vt Chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint, inducit, Aëtius. Et rursus in capite de Chersydro: Equidem in humectis locis humido victu exsatiatus, non purum venenum habet: quum verò terrestris fit, maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus vel habitat vel moritur, assumpta, eadem quæ cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix serpens aquas etiam & fontes veneno inficit, Isidorus. Et natrix violator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Πικρὸς δ᾽ ἀποστάζει ὑδρηΐδος. Nicander de toxico: quasi id ex hydræ hidriue sanguine fiat: Vide mox in Hydra fabulam Herculis. ¶ Hydro simpliciter & Chersydro, quidam etiam veterum attribuunt quæ Dryini sunt, quæ in Dryini historia superius requirenda sunt. ¶ De serpentis quem Germani natricem vulgò (Nater) vocant veneno, supra in A. dictum est. *Morsus signa.* ¶ Ab hydro demorsis vlcus dilatatur, & ampliatur (subinde) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & male olens, non secus atque ex nomis, id est ijs quæ serpunt vlceribus, expuitur, Dioscorides & Ægineta. Qui à Chersydro morsi sunt eis communiter eadem accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu: veluti est tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, vertigo oculorum, exolutio, vomitus biliosi fœtidi. Propriè autem motus totius corporis inordinatus, vt & per ventrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aëtius. Nicander cutim circa morsum putridum humidumq́ue aridam intrinsecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingentes & æstuantes affligere: frequentes passim per membra pustulas (πρηδόνας) exoriri. Auicenna agens de hoc vno serpente duobus capitibus & sub duobus nominibus, nempe Andrio & Hydra, vtriusque morsus hæc signa adfert: Ac primum de Andrio, Accidit (inquit) ex morsu eius, vt incipiat morsus cum dolore vehementi, & inflammetur: deinde fit viridis, & corrodit, & accidunt morso vertigo, & vomitus choleræ fœtidæ, & motus inordinatus, & debilitas virtutis, & moritur secundum plurimum in hora tertia, & non transit tertiam, (Aëtius diem tertium dixit non horam.) Si autem euadit, quoniam est aquosus, (an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egressus est?) aut quoniam complexio morsi est fortis, comitantur eum ægritudines, à quibus forsitan non sanabitur. De Hydra verò, morsus (inquit) eius egreditur, & dilatatur, & obfuscatur color eius, & egreditur ex eo humiditas nigra, plurima, fœtida valde: & prolongatur curatio eius, & fit difficilis. Quare oportet, vt consideret alius à me in hoc, & cognoscat dispositionem eius vt permutetur ad secundum ordinem serpentum, Hæc ille. Auicennæ verba Albertus etiam transcripsit lib. 25. de animalibus, in vocabulo Andrius.

Curatio.

¶ Morſis medentur, origanum tritum, & aqua ſubactum (φυραθὲν), Marcellus maceratum: ſed præſtat ſubactum vertere, vt commodius imponatur morſui: imponendum enim eſſe Aegineta monet) lixiuia cum oleo indita (vt Ruellius vertit) Lixiuia oleo temperata, vt Marcellus, neutrum probo. Græcè legitur κονία τε ἐνθεῖσα ἐλαίῳ. pro ἐνθεῖσα repono δ' εὐθεῖσα, vocabulum idem quod φυραθεῖσα ſignificans, ex Paulo: qui tamen non ſimpliciter lixiuium, ſed è quercu requirit: & quod mox ſequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioſc. cum oleo ſubigi & agitari: niſi quis κονίαν hic non lixiuium, ſed vel calcem vel cinerem interpretatur. Nam hæc quoq; eadem voce interdum ſignificari Cornarius in ſuis in Galeni libros de compoſitionum ſecundum locos commentarijs docet. Vtrumuis cum oleo ſubactum mazæ inſtar commodius imponeretur quàm lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Aetius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponi iubet: aut Ariſtolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita: & hordei farinam cum aqua & melle, ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (locus hic apud Aeginetam corruptus eſt: nam præcedens medicamentum imponi non bibi oportet) binæ ariſtolochiæ drachmæ in oxycrata (vel cræmate, id eſt vino aqua permixto, Aegineta) cyathis duobus (ſex, vt Marcellus Vergilius habet, & codices Græci noſtri. Ruellius vertit duobus ex Aegineta) Marrhubij (πρασίου, Hermolaus non rectè legit πράσου, id eſt porri) ſuccus vel decoctũ alterius (ὁποτέρου Aegineta omiſit) cum vino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioſcorides. Aegineta addit inter ea quæ ſumuntur, naſturtium ſylueſtre, aut aſphodeli fructum florémue, aut fœniculi ſemen cum vino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt, quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo vix tempore & magno negotio procedit, Aegineta. Communia remedia et antidoti theriacę aduerſus hunc quoq; morſum auxiliantur: priuatim verò cupreſſi pilularum, & myrti baccarum, vtriuſq; drachma trita, & cum melle roſaceo aut vino mulſo in potu exhibita. Iuxta affectum locum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponito, Aetius. Curatio eius eſt curatio communis, & illud quod ei appropriatur, eſt vt bibat de nuce cupreſſi mundata cũ granis myrti, de vnoquoq; aureum vnum cum aqua mellis aut vino, & ſimiliter ariſtoloch. pondus ʒ.ij. cum vino aut cum aceto commiſto, & ſimiliter ſuccum praſſij. Et emplaſtretur cum calce, & oleo, & calamentho montano, & corticibus radicis quercus, & ſimilibus, ſingulariter & cōpoſitè. Et de eis, quæ illis admiſcentur, eſt farina hordei, Auicenna. Aduerſus cherſydri (aliàs legitur chelydri) ictum proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum p.2. (aliàs) III.ſ.) vel porri (praſi nimirum legit pro praſij) ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem hordeacea farina, aut ruta, aut nepeta cum ſale contrita melle adiecto: quod in eo quoq; vulnere, quod ceraſtes fecit, æque valet. Celſus 5.27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Plinius. Eryngę illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Idem. Ad canis rabioſi & hydri morſum, verbenacam in vulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Hydri morſum dolor & putredo comitatur. Siſtitur autem putredo aqua marina aſperſa, Euſtathius.

Hiſtoriæ morſorum ab hydris. Philoctetes.

¶ Homerus Iliad. β. in Catalogo, Philocteten nauium aliquot ex Methone, Thaumacia, Melibœa & Olizône ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Græcis relictũ, & magnis doloribus afflictum fuiſſe tradit. Ἕλκεϊ μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου. Philoctetes in Lemno cum purgaret aram Mineruæ aureæ cognominatæ, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile vulnus ibidem à Græcis relictus: nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in vatis eſſet Ilium capi non poſſe abſq; ſagittis Herculis, quas ille Philocteti reliquerat, eò quod rogum in quo vitam finiturus erat in Oeta, alijs omnibus detrectabilis, ipſe ſuccendiſſet, poſtea à Græcis vocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede & vulnere neq; lethali, neque tamen facile curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Græcis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſtea verò vocatus autorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philocteten morſum eſſe ait circa Tenedum, aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitum eſſe: alij circa inſulam quandam Chryſen nomine. Cum Sophocles non modò hydrum ſed echidnam quoque nominauerit in Philoctetæ hiſtoria, eiuſdémne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quærendum, Euſtathius. Philoctetes (vt memorant Grammatici) Pæantis filius & comes Herculis fuit: cui idem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idq; iurare eum adegit, deditq; pro munere pharetram, & ſagittas hydrę felle intinctas, &c. Vide Oeomaſticon noſtrum.

Dædalus.

¶ Dædala (τά) vrbs Lyciæ, à Dædalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo, in paludem, in quam Dædalus commeabat, egreſſus, momordiſſet, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus.

Menalippus.

¶ Orpheus, Menalippum conſobrinum ſuum, venatorem & amatorem Euphorbi, cum ater hydrus in pede momordiſſet, atq; is periclitaretur de vita, ſcobem oſtritæ (aliàs oritæ) lapidis iuſſit inſpergere vulneri: quo facto mox liberatus eſt, vt canit Orpheus ipſe in carmine de Oſtrite lapide. *Tibi has miſerabilis Orpheus*

Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) *sæuit.*
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba,
Proteus ad Aristæum apud Verg. 4. Georg.

Ex hydro remedia. ¶ Dentes dolentes circumscarificant enhydridis serpentis masculi & albi maximo dente. At (ac) in superiorum dolore duos superiores adalligant: è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. ¶ Iecur aquatici colubri: item hydri tritum potumque calculosis prodest, Idem, Et alibi: Enhydridis iecur vesicæ vitia & calculos sanat. Item: Hydri iecur (vtiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur seruatum aduersus percussos ab ipsis auxilium est, Idem. ¶ Habet syphar hydrorum nostrorum suas vires in medicina: suffitu enim sanat sedem & vuluam prolapsam, Christophorus Encelius. ¶ De lapide hydri, & remedio ex eo dictum est supra in B. ¶ Baculus quo anguirana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius.

H.

Etymologia. Hydrus (ὕδρος) dicitur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, quod aquam significat. Chersydrus dicitur, quia & in aquis & in terris moratur. Nam χέρσον dicunt Græci terram, ὕδωρ aquam, Isidorus. Natrix à natando dicitur, Volaterranus.

Epitheta. Μέλας ὕδρος, id est niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit: Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauisium: Immanis, turpis, stridens, sæuus, cadmæus, echionius, sons, gorgoneus, pinguis, toruus, liuens, rabidus, Niligena, cœruleus, Libycus, intortus, sepulchralis. Chelydri epitheta pleraque huic etiam conuenient: præsertim cum chelydrum ab hydro multi nõ distinguant. ¶ De hydro quadrupede, hæc est lutra quæ & enhydris & enhydrus dicitur, 2
Homonyma. dictum est in quadrupedum historia. ¶ Hydrus, ὕδρος, nomen syderis est Proclo, alijs hydra. ¶ Corinthi erat palma ærea, sub qua sculpti erant hydri & ranæ, anathema è templo Apollinis delphici allatum. Vide in Rana h. inter quadrupedes ouiparas. ¶ Insulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolomæo numerantur, ὕδρας Δρακόντιος, &c. Aliàs legitur Hydra, insula Libyæ iuxta Carthaginẽ. Hydrus hydruntis, vrbs est in littore Adriatici maris inter Leucas & Brundusium, Perottus. Dicitur & Hydruntum Italiæ oppidum in Calabria. Est & montis Apuliæ nomen & fluuij, &c. Ex aduerso Tricranæ insula est Aperopia nomine: ab ea non longè abest quæ Hydrea dicitur, Pausanias in Laconicis lib. 2. Tiberius sagacissimus senex C. Caligulæ
Natrix. ingenium ita perspexerat, vt aliquoties prædicaret exitio suo omniumque Caiũ viuere, & se natricem (serpentis id genus) populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare, Suetonius. 3
¶ Natrix vocatur herba, cuius radix euulsa virus hirci redolet, Plinius. Natrix pro serpente, Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (penultima breui, si probè legitur, scuticã forte aut virgam intelliget, quæ serpentis instar curuetur & mordeat) impressit crassam & capitatam. Quod si pro fœmina nandi perita accipiatur, notum est produci, Despauterius.

Portentum. Fabula de Hydro ranarum rege constituto à Ioue & ranis vescente, in Rana h. ex Seruio recitata est. ¶ Est in Noruegia lacus Mos (sic & nostri paludem appellant) in quo apparet ostentum serpens miræ magnitudinis, qui, vt cometæ orbi reliquo, sic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Visus est recentissimè anno salutis M.D.XXII. altè eminens super aquas, conuolutus in spiras: existimatus est coniectura collecta procul visu cubitorum quinquaginta: & fuit secuta eiectio regis Christierni, Iacobus Zieglerus. 4

Prouerbia. Hydris immitior. Hydrus in dolio. Hydris immitior, prouerbiali sensu dicitur ab Erasmo Rot. ¶ Hydrus in dolio, ὕδρος ἐν πίθῳ, prouerbium hoc, vt ingenuè fatear (inquit Erasmus) nondum apud vllum veterum authorum reperi, neque Græcum neque Latinum: & haud scio an de vulgo sumptum sit. Neque enim libet credere virum eloquentẽ & in literis non postremi nominis ex sese commentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parentem, huiusmodi: Rusticus quidam cum sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: vbi nihil huiusmodi comperisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne se absente vas relinerent vinumque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis vinum nihilominus imminui videt. Tum verò fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite solum 5 verumetiam in dolijs calamitas præstò esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est, vini potor. Ea res in vulgi iocum abijt. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum, cum est occasio, præcipuè appetere, Iuuenalis de muliere vinosa Satyra 6. *Tanquam alta in dolia longus*
Deciderit serpens, bibit & vomit.

Adagium ipsum haudquaquam inelegans nec aspernandum. Quod si quem nihil mouet recens author, licebit vsurpare, cum quis occulta calamitate premitur, causa atque authore non extante: aut cum diuturni mali tandem author deprehenditur. ¶ Coruus aquatum missus ab Apolline, cum diutissimè expectasset dum ficus maturescerent, ijs tandem maturis saturatus, nigris longum caput vnguibus hydrum, & hunc aquarum obsessorem in mora sibi fuisse fingit, 6 vt dictum est in Coruo h. ¶ Diriguere oculi: tot erinnys sibilat hydris, Vergil. 7. Æneid. Hæc loca (Italiam) non tauri spirantes naribus ignem Inuertere satis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg.

D E

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA, QVAM HERCVLES CONFECIT.

HYDRAM fœminino genere veteres aliqui pro hydro, aut chersydro, chelydróue dixerunt: vt supra in Hydro indicauimus. Nos hic de fabulosa tantum illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera est multorum capitum, & multas serpentum facies habens, Varinus. ¶ Iuxta Amymonæ fontē platanus excreuit, sub qua hydram fuisse alitam asserunt, Pausanias circa finem Corinthiacorum: vbi etiam scribit, hydram se arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios: cuius venenum ita foret ἀνίατον, (incurabile,) vt Hercules eius felle sagittarum spicula tingeret. Caput præterea habuisse vnum probabile esse, etiamsi Pisander Camireus, quò videretur res meticulosior, & poema plausibilius, plura ei contribuit. Hydra serpens cristatus ab authore Culicis (poematij Virgilio attributi) multis describitur. Serpentes alati quidam sunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum est: alæ non pennatæ sed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum serpentem, vt Simonides: vt Alcæus, quinquaginta (*Alcæus ἐννεακέφαλον eam vocat, πεντηκοντακέφαλον Simonides. Sed hi numero vsi sunt multitudinem significante, more poetico: numerus enim nouenarius neq; non quinquagenarius ex ijs sunt qui multa significant, Pierius in Hieroglyphicis*;) vt alij septem, vel quinq; (*vel octo, vt Erasmus Rot. vel nouem, vt Suidas,*) quorum vnum immortale vocabatur, in Lerna palude: vnde tot sunt vulgò facta adagia, igne superauit: vel, vt ab alijs proditur, sagittis (τόξοις) confecit: à quibus hydræ sanguine infectis toxici vocabulum effluxit: vel quod ex ipsius hydræ sanguine natum est, vt Nicandri scribūt expositores. Cum autem hydræ vno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in vnius excisi locum, Palæphatus: tria Isidorus*) facem ferunt ab Iolao vulneri apponi solitam: atque sic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrum quoq; hydræ suppetias ferentem interemit, implorato, vt dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos: tametsi alij in alias historias prouerbium hoc referant. Sunt qui hydram & cancrum sophistas fuisse interpretentur ex Platone: quorum sophismata & cauillos Hercules ingenij ac mentis vi absoluerit: (*Sophistarum quidem mos est cauillari, & quæstiones dubias ita proponere, vt vno soluto dubio multa renascantur, Perottus. Plato in Euthydemo asserit Hydram fuisse callidissimum sophistam, cui pro vno sermonis capite amputato, multa repullulabant, Innominatus*) licet id potius, si quis modò sanè verba perpendat, per similitudinem quandam à Platone dicatur. Alij, (vt pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem seu turrim quampiam minutissimā, (*oppidulum, Palæphatus*) fuisse opinantur, quæ à quinquaginta viris custodiretur: arcis verò rex Lernus vocabatur, qui à Carcino, id est Cancro viro quodam fortissimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autem ab Iolao Thebanis copijs auctus ambos superauit, Hydramq; castellum euertit incenditq;. Alij secretiore arcano fabulæ locum datum volunt, quod scilicet Hercules animi sui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renascentia libidinum cæterorumq; vitiorum Lernæa capita represserit, atq; penitus extinxerit. Nec desunt qui per Hydram & Lernam, inuidiam, seu mauis inuidentiam significari existiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indiciū sit, vt planè ex Ouidij & Plutarchi descriptione conspicitur. Græci scriptores illud de Hercule Lernæ viru infecto obseruant, eum oraculum accepisse, se aliter liberari non posse, nisi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocasion, caulis verò qui supra terram est, ciborion vocatur, quo nomine vas etiam dicitur. Vnde cum apud Belum fluuium eam reperisset, veneno est liberatus. Idq; quoniam in Phœnicia contigit, vrbs in eo loco condita est, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen sumpsit, quæ & Ptolemais dicta est. Hæc omnia Gyraldus in Hercule.

Ex Lil. Greg. Gyraldi Hercule.

Lerna malorum, Λέρνη κακῶν, prouerbium est (vt & Ilias malorum, & mare malorum, & thesaurus malorum) de malis plurimis simul in vnum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat lib. 8. scribens: Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro communem: in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgò sit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt Hydram illam septem capitū constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Hesiodus scribit ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica: in quem cum omne sordium genus promiscuè conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalare: quanquam rectius autumant, vt adagium ad Danaidum fabulam referatur, &c. Itaq; quoties hominē significamus vehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorum, rectè dicemus Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex varia mixtaq; hominum colluuie constaret, Λερναῖον θέατρον appellauit, Erasmus Roterod.

Lerna malorū.

Poetæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorū capitum in Lernæa palude fuisse, quorum aliquot excisis totidem (*pro vno duo vel plura, vt supra dictum est,*) continuo renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primò ictum,

deinde propter pestiferum afflatum sagittis petitum, postremò cum sese solitis cauernis condidisset, lignorum congesta strue igne consumptum est, Seneca: Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum? Non igne demum vicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam existimāt: quia cum Lernę palus frequenter siccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit venas terræ incendio posse præcludi: atq; ideo postquam exhausit eam, ignē adhibuit, & si qua vnda prorumpebat, obstruxit. Hinc monstro Hydræ nomen fabulæ imposuerunt: quoniā ὕδωρ aquam significat. Ego inde datum huic fabulæ locum existimo, quod anguium genus, sub quo hydra continetur, omnium fertilissimum sit: & nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Hæc ille.

Hydra draco multorum capitum qualis fuit in Lerna palude prouinciæ Arcadiæ: hæc Latine excetra dicitur, quod vno cæso tria capita excrescerent: sed hoc fabulosum est. Nam constat (secundum historicos) hydram lacum fuisse aquas euomentem, quæ vastabant vicinas ciuitates: in qua vno meatu clauso multi erumpebant. Quod Hercules videns loca ipsa exussit, & sic aquæ meatus clausit: nam hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id est ab aqua nomen accepit, Isidorus. ¶ Hydram Echidnæ filiam Hesiodus facit, matrem Chimæræ. Ouidius ipsam quoq; Echidnam nuncupauit. Pars quota Lernęæ serpens eris vnus Echidnæ. Latinè quidam excetram, quod vno exciso capite tria excrescerent, inquit Isidorus. Cum excetra, cum Anteo deluctari mauelim quàm cum amore, Plautus in Pers. Hiberam excretam scitè obtrectatorem dixit virulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Procœmio Esdræ contra detractores suos loquens: Licet hydra (aliàs excetra) sibilet, victorq; Sinon incendia iactet, nunquam meum iuuante Christo silebit eloquium. ¶ Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest. Hoc Æsculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nicander in Theriacis.

H. a. Anaxilas comicus fabulosa quædam veterum monstra pro improbis scortis interpretatur. Eius verba recitaui in philologia de cane carcharia, pagina 210. Phlangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπολεῖ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Σινώπη δ᾽ αὖ σιωπῶντες, ἔχ᾽ Ὕδρα σιωπήσειν; Γραῦς μὲν αὕτη. παραπέφυκε δ᾽ ἡ Γνάθαινα πλησίον, Ὥς τὰ πολλά γ᾽ εἰσὶ ταύτης. ἐστὶ διπλάσιον κακόν, vt Athenæus lib. 13. ex eodem refert. Versus vltimi sensus videtur, Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem, duplo ipsa deteriorem esse. ¶ Et centum geminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius sexto Æneidos. Hydram Lernæam decantent Poetæ, & veterum fabularum opifices, quorum è numero est Hecatæus historicus, Ælianus.

Epitheta. ¶ Hydræ epitheta à Rauisio memorantur hæc: Renascens, Lernæa, stridens, immanis, colubrifera, dira, vallata colubris, ramosa, improba, fœcunda, virens, Argolis, superba, nocēs, ferox, multiplex, horrenda, septemplex, frigida, rediuiua, tumens, populosa.

Icones. ——— clypeoq; insigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus hydram, Vergil. 7. Æneid. In Elide Iunonis templum est, in quo (præter alia simulachra) Hydram fluuij Amymonæ beluam sagittis conficienti Herculi, astat Pallas, Pausanias in Eliacis.

Sydus. ¶ Hydra sydus est in cœlo (Proclus Hydrū nominat) in qua coruus insidere existimatur, &c. vt scribit Higinus, & nos in coruo h. recitauimus. Ea tamen non est quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduersus Herculem defendit, à Iunone inter sydera relatus existimatur: vt in Cancro fluuiatili H. recitauimus.

Hydra insula est Dolopum. Plura vide superius in Hydro h.

Propria. H. Toxicum aliqui natum fabulantur è sanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id est sagittis interemit, Scholiast. Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & sagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomastico nostro. Vespę in viperam quam mortuam perspexerint inuolantes, veneno aculeum imbuunt: sic & Hercules hydræ veneno iacula tinxit, Ælianus.

¶ Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra Intus habet sedem, Vergilius 6. Æneid. de inferis. Proxima (pugna) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis.

Prouerbia. ¶ Hydram secas, prouerbium est apud Platonē libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντες (inquit) ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσιν, Id est, Ignari se reuera tanquam hydram secare. Est autē hydram incidere, ita vnum aliquod incommodū tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagiū natum à fabula Hydræ Lernęæ, cuius vno reciso capite plura renascebantur. Plutarchus in Commentario de fortuna Alexan. Ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν, id est Hydram secans semper aliquibus bellis repullulantē. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorū multitudine identidē post acceptam cladem copias instaurantium, dixit sibi videri aduersus Lernæam hydram pugnare. Hinc Hor. in Odis: Non hydra secto corpore firmior. Vinci dolentem in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenumero vna enecta tres subnascuntur, &c. Erasmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbij, & vsum esse dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχανίων, id est de rebus quas nunquam aliquis perficiat (vtpote quæ subinde grauiores & intricatiores se exerant.) ¶ Magis varius quàm hydra, prouerbium est de callidis &

dis &

lidis & doloſis, quòd hydra ſerpens ſit verſicoloribus notulis diſtincta. Aptè dicetur in vafros ac verſipelles, aut etiam parum ſibi conſtantes, Eraſmus.

Hydram ſepticipitem eſſe (inquit Nic. Erythræus) tam verum eſt, quàm Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è ſerpentũ dentibus armis inſtructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratã à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyſſem, &c. Hæc autem admonuimus propter nonnullos vſq; adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetijs hydram ſeptẽ capitibus terribilem ad poëtarum exemplum ſummo artificio fictam ſpectantes horruerũt, etiam de tam terrifico monſtro naturam ipſam vehementer accuſantes, Hæc ille. Videtur autẽ de fictitio illo mõſtro ſentire, cuius hîc figurã ſubijciemus, qualis in charta quadã typis impreſſa & euulgata

eſt. Inſcriptio erat hæc: Anno à Chriſto incarnato triceſimo ſupra ſeſquimilleſimũ, menſe Ianuario, ſerpens monſtroſus, cuius typũ imago hæc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus; deinde Francorũ regi datus, ſexq; millibus ducatorũ æſtimatus eſt. Additur & cõiectatio authoris innominati, ſed Germani, vt apparet, his verbis: Nõ dubiũ eſt monſtra ſignificare mutationẽ rerum. Sed Germania aut orbis Chriſtianus ita eſt afflictus, vt ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in ſpe ſum ea monſtra non eſſe ipſi ad maiorẽ calamitatem extimeſcenda. Sed res Turchæ ad ſummũ potentiæ & felicitatis peruenerũt, quali etiã ſtatu maxima, quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari iſta diuinârim, ſub cuius ditione monſtrũ natũ & repertũ eſt: & capita eius ab occipitio referunt geſtamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quiſquis eſt, primum res'ne vera an ficta eſſet quærere debuerat. Mihi cum Erythræo planè commentũ artis videtur. Auriculę lingua, naſus, facies, toto genere à ſerpentiũ natura diſcrepant: quòd ſi figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipſis etiã monſtris plerunq; non vndiquaq; degenerat) non imperitus fuiſſet, multò artificioſiùs potuiſſet imponere ſpectatoribus. Sed eſto res vera: cur tamẽ Turcæ potiùs quàm nobis minabitur? Itáne molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, vt culpam noſtrã non agnoſcamus, & omne malũ omen in hoſtes noſtros reijciamus? Quòd ſi ab illis malis & peccatis, quorũ cauſa Deus hunc potentiſsimũ hoſtem tot iam ſeculis in nos graſſari permiſit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis appareret, vt propitiũ deum, ſic mala omnia à nobis auertenda, & noſtros ac veræ religionis inimicos ruituros, ſpes nõ dubia foret. Nunc quoniã nulli aut (prôh dolor) pauciſsimi reſipiſcũt ac emendantur, quis non metuat magis magiſq; ſemper hanc pœnam, & hoc flagellum aduerſum nos inualiturum, donec vel funditus pereamus, vel cauſa malorũ cõmuni tandem ad optima quæq; conſenſu (quod equidẽ opto magis quàm ſpero) tollatur. ¶ Venetijs in theſauro principũ ſepticipitem ſerpentem aſſeruatum, incredibili ferè pretio ob raritatẽ redemptum, olim quidam mihi ceu teſtis oculatus retulit, haud ſcio quàm verè.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis vicinus est, quem ego arbitror hodie Sudatorij lacum vocari à balneo, quod in eius est margine, &c. Eminet inter alios huic ad Austrū mons silicibus plenus, ex quo Iunio veniente mense tot serpentum inuicem glomeratorum globi se præcipitant, vt mirabile visu sit, omnesq; in subditum se demergunt lacum: nec est qui vnquam exeuntē viderit aliquem aut innatantem, vel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum insanum malefica vi appellatū, ter die fieri amarū salsumq;, ac deinde dulcē: totiesq; etiam noctu, scatentem albis serpentibus vicenum cubitorum, Plinius.

Aspides quædam chersææ, id est terrestres cognominantur, ad discrimen earum quæ chelidoniæ dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent, vt pluribus in Aspide dictum est.

Palustribus draconibus crista nō est: montanis verò, iuuenibus quidē adnascitur crista, mediocriter prominens: prouectis verò ætate, grandior, Philostratus, Vide in Dracone.

Olaus magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodā, quarum altera serpentem ore tenet.

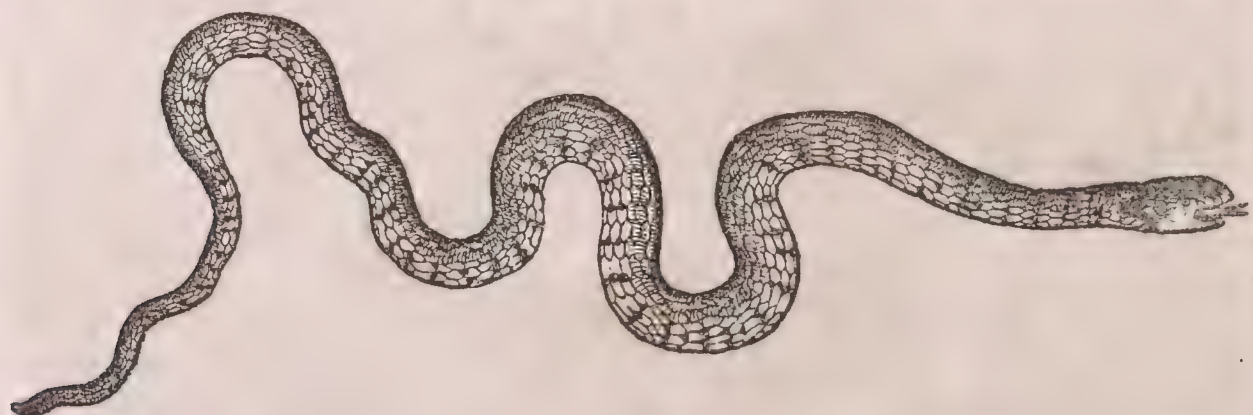
In Cuba insula serpentes noua totius corporis specie ac forma præditi, sesquipedis plerunq; longitudine, qui ex terra & ex aqua viuunt, in lautioribus erāt epulis, Pet. Bembus historię Venetæ libro 6.

MERGVLI dicti serpentes, vt audio, ex Africa adferuntur: qui quales sint, & an in aqua mergantur vt nomen sonat, non habeo quod dicam.

Ctesias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Persicam Sittacē est, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras: quatuor cubitorum longitudinē habere, & quos percusserint interimere: interdiu eas haudquaquā videri solere, sub aqua natantes: noctu verò vel aquantibus vel lintea lauantibus (idq; fieri non raro) perniciem inferre, Ælianus de animalibus 16.42.

Anno natiuitatis domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, Maij die 21. Luceriæ in Heluetijs vrbe præclara, inusitatæ formæ & magnitudinis serpens sub ponte Vrsæ fluminis tranare visus est, cum è lacu descenderet: auriculis latis, longitudine ad sex passus, vt conijciebant qui viderunt: corpore alioqui similis (*aequalis*) vitulo: ex codice manuscripto qui Chronica Tigurinorum continet.

In Thermis nostris ad Limagum fluuium sitis angues aliquando reperiuntur in ipsis balneorum alueis, à quibus tamen neminē hactenus læsum audiui. Ego catulos tantum binos vidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fusco vel cinereo obscuro. Vnius cauda paulatim se attenuabat, alterius verò ventrē versus incrassabatur citius, quæ forte fœmina erat. Venter albus maculis nigris distinguebatur, vt in alijs ferè serpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant (quanuis ante biduū occisi essent) parui: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, siue ex luteo albicantibus. Caput longiusculum, non latū. Redemptores balneorū qui cauere volunt ne alueos subeāt, laminas ferreas crebris pertusas foraminibus emissarijs addūt: per hæc enim caloris desiderio irrepere solent. Satis magnos fieri audio. Vnū ex his pictum cum apud me videret Bellonius, hydrum esse dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura est: sed in nostra non adeo in exilem & longam tenuitatē cauda desinit, & ceruix minus crassa est, nisi per ætatem forsan increscat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuscula esse.

Natrix torquata.

Aliud serpentis genus apud nos reperitur (cuius effigiem hic exhibemus) quod similiter in aquis aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatū nostris, veloci natatione traijcere. Colore fere è cinereo sunt, & ad magnā longitudinē perueniunt, crassitiem verò minorem quàm nigri nostræ regionis serpentes. Nota eorum insignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis instar, non tamen absoluentis circulū. Inter vtrasq; maculas in summo ceruicis angustum est interstitium, duarum fortè squamularū, vbi maculæ vtrinq; tanquam

quam

quam trianguli forma in acutum desinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuisibiles, ore in duas partes dissecto, & supino inspecto, apparebant: sunt enim interiùs, hamati retrorsum. Maculæ nigræ splendidæ vtrinque singulæ post torquem sunt. Vidi huius generis vnum, Septembris decimo mihi allatum, tres dodrantes cum quatuor digitis longum, aliâs etiã maiorem: venter albus est, præsertim superiori parte, (quam pectus dixeris, oblongum, album) inferiùs nigricat. Maculæ latera versus nigræ sunt. Dorsi color fuscus vel cinereus est. Caput simum, depressum. Has natrices torquatas aliqui nostratium Natern/ alij Heckunatern/ id est natrices venenum infligentes vocant: inferiores Germani, præsertim Flandri, Schnacken. Iidem vaccarum vbera (vt veteres de bois scribunt) ab his serpentibus sugi aiunt, & postridie sequi sanguinem. Eosdem aliquando in dormientiũ ora irrepere fertur: & homines illos, quos subierint, suauiter canere. Elici autem serpentes, si supra lactis feruidi vaporem hiantes se contineant. Non morsu tantùm, sed astrictione etiam partium quas inuaserint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis vmbrosis: interdum in aquis vel has ipsas, vel simillimas: vocem ædere satis sonoram, similem rubetarum quarundam voci, sed magis continuã & suauiorem. Ego huius generis serpentem torquatam, vnam aliquando viuam habui, prope finem Iunij mensis: quæ postridie quàm mihi allata est, oua quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuiosus: quamobrem plurimos huiusmodi serpentes apparere aiebant.

IACVLVS serpens est idem qui Acontias. Itaque quæ ad hunc serpentem pertinent pete ex historia Acontiæ: de quo tamen, præterea & Georgius Pictorius in Lerna κακῶν sic canit:

Insidias & arboribus sua præda venantur
Serpentes Iaculi, qui celebres volitant.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA L.

DE LIBYE SERPENTE.

LIBYES, serpentes quidam, Hesychius. Libyas inter serpentes innoxios qui in syluis & frutetis, & charadrijs versantur recenset, Nicander in Theriacis, his versibus,

Ἄλλα γέ μιν ἀβλαπέα κινώπετα βόσκεται ὕλην
Οὓς ἔλοπας, λιβυάς τε, πολυστεφίας τε μυάγρους
Φράζονται, &c.

Scholiastes autem, λιβύας, inquit, τοὺς ἀμμώδεις ἀπὸ τῆς χροίας φησὶν: multi enim tales in Libya sunt. Ex quibus verbis apparet eum existimasse hos serpentes Libyas dictos esse Ammoditas, de quibus antea egimus, sed plurimum fallitur, est enim longe alius ammodites, siquidem ab eo percussos festina, vt plurimum, mors sequitur, hos autem Libyas innocuos facit, Nicander.

Libyes propriè dicuntur Afri, qui Libyam id est Africam incolunt. ¶ Est & λίβυς nomen proprium viri.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA M.

MIliaris serpens est qui aliter Cenchrines vocatur, de quo supra dictum est.

DE MOLVRO.

MOLVROS quoque Nicander in Theriacis enumerat inter serpentes innoxios. Lonicerus hos serpentes interpretatur quasi cauda ingredientes. Plura de hoc serpente apud alios authores nõ reperiuntur, quod sciam. ¶ Μολουρὶς aliud significat. Scoliastes enim Nicandri μολουρίδας esse dicit ἀκρίσιν ὁμοίας, locustis similes, Hermolaus in Corollario de Locustis sic scribit: Nicander Mastacen appellat pro brucho, Aristoteles Attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici voluit, vt mòlurin, quæ frumenta depopulatur. Mylacrides verò Græci quandoque in Comœdia pro gallinis vsurpant, quanquam Aristophanes ita appellat bestiolam inter molas nascentem. Apud Camertem habetur μυλακρίδαι, αἱ βολακρίαι τὰ ζωΰφια. Aliâs μολουρὶς Hesychio est μόλις οὐρῶν, ægre reddens vrinam: item κολοβὴ λόγχη, id est cuspis mutilata: & αἰδοῖον, id est, pudendum.

DE MYAGRO, OROPHIA ET SPATHIVRO SERPENTIBVS DOMESTICIS ET MVRIVM VENATORIBVS.

NICANDER in Theriacis inter serpentes plerunque innoxios numerat etiam Myagros, quos πολυστεφέας (multis coronis & lineis insignes, Schol.) cognominat. Scholiastes μυοθήρας, id est murium venatores esse scribit, & alio nomine ῥοφίας dici. Ego ὀροφίας scribendum asseruerim, id est domesticos. Nam ὀροφίας ὄφις apud Pollucem legitur & apud Hesy- Myagrus.

chium ὀροφίας ὄφις τῶν κατ᾽ οἰκίαν. Mures ac serpentes ὀροφίαι dicuntur, qui circa ὀροφὰς (hoc est ædium tecta) versantur easq; erodunt, Varinus ex Scholijs in vespas Aristophanis. Dicitur & ὄφις οἰκουρὸς: sic enim nominat Aristoph. in Lysistrata serpentem circa domos versantem. (Quamuis οἰκουρὸν ὄφιν, τὸν τῆς πολιάδος φύλακα δράκοντα interpretentur Hesychius & Varinus.) Mures autem ab hoc genere serpentum captari verisimile est, cum circa domos degat, vbi victus alius non facile suppetit. Serpentem impugnat mustela, eum præcipue qui mures venatur, videlicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur, Aristoteles, haud dubie de myagro intelligens. ¶ Myagron herba etiam est cuius meminit Dioscorides, quam & melampyron vocari ait. Aetio lib. 13. cap. 31. quantum conijcio μύαγρος spathiurus est. Est autem is, similiter vt Parcas innoxius, & mures comedit. Hic serpens (inquit Aetius) in locis iuxta chalcidem magis inuenitur. Est autem animal ex crasso in caudam abiens tenuem: latum habens caput ac mures comedens. Neq; verò hic morsu enecat, sed inflammationes tantum inducit. Quapropter ab eis percussi consimilibus remedijs curantur quibus & à Parea morsis, Hæc ille. Dictus autem est spathiurus forte quod ex corpore crassiore & latiore spathę instar in οὐρὰν idest caudam tenuem desinat: vel vt author thesauri græcæ linguæ annotat: quoniam cauda in mucronem desinat, seu cauda mucronata sit, in modum spathis σπάθης id est ensis.

Spathiurus.

Vnck à Saxonibus & alibi vocari audio serpentem magnum, duos cubitos longum, percrassum, viridem, collo varium, innoxium ferè. Eundem quoq; aut alium ei similem, alio nomine Hußunck, id est serpentem domesticũ nominant (nostri Hußschlang proferunt) in huius capite vtrinq; aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non esse nocentem, & circa domos versari: oberrare noctu potius: parci eis à plerisq;. Sæpe magna caudæ parte abscissa diu eos superuiuere. Hic forsitan myagrus veterum fuerit. Nomen Vnck ab Italico ancca factum videri potest. Vide in Angue. Vnde & Schlang fortasis consonantibus aliquot præpositis. Idem scilicet fuerit coluber Vergilij Georg. 3. *Aut tecto assuetus coluber succedere & vmbræ.* Sed de colubro plura superius dicta sunt.

Serpens domesticus nigricãs Carbonarius.

Plura occurrunt (inquit Gesnerus lib. de aquatilibus in Hydro: vnde & superiora desumpta sunt) de serpente domestico nostro nigricante, partim ex auditu dum hæc traderem, partim ex inspectione aliàs mihi animaduersa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in vinetis, quoniam infestus est muribus, quin & muscis eum insidiari audio: vnde nõ myagros modò à muribus sed à muscis etiam μυίαγρος vocari poterit. Aliqui in Italia serpentem nigrum appellant, vt Matthiolus Senensis, vulgò Serpe nero, alij ab eodem colore, Carbon vel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo vel Baron (sed Baronis nomen Pareæ potius conuenit, de quo infra.) Lusitani cabra, siue à carbone siue à colubra per metathesin facto nomine. Sed aliud id genus esse puto: morsu enim occidere aiunt. Galli Anguille de haye, id est anguillam sæpium. Homines ferè non lædit nec impetit morsu sed cauda verberat, vt qui percutitur ab eo videatur sibi se baculo percuti. Requiritur à Matthiolo ad remedia morbi Gallici, capite & cauda amputatis. (Intestina quoque, viscera, pingue & fel auferuntur) corpus reliquum ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis vitreis. Circa domos & sterquilinia versantur, caloris nimirum gratia, & in ijsdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando sugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago Horgen ad lacum nostrum sito, Maio mense serpentem hunc ad me delatum his verbis descripsi. Caput ei latum est, compressum & resimũ. Color in syncipite cinereus, obscurior quàm alibi: dorso toto cinereus color obscurus. Maculæ vtrinq; ad latera nigræ, oblongæ, paribus interuallis: maximas autem & latissimas splendentes maculas nigras vtrinq; in collo gerit. Latera capitis post oculos ceu calli quidam eminent, vt de aspidibus scribit Nicander. Post medium corporis ante principium caudæ, squamæ magis distant: sic vt appareat inter singulas cutis nigricans: alibi verò admodũ confertæ sunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cũ dimidio. Collũ angustius, venter percrassus. Laterũ squamæ parte ima & latiores sunt & paululum candicant. Venter squamas habet transuersas, ita vt semicirculis squamosis compactus videatur. Illorũ quidam in extremo maculas nigras refulgentes habent, quę per interualla ordine inter oblongiores laterũ maculas (de quibus iã dixi) conspiciuntur. Sunt autem isti semicirculi varij. In supino capite paruæ & multæ squamæ albæ: deinde in collo semicirculi albi, cũ paucis maculis nigris. Hinc dorsum versus plus eis nigri, minus albi inest: paulatim ampliante se nigredine, hoc est plus spacij obtinente, decrescente autem albedine. Est autẽ ista ventris nigredo, pręsertim quæ longius à capite discessit, obtusior, nec ita splendet vt in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos 8. paulatim attenuatur: initium eius supina parte maximè conspicuũ est, vbi desinunt semicirculi, & excrementi foramen patet. Deinceps autẽ inferior eius pars, binis ad exitum vsq; squamis constat, superior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, serratos, duplici ordine. Alsalach est serpens niger longus, grossus, cuius pellis est nigra, Andr. Bellunensis. Forte est carbonarius ille supra dictus. Serpentibus nigris, qui in multis regionibus præcipuè Apulia notissimi sunt, longi atque nigerrimi, nec multum veneni habent, similes sunt specie illi qui Ceruini dicuntur, Monachi in Mesuen.

NATRIX

NATRIX serpens est qui & Hydrus vocatur. De quo suprà fusè dictum est à nobis. De natricis veneno, Georg. Pictorius in Lerna κακῶν:

Natrix humorem circa vitalia fundit Lætiferum, puræ qui violatur aquæ.

OROPHIAS Serpens. Vide paulo supra in myagro.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA P.

DE PAREA.

PAREAS serpens vel Paruas (Παρείας vel Παρύας) sic enim vult Apollodorus, igneo (πυῤῥὸς, ruffo) colore est, & acerrimo oculorum sensu, (ὀξυωπὴς τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: sed mitis cum sit, deorum humanissimo Æsculapio ipsum consecrarunt, & eius ministerio dedicarunt, Ælianus 8.12. Pareæ (Παρεῖαι) quidam serpentes nominantur, quod buccas vel genas (παρειὰς) maiusculas habeant. Hyperides in oratione contra Demadem dicit, rhetores similes esse serpentibus: serpentes enim omnes quidem odio dignos (μισητοὺς) esse: ex ipsis verò viperas nocere hominibus: pareas autē deuorare viperas, Suidas & Varinus. Videtur autē sentire Hyperides, rhetores omnes malos esse, sed ex ipsis alios alijs nocentiores hominibus: non impunè tamen, quoniā hi quoq; ab alijs vincantur aut deuorentur rhetoribus. Et rursus idem Suid. in ὄφεις Serpentes pareas (παρείας, malim per ει. diphtongum penultimam) inquit vocant, quorū buccæ sunt inflatæ, παρειαὶ ἐπηρμέναι. Videntur autē mites esse, non lædere homines, vorare viperas, & sacri esse mysterijs. Παρεῖαι (præstat penultimam circumflecti) serpentes, genus est serpentiū magnis buccis, quod minimè mordet homines, Hesych. Παρύας apud Ælian. per υ. diphth. non placet: aut enim per ει. diphth. propriā, deriuando à παρειά, aut per η. iota subscripto impropriam à παρήϊον, semper scripserim. Nam & μιλτοπάρηος (& καλλιπάρηος) inquit Varinus, debebat per dipthongum (ει.) in penultima scribi, à παρειά. sed vsus obtinuit vt per η. scribatur: tanquā à primitiuo παρήϊον tetrasyllabo fiat μιλτοπαρήϊος. & per synæresin μιλτοπάρηος. Non exprimit autem subscribendum esse iôta, quod tamē apud eruditos obseruari video. Παρειὰ cōmune est, παρηὰ Doricum, παρειὰς (vt Παλλὰς) poëticū. Πάρσιον etiam pro πρᾶον, quod est mite & mansuetum accipi inuenio: vt paream serpentem inde fortasis appellatū aliquis coniecerit: sed magis probo superiorem originem, quæ doctorū consensu nititur. Παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς παρειὰς, αἳ καὶ φοῦγγαι (buccæ) λέγονται, Morsus eius innoxius est, Etymologus. Eustath. παρειὰς etiam in brutis animalib. dici annotat, sed impropiè. Παρείας adiectiuum videri potest, quoniā ὄφεις παρείας apud Suidam & Hesychium legimus, hoc est serpentes bucculentos. Bucculentū autem pro eo qui grandi ore sit, vel malis plenioribus, Plautus dixit. Ε'ρυθρίας, ὠχρίας, & huiusmodi nomina, inter adiectiua & substantiua ambigere videntur. Germanicè hunc serpentē ad exprimendum etymon Græcum interpretari licebit ein Baggenschläg. Est enim nobis Baggen, quod Latinis bucca vel mala. Et cōtentus iter cauda sulcare pharias, (aliâs phareas: meliùs pareas, vt Isidorus legit, & Vuottonus quoq;) Lucan. lib. 9. Grammatici serpentē esse dicunt, qui serpens sulcum in terra faciat cauda, & super eam ferè ambulet. Alberto etiā hoc carmen citanti phareas serpens est, qui quasi totus erectus graditur super caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrum Moluros quoq; serpentes interpretatur, quasi cauda ingredientes. Pareas (Vuottonus legit Parous aut Pareas) serpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alij quidem æs referunt, alij verò nigricant. Morsum etiam si inflixerit, nō enecat: verùm quemadmodū amphisbæna & scytala, ita & hic plaga sua tantùm inflammationē inducit. Quare ex ijsdem etiā curentur, & ex his quę de chersydro referentur, Aëtius 13.31. Παρειαὶ, oxytonum, sunt genę hominis: παρεῖαι verò penanflexum, serpentes quidam quorū sublimes sunt buccæ, Ammonius. Cario seruus in Pluto Aristophanis, cum noctu in æde Æsculapij anus ollam atharæ seu pulmenti plenam custodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, sibilans arrepsi, & mordicus manum illius, tanquā pareas serpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam sacer ei alebatur*) arripui, Ο'δ' ἀξ ἐλαβόμην ὡς παρείας ὢν ὄφις, &c. Scholiastes hunc anguē mordere negat: vel, si mordeat, non obesse. Meminit (inquit) eius & Demosthenes, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας (*per appositionē scilicet*) dicens: & Lycurgus (*Hyperides, Suidas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionysij. Est & Pyrrhias, πυῤῥίας, serpens à colore dictus apud Hesychium & Varinū: haud scio an idem qui pareas: pyrrhus quidē color ruffus est: & pareæ quidam colore æs referunt Aëtio: potest autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauisius Textor phariam serpentem pedes habere propè caudam absurdissimè scripsit. ¶ Paream esse puto serpentem illum qui à Marsis in Italia hodie Baron vocatur: cuius generis vnum Venetijs olim manibus cōtrectaui viuū, apud Marsum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomē etiam colubro domestico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa vel Boua factum videtur,) & serpagerina: (quo nomine &

alium ſerpentem cætera huic ſimilem, ſed bicipitem vocabat.) Caput ei elegans, ſubflauum: reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis diſtinguitur, caudam verſus paulatim attenuatur. Longus eſt (de eo quem vidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem ſitis, (vnde Germanicum nomẽ ei facere licebit **ein orientiſcher Vnk.**) In lateribus linea quædam ſecundum longitudinem conſpicua eminet, quę paulo citra caudam deſinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neq; mordet. Totum ipſius caput circulator ori ſuo inſerebat: addens (ſi bene memini) vbi hic ſerpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum eſſe.

DE PELIADE.

ETIVS lib.13.cap.32.agens de Peliade & Elape, inquit, Signa quidem horum animalium apud veteres non ſunt deſcripta, vtpote quæ omnibus ſunt manifeſta. Contingit à Peliade morſis dolor circa locum, & putrefactio, non periculoſa tamen, & vexatio ac obfuſcatio oculorum ex veneni nimirum ad ipſos diſtributione. Curantur autem ſucco ptiſanæ cum oleo in potu exhibito, & oxylapathi decocto, & ſimplicioribus remedijs ad ictericos deſcriptis. Oculi verò lotio pueri venerem nondum experti proluantur tum per ſe, tum muria ammixta. Caput item ſimiliter ex iiſdem perfundatur. Poſt purgationem deinde corporis opobalſamum cum melle illine, aut collyrium aliquod viſum acuens quod meatus rarefacere poteſt. Simul enim cum lachrymarum profuſione, & venenum excernetur. Si verò dolor conſequatur oculorum, cum lenibus collyrijs mitigare oportet, quæ tamen non ſtupefacient, Hæc Aëtius.

DE PORPHYRO.

ST apud Indos ſerpens dodrantali magnitudine, aſpectu ſimilis pulcherrimæ purpuræ: caput candidiſsimum habens, dentibus omnino carens, quem venatores in feruentiſsimis montibus nanciſcuntur, ex quibus Sardo gemma effoditur. Hic non mordet, ſed quemcunq; locum vomitu ſuo conſperſerit, in eo putredinem oriri neceſſe eſt. Si autem è cauda ſuſpendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum eſt, electri ſpeciem referens: alterum, vbi mortuus eſt, nigrum & ipſum. Et illius quidẽ prioris quod ab eo viuente profluxerit, ſi tantum detur quantum eſt Seſamum, confeſtim enecat, cerebro eius qui ipſum biberit per nares effluente: alterum autem ſi detur, tabem inuehit & vix intra anni ſpatium perimit, Cteſias. Terram Indiam hiſtorici permulta ferre venena, & plantas dicunt, è quibus partim ſalutaria ſunt contra morſus ſerpentũ, partim mortifera. Cuiuſmodi vi eſt Porphyrus ſerpens, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſimilitudinem: capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore: Locis Indiæ calidiſsimis reperitur ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quod dentium expers ſit: ergo hac ex parte eum quaſi manſuetum dicere poſſumus. Nõ item ex omnibus partibus: nam eius vomitio ſi quod vel hominis, vel alterius animalis attigerit membrum, totum computreſcat neceſſe eſt. Idcirco eum captum à cauda ex arbore ſuſpendunt, vt illi caput ad terram verſus propendeat: tum ſub eius os vas ſubijciunt æneum, in quod ex eius ore guttæ redduntur: quæ primũ vt deciderunt, continuò concreſcunt, aſpicienti vt amygdalinæ lachrymæ ſpeciem præbeãt. Ab eo extincto vas remouetur, in cuius locum alterum etiam vas æneum ſupponitur, in quod ſanioſus liquor, aquæ ſimilitudinem ſpeciemq; gerens, ex iam mortui ore ſerpentis defluit: Similiterq; hic concreſcit, atq; condenſatur. Horum tamen vterq; colore differt ab altero: hic niger eſt, illæ primæ guttæ electri ſimiles ſunt: è quibus ſi cui magnitudine Seſami in cibo potioneue detur, acerrima primum cõuulſione percellitur, deinde ei oculi peruertuntur, cerebrum per nares expreſſum delabitur: ſicq; ille miſerabiliter quidem moritur, ſed tamen celeriter. Sin quis ſeſamo minus ex illis ſumpſerit, non continuò is quidem moritur: ſed certe ex hoc malo non euadit, ſed deniq; cum mora extinguitur. Quod ſi ex eo ipſo nigro qui ex mortuo iam ſerpente defluit, ſeſami quoq; magnitudine quis comederit, ſuppuratus extabeſcit, anniq; interuallo conſumitur: pleriq; eorum in bienniũ proceſſerunt, paulatim morientes, Aelianus, Volaterranus, Textor.

Strabo ſerpentium palmarium meminit, qui ſunt colore puniceo vſque ad ilia aſsilientes, quorum morſus incurabilis eſt.

DE PRESTERE.

RESTEREM ſerpentem quidam grauiſsimi authores eundem eſſe cum dipſade volunt. Dioſcorides enim agens de Dipſade, Hic ſerpens, inquit, propter continuam ſitim, & preſter, & cauſon, aut dipſas appellatur. P. Ægineta ſimiliter, vnde, inquit, pro-

pter

pter continuam potus assumptionem Prester ab vrendo, dipsas à sitiendo serpens appellatur. Ælianus quoque Dipsadem & presterem dici, & causonem ab ardore testatur. Sunt tamen & alij probati authores qui alterum ab altero distinguunt, duasque serpentis species faciunt. Idem enim Ælianus quodam loco separatim de presteris morsu eiusque Symptomatibus scribit, quæ à dipsadis morsu eiusque signis non parum differunt. Solinus item & Lucanus vtriusque serpentis seorsim meminerunt, ijsque diuersas proprietates tribuunt.

¶ Prester, græcè πρηστὴρ dicitur παρὰ τὸ πρήθειν, quòd tum incendere & inflammare, tum inflare significat. Sic autem dictus est hic serpens, quòd morsu suo corpus ictum inflammet vel inflet: vt post dicitur. ¶ Numerorum cap. 21. dicitur Deus misisse in populum murmurantem הנחשים השרפים id est serpentes vrentes vel ignitos: Immanuel Tremelius & Franciscus Iunius in translatione bibliorum verterunt, presteres: Dicuntur enim שרפים à שרף quod vere significat, sicut prester, παρὰ τὸ πρήθειν quod idem græce significat.

¶ Prester quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia necatur, extuberatus, Solin. ¶ Prester aspis semper ore patenti & vaporante currit. Cuius poëta (Lucanus libro 9.) sic meminit.

Oraque distendens auidus fumantia prester.

Et rursus eundem immitatus Georg. Pictorius in Lerna κακῶν sic:

Oraque distendens auidus fumantia prester
Inficit, vt læsus tumida membra gerat.

Hic quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia enecatur. Extuberatum enim putredo sequitur, Isidorus, qui postrema verba ex Solino descripsit, sed malè intellecto. Neque enim Solinus scribit, extuberatum ex ictu presteris putredinem sequi, sed cum dixisset, eum qui à prestere percussus fuerit, enecari extuberatum: addit, Ictus Sepium statim putredo sequitur. Vnde apparet id quod de putredine sequente dicit, non ad ictum presteris, sed sepis referendum esse. ¶ Primum vt morsum Prester è genere serpentium effecit, statim ignauiam infert, & immobiles reddit: pòst menti obliuio, & tenebræ offunduntur, vt neque notionem habeat morsus, neque respirare, neque meiere queat: simul & percussum à pilis iam nudatum suffocatio sequitur, cum conuulsionibus & morte acerrimis doloribus referta, Ælianus lib. 17. de animal. cap. 4. ¶ Prester ictum extemplo sideratione quadam reddit immobilem, ac mente alienum: mox pilis defluentibus cum pruritu ac ventris solutione absumit, Volaterranus, Textor. ¶ Et inflatis prester qui faucibus æstum expuit, Mantuanus.

¶ Ecce subit facies leto diuersa fluenti.
Narsidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit prester: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior:
Humanumque egressa modum super omnia membra
Efflatur Sanies, latè tollente veneno.
Ipse latet penitus congesto corpore mersus.
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tanto carbasa Coro
Curuauere sinus: tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.
Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
Haud impunè feris, non ausi tradere busto,
Nondum stante modo crescens fugêre cadauer. Lucan. lib. 9.

¶ Viperæ quæ prester dicitur venenum lethale est hominibus, Bellonius. ¶ Portulaca quam peplium vocant, non multum satiua efficacior est: Cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Cùm ipsa non est semen eius simili effectu prodest, Plinius. (accipio portulacam syluestrem vulgarem, non peplium Dioscoridis.) Aduersantur serpentium sceleratissimis hæmorrhoidi & Presteri flos aut mora rubi, Plinius. Castorei testes aduersum Cerastem & presteras cum panace aut ruta ex vino bibuntur, Idem. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest, Idem.

¶ Πρηστὴρ Prester ignis cœlestis, aut nubes inuoluta igni, cum vento vehementissimo, Suidas. Flatus ardentior accensusque dum furit, Prester vocatur, amburens contacta pariter & proterens, Plinius. ¶ Eo nomine etiam est impetuosior ventus, ac transuersæ in collo venæ, necnon fulminis species, Cælius. ¶ Πρηστὴρ dicitur etiam τῆς φάρυγγος τὸ ἔξωθεν, ὑπὸ τοῦ φυσᾶσθαι πιμπράμενον, καὶ αἰοιδούμενον, in ira nimirum, teste Polluce lib. 2. Hesychius verò πρηστῆρας dici scribit τὰς ἐκ πλαγίου τοῦ τραχήλου ἡμῶν φλέβας.

Πελόνωτοι ὄφεις οὕτω λεγόμενοι, Suidas, à dorſo ſerrato ſic dicti videntur.
Regulus ſerpens idem qui Baſilicus. Itaq; quæ ad hunc pertinent pete ex hiſtoria Baſiliſci.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA S.

Serpentes virides Vallesiani Grünling.

SAVRITAE ſerpentes apud Heſychium, à colore viridi fortaſsis lacertorum dicti fuerint: quod ſi verum eſt, quærendum eſt an ijdem ſint anguibus Plinij per excellentiam dictis, de quibus antea. Sunt & apud Valleſianos virides ſerpentes, quos à colore Grünling appellant. Sed eos perquam venenatos eſſe audio.

DE SCYTALE.

Nomina. Scytale. *Sciſcetalis.* *Situla. Seyſeculus.*

SCYTALE ſerpentis genus & epiſtola Laconica, Varinus. Scytale ſerpens, Sicalis ſeu Picalis Arnoldo dicitur: Auicennæ Siſcetati (Sciſcetalis potius legendum.) Albertus verò hunc Serpentem duplicauit, eumq; vno in loco Situlam, alterò Seyſeculum appellat. Ait enim Situlam in duas ſpecies diuidi, alteram quam Græco vocabulo dipſadem vocat: alteram quam generis nomine Situlam. Et de hac ſecunda ſpecie dicit, quod eſt ſerpens ex varietate miro modo pulcher, ita quòd admiratione detinet intuentes, &c. quod Solinus de Scytale ſcribit. Seyſeculum verò deſcribit eſſe ſerpentem ferè ſicut ille qui ſalit ad duas partes quem Græci amphiſelenem vocāt, &c. quod Dioſcorides & Aëtius huic etiam ſerpenti Scytalæ tribuunt. Quare apparet Albertum pro Scytale Situlam accepiſſe, & nominum vicinitate, proprij generis ſerpentem alteri contribuiſſe, ac perperam ex vna ſpecie ſerpentis, duas feciſſe. Vide plura apud Nic. Leonicenum lib. de Dipſade. ¶ Ἐλεὼν, ὄφις ὃν ἔνιοι σκυτάλην καλοῦσι. Heſychius. ¶ Scytalen alij Cæciliam interpretantur, Matthiolus. Ex eo quod hic ſerpens fœniculo, vt alij omnes, non veſcitur, factum exiſtimo, vt Latini quidam eam Cæciliam quaſi cæcam dicas, quod fœniculo abſtineat, ne viſum recuperet, appellauerint. Cęciliam tamē Typhlopem potius eſſe crediderim, Greuinus.

Ἐλεὼν. Cæcilia.

Deſcriptio.

¶ Scytale tanta refulget tergi varietate, vt notarum gratia videntes retardet, & quoniam reptando pigrior eſt, quos aſſequi nequit, miraculo ſui capiat ſtupentes: in hoc tamen ſquamarum nitore hyemales exuuias prima ponit, Solinus. Tanti autem feruoris eſt, vt etiam hyemis tempore exuuias corporis feruentis exponat: de quo Lucanus Lib. 9.

Et Scytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas. Iſidorus, Textor.

¶ Nicander autem in Theriacis ſerpentem hunc ita deſcribit, prout verſibus Latinis redditus eſt,

Bifronti ſimilem reperis Scytalam Amphisbenæ,
Pinguior eſt tamen, & cauda, quæ nulla ferè exit,
Craſsior, vt quantum ſolita eſt comprendere lignum,
Curua manus strictum quoties tenet ipſa ligonem.
Tam prolixa, vagans pluuio quàm reptile cœlo,
Quod fœcunda genus ſua gignit viſcera tellus.
Nec poſtquam iuuenis venienti tempore veris,
Magna Deûm quando profert ſerpentia mater,
Liquerit obſcuram conſueta cubilia petram,
Et nitidos tepido ſub ſole extriuerit artus,
Pandentis ſe fœniculi teneram exedit herbam,
Sed per opaca morans imi decliuia montis
Se tenet, & multo grauiter latet obruta ſomno,
Eq; alta ſua conquirit ſibi pabula terra:
Nec licet id magno cupiat ſtudeatq; labore,
Areſcente ſitim potis eſt depellere fauce. Hæc Nicander.

Scytale forma cum Amphiſbæna non diſsimilitudinem habet, præter quàm quòd cauda eſt tum pinguiore, tum craſsiore. Scytale eadem eſt latitudine qua manubrium ligonis, & longitudine lumbrici. Cùm verno tempore ex cauernis ſaxorū prodit, fœniculi ramos exedit, Gillius. Iohannes Lonicerus (inquit Greuinus lib. 1. de venenis) qui Nicandrum Latinè reddidit, & Petrus Gillius in appendice quadam in Ælianum ſcripta, cum poëtæ noſtri mentem non ſatis aſſequere=

assequeretur, scytalem crassitudine manubrium ligonis, longitudine verò vermes terrestres æquare affirmat. Quod tamen Nicander minimè voluit, sed cùm scytalem crassiorem amphisbęna esse proposuisset, eam crassitudine ligonis manubrium, Amphisbænam verò terrestres tantum vermes æquare dicit. Decepti itaq; fuerunt, quòd vocabulum Græcum ad scytalem non amphisbænam referri debere crediderunt. Habet hæc serpens præ cæteris omnibus peculiare aliquid. Prima enim ex omnibus cubile suum relinquit. Et exuuijs positis more reliquarum omnium, ad locum quendam sibi familiarem secedit statim, nec fœniculo, vt aliæ omnes, vescitur. Gillius loco citato, scytalem contra & è cauerna sua exire, & fœniculo vesci asserit. Ex quo certè apparet, eum tam hunc quam alterum Nicandri locum perperam intellexisse. Hęc Greuinus. ¶ Animalia hæc (amphisbæna & scytala) inter se similia sunt: non enim ex crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis per totum existunt, vt neq; cognoscant videntes ea, iuxta vtram partem caput aut cauda sint sita. Differt autem amphisbęna à scytala, in eo quod ex vtraq; parte progrediatur: vnde & amphisbæna Græcis est appellata. Cæterùm ab vtroq; animante demorsis, contingit morsum obscurum esse, ac vix apparere, veluti sunt muscarũ puncturæ: quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, verum inflammationes inducunt, veluti contingunt etiam ab apum ac vesparum stimulis. Quare transferantur ad hos quoq; quę de illis sunt relata, verùm facultate intensiore. Aiunt autem scytalam chalcidicam eiusmodi accessiones sequi, quales à vipera morsos. Vnde & ijsdem remedijs ad eius morsum vtendũ, Aëtius. ¶ Consimilia supra dictis in vipera eueniunt ijs, qui à scytala & amphisbæna demorsi sunt, eademq; ferè auxiliantur. Quare hoc venenum priuatam descriptionem sortitum non est, neq; visum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionẽ hoc loco fecimus, quoniam ferè remedijs ad viperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant, Dioscorides, Ægineta. ¶ Sciseptalis color est similis salienti ad duas partes, sed ille est deterior, & accidentia eius sunt illa. Et cura illius est illa cura, Auicenna. Siseculus est serpens ferè sunt ille qui salit ad duas partes, quem Greci amphisilenẽ vocant, quasi duo capita habentẽ, & morsus istius est sic uti morsus illius, quia iste quidam modus illius, licet in hoc differat, quod non adeò expresse duo capita habere videatur. Et hæc de hoc serpente dicunt Auicenna & Albertus. Merito autem contra Auicennam & Albertum dubitare quispiam posset, qualis sit morsus vel accidentia, quæ ex morsu amphisbęnæ & scytalę consequuntur, & quis sit modus curationis, siquidẽ neuter ea expressit. Hic autem error inde prouenit, quoniam verba Auicennæ & Alberti ex Dioscoride & Paulo desumpta sunt, sed inuerso seu mutato ordine: Dioscorides enim & Paulus, cum de viperæ morsu, accidentibus & cura egissent, similia dixerunt accidere morsis à scytale & amphisbæna, & eadem esse remedia. Auicenna igitur & Albertus vel debuerunt eundem ordinem sequi, vel si mutare voluerunt, quænam essent eorum morsus accidentia & curatio legentibus manifestare. ¶ Scytale serpens est duplicis speciei: vnus admiratione suæ pulchritudinis detinet inspicientes, piger, paruus, & ignei veneni, ita etiam quòd ille quem lædit, statim moriatur: atq; Slaa Gothicè vocatur. Hic frigidissima hyeme pellem deponit, sicuti stupefaciens aspis, quæ pellem mutat. Hic etiam velut alij serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, à solis vide licet ingressu in Libram, vsq; dum Arietis signum exeat: intra quem terminum si solis attractu antra exierit, atq; calore haud tempestiuo nimis diu delectatus fuerit, niue geluq; antrum constringente, moribundus extra illud relinquitur. Alius (teste Isidoro) amphisbæna dicitur, &c. Olaus Magnus lib. 21. cap. 46.

Slaa Gothicè dicitur hic serpens.

¶ Mus araneus, quem Græci σκυτάλην appellant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam pestem molitur, Columella lib. 6. cap. 17. At pro σκυτάλην, puto potius legendum μυγαλῆν.

Mus araneus scytale dictus.

H.

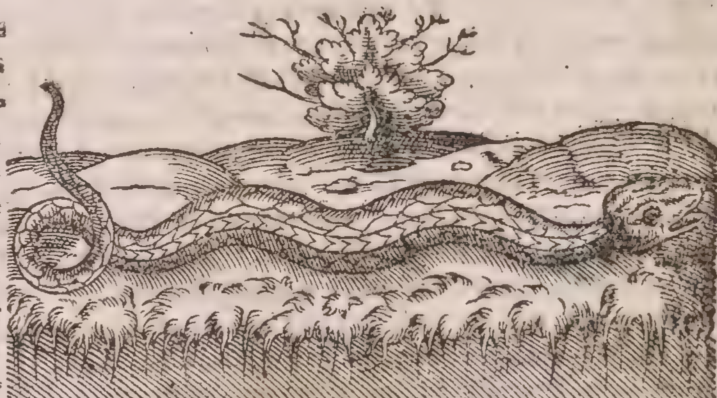
¶ Scytale dictus est hîc serpens quod magnitudine æqualis est baculo, in quo ligo inseritur, vt Nicander asserit. Est enim σκυτάλη manubrium cuiuscunq; generis instrumenti, quemadmodum asciæ, vel alterius, Greuinus. Sex scytale significat. Scytus enim (vel scutica) est id quod verberat nates puerorum. Scytale etiam piscis est, sic vocatus quod similis sit flagello seu puerorum scuticæ. Et digitorum ossa vocantur etiam scytalę. Et virga quadrangularis fabrorum marmorum. Et omnis virga dicitur scytalus & scytale. Sexta autem digna auditione Laconum scytale. Est & species serpentis septimò scytale, Ioh. Tzetzes. ¶ Σκυτάλη, φλαγέλλιον, λῶρον, Hesyc. Σκυτάλαι, θύλακες δερμάτινοι. Item ὄφεων φλαγέλλια, λῶρα. Item ἵπποι καὶ ἶλαι. Item πινακὶς ἐφ' οἷς ἡ δίκη γράφει τὰ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήματα, Idem. Dicuntur & vectes seu palangæ siue phalangæ σκυτάλαι vt Exod. 30. ¶ Σκυτάλη etiam apud Lacedæmonios erat genus quoddam epistolæ secretæ, de quo vide Plutar. in Lysandro & Harpocr. & Suidam. Gell. lib. 17. cap. 9. sic describit. Surculi erant duo teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi atq; ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atq; cum signo habebant. Quando vsus venerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant volumine rotundo & simplici, ita vt oræ adiunctæ vndiq; & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. Literas deinde in eo loco per transuersas iuncturarũ oras, versibus à summo ad imum proficiscentibus

Scytale Laconica.

inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis, reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraque earum & apices in partes diuersissimas spargebat. Id vbi ille ad quem erat missum acceperat, surculo compari, quem habebat, capto ad finem, perinde vt debere fieri sciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eundē surculi coalescentes, rursum coibant, integramque & incorruptam epistolam & facilē legi præstabant. Hoc genus epistolę Lacedęmonij σκυτάλην appellant, Hęc Gel.

DE SEPEDONE ET SEPE.

DE SEPEDONE.

SEPEDONEM eundem esse serpentem cum sepe multis argumentis fit verisimile: nam præterquam quod hæc duo nomina idem prorsus significant, nec præterea de sepedone apud vllum alium antiquitatis authorem priuatim quicquam reperio, Gesner. Eadem etiam omnino symptomata in morsu sepedonis à Nicandro describuntur, quę ab Aëtio in morsu sepis. Nisi fortè quis hanc distinctionem admittat, quam Nicandri Scholiastes adfert. Is sepedoni vnicum colorem κόκκινον, purpureum tribuit. Sepem verò χροιῇ ἀλλόφατον, διὰ τὸ μεταβάλλειν εἰς χρώματα πολλά, quod in varios colores mutetur, pro rei nimirum vel loci, cui appropinquat in colore diuersitate, vt Scholiastes interpretatur. Verum conijci potest, eum in descriptione sepedonis non hoc voluisse, quod Scholiastes annotauit, sed potius varium colorem intellexisse. Solent enim tapetia, quorum meminit, ornatus gratia coloribus diuersis distingui. Proinde vt modo dictum sepedon & seps, eadem mihi videntur, quia venenum vtriusque celerrimam & putredinem, vitiliginem, capillorum defluuium similiter accidere post vtriusque morsum traduntur. Quia tamen Nicander & Ælianus de vtroque serpente seorsim agunt, nos etiam separatam vtriusque descriptionem ex authoribus afferemus.

Σηπεδὼν serpens dicitur ὅτι σήπει τῶν δακνέντων τὰ σώματα, id est, quia eorum qui morsi sunt corpora putrefacit, Scholiastes Nicandri. Author Thesauri linguæ Græcę Σηπεδόνα ait esse lacertæ genus: in quo plurimum fallitur, cùm sepis quidem nomen pro lacerta chalcidica, sepedonis verò nusquam positum reperiatur. ¶ Spectaficus serpens Alberto dicitur σηπτικὸν τὴν σάρκα, fortè sepedon, Gesnerus.

Iam quæ sepedonis species sit, qualeque corpus,
Accipe: diuersa (scilicet ab Hæmorrhoo de quo prius egerat) tractum ratione figurat.
Quinetiam mutilæ nulla insunt cornua fronti,
Et color, hirsuti qualem est spectare tapetis, (id est varius et diuersus)
Grande caput, breuior, dum currit, cauda videtur:
Quam tamen obliquo maiorem tramite ducit.
Quod fit ab hoc vulnus, magnos nocuosque dolores
Excitat, interimens quia fundit & ipse venenum,
Quo sata marcentes tabes depascitur artus,
Indeque siccata resolutus pelle capillus
*Spargitur, & volitans candentis * pappus acanthæ,*

* (In Gręco καταψυχθέντος, concussi vel decussi cardui, vel vento inflati, nam ψυχῶ est φυσάω.)

Præterea fœdum turpi vitiligine corpus,
Et veluti vrenti maculas à sole videre est. Nicander in theriacis.

Inter feras inutiles & vel numerari indignas sepedon est, perniciosus serpens: quem tum figura hæmorrhoo cognatum tum colore similem esse, Nicander cecinit. Sed celerior esse videtur: & quoniam per gyros & flexiones graditur, parua apparet: quod quidem causa est, quamobrem inspectantes nesciant de eius magnitudine iudicare. Vulnus quod infert acerbitatis plurimum habet, & bene penitus intrat, & putrefacit: qua ex vi nomen traxit. Inexpiabili celeritate ipsius venenum in vniuersum corpus transitionem facit: Capillus etiam tabe quadam putrescit & funditus interit, tum superciliorum & palpebrarum pili defluunt, oculi offusi tenebris obscurantur: & corpori maculæ, tanquam adusta à sole cute, superueniunt, Ælianus. Sipedon malum & ipse reptile, coloris similitudine hæmorrhoidis soror, vti placet Nicandro, velocior aliquantulum. Iter simili ferè modo & hic obliquat, morsu altius penetrat, illico marcescente plaga, vnde & nomen auspicatur, Volaterranus. Sipedon reptilis est, Hæmorrhoide aliquanto velocior, iter obliquat, morsu profundè penetrat, plaga mox putrescente, Textor.

Σηπεδὼν

H.

Σηπεδὼν propriè significat putredinem. ¶ Sepedones Græci non à sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia, Cælius. Celsus apud Hippocr. interpr. σηπεδόνες cancri. Polluci, σηπεδὼν est ἕλκους νομὴ λοβοῦ, ὑπώχρου, δυσώδους: quod vitium os maximè infestat, ita vt interdum dentes ossaq; absistant.

DE SEPE.

A.

Nomina. Seps. Putria. Selsir. Sapidi. Sipiti.

SEps è genere serpentum, Ælianus. Σῆπες, ζῶα ἑρπετά, ἢ ὄφεις, Hesychius, Varinus. Seps est aspis exiguus, Arnoldus: confunditur autem nomen aspidis, & tanquam genus ponitur vt serpens. ¶ A sepe demorsorum membra omnia diffluunt, atq; solutæ dilabuntur. Putriam Latinè ideò appellare ausi sumus, Iul. Scaliger. ¶ Serpens nominatus selsir, & est putefaciens, Auicenna. ¶ Reperi in * * capsa duas serpentum species, quas alibi nusquam videram. Græci vulgo serpentes illos vocabant sapidi, alij sipiti; quæ dictiones sepi vel σηπὶ antiquorum respondent, Bellonius. ¶ Sepas serpentes aliqui volunt eosdem esse cerastis, Matthiolus.

B.

Descriptio.

Seps ex eo magnam admirationem excitat, quòd colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat: eius imi quatuor dentes caui sunt, & tuniculis quibusdam occultantur, ex ijs venenum emittens celeriter & putrefacit & interimit, Ælianus.

Præterea candes niue et asper veperibus Othrys
Ruffis reptilibus scatet, & caua vallis, & altæ
Ac rigidæ salebris rupes, numerosaq; saxa,
Quà sitibundus, & haud vno apparere colore
Visus seps habitat, seps semper concolor illi
Quà sub fossa tenet tecta atq; cubilia, terræ. Nic. in th.

Seps colorem quem attigerit reddit. Quatuor recuruis dentibus armatus. Quem petit morsu, tabe exanimat, Volaterranus.

¶ Serpens qui seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit, rectà verò ac tardè proserpit: caput habet latum, os acutum: vniuersum autem corpus multis albis notis respersum, Aëtius. ¶ Auicenna de serpente selsir putefaciente agens, sic ait, existimauerunt quidam, quòd sunt serpentes, qui sunt in regionibus Assem (Syriæ) & in Ægypto, habentes capita lata, parua colla, curtas caudas, ventres rotundos, & non sunt super eorum capita lineę, & squamæ, sed super corpora eorum sunt lineæ diuersi coloris: & quum incedunt, non rectificantur, imo contrahuntur, Hæc Auicen. ¶ Ægyptū Elati filium Arcadiæ regem incautum seps confecit. Vidi & ipse aliquando serpentem hanc: magnitudine est minimę viperæ: cineris colore, notis inter puncta varijs, capite lato, gracili collo, aluo obesiore, perbreui cauda. In serpentum genere seps & cerastes, quo fermè modo gradiuntur cancri, in obliquum repunt, Pausanias in Arcadicis.

G.

Natura (Selsiris Auicennæ) calida est & venenosa, similis satis naturæ viperarum, & reponitur in secundo serpentiū ordine, Ardoin. Vnde Georg. Pictorius in eius descriptione scribit.

Hic hyemis calidus frigora nulla timet.

De morsu & symptomatibus.

Ictus sepium statim putredo sequitur, Solinus. Seps tabificus aspis, qui dum momorderit hominem, statim eum consumit: ita vt liquefiat totus in ore serpentis, Isidorus. Seps exigua serpens, quæ non solū corpus, sed & ossa veneno consumit. Cuius poëta (Lucanus) sic meminit,

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus seps. Idem.

——Miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis.
Parua modò serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit.
Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore vulnus:
Membra natant sanie: suræ fluxêre: sine vllo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.
Dissiluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras, sæuum sed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis: natura profana
Morte patet: manant humeri, fortesq; lacerti:

Colla caputq; fluunt. calido non ocius Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.
Parua loquor, corpus saniê stillasse perustum:
Hoc & flamma potest: sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer. Luc.lib.9.
Mole breuis seps, peste ingens, nec viscera solum,
Sed simul ossa vorans. Mantuanus in Alphonso.

¶ Cæterùm his qui ab eo percusi sunt, ex vulneribus manifestus sanguis excernitur, paulò post verò sanies graueolens, tumor & dolor languidus est: at affectæ partes putrefactæ dealbantur, ac totum corpus vitiligini (quæ alphos appellatur) simili colore inficitur; defluunt capilli toto corpore, atq; intra tres aut quatuor dies pereunt, Aëtius. Accidunt ei quem mordent, apostema dolorosum, & putrefactio totius corporis post contritionem eius, & capillorum casus. Et quandoque festinat putrefactio perdens illud quod sanum est, & sunt quasi species viperarum, Auicenna. Seps modicus est serpens, cuius tamen ictu percussa putrescunt membra. Nam quicquid momordit, in putredinem resoluitur, Textor.

Curatio. ¶ Porrò opem & hi sentiunt ex eisdem rebus quę in viperę, & in cerastę, & ammoditæ morsu relatæ sunt. Exhibenda est præterea portulaca multa in cibo, & vinum bibendũ myrtites meracius. Conueniet item spongiã calido aceto imbutam morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas vnà cum terra eis adhærente exustas imponere, Aëtius. ¶ Oportet vt sit cura eorum cura communis: & cura media curæ viperarum: deinde curatio eius quod accidit ex morsu eorum de dispositionibus & accidentibus, Auicen. ¶ Laurus excalfactoriam naturã habet & folijs & cortice & baccis. Illita serpentum venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis, & viperæ, Plinius. Oximeli profuisse fatentur contra serpentes quas sepas vocant, Idem. Acetum mulsum contra morsum eius viperæ, quam sepa vocant, haustum meconium, ixiámue auxilio est, Dioscorides. Sepis morsui medetur portulaca, oxymel, Idem. Salsamentorum (piscium salsorum) cibus prodest à serpente percusis, & contra bestiarũ ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur, peculiariter à chalcide, cerastē, aut quas sepas vocant, aut elape, dipsadéue percusis, Plinius.

H.

Etymologia. Σῆπα παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας nominari scribit Nicandri Scholiastes. Seps serpens id nomen habuit, quia parti quam morsu violarit, subitam infert putredinem, virus sui effera malignitate, Ambrosius Paræus. *Homonyma.* ¶ Hoc nomine etiam vocatur Lacerta chalcidica. Lacerta quam hi sêpa, alij chalcidem vocant, in vino pota morsus suos sanat, Plinius & Dioscorides. Ideo verò chalcis dicitur, quod quibusdam lineis, ęris speciem similitudinemq; gerentibus, eius dorsum distinguatur. Σῆπά γε μὴν πεδανοῖσι δομὴν σαυροῖσιν ἀλύξεις, Nicander in theriacis, Hoc est, Vitabis etiam sepem corpore similem humilibus lacertis. Vide plura in lib. de quadrupedibus ouiparis in chalcide. ¶ Est & multipedæ genus. Millepedam quę non arcuatur sepa Græci vocant, alij scolopendram minorem perniciosamq;, Plinius. Apparet autem tum serpenti, tum lacertæ, tum insecto hoc nomen à vi venenosa factum, quòd vim habeant septicam, hoc est exedendi, et tabem atque putredinem quandam corporibus morsu suo inferendi.

¶ Est & tuberculi maioris ac pestilentis nomen seps apud Hippocratem, ab erodendo impositum, Hermol. Meminit Hyppoc. lib.3. Epidemiorum sect.3. circa principium: Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα ἃ σὴψ καλεῖται, ἐκθύματα μεγάλα. Et rursus lib.6. (secundum diuisionẽ Gręci codicis) sectio.8. Lumbos dolenti (inquit) recursus ad latus, & pustulæ quæ seps vocantur. Κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν (locus obscurus, quòd ex abrupto citetur) ὁ καλούμενος σὴψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα, Phanias, vt citat Athenæus lib. 9. vnde hoc saltem apparet quòd seps plantæ cuiusdam nomen sit. Epitheta. Τόσσ' δίψιος ἐμβάλλει σὴψ, Nicand. id est, ὁ ξηρὸς, ὁ ποιῶν δίψαν τοῖς δακνομένοις, Scholiastes. Tabificus seps, Lucanus. Exiguus, Idem. Parua serpens, Idem.

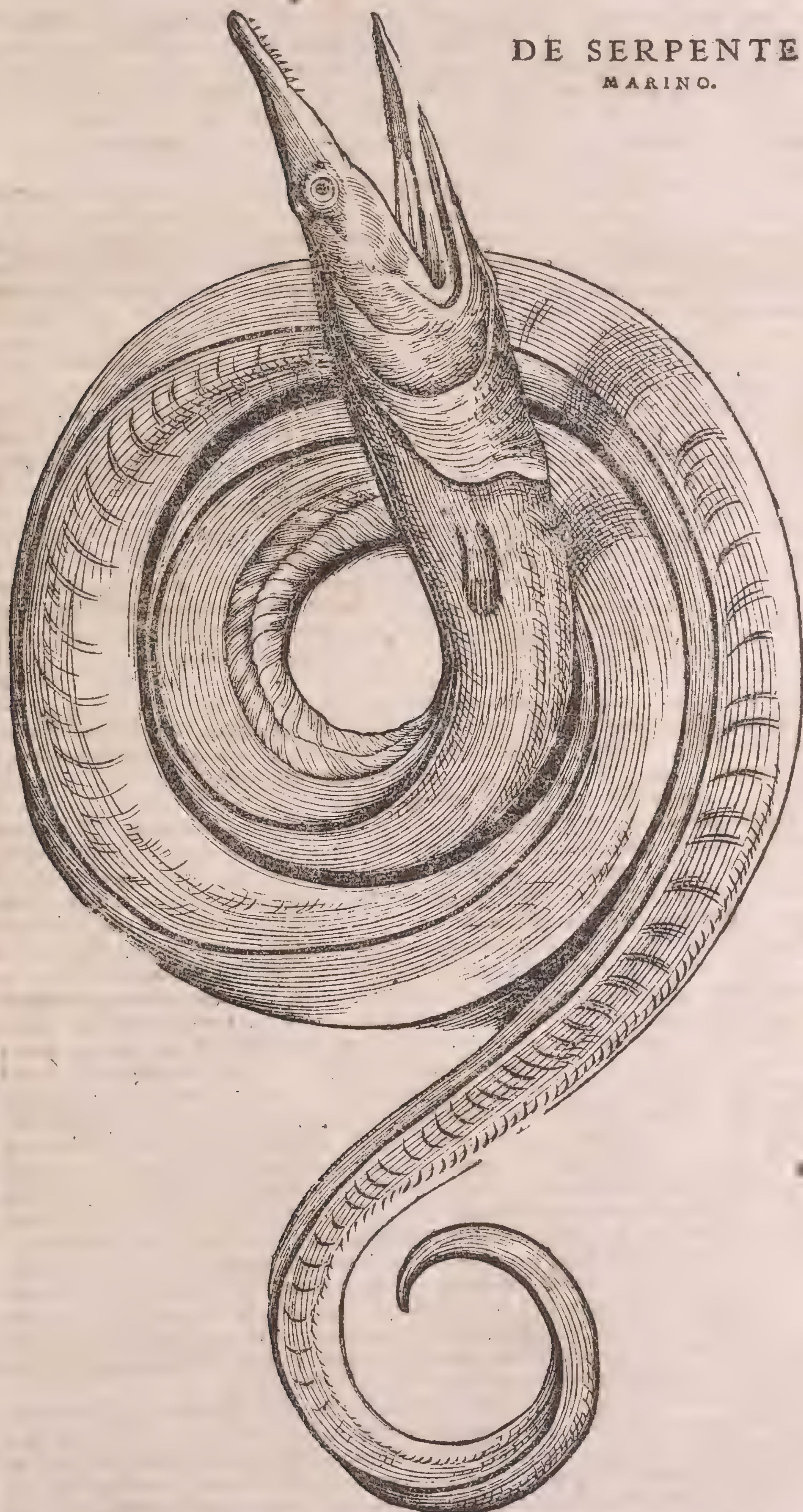
De serpentibus quibusdam qui quòd morsos vel tactos putrefaciant ad sepis naturam accedere videntur.

Serpens quidam minutus est, quem aliqui sacrum appellant, quem angues prægmagni fugiunt. Magnitudo huic ad cubitum, species hirsuta quicquid momorderit continuò circiter putrescit, Aristot. Aristoxenus quodam loco dicit, virum qui serpentem quandam interfecisset, nullo morsu ab ea affectum, ex solo tactu vitam amisisse; illiusq; vestem, quam eo tempore quo serpentem interimebat, gestaret, non ita multò post putruisse, Ælianus de animal. 8.7.

De serpentibus aquatilibus diuersis egimus suprà in Hydro, sed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt. Hic porro de marinis dicendum.

DE

DE SERPENTE MARINO.

SERPENTES murænis & myris forma & natura valde affines sunt. Sunt autem in mari multæ serpentum species; vt Aristoteli placet, lib. 2. de hist. animal. cap. 15. Εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἆλλα πλὴν τὴν κεφαλήν. ἔχουσι γὰρ γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεων ἐστί. χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίγνονται δ᾽ οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congri magis simile. Sunt autem marinorum serpentum genera plura. Varij sunt coloris. Non nascuntur in præaltis maris locis, Rondeletius.

Peculiarem alit Serpentem mare, terrestri ferè respondentem, qui vel Aristotelis testimonio sæpe tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, nisi rostro esset, quàm Muræna, longiore, ac numerosis tenuibus dentibus vallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorsum prominente, nullis squamis aspera, qua facilè deglubi potest. Ventre ex albo in rufum colorato: spirasque toto corpore, vt & Serpentes terrestres, ducit. neque viuus impune nuda manu, vt nec Muræna, contrectari potest. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emissum ex Aristotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retulit Aristoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος vocatur. Estque (inquit) corpore ad Congrum accedente, sed obscuriore & acriore. quòd ego nigriore & longiore interpretor. Idem tamen Plinius alibi Ophidion appellat, Bellonius. Ὁ ὄφις ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα παραπλήσιον ἔχει τῷ γόγγρῳ, καὶ τὸ σῶμα: πλὴν ἐστὶν ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος. ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ τῷ ῥύγχει διατρυπήσας. ἔχει δ᾽ ὀξύτερον στόμα τῶν ὄφεων, Aristoteles historiæ 9. 37. Quæ eius verba Theodorus sic transtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima est, sed obscurior atque acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quamprimùm adacto terebrat, subitoque tota, est ore acutiore hæc quàm terrestres. Bellonius obscuriorem colorem interpretatur nigriorem. ἀμαυρότερον quidem Græcis, si colores inter se conferantur, minùs intensum minusque splendidum in eodem genere significare puto. quòd verò acriorem pro longiore accipit, nullo vel Græcorum vel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legitur, quod est vehementior. vehementia autem in agilitate simul ac robore coniunctis posita est, vt Galenus alicubi docet. Cæterùm pro his verbis, Ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ: Vuottonus reddit, si timeat atque piscatores euadat. Plinius cum alibi draconem Aristotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro serpente marino draconem marinum transtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem siue araneum piscem idem facere tradit, certum est tamen Aristotelem de serpente tantùm hæc protulisse. quamobrem ne quis hac occasione res diuersas confundat, cauendum est: id quod Albertus fecisse videtur. Lege in

Ophidion. Corollario de pisce araneo, libro de aquatilibus. ¶ Bellonius ophidion ab ophi, id est serpente

Viperæ mar. marino, non distinguit, Rondeletius diuersos esse ostendit. ¶ Viperæ marinæ pisces parui sunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum gestantes in fronte: cuius ictus est letalis, quamobrem piscatores pisci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquum corpus in cibum reseruant, Albertus & Isidorus. videntur autem non alij hi pisces, quàm aranei esse, quamuis non cornu in fronte, sed aculeos in capite venenatos gerunt. Idem de animalibus libri 2. tractatus primi, cap. 8. Aquatiles & marini serpentes (inquit) sunt similes terrestribus, præterquam in capite. quoniam caput marinorum est durissimum, & asperum, & minùs quàm caput terrestrium pro sui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniam attingit, inuenitur serpens magnitudine ferè cruris humani: qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piscatoribus reliquum corporis in cibum venit. versatur autem in profundo maris. & non verè est serpens, quanuis sit piscis serpentinus, Hæc ille. conijcio autem pastinacam esse piscem aut

Hydri mar. cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortassis aliquis serpentinum dixerit. ¶ Hydrus dici potest omnis aquaticus serpens, tum in dulcibus, tum in salsis aquis. nam & marinos serpentes, hydros vocat Ælianus, quos alij simpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*fortè Indiæ*) hydros maximos producunt. Cæterùm marini isti serpentes, asperum potiùs serratis dentibus, quàm venenosum os videntur habere, Ælianus 16. 8. Plinius 6. 23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos vicenûm cubitorum terruisse classem. Inter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia passuum interiacent, deinde tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenûm cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimùm angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent, Aristotel. histor. 8. 28.

Sinthus fluuius maximus est eorum qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita vt procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat. cæterùm nauigantibus è pelago versus hanc regionem, (*qua se exonerat Sinthus,*) coniecturam de loco faciunt à serpentibus

Grææ. qui ex alto eis occurrunt. Siquidem serpentes grææ (γρᾶαι) dicti locorum circa supraque Persidem indicium faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. Et pauló post: Sinus qui Baraces

vocatur,

vocatur, valde periculosus est nauigantibus, & vitandus, &c. ad eum autem è pelago tendentibus, loci indicium faciunt serpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες) obuij sunt. Et inferiùs: Barare vicus situs est ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prenoscitur ex serpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipsi, sed minores, capite quale draconum est, oculis sanguineis. ¶ Draco marinus, est piscis sine squamis. hunc postquam multùm excreuerit, & violentiam magnam facere voluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim dissectum dispergunt, vt non sit amplius. Lingua eius bifurca est sicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo serua. Gestantem enim absque fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipse in maritimis Assyriæ regionibus obseruaui. Eiusdem adeps cum succo herbæ draconteæ mane & vesperi inunctus, vtilis est ad dolorem capitis, & initium elephantiæ vel lepræ, & omnem scabiem cutis, Kiranides 1.4.

Is quem hîc depinximus terreno vel fluuiatili serpenti simillimus est, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est quàm anguilla, capite congro similis est. Maxil-

la superior inferiore longior est. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti anguilla. Colore est fuluo, venter & rostrum cineleo. Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet, Rondeletius.

Serpens marinus Aristotelis rarus est & paucis cognitus: & quanquã bonus in cibo sit, sicut alij longi lubricique, vt congri, anguillæ, mustelæ: propter nimiam tamẽ cum serpente terrestri similitudinem, plerique ab eo viso tanquam non pisce abhorrent, Bellon. in Gallico de piscib. lib.

DE SERPENTE RVBESCENTE.

SERPENTEM hunc marinum, (inquit Rondeletius à quo hæc desumpsimus) primus mihi monstrauit vir humanissimus

& eruditissimus Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum esse putauerunt, sed falsò, vt ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnasque ad natandum maiusculas, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum esse ὑποπυρρίζοντα, id est, rubescentem non absurdè quis existimauerit.

Est igitur serpens de quo nunc agimus, corporis specie serpentibus terrenis similis, colore rubro vel phœniceo: lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodum magna, dentes habet acutos, serratos: branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in ventre similia. Cauda in pinnã vnicam desinit, Hęc ille. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibusdam alueis seu canalibus salsis, inueni serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, somni verò causa in terram egreditur. colore fermè rubet, sed maculis etiam fuscis aut cinereis varius est, Bellonius in Singularibus Obseruationibus. Idem hic fortè aut cognatus est serpenti marino rubescenti Rondeletij.

¶ Cum multæ sint marinorum serpentium species, Germanicè communi nomine omnes Meerschlangen/vel Meernatern appellabimus. ¶ Serpentes marinas vidi, quarum color ad Congrum accederet, rostrum longum & tenue esset: aterior corporis pars sexangula, à ventre ad caudam quadrangula pertineret, Gillius. Verùm hæc animalia Rondeletius non serpentes mar. Aristotelis, sed acus ab eodem dictas esse ostendit. ¶ Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuersa enumerans: Octauum (inquit) serpentinum vocatur, eò quòd sit simile colubro. Et inferius capite octauo: Constat in mari esse animal exangue, serpentinum, quod simile videtur esse serpenti qui vocatur tyrus: & est rubri coloris, habetque alas pinnularum consequentes se in corpore suo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen videntur esse continua interiori suo. quare ista non sunt eadem cum pisce serpentino, cuius suprà meminimus. sed accedunt ad ligni naturam, minus tamen quàm præcedentia. De ligneis autem (vt ipse nominat) aquatilibus, id est zoophitis quibusdam, plura ab initio eiusdem capitis scribit.

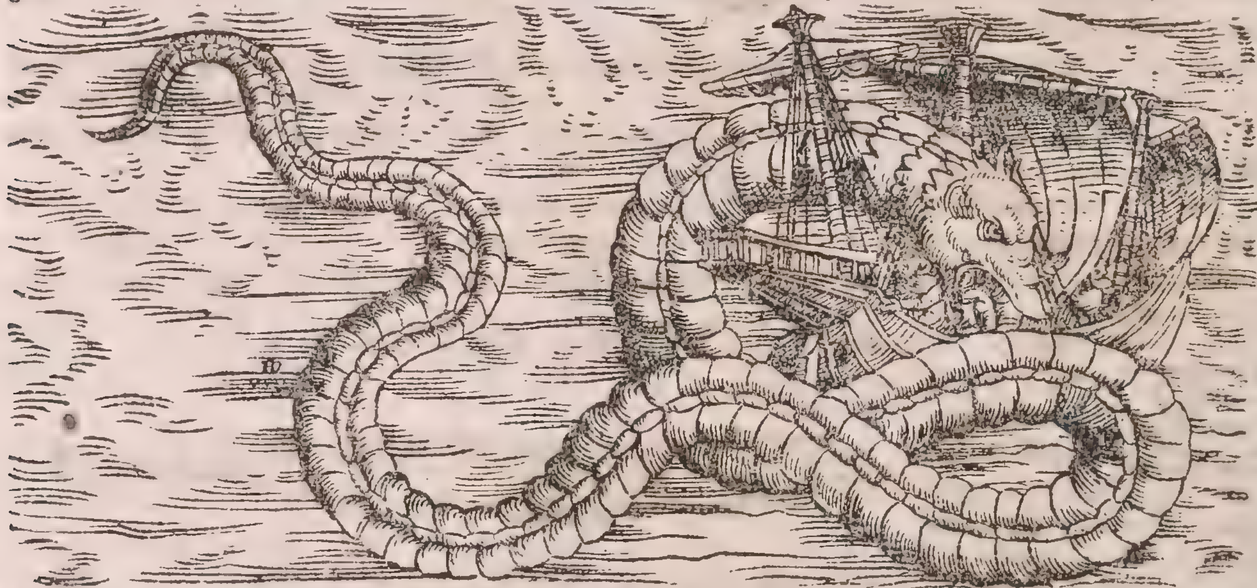
Laocoon (libro 2. Æneidos) Neptuni ſacerdos,

Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago: pariterq́ ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq́
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
Pone legit, ſinuatq́ immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo, &c.

In Balthico vel Suecico Oceano flaui quidam ſerpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui, niſi irritati, neminem lędunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula ſua E.m. dedit huiuſmodi.

In eadem tabula ad B.d. alius ſerpens marinus ad centũ aut ducentos pedes longus, vt deſcriptio habet, (vel etiam trecentos, vt numerus iconi adiunctus præ ſe fert,) circa Noruegiam in-

terdum apparet, mari tranquillo infeſtus nautis, adeò vt hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aiunt tantã, quantæ ferè in noſtris fluuijs aut lacubus maiores fieri ſolent, quæ mercium vecturæ deſtinantur, inuolutam ſubuerti: ſpiras ſuper mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam tranſire poſſet. Figuram, qualis in Olai tabula eſt, appoſui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiuſdam Bauari Monacenſis libro, De peregrinationibus ſuis, quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgato Francfordiæ.

Pugna ſerpentium aquatilium & terreſtrium.

In Regnò Genyck vocato vrbs eſt nomine Sampſen. Eam, quo tempore ego apud Vueiaſitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & ſerpentes terreſtres innumeri, circunquaq; per miliaris ferè ſpatium, circundabant. Venerant autem hi è ſyluis, quæ multæ ſunt in vicina regione Trieuick dicta: illi verò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex vrbe egredi audebat: quamuis nec hominem nec alia animalia lęderent: quamobrem vrbis ac regionis princeps, ne quiſquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non ſine iuſſu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis ſignum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc ſerpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis vſque occaſum produxerunt. quo animaduerſo, princeps cum paucis equitibus vrbem egreſſus, pugnam ſpectare voluit. cedebant autem aquatiles terreſtribus. Reuerſus in vrbem, ac poſtridie ſummo mane denuo egreſſus, nullos ampliùs viuos, ſed occiſorum tantùm ſerpentium octo millia reperit. quos omnes ſcrobe defoſſa, humo tegi curauit: & Vueiaſitæ regi, nuper ea vrbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc oſtento tanquam proſpero ſibi & felicia portendente gauiſus eſt.

SITVLA ſerpens eſt qui & dipſas: De quo ſupra. Addendum tamen & hæc ex Georg. Pictorio deſcriptio, in Lerna malorum.

Situla paruus item ſerpens ſputamine lædit
Et ſenſus tollit, tollit itemq́ motum.

SPATHIVRVS ſerpens de quo ſupra in myagro.

DE SPONDYLE.

ANimalium cæterorum (quidam existimant legendum exterorum) nullum aliud radices à nobis dictas (vitis syluestris, aristolochiæ, peucedani, centauri) attingit, excepta spondyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est, Plinius libro 27. capite 13. Ge. Agricola non serpentem, sed insectum esse docet, quod Germanicè dicitur *engere* in libro de animantibus subterraneis. Spondylis (inquit) vermis intra terram reperiri solet, ita conuolutus, vt verticilli, quod Græci spondylum vocant, speciem præ se ferat: vnde nomen inuenit. Ei longitudo & crassitudo minimi digiti; caput rubrum. Sed quia hic vermis caret pedibus & serpit, Plinius scribit genus id serpentis esse. Aristophanes quoque ait σφονδυλήλῳ σίλφῳ εἶ), βδέλλη περιστοιχῶν, δυσώδης ὄντως. ¶ Spondyle Plinij, Typhle vel Typline antiquorum, Bellonio est, quæ acus Aristotelis Rondeletio: quod non probat Gesnerus. Vide in Corollario acus inter aquatilia. ¶ Spondylus nodus seu vertebra spinæ dicitur; item calculus æneus, quo suffragia sua iudices Athenis dabant, vt est apud Iulium Pollucem: item verticulum quod apponitur fusis, vt nendo melius vertantur, Martialis libro 7. pro animalium ossiculis vtitur. Est etiam spondylus ostreorum generis, de quo in libro de aquatilibus plura reperies. ¶ Spondyle radix quædam silphio similis veteribus memoratur, Eustathius. ¶ Est & sphondylion herba, quam Dioscorides libro 2. describit.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A T.

DE Taranta serpente Georg. Pictor. in Lerna malorum.

In vita lædit nullum Taranta crudelis
Post mortem serpens sed violentus erit.

Τελασὸς, εἶδος ὄφεως, Hesychius & Varinus.

Typhlops vel Typhlinus serpens est qui aliter vocatur Cæcilia. Vide quæ superius dicta sunt de Cæcilia.

DE TYRO.

TYrus idem esse fertur, quod vipera. Nam & authores in medicina loquentes de carne serpentina vel tyriaca conficienda rarò vel nunquam de tyro sub hoc nomine faciunt mentionem, sed de vipera, Actor. Viperam Arabes ex Græcorum lingua, vt assolet, vocabulo detorto deluxatoque, thiron vocant nomine generis speciei imposito: nam θηρίον, fera est, Cælius. Vocant Arabes tyrum viperam, vt ex Serapione facilè quis comprehendere poterit: quum quæ echidnæ Græci tribuunt, ille suo tyro conscripsit, Amatus Lusitanus. Nicolaus Leonicenus libellum conscripsit de tyro seu vipera, in quo pluribus argumentis probat eundem esse tyrum cum vipera. Arabum tyrus vipera est, quam Græci θῆρα κατ' ἐξοχὴν appellant, Gesnerus. De hoc plura dicemus in viperæ descriptione: quò etiam referemus ea quę ad hunc serpentem pertinent, præter pauca, quæ hic adscribemus, quòd ad viperam referri commodè nequeunt.

Eosmari, id est, tyrus serpens, Syluaticus. Alfahex, id est, tyrus, Idem. Serpentis nigri qui tyrus vocatur, meminit Albertus in cura falconis, Idem. Tyrum aliquando simpliciter pro serpente ponit. Tyria etiam à quibusdam vocatur. Tyria cum panem comedit, claudit vias dentium suorum adeò quòd non potest mordere nec nocere: & qui nescit fraudem & ingenium eas tyrias venantium, ex eo vtique admiratur, Galenus de theriaca ad Cæsarem particula 6. vt citat R. Moses in Aphorismis. Id autem narrat Galenus libro de theriaca ad Pisonem de viperis, quibus circulatores mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruunt, vt hac ratione morsus fiant imbecilles, & videntibus magnum videatur miraculum, quòd ab ijs morsi nullum damnum patiantur.

¶ Tyrus est serpens in partibus Hiericho circa solitudines Iordanis infestus auibus & animalibus: maximéque ouis auium, quæ cum ipsis auibus comedit: huius carnes confectæ cum quibusdam admixtis omne toxicum venenum expellunt: quam confectionem tyriacam dicunt. Ferunt autem nonnulli hunc ante passionem Christi nullum habuisse remedium, maximéque fuisse hominibus infestum. Ipsa verò die passionis vnum ex eis infestissimum circa partes Hierusalem casu fuisse comprehensum, & ad Christi latus in cruce suspensum, atque ex illa die totum illud serpentis genus accepisse virtutem. Tum contra venenum ipsius Tyri, quod tyricon dicitur, tyriaca nihil valet. Et hoc veneni genus, id est, tyricon quod est irremediabile malum accipit draco de ipso tyro. Tyrus senectute confectus hoc modo pellem suam deponit, excoriat prius corium quod inter oculos est, ita vt si nescias, bestiam cæcam

putes, deinde corium capitis aufert, quo facto reliqua pars facilius spoliatur, & cùm spoliatus fuerit habet modum & formam embryonis. Tyrus ouat intus, & antequam egrediatur fit animal & generat sibi simile. Author de natura rerum, & Vincentius Belluacensis.

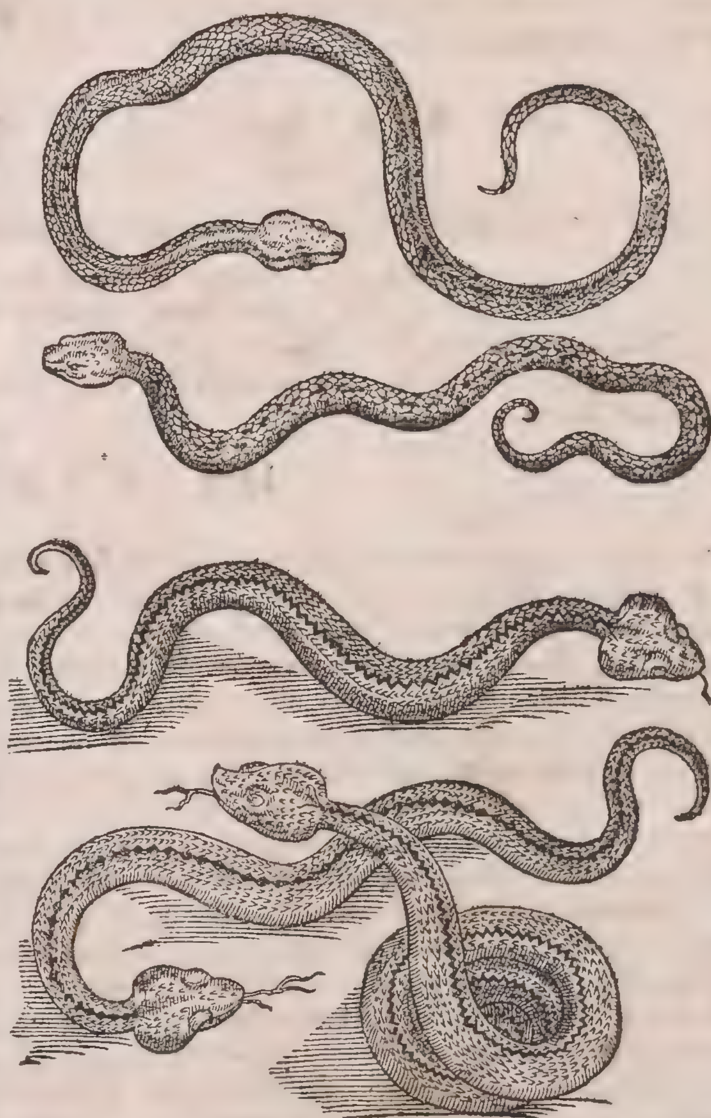
¶ Fit & quæ iuuentutem instaurat aqua cum tyri carne, fit & cum helleboro, qualem apud patrem meum vidi, sed hę diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddunt, non pręstant iuuentutem, Cardanus lib.2. de subtilitate.

¶ Est præterea serpens exiguus, quem in Italia quidam tyrum appellant, forsitan dipsadum generis, Gesnerus in pandectis.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA V.

DE VIPERA.

A.

Nomina. Vipera. VIPERA suum inter serpentes locum habet: vnde satis mirari non possum, inquit Mercurialis lib.2. de venenis, Augustini Suessani infantiam, qui in comment. ad primum Arist. de gen. anim. cap.10. scribit, viperam non esse serpentem, eo quòd serpens ab Arist. dicatur ὄφις, vipera verò ἔχις. Certè mera est puerilitas, eo maximè quod ipsemet Arist. 5. de gen. anim. cap. vlt. viperam ponit inter genera ὄφεων, id est serpentũ. Quanquam duas habet conditiones à reliquis serpentibus diuersas, vna quod viuum fœtum edit: altera quòd cæteri serpentes hyeme in terra latent, vipera verò in saxis: vt pluribus posthac dicetur, Hæc Mercurialis. Viperam Arabes (vt in tyro iam diximus) ex Græcorum lingua, vt assolent, vocabulo detorto deluxatoq́; thiron vocant, nomi- Tyrus. ne generis speciei imposito: nam θηρίον id est therion, fera est, pudendo magni Alberti errore: qui & in plerisque alijs huius scientiæ videtur peccasse. Nam quos Galeno Pauloq́; trohiscos, siue pastillos theriacos appellare moris est: quoniam ex therio, id est, vipera commiscentur, Auicenna in mentione Andromachi theriaces, trochiscos thiri vocat. Porro quæ à Serapione sunt de thiro obseruata, de vipera rectè pronunciari ex Dioscoride Galeno ac Paulo recognoscimus, Cæl. Rhodig. antiq. lect. lib.6. Tirum tamen serpentem esse à vipera diuersum Auicenna Arabs quinto sui libri de medicina volumine, videtur existimasse. Siquidem in varijs theriaces descriptionibus aliquando trochiscos tiri, aliquando trochiscos ex viperis recipi præcepit, vt plures magni in medicina nominis iuniores, Auicennæ (vt arbitror) authoritatem secuti, alios esse trochiscos ex viperis, alios ex tiro crediderint. Gentilis quoque eiusdem Auicennæ expositor, viperam apud hunc authorem non tirum non vnam aliquam specialem serpentis naturam, sed pluribus generibus seu speciebus communem interpretatur. Nicolus Florentinus sermone 4. capite 18. de speciebus serpentum agens, aliquando viperam speciem serpentium cornutorum qui in Ægypto nascuntur insinuat: non multo post ex authoritate Aristotelis serpentes ouantes intra se tenentes oua, tiros nominat. Subiungit esse tertij ordinis serpentes graciles, oblongos, viperas nominatos, & esse illos qui propriè inueniuntur apud nos, quorum

rum aliqui sunt minoris malitiæ; aliqui maioris, adeò vt sint proximi surdis; & inter aspides nominantur. Idem author alio loco eiusdem capitis ita scribit: De viperis etiam malis reperiuntur apud nos, & ex istis sunt quædam curtæ & grossæ, dictæ nostro idiomate scorzoni. Ex quibus verbis apparet ipsum quoque sub nomine viperarum plura serpentium genera comprehendisse; adeò vt aspides viperas nominauerit: Nam Galenum quoque in libro de theriaca ad Cæsarem ita scribentem allegat: dictum est de regina Ægypti, quæ interfecit seipsam impositione manus super tirum, quæ ipsa hora appositionis mortua est. Sed talem effectum Galenus in libro de theriaca ad Pisonem, non de tiro vel vipera, sed de aspide altero serpentis genere testificatur. In eodem errore fuit Bartholomæus Montagnana qui echidnam quæ vipera est siue tirus, vt ipse fatetur ex aspidum genere facit, cum Galenus in libro de theriaca ad Pisonem echidnas ab aspidibus manifestè discernat, Hæc Nicolaus Leonicenus libro de tiro seu vipera. ¶ Nepa quibusdam placet; serpentem esse fœmineam; quæ in hora libidinis æstuantis, mari suo compari caput præcidens ipsum necat: vnde & ipsa in partu necatur viceuersa. Sic ergo eadem est nepa, quæ & vipera; Phisiologus. At nepam esse scorpium constans ferè omnium probatorum authorum est sententia.

Hebraicè אפעה Vipera, Ies. 59. 5. & Io. 6. Alij dicunt esse serpentem suo afflatu venenosum; nempe basiliscum siue regulum, Pagninus, Munsterus. צבעים secundum Hebræos sunt אפעים id est viperæ, dictæ à varietate colorum, 1. Reg. 15. Munsterus. Arabice, alasafrai & alfaliai est nomen speciei viperæ ex qua fit theriaca, And. Bel. Vipera alphe dicitur Arabibus, Nicolaus Leonicenus. Eosman, serpens vnde fit tyriaca, Synon. Afis, id est vipera serpens, Syluat. Videtur hæc vox translata à Græca voce ὄφις, vt ita appelletur vipera κατ' ἐξοχὴν. ¶ Græcè, ἔχις καὶ ἔχιδνα; sed prior mas, sequens fœmina est. Hodie in Græcia serpens quidam ochendra dicitur, teste Bellonio, nomine ab Echidna corrupto, quamuis vera vipera esse ipsi non videatur, Germanicè brandtschlangen/Matthiolus. Ein nater/otter/Dasypodius. Ein heckenater/vipernater, Gesnerus. Gallicè, vne vipere. Hispanicè, biuora, & bicha. Italicè, vipera, marasso, & scurtio si Nipho & Leoniceno credimus, vel scorzonei si Nicolo Florentino, vt ante diximus: sed Hieronymus Massarius in quadam epistola ad Gesnerum scribit scorzo & scorzone apud Italos esse nomina generica ad omnes serpentes qui repunt, ac dentibus feriunt. Marassus verò Italis dictus an sit vera vipera antiquorum, video etiam à quibusdam dubitari. *Marassus.* Quanquam id à pluribus viris doctis affirmetur. Nicolaus enim Leonicenus in libris de dipsade & de tiro probat hoc argumento marassum esse viperam, quòd Aristoteles & alij veteres scriptores affirmant, solam viperam inter serpentes viuum animal parere, quod facit etiam serpens marassus ab Italis dictus, Cælius Rhodig. antiq. lect. lib. 6. cap. 16. idem confirmat his verbis. Viperam suspicor vulgo dici marassum, quæ nomenclatura nec barbara est, nec citra rationem excogitata, quippe à Marsorum populis interpretatione etymologica duci nomen videtur: quia id genus maximè consectarentur Marsi, circumferrentque. Quod etiam authoritate Galeni probat eodem loco: ac postea addit. Nec me fallit, ex eruditioribus quendam ædito etiam libello, marassum à vipera, disparasse: quo Nicolai Leoniceni viri vndecunque scientissimi placita vberius de huius animalis natura conuellat. Brodæus verò in Miscellaneis suis scribit eam viperam quam circulatores Itali ostentant (quæ haud dubie marassus est) quamque Romæ cuidam familiari suo dono datam sæpe diuque aspexit, antiquorum viperam sibi non fuisse visam. Quod verò quidam viperam à cæteris serpentibus distinguere solent quod animal pariat, non sibi placere, quod certum sit id etiam cerastæ vsuuenire. Nam qui bestiam hanc discendi studio in Ægypto & Africa dissecuerunt, catulis grauidam multoties offenderunt. Hieronymus Massarius marassum ait esse serpentem venenosum, qui longitudine crescit vnius cubiti, coloris cinericij: oculos minimos habet, sed ignitos: ita vt faculæ duæ ardentissimæ videantur: & dum vexatur, sibila emittit, ita vt ad ictum vnius lapidis audiatur: & puto, inquit, asinos illos agyrtas absque necessitate addidisse nomen suffili: cum enim hæc vox nihil aliud significet quam sibila; credo idem esse marasso, & suffili.

¶ Viperarum species diuersas facit Auicenna. De eis enim, inquit, sunt viperæ alefilati, & de eis sunt viperæ quercinæ, & de eis sunt facientes sitire, & reliquæ quas dicemus. Sed apparet Auicennam velle viperam non esse nomen speciei, sed generis potius, multas sub se species comprehendentis, vnde etiam multa viperis tribuit, quæ ad alios serpentes quoque pertinent, vt annotat Nicolaus Leonicenus in libris iam nominatis.

B.

Viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur, Herodotus in Thalia. Habitatores ab Amyclis, quas ante Græci condiderant, serpentes fugauere. *Quibus in locis reperiantur viperæ.* Illic frequens vipera insanabili morsu: breuior hæc cæteris, quas in alijs aduertimus orbis partibus, ac propterea, dum despectui est facilius nocet, Solinus. Syagro promontorio Arabiæ thuriferæ propinqua est insula Διοσκουρίδου, in qua crocodili & viperæ plurimæ, & lacertæ permagnæ sunt, &c. Arrianus. Viperis hos Europæ montes abundare, nempe Scironem, Pannoniam, Aselenum, Coracem, Riphæum scribit Nicander in Theriacis; In Asia verò Ægagem, Bucarteronem, & Cercaphum. Viperæ

& cerastæ in Ægypto reperiuntur, Bellonius. Negabant quondam Marsi, gens quæ in Italia impune serpentes venaretur & tractaret, viperas in nostro orbe nasci, ob cœli temperiem, & molliorem soli naturam. Id tamen non credere se Galenus ait. Omnes contra Aphricæ, peculiare hoc naturæ malum potius, quam animal esse testati sunt. Iidem non satis certè genus & formam viperæ descripserunt: alijs dipsadem, alijs præsterem, alijs aliud genus & nomen viperæ assignantibus: alijs hac forma, alijs illa describentibus. Ex M. Verg. com. in Dioscoridem. Quod tamen hic author de viperis in genere dicit, Galenus tantum de viperis dipsadibus scripsit de simpl. medic. facult. libro 11. vt etiam rectè annotauit Barbarus. Viperas per omnem Europam reperiri scribit Cornarius in libro de peste. Bellonius quoque se in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Asia & Ægypto viperas reperisse testatur. Et quanquam Aristoteles in mirabil. in Creta viperas vllas nasci negat, tamen idem Bellonius scribit in ea serpentes reperiri qui & chendræ vulgo nominantur, quæ vox ab echidna deducta videtur vt supra dictum est. Lusitaniam viperarum maximam copiam alere scribit Amatus Lusitanus. In Hispania etiam reperiri idem testatur commentarijs suis in Dioscor. Nicolaus Leonicenus in lib. quem de tyro seu vipera conscripsit, constanter affirmat, in Italia copiosè inueniri viperas, & vulgo marassos, siue scurtones appellari. Ego verò eas hactenus in Germania nunquam videre potui, Cordus in Dioscor. Viperam Italia modo aut non habet, aut non agnoscit quanquam sunt qui marsos angues, vt inquit Eustathius, & vt vulgus ipsum nunc vocat marasos, pro viperis accipiant: ita passim vocantibus Hispanis, ex quibus qui sunt minus atri, aspides ruribus dicuntur, Herm. Barbarus in Dioscorid. ¶ In Æthiopia & Libya viperæ nigræ sunt, velut & homines, quod etiam Pausanias testatur, Cardanus de subtil. rer. Scio magnum esse discrimen inter viperas pro locis & regionibus in quibus nascuntur & educantur. Curiositas enim & desiderium eas cognoscendi fecit, vt in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Asia & Ægypto eas repererim diuersas ac differentes inter se corporis forma & colore, Bellonius in singul.

Discrimina pro locorum diuersitate.

Magnitudo.

Vipera magnitudine est cubitali & interdum maiori. Nicander in Theriacis viperas quandóque magnas quandóque paruas esse dicit: Europam autem paruas & breues habere. Nymphis librorum quos conscripsit de Ptolomæis nono, viperas dicit in Troglodytide, si cum alijs conferantur, ingenti nasci magnitudine, ad cubita quindecim quandoque, Ælianus. Nearchus in India quindecim cubitorum à se visam asserit. Aristobulus verò nouem cubitorum, & palmi viperam se vidisse refert. Strabo lib. Geogr. 15. in India viperas esse scribit, quarum corpora non modo excedant longitudinem octo vel nouem cubitorũ, sed etiam sexdecim cubitis sint longę.

Fert Asia vltra tres longis qui tractibus vlnas
Se tendant, rigidum quales Bucarteron, atque
Arduus Aegagus, & celsus Cercaphus intra
Se multos refouet, Nicander in theriacis.

Senum quoque pedum in Asia viperas esse nonnulli prodidere, Scaliger. In aurea Castiglia frequentes esse viperas quæ longitudine 20. pedes æquent, quibus caput non minus est quam hædo testatur Cardanus. In Hispania verò hoc animal cubitale ad summum est, Amatus Lusit. in Dioscorid. Vipera maxima tres palmos magnos vel sesquicubitum longa est Aëtio, vt exponit Cornarius.

Sexus.

Ἔχις ab ἐχίδνα sexu non natura nonnulli differre aiunt. Illum marem esse, hanc fœminam. Alij etiam natura differre existimant. Et sunt quidem qui dicunt conuulsione illum affici quem ἔχις percusserit, non item quem ἐχίδνα. Alij dicunt huius album morsum esse; illius liuidum. Cùm morsum inflixit ἔχις (inquit Nicander) duorum dentium vestigia apparent: cum ἐχίδνα, plurium, Ælianus. Inter cætera fœmina à masculo differt, quòd caninos dentes duobus plures habeat, quemadmodum sanè Nicander hisce versibus dicit,

Masculus emittit, notus color, ipse caninos
Binos perpetuo monstrat, sed fœmina plures.

Galenus lib. de theriac. ad Pisonem, vbi etiam cum fœminas ad theriacæ confectionem sumi præcipit, sic eas describit. Animalia sunto colore sufflaua, admodum agilia, collum maximè porrigentia, oculis subrubentibus, inuerecundis atque intuitus feri: capite latiore, corpore toto & ventre vastiore, gressu ad extrema magis caudæ, quæ non inuoluta est, sed potius contorta, incessu quieti proximo. Hac enim re, inquit, fœmina à masculo differt. Hæc Galenus. Fœminarũ inter viperas hoc signum est, quòd masculi, omni latere vnum habent dentem; & fœminæ plures vno, Auicenna. Id autem de dentibus caninis intelligendum est iuxta Galenum. Fieri enim potest vt mas etiam plures duobus ex alijs dentibus habeat qui canini non sunt, Nican. Leonicenus.

——Summæ circa vltima spiræ
Fœmina pone trahit ceu mancam vipera caudam
Perpetuo duris horrentem tergora squamis,
Et per opaca pigrum raptat dumeta volumen.
Ipse sed acre caput mas fert prolixior illa

Quandoq;

Quandoq, & quandoq minor, sed non ita lato
Ventre patet, mutila est similisq, per omnia cauda:
Prolixi semper tractus, similes quoq squamæ. Nicander.

Vipera fœmina colore quidem est subflauo, multis instar rotarum notis exornata, magnitudine cubitali, longissima verò palmos tres æquat. Caudam autem habet aceruatim in tenuitatem desinentem, non paulatim imminutam: estq omnino carne nuda cauda & aspera. Oculi verò subrubri & caput latius & angustius collum. Ventrem autem sinuosiorem habet, & in gressu ad summum caudæ nititur, sensim verò inambulat, & quatuor habet caninos dentes. Vipera verò mas eiusdem est coloris; verùm caput angustius & collũ crassius habet, & vniuersum corpus tenuius & quodammodo prolixius: gressum autem supernè circa ventrem firmat, & alacrius mouetur: dentes autem caninos solum duos habet, paulatim verò cauda ei imminuta est, quemadmodum & reliquo serpentium generi, non aceruatim velut in vipera fœmina dixi; & per hoc sanè à fœmina differt, Aetius. Valde differens est mas à fœmina: nam fœmina caput habet latius quàm mas, ceruicem minus elatam, dentes quatuor, corpus crassius sed breuius, caudam magis extensam, tardius incedit. Contra verò mas habet caput angustius, ceruicem magis elatam, solos duos dentes, corpus & longius & tenuius & velociter incedit. **Forma.** Cæterum viperæ sunt colore cineritio, interdum subflauæ, maculis nigris, vt plurimum, interstinctæ, Mercurialis lib. 2. de venenis. ¶ Viperæ sunt serpentes habentes capita plana, quæ sunt lata; propriè ad propinquitatem colli minuti, subtilis valde: quorum caudæ sunt curtæ strepitum facientes & sonitum in incessu, Auicenna. In Hispania hoc animal cubitale ad summum est, capite presso, acuto, in quo verruca cernitur, dorso variegato, & catena quadam depicto, Amatus Lusitanus in Dioscoridem. In genere viperarum præstantissimæ sunt quibus caput latum cauumq, & in rhombi figuram dispositum, oculi viuaces, duoq dentes tantum canini, vnguis in nare vel cauda: cauda verò breuis breueq corpus, cuius color liuidus, incessus motusq celer, & caput erectum, Cardanus.

Dentes. ¶ Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans veneno, impresso dentium repulsu virus fundit in morsus, Plinius. Viperæ marassi caput ostendit Gerardus Bouman medicus Cliuensis: in quo dentes oblongi in superiore mandibula vtrinq spectabantur quatuor: alij dentes supra infraq non apparebant propter paruitatem, sed aciculam infricando asperitas stridoq percipiebatur. Sed ne longi quidem illi in viuis apparent nec in mortuis, nisi auferatur vesicula intra quam latet, & intra quam condere eos ac promere pro arbitrio possunt. Continetur & humor intra vesiculam illam venenosus, quem simul cum morsu immittit (vt & scorpius è centro suo, quod cauum esse creditur) Gesnerus. **Aures.** ¶ Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atq delphino, & quæ cartilaginea appellauimus & viperis. Hæc cauernas tantum habent aurium loco, &c. Plinius. **Vulua.** ¶ Vulua viperæ & intra se parientibus, duplex, Idem. In hoc verò loco Nicolaus Leonicenus duplicem errorem commisisse Plinium ait. Primùm inquit duplicem viperæ vuluam atq intra se generantibus tribuit, quasi vipera non sit de numero eorum animalium, quæ extra se generant. Secundò, neq inquit vipera duplicem vuluam habet, imò vnam tantum, cuius, sicuti in cæteris quæ intus quidem oua, extra autem animal pariunt, ea pars qua oua continentur, infra lumbis adiungitur, & supra intestina ostium continetur, quemadmodum tum in libris de partibus, tum etiam de generatione animalium multis alijs in locis, testis est locupletissimus Aristoteles. Quod si per duplicem vuluam bifidam, seu bipartitam Plinius insinuat, non erit hoc viperarum & similis naturæ animalium peculiare, imò omnium aliarum, quæ tam intra quàm extra animal generat: quod etiam de bobus & mulieribus hoc eodem loco Plinius affirmat, Hæc Leonicenus. Gerardus Bouman, qui viperam secuit aiebat se obseruasse vuluam eius bifidam esse. Viperæ oua ad instar monilis, Ald. ¶ Serpentes aliqui vngulam habent, vt viperarum genera quædam, Cardanus. ¶ Viperæ ac Cerastæ Ægyptiacæ pellem habent facile cedentem: quod experientia comperi. Cum enim eas excoriassem, ac pellem fœno vel stramine compleuissem, duplo crassiores erant quàm cum viuæ essent, Bellonius.

¶ Dicit Phisiologus, quod vipera habet faciem humanam vsq ad vmbilicum: ab vmbilico verò vsq ad caudam, crocodyli figuram. Meatus digestibilis quasi foramen acus est: & ideo more cæterarum concipere non potest sed tantum per os. Cauernas habet loco aurium, & tres dentes tantum, Vincentius Belluacensis.

C.

De viperarum cibo & potu. Vescuntur viperæ tum herbis quibusdam tum animalibus, & quibus assuetæ solent nutriri, cuiusmodi sunt buprestes, cantharides, & quas vocant pityocampas: hæc enim idonea ipsarum sunt alimenta, Galenus lib. de ther. ad Pisonem. In montibus Phœniciæ ex esu radicum viperas magis efferari scribit Pausanias. In Arabia balsamorum non modò suauissimo succo eas vti, verum etiam vmbra delectari, idem testatur. Scorpium deuorari à vipera certum est ex Aristotelis testimonio lib. 8. cap. 29. de histor. animal.

¶ Viperæ vini incontinentes sunt, Idem. ¶ Vipera modò magnum modò paruum gyrum a-

Motu & incessu. git: duris squamis horret, segni tractu serpit, irritata oculis valde rubet, & geminam linguam iactat, simul & caudam contorquet, Gillius ex Nicand. ¶ Cæteri quidem serpentes cauernas *Latibulis.* subeunt terræ (hyeme scilicet) sed viperę sub saxis conduntur, Aristot. Contra verò Plinius: Serpentium inquit, vipera sola terra condi dicitur, cæteræ arborum aut saxorum cauis, quod scripsisse videtur Aristotele male intellecto. Hic serpens in terra conditur, Vincentius Belluacensis. De viperis illud amplius ex Galeni doctrina sciendum. Animantia inquit, quæ frigidiori sunt natura, per hyemem ob frigoris vim perinde ac si mortua essent, latitare solent: atque tum viperas quoque videas, si manibus tractentur deferanturque, haudquaquam mordere. Nam per æstatem tum hoc animal tum serpentes reliqui omnes, præsertim sub caniculæ feruore, quum vehementer æstuant, furorem præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere *Venatione.* omnino possint, Cœlius Rhod. ¶ Vipera exuit tam vere quàm autumno, Aristot. Plinius. Viperæ post hyemem de cauernis egredientes, oculos suos super fœniculum fricant vt illuminentur, Auicenna.

Coitu & partu. ¶ De viperarum coitu & partu recitabimus prius ea quæ pleríque veteres authores scripserunt, deinde aliorum ac præcipue recentiorum sententiam veriorem afferemus. Viperæ cum libidine agitantur, & per paria coeunt: fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, & arctè amplexa non prius dimittit quàm deuorauerit: & mas quidem hoc modo perit, fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes matricem ambedunt, eiusque aluo ambesa, ita partum faciunt, Herodotus in Thalia.

Cum durum fugiens morsu ignescentis echidnæ
Frendit echis, vel vbi feruente libidinis æstu
Sæuo dente sui resecat caput illa mariti.
At vbi post vegetam cœperunt pignora vitam,
Iam propinqua adsunt maturi tempora partus,
Indignam chari mortem vlciscentia patris
Erosa miseræ nascuntur matris ab aluo. Nicander in Ther.

Vipera inter omnes alias feras caput habet perniciosius: siquidem aiunt ipsam os aperire ad suscipiendam maris genituram, qua accepta caput illius abrodere. Atque hunc ipsis esse praui complexus modum. Deinde fœtus ex semine prognati, naturali quadam vltione parentis vterum erodere & foras prorumpere feruntur: ac ita ipsos patris vindices, matrē perimere. Quod nobis egregius Nicand. versibus suis ingeniosè scriptum reliquit, Galenus. Vipera sua circumplicatus fœmina cum ea coit: hæc verò sine molestia iniri se patitur: postquam verò ad coeundi finem peruenerunt, vxor pro coitus consuetudine malam amoris compensationem rependit: nam ei ad collum inhærens, morsu abscindit caput. Itaque ex viperino coitu hic perit, illa verò prægnans efficitur. Non autem oua parit sed animantes partus edit iam iam idoneos ad perniciem inferendam. In ipso enim partu matris aluum distrahunt & lacerant, perque disruptum ventrem erumpunt, vlciscentes patrem in hunc modum, Ælianus, hist. animal. lib. 1. Viperæ mas in coitu caput inserit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola, intra se parit oua vnius coloris, & mollia vt pisces. Tertia die intra vterum catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit, viginti ferè numero. Itaque cæteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occisa parente, Plinius. Vipera dicta quod vi pariat. Nam cum venter eius ad partum intumuerit, catuli non expectantes naturę maturam solutionem, sed corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu, Lucanus: *Viperei coeunt abrupto corpore nati.*
Fertur autem quòd masculus ore inserto viperæ semen expuat. Illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris ore receptum præcidit. Ita fit vt parens vterque pereat, masculus dum coit, fœmina cum parturit, Isidorus. Plutarchus in libro quo loquaces taxantur, belonis viperisque similes eos autumat, quæ pariendo rumpantur. Nam dum tacenda curiosius quæ effutiant, venari hinc inde student, eroduntur persæpe perduntúrque ab ijs quæ nequeunt continere. Idem approbasse videtur Apuleius in Magia, nec tacuit Hieronymus. Suppetit grammaticorum astipulatio quoque astruentium echidnam inde ratione etymologica dici, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, quod ad interitum vsque fœtum intus contineat. Præsto est magni item Basilij in Hexaemero sententia: Viperas inquit, vtero deuorato, fama est, in lucē prodire. Comprobat & libro secundo Horus, Viperæ fœtum scribens ἐκβιβρώσκοντα τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς ἐκπορεύεσθαι. Circumfertur & Græca sententia, sicut viperulæ arroso matris vtero, lucem indipiscantur, & ita & liuorem animam, in qua concipitur δαπανᾶν. Cœlius Rhodig. antiq. lect. lib. 6. cap. 16. Hactenus recensuimus opiniones eorum qui & marem à fœmina in coitu, & fœminam à fœtibus in partu interimi senserunt. Nunc ad alios veniemus qui vtrumque negant, & quorum sententia non tantum verisimilior sed & vsu & experientia probata est.

¶ Fuerunt ætate nostra qui has quas putamus viperas vtriusque sexus electas viuarijs inclusere, easque aliorum instar animalium coniungi, concipere, parere educaréque fœtus suos experimento compererint, nullo parentum desiderato, Pierius. Coeunt masculus & fœmina caudis ad medium vsque corpus optime conuolutis complexisue; altera verò superiori corporis parte eleuata

eleuata, multis cum ore oſculis datis. Ineſt verò maſculo membrum genitale ea in parte vbi amplexantur: quod intus occultum habet. Fœminæ vero vulua ex directo ineſt, vt cuiuis curioſo manifeſtum euadet. Proinde philoſophos & medicos in hac re huc vſque erraſſe, qui per os viperam concipere, & eius viſcera in partu à catulis arrodi contendebant, manifeſtius eſt quàm à me in hoc loco dici poteſt, Amatus Luſitanus, cent. 2. ¶ Viperæ catulos Theophraſtus ſcribit parentis vterum non excedere atq; conficere. Neque ſanè vt quiddam ludens dicam, foribus effractis obſtructum exitum perrumpere, ſed fœminæ vterum anguſtijs compulſum non amplius reniti poſſe ſed diſrumpi. Cuius ſententia ita rem habere mihi ad veritatem planè perſuadet. Siquidem & marinæ acus, quia tenues ſunt, & haudquaquam ſinuoſum & capacem aluum habeant, idcirco ſimiliter à ſuis fœtibus afficiuntur, vt iam ante ſcripſi. Interim verò Herodotum rogo ne mihi ſuccenſeat, ſi ea quę ſuper viperarum partu ipſe aſſert, ego fabuloſa cenſeam, Ælianus. Apollonius apud Philoſtratum viperam eſſe viſam refert ſerpentes quos peperiſſet lambentem quaſiq; expolientem, Cæl. Rhodig. antiq. lect. lib. 6. Vidimus nos & plures alij experientia comprobarunt, viperas prægnantes pyxidibus incluſas parere, quæ inde ex partu, nec mortuæ nec viſceribus perforatæ manſerunt. imò potius viuæ illæſæ vt prius, in dies multos perdurarunt, Amatus Luſitanus in comment. in Dioſcoridem. Vipera è ſerpentibus vna animal edit, cum intra ſe oua primùm peperit. Ouum hoc vnius coloris & molle, vt piſcium eſt. Fœtus supernè conſiſtit, nec cortice continetur, ſicut nec piſcium quidem. Parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, vt qui in vtero adhuc ſunt, ab roſis membranis prorumpant: ſingulos diebus ſingulis parit, plures quàm viginti, Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. 5. capite vltimo. Qui locus Ariſtotelis male intellectus tum Plinio tum reliquis ſcriptoribus erroris occaſionem præbuiſſe videtur. Quod enim Ariſtoteles de membranis ſcribit, quibus ruptis fœtus exeant, id de matris vtero intellexerunt. Hæc enim eſt ſententia Ariſtotelis, viperam ex ouo intra corpus gignere catulū, qui catulus membranis obuoluitur, quæ membranæ poſt exitum catuli in lucem diſrumpuntur: ſed aliquando contingere, vt catuli membranis obuoluti, interim dum adhuc ſunt in vtero matris, diſrumpant ipſas membranulas, & foras exeant. Eſt etiam alter error Plinij ex verbis Ariſtotelis male intellectis, & à Theodoro Gaza perperam tranſlatis: vt Nicolaus Leonicenus in libro de Dipſade oſtendit his verbis. Verba Ariſtotelis de viperæ partu ita in græco codice ſcripta inueniuntur: Τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρα καθὲν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. Theodorus Gaza cum Plinio aberrans male ſic interpretatur, ſingulos diebus ſingulis parit plures quàm viginti numero. Nos verò verbum ex verbo ita interpretamur. Parit autem vna die ſingulos, parit autem plus quàm viginti numero. Eſt autem ſenſus horum verborum, non quod ſingulos ſingulis diebus pariat, imò quod vna die plus quàm viginti numero, ſingulos tamen, hoc eſt non binos aut ternos, aut quaternos ſimul ſed vnum poſt alterum. Quod etiam facit maraſſus fœmina, quæ plures vna die, ſigillatim tamen parere viſitur. Vtrum autem plures quàm viginti numero ſemper vna die pariat, vel aliquando pauciores, non puto hoc ex rerum natura conſtare. Fieri enim poteſt, vt ſicuti in pleriſque alijs animalibus numerus fœtuum non eſt præfinitus, ita neque in huius ſerpentis partu Ariſtoteles de ipſo, non id quod ſemper fiat, ſed potius quod crebro contingat, in animalium hiſtoria ſcribere non dubitauerit, Hæc Nicolaus Leonicenus. Quod Ariſtoteles ſcribit viperam parere catulos membranis obuolutos, volui viperas pręgnantes ac parientes obſeruare, ſed viſæ ſunt mihi, ſalua veritate, catulos abſque membranis in lucem ædere, Bellonius. Cartilaginea & viperæ cum intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt, perfectum generant ouum. Ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum: non extra. Hęc pariunt oua, quia natura frigida ſunt, non quia calida vt quidam volunt, Ariſtoteles. Vipera animal edit poſtquam intra ſe oua peperit, cum cætera ſerpentum omnia genera oua edant in lucem. Quo fit, vt viperæ vni vulua ſimilis vt cartilagineis ſit, Idem. Viperæ vbi intra ſe oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophraſtus lib. 7. cap. 14. Vipera ſola ex ſerpentibus non oua ſed animal parit, Suidas. Complurium ſcripta mihi modicè placent, qui eo tantum nomine viperam à cæteris ſerpentibus diſtinguere ſolent, quod animal pariat. Id enim Ceraſtæ quoque vſuuenire certum eſt, Brodęus. Id etiam confirmat Bellonius, nempe ceraſtas animal parere: ſed ceraſtas inter viperas ponit Nicander, ac nulla alia re quàm quod cornutæ ſunt à viperis differre tradit Greuinus. Herodotus verò in Thalia ſcribit etiam ſerpentes eſſe in Arabia ſubalatos, qui eodē modo quo viperæ coeunt ac pariunt. Vnde ſequeretur non ſolas viperas inter ſerpentes animal viuum parere. Sed, vt docet Nicolaus Leonicenus in lib. de dipſade, nō deſtruitur propterea Ariſtotelis ſententia: quia ſecundùm eundem philoſophum alatum & inalatum non variant ſpeciem, vt probat primo de partibus animalium argumento formicarum & cicindelarum, quæ in eadem ſpecie & alatæ & non alatæ inueniuntur. ¶ Safiæ alia etiam eſt viperæ generatio: ſiquidem Ariſtoteles vt apud interpretem Theocriti legitur, lacertam exiccatam ait in viperam mutari, Pierius.

¶ Cum impetu libidinis plena eſt muræna in aridum progreditur, & ſponſi iniquiſſimi deſiderio permota, latibulum viperæ maris intrat, ibiq; ambo inter ſe colligantur atque coitu im-

plicantur: vt vulgi quidem hominum opinio ait. Vipera quoque mas stimulis libidinis concitata ad mare accedit: & vt adolescens in amoribus dissolutus cum tibia fores pulsat amatæ, sic vipera mas sibilo edito amatam euocat: ea è mari exit, natura diuersorum locorum incolas in cupiditatem vnam & cubile idem cogente, Ælianus. Vipera infestissimũ animal eorum quæ serpunt cum muræna congreditur, sibiloq́ se adesse significans ex profundo eam ad concubitum euocat: hæc autem morem gerit, & cum venenata bestia copulatur, Basilius Hexam. Orat. 7.

Fama est, si modò vera, quod hæc (muræna) sua pascua linquat
Atq; eat in siccum, cogente libidine, littus,
Et cum vipereo coiens serpente grauetur, Nicander in Theriacis.

Athenæus ex Andrea idem quoq́ prodidit: cuius hæc verba sunt. Andreas in libro de his quorum venenatus est morsus, ait murænas quæ ex mare vipera genitæ sunt, morsu interficere. ¶ At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens. In siccum littus elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. Aristoteles myrinum (myrum) marem vocat qui generat. Locus est Aristotelis lib. 5. histor. animal. cap. 10. quo murænæ & myri discrimen explicat. Et Nicandri Scholiastes Græcus scribit Archelaum existimasse murænas in terram exeuntes cum viperis coire, & illis dentes esse viperinis similes: Andream verò affirmasse id falsum esse, ac neque viperam in mari versari, neque murænam in terra. Eadem Athenæus ex Andrea profert: Andreas (inquit) in libro de his quæ falsò creduntur, scribit falsum esse murænam ad lutulenta loca venientem cum vipera commisceri: neque enim viperæ in huiusmodi locis degunt, gaudentes limosis solitudinibus. Fabulosum est igitur viperas cum murænis congredi, cum vipera sui generis marem habeat. Quod si cum serpentibus murænæ coirent, cum marinis potius quàm cum terrenis copularentur. Sed fabulæ occasionem dedit myri maris cum serpentibus tanta similitudo, vt qui myrum murænæ copulatum viderint, serpentem esse crediderint: maximè cum serpentum more corpora commisceant, teste Aristotele: Quæ pedibus carent (inquit) & longo sunt corpore vt serpentes, vt murænæ, ijs coitus complexu mutuo partium supinarum peragitur.

D.

Nequitia. Virulentia & coniugio aliena.

Vipera nequissimum genus bestiæ & super omnia quæ serpentini sunt generis astutior, Ambrosius. ¶ Cum proximum est vt vipera complexu venereo iungatur cum Muræna, venenum vomitione ejicit atque expellit, vt blandus decorusq́ sponsus videatur: postea edito sibilo (tanquam Hymenæo quodam ante nuptias misso) sponsam appellat: atque vbi mutuam veneris libidinem inter se expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur: illa verò exsorpto veneno & recollecto, ad domesticam sedem reuertitur, Ælianus. Cum hic serpens (de vipera agẽs) inter omnia ferè serpentum genera crudelior sit, ad fœminam tamen suam blandus est (vt dicunt Ambrosius & Basilius) absentem nanque fœminam mas requirit, & blando sibilo proclamat: & vbi comparem aduentare senserit, venenum euomit ob reuerentiam eius, honorans gratiam nuptialem, Vincentius Belluacensis. Sed cum falsum sit viperas cum murænis coire, vt prius ostensum est, apparet etiam fabulosum esse quod de hac nuptialis gratiæ reuerentia dicitur.

Storge erga fœtum.

¶ Tantum nimirum erga filios amorem, non modò in hominum verumetiam in serpentium atque immanium ferarum corda inseruit Deus, vt vipera visa fuerit, quos peperisset, lingua lambere & tanquam expolire: vt prudenter dictum sit, procreationem tam charam omnibus animalibus quàm animam esse, Gillius.

Antipathia viperarum ad hominem.

¶ Viperæ domesticæ nusquam reperiuntur. ¶ Si viperæ collum summa cautione contineas, in osq́ illius diductum expuas, sputum in eius ventrem delapsum, tanta ei pernicie existit, vt inde ex tabe vipera putrescat, Ælianus. ¶ Viperas bubus noxias esse Vergilius in Georgicis testatur his verbis:

Ad animantia. Boues.

Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumq; exterrita fugit:
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus,
Fouit humum: cape saxa manu, cape robora pastor,
Tollentemq; minas, & sibila, colla tumentem
Deijce: iamq; fuga timidum caput abdidit altè,
Cum medij nexus, extremæq; agmina caudæ
Soluuntur, tardosq; trahit sinus vltimus orbes.

Pullos anserũ vel gallinarũ.

In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera felesq́ aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem consternunt

conſternunt teneros, Columella. Neſſotrophij tota maceries opere textorio leuigatur extra intraq́, ne feles aut vipera prorepat, Idem. ¶ Tradunt naturæ rerum experti, myoxum (id eſt glirem) latitare, & fœtus ſuos ſimul in eodem loco multos parere, quinq́ & amplius: Viperas autem hos venari. Et ſi inuenerit totum latibulum ipſa vipera, quum non poſſit omnes deuorare; pro vna vice ad ſatietatem edit vnum aut duos, reliquorum verò oculos expungit & cibos afert excæcatoſq́ enutrit, donec voluerit vnumquenq́ eorum deuorare. Si verò contigerit, vt aliqui inexperti in hos incidant, ipſoſq́ in cibum ſumant, venenum ſibiipſis ſumunt, eos qui à viperæ veneno ſunt enutriti, Epiphanius in fine primi tomi ſecundi libri contra hæreſes. ¶ Mures cum vocem felis aut viperæ ſibilum exaudiuerunt, è cauo ſuo muſculos alius aliò transferunt, Ælianus. ¶ Hyperides in oratione contra Demadem ait: Oratores ſimiles eſſe ſerpentibus: nam ſerpentes odioſos eſſe omnes: ex ipſis autem ſerpentibus homines quidē à viperis lædi, à Parijs autem ipſas viperas deuorari, Suidas. ¶ Albertus refert, viperam aſcendiſſe arborem, picæq́ pullos ediſſe: ſuperueniens pica pugnauit cum vipera, ſed in coxa capra clamabat: ad cuius vocem aduolauit ſocia, quæ viperam aſsiduè in capite percutiens, interemit deiecitq́, Cardanus de varietate rerum lib. 7. ¶ Scorpium deuorari à vipera certum eſt, Ariſtoteles hiſt. animal. lib. 9. Scorpionem cum vipera eadem phiala Paduæ concluſimus, quæ ſeſe mutuo paulò poſt interemiſſe, animaduertimus, Gaſp. Vuolfius. ¶ Terrena teſtudo cum origanum comederit, viperam præclarè contemnit. Quod ſi facultatem eius non aſſequatur, comeſa ruta contra hoſtem armatur. Iam ſi vtriuſque facultate caruerit, à ſerpente exeditur planeq́ conficitur, Ælianus. Teſtudines aiunt cum viperas ederunt, ſuperedere origanum. Quod niſi ſtatim inuenerint mori. Huius rei multi periculum facientes, cum teſtudinem id facientem (edentem viperam) viderint, euulſere origanum: quo facto paulò poſt ipſam viderunt morientem, Ariſtoteles in mirabilibus. Quod autem Ariſtoteles de origano ſcribit, id Plinius de cunila bubula refert, inquiens: Teſtudo cum viperam ederit, mox cunilam edit, quod cum ſæpius ita factum animaduertiſſet quidam, cum guſtata cunila viperam teſtudo repeteret, herbam euulſit, quo facto teſtudo interijt.

Myoxos ſeu glires. Mures. Parias. Picam. Scorpium. Teſtudinem.

¶ Animalia multa aliquo noxio comeſo, mox aliud quod iuuet aſſumunt, ceu viperæ ... tam vbi allium comederunt, Theophraſtus de cauſis plantarum, 6. 4. ¶ Vipera ſemel percuſſa arundine obtorpeſcit, pluries roboratur, Zoroaſter in Geop. ¶ Luf (id eſt ari) quando fricatur radix ſuper corpus non mordet ipſum vipera, Auicenna. ¶ Dracunculi folia qui manibus affricuerit, aut radicem execuerit, poſſe à vipera feriri inficiantur, Dioſcorides, Aetius. Draconteam tere, & vnge manum, & non mordeberis à vipera. Fructus verò ipſius herbæ tritus cum aqua, & poſitus in equis peregrinantium, fugat eas, Galenus. Qui lauit manus ſuas folio draconteæ, & ſucco eius, & decoctione eius, non mordet ipſum vipera, Auicenna. ¶ Viperæ ſi fagi ramulum admoueris πήσσει, id eſt contremiſcit, Andreas à lacuna, non volabit, vt Cornarius Zoroaſt. in Geop. Viperam ſiſtit fagi ramus, ſi admoueatur, inquit Plutarchus in Sympoſiacis, Cæl. Rodig. ¶ Mira res eſt, ſi hinc ponantur folia fraxini, & hinc ignis, atque in medio conſtituta fuerit vipera, potius eligit ſeſe in ignem conijcere quàm ſupra fraxinum tranſire, tanta eſt antipathia huius ad fraxinum, Mercurialis. ¶ Rutam viperalem appellatam tradit Apuleius, quod ſerpentibus & viperis reſiſtat, Pierius. ¶ Vt vipera non mordeat. Ex ſucco ſolatri vnge manus, Galenus. ¶ Sinapis interficit eam (viperam) & quando ponitur ſuper ſemitas eius refugit ab eo, Auicenna.

Dracunculum. Fagum. Fraxinum. Rutam. Solatrum. Sinapi.

¶ Dicitur ſi vipera bonum intueatur ſmaragdum, mox eius oculi eliquantur & fluunt à capite, Raſis.

Smaragdum.

¶ Viperæ eruca planta delectantur, Cardanus de varietate rerum. Circa plantam quæ Sabina dicitur in agro Comenſi viperarum multitudo conuenit: plures quoque ſuper arborem ſerpunt, Idem.

Sympathia ad erucam & ſabinam.

E.

Serpentes viui incōtinentes ſunt, proinde aliqui viperas vino cum fictilibus ad ſepes diſpoſito venantur: ebriæ enim capiuntur, Ariſtoteles. Marſi homines viperarum ſunt venatores, Amatus. His etiam aduerſus ſerpentes vim naturalem ineſſe tradit Plinius. Veruntamen, vt author eſt Galenus libro de theriaca ad Piſonem: Marſi qui ſuo tempore extabant, contra ſerpentium venena nullam vtique propriam habebant facultatem, ſed fraude quadam vniuerſam decipiebant plebeculam. Ipſe enim loco citato ita ſcribit: Circulatores hi nunquam congruo tempore viperas venantur, ſed multo poſt venationem, cum non amplius vigent. Captas autem ipſas crebrò ſibiipſis aſſuefaciunt, & cibis non ſolitis enutriunt: imò carnes ipſis permittentes, et continuè mordere cogentes vt virus ex earum ore vacuetur efficiunt. Quinetiam mazas quaſdam obijciunt, quæ dentium foramina obſtruant. Atque hac ratione morſus fiunt imbecilles, vt videntibus magnum ſit miraculum, talis ipſorum ad fraudem parandam artificij imperitis, Hæc Galenus. Cæterum inquit Matthiolus in commentarijs ſuis in Dioſcoridem, id fraudis doliue genus, noſtro etiam tempore locum habet, in his præſertim circulatoribus & circumfo-

Viperarum venatio. De Marſis viperarum venatoribus & eorum fraude.

Fraus circumforaneorum, qui se de D. Pauli stirpe mentiuntur.

raneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quod ferè omnes Apuli sint ex Leccia vrbe oriundi, aut ex circumstantibus locis: quanquam facile possunt originem duxisse à Marsis eorũ vicinis, qui sexcentenis aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum est igitur ab eorum nugis: nam quicquid loquuntur pollicenturq;, id omne fraudulenter & dolosè agunt. Capiunt enim viperas obeunte iam hyeme, & vt magis ab eorum morsibus se tueantur, manus sibi perquam diligenter inungunt quodam vnguento hac in venatione ab ipsis experto. Vnguentum illud conficiunt ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, saluiæ folijs, lauri baccis & alijs quibusdam additis. Affirmant eo vnguento perunctos à serpentibus ici non posse: quod ego facile crediderim, cum etiam apud Nicandrum in theriacis vnguentum reperiatur, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non posit (de quo vnguento in historia serpentis egimus.) Capiunt igitur qui Marsos se faciunt viperas, aliudq; quoduis serpentum genus hoc modo. captisq; statim caput saliua perfundunt, cuius contactu non parum mitescunt, & veneni feritatem deponunt, quod hominis saliua sit illis prorsus contraria, Hæc Matthiolus. Capturi viperas manus inungunt melissophyllo: ita negant nocere. Hoc & Psyllorum antidotum ingreditur, Gesnerus.

F.

Vsus viperarũ in cibo.

In Ægypto Ægyptios ipsos viperis alijsq; serpentibus similiter atq; anguillis victitare prodidit Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos vesci traditum est, qui occidentales nouiterq; repertas Indias incolunt, perinde ac ij qui orientales inhabitant, vt lib. 7. author est Plinius, Matthiolus in Dioscoridem. Isigonus eos qui Athon montem incolunt macrobios existimat, quia viperinis carnibus alantur. Itaq; neq; capiti nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia, Plinius.

Apparatus viperarum ad cibum.

¶ Viperarum carnes palàm videre est excalfacientes & desiccantes: vbi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, sale, anetho, porro & aqua, seruato nimirum modo, Galenus. Detracta cute, caput caudaq;, quoniam carne vacant, amputari debent: quippe commentitium est quod præcipitur, certam vtrinq; mensuram præcidi oportere. Reliquum verò corpus exemptis interaneis elotum dissectumq; discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo & anetho, Dioscorides. Viperas hoc modo apparatas edere oportet: primum quidem amputato capite & cauda, & detracta pelle exemptisq; interioribus visceribus omnibus caro aqua pura bis ac ter lota, in olla instar anguillarum coquitur, aqua quidẽ sufficiente affusa, & oleo modico cum anetho & porro (alibi scribit addito marrubio & anetho modico paucoq; oleo) post sufficientem deinde coctaram, iusculum moderato salę condiatur, atque ita edenda exhibeatur, itemq; ius absorbendum, Aëtius. Elixatio viperæ est, vt sumatur vipera abscissis extremitatibus, mundificata à visceribus: deinde elixetur cum porris & anetho, & cicere & sale pauco, & decoquatur cũ aqua plurima, donec dissoluatur: & sumantur ossa eius tunc ab ea, & mundetur caro ipsius, & ponantur ossa eius tunc super micas panis de simila, Auicenna. Quidam viperis vtuntur in cibis. Primùm omnium occisæ statim salem in os addi iubẽt donec liquescat humor, quatuor digitorum mensura vtrinq; præcisa exemptisq; interaneis discoquunt in aqua aut oleo, sale, anetho & omnibus aut statim vescuntur aut pane colligunt vt sæpius vtantur, Plinius. Et de capite quidem amputando id cum ratione fieri dicit Galenus, propter venenum quod in ore continetur, sed vt cauda auferatur nullam habere rationem, quum neq; sicca neq; humida alimenti recrementa isthic habeantur. Idem tamen lib. 1. de antid. vtrinq; quatuor digitorum mensuram de magnis viperis resecare satis esse dicit, Ianus Cornarius. Præscinditur tamen in apparatu viperæ pro elephantiacis cauda, non quia venenosa sed quia vngulosa & absque carne sicca & calida reperiatur, Amatus.

G. I.

DE REMEDIIS QVAE EX VIPERA SVMI POSSVNT.

Viperinæ carnes ad Elephãtiasim.

Mirabile Elephantiasis remedium viperarum esus existit. Eæ verò apparatæ eo modo quo supra in F. dictum est, ægro in sole desidenti exhibentur, capite tamen probè velato. Neq; verò semel tantum aut bis viperas edere satis est, sed sæpe id fiat quum extra periculum sit, & insuper commoditatem afferat. Sint autem viperæ recens captæ & ex humectioribus locis accipiantur. Nam quæ iuxta mare degunt vehementer siticulosæ sunt, Aëtius. Ius etiam coctarum viperarum absorbendum, Idem. Viperæ carnes calidæ & siccæ temperaturæ euidenter existũt, quæ corpus totum per cutem expurgant: hinc multi quos elephantia male habebat, esu potuue ipsarum consanuerunt: quæ in maritimis alijsq; locis aridis degunt magis ad sitim faciendã sunt efficaces, Paul. Ægineta. Auerroes dixit carnem tyri purgare lepram, quoniam ipsius materiem pellit ad cutem, & ideo bibentes incidere primò in passionem tyriæ, id est cutis excoriatione, et postea ab ipsa liberari, Fumanellus. Et scias quod caro viperæ, & illud in quo est virtus carnis eius, est de nobilibus medicinis lepræ. Et non oportet vt sit vipera de luto, aut littoralis, aut de

locis

de locis humidis, quoniam in ea secundum plurimum est parum iuuamenti. Et de eis, quæ plurimæ est malitiæ, est illa quæ sitim facit, cum qua est perditio, imo eligatur montana præcipuè alba. Et abscindantur capita earum & caudæ vice vna subito: & tunc si multiplicatur cursus sanguinis, & remanent viuæ, & agitantur agitatione plurima tempore longo, tunc istæ sunt bonæ. Post decollationem mundificentur & decoquantur, & comedatur ex eis & iure ipsarum, Auicenna. Et ex potatione vini in quo moritur vipera aut viuit, iam sanati sunt quidam accidentaliter, aut intentione interficiendi, vt moriatur ille leprosus & quiescat, Idem. Amatus centur.2. agens de viperarum apparatu pro victu elephanticorum ait, Ius viperarum modo supradicto decoctarum primò ebibat decet: deinde carnes comedat, non secus ac veruecis, vel alitum, quæ in prandio quotidie sumuntur. Sed ieiuno stomacho, & in aurora carnes hæ comedi debent, dimidiæ saltem pro vice: & aliquando vnius integræ viperæ, prout virium robur adfuerit. A quarum esu cibum vel potum quemcunq; per sex differat horas. Quòd si sudauerit, diligenter sudorem seruet, maximè expedit. Excoriari autem ægrotantibus cutis solet, vt serpentibus euenit, Hæc Amatus. Quod autem supra citati authores de vsu carnium viperinarum ad lepram seu Elephantiasim scripserunt id totum à Galeno desumpserunt, qui lib. de simpl. medic. facult. 11. cap. 1. hac de re pluribus agit, his verbis: Viperarum carnes palàm videre est excalfacientes & desiccantes, vbi condiuntur ceu anguillæ, &c. quòd autem totum corpus per cutim euacuent, discere tibi liceat vel ex ijs quæ ego iuuenis etiamnum in Asia nostra sum expertus, quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo quem Elephanta cognominant, laborans, aliquousq; cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeq; quidam ipsorum morbi inficerentur contagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aspectu. Constructo igitur illi tugurio proximè vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum vitæ sustinendæ satis foret. Cæterum ad canis exortum, cùm fortè messoribus haud procul inde metentibus vinum esset allatum in fictili sane quàm fragrans: is quidem qui attulerat, deposito illo prope messores abijt: verum vbi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescẽs, vt pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & vnà excidit vipera mortua. Quare attoniti messores, veriti ne quod, si bibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt: cæterum cum illinc discederent, præ humanitate videlicet ne misericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere in ea miseria: At ille vbi bibisset, admirandum in modum sanitati restitutus est: nam tuberosum omne illud cutis totius non aliter quàm animalium à testæ mollitie nuncupatorum malacostracon tegmen decidit: quod autem reliquũ erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorũ ac locustarum, vbi extima testa fuerit detracta. Alterum quoq; eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiæ, non procul ab vrbe nostra accidit. Vir quidam elephanto laborans profectus est ad aquarum sponte nascentium vsum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortũ mancipium, iuuencula sanè formosa, compluribus amatoribus ambita. Huic tum alia quædam ex domesticis rebus, tum pœnum æger concrediderat. Profectis igitur illis, in ædibus, quibus vicinus erat locus squalidus & viperarum plenus, fortè fortuna ex illis vna in vrceum vini incidit negligentius positum: extinctaq; est. Ac scortũ quidem in lucro id reputans quod fors euenisset, hero id vini propinat, atq; ille ebibit: cæterum exinde ad eum modum quo ille qui degebat in tugurio, persanatus est. Atq; hæc iam duo sunt experimenti ex fortuita occasione sumpti exempla. Porro tertium quoq; annectam, quod ex nostra profectum est imitatione. Cùm quidam hoc morbo ægrotaret, animo magis quàm vulgus philosophico, & contemptore mortis, oppidò quam grauiter ferebat, satiusq; dicebat mortem semel perpeti, quàm vitam viuere tam miserabilem. Itaq; illi quæ superioribus duobus accidissent indico. Erat autem auguriorum peritus, & amico vtebatur, mirificè hanc disciplinam tractante. Itaq; vbi ad augurium cum illo consedisset, persuasus est, vt quæ per experientiã essent cognita, ipse imitaretur: atq; epoto vino quod sic erat veneno infectum, leprosus factus est: ac postea lepram eius nos consuetis remedijs sanauimus. Quartus præterea viuas capere viperas arte vtebatur. Sed illius in illo morbi tantum erant principia; itaq; cura studiumq; nobis fuit, vt illum quàm celerrimè sanitati redderemus: quocirca misso sanguine, atraq; bile medicamento detracta, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla anguillarum in modum. Atq; hic ita sanatus est, euaporato per cutem affectu. Postremo & alius vir quidam opulentus, non nostras ille quidem, sed ex media Thracia, Pergamum aduenit admonitus somnio; vbi iubente Deo per insomnium, vt quotidie medicamentũ biberet, quod confectum est ex viperis, forisq; corpus inungeret, non multos post dies morbus in lepram abijt: rursumq; & hoc pathos quibus Deus præcipiebat medicamentis curatum est, Hactenus Galenus.

¶ Pullos & capos iure & carne viperarum cum pane subactis nutriuit Matthæus Gradi ad vsque deplumationem, curaturus hoc esu Elephanticos, Sylvius. Dant aliqui carnes viperarum coctas ad comedendum gallinæ, etiam brodium ad bibendum, & in tanta quantitate dant quousque gallina deplumetur; quod tunc est signum quòd virtus talium carnium pene-

trauit & est imbibita: postea decoquunt gallinam & de ea dant ad comedendum infirmis, & de vsu istarum carnium viperarum recordor, quòd cum Ioan. Matth. Gradi curasset quendam leprosum, fama diuulgata vsque ad Galliam: & quidam alius accessit Papiam, vt curaretur à lepra: & inueniens ipsum mortuum accessit ad me, cui exhibui multa remedia: tandem deueni ad exhibitionem talium carnium quæ laudantur ab omnibus medicinæ authoribus: & dixi illi Gallo vt eas caperet, & fecit: & quòd erat multum auidus curari, accepit de eis in multa quantitate. Cùm autem mane ipsum visitarem, inueni ipsum cum sæuissimis accidentibus & venenosis, ita quod timui, ne carnes illæ ipsum occiderent: sed quia virtus erat fortis, expulit per partes cutis: & facti fuerunt per corpus quasi totum bubones, qui tandem deuenerunt ad saniem, & curatis illis remansit liberatus. Et propter hoc medici non sunt audaces in exhibendo multam quantitatem rerum venenosarum: Gatinaria cap. de cura debilitatis visus.

¶ Erat quædam nobilis in hac ciuitate laborans cutis affectione, quæ post multorum curationem ad meas deuenerat manus: in cuius curatione nihil proficientibus generosis pharmacis, ad extremum marito consentiente, viperinas carnes in ea probare constitueram, vnde fæmella vipera eo modo mundata ac præparata, quem Galenus præscribit in lib. de theriaca, commiscendo carnem ipsius viperæ cum galanga, croco, &c. coxi ipsam vsque ad extremam coctionem, deinde accepi pullum vnum quem in succo ac brodio ex vipera detracto coquere iussi ad sufficientiam. Nequid inde mali incurrat, primò ipsi exhibui mithridatum, tandem pullum cum prodio ipsi obtuli, ex cuius esu melius se habere dicebat, quo viso accepi aliam viperam masculum quem coxi sine appositione aliorum, eius brodium per tres dies ipsi exhibui, vnde statim sudare vehementissimè cœpit. Sudorem compescui syrupi viol. cum aqua simplici vsu: post sex dies squammæ decidebant, ipsa etiam fuit sanata. Insuper concepit masculum, quum antehac per 40. annos fuerit sterilis. Alteri mulieri verebar brodium de viperis ordinare, sed cocta optimè carne viperarum accepi amylum seu farinam, quam cum dicta aqua permiscui, positis ibidem carnibus, feci deinceps globulos ex illa farina, quibus columbos more hebræorum per tres dies alebam: tandem elixos patienti obtuli, vnde fuit optimè sanata, Helideus.

¶ Vinum in quo ipsi marassi suffocati fuerint, si bibatur morbo gallico mederi certo experimento tradunt, Alysius.

Viperinæ carnes ad insanabiles morbos.

¶ Antonius Musa medicus cùm incidisset in insanabilia vlcera, viperas edendas dabat, miraq́; celeritate persanabat, Plinius. Cùm Crateri medici seruus in morbum peregrinum & inusitatum incidisset, quo carnes ab ossibus disiungebantur, cæteraq́; medicamenta nihil prodessent, viperæ in modum piscis præparatæ esu sanatus est, Porphyrius libro 1. de abstinentia ab animalibus.

Ad oculorum debilitatem & strumas.

¶ Viperinæ carnes, si coctæ edantur, claritatē oculis [illegible]: neruorum vitijs auxiliantur: increscentes strumas reprimunt, Dioscorides. Ex ijs qu[illegible] cæcantur sunt qui viperarum esu visum conseruant. Porphyrius de abstinentia anima[illegible] [illegible]culi debilitatem & aquositatem & ferè cæcitatem curat brodium carnium viperarum decoquendo simul fœniculum; & debet præparari, id est, abscindendo caudam & caput p[illegible] digitos, postea euiscerando, & bene abluendo extracta pelle, & similiter valent carnes [illegible] [illegible]dentur in pauca quantitate, Incertus. Silentio præteriri non debet, quod à quibusdam [illegible] proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, viperarum ac serpentū v[illegible] [illegible]ificè adiuuari, Ioh. Tagautius.

An pediculos generent.

¶ Aiunt ijs qui viperas esitent, pediculos procreari: quod plane à veritate abhorret, Dioscorides. Id tamen affirmat Galenus his verbis: Conuenie[illegible] generalis facultatis meminisse carnem viperinam dicendo exiccatoriam, & valenter [illegible]gerentem, mediocriter verò excalfacientem. Properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, [illegible] eam videlicet quæ in corpore sunt excrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali [illegible] in corpore, ijs ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu squamma abscedit [illegible] [illegible]cidit extrema cutis, quam Græci vocant ἐπιδερμίδα, ad quam sistuntur ac retinentur [illegible] terrestresq́; humores ad cutē protrusi, à quibus quidem psoræ, lepræ & elephantes nascuntur, Hæc Galenus. Ius viperarum præter supradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusq́; etiam summæ cutis, Plinius.

Macrobios faciunt.

¶ Adijciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo (nempe viperis) vescuntur, Dioscorides. Isigonus Cirnos Indorum genus, centum quadragenis annis viuere: Item Æthiopas Macrobios, & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur, Plinius.

Remedia ex capite & cinere eius.

Viperæ caput impositum, vel alterius quàm quæ percusserit, sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat: aiunt enim præcauere: Item si quis exustæ eius cinerem illinat: Caput quidem dissecant Scythæ inter aures, ad eximendū lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipso toto capite vtuntur, Idem. ¶ Ius (viperæ elixæ) præter supradicta pediculos è toto corpore expellit pruritusq́; etiam summæ cutis. Effectū ostendit & per se capitis viperini cinis. Vtilissime oculos inungunt, Idem. Viperarum capita vsta in olla ad cinerem, deinde trita cum decocto lupinorum amarorum crassissimo, & temporibus illita, fluxum oculorum diuturnum sistunt. Cinis ipsorum per se leuissimè tritus, & vt aridum collyrium adhibitus, hebe=

tus, hebetem visum magnopere corrigit, Aëtius. Neruorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo cyprino illitus, Plinius & Marcellus. Viperæ caput aridum asseruatum & combustum, deinde ex aceto impositum, igni sacro medetur, Plinius. Viperæ caput linteolo colligatum, & collo suspensum, magnum sane amuletum est contra anginas, quippe non solum iam tactas sanat, sed ne fiant, prohibet, Matthiolus.

¶ Cochlearum inanium cinis admistus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ, dentitiones adiuuat, Plinius. *Ex cerebro.*

¶ Fel viperæ mirabile est in abstergendo oculum, nec infert noxam veneni, Albertus. De felle non audacter suaserim quæ præcipiunt: quoniam (vt suo loco docuimus) non aliud est serpentium venenum, Plinius. *Ex Felle.*

¶ Constat contra omnium serpentium ictus quamuis insanabiles ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eosque qui aliquando viperæ iecur coctæ hauserint, nunquam feriri à serpente, Idem. Exta eius valent contra omnium serpentium ictum, vt dicit Plinius, Vincentius Belluacensis. *Ex iecore & intestinis.*

¶ Viperæ adeps contra oculorum hebetudines suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico & pari oleo vetere. Pilos alis euulsos perunctis radicibus recens & per se illitus obliterat atque renasci non patitur, Dioscorides. Prodest ad oculos inungendos adeps viperinus, Plinius. Quidam viperarum adipem in principio suffusionum conuenire tradunt, Aetius. Fel aquilæ, hyænæ, vrsi & adeps viperæ miscentur liquidis compositionibus ad ficosas aliasque eminentias, & oculorũ suffusiones apud Galenum 4.7. κατὰ τόπ. Adeps viperæ caliginem oculorum tollit, Vincentius. Porrò quoniam viperarum adipem vbi radicitus pilos sub alis euulseris, prohibere illos recrescere illitum referunt, visum est mihi eius facere periculum esse satius. Ac vbi prout iubent fecissem, mentitos comperi: sicut etiam quod initia suffusionũ sanet, Amatus. *Ex adipe.*

¶ In podagra vtile esse aiunt adipe viperino pedes perungi, Plinius. ¶ Ambustis medetur adeps viperinus, Idem. ¶ Quidam viperæ purgatæ, vt supra dictum est, adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum perunguntur, vt omnes bestiæ fugiant eos, Idem.

¶ Impetigines extrahit viperæ exuuium, Hippocrates lib. 2. de mor. mul. Viperæ pellicula in puluerem redacta impositaque alopeciis mirificè pilos regenerat, Galenus lib. de ther. ad Pisonem. Pellium viperinarum cinis alopecias celerrimè explet, Plinius. Ex pelle viperarum cinerem facies, atque assiduè insperges, emendabis sine mora alopecias, Marcellus. Curant alopecias ex Plinio. Erinacei cinis, murium capita, sinapi, & viperarum pelles. Brassauolus de morbo Gallico. Echinum comburi cum viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatem visus promittentes, Plinius. Tunica viperæ quam proiicit cum innouatur, in vino cocta, dentibus & oculis medetur, Vincentius. *Ex pelle.*

¶ Viperam viuam in fictili nouo comburere, addito fœniculi succo ad cyathum vnum, & thuris manna vna, atque ita suffusiones oculorum & caligines inungere vtilissimum est medicamentum, id echion vocatur. Fit & collyrium è vipera in olla putrefacta, vermiculisque enatis cum croco tritis, Plinius. Echeon medicamen ad visum, quod fit ex cinere viperæ & melle, Syluaticus. *Echion.*

¶ Quidam viperas totas extendunt & siccant, posteaque terunt, ac eas in potu contra morbum articulorum exhibent, Aëtius. Alij viperam circa canis ortum circumcidunt (id est caput & caudam abscindunt) vt diximus: dein mediam comburunt. Dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus quantum prehenditur ternis digitis, sic strumis medentur. Aliqui verò circumligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur, Plinius. Fila multa, præcipuè purpura marina tincta, quibus viperæ collum suffocatum sit, mirum in modum tonsillis, aliisque in collo tumoribus, vel singula circumligata auxiliantur, Galenus. Viperæ laqueus faucium apostematibus medetur. Io. B. Porta. *Ex puluere cinere, & laqueo*

¶ Quidam in tribus heminis olei discoquunt viperam exemptis ossibus, & psilothri vice vtuntur, euulsis prius pilis quos renasci nolunt, Plinius. Arthritici dolores vtilissime illinuntur oleo in quo decocta sit vipera: hoc enim perfecte curat, Auicenna. Olei viperini cõfectio apud Leonellum Fauentinum his verbis describitur. ℞. tres vel quatuor viperas, abscindantur partes extremæ, caput & cauda per quatuor digitos: reliqua verò pars per quatuor frusta diuidatur, & in olla perforata ponatur, quæ olla ponatur in ollam aliam maiorem, deinde orificia earum claudantur bene cum luto, vt spirare non possint: deinde collocetur aut statuatur, in cacabo pleno aqua ebuliente, & ibi fiet, continuè bulliendo per duas horas in olla, tunc extillabit liquor à viperis, quæ erant in olla perforata: cum illo oleoso liquore inungantur nucha & membra paralyticata, siquidem à proprietate valet paralyticis. Hactenus Leonellus Fauentinus. Oleum de serpentibus, Viperas intellige, & elige vt in theriaca: & abscinde caput & caudam, & valebit elephantiasi, Manardus in Mesuen. Oleum de viperis in Italia (Bononiæ *Oleum viperinum.*

præſertim) ſiebat annno 1559. ita vt viuæ conijcerentur in oleum, & inſolarentur dies 40. carnes earum tabeſcere aiunt, & ceu ſolui in oleum. Hoc inungi leproſis & in morbo gallico vtile, Incertus. Accipe viperarum nigrarum lib. iij. olei ſeſamini ſeſquiſextarium in vaſe vitreato anguſti oris probè obturato, ne vapor inde exhalet, incoquuntur, donec caro ab oſsibus decidat: deinde vbi refrixerint, reponuntur. Cutim expurgat, impetigines aliaq; id genus vitia ſanat, partibus affectis pennà illitis, Andernacus dialogo 8. tomi 2. ſuæ medicinæ. Oleum de viperis conciſis in partes & inſolatis in oleo tota æſtate audio D. Fallopium mirificè extollere ad dolores Gallicos alioſq;, Geſnerus.

¶ Vincentius Stochetus Anconitanus iuuenis natus annos viginti, elephantiaſi, laborans, cutim, ex viperarum ſanie per vitream campanam deſtillata illinebat. Suadet Galenus 1
theriacam ebibitam, vel cuti illitam hoc morbo laborantibus ſummopere prodeſſe. At nos ex viperis deſtillatitium hoc magis conferre, vtpote morbo rebelli, & fere exoſſatæ elephantiaſi dictæ, non ſine optimo ſucceſſu augurati ſumus. Primò autem ſanies ex viperis diſſectis, & vaſculis vitreis occluſis, ad ignem lentum deſtillabat: deinde oleum & aqua prodibant, de quibus poſtea ſales concinnari poterant, Amatus Luſit. cent. 2.

DE THERIACA ET PASTILLIS THERIACIS.

Nomina theriacæ.

THeriace non ſolum quod ferarum morſibus probè conueniat, ſed etiam quòd feræ ipſæ 2
deinceps in confectura miſceantur, congruè ex vtroque ſignificato nominatur, Galenus. Theriaca Diacidnes dicitur, id eſt è vipera. Sic eam vocat Galenus ſcribens ad Glauconem. Dicitur autem τὸ δι' ἐχίδνης φάρμακον, & τὸ διὰ κίδνης, Κίδνην autem puto dici per ἀφαίρεσιν τοῦ ε & χ in κ, mutatione denſæ in tenuem. Andromachus theriacam quæ viperas habet, Galenen, id eſt, tranquillam cognominat, Galenus lib. lib. 1. de antidotis. Vocantur paſtilli de vipera ſiue orbiculi theriaci aut potius trochiſci de tyro. Amatus cent. 2.

Confectionem theriacæ Galenus multis verbis deſcribit tribus libris, nempe libro de theriaca ad Piſonem, libro ad Pamphylianum de theriacæ vſu, & libro primo de antidotis. Liber de antidotis videtur vltimus eſſe ſcriptus, ideoq; ab ipſo maximè peti debere theriacæ confectionem: nam in ipſo quædam reprehendit quæ in alijs fieri iubet. In libro enim ad Pamphilianum 3
viperarum carnibus cum pane miſcendis ius in quo decoctæ ſunt, affundi iubet: quod in libro de antidotis reprehendit: Rurſus in illo ad Piſonem præcipit ſcillas inuolui luto, vt aſſentur, in libro autem ad Pamphylianum id reprobat: Sunt & alia quædam diuerſa. Hinc colligitur primum ſcriptum eſſe illum ad Piſonem: ſecundò ad Pamphylianum, vltimò de antidotis. Ideoq; forſan non meminit aliorum quòd in primis non exactè tractaſſet rem. Ille tamen qui de antidotis eſt ſolum apparatum theriacæ docet, non autem vtilitates, niſi quantum carmine comprehendit Andromachus, quod in libris alijs duobus fuſius docet. Huc autem adferemus quæ ad paſtillos vipereos qui theriacæ confectioni admiſcentur pertinere videbantur.

Viperæ theriacæ adhibentur.

Ac primum theriacam antiquiſsimam eſſe, & ſemper ſtudioſè ambitoſeque à medicis locupletatam, donec Andromachus Neronis medicus viperarum carnes ceu manum extremam 4
operi iam abſoluto addit, teſtatur Galenus libro ad Piſonem & libro primo de antidotis. Solæ viperarum carnes theriacæ admiſcentur, non autem aliarum ſerpentum: quia omnes reliqui aliquid maligni præ viperis habeant: viperæ autem minus alijs feris tabificam vim obtinere cenſeantur. Idem lib. de theriaca ad Piſonem. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν τειχὼ μάλιστα εὑρισκομένων ὄφεων, οἱ ἰατροὶ τὰ πολλὰ τὴν θηριακὴν σκευάζουσι, Suidas.

Quales viperæ ſumendæ ſint.

Viperæ ad theriacam ſumendæ ſunt non quouis tempore, ſed potiſsimum initio veris captæ, cùm latebris relictis foras in apricum prodeunt, & non adhuc virus tam prauum habent, Galenus ad Piſonem. Viperas non vt aliqui faciunt, æſtate media, neque ſtatim vbi cauernas egreſſæ fuerint, venari conuenit, æſtate ſiquidem earum carnes ſitim excitant, ſtatimq; ab egreſſu frigidæ, ſiccæ & extenuatæ ſunt. Opportunũ itaq; tempus eſt quod ijs medium intercedit, 5
quodq; Andromachus ipſe ſignificauit, quo tempore & qui Libero patri ſacra faciunt, viperas lacerant, vere quidem finiente, nondum tamen æſtate incipiente: vel ſi ver quod ad magnam ſui partem hyemale fuerit, circa principium æſtatis, non multò poſt Pleiadum ortum. Idem libro primo de antidotis & Aëtius libro decimotertio capite 90. Accipiantur viperæ quum eſt finis veris & incipit æſtas. Et ſi fuerit ver hyemale, dimittantur vſquequo conſequatur æſtas, Auicenna.

¶ Viperas fœminas accipito. Cauere enim oportet ne mares in antidoti confectionem aſſumamus, Aëtius. Quomodo autem diſtinguantur viperæ mares à fœminis dictum eſt ſupra in B. Iſtis quidem trochiſcis non conueniunt omnes viperæ, imo flauæ, & de flauis fœminæ, Auicenna. Videtur autem viperas vocare quoſuis ſerpentes, ac per flauas, ipſas viperas 6
intelligere.

¶ Viperas

¶ Viperas autem quæ prægnantes sunt reijcere oportet, Galenus. Magis enim exasperatæ seipsis redduntur prægnantes, Aëtius.

¶ Porrò obseruandum est ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quæ ex huiusmodi viperis confecta fuerit, sitim excitabit, Galenus lib. 1. de antidotis. Non oportet vt capiantur ex piscinis & littoribus fluuiorum & aquarum & marium, neq; petrosæ, quoniam in eis sunt quercinæ, facientes sitim, imo capiantur in loco longinquo ab humorositate. Et non capiantur illæ quæ sunt debilis motus, imo eligantur illæ quæ sunt velocis motus, habentes caput eleuatum, Auicenna.

Capita & caudæ amputandæ

Viperarũ caput ac caudam abscindere oportet: nam præterquam quod hæ particulæ virulentiores esse videantur: etiam duræ & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis viperis, id quod vtrinq; amputatur, quatuor digitos æquare. Galenus lib. 1. de antidotis. Capita præcidimus, quia pessimũ humorem, nempe ipsum virus continent: Caudas verò atq; ipsa extrema corporis tollimus, tanquam caudæ partes, & vt arbitror, sordidiorem substantiæ portionem magis trahentes, adeoq; crebrius, motus gratia trahentes, quemadmodum partes quæ proximè sunt caudis piscium, minus pingues esse ob frequentem motum dicuntur. Idem lib. de ther. ad Pisonem. In libro vero vndecimo de simpl. medicam. facultatibus caput quidem viperæ totum abijci probat, ob venenum quod ore continet, verum à ratione alienum sibi videri scribit adimere & caudam. Nec enim, inquit, dicere liceat quòd id faciendum sit ob recrementa tum liquida tum sicca. Nam interfectis atq; excoriatis apertisq; exempta interanea omnia abijcimus, vt sola sit carnium substantia reliqua vnà cum arterijs venisq; per ipsas innatis, quarum minima moles est vt ad totam carnem, ac ne apparens quidem, nisi quis multum diligenter intentis oculis consideret. Hæc Galenus.

Optimarum viperarum dignotio.

Viperis eo quo dictum est tempore captis, primum capita & caudas amputare quatuor digitorum longitudine conuenit (in tantum sanè quantum videris in eis carne nudatum, Aëtius) dum autem partes has abscindis, diligenter inspicere consilium est, num his amputatis, exanguia protinus, immobilia, prorsusq; emortua esse animalia videantur. Nam si tales offenderis bestias, nihil ad medicaminis compositionẽ conducere ipsas censeto. At si motum quendam in ipsis residuum conspicias, & sanguinem conseruare aliquandiu posse, has ceu præstantissimas antidoto præparando immittes, vt quæ haud ignauam, exolescentemq;, sed validam ad seruandam vim habere appareant, Galenus lib. de ther. ad Pisonem & Aëtius lib. 13. cap. 90.

Pastillorum viperinorum apparatus.

Fiunt ex vipera pastilli, qui theriaci vocantur à græcis, quaternis digitis vtrinq; amputatis exemptisq; interaneis & liuore spinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto, spinisq; exemptis, & addita similagine, atq; ita in vmbra siccatis pastillis quibus ad multa medicamenta vtuntur, Plinius. Viperis ab vtraq; extremitate concisis tota cute detracta, adeps ceu nullius momenti, omniaq; interanea, tanquam excrementorũ receptacula eximenda sunt, totum verò reliquum corpus aquis primo abluendum (ex duabus aut tribus aquis lauandum, Aëtius) ac in vas quoddam fictile quam elegantissimè constructum, vel in lebetem probè extersum, splendidumq; conijciendum est: deinde aquæ pura fontis (congruenti mensura, Aëtius) superinfusa, viridiq; anetho (tunc enim viget) addito, ollæ prunas, vt coquatur subijcere conuenit: vel arida ligna, quæ quòd fumum non emittant, ἄκαπνα vocant, vel quod melius adhuc est vitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore viperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate iam incipiente, nihil. (Quod si efferueat olla, solet enim assiduè in decoquendo aqua ebullire, & ex olla effundi, quotiescunq; hoc ipsum contigerit, frigidam aquam irrorato, Aëtius.) Deinde carnibus iam benè coctis (sit autem tibi cocturæ mensura cum spinæ ab illarum carnibus seiunguntur) tunc lebete ab igne deposito, diligenter carnes à spinis segrega vt nihil ex spinis simul auferatur: (Ad manum deinde peluim appositã habere oportet mundam, & ex iusculo cocturæ aliquid continentem, atq; in eam ipsam depuratas carnes inijcere: facilè enim resiccantur, & proinde difficulter conteri possunt. At verò vbi carnes ipsas puras feceris ac manibus diligenter expresseris eas ponderato, & in pilam culinariam asperiorem conijcito, ac fortiter aliquandiu terito, paulatimq; iusculum instillato, Aëtius.) Atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeq; confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & salis quod satis sit habeat, & in furno non sub clibano coctus, medicum quiddam admiscere oportet. Nonnulli tamen in commiscendo panem viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, vt panis pondus viperinarum carnium dimidio minus sit: Magnus & Damocrates æqualem panis modum æquali carnium adiungunt: alij ne tertiam partem excædat malunt. Ego verò quandoq; quartam, quandoq; & quintam panis imposui. Cæterum nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid acciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm viperas & panem coniunxeris, diligenterque adeò subegeris, vt nulla viperinæ carnis particulam non contusa remanserit, ex ea massa iusculi quod satis est paulatim affuso, & opobalsami contactu inter effingendum vtens, pastillos conficito qui sunt tenues: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrescere, & panem acescere sinunt.

Quamobrem panem quoque ante siccatum terere melius est, & non quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, viperarum iure maceratum; id quod ipse quoque diu feci (quod etiam tradit lib.11. de medicament. simpl. facultatibus, Non tamen, inquit, tundentes miscemus, verum aqua in qua decoctæ fuerant viperæ maceramus) sed mihi postea melius esse visum est, panem anteà contritum viperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, vel saltem ad Septentrionem non respiciat, vt solis radios tota penè die admittat; tali enim loco commodè siccescent. Statim vbi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. (In vmbra enim siccari eos oportet, Aëtius.) Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, vt æqualiter vtraque ex parte siccescant, quod facere siquis omiserit, superior quidem pars celeriter acescet: inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Posteà verò quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeque denuo cõuertantur. Sufficient autem ad hęc omnia quindecim dies ad summũ: post quod tempus donec theriacam conficere volueris, (opobalsamo optimo oblinendi, & post, Aëtius) recondi debent in vase stanneo, aut vitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurũ nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur: quod vitare conueniet, non solum in hac, sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: vasa namque ex eo fabricata celerrime rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum vocant. Cæterum longè melius est, haud multò post, quàm pastillos confeceris, ipsis vti, quanquam non multum detrimenti capiunt, etiamsi peracto anno, atque etiam multò pòst eis vtaris. Rectè namque à principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consueuit, mundis linteis interdum abstergatur. Is nanque si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles euadere, qui perforati fuerint, quemadmodum ante quàm hoc ipsis accidat, etiamsi multum tempus intercesserit, vtiles permanent. Hæc Galenus lib.1. de antidotis, & lib. de ther. ad Pis. & lib.11. de simpl. medic. facult. Crito hoc plus de theriaca scriptum reliquit. Viperas vere finiente vel autumno, comprehendendas, eligendasque illas quæ magnæ & corpulentæ sint, anethoque imposito elixandas, carnibus autem è decem viperis collectis, vnam panis siliginei vnciam admiscendam censet, atque ita pastillos theriacales appellatos conficere, Idem lib. de vsu theriacæ ad Pamphylianum. Fuchsius libro de compos. medicamentorum vipereis pastillis, quorum tamen parandi rationem Andromacho acceptam refert, opobalsamum addit. Quamobrem non potui Fuchsium non mirari, quòd non solum præter Andromachi & Galeni institutum hoc fecerit, sed quòd etiam medicamentum addiderit, quo iam penitus diu destituimur, Matthiolus epistol. lib.5. Qui autem plura de theriacæ confectione & compositione cognoscere volet, & quæ viperinis pastillis adijcienda sint, legat Galenum libris supradictis & Aëtium libro 13.

Pastilli viperi quomodo siccandi.

Quibus in vasis recondendi.

Vsus autem theriacæ ad multa prodest. Non enim solum ad bestiarum morsus & venena à natura sua auxiliatur, sed & alias magnas affectiones auxiliare pharmacum per vsus experientiam inuentum est. Podagricos enim & articulorum dolores iuuat, Fluxiones exiccat, Hydropicis, Elephantiacis, Melancholicis, Quartanarijs, Ictericis, Abscissæ voci, sputo crueto, Nephriticis, Dysentericis, Calculosis, Anhelosis, Hepatis & lienis affectibus, Cholericis, Cardiacis, Epilepticis plurimum prodest. Lumbricorũ omne genus ex intestinis exigit. Præstantissimum est pestis remedium. Etiam sanis frequens eius vsus salubris est. Senectam enim placidam, vitam longænam, & sanitatem stabilem promittit, excrementa consumit, actiones naturales roborat, sensus & mentem acuit, peregrinantes contra frigoris iniuriã armat, corpus à venenosis alijsque noxis præseruat & ægre passibilem reddit: Sanguinem bonũ efficit, aëris & aquarum vitia emendat: nec solum instantibus morbis liberat, sed etiam ab imminentibus præseruat. De quibus plura vide apud Galenum lib. de ther. ad Pis. & lib. de vsu theriacæ ad Pamphylianum & apud Aëtium lib.13. cap.96. Res quæ in potu tribuuntur leprosis multæ sunt: nam de melioribus medicinis est theriaca maior, facta cum carnibus viperæ, Auicenna. Auenzohar theriacam non modo assumptã sed & linitam lepræ cõferre ait, Fumanellus. Trochiscos de vipera, aliqui addunt liquoribus destillandis contra Gallicum morbum vt refert Aug. Ferrerius.

Quot quantique morbi à theriaca adiuuentur.

DE SALE THERIACO.

PRæparantur & sales quidã ex his bestijs (id est viperis) qui faciũt ad omnia prędicta, medicè longoque temporis spatio præsidium præbere habiles, continuo autẽ vsu paulatim adiuuantes, Galenus. Sal ex eis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Viua autem vipera in fictile nouum demittitur: adijciuntur salis caricarumque tritarum, singulatim quinque sextarij, mellis cyathi sex, mox fictili operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur; qui postea tritus in pulueris faciem reconditur. Plerunque, vt ori gratior fiat, immiscetur spica,

tur spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum, Dioscorides. Hi sales hunc in modum præparantur: Viperæ prædictis (nempe in viperinorum pastillorū apparatu) similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non biduo plus post venationē adseruatæ, sumentur: verum si fieri possit, eodem die quo sunt captæ. (Id verò nō in meridie faciendum sed mane. Tunc enim rigentes adhuc bestiæ ad motum tardiores sunt. Quòd si fagi etiam arboris ramulo viperas cædas, ad motum ipsas tardiores reddes, & mirabilem eis soporem induces, Aëtius.) Deinde salis ammoniaci, sin minus, communis, colore albi, & leuiter splendescentis, modius Italicus, mox cum ipsis crassius tundetur Gentianæ Creticæ libra vna semis, Aristolochiæ rotundæ, sesquilibra, centaurij tenuis comæ libræ duę, cardamomi seminis, marrubij, singulorum vnciæ sex, scordij, apij, chamædryos Creticæ, singulorum libra vna, Rutæ satiuæ seminis libra vna. Melle Attico hæc vniuntur, (& in 5. aut 6. pastillos latiores quò probè exuri queant, reducuntur, Aëtius.) & dimidia ipsorum pars in nouum fictile conijcitur. Deinde quatuor viperæ viuæ, quibus adduntur etiam scillæ teneræ, recentes quinqꝫ minutim concisæ, ita reliqua aliorum dimidia pars adijcitur, ac vbi cooperueris ollam, lutoqꝫ diligenter obliueris, tribus quatuórue foraminibus operculum ipsius pertundes, vt per ea vapor coctionis modum indicet. Nam primus fumus exire videbitur copiosus, obscurus, admodumqꝫ turbidus, qui ignem bestias iam inuasisse nunciet: quando te animum quoqꝫ diligenter aduertere moneo, ne tandem huius fumi aërem ex viperarum exhalatione infectum inspires. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuem quandam flammam per foramina eijci conspexeris, tunc ipsa cocta esse quam optimè censeto, atqꝫ ita ollam de igne tollito, tota die & nocte refrigerans. Deinde ollam aperito, exemptosqꝫ carbones diligenter tundito, & cum hisce mixturis cribrato, Rutę syluestris seminis, hyssopi Cretici, singulorum vncijs nouem, hormini seminis torrefacti vncijs tribus, thymi Attici summitatum vncijs nouem, malabathri Indici, foliorū vncijs quatuor, baccarum iuniperi Laconici carnis libris duabus, coriandri satiui seminis vncijs sex, piperis albi & nigri singulorum libris duabus, laseris radicis vncijs decem, zingiberis non foratis libris duabus, satyrij seminis vel radicis, pulegij montani, seseli massaliothici rufi, tordili montani, seminis mentæ, singulorum vncijs sex, casiæ optimæ vncijs duabus, cinnamomi vncia vna. Conare autem ipsa contusa cribrataqꝫ rursus contundere, & cribro frequenter incernere, vt ad amussim fiant leuia: atque sic in vasis vitreis reposita non statim vsurpare conuenit, sed post decem ferè dies. Porrò ego ipsos præparaui, bestijs non combustis, sed ipsarum pastillis, quemadmodum in theriaca ostendi confici, miscens ipsos quoque ijs quæ cum belluis comburuntur, vt quam habeant in se amarulentiam, eam in adustione deponant, tanta pastillorum mensura adiecta, quantum viperarū numerum habere coniecturabam, (Efficiunt autem quatuor viperæ magnæ, pastillorum siccorum sextantem & vncię dimidium, Aëtius.) & facti sunt longe præstantissimi, nec cinerem ex adustione in gustu referentes, nec colore nigri, sed etiam qualitate in vsu suauissimi redditi, & vires, ad ea quæ dixi peculiariter facere, euidentiores obtinentes, Galenus lib. de ther. ad Pis. Aëtius lib. 13. cap. 97.

¶ Exuritur vipera in olla cum sale, quem lingendo claritatem oculorum consequuntur, & stomachi totiusqꝫ corporis tempestiuitates. Hic sal & pecori datur salubritatis causa, & in antidotum contra serpentes additur, Plinius.

¶ Compositio salis theriaci quo Brassauola in phagedænis vlceribusqꝫ malignis vtebatur ab eodem ordinata. ℞. Salis albi libras xx. Gentianæ contusæ librā j. s. Aristolochiæ rotundæ librā j. s. summitatum centauri minoris libras ij. Cardamomi, Armoniaci, Marrubij an. librā s. scordij, chamædrios, seminis an. librā j. melir. libras xij. viperas num. ij. omnia simul ponantur in vas ferreum supra prunas & benè comburantur, tandem puluerizentur, & sic erit sal theriacū iuxta Brassauolæ compositionem Ferrariæ. ¶ Sal theriacus admodum bonus. Recipit salis ammoniaci, interioris scillę, singul. librā semis. Silphij, piperis albi, sin. vnc. semis. Piperis nigri, vnc. j. zingiberis exa. ij. costi, vnc. ij cyperi, baccarum lauri, dauci cretici, singulorum exag. ij. scrup. ij. ammoniaci thymiamatis, scrup. 6. petroselini, pastilli theriaci, sing. exag. ij. salem cum scilla contunde, & alia cum ijs conficiens dato, Myrepsus. ¶ Sal viperæ est sal qui ponitur & reperitur in ventre viperæ salitæ, And. Bel. quod non placet Gesnerus. In Patauinis montibus reperiuntur marasi seu viperæ. Condiuntur sale, aut seruantur in aliquo liquore Nam salem ipsorum doloribus à morbo Gallico (vt vocant) contractis, illitu remediari lego, Aloysius.

¶ Hi autem sales theriaci ad omnia, ad quæ ipsa theriaca, valere dicuntur, quamuis non tantam habeant potentiam. Peculiariter autem medentur affectibus maximè summa in cute obortis, leucis dico, lepris, impetigini agresti. Nam superfluitates cuti subditas acresqꝫ potissimum discutiunt. Plurimi igitur ipsos manducantes, sudoribus largiter diffluunt, ac corruptam vacuant substantiam, vt pedunculos quoque vocatos quosdam eijciant ex corruptione propriè nascentes. Dentes optimè abstergunt, & flaccidas partes densant, fluorem ipsis illabentem reprimunt, à putrilagine dentes præseruant, erodi ipsos non sinunt, Galenus. Propriè autem in affectionibus cutis curandis sales commendantur, cuius generis sunt leuce, lepra, impetigo agrestis, elephantiasis, alphos, scabies agrestis, & raritas ac defluuium capillorum: huiusmodi enim cutis vitia confestim delent, & acria recrementa subter cutem redundantia optimè discutiunt.

Ad quod conducant sales theriaci.

o

Plerisq; enim ex eorum esu sudor prolicitur, atque ita per exudationem corrupta substantia etia
cuatur, adeò vt quidam in principio pediculos exclulerint intra 14. ad summum dies: post hos
enim nullus in corpore pediculus apparet. Quidam verò pro pediculis sputa pituitosa reie-
ctant à salium reiectione initiũ facientes, deinde paulo pòst etiã sputa repurgata sistuntur. Licet
autem tum in prandio, tum in cœna eis vti, cum quibuscunque edulijs eos accipere velis, neque
vltra ad eorum acceptionem prouocare oportet. Tanta enim ipsis insita suauitas est, vt magis
voluptatis gratia eos confectos quis dicere posit: licet igitur vsque ad iij. cochlearia per diem
ex eis sumere, maximè si cibus prius in ventre sit probè concoctus. Qui enim eos accipiunt con
coquunt melius, & cibi appetentiores fiunt, floridius etiam corpus habent, & sensus omnes ve-
getiores. Suffusiones igitur incipientes, & nondum congelatas egregiè dissoluunt, neque pla- 1
nè quis suffusionem incurrat qui eos quotidiè accipiat. Purgationes item lunares propter ob-
turationem aliquam aut sanguinis coactionem suppressas cient. Iidem etiam largum & impe-
tuosum mensium defluxum sistunt. Quisquis autem eos præsumserit omnes venenorum & vi-
rus iaculantium bestiarum insidias euincet: neque etiam quum infectus fuerit, & posteà statim
sales acceperit, periculum incurret, maximè si corporis sui temperamentum per horum salium
vsum multo tempore appararit ac veluti condierit, quemadmodum Mithridates fecisse dicitur.
Præstat & pestilenti constitutione instante ad auxiliare hoc & mali depulsorium pharmacum
confugere, præsertim si ei myricæ herbam ammiscueris. Morborum præterea omnium medici
sales existunt, maximè tamen eorum qui in renibus consistunt: lapides enim in eis atterunt, &
planè marcidos renes restituunt: vertigini vero & dolori capitis inueterato, morboq; comitiali 2
nulla alia consimilis medela exhiberi queat, si quis eos per integrum annum ex ordine largè su-
mat. Noui & arquatos diuturnos, & splenicos, ac colicos, qui frequenter in hanc affectionem
inciderunt, per eos sanatos, hydropem etiam maximè subter cutem per eorum vsum reficcaui,
& ingentem famem, bulimon Græci dicunt, dissolui. Vt quis etiam per frigidum aërem iter fa-
ciens minus frigore lædatur, comesti faciunt. Rigores autem per circuitum repetentes diutur-
nos cohibent, & tusses humectas reficcant. Tabidos verò iam mirabiliter ad bonam corporis ha
bitudinem reduxerunt paulatim edulijs asperfi: Exolutos autem à languore perfectè reuiuisce-
re faciunt. Scio namque plurimos membris penitus resolutos per ipsos sanatos. Ad podagram
demum maximè incipientem, & omnino ad omnes articulari morbo affectos vnicum hoc edu-
lium constructum esse videtur. Adhortor igitur eos qui à podagra liberati sunt vt eis continuè 3
vtantur. Cæterùm vix satis dignis verbis assequi queas, quantum diuturnas quartanas, & de-
liria ex atra bile oborta dilatent & remorentur, si ante accessiones & in interuallis quoque su-
mantur. Enecant item omne lumbricorum genus. Optimum est etiam ipsis dentes maximè craf
siores confricare. Non enim albiores tantum eos reddunt, sed neque dens postea laxior factus
mouebitur, neque erodetur, neque stuporem incurret. Extrahunt etiam per caput recrementorum copiam, ac caput purgant, & oculos leuiores reddunt, Hæc Aëtius lib. 13. cap. 97. Sal vipe-
ræ leprosis iuuatiuus est, Auicenna. Quidam sale cum vipera cremato in olla noua, & sæpius
sumpto, aiunt podagra liberari, Plinius.

G. 2. 4

De viperæ veneno & morsu, deq; morsus symptomatibus & curatione.

De viperæ veneno. Quidam existimauerunt quòd venenum serpentum & viperarum est frigidum, & est error,
Auicenna. Contrà verò Galenus lib. de loc. affect. 3. cap. vlt. scribit omnia animalia quæ frigidi
sunt temperamenti hyeme se in latebras recipere: & propterea tunc temporis viperas ferè im-
mobiles manere. Ex quo loco minimè dubitandum est, Galenum censuisse eas esse frigidi tem-
peramenti. Scorpium & viperam ratione contrarij veneni sese mutuo interimere obseruaui-
mus. Nam cum in Italia essem mihiq; & Domino Georgio Cellario medico Tigurino collegæ
nunc meo, vipera data dono esset, venati sumus scorpium (nam in domo habitationis nostrę lo-
cus erat humidus qui hoc insecto scatebat) eum cum vipera ampullæ vitreę inclusimus, quę pau 5
lò post vtrinq; morsu & ictu datis interierunt: vtrum verò eorum prius obierit, non rectè me-
mini. Ex quo veneni contrarietatẽ facilè quis coniecerit, quando à simili nulla fit passio: at scor
pionis venenum frigidum esse satis constat, cui calidum viperæ venenum, exitio esse potuerit,
Casparus Vuolfius. Se de hac quæstione pluribus egimus in historia serpentis in genere.

De eius vi lethali. ¶ Nicolaus Florentinus & alij sectatores Arabum tres ordines venenorum effecerunt: pri
mum, eorum quę statim interimunt. Secundum, eorum quę non ita statim, sed breui tempore e-
necant. Tertium, eorum quæ paulò tardius: atque inter has species reposuerunt viperam, quasi
illius venenum serò interimat. Sed licet non inficias eam, in aliquibus regionibus viperas non
esse vsque adeò lethales, neque ita citò interimere: verumtamen non est dubitandum, alicubi ve
nenum ipsarum vsque adeò exitiosum esse, vt citissimè perimat, presertim verò si morsus factus 6
sit à vipera ieiuna in corpore ieiuno, si tempore æstatis in summo calore, & à vipera irata, Mer-
curialis. Fiunt deteriores viperæ aut regione, vt in Numidia, vbi & ferociores sunt & pernicio-
siores

flores, & scorpij similiter: velut & montanæ nemoralibus: aliæ cibo, vt quæ ranis rubetis, quas buffones vocant vescuntur, Cardanus. Audiui Phœnicem hominem cùm diceret in montana Phœnices parte radicum quarundam pastu viperas magis efferari. Narrabat idem viperam ali quando cùm hominem assequi nequisset, arbori, ad quam ille effugerat, venenum afflasse, ac statim hominem enectum, Hæc ille. De viperis verò ijs quæ in Arabia inter balsami arbores versantur diuersum quiddam accepi. Si quem enim morsu appetierint, plaga est qualis è ferri vulnere, veneni omnino expers: quòd scilicet balsami pastu liquoris vnius omnium odore præstantissimi, veneni acerbitas illa pristina mitescat, Pausanias. Idem de Helicone Græciæ monte agens ait, Quin & serpentium virus loci eius pastionibus infirmari aiunt, atque adeò vt si quem serpens vlla momorderit, vbi vel de genere Psyllorum qui in Africa sunt quenquam, aut aliquod ad id affectum medicamentum nancisci potuerit; facilè periculo liberetur, Hæc ille. Viperæ quæ aquas inhabitant parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Sed viperarum nomine abuti videtur pro quouis serpentum genere. ¶ Doctores referunt, quod si quis viperæ mortuæ renes incautè calcauerit, grauius quàm venenum perhibetur nocere, & irremediabiliter vulnus serpere, Vincentius Belluacensis. Viperam mulier prægnans si transcenderit abortum faciet, Plinius. ¶ Fungi nati propè latibulum viperæ letales; Nicander. ¶ Scythæ sagittas tingunt viperina sanie & humano sanguine: Irremediabile id scelus: Mortem illico affert leui tactu, Plinius. Qua ratione autem id facerent licet colligere ex Aristotele in Admirabilium relatione, si tamen Aristotelis officinam resipit lucubratio illa. Obseruabant ergo Scythæ viperas, vbi iam peperissent, sic enim captas diebus aliquot liquescere sinebant: mox vbi computruisse viderentur satis, in ollam sanguinem hominis vnius totum infundebant, adobruebantq; in sterquilinio, vase diligenter obturato: vbi verò & hic contabuerat, eximebant, sumentesq; quod supernatasset iam aquosum, saniei q; viperinæ permiscentes, ita lethale conficiebant venenum, Cælius Rhodig. lib.23. cap.16.

¶ Reperiuntur in eis quos vipera mas momordit vulnera in plaga bina: in his verò qui à fœmina demorsi sunt vulnera quatuor, Aëtius, Nicander. Morsus quidem fœminæ cognoscitur per intentionem fixionum plurium quàm duorum dentium in qua parte in momordit, Auicenna. ¶ Porrò morsum viperæ fœminæ quàm maris letaliorem esse testatur Nicander in theriacis his versibus, *De morsu viperæ, maris & fœminæ.*

Porrò ex vipereo, quod noris, germine peior
Fœmina, quæ veluti maiori accenditur ira,
Sic vehemente magis fert noxia vulnera morsu,
Et plus gliscenti se cauda & corpore voluit,
Vnde citatior hac ictos mors occupat artus.

Videntur minore cum periculo liberari quos vipera mas quam quos fœmina momordit, Ægineta. Contrà verò Auicenna lib.4. fen.6. tract.1. cap.32. ait, Deteriores viperarum, & draconum sunt de eis, qui sunt masculi: Fœminæ verò sunt incolumiores. Vnde Mercurialis lib.2. de morb. venen. & venenis sic scribit; Vtrum fœmina aut mas venenum letalius inferat, controuersum inuenio, quandoquidem alij existimant à fœmina venenum exitialius effundi, alij contra putarunt marem venenosiorem esse fœmina. Sed hæc lis conciliari potest, quia & aliquo pacto venenum fœminæ letalius est, aliquo pacto maris: fœmina, quia quatuor facit vulnera, maiorem veneni molem pluribus morsibus effundere videtur: mas autem etsi duo tantum inferat, tamen vis ipsorum comparata moli veneni fœminæ multò acerbior & efficacior est, ita vt & qui dixerunt marem, & qui fœminam letalius venenum inferre, vtrique possint veritatem dixisse, Hęc Mercurialis.

Porrò ex viperæ inflicta plaga sanies aliàs pinguedini similis, aliàs cruenta, interdum sine vllo colore conspicitur. Sed quę vlcus ipsum caro circundat, germinans graui offert sese tumore: interdum rubens, tumq; palam liuida cernitur: quandoque etiam aquosum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu vacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni sit ambustum, in cute superne ebulliunt. Illic subinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem seorsum à vulnere, aliæ circa plagam veneno non dissimilem mortem edentes. Aspera itaque noxa, vehementerq; ignescens totum corpus exedit: hic per guttur, atque collum coeuntes sonitus agminatim strepunt, quinetiam oculorum vertigine mœret. Illicoq; membris grauans imbecillitas, & lumbis anxietas venit: at in capite caliginosum onus consistit. Atqui laborans ille alias siti aridum guttur suum exiccat, sæpeq; ex vnguibus eum frigus tenet. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degrauat. Crebrò etiam biliosos ventris sui tumores expuit, toto corpore pallens, àc humeris circa membra sudor niue frigidior circumfunditur. Colorem interdum liuidi plumbi gerit, alias obscurum, mox floribus similis est æris, Nicander in theriacis. Si vipera momordit, corpus intumet, vehementer arescit, subalbidumq; colorem concipit: sanies à vulnere profunditur, primum oleosa, mox cruenta: pustulæ adustis similes erumpunt, & vlcus præoccupat longe lateq; depascens, nec summa modo corporis, sed intima quoq; corripit: gingiuæ ijs cruore suffunduntur; inflammatio circa iecur erumpit: tormina & biliosi vomitus *Morsus symptomata.*

ſequuntur. Sopor tremor, & vrinæ difficultas accedit, & frigidus ſudor effunditur, Dioſcorides. Ex eis (ſcilicet vulneribus à vipera inflictis) primum excernitur ſanguis, deinde ſanies ſanguinolenta & oleoſa: adeſt tumor bilioſus, feruidus, bulloſus, ſubruber, deinde liuidus, & denigratus & proſerpens. Os adeſt exiccatum, ardor, exolutio, & frigidi horroris inſultus, aliquando & bilis vomitus, tormina, capitis grauitas, vertigo, pallor, ſingultus, febris, ſpiritus & anhelitus celer, color plumbeus, ſudor frigidus, Aëtius. In viperæ tum maris tum fœminæ morſu ſimiliumq; animalium virus iaculantium, dolor loci ſtatim ab initio ſequitur, mox totius corporis; apparent enim in morſu duo foramina paruo inuicem ſpatio diſcreta, fluitq; ex his ſanguis humorq; ſanioſus, deinde oleoſus, poſtremò etiam æruginoſus, quem nonnulli virus viperarum eſſe dicunt. Præter hæc tumores iuxta morſum ſubrubri liuidiq; aſſurgunt, corporis color perit, vertigines oculorum, ſtomachi reſolutio, & animæ defectus oboritur, quibuſdam etiam vomitiones bilioſæ, vrinæ anguſtia, inſuper puſtulæ in commorſa parte erumpunt, veluti in ambuſtis. Item depaſtio ipſam inuadit, ad viciniam procedens, gingiuæ his cruentantur, accedit etiam tremor, ſopor, & frigidi ſudores, Paulus Ægineta. Egreditur à principio rei ex loco duorum dentium, aut plurium, ſanguis, deinde virus feruens. Et fortaſſe incipit aquoſus, deinde ſpumoſus, deinde vt ærugo æris, & tunc quidem conuertitur ad ſubſtantiam veneni, & colorem eius. Et dolet locus: deinde perambulat dolor eius: poſtea apparet apoſtema calidum, rubeum habens bothor, & veſicas, ſicut ex aduſtione ignis: & quandoq; perambulat, deinde fit viride illud apoſtema prope morſum, & ſub ore, & accidit in viſceribus inflammatio, & in corpore rubedo cum rigore: deinde ſudor frigidus & corruptio coloris, decliuis ad viriditatem, & commotio vertiginis, & frequentia anhelitus, & nauſea & ſingultus, & quandoq; euomit humorem cholericum: & difficultas fit vrinæ, & grauatur caput: & quandoq; aduenit ei fluxus ſanguinis narium, & apparet grauitas in dorſo, deinde ſudor frigidus, & tremor vehemens, & ſyncopis, Auicenna. Horum accidentia pleraq; in pharmacopola quodam, qui fortè ab vna viperarum quas habebat, læſus erat, videre licuit. Nam cùm è plaga vix duæ ſanguinis guttulæ (magnitudine enim vix caput acus referebat) effluxiſſent, per integram ferè horam nihil incommodi percepit, qua elapſa propè, digitus non tantum cum vehementiſsimo dolore intumeſcebat, ſed tota manus etiam citiſsimè, & nulla ferè mora interpoſita, & inflatio tantũ proceſſerat, vt niſi ex conſilio medici, qui tum vocatus fuerat, remediaq; idonea adhibuerat ſupra brachij iuncturã compreſſa fuiſſet, atq; impedita, breuiſsimo temporis ſpatio totum corpus occupaſſet. Nihilominus tamen deinceps ſex horis elapſis, vomitus amaræ bilis, & totius corporis refrigeratio, manibus & brachijs exceptis cum valida expiratione, quæ tamen non ita diu durauerat, quòd maturè occurreretur, ſecuta ſunt, Greuinus. Dicunt etiam alij quaſi perpetuo ſequi commorſos à vipera icteritiam, ſed hoc à nemine ſcriptore probatæ fidei inuenio, neq; à Græco, neq; ab Arabe: illud benè verum eſt, commorſos à vipera modò pallidos, modò virides, modò flauos euadere: & ratio eſt, quia cùm hoc venenũ proprietate maximè aduerſaria offendat, ſtatim calorem natiuum iugulat: vbi hoc factum eſt pro varietate ſubiectorum, deinde corporum, non eſt mirum, ſi diuerſa ſymptomata occurrant; ita vt in bilioſis fiat effuſio bilis, & color pallidus et flauus euadat, in melancholicis viridis & ater, in illis qui imbecillo ſunt capite, & ventriculo, fiant alia ſymptomata quæ retuli, & tandẽ penè extincto calore natiuo viridis color ſe offerat, quòd ſi interdum icteritia vera contingat, vt non diffiteor fieri poſſe, illud contingit, quia vbi copia bilis abundat in corpore exagitatione & commotione illius, effunditur in ſuperficiem, eamq; tingit, Mercurialis. Aulico cuidam à vipera mordicus arrepto contigiſſe obſeruatum eſt, vt corporis totius color in porraceum demutaretur, Celius Rhodig. ¶ Eum qui à vipera morſus fuerit aiunt nolle ſuam affectionem oblæſionemq; patefacere, niſi ijs tantum qui aliquando eandem morbi vim experti fuerint, Plato in ſympoſio, & Ariſtides in Smyrnaico. ¶ Ferunt τοὺς ἐχιοδήκτους, id eſt, morſu à vipera petitos, ab venenatorum nullo attingi, Cæl. Rhod.

Quam ſubitò mors ex morſu viperæ ſubſequatur.

Mors in horis ſeptem, aut vt longiſsimè abſit tertia die, in his qui non ſeruantur, & maximè his qui à vipera fœmina ſunt icti, Aëtius. Species viperarum morſu vt plurimum interficit triduo, Arnoldus. Vt plurimum quidem demorſus moritur in tribus diebus, & quandoq; remanet vſq; ad ſeptem, Auicenna.

Hiſtoria de quibuſdam morſu & veneno viperæ necatis.

¶ Narrat Mathiolus viſum ſibi ruſticum, qui dum falce pratum demeteret viperam fortè mediam diuiſam, hanc cùm putaret mortuam, fruſtum alterum è quo caput prominebat, intrepidus manu præhendit, ſed fera irritata, capite vibrato, digitum eius momordit acriter: quem, vt fieri (vel nihil tale cogitantibus) ſolet, dum ori protinus admouiſſet, ſuctu ſanguinem ſaniemq; expreſſurus, repente mortuus excidit. Similem hiſtoriam narrat Amatus Luſitanus centur. 3 de quodam iuuene, qui viſa vipera, cum ſocio contendebat, ſe eam manu abſque offenſa vlla capturum. Cùm autem alter derideret, reſq; ad ſponſiones deueniſſet, porrexit ille manum, vt eam caperet; ſed ipſa plus iuſto audax & truculenta, rabido & venenoſo furore percita, eleuato collo illum in manus digito momordit, qui cum ſic commorſus doleret, citiſsimè ori digitum admouit, fortè vt ſanguinem, dentibus compreſſo digito ſugeret, non verò vt mortem ſibi aſciſceret, breui autem infelix hic ſua culpa mortuus fuit, neque medica auxilia illum quicquam iuuerunt, euaſiſſet tamen ni ſerpentis venenum ori admouiſſet.

Curationis

Curationis ratio ea est vniuersalis quæ præscripta est in historia serpentis, vt scilicet quamprimum venenum extrahatur, & si id fieri non potest, vt pars percussa obligetur, & si necesse erit, etiam amputetur. ¶ Ne venenum ad dominantium partium aliquam perueniat, conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur: id quod in viperarum scorpionumque ictibus, item aspidum quoque, quod propter imminens subitæ mortis periculum, magis incredibile est, expertus sum. Etenim cum Alexandriæ essem, rusticus quidam non longè ab vrbe, in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud palmam validissimo vinculo ligauit, accurrensque in vrbem, ad familiarem sibi medicum, totum digitum ab ipsa coarticulatione ad palmam vsque abscindendum præbuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neque frustratus est sua spe, quippe nihil aliud faciens, saluus euasit. Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento, rescisso prius digito, à periculo liberatus est. Vidi præterea rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce quam tunc forte habebat, (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta in digito cicatrice, nullo sumpto medicamine sanatus est, Galenus libro 3 de locis affectis. Quempiam qui ore plagam exugat adhibeto, qui, vt supra dictum est, in communibus remedijs aduersus serpentium quorumuis morsus, os prius habeat ex oleo collutum. Aut gallinam dissecato, & internè adhuc calentem morsui imponito, atque hoc remedium frequenter ac assiduè repetito. Scarificare autem per ambitum oportet demorsum locum, & cucurbitas admouere, Aëtius. Ad morsum viperæ sedetur in aqua marina & iuuatur ab ea, Auicenna. Oportet vt ei qui morsus fuerit à vipera detur butyrum vetus plurimum & sedeat in tina lactis, & indicatur ei vigiliæ, & fiat vt deambulet & balneetur in quibusdam horis, & in balneo faciente sudare, & dentur illi in potu coagula, &c. Idem. *Ratio curandi viperæ morsus*

¶ Medicamentum viperarum ictibus imponendum, quod habet, sagapeni, piperis, succi cyrenaici, opopanicis, singulorum partem vnam, galbani, sulfuris viui, singulorum partes duas. Res quidem siccas contunde, ac per tenuissimum cribrum excute. Succos autem vbi in aceto dissolueris, siccis superinfundes, atque omnia ad emplastri crassitiem rediges, læso membro superimmittes, & ficus vrticæue folio extrinsecus imposito conteges. Aliud. Cardamomi, radicum eryngij, sulfuris viui, piperis, singulorum pars vna; myrrhæ, galbani, singulorum partes duæ, confice vt supra diximus. Aliud, Centaureæ, herbæ pedicularis (aristolochiæ, Aëtius) radicum peucedani, singulorum partes æquales, hæc contusa, cribrata & ex aceto subacta galbano commisce, & quo diximus modo vtere. Aliud, Cachryos, herbæ pedicularis (staphydis syluestris, Aëtius) radicum vitis albæ, aristolochiæ (radicis bryoniæ, Aëtius) singulorum partem vnam. Myrrhæ, opopanicis, singulorum partes duas, hæc quoque cum aceto veluti docuimus subige, Galenus libro 2. de antidotis, & Aëtius libro 13. cap. 21. Aliud valde bonum, Cancrorum fluuiatilium carnes terito, & adiecta iride & calaminthe rursus sufficienter terito, idemque rursus modico sale addito facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor, in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino, in cataplasmate verò, cum lacte dissoluito, Aëtius. Citra dilationem theriacen ex viperis bibendam dato, eandemque plagæ superponito, Idem. *Medicamenta foris imponenda composita.*

¶ Abrotanum extrinsecus plagæ impositum auxiliatur, Dioscorides & Paulus Ægineta. Item allium cum aceto, aut cinis ipsius exustus, Aëtius. Apium, P. Ægineta. *Simplicia.*

¶ Balsamum litum, Auicenna. Butyrum litum, Idem.

¶ Cancri fluuiatiles cum lacte triti & potati & plagæ adhibiti, Aëtius. ¶ Caprinum fimum cum vino impositum, Dioscorides, Aëtius, P. Ægineta. Quidam in agris & pagis medicus, ad viperarum & multo magis reliquorum venenatorum morsus, caprino fimo cum aceto vtebatur, quo remedio plurimos liberauit, Galenus libro 10. simplicium. Recens pellis calida caprina quando ponitur super morsum viperæ dicitur attrahere venenum, Auicenna. ¶ Emplastratio cum caseo antiquo est bona vltima, Idem. ¶ Cedrinus liquor cum sale P. Ægineta. ¶ Si homo accipiat cepe syluestre & masticet ipsum & deglutiat illud quod currit ex eo, & emplastretur cum fæce eius, non morietur penitus, Auicenna. ¶ Chamæmelum detritum, Dioscorides, Auicenna. ¶ Cinis cum aceto, P. Ægineta. ¶ Herba de Corso nuper apud Hispanos inuenta ad morsus venenosos, in primis serpentis quem Corso vocant sua lingua, id est viperæ, e vestigio efficax, Hæc forte cantabrica fuerit. ¶ Cucumeris syluestris folia cum tenuissimo farinæ hordeaceæ polline, P. Ægineta.

¶ Ebuli radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscorid. Erica adhibita auxiliatur, Ægineta. ¶ Emplastrum ex farina erui, Auicenna. Farina erui cum vino macerata crebro emplastri forma illita, P. Ægineta. Erui farina, aceto mulso subacta, Dioscorid. ¶ Fæx vini cum farinæ polline, Idem. ¶ Fraxini folia contusa & cum succo peruncta & vulneri imposita, Dioscorides. Galenus, Aëtius, Florentinus. Fraxini cinis, Aëtius. ¶ Furfures in aceto coctæ, P. Ægineta. Tritici furfures cum rutæ decocto, Dioscorides.

¶ Galbanum cum cyprino vnge ad morsus viperæ, Galenus. Galbanum splenij loco superiectum, Dioscorides. In splenio adhibitum, Ægineta. ¶ Gallinacei pulli dissecti & confe-

stim caldi impositi, Dioscorides, Ægineta. Emplastratio cum gallina fissa est bona valde vltima, Auicenna.

¶ Hastulæ regiæ folia, Aëtius. ¶ Hominis dentes triti & puluerizati super morsum, aut adusti & puluerizati, Auicenna. ¶ Hordeaceum cataplasma in aceto mulso præparatum, Dioscorides, Ægineta.

¶ Iuniperi folia & succus ex vino contra viperarum morsus illini aut bibi prodest, Dioscorides.

¶ Sciniar, id est, Lactuca asini, illa quæ nominatur anulus, confert morsui viperæ valde, quando administratur vt emplastrum & bibitur, Auicenna. ¶ Dixerunt quidam quod in lapide, qui nominatur lapis serpentis, quum suspenditur, est sanatio, Idem. ¶ Laurus excalfactoriam naturam habet, & folijs & cortice, & baccis. Illita serpentũ venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis & viperæ, Plinius. Laurus, Dioscorides. Lauri folijs teneris coctis & cum oleo tritis locos integе prius quam claudantur, Aëtius. Emplastrum ex baccis lauri, Auicenna. Lauri folia cum oleo incocta aut baccæ lauri, P. Ægineta. ¶ Lutum sigillatum impositum cum aceto, Auicenna.

¶ Melissophylli folia & succus cum vino potus, & vulneri impositus euidens auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger, Aëtius. Foueri oportet plagam muria aceto adiecto, P. Ægineta. ¶ Nepita auxiliatur, Idem.

¶ Origanum viride impositum, Dioscorides & Ægineta. ¶ Oleum laurinum, & oleum in quo decoquitur laurus, Auicenna. ¶ Ex herbo, id est orobo emplastrum cum vino, Idem.

¶ Personatæ radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscorid. ¶ Pix lita, Auicenna. Pix liquida cum sale, P. Ægineta. ¶ Panacis chironiæ radice vtuntur aduersus viperas & phalangia & tineas vestium & cætera reptilia data ex vino & vncta oleo, Theophrastus. ¶ Porrum & panem cum sale imponito, Aëtius. Foueatur plaga pulegij decocto, P. Ægineta.

¶ Radicis cortex vsque eo tusus, vt in puluerem solutus abeat, Dioscorides. Raphani cortex læuigatus, P. Ægineta. ¶ Ruta cum sale & melle, Idem. ¶ Emplastratio cum ranis scisis bona est, Auicenna.

¶ Emplastrum ex sauina, Idem. ¶ Sarmentorum cinis illitus ex aceto prodest viperarum morsibus, Dioscorides. Scylla decocta cum aceto demorsis à vipera cataplasma est, Idem, P. Ægineta. Squilla assata, Auicenna. ¶ Sycomori folia cum pane, Aëtius. ¶ Serpyllum cum aceto inunge, Galenus. Sambuci radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscor.

¶ Plaga ex Trifolij bituminosi decocto calido per multum tempus proluatur ac foueatur. Nam si pauco tempore id facias, peius afficiuntur, Aëtius. Trifolium bituminosum coque, & decocto calido locum demorsum foue. Nullus autem fomento illo vtatur qui non patitur, transit enim affectus in eum, vt putet se à vipera vel araneo mure commorsum, Galenus. ¶ Drachma terrestris tribuli pota illitáue ictos à vipera recreat, Dioscorides. ¶ Pro viperis tormentilla, Hermolaus. ¶ Testudinis marinæ sanguis iuuat percussos ab echidna & potus & illitus vlceri, Kiranides.

¶ Vinaceorum cinis illitus ex aceto prodest viperarũ morsibus. Diosc. Cinis eius quod remanet post expresionem musti est tyriaca morsui viperę, Auicen. ¶ Vipera fingitur & ponitur super morsum viperæ ipsius & sedat dolorem, Auicenna. Qui à vipera sunt percusi periculum effugiunt, si trita ipsarum corpora vulneribus ipsis applicuerint, Galenus de theriaca. Apud Lactantium legas ictui viperino præsens admodum esse remedium viperam ipsam exustam & in cinerem redactam, Pierius. Viperæ caput abscindens applica partem sanguinolentam loco commorso, liga & dimitte sic, Galenus. Viperæ morsui, viperæ cuiuslibet tritum & appositum caput efficacisimè prodest, Plinius, Valerianus. Viperæ caput amputatum diligenter per volsellam teneto, & morsui imponito ea parte adhuc calente quæ contigit collum: id enim extrahet venenum, Aëtius. ¶ Vrina humana viperæ morsus conuenientisimè fouentur, Dioscorides. Vrina hominis bibita & effusa super morsum prodest, Auicenna.

¶ Quum autem subcruentæ pustulę euaserint, ipsas scarificabis, ita ne excories, deinde multa aqua foueto, lenticulam coctam cum melle obducito, dum consanescant, Paul. Ægineta.

Medicamenta intus sumenda. Composita.

¶ Antidotus quæ ab Apollodoro confecta est, & à Sostrate, atque alijs qui eam ab eo exceperunt commendata, hæc est quæ à testudinis sanguine nomen accipit, & continet, seminis syluestris cumini acetabulum, sanguinis marinæ testudinis exiccati drach. iiij. coaguli hinnulorum, aut si desit, leporis drach. iij. sanguinis hædini drach. iiij. hæc simul admista, affusoq; optimo vino coniuncta repones. Cùm opus fuerit hinc quantum est oliuæ magnitudo sumes, dilutumq; ex vini quàm optimi cyatho medio bibendum trades, Galenus libro 2. de antidotis. ¶ Rustici medici antidotus ad viperæ morsus. Accepit trifolij, stachyos, erui moliti, seminis rutæ syluestris, aristolochiæ rotundæ, singul. drach. viij. hæc vino commista in rotulas redigito, quarum drachmam vnam ex vini cyathis tribus dabis bis terue singulis quibusque diebus, Idem. ¶ Alia versibus ab Eudemo conscripta, quæ Antiochi Philometoris theriaca inscribitur,

scribitur, continet, Radicum mei, serpilli, opopanicis, singul. drach. ij. seminis trifolij drach. j. anisi, fœniculi, ammeos, seminis apij, singul. acetabulum vnum, farinæ erui tenuissimæ acetabula duo, vini antiqui quantum satis est ad commiscendum vt rotulas hinc conficere possis, quas in vmbra siccatas, ex tribus vini cyathis trium obolorum pondere dabis, Idem. ¶ Alia antidotus quæ aduersum viperę morsum theriaca est: facit tamen & contra aliorum serpentium ictus. Hanc Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit, qua multos ex commilitonibus suis à rabido cane demorsis, & à serpentibus percussis seruauerat: Accipit autem erui in farinam redacti drach. xxv. radicum vitis albæ, drach. xvj. seminis rutæ syluestris, drach. xij. Iridis, opopanacis, aristolochiæ longæ, succi papaueris, zingiberis, singul. drach. viij. cumini Æthiopici, myrrhæ, eryngij, succi Cyrenaici, croci, serpilli, costi, sagapeni, singul. drach. vj. vinum aminæum insperge, subige, rotulas confice, confectas pro conditione virium ægrotantis da. Sunt autem tres oboli, pondus antidoti integrum ad percussos quidem à vipera, ex vini meraci, ad reliquas verò affectiones ex mulsi hemina vna, Idem lib. 2. de antidotis.

¶ Percussis à vipera præclare auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, castorij, floris portulacæ seminisque dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passo teruntur, aut in alio probato, Dioscorides, Ægineta. ¶ Oribasij ad viperarum morsus. Anisi acetabulum, piperis drachmæ quatuor, aristolochiæ corticis, opij, castorij, myrrhæ, singul. drach. j. passo læuigata in pastillos instar fabæ Græcæ cogito, & pro viribus cuiusque exhibeto, cum ternis diluti vini cyathis, P. Ægineta, Auicenna.

¶ Aliud ex Archigenis commentarijs. Cancros viginti, cum farinæ triticeæ quod satis est, in pila diligenter contundito, admixtaq; nepita & salis momento, pastillos fingito, & siccato: In vsu, cum lacte applicato, vinúmque cum mulsa potato. At si fluuiales cancros desideres, marinis vtitor, Idem. Cancrorum fluuialium carnes terito, & adiecta iride & calaminthe rursus sufficienter terito, idémque rursus modico sale addito facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor, in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino, in cataplasmate verò, cum lacte dissoluito, Aëtius. ¶ Aristolochiæ radix cum myrrha, gentiana, baccis lauri, æquali modo excepta plurimum prodest, P. Ægineta. ¶ De theriacis est illa quæ recipit myrrhæ, & castoræi, & piperis, arsenici, rubei omnium an. ʒ. ij. seminis anethi ℥. ij. conficiantur cum vino. Et iterum semen andacochæ, & aristol. rotunda, & ruta syluestris, & non est alharmel, secundum quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius, Auicenna.

Acetum calefactum & per se potum, quantum heminæ dimidium continet, iuuat, Galenus ex Dorothei Helij remedijs. ¶ Radix acori, Auicenna. ¶ Agaricum, Idem. Agarici drachma, P. Ægineta. ¶ Alandacochæ radix, Auicenna. ¶ Alharmel est de medicinis liberantibus, Idem. Semen alharmel cum succo porri aut succo cardui, Idem. ¶ Alcibium herba nomen accepit ab Alcibio qui cum forte in area dormiret à vipera in inguine ictus est: excitatúsque à somno ex hac herba succum commanducando expressit, & hausit in corpus, reliquum vulneri imposuit, & sic sanatus est, Nicander. ¶ Allia mandenda, Dioscorides, Auicenna. Efficacissimum in eius remedium est allij esus, Aëtius, Ægineta. ¶ Anagallidis succum contra viperarum morsus bibere ex vino prodest, Dioscorides, Auicenna. ¶ Aliqui anchusam tenui folio constantem auxiliari produnt, Dioscorides, Ægineta. Maximè vtendum est anchusæ radice cum vino, Aëtius. ¶ Anatis sanguis calidus (recens) vel siccus cum vino potus sanat bibentem ab omni veneno, & ab echidna morsos curat, & sanitatem ac robur præstat & bonam valetudinem, Kiranides. ¶ Aparine, Matthiolus. ¶ Foliorum apiastri succus, Dioscorides, Ægineta. Apium syluestre est bonum ad illud, Auicenna. ¶ Aristolochiæ folia, radix & cortex, Idem. Corticum Aristolochiæ drach. ij. ex vini aut aceti hemina dimidia, Galenus. Aristolochiæ radix insigne remedium aduersus morsum viperæ, Nicander.

Medicamenta simplicia.

¶ Radix Bauciæ aut harmel detur in potu, quæ est cognita in partibus frigoris, & est vehementis iuuamenti, Auicenna. ¶ Semen satiuæ Brassicæ tritum, & acetabuli mensura cum vino potum, Dioscorides. Brassicæ crudus succus cum vino epotus, Idem. ¶ Auxiliatur etiam Bryoniæ radix, Matthiolus ex Dioscorid. ¶ Radix buchormariem, Auicenna.

¶ Cancri fluuiales cum lacte triti & potati, Aëtius. Cancri fluuiales aut marini per se, cúmque herba pedicularia sale & polio, P. Ægineta. Cancri marini, Auicenna. ¶ Caprinum stercus & præcipuè montanarum, decoctum in aceto, vel comminutum in vino & bibitum confert morsui viperæ Galeno teste, Auicenna. ¶ Cassia odorata, Matthiolus. ¶ Eduntur vtiliter cepæ, Dioscorides, Ægineta, Auicenna. Dixerunt quidam si homo accipiat cepe syluestre, & masticet ipsum, & deglutiat illud, quod currit ex eo, & emplastretur cum fæce eius, non morietur penitus, Idem. ¶ Genitale masculi cerui maris tritum, & in vino potum à vipera demorsis auxiliatur, Dioscorides, Ægineta. Dixerunt quidam quod virga cerui assata, cum comeditur in dispositione confert, Auicenna. ¶ Chondryllæ radix contra viperas in vino pota proficit, Dioscorides. ¶ Grana citri, Auicenna. Citri corticis succus, Idem. Succus frondium mali citrij acetosi ad punctionem viperæ, Rasis. ¶ Coaguli leporini in vino (aliâs ex aceto)

terni oboli bibuntur, Dioscorides. Coagulum leporis aut hinnuli tribus obolis, Paulus Ægineta. Hinnulorum coaguli drach. j. cum vino, Galenus. Dentur in potu coagula, & melius eorum est coagulum leporis recens: & ipsum iterum est melius quando sumitur in potu cum iiij. ʒ. aceti vini permisti cum æqualitate: & coagulum cerui iterum est bonum, Auicenna. ¶ Coloquintidæ radix, Idem. ¶ Contra viperarum morsus costi sextantem bibere prodest, Dioscorides. Sumantur costi duo aurei cum duobus obolis piperis, vel costi aurei iij. Idem. Costus cum vino aut absynthio potus, Idem. ¶ Cyminum, præcipuè montanum, & succus caulis, Idem.

¶ Echion à viperis nomen habet, vel quod semen proferat capitibus viperinis simile, vel quòd viperarum morsibus præstantissimum sit, Matthiolus in Dioscoridem. Echini (vel Echij potius) radix, Ægineta. ¶ Ebuli radix in vino decocta & pota prodest viperarum morsibus, Dioscorides. ¶ Erui farina, Auicenna.

¶ Fel galli & reliquarum auium, Auicenna. ¶ Ferulæ viridis medulla in vino pota, Dioscorides. ¶ Foliorum malorum succus, Auicenna. ¶ Fraxini folia tundito & exuccato, & succum quidem in potu exhibeto: reliquum morsui imponito, Dioscorides, Galenus. Iis qui à vipera morsi sunt, succum foliorum meliæ, hoc est, fraxini propina ex vino quidem, si febri non infestentur, sin verò febriant, per se & citra vllam aliam misturam. Vulnus autem ipsum folijs conquassatis inungito, Florentinus. ¶ Fulicæ (νήσσης) sanguis liquidus ex oleo potus seruat à potu venenosi medicamenti, & à viperæ morsu liberat, Galenus, Euporist. 3.

¶ Gallinacea cerebella cum vino pota, Dioscorides, Ægineta. Galli cerebrum cum posca adiecto pipere, his qui à vipera percussi sunt vel morsi, potui dabis, auxilium maximum experieris, Sextus. ¶ Sumantur gentianæ aurei iij. Auicenna.

¶ Dandus & hæmatites lapis, Aëtius. ¶ Hastulæ regiæ radix, P. Ægineta. ¶ Vtendum est heliotropio cum vino, Aëtius.

¶ Iuniperi baccæ, Paulus Ægineta. Iuniperi folia & succus ex vino contra viperarum morsus illini aut bibi prodest, Dioscorides. ¶ Semen Keisim aut radix eius, Auicenna Hispalensis.

¶ Sciniar, id est lactuca asini, illa quę nominatur anulus confert morsui viperæ valde, quando administratur vt emplastrum, & bibitur, Idem.

¶ Aiunt si quis melanthij drachmas quatuor edat non moriturum, Aëtius. ¶ Similiter etiam melaphroditos herba efficax est, Idem. ¶ Melissophylli item folia & succus cum vino potus, & vulneri impositus euidens auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger, Idem. ¶ Mustelæ inueteratæ siccatæq; drachmæ duæ, P. Ægineta. Caro mustelæ condita aceto & sale, Auicenna. Mustelæ venter salitus, Idem. Myricæ semen, Matthiolus in Dioscor.

¶ Succus extremitatum caulis Nabathi, Auicenna. ¶ Napellus Mosis est theriaca omni veneno & viperæ, Idem. ¶ Præstat & nasturtium plurimum edere, ac tritum quoque cum vino bibendum exhibere, Aëtius.

¶ Opopanicis pondus ʒ. ij. cum aceto, Auicenna.

¶ Prosunt Panacis Chironiæ drach. ij ex aceto, Galenus. Panacis Chironiæ radix morsui viperæ aspergitur ex acido vino, potui datur, Theophrastus. Panacis radix cum vino incocta, Paulus Ægineta. ¶ Personacia contra morsum viperæ, Hermolaus. ¶ Pistacia trita, Paulus Ægineta. ¶ Porri recentes vtiliter eduntur, Dioscorides, Ægineta. Porri cum vino, Auicenna. Porracei succi hemina in mero bibitur, Dioscorides. Porri succus dimidiæ heminæ mensura ex mulsa, Paulus Ægineta. ¶ Pseudocasia contra viperarum ictus pota auxiliatur, Dioscorides.

¶ Magnificè etiam prosunt Ranę coctæ comestæ, & iusculum earum bibitum, Aëtius. Sunt qui ranas in cibo elixas dederunt, P. Ægineta. Et quidam experti sunt ius ranæ, & fuit iuuatiuum liberans, cùm comestum fuit, Auicenna. ¶ Auxiliantur & raphani largè in cibo sumpti, deindeq; vomitu reiecti. Statim verò à vomitu theriace Andromachi exhibeatur, Aëtius. Dantur omnia incisiua acuta vt raphanus &c. Auicenna. ¶ Rubiæ radicis succus, Matthiolus. ¶ Contra viperinos ictus Rubus cum vino prodest, Dioscorides. ¶ Ruta item syluestris, Idem, Ægineta. Rutæ succus, Auicenna.

¶ Sampsuci succus, & acetum ipsum, de quo bulliatur, Idem. ¶ Salsamenta acerrima edenda, Dioscorides, Ægineta. Omnia salita, Auicenna. ¶ Scorpio assatus, Idem. ¶ Admirandos insuper præbet effectus radix illa quam Goritienses ab auxiliari eius vi, serpentinam vocant, Matthiolus in Dioscoridem.

¶ Tamarisci fructus, Auicenna. ¶ Claudius imperator censuram agens vno die 20. edicta proposuit, inter quæ, hoc erat vnum, nihil æque facere ad viperæ morsum, quàm taxi arboris succum, C. Suetonius Tranquillus in vita Claudij Cæsaris. ¶ Facit etiam mirabiliter testudinis sanguis exiccatus cum syluestri cumino potatus, Aëtius, Ægineta. Sanguinis marinæ testudinis drach. ij. ex aceto, Galenus. Sanguis testudinis marinæ, Auicenna, Kiranides. Chelonæ, id

næ, id est, testudinis, etiam terrestris sanguis potus ab echidna percussos summè sanat, Idem. Dato citra dilationem theriacem ex viperis bibendam, Aëtius. Fortior curatio est properare ad theriacam de viperis: & quum tardatur, tunc possibile est, vt conferat theriaca multoties, & possibile est vt non conferat, Auicenna. ¶ Tragoriganum contra viperæ ictum efficacissimum est, Plinius. ¶ Drachma terrestris tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat, Dioscorides. ¶ Seminis trifolij ob.iij. ex dimidio vini cyatho, Galenus. ¶ Quidam existimauerunt, quòd cum Turbith sumuntur in potu cum lacte dulci est iuuatiuum valde, Auicenna Hispalensis.

¶ Vinum frequenter bibendum, Dioscorides. Efficacissimum in eis remedium est allij esus, & meracior vini potio, inquit Archigenes: adeò vt siquis multum eius sustineat vsum, itemq; meri potum, nullo alio auxilio opus habeat, Aëtius, Ægineta, Auicenna.

¶ Quinetiam bonum est digitum in liquidam picem intingere, deinde vinum, quo digitus fuerit elutus, bibere, Dioscorides.

¶ Quin & ipsam viperam excoriatam & coctam, capite ac cauda & interaneis visceribus omnibus reiectis, veluti anguillam edendam præbeto, Aëtius.

¶ Viticis semen, Paulus Ægineta.

¶ Festre, id est, vitis albæ radicis aureus, 1. Auicenna.

¶ Humanam vrinam suam cuique bibere contra viperæ morsus ac venena proderit, Dioscorides, Auicenna Hispalensis.

¶ Zedoaria est tyriaca venenosorum omnium, viperæ, & napelli & aliorum, Idem. ¶ Zingiber in lacte mulieris, Idem.

¶ Verùm præter hæc præsentaneo remedio sanat nostra quinta essentia, cochlearis mensura plures eodem die pota: item oleum nostrum de scorpionibus de quo antea dictum est, inunctus, Matthiolus in Dioscoridem.

¶ Norcheriæ octo miliaribus à Fulgineo ciuitate, Gentilis illius magni Auicennæ interpretis patria, saluberrimus fons est, aqua frigidissima plenus, in qua si à vipera aut serpentibus demorsi demergantur, ac per horam ibi manserint, sani & liberi euadunt, quod euenire forsan contingit, quia gelidæ frigiditas, veneni viperini caliditatem infringit, ac obtundit, & hebetat, Amatus Lusitan. cent. 1. *De fonte viperæ morsus sanante.*

Puella rustica nata annos tredecim, quum vna cum matre in agrum discalciata absque calopodijs exiret, & messoribus, vigente æstate, cibum deferret, incauta in medio itineris à vipera in pede dextro morsa fuit. Mater verò puellæ sic punctam & afflictam animaduertens, in oppidum quàm citissimè fieri potuit, retrahere se accelerat: vtcunque tamen properans, medicamentum pro salute filiæ machinatur, & ecce thymelæam fruticem offendit ad quam confugit, & ex ea corrigias parat, quibus crus affectum parte alta prope genu ad poplitem ligauit, optimo sanè consilio, ne vis veneni altam corporis subiret partem. Interpositis itaque tribus horis à punctura puellam sic affectam ad me deferunt: erat enim tum temporis iam tibia multis & varijs maculis liuidis & rubris variegata, adeò vt femur quoque ascenderent, bilem vt mater retulit, euomuerat, sed tunc, præsens in quosdam totius corporis tremores, cum vertigine & animi defectu incidit: quapropter cunctantius morsum locum animaduertens, in pedis parte alta, tarso siue pedis raseta dicta, duo nigerrima signa deprehendo: ex quibus iudico, morsum illum à masculo vipera illatum esse, quum duos tantum caninos vipera mascula habeat dentes, fœmina verò quatuor: nec tantum periculi adfert masculi morsus, quantum fœminæ, præsertim si post cibum morsus fuerit homo, veluti huic contigit puellæ. Nullo igitur interposito medio, per chirurgum præsentem locum punctum, vulnusculis profundioribus per ambitum scarificare iubeo, & cucurbitulas multa ignitas flamma admouere, quibus sanguis ater & virulentus latitans, abundè fuit extractus: sed & vniuersam tibiam leuioribus vulnusculis scarificari quoque iussi, sanguinémque tandiu ex illis fluere, quoad sua sponte cohibitus fuit. Tunc verò ex allijs, ac acribus cepis, optimè pistis, theriaca adiecta, confectum emplastrum loco demorso admouere curaui, in potúque illi theriaces drachmas tres, meracioris vini vncijs quinque dissolutas, propinauimus: post hæc verò, quatuor interpositis horis, panatellam allijs concinnatam, in victu obtulimus, à somnoq; abstineret, quantum possibile esset, monuimus. Sequenti verò die puellam quoq; tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen (cœperant enim iam fumi venenosi cor petentes minui, ad infimasq; partes retrahi) tunc ieiuno stomacho, succi foliorum fraxini vncias quatuor in potu dedimus. Est enim medicamentum hoc omnia antidota in hoc casu excedens, vt latius commentarijs nostris, ad Dioscoridem in lucem editis, diximus. Emplastrum porrò dictum è nouo paratum iterum loco per tres sequentes admotum fuit dies, in quibus quoq; & alijs sequentibus prędictum fraxini succum ebibit: iam enim puella melius habebat, & à tremoribus & animi anxietate, ferè leuata erat, sed ex vulneribus profundioribus loco demorso adhibitis, oleosa quędam sanies fluebat, imo vulnera ipsa denigrata quodam- *De viperæ morsus curatione facta ab Amato Lusitano.*

modo apparebant. Elapsis igitur quatuor primis diebus plagæ, caprarum fimus cum baccarum lauri ac euphorbij puluere vino mixtus ac calidus in splenio siue plagula apponebatur, cum quo sanies illa iam æruginosa facta, optimè exibat, et eo per quatuor alios sequentes dies vsa fuit, postea hoc vnguentum parare feci, quod habet, ℞. pulueris aristolochiæ longæ vnc. ij. brioniæ, hastulæ regiæ, id est, asphodeli an. vnc. j. galbani, myrrhæ, an. vnc. sem. Olei laurini cum cera. q. suff. fiat vnguentum, & in splenio, hoc est panniculo lineo, forcipibus multum inciso, loco morso bis in die applicetur: quo remedio per mensem ferè integrum vsa fuit: quum vulnera ita longo tempore aperta sint opus est, tandem vnguento basilicone ad cicatricem vulnera redacta sunt, & ipsa puella integræ sanitati restituta, Amatus Lusitanus, centur. prima, curat. prima.

De Ambrosio Paræo à vipera morso & quomodo sanatus sit.

Cum Rex Carolus nonus Monspessuli esset, ac in Fargin pharmacopolæ officina viperam vnam tractarem, ipse extremum indicem qua inter vnguem carnemq; hiat, morsu mihi prehendit: vnde statim subortus est acer dolor, tum partis exquisitissimo sensu præditæ, tum veneni efferi occasione: è vestigio digitum supra vulnus arctissimè constrinxi, vt sanguinem, venenumq;, ne se latius in corpus diffunderet, exprimerem. Theriacam antiquam in aqua vitæ dissolui, ex qua intinctum, imbutumq; bombacem vulneri imposui, atque intra paucos dies hoc vno remedio planè conualui. Licet vti & mithridatio loco theriacæ ac plerisque alijs ex alto subacri suo calore attrahentibus, vt scilla sub cineribus cocta, allijs porrisq; tritis & impositis, hordei farina, cum aceto, melle, & stercore caprino subacta, impositáque cataplasmatis instar. Quibusdam satis est extemplo lauisse & fouisse plagam aceto, sale, & pauco melle, Ambrosius Paræus.

De puella sanata.

¶ Puella quædam cum carnem cui venenum viperæ occisæ exemptum mixtum erat, fortè gustasset, in opisthotonum aliaque grauissima symptomata incidit. Sed mox vinum copiosè ei propinatum est, & liberata puella, Gesnerus ex Gerardi Boumam relatione.

De felle viperæ & cura.

¶ De felle viperæ. Hoc est ex venenis quod cum bibitur secundum modum quo interficit, frequens fit syncopis, & parum confert medicina. CVRA. Si aliquid confert, tunc vomitus cum butyro cocto vna dispositione post dispositionem aliam. Et illud quo succurritur post vomitum, est theriaca, & mithridatium, & albezahar est sublimis res ei, & moschus est medicamen eius, & cùm frequens fit syncopis, dentur ad sorbendum vinum, & aqua carnis pullorum cum aliquo vel aliqua re moschi, aut medicinis de moscho, Auicenna.

Viperarũ morsibus tibicinem ferè adhibitũ mederi.

¶ Theophrastum literis mandasse accepimus, quibusdam viperarum morsibus cantus tibicinum aut fidicinum, atque alia organa artis musicæ modulatè adhibita, aptissimè mederi: quod & Asclepiades medicus literis prodidit, qui phreneticos mente imminuta & veletudine animi affectos, nulla re magis quàm symphonia & vocum concentu ac modulis resipiscere & sanitati restitui censuit. Fertur quoque Ismenias Thebanus plures Bœotiorum Ischiadicos & coxendicum dolore laborantes intentione tibiæ bonæ valetudini restituisse. Tanta hominis naturæ cum harmonia consensio est. Quod cum credi vix posset, nuper id nobis cum casu ad id incideremus, pro explorato & comperto fuit. Siquidem à tarantula, id est phalangio percussos, haud aliter ex ancipiti morbo conualescere vidimus, quàm si tibicen vel citharista iuxta eos diuersos modos incinat, vt pro veneni qualitate, ita harmonia & audiendi illecebra capti, venenum illud vel ex intimo corpore dilapsum effundant, aut sensim per venas diffusum dilabatur, Alexander ab Alexandro Genial. 2. 17.

De animantibus á vipera morsis & quomodo sanentur

¶ Vipera & Cæcilia sæpe cùm in pascua bos improuidè supercubuit, lacessita onere morsum imprimit. Venena viperæ depellit super scarificationem ferro factam herba, quam vocant personatam, trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest. Vel symoniacum trifolium: quod inuenitur confragosis locis efficacissimum traditur, odoris grauis, neque absimilis bitumini, & idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium. Huius herbæ succus vino mistus infunditur faucibus, atque ipsa folia, cum sale trita malagmatis more, scarificationi intenditur: vel si hanc herbam viridem tempus anni negat, semina eius collecta & læuigata cum vino dantur potanda, radicésque cum suo caule tritæ, & farina & sale commixtæ ex aqua mulsa scarificationi superponuntur. Est etiam præsens remedium, si conteras fraxini tenera cacumina quinque librarum cum totidem vini, & duobus sextarijs olei, expressúmque succum faucibus infundas. Itemque cacumina eiusdem arboris cum sale trita læsæ parti superponas, Hæc Columella de re rust. libro sexto, capite decimo septimo. ¶ Vipera si momorderit iumentum, ex morsu eius pus consueuit exire. Nam si prægnans fuerit, totum rumpitur corpus. Ad morsum tamen viperæ, vel phalangij, aut muris aranei, commune remedium est, terram formicarum cum vino miscere & dare per fauces: Vel certè de ipsa terra frequentissimè vuluam (fortè vulnera) confricare. Ad quas causas etiam terra talparum creditur posse prodesse. Quòd si in itinere aut in locis vbi desit copia fomentorum, necessitas ipsa contingit, piperis grana xxx. cum sextario vini veteris tepefacto

tepefacto faucibus digeres, & herbam thymum tritam cum vino si dederis, prodesse creditur. Morsus viperæ vel cuiuscunque serpentis ostenditur, si humor putidus de plaga incipit currere. Præsens remedium est, si hœdum vel gallum vel agnum in recenti occideris, & calentes pulmones eius cum sanguine, vel corde, vel iecore vulneri apposueris, diligenterq́; constrinxeris vt omne virus educat, daturus continuò potionem: acori pontici semiunciam tritam cum vini veteris sextario, salis triti heminam pariter misces, & tepefactum faucibus digeris. Si perseuerat tumor, vitem albam syluestrem copiosè comburito, & ex cineribus eius lixiuium facito, & in potionem triduo ad vnum sextarium dato. Cinerem quoque ipsum cum aceto in modum cataplasmatis vulneri imponito. Si nihil profecerit, cauterijs vrito, vsta solenniter curato. Farinam quoque hordeaceam cum vino & sale, oleóque decoctam in cicatricem oportet imponi, vsque dum sanus sit, Hæc Vegetius in Mulo medicinæ seu artis veterinariæ libro tertio, capite 79.

De vipera ex hominis ingressa et quomodo inde expulsa fuerit.

Fumus sotularium, id est corij combusti, cum semine lini suffito fugat serpentes viuos, vt vidi in vno existente in hospitali Papiæ, qui habebat viperam in stomacho, cui fecerunt multa remedia, vt eam expellerent, scilicet, ponendo lac ad os & multa alia: veniebat enim ad os & nolebat egredi: tandem factis fiendis æger fuit suffumigatus ex tali fumo, & statim vipera visa est egredi per anum, Gatinaria in capite de cura præfocationis matricis.

H.

Vnde dicta sit vipera & echidna.

Vipera dicta est quòd vi pariat, Isidorus, & huc vsque ferè omnes grauissimi authores sic senserunt, quia crediderunt viperam à partu necari: quod fabulosum esse antea ostendimus. Dicitur ergo vipera non quòd vi pariat, sed potius quia viuum animal pariat: vnde rectius mea sententia viuipera quam vipera appellari mereretur, Amatus Lusitanus, & pleriquere centiores.

Ἐχίδναν similiter volunt grammatici sic appellari *παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου*, id est, quod ad interitum vsque fœtum intus contineat: sed quàm rectè, aliorum est iudicium. ¶ Ἔχις, ιος & εως, Vipera mas, Ἔχιδνα fœmina. ¶ Echidna putatur eadem esse, quæ & vipera.

Echidna pro hydra & quouis serpente.

Capitur & pro hydra ab Hercule occisa, Ouid lib. 3. fast.

Sanguine Centauri Lernææ sanguis Echidnæ,
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Capitur & pro quocunq; serpente, Ouid. lib. 9. Metam. Ioh. Rauisius. ¶ *Τηνία*, ἔχιδνα· ἄλλοι δὲ τὴν στηθοδέσμην, Hesychius.

Epitheta.

Vipera venenata, pestifera, Cicero. ¶ Mala tactu, Vergilius, *Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu Vipera delituit, &c.* ¶ *Parua necat morsu spatiosum vipera taurum.* Ouidius. Plæraq; autem epitheta quæ serpenti ascripsimus, viperæ etiam tribui debent. ¶ Ἔχις ἰοβόλος, Nicander. Οὐλοβόρος, ὅτι παρὰ τὸ οὖλον ὅ ἐστιν ὀλέθριον λέγεται, Eustathius. Ποικιλόδειρος, Anyte. Περκνός, Nicander. Ἔχιδνα ψολόεις (pro ψολόεσσα) Idem. Οὐτήτειρα, id est πληκτικὴ. πολιῆς ἐχίδνης, Orpheus. Πιαλέης ὄφεις, Varinus pro viperis accipit.

Deriuata.

Viperinus & Vipereus. E viperina carne fiunt pastilli theriaci, Plinius. *Vipeream inspirans animam*, Virgilius. Viperalis. Viperalem rutam appellatam tradit Apuleius quod serpentibus & viperis resistat, Pierius. ¶ Viperula, diminutiuum. ¶ Ἐχιδναῖος, Viperinus, in epigram. Ἐχιδνήεις, Idem, Nicander, Ἐχιδνήεσσα μορφὴ. ¶ Ἐχιδνιὸν & Ἐχείδιον, viperula seu catulus viperæ, parua vipera. ¶ Ἐχιόδηκτος, morsus vel ictus à vipera, Dioscorid.

Iconer.

Ægyptij cum significantes qui agilis sit & velox, sed qui tamen absq; iudicio ac ratione feratur, ceruum depingunt & viperam. Hac siquidem conspecta, temerè in fugam vertitur ceruus, Orus. ¶ Iidem mulierem quæ virum odio prosequens eius vitæ insidietur, solumq́; ei in coitu blandiatur designare volentes, viperam pingunt. Hæc enim cum mare congrediens, os ori inserit, & à coitu discedens, marem morso capite interimit. Rursus liberos matri insidiantes vt demonstrent, viperam pingunt. Nam hæc non iuxta cæterorum animantium naturam in lucem æditur, sed exeso diruptoq; matris prodit vtero, Idem.

Lapides & plantæ ab hoc serpente denominatæ.

¶ Echites Gemma est colore viridi sub obscuro quandam viperæ similitudinem referens. Ab animalibus cognominantur Carcinias, marini cancri colore: Echites viperæ, scorpites scorpionis aut colore aut effigie, Plinius. ¶ Echios vtriusq; generis pulegio similis est, & capitula viperæ similia habet, Plinius. Ἐσθλὴν δ᾽ ἀλκαίβιον ἔχιος περιβρεχέος ῥίζαν, Nicander. Echium Gallis vulgò lingua hirci. Vide apud Dioscoridem lib. 4. cap. 25. Echion item medicamentum est, de quo supra in G. dictum est. ¶ Echite herba est similis scammonio, Plinius lib. 24. cap. 15. Greci preter illam quam Itali centumculam vocant, clematidas & alias habent, vnam quam aliqui echiten vocant, &c. Idem. Nicolaus Myrepsus antidoto 370. quæ confert podagricis: alij, inquit, pro gentiana injjciunt chélidonium, & echidinon. Vbi Fuchsius, Græcus codex, inquit, habet ἐχίδριον. Censeo autē legendum esse ἐχίδνιον. Sic autem appellat Apuleius herbam, quam is alio nomine viperinam vocat, à semine quod viperæ caput refert: alij echion nominant, nostræ hodie officinæ buglossam, Hæc ille. Ego verò elydrion legerim: vt & lectio propius accedat, & res ipsa. Nam elydrion chelidonium minus est, vt Hermolaus Barbarus docet: & à Ni-

colao ibidem chelidonium simpliciter, hoc est maius nominatur, Gesnerus. ¶ Κερχὺς, ἢ ἐχίδ-νειον βοτάνη, Camers. Echidnios herba, crocis herba magica, Plinio. ¶ Viperina herba eadem quæ dracontea, Macer.

Animalia quæ à vipera nomē deducunt.

In Cyrene diuersa tum colore tum forma murium genera nasci ferunt, ac quosdam ipsorum quemadmodum feles, ita lata facie esse: alios viperæ speciem similitudinemq́ gerentes, acutas spinas habere, quos indigenæ echenatas vocant, Ælianus interprete Gillio: sed malè, vt appareret ex Aristotelis verbis quæ in mirabilibus sic sonant: In Cyrene aiunt diuersa esse muriū tum forma cum colore genera: οἵους γὰρ πλατυπροσώπους ὥσπερ αἱ γαλαῖ γίνεσθαι, τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας (fortè legendum ἐχῖνας, vt Herodotus etiam habet, à recto ἐχίν.) Echidna quidem viperam significat: verùm muribus istis nihil cum vipera commune esse, sed cum echino tantum spinas acutas, Aristotelis & Plinij verbis facilè obtinetur, Gesnerus.

Nomina propria virorum & mulierum ab hoc serpente desumpta.

Echion Statuarius & pictor à Plinio memoratur. Item Citarædus echion apud Iuuen Sat. 6. Echion etiam fuit vnus illorum quorum adiutus opera Cadmus Thebas ædificauit, de quo Ouid. 3. Metamor. Hinc & ipsi Thebani à Poëtis Echionidæ & Echionij passim appellantur. ¶ Styx ἐκ Πειρᾶντος peperit Ἔχιδναν, Pausanias.

Ἡ δ' (sc. κητώ) ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον, ἀμήχανον, οὐδὲν ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Σπῆι ἐνὶ γλαφυρῷ, θείην κρατερόφρον' ἔχιδναν,
Ἥμισυ μὲν νύμφην ἑλικώπιδα, καλλιπάρηον,
Ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν, δεινόν τε μέγαν τε,
Ποικίλον, ὠμηστὴν, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης. Hesiod. in Theog.

Aquila quæ Promethei iecur exedit, ex Typhone & Echidna aliqui natam aiunt, Higinus. Echidna mater Chimæræ, Cælius. Echidna nympha Gyraldus. Ἔχιδνα μιξοπάρθενος, Eustath. ἡ ἔχιδνα περὶ λυδίαν στέρνα καὶ κεφαλὴν κόρη, τὰ δ' ἐκ κάτω ὄφις, Isaacius Tzetzes. Virgo vmbilico tenus humana, reliqua specie viperæ, Diodorus Siculus. Hercules boues Geryonis agens cùm peruenisset in Scythiam, accidit vt ipsi dormienti equæ eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotę non comparuerint. Eas experrectus cùm indagaret, omnem regionem collustrans, in quendam locum peruenit, vbi dicitur reperisse virginem in antro quodam ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ, superne quidem femorum tenus fœminam, inferius autem viperam. Quæ promisit se ei equas restituturam modo secum coire vellet. Quod cum factum esset: tres liberos ex eo concepit, Agathyrsum, Gelonum, & Scythum. Herodotus lib. 4 ¶ In viperam veneficam anum carmen scripsit Petrus Crinitus. ¶ Echidnon vrbs ad mare Ægeū, Pomp. Mela.

Echidnon vrbs

b. *Discordia demens*
Vipereum crinem vittis innexa cruentis. Virgil 6. Æn.

¶ Cerberus canis vipereus ab Ouidio dicitur. ¶ Chameleontis cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus, Plinius. Venenum aspidum suget, aut occidet eum lingua viperæ, Iob. 20. de impio loquens: id est, vt interpretatur Mercerus, videbitur in eius aluo esse viperina lingua, id est virus exitiale quod eum perimet.

c. d. Vt viperas aliqui tradunt, ventre in quo genitæ sunt corroso, nasci: eodem modo liuor oppressum exedit animum, Cælius. *Videt intus edentem Vipereas carnes vitiorum alimenta suorum Inuidiam,* Ouid. 2. Metamor. ¶ Σὺ δ', ἣ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη λήθουσά μ' ἐξέπινες. Creon ad Ismeniam apud Sophocl. in Antigone. ¶ Πικρὴν μὲν σὰν ἐχίδναίω προσώπῳ ἔβαψε χόλω, Epigram. de Archilocho. ¶ *Vipeream inspirans animam,* Vergil. 7. Æneid. de Alectone furia, quæ serpentem in sinum Amatæ iniecerat, quem poëta diuersis nominibus anguem, colubrum & viperam appellat. Ioh. Baptista Iudæos ad se accedentes ἐχιδνῶν γεννήματα, id est viperæ progeniem appellat, Luc. 3. Scriptura vocauit fœtus viperarum, libidinosos ac voluptuarios, ventrique & peni seruientes, & propter mundanas cupiditates suam inuicē capita abscindentes, Clemens Strom. lib. 4. ¶ Pro cruentis sanguinarijsq́ raptoribus, pecuniæ immorientes videtur Sidonius Apollinaris harpyias vsurpasse: Nam libenter (inquit) incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias, in foro Scytæ, in cubiculo viperæ, in exactionibus harpyiæ, &c. vt citat Cælius. ¶ *Interit* (scilicet peste) *& curuis frustra defensa latebris Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri,* Virgilius. ¶ Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κάτθανε, γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου, Demodocus in epigram.

g. A viperino morsu venæ viscerum veneno imbutę tetros cruciatus cient, Cic. in Tuscul. ¶ Quum Diuus Paulus naufragio liberatus, in Insula Melitensi propter frigus nonnihil sarmentorum congregasset, & imposuisset in pyram, vipera è calore prorepens inuasit eius manū. Vt verò Barbari viderunt pendentem bestiam ex ipsius manu, existimabant eum impijssimum esse ac vltione diuina peti. At Paulus excussa bestia in ignem nihil mali passus est, Act. Apost. cap. 28. Vmbro sacerdos

Magica vel superstitiosa.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos cantuq́, manuq́, solebat,
Mulcebatq́, iras, & morsus arte leuabat. Verg. Æn. 7.

Si coll'um

Si collum (caput) viperæ suffocatæ cum filo laneo, collo alicuius suspenderis, suffocari prohibet, & multum valet in apostematibus faucium. Constantinus in libro de incantatione, citans hæc verba ex lib. Galeni de medicorum medicina. Siquis viperam serpentem collo suspenderit, eamq; præfocet lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduincias, Io. Baptista Porta.

h. Vipera capreæ (δορκάδος) vber momordit: hinnulus autem mox lactens eam liberauit, vide in epigram. Græc. antholog. lib. 3. sect. 33. Item in aucupem à vipera occisum epitaphium, ibidem sect. 15. De vipera electro inclusa carmen,

Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram:
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit cincta repente gelu.
Ne tibi regali placeat Cleopatra sepulchro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

Aliud de vipera in ore vrsæ.

Proxima centenis ostenditur vrsa columnis
Exornant pictæ qua platanona feræ:
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram morsit in ora manum:
Vipera sed cæco scelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto
Dum perit, ô facinus ausa quod vrsa fuit.

¶ Porus Indorum rex Augusto dona misit viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem fluuialem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem, Strabo lib. 5.

¶ In Arabia inter balsami arbores versari viperas quasdam ante dictum est. Cum autem balsami colligendi tempus venit, veniunt in sacrum locum Arabes cum binis ligneolis regulis singuli: eorum complosu bestias fugant. Occidi vero magna est religio, quòd sacras & genios veluti quosdam esse balsami putant, Pausanias in Bœoticis. *Vipera sacra.*

¶ Padus inundauit, & intra ripam refluens, ingentem viperarum vim reliquit: inter Cæsarem & Antonium ciuilia bella exorta, Iulius obsequens. Mulier viperam pro infante enixa est, vt legitur apud Sabellicum lib. 3. En. 6. *Prodigia.*

¶ Aspis à vipera. Hoc prouerbium explicatum est antea in aspidis historia. Refertur inter Diogenis apophthegmata: qui cum vidisset mulieres quasdam colloquentes, dixit, Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. Id est aspis à vipera venenum sumit mutuò. Vsus erit, quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior, Erasmus. ¶ E vipera rursum nascitur vipera, Had. Iunius. ¶ A vipera morsum culpas, Idem. *Prouerbia.*

¶ Emblema Alciati de viperæ congressu cum muræna: cuius lemma est, Reuerentiam in matrimonio requiri. *Emblemata.*

Cum furit in Venerem, pelagi se in littore sistit
Vipera, & ab stomacho dira venena vomit:
Murænamq; ciens ingentia sibila tollit,
At simul amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux
Alternum debet coniugi & obsequium.

Alterum emblema eiusdem de viperæ dentibus à Cadmo satis, cuius lemma est, Litera occidit, spiritus viuificat.

Vipereos Cadmus dentes vt credidit aruis,
Seuit & Aonio semina dira solo:
Terrigenûm clypeata cohors exorta virorum est,
Hostili inter se qui cecidere manu.
Euasere quibus monitu Tritonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, ijs suauem iunxit & harmoniam.
Quorum discipulos contraria plurima vexant,
Non nisi Palladia quæ dirimuntur ope.

Alterum eiusdem de Inuidia carnes viperinas edente.

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quæq; suum cor edit,
Quam macies & pallor habent, spinosaq; gestat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

FINIS.

APPENDIX DE SERPENTIBVS NONNVLLIS IGNOTIS ET INNOMINATIS, VEL QVORVM NOMINA TANTVM BARBARA HABEMVS.

EST in Indica regione serpens paruus, cuius vnius remedio carent incolæ, Aristoteles.

Nascitur eodem in agro, in quo laser, serpens quidam pusillus, cuius remedium lapis est, quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui accipiunt, eoq́; perfuso ex vino bibunt, Idem.

Clitarchus in India serpentem sexdecim cubitorum gigni scribit, atque etiam aliud serpentium genus non speciem similitudinemq́; aliorum gerere, sed magnitudine multò inferiores esse, & tanquam pigmentis distinctos, sic versicolores spectari: vittas enim à capite ad caudam pertinentes, habere, alias æreas, alias argenteas, nonnullas rubras, alias aureas, easdemq́; pestifero morsu celerrimè interimere posse, Ælianus.

Ex Paulo Veneto accepi in regione, quam Caraiam ipse vocat, quam se pedibus obiuisse testatur, serpentes longitudine decem passuum, & crassitudine decem pedum nasci, prioribus pedibus quidem carentes, sed eorum loco vngues habere leoni similes, tum grandi capite, tum oculis quoquouersus pedem vnum amplis, tamq́; oris rictu largo imminere, vt hominem deuorent: nullumq́; esse neque hominem, neque aliud animal, quod non eas horreat intueri. Ad hanc rationem capiuntur: Interdiu intra subterraneas cauernas abduntur, noctu verò longè lateq́; vagantes, cibum inquirunt: nullam animalium nationem extimescunt, imò leones & vrsos exedunt & conficiunt: postea verò quàm sese cibo expleuerunt, ad domesticam latebrarum sedem redeunt. Cùm gradiuntur, tam altè vestigia imprimunt, vt sui corporis pondere in ea terra sabulosa mirabilem foueam efficiant, vt dolium quodpiam vini plenum circum sabulum versatum dicas. Iam verò venatores huiusmodi feris insidias molientes, permultos & robustos palos ex supremo capite acuto ferro munitos in sabulo vicino cauernæ vbi latitare solent, interdiu defigunt, eosdemq́; sabulo obruunt, ne ex ijs quæpiam videri possint. Cùm autẽ, vt solet, noctu ad cibi inquisitionem prodiens, magna sui corporis mole ad arenã adrepit, sæpe latenti ferro transfixa perit, aut graui accepto vulnere, sauciam venatores, qui in insidijs collocati sunt, impetu facto interimunt, Gillius.

Pæderotæ serpentes. Octonum pedum serpentes sunt in Malabar, aspectu horribiles, innoxij tamen, nisi irritentur. Ii puerorum amore capiuntur. Quocirca Pæderotas eos libuit appellare. Pueros enim diu turno contentoq́; aspectu sine maleficio contuentur. Dum iacent, anguillina eorum facies est. Vbi surrexerunt ita dilatant illam, vt ad humanam effigiem propius accedat. Quæ fuit causa vt etiam ἐγχελυανθρώπους nomen eis fecerim. Hi sunt sine pedibus, Iul. Scaliger.

Ames, id est serpens quidam diuersorum colorum, Syluaticus.

Butrisa, nomen serpentis, Suid.

Dunios, est serpens quidam qui habitat in Lycijs, Syluaticus.

Eratron, serpens quidam, Syluaticus.

Quando ponitur emplastrum cum radice endiuiæ super punctura scorpionis, & vermium paruorum venenosorum, & vespæ & serpentis Guasseuabras (vel Semabras) confert & similiter cum sauich, Auicenna.

Nigri, nomen cuiusdam serpentis, Syluaticus.

Sabin, est genus serpentis. Aut. exp. fortè Sabrin, Hæmorrhous.

Padalitza Polonis serpens nocentissimus sic dictus, quòd concisi etiam frusta subsiliant. Maculosus est valde, pulcherrimus, in pratis. Agnoscitur à rusticis sibilo. Morsi carnes decidunt. Remedium est, si teneatur pes imò sepeliatur per diem in scrobe excitata in terra humida, circumaggesta terra, fortè est Paderus Alberti, vel Padera Vincentij, quam nos Naderam diximus, vide in Natrice vel Hydro A.

Serpentes in rupibus morantes plerunque nigri sunt, quos vulgari gentis (Gotthicæ) idiomate Snock appellant, quamuis etiam ibidem varij in magna multitudine reperiantur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate præsertim, haud parum molesti sunt, cùm etiam veneno suo sæpe homines occidant, Olaus Magnus.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Historiæ insectorum Libellus, qui est

DE SCORPIONE.

PER CASPARVM VVOLPHIVM TIGVRINVM MEDICVM EX RELICTO SCHEDARVM *fasciculo methodicè collectus & in lucem editus.*

TIGVRI

IN OFFICINA FROSCHOVIANA.

M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

CELEBRI ET EXPERTO VIRO D. PETRO HAFNERO REIPVB. TIGVRINAE CHIRVRGO ET LITHOTOMO, AMICO SVO CASPARVS VVOLPHIVS MEDICVS S.

NNI plus minus ſex iam elapſi ſunt, cum Scorpionis hiſtoriam ex clariſſimi viri Conradi Geſneri de Inſectis ſchedulis & obſeruationibus vndecunque quidem collectis, nec dum tamen ordine aliquo diſpoſitis, ad certam methodum, eam præſertim quam iam pridem ipſe in perfectorum animalium ſcribenda hiſtoria obſeruarat, quæq; ad peculiarem cuiuſque naturam pleniſſimè exprimendam, explicandamq; accõmodatiſſima erat, non perinde facili & expedito labore, reuocaueram. Ad eum verò ſubeundum laborem, eo omnino animo acceſſeram, vt in copioſæ & amplæ de Inſectis materiæ parte aliqua, periculum facerem, quantum vel temporis vel moleſtiæ & laboris, reliquorũ inſectorum omniũ conſcribenda hiſtoria, requireret. Poſteaquam verò conferre inter ſe quæ inferre moram aut impedimentum videbantur, paulò diligentius cœpiſſem: nec præterea ignorarem domeſticas ſubinde & publicas quoq; curas in dies ſingulos accreſcere: ipſam deniq; ætatem meam, tacitis annis ingrauescentem, ingenij virtutes magis magiſque labefactare, ab inſtituto propoſitoque mihi temperaui: ſatius exiſtimans, alijs ad horum meditationem promptioribus, magiſq; idoneis, bona mea venia, locum eſſe cedendum. Hoc ipſum cum animo meo ſtatutũ ac deliberatũ haberem, haud ita multò pòſt, ſanè mea quidẽ opinione percõmodè: nimirum, vt & meę voluntati & publico deſiderio (iam pridem enim inſectorum hiſtoriam in multorum deſiderio eſſe cognitum exploratumque habebam) ſatisfieret: à clariſſimo Typographo D. Roberto Cambiero amico noſtro, ea de re appellatus, D. Chriſtophori Froſchoueri piæ memoriæ præcipuè, & quorundam aliorum interceſſione, Inſectorum ſuppellectilem omnẽ à me certa conditione impetrauit. Nunc igitur, quando eius materiæ pars ea, quæ de Serpentibus eſt, Typographi hortatu à doctiſſimo viro D. Iacobo Carrono, methodicè ſanè & ingenioſè ad Geſneri arbitrium diſpoſita atque conſcripta, editioni parata eſſet: viſum eſt, hanc à me ſuperioribus annis, ex dictis ſchedis & meis quoque additionibus Scorpionis hiſtoriam, quoquo modo adornatam, eſſe coniungendam: idque partim ob argumenti methodiq; cognationẽ, partim verò & quidẽ præcipuè, vt qui harum rerum cognoſcendarũ ſtudio lectioneq; flagrarent ingenia: (nihil enim aut parum admodum in hoc argumẽti genere, quod ego quidẽ cognouerim, extare puto) guſtum ex hoc aliquem, operis reliqui de Inſectis propediem Typographi diligentia futuri, accipiant. Hunc verò de Scorpione libellum, qui reliquorum Inſectorum πρόδρομος eſt, & pro maiori parte Geſnerum parentẽ quidem agnoſcit, vt qui prima eius in colligenda materia fundamenta iecit: tum verò etiam, pro eo atque plurimum operæ, laboris ac diligentiæ in eadem methodicè diſponendo, & proprijs inſuper obſeruationibus locupletando, poſui, ad me quoq; pertinet: vtriuſq; nomine tibi, viro tum in medicina noſtra, tum

verò præcipuè in chirurgica experientia celebri & claro, dedico atque offero: mihiq; perſuadeo, te, quod inſtitui, partim quidẽ meo, partim verò illius nomine gratum acceptumq; habiturum. Quoties enim cunq; conſidero, quàm tu communis amici noſtri D. Geſneri, non ſolùm fueris amantiſſimus, ſed quantum viciſſim ipſe tibi tribuerit, non poteſt non quicquid tandem ſuarum lucubrationum ad te deferatur, pergratum tibi perq; iucundum accidere. Scis in ſtirpibus cùm colligendis tum cognoſcendis ſummoperè ipſum delectatum fuiſſe, adeò vt omnem ferè ætatem in hoc ſtudio conſumpſerit, & omnes præterea eos, quorum ad id propendebant ingenia & dilexiſſe plurimum & maximi feciſſe. Hinc factum, vt cum hanc animi ac voluntatis propenſionem in te quoq; animaduertiſſet (ſæpe enim horti tui, varijs ijſdemq; raris ſimplicibus exornati, amœnitatem celebratam ab eo memini) nullo ferè vnquam tempore vel montium vicinorum iuga conſcendit, vel alias longinquiores peregrinationes inſtituit, quin te ſibi, vel hoc ſolo nomine præ alijs itineris comitem ſociumq; aſciuerit. Quin ipſe quoq; mihi perſuadeo, quando ſtudioſiſſimum te cupidiſſimumq; eorum cognoſco, quæ admirationem in rerum natura faciunt, quæque aut nouitate aut ſuo pondere delectare ſolent: hanc Scorpionis hiſtoriam, atq; etiã Serpentum, quæ non modo mirabilia, ſed prodigijs etiam ſimilia complectitur, gratam, iucundamq; tibi futuram. Quicunque enim in contemplatione ſua ſtudia ponũt, eos & rerum nouitas, qua ipſa etiam natura cõmouetur, & magnitudo, quæ dijs curæ eſt, ad cognoſcendum excitant. His alijsque cauſis motus, non dubitaui huius beſtiolæ hiſtoriam, mole quid exiguam, raram tamen, admirandam, nec omninò inutilem, eoque nomine iucundam, tibi publicè offerre & dicare. Rogo itaque te etiam atque etiam, vt ſi modo ſtudia hæc noſtra aliquid authoritatis habere poſſunt, hanc animi beneuoli qualemcunq; ſignificationem boni conſulas, & exiguum hoc munuſculum ab amiciſſimo oblatum læta fronte accipias: tibique perſuadeas, me omnem daturum operam, vt & amicitiæ noſtræ officijs & meæ erga te voluntati ſatisfiat. Vale Tiguri Heluetiorum Auguſti 9. Anni 1587.

CONRADI

CONRADI GESNERI TIGURINI HISTORIAE INSECTORUM LIBELLUS, QUI EST DE SCORPIONE.

A.

SCORPIUS, Latinis, & σκορπίος Græcis, nomen est scorpioni terrestri & marino, alijsq; quibusdā rebus, de quibus in Philologia dicendi locus erit, commune. De marino scorpione Conradus Gesnerus abundè disseruit, in sua de Aquatilibus historia: de terrestri verò nos ex Gesneri reliquijs & nostris obseruationibus hic tractabimus. Scorpius itaq; terrestris σκορπίος χερσαῖος distinctionis gratia, vel simpliciter σκορπίος dicitur, παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, vt Varinus scribit, hoc est quod venenum suum spargat, dispergátue: leui namq; caudæ eius extremitatis contactu, virus partibus, quas contingit, disseminat: vel vt alij volunt, παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, quod ineptus, obliquus seu vagus eius sit motus: aut vt Nicander loquitur, de octauo scorpionum genere scribens, διὰ τὸ,

——— ῥαιβὰ φέρει φλογὶ ἴκελα γυῖα

Ανδράσι.

hoc est, quia obliquo gressu corpus flammæ simile commouet. Et licet Græcum hoc σκορπίος vocabulum tum priscis tum recentioribus Græcis scriptoribus sit vsitatissimum: inueniuntur tamen hinc inde alia quoq; huius insecti nomina, quæ vel toto generi vel peculiaribus quibusdam speciebus possunt attribui. Cuiusmodi est Βλῆςας apud Hesychium, quod de χερσαίῳ σκορπίῳ interpretatur idem, & nomen habere potest vel à βάλλομαι verbo: vel βλητὸς nomine, quod ictum significat, aut vt Hesychius βλῆτος. Οκτώπυς præterea alijs dicitur, à pedū numero, quasi octipes: vnde prouerbium ὀκτώπυν ἀναγείρειν, de quo inferius. Hesychius ὀκτώπας habet, sed perperam, vt annotat Heinrichus Stephanus in suo thesauro. In Æthiopia scorpionum species quædam est, quam Sibaritas, συβριτὰς σκορπίυς, ἤτοι σιβρίτας appellant, vt refert Ælianus. ¶ Latinis scorpius & scorpio vocatur: quod tametsi à Græco nomine in Latinorū vsum translatum videatur, Isidorus tamē dictum existimat ab eo quod manu eleuatus, lædat. Sunt quinetiam qui Nepæ nomen scorpioni tribuant, ex illo Ciceronis loco quinto de finibus. Serpere anguicolas, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videas boues, nepas aculeis, &c. Alij verò cancro, ob illud Plautinum: Retrouersum cedam, imitabor nepam, &c. Quod tamen dictum etiam scorpioni non malè conueniet, si etymon, quo σκαιῶς ἕρπειν dicitur, spectare libeat. Vinula, nomen est scorpij librorum, de quo paulò post. Geptaria apud Ferdinandum Ponzettum, syluestris scorpij nomen esse creditur. ¶ Arabibus dicitur Harrab, authore Lacuna. Sed & alia multa apud Arabes scriptores nomina leguntur, quæ per scorpionis nomē ab interpretibus redduntur: cuiusmodi sunt, Acrob, Achrach, Satoracon apud Syluaticum. Auicenna Hacharab, & apud Pandectarium, Natarab, errore fortè quodam scribentis N pro H. Algarat verò, aut vt alij, Algerarat & Algeterat & Algenat: & secundm Rasim, Alkatareti, nomina sunt teste Bellunense parui scorpij, post se caudam reuolutam super terram trahentis. Verum hæc nomina, vti videre est interpretes nonnunquam confundunt, & certis quibusdam speciebus attribuuntur: veluti nomen Algarat speciem illam minorem significare dicit Syluaticus, de qua modo: Algerarat verò scorpionem gibbosum ventrem habentem. Vocem Acchabim Hebraicam, de scorpionibus interpretantur. ¶ Itali, scorpione terrestre: & in quibusdam Italiæ locis scurtificio, eo quod venenū habeat nel pizzo, id est caudæ extremitate: pizzo enim quod Germanis spitz, illis significat cuiuscunq; rei acutæ summitatem. Galli, vn scorpion, Hispani alacran & alacrani: quod nomen insulæ est in India occidentali ab Hispanis inditum, ob scorpionum in ea multitudinem, qui hoc modo Hispanis dicuntur, Nauigat. lib. 3. Castilionenses, escorpion, Catalonenses alacrani, Germanis Græcum aut Latinum nomen, ein scorpion, est vsitatum.

Nomina Græca. *Nomina Latina.* *Nomina Arabica.* *Nomina variarum linguarū.*

B.

In Copto Ægyptia vrbe, scorpij maximi sunt & acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum,

Regiones quæ scorpionibus abundant.

qui vt percusserunt, statim interficiunt, Ælianus. In Æthiopia sunt, quos Sibaritas appellari diximus. Habet Numidia infinitam scorpionum & serpentum copiam, quorum morsibus venenosis multi quotannis interfecti inueniuntur, Leo Africanus. Τῆνος vna Cycladum est ὀφιοῦσσα dicta, quod multos serpentes & pestiferos scorpios alat, Varinus. In Iberia & Mauritaniæ partibus Occidenti proximis, pennatorum et non pennatorum scorpionum multitudo est, Strabo. In Caria & Lybia sunt frequentes, Aristot. & Clemens. Indicæ regioni circa Estamenum fluuium, vbi Rhicophagi habitant, scorpionum copias infestas superuenisse aiunt, Ælianus: sed alatos fortè fuisse conijci potest, qui in illam fuerint aliunde delati. In itinere secundi diei eorum, qui à Persicis Susis in Mediam proficiscuntur, permagnam scorpionum multitudinem nasci dicitur: idcirco Persarũ rex, quum eò iter suscipit, triduo ante omnibus imperat vt eos venentur, & ei qui plurimos interfecerit, munera donat: nisi enim hoc fiat, loca illa transiri non possunt: nam subter omnem lapidem aut cespitem abditum scorpium manere, author est Ælianus. In

Regiones desertæ ob scorpionum copiã.

Pescara Africæ antiquissimo oppido, maxima scorpionũ copia est, à quibus icti continuo moriuntur: quamobrem ciues fermè omnes æstatis tempore, relicta vrbe rus commigrant, vbi in mensem vsque Nouembrem remanent, Leo Africanus. Multitudine & virulentia scorpionum multas regiones desertas esse, scribit Diodorus Siculus. In Arabia regio deserta, quæ pascua larga habet, ob scorpionum multitudinem derelicta, qui vnà cum araneis, ita aliquando afflixerunt, vt hominibus ex toto fugam facerent, Strabo. Indiæ regio circa Arrhatan lacum prope Estamenum fluuium (aliàs Altabaram) adeò à scorpionibus infestata est, vt cum nulla ratione aduersus tantam luem tueri se possent, regionem illam habitatores solitariam reliquerunt, Ælianus. Citra Cynamolgos Æthyopas latè deserta regio est à scorpionibus sublata, Plinius. Alabanda vrbs duobus montibus subiecta est, ita dispositis, vt cistæ inuersæ aspectum exhibeant. Vnde Apollonius Melacus, ob hoc & multitudinem scorpionum ciuitatem carpens dixerit, eam esse cistam inuersam, scorpionibus plenam, Strabo. In insula Canariæ, quæ à ferro nomen habet, magna est scorpionum frequentia vsque adeo metuenda, vt pestilentiores ijs sint, quos turcica alit terra, & eosdem Turcæ diligenter colligunt pro olei de scorpionibus confectione, Theuet. Habet & Italia & Gallia suos scorpiones, qui in Italia non sunt ita venenosi, Ponzettus. Circa Neapolim Campaniæ ciuitatem rarò inuenitur: Romæ plurimus est, & peculiariter intra vrbis mœnia, in monte nimirum qui Testaceus dicitur, Monachi in Mes. In Germaniæ calidioribus locis gignuntur quidem sed admodum pauci. In Italia verò & alijs similibus regionibus magna illorum copia est, Cordus. Psylli, qui reliquarum venena terrarum inuehentes, quæstus sui gratia, peregrinis malis impleuere Italiam: sæpe alatos quoque importare conati sunt, sed viuere intra Siculi cœli regionem non potuere. Visuntur tamẽ aliquando in Italia sed innocui, multisque alijs in locis, vt circa Pharum in Ægypto. In Scythia interimunt etiam sues, alioqui viuatiores contra venena talia, Plinius.

Scorpiones ad quod genus referendi.

Scorpiones, scincos, lacertosque vermibus non serpentibus ascribendos esse, Solinus cap. 30. prodidit: quod Gesnero cum minus probaretur, ἑρπετοῖς rectius, non σκώληξιν assignandos esse capite de Scinco inter aquatilia scribit. ¶ Scorpionum duo prima genera scribit Hermolaus

Scorpionum quæ differentiæ.

Barbarus: quorum aliud terrestre, χερσαῖον, aliud marinum sit. De marinis qui volet, Gesnerum legat inter pisces: de terrestribus, quos Auicenna syluestres etiam vocauit, hoc loco dicemus.

Differentia à sexu.

¶ Differunt hi primo sexu, authore Auicenna. Fœmina inquit, masculo maior est, pinguis, magno & subtili aculeo: masculus contra extenuatus & subtilior: aculeum præterea habet, vti loquitur, grossum, sed vt Plinius scribit, sæuissimum.

Differentia à magnitudine.

Distinguuntur gracilitate & longitudine, Plin. & veneni malitia. Mares enim scorpij infestissimi habentur, fœminę multò remissiores: neque enim tantum acerbitatis virus habent, Gillius. ¶ Aliter distinguuntur magnitudine. Megasthenes in India prodidit alatos scorpios eosque maximos, & vt alibi, mira magnitudine procreari, & similiter aculeis atque Europæos pungere, Ælianus. In quadam Lybiæ parte (Mauritania) multitudo scorpionum est pennatorum & non pennatorum, magnitudine (vt fertur) septenum vertebrarum, Strabo. Circa Hierosolymam & per totam Syriam sunt scorpiones magni, sicut sunt apud nos cancri fluuiales, quos Gambaros vulgò nominant. Apud nos autem sunt minimi, fabæ videlicet magnitudinem non excedentes, Monachi in Mes. Akatareti scorpiones parui valde sunt, caudas post se trahentes, & sunt in terra Cohz, Rases. In Heluetiæ quibusdam, sed raris locis, vt Rapersuylæ ad Tigurinum lacũ minimi visuntur sed pauci, ijque innoxij, Gesnerus: eius generis fortè fuerint librorum quos Vinulas vocari diximus supra, admodum exigui & rubri, vini rosei diluti colore: vnde fortassis etiam nomen traxere.

Differentia à colore.

¶ Differunt præterea & coloris diuersitate, vt volunt Nicander, Ælianus & Auicenna. Hãc colorum distinctionem, quum Nicander & eius Scholiastes apprimè exprimant (quæ nanque in modo agendi in corpora nostra eis inest differentia, postea referetur) hic subijciemus. Octo scorpionum genera (inquit) reperiuntur: primum albicans, λευκόν, cuius morsus non est lethalis. Secundum rutilum, πυρσόν, qui & tremorem & sitim ictis à se infundit. Tertium ab opaco & obscuro colore ζοφοειδὲς appellat: quod nomen alij liuidum vertunt: Gesnerus fumosum transtulit: quos hic percusserit continuo corporis motu concitantur, ac rationis impotentes rident, & fatui ex dolore fiunt.

Quar-

Quartum genus à viridante colore, χλοάον dicitur, quod simul ac corpus hominis concusserit, tremores & frigora illico admittit, adeoque intenso gelu torquet, vt in solis feruentissimo calore, tamen congelatum grandinem persentiscere sese putet. Quintus scorpio ἐμπελιΘ, quasi πελιδνὸς, liuido colore, ingentē aluum gestat, latumque, cuius genis ingens virus, & tristitia, quam etiam efficit in eo quem percusserit: hunc Gesnerus nigrum & ventricosum dixit. Ventricosum autem à nigro Ælianus distinguere videtur. Herba hic vescitur, semper tamen insaturabilis manet, corpus etiam hominis exedit. Hunc puto Geptariam Ponzettus de venenis appellat, nigrum, gibbosum corpore, caudam habentem longiorem; Syluaticus autem Algetarat. Sextus cancro similis, paguro scilicet incuruo, hunc flammeum vocat Ælianus; albentes algas fluctumque maris decerpit pascendo: corpore est grandis, chelis & forcipibus æque solidus atque pagurus: vnde etiam ortum trahit. Postremus melichlorus appellatur, quod melleo sit colore conspicuus vel cereo vel flammeo: atque huius, quas in tergo gerit, alas locustæ similes dicit. ¶ Sed & ipsis partibus inter se differunt scorpiones. *4. Differentia à partibus sumpta. Alatum.* Alij namque alati sunt, de quibus Strabo, Nicander, Auicenna & alij historiographi. In India alati visuntur, ijdemque maximi, teste Æliano. Pammenes apud eundem alatos scribit in Ægypto nasci, duplici aculeo armatos. In regno Palimbrota dicto alati visuntur & admodum magni, Nauigat. tomo primo. Phryx quidam in Bœotiam importauit alatum scorpium, alas habentem simillimas locustis, Pausan. Scorpio cum alis est magnus, & prohibet multoties eum ventus cum volat, ab hoc vt cadat; quare transfertur ab eo de regione in regionem, Auicenna. Qui alis destituuntur vulgò noti sunt. ¶ In caudæ *5. Caudæ.* præterea internodiorum numero & aculei, obseruarunt prisci differentiam. Ælianus scribit esse quoddam eorum genus quod septem habeat internodia: plerumque sex videntur. Septem verò caudæ internodia sæuiora esse constat, Plinius. Nicander in Theriacis, σφονδύλοις ἐννεαδέσμοις ἐπὶ κέντρῳ ὑπερτειρῶσι, (vel vt Gesnerus legit, ὑπερτεινῶσι) χηραίης, hoc est cum vertebræ nouem iuncturis connexæ noceant suo apice, asserens: id Scholiastes explicās inquit ex Antigono, Nicandrum ἐννεαδέσμους vocasse: neque quia nouem nexus habeat, neque propter nouem vertebras, vt inquit Demetrius. Non plures enim quàm septē (caudæ) vertebras habere cernitur scorpio, & eas quidem rarò, vt ait Apollodorus. Fortasse itaque hic aut duobus aculeis armatos scorpiones intelligit per nouenarium, aut numero certo pro incerto posito, multos, & vt loquitur interpres, ἐννεάδεσμοι, ἤγουν πολύδεσμοι intelligere voluisse: sic & alibi Nicander duos aculeos habentem, nouem stimulis munitum scribit. ¶ Aculeis differunt scorpiones, quos Plinius dentes *6. Aculei.* appellat: alijs enim vnicus est, alijs duo, vt author est Aristoteles & Plinius. Idē Nicandri Scholiastes his verbis confirmat: μέμνηται ἄλλοθι ὁ Νίκανδρος τὸν δύο κέντρα ἔχοντα, ἐννεάκεντρον εἰπών: nōnullis tres sunt, author Plinius, inquiens: scorpionis caudæ inesse eum (scilicet dentem: loquitur enim de dentibus aspidis & serpentum) & plerisque ternos. Fœminis aculeus tenuior, maribus robustior. ¶ In motu insuper discrimen cernitur: sunt enim qui caudas suas eleuant, neque illi *7. Differentia à motu.* admodum venenosi. Quidam trahunt post se caudas per terram, eamque reuolutam, & illi magis venenosi; alij de regione in regionem volant, de quibus paulò ante, Bellunensis & Gordonius.

His scorpionum discriminibus rectè adieceris etiam illud, quod ex noxa & periculo, quod *8. Differentia à noxa, quæ vehementius eius lædunt. Scorpiones innoxij.* afferunt, haberi potest, & in veneni natura reconditum est. Sunt enim quorum venenum, venenum nō est, hoc est qui innoxij sunt, vt albi à Nicandro numerati. λευκὸς, inquit ἀχάιεΘ, οὐδ' ἐπιλωβάς. In Pharo locisque alijs scorpiones non lædunt. Scaliger author est in auitis eius sedibus, quæ sub Noricarum alpium tractu iacent, scorpiones totam eam regionem sine maleficio colere. Neque enim vllum moueri posse saxum, sub quo non offendantur plurimi. In insula Sanguola scorpiones sunt ijs similes qui in Castilia Hispaniæ nascuntur, quorum ictus nō sunt venenosi, hoc est non inducunt mortem. Vnū tamen hoc habent, quod dolorem excitant intensum, qualis est vesparum apud nos pungentium dolor, nisi quod ille diuturnior sit, & per quadrantem horæ, aut etiam aliquando diutius durans. Ex morsu horum alij plus dolent alij minus. ¶ Alterius generis sunt qui sua cauda ictos continuò interficiunt; cuius generis sunt in Pescara A- *Scorpionis admodum venenosi.* fricæ & alibi, vt est paulò supra annotatum. In Scythia præsertim multi & magni & nocui sunt: & si vel hominem vel quamuis bestiam percusserint, interimūt, nec sues euadere possunt, quanquam cæteros virulentos ictus minimè sentiant: & nigri eorum potissimum interimuntur. Quisque tamen celerrimè interit, si ictus adierit aquam, Plinius. In Copto Ægypti, qui à scorpionibus percusi, statim interficiuntur, Ælianus.

Quæ & quot sint scorpionū genera, & quot modis inter sese differant, hactenus diximus: in *Scorpionū descriptio generalis.* quo verò omnes conueniant, nunc quoque explicandum venit. Scorpius animal est vbique notum, Monachi in Mes. Scorpiones sunt quædam animalia ad modum scarabeorum, nisi quòd caudas habeant, Gordonius. Moles corporis eius exigua est, qui nobis notus, dorsum habet depressum & latiusculum internodijs cancrorum more distinctum, crusta duriuscula, eaque fusco colore nitente integitur. Caput habet notabiliter exertum aut prominens nullum fereàd cancrorum similitudinem formatum. ¶ Scorpio blandum ac quasi virgineū dicitur habere vul- *Vultus.* tum, sed in cauda nodosa venenatum aculeum habet, quo pungit & inficit proximantem, ex libro naturæ. ¶ Omnium insectorum solus scorpio & brachia habet & in cauda spiculum, Pli. *Brachia.*

Brachia vocat vtrinq; forfices, quæ Apuleius in cancro furcas: in quorũ extremitatibus forcipes ſunt manuum loco: ijs enim quod apprehendunt retinent, dum punxerint aculeo caudæ.

Pedes. ¶ Pedes ſcorpioni octo, vtrinq; quatuor, vnde etiam nomen eius ὀκτώπους, et prouerbium ὀκτώποδα ἀνεγείρειν. Brachia & pedes biſulcis dentati forcipibus ſunt. Et brachijs & pedibus cancro admodum ſimilis, vt ex cancro ceu matre recte generari aſſerant authores.

Lingua. ¶ Habent ſcorpiones linguam, qua corpora lambunt: & quum diligant pannos mundos, ſeſe camiſijs & fœmoralibus inſinuant, ac iuxta corporum carnes poſiti, lingua eorum cutem lambere dicuntur, vt refert Gordonius.

Cauda. Aculeus. ¶ Solus inſectorum ſcorpio caudam accepit, Plinius. Scorpioni aculeus extra prominet: vnus enim inter inſecta longo ſpiculo armatur, Idem. Terreni ſcorpionis aculeus in partẽ extremam acutiſsimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen, per quod venenum deijci poſsit: neceſſe tamen eſt vt cogitemus ſubſtantiam quandam eſſe aut ſpiritalem aut humidam, quæ vt mole minima, ita facultate quàm maxima eſt, Gal. 3. de loc. affect. Aſpidi & ſerpentibus duo dentes in ſuprema parte dextra læuaq; longiſsimi, tenui fiſtula perforati (vt ſcorpionum aculei) venenum infundentes, Plinius. In ſcorpij aculeo meatum quendam ſinuoſum replicari aiunt adeò anguſtum, vt viſu non percipiatur: in eo venenum gigni contineriq;: quod cum ille ferit, mox per foramen, id quod minus quàm cerni poſsit, emanet, Ælianus. Scorpius è centro, quod cauum eſſe creditur, emittit humorem venenoſum, Gerardus.

C.

Scorpionum generatio. Generationis modum duplicem habere ſcorpiones, authorum libris conſtat: fieri nanq; & naſci ſcorpiones volunt, partim quidem ex putrefactione, partim verò ex ouis ab ijſdem æditis: neq; hoc alienum à natura videri debet. Quædam enim ſunt, ſcribit Ianus Lacinius, quæ per ſolam propagationem generant, vt homo, vipera, cetus & palma: quædam per ſolam putrefactionem, vt pediculus, pulex, gramen, verucces terreſtres & ſimilia imperfecta: quædam vtroq; modo, vt mures, portulaca, formicæ, muſcæ, araneæ & plura alia quæ ex putrefactione primò generata, poſtea ouando per propagationem conſeruantur in ſpecie ſibi ſimili: hæc ille. Galenus adduci non potuit, vt crederet ſcorpiones, phalangia, muſcas, culices, viperas, lumbricos ab eadem fingi ac formari anima, quæ fœtuum fabricæ adhibita eſt, quum prope ad impietatem hęc opinio acceſſura videatur, &c. lib. de fœt. format.

Ex putrefactione quomodo generari dicantur. ¶ Dicamus autem nos primo loco de ſcorpionum generatione ex putrefactione, poſteriore verò de ea quæ per ouationem fit. Plinius ſcorpiones naſci ex putredine his verbis teſtis eſt. Cancri cum exanimati ſunt, corpus eorum in ſicco transfigurari in ſcorpiones narratur, ſole cancri ſignum tranſeunte. Sextum ſcorpij genus καρκίνῳ αἰγιαλῷ ſimile facit Nicander. Paguri inquit capti & extracti è mari à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubeunt, vbi mortui in ſcorpios mutantur. Confirmat hoc idem Ouidius Metamorph. 15.

Concaua littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca. Et alibi:
Obrutus exemptis cancer tellure lacertis,
Scorpius exiguo tempore factus erit.

¶ Circa Eſtamenum fluuium Indiæ ſcorpionum copia eſt, quam ex corrupta aqua pluuia generatam aiunt, Ælianus. Ex Baſiliſco contrito & debitè miniſtrato & putrefacto, ſcorpiones generantur, Ianus Lacinius. ¶ Baſilicam herbam in muro reconditam à quodam audio, vbi poſtea duos ſcorpiones inuenerit. Ocymum ſi quis ieiunus maſticauerit, & adhuc illotus, & poſuerit ipſum ſub diuo per ſeptem noctes, quod ſol non videat eam, interdiu quidem auferendo, & nocte ad ſerenum reponendo, inueniet ſcorpionem ſeptem nodorum & viridem, Kiranides. E Siſymbrijs (herbæ id genus eſt) putrefactis, ſcorpiones naſci author eſt Ariſtotel. Cuidã Italo ex frequenti odoratu Baſilicæ herbæ natus eſt ſcorpio in cerebro, qui vehementes dolores & longos, mortem deniq; attulit, Hollerius. Puellam quandam in Gallia aiunt, cum ſæpe & multum odorata eſſet baſilicam herbam (minorem puto, Geſ.) incidiſſe tandem in capitis dolorem incurabilem: & cum à morte diſſecaretur eius caput, inuentos fuiſſe ſcorpios in cerebro eius, Geſnerus ex relatione cuiuſdam pharmacopœi. ¶ Ex ouis crocodili, vbi primum ab incubatione crocodili catuli fuerint excluſi, ſcorpium ex ipſo (ἐξ ὠῶν, Philes habet ἐξ ὠῶν, id eſt ex ipſis ouis) naſci audio, cuius caudæ aculeo venenato ictus crocodilus, intereat, Ælianus. Ferunt etiam crocodilos ſcorpios generare. Atq; Archelaus quidam Ægyptius, vnus eorum qui epigrammatis miraculoſa Ptolomæo enarrarunt, de ſcorpijs ita cecinit:

In vos diſſoluit morte, & redigit crocodilum
Natura extinctum, ſcorpij omnipotens, Incertus.

Generatio ex ouis proprijs. An coeant ſcorpij. Generantur autẽ ſcorpiones non tantùm ex putredine, ſed vti dictum eſt, propagant ſpeciei conſeruationem ex ſeſe generando. Nam cum Apollodorus, vt refert Plinius, diſtinguat ſexum ſcorpionum, etiam ijſdem coitum attribuit. An verò coëant vel non coëant, quærit Ponzettus de venenis. Veriſimilem verò dicit opinionem, quæ coitum illis tribuit: nam inquit & muſcæ, de quibus minus videtur coëunt, & non generant, id quod multis accidit ex putredinibus ge-

bus genitis. Sunt(inquit) Ælianus, qui eos non coitu sed nimio cœli calore tantum generari asserant. Generantur verò ex ouis scorpiones, à scorpione editis, si Plinio credimus. Scorpiones terrestres similiter vt aranei vermiculos ouiorum specie pariunt similiterq; pereunt. Non oua scorpij sed fœtus animantes pariunt, Ælianus. In vere ouat & in autumno similiter; Isidorus. Pariunt complures(sæpius enim vndenos, Plin.) & incubant, mox vt prolem perfecerint, pelluntur ab ea ipsa; sicut & araneis accidit, & interimuntur à suis liberis magno numero, Isidorus. Quidam ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur, Plin. Sed quędam alia referentur eius generis inferius, vbi de ingenio agetur.

Viuēdi modus. Generationem sequitur viuendi modus. Scorpiones terra viuunt, Plinius. Scorpius qui marino(litorali) cancro similis est, albentes algas fluctumq; maris pascendo decerpit, Nicander. In Æthiopia scorpios audio lacertis expleri (σιτεῖσθαι) & aspidibus, verticillis omniq; serpentium genere: quorum excrementa conculcantes, exulcerari auditione accepi, Ælianus. Vescuntur muscis: muscis enim scorpionem menstruo spatio, phiala vitrea inclusum Monspelij alui: vnde etiam euidenter incrementum accepit.

Locus habitationis. Ad nutritionem pertinet locus, in quo maximè conseruantur quosq; amant & sequuntur secundum suam naturam. Superius quidem in genere regiones recensuimus, quas in primis infestent, quæ & ipsæ faciunt ad eorum conseruationem: his verò locis hi priuatim delectantur. Inter testas libenter generantur & viuunt, Monachi in Mesuen. Romæ in monte qui Testaceus dicitur copiosissimi habentur, Iidem. Amant pannos mundos. Bononiæ in veteris domus aula obscura & humida, inter saxa & cementum copiosissimi habebantur. Loca aprica fastidiunt & præcalida: is enim quem Monspelij per mensem aluisse modò dixi, cum forte phialam soli exposuissem, illico extinctus est. In cellis subterreneis iuxta imbrices ac impluuia diuersantur: sæpe & in cubilibus pererrant.

D.

Scorpionum ingenium & astutia. Iam quod scorpionum ingenium animiq; solertia sit, referamus. Fraudulenti natura scorpij inquit Ælianus & dolosi existunt: etenim Libyci ab eorum multitudine metuentes, ad vitandos ipsos omnia machinamenta moliuntur: soccos ferunt in lectis cùm longè à pariete remotis, tum in excelsum collocatis, tum fulcrorum pedibus in hydrias aquæ plenas impositis, sublimes somnum capiunt, qua machinationis molitione facta, sese quieto et tuto somno vsuros arbitrantur. *Mira scorpij solertia.* Atqui scorpius si quid, vnde semetipsum in tecto suspendat nanciscatur, ibi fortissimè pedibus inhærescit, simul & exerit aculeum & deijcit. Secundus igitur ex tecto descendens per primum serpit atq; suis fragellis ad illius aculeum adhærescit, & sublimem finit suum aculeum. Item à secundo tenetur tertius, à tertio quartus: quintus similem ordinem conseruat, itemq; cæteri omnes. Deinceps per primos decurrunt, postremus dormientem ferit & per superiores recurrit. Similiter ab illo secundus, tum verò ab vltimo tertius reliquiq; sese subducunt, quoad velut sanè catenam soluentes inter se omnes subtraxerunt, Hæc Ælianus. Quidam ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: vnum modò solertissimum relinqui, et qui se ipsius matris clunibus imponendo tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremò genitores supernè conficiat, Plinius. In Latino Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus non lædi hospites, indigenes interimi, Plin externos leniter mordere, Ælianus. Scorpiones diligunt admodum pannos mundos(id quod ex historia inferius posita facile patebit.) Ideoq; si quis habeat fœmoralia aut camisias mundas, tunc ponunt se iuxta carnes & lambunt cum lingua, & si forte comprimantur capita eorum statim mordent & pungunt, Gordonius. Scorpiones in totum nulli nocere quibus non sit sanguis, Plinius.

Antipathia cū homine. Scorpiones, vti ipsis hostes parauit natura, de quibus paulò post fiet sermo, sic vicissim hi, alijs quoq; naturali quodam odio aduersantur: veneno præsertim, de cuius vi & læthali malitia paulo infra dicetur. Virginibus tamen, referente Plinio, læthali semper ictu pestes sunt, & fœminis ferè in totum: viris autem matutino, exeuntes cauernis priusquam aliquo fortuito ictu ieiunum egerant venenum. Semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasioni. *Antipathia cū alijs animantibus.* Leo scorpionem mirificè fugit & abhorret, Albertus. Leo scorpionem vbicunq; viderit velut hostem vitæ suæ fugit, Phisiol. (exiguo scorpionis aculeo exagitatur, Ambrosius.) Quosdam serpentes scorpio occidit, Plin. Theophrastus ait, scorpionū ictu serpentes interire, homines non item: quod falsum esse Galenus docet & nobis etiā compertum est, Scaliger. Scorpionē cum vipera eadē phiala Padiæ Georgius Cellarius medicus & collega meus & ego conclusimus, quæ sese mutuo paulo post interemisse animaduertimus. Sues à scorpionibus in Scythia interimuntur, licet cæteros virulentos ictus minimè sentiant, ex Aristotele & Plinio. Scorpionum Sibritarum Æthyopiæ, qui venenatis animalibus vescuntur, excrementa si qui forte calcauerint, exulcerantur, Ælianus.

A quibus abhorreant aut fugentur scorpij. Et quemadmodum certis quibusdam corporibus scorpiones magis aut minus sua virulentia insidiosa retia tendunt afficiuntq;: ita sunt quoq; peculiaria quædam naturæ beneficio prodita corpora, à quibus vicissim ipsi scorpiones aut penitus extinguuntur, aut saltem abhorrent formidantq;. Sestius author est, nasturtij semen vstum serpentes fugare, & scorpionibus resiste-

re,Plinius.Radix cerri aduersatur scorpioni,Idem. Semen violæ similiter,Idem.Lychnis syluestris scorpios fugat,itemque pastinacæ semen,Aetius.Allium scorpiones abigit odore. Menstrum accensum & substratum eos fugat,Plinius.Dictamnus suffitu fugat,Arnoldus. Si scorpium combusseris,reliquos omnes aut venaberis aut persequeris,Democritus & Arnoldus. Si scorpiones multi capiantur,& ex eis domus suffumigetur,omnes alij fugient,Rasis, Palladius. Suffumigatio cum sulphure & vngula asini & galbano,fugat,Rasis & Arnold. Suffumigium ex galbani,sandarachæ,butyri,adipis caprini æquis partibus,factis pilulis fiat fumus, Aetius. Pyrethrum cum sulphure suffitum,Idem.Betonices suffitum,Idem. Asa in aqua dissoluatur,& aspergatur inde locus:non accedent illuc scorpiones,Rasis.Si pennæ liniantur ex alkitran,aut ex asa resoluta,& in ipsorum foramina ex eis inungendo circundentur,non exibunt inde vlterius,Idem.Oleum in ipsorũ foraminibus vbi habitãt,infusum,prohibet eos exitu, imò fugient, Rasis.In quibusdam Libyæ(Mauritaniæ)partibus,messores dormituri lecti pedes,scorpionum gratia paliuris circumligant,Strabo.Plutarchus auellanam nucem lectulorum pedibus applicat,ne eos scorpiones inuadant. ¶ Aconiti teliphoni,narrat Theophrastus, contactu torpescere scorpiones & stupere pallentes,& vinci se confiteri:auxiliatur eis elleborum album,tactu resoluente: ceditque aconitum duobus malis,suo et omnium,Plinius.Thelyphonum aconitum, si ad scorpij dorsum admoueas,statim perit:& si candido elleboro oblinas,integritati valetudinis mox restituitur,Gillius ex Æliano.Scorpiones torpefaciunt,Delphinium, Lychnis syluestris,Lens palustris,Diosc.Folium althææ scorpionibus impositum,torporem affert, Plinius. Rhaphani frustum impositum,reddit eos immobiles , quando ponitur super dorsum eorum, Ponzettus.Stellionem scorpius hostiliter odit:& eo admoto torpore afficitur,Ælianus.Quando lapide Bezoar tangitur aculeus scorpionis,prohibet ab eo postmodum potentiam pungendi,Serapio ¶ Mortem inferunt scorpionibus ipsi homines naturali quodam odio. Necamus scorpiones,phalangia & viperas(inquit Galenus)eò quod mali non ex se sint,sed à natura progenita aut simpliciter,quod insitum nobis sit omnibus,vt bonum amplectamur,amemus : malum contra auersemur,fugiamus,non considerantes genitum ne ita sit an secus. Nimio cœli calore generari scorpiones dixit Ælianus;at vicissim nimio calore perire & emori ipse sum expertus.Scorpius ille,de quo modò,quem in phiala per mensem muscis solis nutriueram , cum forte fortuna radijs solaribus expositus esset,dicto citius interijt.Ergo calidis regionibus generari in confesso est:septentrionales etenim ijs vt plurimum carent:sed locis plerumque obscuris, humentibus & calentibus degunt.Rhaphanus scorpionibus aduersatur: nam impositus ipsum perimit,Geoponicus. Eodem modo aconitum telyphonum dorso admotũ,vti supra diximus. Scorpiones necant cancri,Diosc. Stellionem si scorpiones intueantur,immobiles & demum mortui reddantur,Galen.Scorpiomachum locustam appellat Aristoteles de mirabilibus. Impositi raphani scorpijs statim ipsos interficiunt. Existimarunt etiam,quando cancer fluuiatilis cum bedarungi(ocymo)approximat scorpioni,moritur scorpio,Auicenna. Cancer fluuiatilis tritus cum albedarogi,quod est species basilici,cuius flos est ruber, si appropinquat, interficit scorpionem,Rasis.Herba tunici omnino corrumpit venenum scorpionis, & ipsum etiam scorpionem celeriter pernecat,Arnoldus.Agaricus solo tactu interficit eos:& aliqui putant, quod si tunc lineatur elleboro albo,reuiuiscat,Ponzettus.Sputum vniuersa sui substantia venenatis animalibus quàm aduersissimum est,etiam Nicandro poëta teste. Mihi sanè pollicitus quidam incantationem ostensurum se,quæ scorpiones occideret,ter ipsam pronunciauit,sed singulis vicibus in scorpiũ inspuit,quo facto mortuus est.Ego postea ex solo sputo sine incantatione morientes vidi scorpios:idque statim ex alicuius famelici & sitibundi sputo, tardè ab ijs qui cibo & potu saturi erant,à medijs inter illos secundum proportionem,Galen.10.de simpl. Pituita quæ in ore habetur,scorpios statim necat,Gal.3.de nat.facult.Citra omnem incantationem,ex solo ieiuni hominis sputo percuntem vidi,Aetius. Terra quædam circa Clupeam Africæ,scorpiones necat,Plin.Gaulo insula iuxta Cercinam Africæ, cuius terræ puluis scorpionibus inspersus,illico perimitur,Solinus.Idem de Galatha terra scribit Hermolaus Barbarus in Plin. Scorpius terrestris à sua perimitur prole,Plin.de quo supra. ¶ Scorpium vipera deuorat, & inde venenosior fit morsu,Gesnerus.Vescitur ibis scorpionibus & serpentibus,ex Æliano. Formicæ comedunt scorpiones,& propriè eos qui vocantur gerarer,Rasis.Accipitres serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt:nec enim ipsos serpens nec scorpius , vllaue alia bestia latere potest(ob exquisitissimam visus aciem)Ælianus,Gallinis cibus scorpij,Scaliger. ¶ Raphanus scorpionibus aduersatur:nam vel ipso vel semine infectis manibus impune tractabis. Habentem aizoon maius,à scorpionibus feriri negant,Plin. Vnctus à coagulo leporis,non mordetur à scorpione & aranea,Ponzettus.Capræ feræ à scorpio tutæ, Gesnerus. Psylli (Africæ gens))scorpionum aculeis lædi non solent. Cum enim venenatum quiddam eos accesserit,& vel eorum corpus attigerit,vel aliquem odorem exhauserit, veluti soporiferam bibisset potionem,stupore affectum ac sensu priuatum sopitur;& tandiu debilitatur,quoad ab eo Psyllus recesserit,Ælianus.

Quibus torpor scorpionibus inducatur.

Quæ occidant scorpiones.

Scorpij hostes ex animalibus.

A scorpionibus quæ animalia tuta.

E.

Venandi ſcorpiones ſiue capiendi, eq; cauernis euocandi modi varij ab authoribus produntur. Suffumigium è ſtercore bouis & eius cirbo adipino miſtis, extrahit ſcorpiones, Ponzettus. Aliud ſuffumigium eos educens, deſcribit Arnoldus. ℞. ſtoracis, arſenici, adipis cirbi omnium ana, terantur omnia & diſſoluantur vino, & fiat ſuffumigium ex eis propè foramẽ, vbi ſtant ſcorpiones. Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id ſcorpiones è proximo omnes, Plinius. Scorpionum cinis fomitem ſcorpionum retinet atq; alios ſcorpiones retinet, Cardanus. Si quis ſtramine vel alia aliqua re, lapides vel cementum veteris parietis, vbi plerunq; nidificare ſolent, leuiter contigerit mouendo & affricando, mox è cauernis ceu ad prædam eſcamq; capiendam ſeſe proripiunt, arbitrantes muſcas aut ſimile quidpiam præ foribus eſſe: ibi tum forcipe vel alio inſtrumento facile prehendi ac capi poſſunt. Hac ratione cum Paduæ ageremus, plures ſcorpiones euocauimus, & ad parandum ex eis oleum cepimus. Si quis raphani ſucco manus ſuas diligenter illinat, intrepidè & citra periculum ſcorpios & reliqua reptilia apprehendere poteſt, Conſtant. lib. 13. cap. 9.

Ratio capiendi ſcorpiones.

G.

De remedijs, quæ è ſcorpionibus parare conſueuerunt.

Scorpiones vtcunq; venenati, habent tamen ſuos in medicina quoq; vſus. Aliquando enim crudi in vſum veniunt, vt ſi contuſi adhuc viui ſuis ictibus imponuntur, vt ſuo loco vberius dicetur: aliquando verò vruntur in cinerem aut potius puluerem: nonnunquam oleo infuſi, ſcorpionum oleum vocatum præbent.

Remedia ex ſcorpionibus.

PVLVIS. Si puluis ex ijs vſtione fieri debeat, toti vrendi ſunt & integri, Rondeletius. Scorpiones viui olla noua incluſi & operculo tecti, maza vel luto circumlita, vruntur igni ex ſarmentis vitium in clibano, Sylvius. Accipe decem ſcorpiones viuos, & pone in olla noua & luta eam cum paſta vel terra, & pone in furno, accende lignum in eo ex lignis vitis quouſq; calefiat, ac dimitte ibi ollam die ac nocte & extrahe. Sunt qui ponant ollam in athanor panis, & dimittunt decem horis, poſtea terunt ſcorpiones & ſeruant, Seruitor. Hi duo modi præſcribuntur ijs qui calculo laborant. Scorpiones in vas æreum mittes, quod circumcataplaſmabis paſta, capite eius operto, ſicq; in camino pones quem vitis lignis calefeceris fortiter, ignisq; eductus ſit, & ſic camini caput operies diligenter tota nocte. Mane extrahes & refrigeſcere permittes, ſumptósque ſcorpiones in vaſe pone vitreo, & cum opus fuerit vteris: ſi aduſti non ſint, eos ſumes & iterum cum luto inficies argilloſo, & in camino in quo prunæ ſunt ardentes pone, donec perfectè adurantur: tunc enim alba eſt: ſin aduſta, non eſt, Haly. Alius puluis. ℞. ſcorpiones viginti, pone eos in olla parua terrea ſtricti orificij: obſtrue orificium, & pone in furno vbi ſit ignis lenis per horas ſex, & extrahe ſcorpiones, & pulueriſa: puluerẽ vſui ſerua: frangit lapidem, Lanfrãc. chirurgiæ mai. doct. 3. tract. 3. cap. 8. Alius: Scorpiones viui (alias mortui) numero decem, ponantur in olla noua vitrea, & claudatur orificium ollæ luto Sapientiæ, & ponatur in fimo, ſtet ibi quouſq; ſcorpiones illi ſint exiccati & non combuſti, deinde puluerìſentur ſubtiliter. Huius pulueris ℞. gran. iij. vel. iiij. & diſſoluantur in vncijs ij. vini albi odoriferi, vel in tantundem aquæ mellis, apij, raphani vel cicerum rubeorum. Educit & frangit lapidem renum, Leonellus. Eſt autem in præparatione huius pulueris notatu hoc dignum, ne fumus nares feriat, quia venenoſus & admodum noxius eſt, Antidotarius. ¶ In confectione Olei de ſcorpionibus, primò quidem obſeruandum, vt ſcorpiones ſint viui, vt in oleo immerſi, extinguantur, Sylvius. Deinde integri, omnibus ſuis partibus recipiantur, Rondel. Tum etiam vt eligantur ſcorpiones, quorum venenum eſt violentiſſimum: id quod inde colligi poteſt, vt author eſt Theuetus in deſcriptione Franciæ antarcticæ cap. 7. quod Turcæ ex inſula, quæ à Ferro nomen habet, quæq; ſcorpionibus venenoſiſſimis abundat, colligãt diligenter ſcorpiones, ex quibus oleum parent. Colligendi verò ſunt cum ſol in Leone eſt, nempe à 25. Cal. Auguſti, ad 25. Calend. Sept. non autem quando ſol in ſcorpione verſatur, vt quidam voluerunt. Eſt præterea etiam proportionis habenda ratio: antiqui enim quando 20. vel pauciores iubent inijcere, de maioribus intelligunt: ſin paruis tantum abundemus, aliquando vix centum ſufficient, ne oleũ imbecillius fiat. Inſolatio quin etiam neceſſaria triginta dierum ad minus: & demum colatio, Monachi in Meſ. Cæterũ vbi neceſſitas vrget, pro inſolatione, bulliendi in oleo ſcorpiones fuerint, vti in ſequentibus oleis nonnullis fieri volunt: eodem modo araneas quoq; coquunt in oleo ad certos vſus. Componitur hoc oleum diuerſis modis, vt omnia, pro cuiuſq; deſiderio aut neceſſitate: ſed diſtinguitur in ſimplex & compoſitum. Apud veteres Meſuen & Nicolaum Præpoſ. hæ duæ habentur deſcriptiones.

Scorpij vt vrantur.

Oleum ex ſcorpionibus.

℞. ſcorpiones circiter 20. vel plus vel minus ſecundùm magnitudinem eorum, & in vas vitreum ponito, ac ſupra illos infundito olei amygdal. amar. lib. 2. & liga caput vaſis, & dimitte in ſole diebus 30. deinde cola & vtere: & hoc eſt ſimplex oleum ſcorpionum. Ferrarienſes mulieres pro oleo amygd. ſumunt oleum oliuarum, & ſunt quæ non inſolant, neq; numerum ſcorpionum ſeruant neq; olei pondus ſed ampullam oleo implent, & ſcorpiones quos domi inueniunt, in oleum imponunt, & quandoq; cum vnum impoſuerint antequam alium inueniant imponen

Oleum ſcorpionum ſimplex.

dum tres aut quatuor menses prætereant, Brassauola. Hoc plus refrigerat propter scorpiones, & aperitiuum, Glossator Antidotarij. *Oleum scorpionum compositum.* Compositum verò oleum, recipit. ℞. aristoloch. rotundæ, cyperi, gentianæ, cort. rad. capparorum, ana vnciam i. funde super hęc olei amygd. amarorum Kist. j. (lib. j. s. Antidot. Augustanum) macerentur in oleo contusæ radices ad solem feruidum viginti diebus, deinde adde scorpiones à decem ad 15. & iterum vasis orificium stringe, & in sole pone diebus 30. postea coletur & reponatur. Antidotarium Augustanum loco primæ insolationis, iubet aliquandiu simplicia coqui in duplici vase, & iniecta ad vltimum scorpionibus numero 20. iterum serenis diebus ad solem macerare, & postremò excolatum oleum reponere. Brassauola in examine oleorum, arbitratur illud oleum simplex, quod in domibus conficitur priuatim, melius esse composito, quia multos simul habet scorpiones, & per multos dies insolatur, & per multum temporis seruatur, propterea quia vires tantum scorpionum requirat, non olei. Secundum oleum plus habet caliditatis ratione aromatum, aperitiuum etiã hoc est, subtiliatiuum vrinæ: efficacius est simplici oleo, Glossa antidotarij. Manardus ex oleo antiquo parandum monet. Sunt Pharmacopolæ, qui hoc modo parant. ℞. olei amygd. amarar. lib. j. sem. hyperici, florũ hyperici, flor. giaræ ana vnciã j. vincetoxici, flor. calendulæ, bistortæ ana ʒ. v. amidis, (an ameos) seselidis, terrę sigillatæ, boli armeni ana ʒ j. misce omnia simul & imponãtur in oleũ, insolentur 40. diebus, postea torculari egregiè exprimantur, & in hoc oleum quod superest, ponantur scorpiones numero 100. & per 30. dies insolentur. Sint verò scorpiones mense Augusto capti, deinde oleum hoc exprimatur, & ad vsus seruetur: dicunt venenis aduersari, Brassauola. Addam ego olei è scorpionibus descriptionem ex libro quodam manuscripto veteri contra venena. ℞. olei antiqui q. 11. in quod ponas scorpiones totidem quot habere poteris mense Iulio: quibus adiunge diptamum album, folia absinthij, betonicæ, verbenæ & rorismarini: hæc simul aliquot diebus macerando stent, postea per alembicum destilla & serua.

De remedijs scorpionum contra diuersos morbos.

Ad epilepsiam. Scorpius viridis, ex ocimo herba enatus, & septem internodia habens, tritus cum semine scorpiuræ herbæ, si feceris pilulas, & desiccaueris, reponite in vitrum, de quibus da epileptico, & vlterius non lædetur. Dato autem per dies septem, tres pro vice pilulas, ieiuno cum vino temperato. *Ad Lunaticos.* Si autem sano dederis, fiet Lunaticus, & erit insanabilis, Kiranides. ¶ Si scorpionem communem in olei cotylam vnam miseris in diminutione lunæ, & eo vnxeris alicuius dorsum à superioribus ad inferiora, & extremitates pedum & manuum, frontem & caput, Lunaticos & dæmoniacos alleuiat, Kiranides. Stimulum (κέντρον) scorpionis & ocimi herbæ extremitatem, in qua est semen & cor hirundinis simul pelli ceruinæ include, & eo sanabis Lunaticos. Hoc autem phylacterium eijcit etiam inobedientes dæmones, Idem. ¶ *Ad oculorum dolorem.* Ad oculorum dolorem, Q. Sereni.

Viuentis ne nepæ lumen gestatur amicum
Ex folio caulis cineres, confractaq́ thura
Et laticem Bacchi fœdæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atq́ vna nocte probabis.

Ad aurium dolorem. ¶ Oleum scorpionis factum ex oleo oliuarum, est ex sublimioribus medicinis dolori aurium instillatum, Auicen. ¶ Ad pleuritidem, ℞. farinæ volatilis molendinæ: fiat ex ea cum aqua pasta, fiant trochisci magnitudine aurei coronati, trochiscus vnus siue placenta, coquatur in sartagine in oleo scorpionis, qui ita calidus (quo calidior hoc melior) imponatur loco puncturæ: interea alter frigetur & calefiat in oleo scorpionũ, vt priore refrigerato, imponatur secundus calidus: hoc fiat decies vel quindecies, & rumpetur apostema, & sputum euocabitur, & sanabitur, Alexius Pedemont. ¶ *Ad calculum.* Quod si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat, qui regio morbo est affectus, quamprimùm purgatus liberabitur, Gal. ¶ Recentiores authores celebrant inter calculi remedia scorpionum cinerem, eorundemq́ oleum in vesicam infusum, Alexander Benedictus. Olea pharmacopolijs vsitata, quorum descriptionem supra dedimus, vesicæ & renum calculum dissipant, lumbis, pubi, perinæo in solij ingressu illitum, & in porum vrinarium immissum, Manar. Ad calculum valet cinis scorpionum, de quo supra, Auicenna, Syl. Eius pulueris exhibet grana sex, cum syrupo de quinq; radicibus in potu: frangit enim renum calculos scorpius assus cum pane commestus, contra calculos valet, Plinius. Vesicæ calculos frangit, Galenus. Assatus communis scorpio & comestus à lapidosis, facit mingere lapidem absque tormento, Kiranides. Fomentato loco cum terebinthina, oleo amygd. amararũ, oleo scorpionum, butyro & pinguedine anseris: ex his oleis quoque cum croco fiat clyster, Helideus. *Ad podagram.* ¶ Sæpenumero & cum aceto rosaceo podagricis impositi, eorũ inflammationes leuarunt, Galenus. *Ad quartanã.* ¶ Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita vt nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligauerit, videat æger triduo. Post tertium paroxismum id condat, valet contra quartanam, Plinius. *Ad febres.* Scorpionem communem in cotylam olei missum, in lunæ diminutione serua: hoc oleo vnge alicuius dorsum à partibus superioribus ad inferiora; vnge præterea extremitates pedum & manuum, frontem & caput, ante horam accessionis tertianæ quartanæ, & quotidianę, & sanabis, Kiranides. *Ad pestem.* In peste oleum potens, tum linitum tum potum, quo qui-

quo quidam multas est lucratus pecunias. ℞. olei oliuarum antiqui lib. j. scorpiones 100. coquantur ad scorpionũ consumptionem, & panno lineo percolato, adijcito rhabarbari triti vnciam, & in vaseo vitreo optime clauso soli diebus 40. exponito, quo, qui sanus est partes vngat, pulsus, cor, occiput, spondyli colli, nares, & furculam & iugulum osq́; ventriculi, priusquam domum exeat. Qui verò infirmatur ante horam duodecimam à morbi inuasione, & partibus tumori adiacentibus linitis, incidatur tumor. Eadem præstat & bibitum ʒ j. vel ʒ ij. cordis regione prius linita. Valet & ad venena potum, Fumanellus. Ad pestis præseruationem oleum ex thesauro nostro. ℞. olei antiquissimi lib. j. scorpionum 120. aceti fortissimi vncias iiij. bulliant simul ad crepaturam scorpionũ, colaturæ adde zedoariæ, dictami, theriacę, mithridatij ana vncias ij. ceræ nouæ vncias iiij. spicarum allij mundatarum numero iij. bulliant igne lento in botia per horas 24. obturato vase. post oleum exprime. Inungantur pulsus capitis, pedũ, manuum, cor & vmbilicus. Inunctio magnæ efficaciæ, qua inungitur primò cor, deinde pulsus temporũ & brachiorum, post circa glandulam vel anthracem, deinde collum, & singulis sex horis fiat actu calida in peste. ℞. theriacæ optimę vncias ij. rhabarbari electi, carlinę ana. ʒ j. s. olei antiquissimi lib. j. scorpionum numero 40. puluerisentur puluerisanda, & bulliant omnia in balneo Mariæ ad horas quinq;, & postquam frigidum fuerit coletur, & vtere vt dictum est, Helidæus. Ex oleo scorpionum linguisq́; aspidum & alijs eiusmodi venenis confectum medicamentum contra pestilentem morbum commodius aut præsentius nihil est, Crinitus. ¶ Scorpio tritus stellionum veneno aduersatur, Plin. Scorpium congruere aiunt etiam ijs qui à vipera morsi sunt, Galen. Contra venenum oleum scorpionum tale valet superius descriptum ex manuscriptis meis. Contra venena & pestem oleum. ℞. olei communis lib. ij. scorpionum numero centum, misceantur & coquantur in vase duplici ad consumptionem tertiæ partis, deinde extractis prius scorpionibus, fiat colatura: cui adde rhabarbari, vnicornu ana. vncias ij. theriacæ vnciam j. aquæ vitæ vncias iij. misce, ponantur ad solem per duos aut tres menses in vase aliquo optime obturato. Quod si sit hyems, ponantur per dies tres sub calidis cineribus. Modus vtendi hic est: Inungantur partes circa cor, omnes arteriæ, & videbis effectum admiratione dignum, Alex. Pedemont. Venenis, præsertim à scorpione ictis & pestilentiæ adeò resistit oleum scorpionum, de quo supra dictum est, vt eius solo vsu quendam cum famulitio à pestilentiæ contagione seruatũ scribat Manard. & ex sola inunctione aliquos esse liberatos, qui sæuissima biberant venena.

DE ICTV SCORPIONVM ET EIVS CVRA: *Et primo De*

Scorpionis veneni temperamento.

SScorpius lædit morsu & ictu, Ponzettus. Terreni scorpionis aculeus in partem extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen, per quod venenum deijci possit: necesse tamen est, vt excogitemus substantiam quandam esse aut spiritalem aut humidam, quæ vt mole minima, ita facultate quàm maxima est, Galenus. Venenum candidum fundere scorpiones refert Plinius ex Apollodoro. Venenum omnibus medio die, cum incanduere solis ardoribus: itemq́; cum sitiunt inexplebiles potu: constat & septena caudæ internodia sæuiora esse, Plinius. De scorpionibus syluestribus, quorum corpus est gibbosum, nigrum, cauda longior, scripsit Ferdinandus Ponzettus, quod omnes sint calidæ naturæ secundum Arabes. Sic & morsus scorpionis parui apud Auicennam, Acatarati dicti, videntur calidi veneni signa sequi: omnia enim quæ pro cura eius ictus refert Rasis, frigida ferè sunt facultate medicamenta. Diuersum sentiunt alij. Scorpionis namq; venenum frigida vi pollere scribit Galenus: vnde addit, quod cum sit, manifestum est, quod calefacere tum totum corpus tum punctam partem oporteat, indicatione à rei natura sumpta, Methodi quarto. Venenum frigidissimum scorpionis est secundum Galenum: vnde in loco puncturæ sentitur magna frigiditas, & in extremitatibus, Gordonius. Quia scorpiones frigidi sunt, ideo ad calculum pellendum eius oleo composito non simplici vtendum, quod imbecillius sit, Rondel. Scorpij venenum reputatur frigidum, quia morsi vel puncti calidis curantur, vt puta allio crudo & vino potenti: & ab aliquibus cum elixatura raphani syluestris, cuius frustum reddit eos immobiles, quando ponitur super dorsum eius, Incertus. His hæc mea experientia videtur astipulari: scorpius enim ille quem in phiala vitrea aluisse Monspelij supra dixi, vbi primum solem meridianum senserat, (fortè enim illum & casu quodam soli exposueram imprudens: quamprimum extinctus est, nimirum contrariæ qualitatis actione validiore.

De scorpionũ veneno.

Venenum scorpij calidum ne an frigidum.

2. *Quæ scorpionis ictum sequantur symptomata.*

Symptomata quæ ictum scorpionis sequuntur, sunt ferè eadem quæ ijs eueniunt, qui à Phalangij specie subalbida, quam Tetragnatum vocant, patiuntur, Aëtius. Tale quiddam contingit ijs qui à scorpione aut alia aliqua venenata bestia icti sunt, vt morbo comitiali correptis. Nam ictus à scorpione grandine se impeti putare dixit: & erat totus frigidus, & frigidum sudo

Quomodo pungat scorpius. rem excludebat, ex Galeno Aëtius, Scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit: quamuis in illius aculeo foramen nullum videatur. Foramen ictus est valde exiguum & pene insensibile, vnde licet qualitas veneni sit minima, magni tamen effectus in toto corpore quamprimum sentiuntur, Gordonius. Cum enim tota cutis continua sit & neruosa, haudquaquam impossibile est, quum ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, eam inde eorum rursus contactu in singulas subiectarum ei partium recipi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex his quæ afficiuntur, in alias, dumque ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini instare. Scorpionis aculeus totam cutem penetrando ad profundum vsque potest peruenire: phalangiorum verò paruorum morsus, solam afficiunt superficiem. Infigente aculeum scorpione aut neruum, aut venam, aut arteriam, *Symptomatum enumeratio.* manifestè videmus percussos, vehementissimis infestari accidentibus, Galenus. Membrum intumescit in amplissimam molem. Dolet grauissimè. Inflatio totum corpus occupat, vbi non cauetur, donec operationem in membris principalibus destruat, Bertrucius. Cæterum cum scorpionum quædam differentia sit, vti supra est memoratum, fit, vt etiam non eadem perpetuò symptomata ictum sequantur: alius quidem grauius affligit, alius mitius tractat. In genere verò, vel quæ vt plurimum accidentia ictum sequantur, Aetius lib. 13. cap. 19. his verbis refert. A scorpio ictos vehementissimus plagæ dolor consequitur frigiditasque, tensio ac stupor: & his qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina excitantur & intumescunt: qui verò circa supernas, locus sub alis: & hæc quidem leuiter percussis adsunt: validius autem ictis, ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, verrucarum instar formicarũ eruptio, circa labra & totum corpus vt grandine se impeti putent, facies distorquetur: sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ: durities articulorum, anusque procidit cum egerendi cupiditate: spuma circa os est & vomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes, Hæc ille. Scorpionis morsu inflammari statim incipit locus & indurescit, ac intentus rubet, vicissimque dolore premitur. Modò siquidẽ exæstuat, modò frigore occupatur, labor repente fatigat: aliquando meliusculè habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus & tremor. Extremæ corporis partes refrigescunt: inguina extolluntur: tubercula in sede prosiliunt: capilli eriguntur, pallor membra decolorat. Dolor tanquam ex pungente acu, per vniuersam cutem sentitur, Ælianus et Dioscorides. Symptomatum autem ictum scorpij superuenientium, historiam miram, plenam, leges inferius in fine sectionis quartæ, qua agitur de topicis ad huius ictum remedijs. Si punctura sit in arteria sequitur syncope: si in neruis, putredo, Gordonius ex Galeno. Scorpio- *Symptomata specierum.* nes alati vulnera arcuata inferunt, dolorem maximum, modò calorem, modò frigus, maximè in extremitatibus, sudoremque interdum cum frigore. Ex eis habentes sex spondylos necant, maximè diebus canicularibus. Odorans etiam carnes ipsius lepram: esu ℥ iiij. s. cerebri ipsius efficit stupidum, curaturque cura draconis marini, Arnoldus. Scorpius viridis ex ocimi putrefactione genitus, si quem percusserit, inflatus tertio die morietur: si autem deposuerit eum in aqua vel in vino, vel dederis in potu alicui, totum corpus eius fit marcidum & leprosum. Ex hoc enim vlcera fiunt insanabilia, Kiranides. Scorpiones in India, si quẽ pupugerint, post tres menses demum interficiunt, Nauigat. Italicarum author. In Albania scorpij sunt & araneæ, quarum quædam ridendo cogunt mori, quædam flendo desiderio suorum, Strabo. Ictus scorpione, si scorpius tritus superpositus fuerit, breui ab impositione dolore leuabitur: cæterum digitus ipse vel locus in quo punctura, ad aliquot dies excoriatus totus permanet, quasi ab igne exustus esset, ac tandem euadunt, Amati Lusitani experientia, centur. 6. curat. 31. Scorpionis morsus in venis capitis est læthalis, phrenesimque conciliat, Paracelsus. ¶ Scorpius si iumentum percusserit agnoscitur, quia genua contrahuntur, claudicat, non manducat, de naribus fluent pituitæ virides, vt accumbit, vix resurget, Vegetius.

3 *Quæ cura ictis à scorpione adhibenda.*

Scorpionis punctura curatur per canones communes, & per euaporationem cum sale & milio & similibus, Auicen. Quia scorpionis venenum frigida vi præditũ, manifestum est, quod calefacere tum corpus totum tum punctam ab eo particulam conabor, indicatione à rei natura sumpta, Gal. method. 4. Quę exhibentur contra hoc venenum è vino bibuntur, Plinius. Omnes abstinendos ab apij comestione, qui in locis sunt vbi scorpionum multitudo, iubeo, Rasis. Locum assiduè calefacies cum igne: & cum medicinis calidis quas habere poteris, Idem. Arabes ab initio dilatant puncturas, & iubent sugi venenum, Ponzettus. In loco puncturæ ventosa ponatur, & illico fugatur: locus præterea comburatur, & medicinę calidissimę desuper ponantur, Rasis. Ad ictum imprimis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur; id quod in viperarum scorpionumque ictibus: item aspidum quoque (quod propter imminens subitaneæ mortis periculum magis incredibile est) expertus sum, Galenus. 5. locor. aff. Omnibus his addatur balnei vsus continuus cum multo sudore: vini potio temperatura meracior, Ægineta.

Generalem curam curandique methodum præscribit his verbis Celsus. Scorpio sibi ipse pulcherrimum est medicamentum. Quidam contritum cum vino bibunt, quidam eodẽ modo con

tritum ſuper vulnus imponunt: quidam ſuper prunam eo impoſito vulnus ſuffumigant, vndiq; veſte circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius ſuper vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ ſolaris, id ἡλιοτρόπιον Græci, ſemen, vel certè folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto vel ruta ſyluatica rectè imponũtur, vel cum melle ſal toſtus. Cognoui tamen medicos, qui à ſcorpione ictis nihil aliud quàm ſanguinem è brachio miſerunt, Celſus lib. 5. Ex Alphabeto Empirico quæ ſequuntur deprompta ſunt. His (à ſcorpione ictis) ſubitò ſuccurrendum: ſubitò quidem inſtillato ficulneum lac vulneri: deinde ſalem contritum ſuperimpone cum ſemine lini: aut ſulphur viuum cum terebinthina aut galbano: aut calamenthũ tritum & illitum. Propinandum verò eis ariſtolochiæ cum vino aut calaminthæ decoctum, aut ruta cum vino. Balneis frequentibus, & multo vini potu vtatur. Compoſita verò remedia. Sulphur fabæ Ægyptiæ magnitudine cum piperis granis octo, ex vino pota: aut melanthium & cuminum, ſemen viticis æquis portionibus ex vino præbeto, & theriacam cũ vino, Hęc illic. A ſcorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verum fœminas (quæ ineuntur, ſcilicet à læſis maribus.) Venere ea lædi, Plinius. Hactenus generalia quædam ſunt propoſita. Methodum cum medicamentis, quę in huius punctura valere poſsũt, vide inferius in hiſtoria vxoris D. Thaddęi Duni.

Simplicia curantia ictos.

Medicamenta ſimplicia ictibus ſcorpionum in genere aduerſantia & curantia ſunt hæc: Centaurium, Gal. in ſpurijs. Erucæ ſemen, Plin. Cytini ſiccati tritiq; aduerſantur ſcorpionibus, Idem. Balauſtium ſimiliter, idem. Leucacantha ſiue leucanthemon folio vel flore vel ſemine auxiliatur, Idem. Herba in potu, Dioſc. Vrtica, Plin. Oluſatrum quod Hippoſelinum vocant. Betonicæ ſuccus & Plantaginis: Chamæpithyos genera; cupreſſi ramenta. Syluestria oxylapatha ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent, Plin. Oxylapathi & oxalidis ſemen vino aut aqua potum, Dioſc. Althææ inter maluas contra omnes aculeatos ictus efficacior vis: pręcipuè verò ſcorpionũ, Plin. Aſcalabota confert morſis à ſcorpione, Galen. De ſatiuis lactucis ſemen contra ſcorpiones dari inuenio, Plin. Lactuca ſylueſtris bibita valet, Dioſc. Serpilli ramis & folijs in vino decoctis efficax, Plin. Spinæ albæ ſemen auxiliatur. Proſerpinata herba eximij aduerſus ſcorpiones remedij eſt. Paliuri ſemen, quod Afri Zuram vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum eſt. Alga rufa ictibus medetur. Rutę genera, ex Plinio. Rubi flos & Mora Dioſcor. Lactis ficulnei natura aduerſatur venenis, priuatim verò ſcorpionum, Plin. Acetum quoq;. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedij celeberrimi authores clamant. Aqua marina ſalutaris ſcorpionum ictibus, ex Plin. Qui punctus eſt, de Troximel (an Troximæ pro endiuia?) ſylueſtri ſicca quantum ter manu vna continere poteſt tribuunt, & poma acetoſa dant ad comedendum, Raſis. Smaridis caro non ſecus atq; ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, Dioſc. Sapphirus ictus ſcorpionum curare creditur, Galen. Achates gemma Thebis Ægyptijs reperta contra ſcorpiones valida eſt: eademq; authoritas & Cyprijs eſt, Plin. Scorpionũ ictus ſanat Chabazius (an Chalazias) lapis, Orpheus. Strõbites lapis (Agapius quibuſdam, Geſnerus) contra ſcorpios valet, Geſnerus.

Simplicia in potu.

Medicamenta quæ in potu offeruntur, hæc ferè ſunt quæ modò commemoraui & ſequentia, ex ſimplicioribus. Merum remedio eſt contra ictus ſcorpionum, Plinius. Lauri baccæ è vino bibitæ, Dioſcor. Baccæ lauri quaternæ aduerſus ſcorpiones ex vino bibuntur, Plinius. Nonnulli in ſimili caſu decem baccas dare in potu iubent, Idem. Succus lauri potus, maximè eius lauri, quæ tenuiora habet folia, contra ictus valet. Baccæ cum vino ſcorpionibus reſiſtunt, Idem. Myrti ſuccus cum mero hauſtus, Dioſc. & Gal. Ariſtolochia præſertim cortex, drachmarum duarum pondere cum vino, Dioſc. Ariſtolochiæ denarij duo, præſertim corticis radicis cum vino, gentiana tuſa, pulegiumq; abunde decoctum, Ægineta. Heliotropij magni radix cum vino pota, Dioſc. Heliotropium ſcorpionibus reſiſtit ex vino aut aqua mulſa, Plin. Sonchi albi ſuccus bibitur contra ſcorpiones, Idem. Sonchi ſuccus comeſtus, Dioſc. Hordei farina cum vino parata, Dioſc. Hordeacea pollenta vino confecta, aut in rutæ decocto exhibita, Ægineta. Trifolium ſcio credi præualere contra ſcorpionum ictus ex vino aut poſca, ſeminis granis 20. potis: vel folijs & tota herba decoctis, Plin. Pulegij decoctum potũ, Dioſc. Pulegium maximè quod in ſiccis naſcitur, ad ſcorpionum ictus in vino tritum, datur, Plin. Aſphodeli ſemen & flores in vino poti, mirum in modum ſcorpionum venenis reſiſtunt, Dioſcor. In mat. med. & alphabeto Empirico. Nicander contra ſcorpiones vel caulem aſphodeli, quem Anthericon vocant, vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis. Subſtrauitq; ſomno, contra hos metus, Plin. Melanthij, cumini Æthiopici, viticis ſeminis, pares portiones cum vino bibuntur, Ægineta. Lapathi ſylueſtris & oxylapathi ſemen ex aqua aut vino vtiliter bibitur. Quod ſi quis in potu pręſumat, nihil moleſti ex ictu patietur: idẽ facit & radix è vino pota, Dioſ. Polemonij herbæ radix pota, Dioſc. in alphabeto. Abrotoni decoctum in vino potum, Idem & de Mat. Lychnidis ſemen in vino potum, Dioſc. Lychnis flammea illa aduerſus ſcorpiones bibitur è vino, ſemine trito, Plin. Lactucæ ſemen ex vino potum, Zoroaſt. Ammi cum lini ſemine ictus ſcorpionũ mitigat in vino potũ drachmis duabus, Plin. Blitum dicitur aduerſus ſcorpiones potũ è vino prodeſſe, Plin. Cyperi radix è vino pota, Dioſc. in alphab. Meliſſa cum vino pota, Idem. Verbaſci radix bibitur cum ruta ex aqua magna amaritudine, ſed effectu pari contra

ſcorpiones,Plin.Thelyphonum herba contra ictus ſcorpionum bibitur,Idem. Platani cortex ē vino potus, ictus eorum reſtinguit.Pilulæ ē vino potę pondere x quatuor,omnibus ſcorpionũ venenis medentur.Aniſum ex vino bibitur,Plin. Colocynthidos radix in potu prodeſt,Serap. Amaranti ſuccus in potu exhibitus,Dioſc.in Alphab.Dauci ſemẽ in vino datum.Ibid. Myricæ flores & folia,itemq́ ſemẽ ex vino potum,Ibid. Hyacinthi herbæ radix & ſemen in vino potũ, Ibid.Cunilæ tertiũ genus priuatim contra ſcorpiones ex poſca valet,Plin.Opium ex vino mera culo ſi protinus detur,ſcorpionũ ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantũ nigro tribuunt,ſi capita eius vel folia terantur,Plin.Satiui fœniculi ſemen ē vino.Chamecypariſſus herba ex vino pota,con tra ſcorpij venenum pollet. Caprifici cauliculi aut groſsi quàm minutiſsimè triti,ad ſcorpionũ ictus ē vino bibuntur. Nodiæ herba aduerſus ſcorpiones,efficaciſsimam eſſe potam in vino aut poſca reperio,Plin.(Nodia mihi videtur,quę centinodia hodiē, Græcis polygonatum vocatur, Geſner.) Paſtinacæ ſemen potũ,Matth ex vino aut poſca præſcribit idem Plin.Origani oniti dis vſus eſt in vino albo cõtra ſcorpiones,Plin. Radix croci hortulani vel frondes eius in potu cum vino dentur,Conſtant.Delphinij ſemine nõ aliud vtilius bibi poteſt à ſcorpione percuſsis, Dioſc.Cardamomũ in vino potum,Dioſc.Peucedani ſuccus hauſtus,Idem. Gentianæ decoctũ potum,Dioſc.Corallium(cum vino nimirum potum)medetur,Orpheus. Citrij ſemen potum, Matth.Serpillum,Altheę radix.Elaphoboſcum,ſingula pota,Idem.Silphium cum cancro trito in vino propina,Ægineta. Attriplicis ſuccus potus. Cyani vtriuſq́ folia,ſiue ſemẽ ex vino de cocta & pota.Verbenaca recta pota.Cuminum cum melanthij,& viticis ſemine drachmæ pon dere potum,ex vino,Matth.Apiaſtri folia cum vino pota, Dioſcorides. E radice corticis mori ſuccus ē vino aut poſca potus,Plin.

Ex animalium partibus iuuãt in potu. ¶ Cancri fluuiatiles crudi triticq́,cum aſinino lacte poti, Dioſcorides. Cancri fluuiatiles aut marini eodem modo, Raſis. Cancros fluuiatiles contu ſos crudos ē lacte potandos dato,Aëtius. Ranæ fluuiatilis carnes in vino decoctæ, ſi ius offera tur,prodeſt, Plinius. Ad commorſos à ſcorpione mirabile admodum. Inteſtina terræ læui gata imponito morſui , & irim bene tuſam da bibendam cum vino ſufficienti aut aceto. Nic. Myrepſ.Salſamenta contra ſcorpiones largius ſumi,ſed nõ euomi prodeſt,ita vt ſitis tolleretur, & imponere eadem plagis conuenit,Plin.Butyrum bouinum & mel bibuntur,Conſtant.Cere brum Gallinæ cum vino potum ſanat à ſcorpione ictos,Kiranid. Leporis coagulum cum vino potui datum,Lillius. Chelonis terreſtris ſanguis potus, à ſcorpione percuſſos ſummè ſanat vel adiuuat,Kiranid. Aſsiracos locuſta, ſi exiccata ē vino bibatur,magnopere proderit,Dioſc. Fi mus aſini vel equi armentarij qui herba paſcitur,ſiccum,in vino liquatum,magnoperè auxilia tur,Idem. Femezeg,id eſt, ſtannum tritum & potum confert puncturæ ſcorpionis, Serapio,& Syluat. Vrina humana pota,Dioſc. Mumia ex mero hauſta,Matth.

In cibo proſunt ¶ In Ægypti regioni bus arefactũ aſiracum(cybium nonnulli,alij carnes locuſtæ ſic vocant (exhiberi ijs, qui à ſcor pione percuſsi ſunt,Galen.Mullus ſumptus in cibo prodeſt,Plin. Afri ſi feriantur à ſcorpione, qui ocimum ederint,nullo conflictantur dolore,Dioſc.Iris duarum drachmarũ pondere in pa ne vel aqua ſumitur,Plin.Hyacinthi ſemen cum abrotono datur,Idem.Aſſæ foetidæ drachmas duas Achaaſos experimentator contra morſus ſcorpionis dabat,Gal.Cuminũ ſylueſtre cũ oleo datur,Plin.Fluuiatilis ranæ carnes comeſtæ ex vino,Idem,Ponticę nuces in cibis ſumptę.Mat.

Medicamenta compoſita iuuantia. Medicamenta compoſita ad ictus ſcorpionũ varia cõmendantur. Theriaca primum locum habet, Gal.Cum autẽ theriacã dederis,& dolor ſedatus fuerit,ſi febris ſuperueniat,ſequenti die ſummo mane ęgrũ phlebotomato, & aquam hordei,ac cibaria vltimæ humiditatis ei tribue,& in ipſius cautela,ne ægritudinem incurrat acutam,ſtude,Raſis.Scorpione ictus, glacie ſe oppri mi querebatur,theriaca ē vino potentiore pota curatus eſt,Anton. Beniuenius c.56.Ælij Galli theriaca,qua vtor,optima ad ſcorpionũ ictus.℞.radicis vitis albę,ʒ xvj.ſem.trifolij,opopanacis ana ʒ vii .ariſtolochiæ tenuis ʒ xvij.radicis libanotidis,iridis illyricæ,zinziberis,opij,ana ʒviij. ſem.rutæ ſylueſtris ʒ xij. cumini Æthiopici ʒxvj. myrrhæ, caſiæ, caſtorei, ſeſeleos , rad. eryn gij,ſerpilli,ſucci cyrenaici ana ʒvj.medicæ ʒviij.ſagapeni ʒvj.croci ʒv.farinæ erui ʒxviiij.cum aqua hæc in paſtillos trium obolorum rediges,& ex vino dabis, Galen. Theriaca diateſſaron, quæ punctoris ſcorpionum confert,& magnæ theriacæ in bonitate vicina eſt. ℞.gentianæ,ari ſtolochię,baccarũ lauri,myrrhę ana partes ęquales,hæc cum melle cõfecta in vaſe reponantur. Datur in potu ab vno aureo vſq́ ad duos & dimidium cum vnc.j.veteris vini,Raſis. Alia quæ his puncturis vehemẽter auxiliatur.℞.gentianæ,ariſtolochiæ,myrrhę,coſti,caſtorei,rutæ,men taſtri ſicci,pirethri,zinziberis,piperis,nigellæ ana partes æquales conficiantur cum melle, de tur ex ea nucis magnitudo cum vino,Idem.Alia theriaca.℞.cort.radicum capparorũ,abſinthij, nabati,ariſtolochię longę,gentianæ ana partes æquales.Doſis huius in potu ʒiij.Idem. Theria ca exercitualis contra puncturas ſcorpionum, qui parui admodũ ſunt & akatareti dicuntur, in terra Coliz(an Ægyptię,Geſner.)℞.cort.rad.capparorum,rad.colocynthidos,abſinthij Ro mani,ariſtolochiæ rotundæ,herba quæ vocatur Chaldæorũ lingua Hazez:troximel ſylueſtris ſiccæ,ex his omnibus bene puluerиſatis ʒij. tribuantur, Raſis. Antidotus quæ à ſcorpionibus Scorpiaca dicitur,quæq́ medicantem minimè fallit, magna cum difficultate nobis à quodã ac cepta , qui in Africa degens hac vtebatur , & percuſſos à ſcorpionibus tutos ab omni periculo reddebat:

reddebat: optimeq; preseruat bibita à nondum percussis in securitatem euentus. Habet autem, Sulphuris viui, sulphuris fossilis ana lib. ij. piperis albi ʒ iij. opopanacis, sabinæ herbæ, thuris masculi ana ʒ iij. aristolochiæ rotundæ, peucedani, myrrhæ, centaurij, serpilli, chamædryos, chamæpithyos, herbæ scorpiacæ, anagallidis, bituminis sing. ʒ ij. betonicæ, medullæ ceruinæ, scinci sing. ʒ j. contusis singulis per minutissimum cribrum primò traijciantur, deinde simul omnibus commistis seruentur vt respirare nō possint. Dos. cochlear vnū huius pulueris ex vini puri cyathis duobus exhibitum. Præseruationis autem gratia annuæ, semel ex hac antidoto bibant. Oportet autē eos qui primò hoc medicamentum præseruationis gratia bibent, nec lauari die illo, nec Venere vti, Galen. Antidotus à Zoilo sumpta, qua Epaphroditus Carthaginensis vtebatur: statim autē hæc & ægros à dolore liberat, & per annū quàm pulcherrimè quoq; præseruat semel ebibita. ℞. sulphur. viui lib. iiij. thuris lib. j. sabinę, stœchadis, aristolochię sin. ʒ vj. myrrhę ʒ. v. medullæ ceruinę, opopanacis sing. ʒ iiij. dictamni cretici ʒ iij. bituminis, serpilli, scordij, rhei, trifolij, centaurij, chamædryos, piperis albi, abrotoni, betonicæ, polij, coaguli hœdini, anagallidis sing. ʒ ij. crocodili terrestris ʒ ß. confice vt dictū est, & percussis cochlear vnū præbe bibendum ex vini puri cyatho, Gal. 2. de antidotis cap. 12. Diophanti antidotus. ℞. Aristolochiæ ʒ iiij. piperis ʒ ij. opij ʒ j. pyrethri ʒ iij. contusa hæc & melle excepta in rotulas ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem rediges: quarū duas deglutiendas trades è vini puri cyathis duobus. Alia. ℞. aristolochiæ, zinziberis ana ʒ viij. nepetæ, sem. rutæ syluestris, sing. obolos tres, piperis obol. ij. hæc primū testudinis sanguine subigito, tum rotulas inde triū obolorum pondere confingito, atq; ex vino puro dato. Alia: ℞. cumini Æthiopici, sulphuris viui, piperis albi sing. ʒ ij. castorei, siphij, trifolij sing. ʒ j. hæc inter se vino commisce, & ex vino puro sorbenda præbe. Alia. ℞. sem. rutæ syluestris, sem. erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris viui, sing. ʒ vj. castorei ʒ ij. omnia hæc testudineo sanguine subacta, ex mori vel aceti dimidia cotyla propinabis quatuor obolorū pondere. Antidotus Callista, id est optima dicta, quæ dolorem sedat ijs qui à scorpionibus percussi fuerint. ℞. myrrhæ, castorei, styracis, sing. ʒ j. opij ʒ ij. chalbani ʒ iij. sem. apij acetabulū vnum, anisi tantundē, piperis gran. 30. hæc inter se vino coniuncta ex vna vini cotyla dabis pondere vnius drachmæ. Antidotus eximiè bona. ℞. piperis albi grana xx. castorei, opij, croci, myrrhæ, iridis Illyricæ, herbæ pedicularis, chamædryos, radicum vitis albæ, pyrethri sing. partes æquales. Omnia hæc vino commisce, & drachmā vnam ex vini puri cyathis tribus exhibe. Hæc Galen. lib. 2. de Antid. cap. 12. Theriaca bona: ℞. rad. capparorū, colocynthidis, absinthij, aristolochiæ longæ, gentianæ, baccarū lauri, been citrini, vitis albæ, ana: confice cū melle, ad modū nucis cū vino, Arnold. Alia theriaca. ℞. sem. rutæ campestris, cymini, alliorū nucleus & auellanarum ana ʒ j. folior. rutæ siccorū ʒ j. s. myrrhæ, thuris, ana. ʒ. quartā. castorei, piperis albi, opij, ana. ʒ iij. opopanacis, galbani ana ʒ s. confice omnia cū melle: detur ex ea quantitas fabæ grossæ cum vino, Idē. Antidotus excellenter ad scorpij ictum faciens, quo etiā ipse Aëtius in seipso malè affecto, vsus & expertus est: ℞. castorei, succi cyrenaici, piperis, ana ʒ iiij. costi, spicę nardi, croc, succi centaurij ana ʒ ij. mellis despumati q. s. Datur nucis ponticæ magnitudine, à scorpio quidē ictis, cum vino diluto: ab aspide verò demorsis cū aceto diluto. Detrahendi vim habet, adeò vt digestos etiā in membra veneni succos eruat, Aëtius. Alia; Styracis ʒ vj. sulphuris viui ʒ vj. pyrethri ʒ iiij. seminis rutæ syluestris ʒ iij. castorei ʒ ij. sem. erucæ ʒ ij. cū sanguine marinæ maximè testudinis subige: aut si non adsit terrestris, & nucis ponticæ magnitudinem præbe cū posca aut ex aceto, Idem. Electuariū quod valet in morsu scorpionis: ℞. rutæ, sulphuris viui non positi ad ignē ana aur. vj. castorei aureum j. assæ fœtidæ aur. semis: pyrethri, styracis liquidæ ana aur. j. confice cū melle & dà ʒ j. s. cum vino puro, Gal. in Spurijs. Confectio quā Diapanthus fecit, facit ad morsum scorpionis. ℞. aristoloch. ʒ vj. piperis ʒ iij. opij, ʒ j. s. pyrethri ʒ. v. tempera cū vino, & fac in modū fabæ, & da duas bibendas, Constant. Alia: ℞. calamenti agrestis & domestici, piperis, myrrhæ, rutæ, pondus æquante, tempera cū melle & da bibere ʒ j. Idem. Ad scorpionum periculosorum ictus: ℞. fæcis ʒ vvj. pyrethri ʒ iiij. sem. rutæ syluestris ʒ iij. castorei, erucæ seminis ana ʒ ij. excipiuntur sanguine testudinis marinæ: dantur quaterni oboli cū vini meraci vel aceti cyathis tribus, Ægineta. Aliud. ℞. pyrethri, aristolochię sing. trientes, piperis denarij duo, liquoris silphij denarius, exhibetur ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem, Idem. Vel, ℞ sulphuris viui fabæ Ægyptiæ instar cū piperis granis octo, in dimidia vini hemina bibatur, Idē. Catapotiū ad percussos à scorpio: Succi papaueris, sem. hyosquiami vtriusq; par pondus cū passo aut melle ad fabæ græcæ magnitudinē formato. Dato ad noctē, somnum inducendo prodest. Gal. κτ̀ τόπους lib. 7. cap. 3. Aliud in forma pulueris: ℞. assæ fœtidæ, scordij, centaurij ana ʒ j. sem. rutę, castorei ana ʒ iiij. fiat puluis confort, cū vino antiquo. Et, ℞. assæ fœtidæ, galbani, conficiantur cum decoctione hordei, aristoloch. rotundæ, & accipe ex eo quantū auellana capit in aqua calida: ex manuscripto D. O. Oleū benedictum ad scorpij ictum aliaq; multa, ex libro manuscripto veteri Italico. ℞. olei terebinthinæ, olei cōmunis antiqui, olei laurini ana lib. j. cinnamomi vncias iiij. euphorbij, caryophyllorum ana vncias ij. baccarum lauri, gumi hederæ ana vncias j. regulæ veteris non madefactæ lib. j. serapini, galbani, armoniaci, opopanacis ana vnciam j. ladani, thuris. mastices ana vnciam j. destillentur simul omnia. Oleum aut liquor destillans etiam intra corpus exhibetur.

4. *De remedijs topicis scorpionis puncturæ accommodatis.*

Enumerata sunt medicamenta tam simplicia quàm composita, quæ intra corpus vsurpata, venenum scorpij extirpant: nunc porrò dicantur ea, quæ loco affecto extrinsecus adhibita, auxilio sunt. Iuxta locum igitur punctū statim extrahantur tres vel quatuor guttæ sanguinis, & eodē sanguine locus illinatur, Incert. Vngendus locus cum theriaca maiore, Constantin. Myrta prodest si imponatur, aut locus qui tactus fuerit ex eadem cataplasmetur: & viridis myrta similiter operatur, Gal. in spurijs. Myrti satiuæ semen in mero imponitur, Plin. Sonchus cataplasmatis modo impositus, Dioscor. Sonchi albi radix illinatur, Plin. Sonchi radix vnà cum folijs vulneri imponitur, Dioscor. in Alphabeto. Ficus satiuæ lacteus succus plagæ instillatus, Diosc. Tam satiuæ quàm syluestris fici succus lacteus, eodem modo, Diosc. & Ægineta. Fici cum sale tritæ illinantur, Plin. Allium cum ruta rectè miscetur, ex oleoq; tritum, super imponitur, Cels. Cinnamomum cum tritis grossis, ictibus scorpionis imponit Dioscorides. Caprifici folia imponuntur à Plinio. Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitū, Plin. Maiorana cum sale & aceto illita, Diosc. in Alphab. & lib. de Mat. Melanthium illini ex aceto & melle plagis reperio, Plin. Scorpioides herbula illita, Diosc. Lactucæ spontè nascentis folia vulneri illinuntur, Plin. Calamintha Aëtio teste, quæ iuxta aquas nascitur, imposita, confestim dolores remittit & tollit. Calamintha trita illita, vel cum posca, fota, Diosc. Hieracium maius & minus cataplasmatis more impositū, Idem. Hieracium vulneri illitum, Matthiol. Durungi confert scorpionum veneno, emplastro facto ex ea cum ficubus: & loco eius ponitur Zurumbed æquale pondus, aut duæ tertię ipsius de caryophyllis, Auicenna. Vitiū cinis cum oleo plagas persanat. Plin. Mentastrū cum sale, oleo & aceto valet, Idem. Attractylidis coma, semen & folia cum pipere & vino teruntur vtilissimè, contra ictus: aiunt nullum experiri dolorem eum qui tenuerit: deposita vero eadem, recrudescere, Diosc. Apiastri folia illita prosunt, Diosc. Melissa cum vino vulneri imposita, Diosc. in Alphab. Cucubali folia trita cum aceto, Plin. Succus ceparum priuatim scorpionum plagæ instillatur, Idem. Porri folia melle subacta & illita, Matthiol. Heliotropium tricoccum illitum, Diosc. Lauri folia in vino cocta & contusa impone, Gal. Liliorum radices tritas ex aceto impone, Idē. Chamæsyces succus illitus, Diosc. Attriplicis herba illita, Math. Sinapis farina aceto subacta & illita, Plin. Semen trifolij herbæ tritum impositum, Diosc. Amomum ex ocimo illitum, Diosc. Farina triticea ex aceto & vino imposita, Idem. Ocimum cum polenta impositum, Idem. Hordeacea farina cruda cum vino præparata in rutæ decocto, Idem. Verbenaca recta illita, Matthiol. Asphodeli radix decocta & plagæ admota, Idem. Verbasci aureum florem ferentis folia imposita, Diosc. Citrij semen appositum, Matthiol. Rosæ radix apposita, Incert. Laser scorpionū plagis ex oleo circumlinitur, Idem. ¶ Ex animalibus, Cancer fluuiatilis emplastri more impositus, Auicen. Cancri fluuiatiles cum cachry, pedicularia & ruta pari modo miscentur, Gal. Carnes fluuiatilium cochlearū plagis imponuntur, Plin. Mures domestici viui in ictū scorpij impositi iuuant, Gal. Mus fissus & morsui scorpionis supperpositus, sedat dolorē eius, Auicen. & Albertus. Mures domestici dissecti & impositi, Diosc. Sorices magni talpæ si ponantur super scorpij percussionem, sanāt, Haly. Terreni vermes triti & impositi, Matthiol. Cochlea hortulana contusa & illita, Idem. Scorpio sibi ipsi pulcherrimū medicamentum est. Quidam contritum cum vino super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito vulnus suffumigant, vndiq; veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant, Celsus. Tritus & impositus, suæ plagæ remedium est; inuenitur & assatus ad idem prodesse, Diosc. & Galen. Scorpius alius ab eo qui percussit, si teratur & imponatur cū sale, lini semine & althæa herba prodest æquè atq; is qui percussit, Diosc. Historiā curati ictus scorpionis, per scorpionē, describit Amatus Lusitan. cent. 6. curat. 31. Quod si quis in oleo scorpionem ipsum frixerit, ictamq; partem inunxerit, sedabit dolorē, Incert. Aut scorpionē ipsum qui percussit, si inueniri queat, impono plagæ: aut stellionem dissectū adhibeo, Aëtius. Stellio inquit Democrit. remediū efficacissimū est aduersus scorpij ictus, cuius oleo (Stellione in oleo liquefacto, Geoponicus) si quis partem inunxerit vulneratam, dolorē compescit. Lacerta discocta & apposita dolorem sedat, Diosc. Mustela imposita confert valdè, Albertus. Coracini piscis carnes valent impositę, Plin. Sordes ex auribus ictui statim impositę: melius è percussi auribus, prosunt, Plin. Smaridis piscis salita caro, apposita, Diosc. Mullus piscis crudus dissectus & impositus, Idem. Stercus bouinū cataplasmatis instar impositum, Hipp. Stercus suillum similiter, Anatolius. Ouillū stercus vino coctum, & plagæ impositum, confestim dolore liberat, Aëtius. Piscium salsamenta imposita, Plin. Fel testudinis (terrestris) cum melle Attico plagæ instillatū, Idem. Testam igne candente impone, Galen. Caris marina, hoc est, gammarus, circumligata sanat, Kiran. ¶ Sal tritus cum lini semine salutariter imponitur. Diosc. & Ægineta. Altheæ herbę semen, quæ Ibiscus dicitur & sulphur viuum, resina terebinthina exceptum, Idem. Alumen aut aphronitrum, aut sal tostus cum quarta parte lini seminis ex oleo vel aceto illitus, Plinius. Galbanum splenij modo extensum & loco inductum, Dioscor. Plin. Æginet. Argenti spuma subito ictui præter opinionem imposita, Æginet. Amonium iuuat ex vino illitum, Dioscor. Spongæ ex aceto impositæ, prosunt, Plin. Sapphirus lapis illitus, Diosc. ¶ Medicamentum Epigonij, Isis dictum

Ísis dictum valet, Gal. Ex emplastro piscatoris dicto diasinopidos, in ictis à scorpione admirandam opem sensi, Heros apud Galenum. Apud Galenum leguntur eius generis medicamenta plurima composita lib. 2. de antidotis cap. 12. ℞. syluestris rutæ ℥j. in aceto tere, & ceræ vnciam vnam, resinæ pini quadrantem liquefacio, & parum olei affundo vnio ac impono, & est mirabile pharmacum, Aëtius. Est etiam oleum mirabile, quod è scorpionibus paratur, & à Matthiolo suis in Dioscoridem commentarijs describitur, vulneri illitum.

¶ Scripsimus hactenus, quæ sit methodus in curanda hac punctura, quæ item medicamenta cùm simplicia tum composita, vel intra corpus assumenda vel extrinsecus admouenda sint: nunc ponamus historiam, mulieris quæ à scorpione puncta, tandem sanitati est restituta, ex Doctoris Thaddæi Duni Miscellaneis medicis, nondum impressis.

In Italia altero post nostras nuptias anno, natam nobis primogenitam filiam Aspasiam nutrici in proxima domo habitanti lactandam dedimus, quod vxor tum nouum concepisset fœtum. Nutrix puellulam, ad nos oblectamenti gratia sępius afferebat. Fortè fortuna cùm quodã die post cœnam ad focum sederemus, nutrix cum filiola adest, sedet & ipsa ac filiam fascis inuolutam matri porrigit: illam in sinum suum suscipit, & cum suauiter complecteretur, vt matres solent, summam medij digiti sinistri partem quasi acu violentius pungi sensit (latitabat enim scorpius in circumplicationibus fasciarum) doloremq; & angorem, viriumq; lapsum talem & tantum passa est, vt filiam in ignes propemodum proiecerit: præsto alioquin fuit sedula nutrix, & filiam ad se recipit. Vxor è sella surgens animo linqui è vestigio cœpit, sudoribus perfundi, totaq; distendi vtris instar, ac penè præfocari. Ego rei nouitati & magnitudini, tristissimoq; casu vehementer perculsus, vix vbi essem noram. Coniugem tamen compellans, quid acciderit rogo. Illa tum obmutescens, nutu vestes vt mox soluam monet. Interea verò dum illa surgit, & nutrix infantem vlnis excipit, Deus mihi & mali causam, & curandi modum commonstrat: cadit enim in focum virulentus hostis ille scorpius. Hunc capi iubeo (parata namq; erat nutrix pede atterere) & asseruari, memor antipathiæ. Vxorem à vestium vinculis confestim libero, digitum percussum, inter primum & secundum articulum, vinculo arctissimo excipio. Posthæc scorpionem ipsum, qui pupugerat, cõminuo, ac paululũ tundo, & læso loco appono, ac deligo. Mox quæ alia sint adhibenda remedia mecum expendo, libros consulo. Erat autẽ in promptu laudatissima Theriaca, odoris gratissimi, summo artificio concinnata, succi plena, quam Franciscus Gallorum Rex sibi suisq; parari curabat. Eam dono ante sexenniũ ab amico acceperam. Theriacæ huius ℥j. ex optimo vino propino, & quoddã è Lauri folijs recentibus in vino decoctis, cataplasma digito impono. Sæua illa accidentia paulatim mitescunt, duarumq; circiter horarum spatio vxor sic periclitata, salua & incolumis euasit, nulla in digito noxa relicta. Dei verò beneficio, & prouidentia mera non mater modò, sed filia quoq; tùm ab illius bestiolæ veneno, tùm ab ignis periculo seruata est. Si enim filiolã Scorpius pupugisset, nulla salutis spes reliqua fuisset ob virus & potentissimum & nocentissimum. Post annos tamen sex vxor mirabilibus ijsq; grauibus morbis tentari cœpit, sed nõ nisi sinistris corporis partibus: sinistra parte capitis, sinistris dentibus, brachio, latere, hypochondrio & crure. Tormina quoq; lethalia sensit, vomitiones, & ructus incredibiles, & hypochondriacæ melancholiæ symptomata dira sustinuit, & conuulsiones. In animi deliquia sæpè incidit: quæ omnia à frigido genita videbantur. In causa autẽ fuerit scorpionis virus, nec nè, pronunciare non possum. Plin. lib. 11. cap. 25. fœminis quàm viris noxium magis esse Scorpionum venenum ait: virginibus verò mortem semper adferre. Laborauit vxor his malis annis viginti, hactenus Thaddæus Dunus Medicus.

5. *Περίαπτα, amuleta, & incantationes, quæ scorpionis ictui creduntur prodesse.*

In Africa aut sicubi scorpiones sunt noxij, stellionem aridum incinctum oportet habere, Largus. Polemonij herbæ radix collo appensa & loco patienti, Dioscor. in Alphabeto. Polemoniæ radix vel alligata tantum aduersatur scorpionibus, Plin. Si quis Sideritim herbam tenuerit, inquit Tarentinus, cum scorpiones viuentes citra vllum læsionis discrimẽ tenere posse. Rosæ radicem adalligatam percussos à scorpione sanat, Constant. ex Democrito. Lapis Bezaar conuenit veneno scorpionis: & quando portatur in annulo & sculpitur in eo imago scorpionis, luna existente in scorpione & aspiciente ascendens: deinde sigilla cum eo olibanum luna existente in scorpione, quod tritum exhibe patienti ad potandum & euadet, Serapio. Gemma Achates apud Magos, quæ Leoninæ pelli similis fuerit, potentiam habere contra scorpiones dicitur, Plin. Achaten putant contra scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis vtique crediderim, quoniam primum eius prouinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inuentæ cõtra eadem pollent. Idem. Constat in scorpione percussos, quandiu Cnicum siue Attractylidem, quæ Ægyptia herba est, teneant, non sentire cruciatum, Idem. Semen croci hortensis ad scorpionis morsum valet in manu tentum vel è collo suspensum, simile facit radix lauri & iris, Gal. de incantatione. Heliotropij alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scorpiuron vocatur, folijs non solum minoribus, sed etiam in terram vergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia venenata, & Phalangia, & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliotropij circumscribat aliquis, neqs fit scorpionẽ egredi. Imposita vero herba, aut (alias vda) inde omnino re

ſperſum,protinus mori,Plinius.In incantationibus vim ineſſe,in percuſsis à ſcorpio adiumentum ſum expertus,Galenus.Humum reſpiciens,quem lapidem premebas (nimirũ cum à ſcorpio ictus inferretur) eum imponito,Gal. Vulnus à ſcorpione contractum, ſi pars ipſa comprimatur ſigilleturq́ annulo argenteo,ſaneſcet,Incert.Si quis aſino in aurem dixerit percuſſum ſe à ſcorpione,tranſire malum protinus tradunt, Plin.Si ictus à ſcorpione erectus aſino inſederit, ad caudam conuerſus,aſinus dolebit pro ipſo: Cuius quidem inditium eſt, quod aſinus perpetuò pendens diſſoluitur. Si ictus à ſcorpione in aurem aſino dixerit, Scorpio percuſsit me, haud torquebitur amplius, ad aſinum dolore tranſlato,Geopon. Eum qui à ſcorpione percuſſus fuerit minimè læſum iri, ſi ſcillam comederit,ſed dicturum potius eam dulcem exiſtere, Incert. Attalus medicus apud Pliniũ affirmat ſcorpione viſo,ſi quis dicat duo, cohiberi nec vibrare ictus,Textor.In Copto Ægyptia vrbe Iſis colitur.Iſis vbi hanc religionem poſsidet,ibi acerrimi ad peſtiferum vulnus inferendum ſcorpij maximi verſantur,qui vt percuſſerunt,ſtatim interficiunt:ad quorum vitationẽ omne cautionis genus Ægyptij adhibent, ſexcentaq́ machinamenta moliuntur:veruntamen lugentes ad Iſidis fanum mulieres,pedibus incedentes nudis,& tantum non calcantes ſcorpios & humi iacentes,ab horum acerbitate integræ incolumeſq́ permanent, Ælianus. Diabolica ſuperſtitione aut potius incantatione hoc factum exiſtimem.

6. *De cura animalium brutorum à Scorpionibus ictorum.*

A ſcorpio morſi equi ita curantur vt à viperis, Abſyrtus & Hierocles. Curatur iumentum à ſcorpione demorſum eodem modo quo à ſerpente vel vipera: Stercus tamen aſininum velocius in plagam oportet imponi, Vegetius. Stercus porcinum cataplaſmatis more imponatur: aut tithymallum,aut hyoſcyamum,aut lini ſemen,aut alumen vſtum,aut aphronitrum, aut ſalem foſsilem: horum vnumquodq́ per ſe cataplaſmatum,mox oppitulatur,Anatolius. Aut ſolanum contuſum eodem modo,Idem.

H.

Etymologia. Scorpius terreſtris παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν dicitur, id eſt à diſpergendo veneno, vel παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, id eſt ab eo quod obliquè repat: vt iam ab initio dictum eſt. Iſidorus ſcorpionem vermem appellat terrenum vultq́ eum potius vermibus aſcribendum quàm ſerpentibus quod quibuſdam non placere ante dictum eſt. ¶ Scorpius & ſcorpio dicitur. *Nomina inuſitata.* Ρὼξ ſpecies eſt ſcorpij vel Phalangij.Chantarclethron brachia habet & in cauda ſpiculum,Incert. Videtur omnino eſſe ſcorpio. Vuollekouff.Danis ſcorpionum generis eſſe putat Ant. Schnebergerus.¶ Scaliger ſcribit in Inſula S.Thomæ terreſtres eſſe cancros,ſimiles marinis ſub quibus fortè ſcorpiones intelligit. ¶ Vinula,vt iam dictum eſt,ſcorpius eſt librorum,Scaliger, Σκορπιοειδὴς verò illud quod in libris reperitur tarantulæ genus eſſe monachus quidam conijciebat. ¶ Nepa animal venenatum cauda feriens,quod alio nomine ſcorpius dicitur,Calepinus.

Epitheta. Ἐγκεντρος σκορπιος, id eſt aculeo armatus,Philes.Item ὀκτώπους,id eſt,octipes,Heſych.ἠπεδανῶν βελέμνων τοξευτῆρα vocat orpheus,id eſt,infirmorum telorum iaculatorem. Ἀπροΐδης etiam dicitur à Nicandro id eſt, improuiſus & inopinus quia ex improuiſo hominem ferit. Item κέντρῳ κεκορυθμένος ἀλγινόεντι, id eſt aculeo armatus dolorem inferente,quem aculeum Archias vocat ὀξύκεντρον βέλος, hoc eſt,acutum telum.

Deriuata. Σκορπαίνεσθαι & Σκορπιοῦσθαι,exaſperare,inſoleſcere,ἀποθηριοῦσθαι,τραχύνεσθαι,Suidas. Σκορπίαιος qui natus eſt in ſcorpione. Σκορπίζειν diſpergere, diſsipare. Σκορπιόεν τύμμα, Nicander, Vulnus à Scorpio inflictũ.Iracundus dicitur θηριώδης, ἰοῦ γέμων: σκορπιώδης, Pollux,id eſt,ſcorpioni ſimilis,venenoſus,pernicioſus. ¶ Scorpiaca antidotus dicitur à ſcorpionibus,quorum ictibus medetur,Galenus 2.de antidotis.Vide inter remedia G. ¶ Nepotes appellantur conſumptores & decoctores, bonorum ſuorum, à nepa,hoc eſt ſcorpione,qui (vt Plinius inquit, lib.11.cap.25.) deuorat omnes filios ſuos,vno ſolùm ſaluo.

Icones. Ægyptij inimicum cum pari congredientem inimico,indicare volentes, ſcorpium & crocodilum pingunt:vterq́ enim alteri mutuum affert exitium. Sin verò victorem alterum,quicq́ inimicum ſuſtulerit,innuant,aut crocodilum pingunt,aut ſcorpium: ſi celeriter quidem ſuſtulerit,crocodilum: ſi lente,ſcorpium,ob eius difficilem tardumq́ motum,Orus.

De ijs,quæ ab hoc animali ſunt denominata. Scorpites gemma à ſcorpionis cognominata aut colore aut effigie,Plinius.37.11. ¶ Ex argumento nomen accepit ſcorpius herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis,folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui,Eſt & alia eiuſdẽ nominis effectuſq́ ſine folijs,aſparagi caule,in cacumine aculeum habens,& inde nomen,Plin.lib.22.cap.15.Nepa herbæ nomen,Σκορπιος. Dodonei Bel.herb. Scorpio radix, Theophr. Scorpiurus herba,Nicander.Scorpiuros herba,quæ & ſcorpius dicitur,ſemen habens ſimile ſcorpionis caudæ,vnde & nomen habet Plin. lib.22. cap.21. Τάργανον herba quæ & ſcorpiurus,&c. Incertus. Cucumim qui magnificant,naſci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, ſimilem heliotropio:cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis ſemen. Eſſe autem ad ſpeciem ſcorpionis cauda reflexa, ſed candida. Aliqui etiam ab eo ſcorpionium cucumim vocant, efficaciſsimum contra ſcorpionum ictus & ſemine, & elaterio, Plin.lib.20. cap.1. ¶ Eſt etiam ſcorpio cœleſte ſignum.Sol ingreditur ſcorpium 14.Calend.Nouemb. Columella.

Tet

Teq́, senex chiron, gelido qui sidere fulgens,
Impetis Æmonio maiorem scorpion arcu.

Lucanus lib.6. Cicero nepam vertit apud Aratum. Nepa, vt Festus Pompeius scribit. Afrorum sydus, appellatur cancer, vel vt quidam putant, scorpius. Scorpij chelæ, libra, Macrobius. ¶ Est & scorpius coma plexilis puerorum, cincinnus crinium in acumen desinens, vt in fœminis κόρυμβος in viris κρώβυλος, Scholiast. Thucid. lib.1.p.3. Aureum corymbum è capillis propendentem nonnulli destinguunt, vt in viris crobylum, in fœminis corymbum, in pueris scorpium vocitent, Cœlius. ¶ Scorpius quoq; dicitur Tormenti bellici genus, quod Cæsar quoq; scorpionem appellauit. Scorpionibus autem & catapultis sagittas mitti solitas, balistis verò iaci lapides Vitruuius docet lib.10.cap.15. Verùm Ammianus Marcellinus contrà scorpionibus lapides, balistis sagittas mitti tradit. Vide lib.23. vbi & formam scorpionis describit. Scorpionem autem dictum vult ab eo quòd aculeum desuper habet erectus: cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re quòd asini feri cùm venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant. Est & scorpio genus teli. Salust. hist. lib.3. Scorpionem in castra misere Sisena hist. lib.3. Longius scorpios catapulta concitat, Non. Marc. Σκορπίδια, parui scorpiones, Polyb. Quidam etiam accipiunt scorpium pro genere tormenti, vt sunt rubi aculeati, vel flagellum virgarum, vt scutica habens in summitate glandes plumbeas. Quo quidem tormenti genere sæpe legimus martyres afflictos fuisse, Calep.

Est & piscis nomen Scorpius, cuius fœmininum scorpis & scorpæna de quo Plinius lib. 32.cap.11. De eodem pisce plura dicta sunt in Aquatilibus. In mari omnia nasci traduntur animalia quæ in terra. Necesse igitur est, vt experientia constat, marinos quoque scorpiones esse, Cordus. Meminit & scorpænæ Ambrosius, quam ait castitatē immaculati connubij generi suo seruare, non percutere sed reficere. Scribit tamen Plinius loco citato scorpium marinum lædere dum manu tollitur. ¶ Σκορπίος dictus est Hercules quòd esset sæuus, truculentus, & cædium patrator, Schol. Lycophronis. *Allegoria.*

Incassum cauda consurget scorpius vnca, Gal. ad Pis. ex Andromachi poëmate. Quod Aratus κέντρον σκορπίου vocat, id Cicero vertit acumen. Lex. Scorpio quòd non volatu sed gressu se moueat, caudamq; sortitus sit, aculeum caudæ adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat necesse est, Aristot. lib.4. de part. cap.6. ¶ Scorpio sine cauda exiguum animalculum in putridis & siccis locis nascitur. Omnino scorpio similis est. Ex Arist. Scorpiunculi nostri, qui caudis carent, saliua mox intereunt, Gesn. Apud Æthiopas nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coeunte, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore Leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem, Plinius.

Scorpius obliquè spicula tecta gerit.

Eudemi versus à Galeno citatus. Ocimum tritum si operiatur lapide scorpionem gignere quidam tradunt.

Duxit te Dominus per locum vbi erant serpentes vrentes & scorpiones Deut.8. Seruator noster dedit nobis potestatem ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων περιπατεῖν, Clemens lib.2. Stromatum. sunt scorpiones qui cauda insidiantur occultè: serpentes qui dente lædunt apertè. Ipsorum venenatus aculeus retrò est timendus, Isidorus. Videte malignos operarios, inimicos crucis Christi, &c. videte canes rabidos, serpentes super pectus repentes, dracones squammosas, & aspides, basiliscos, scorpiones: Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ humana imitantes, Ignat. in epistola ad Antiochenses. ¶ Epigramma nonnulli scorpioni simile esse voluerunt, quòd licet omni ex parte minetur, in cauda tamen, in qua inest aculeus, venenum habēt: ita aiunt epigramma cum argutas omnes partes habere debeat, tum extremā maximè, quæ vel acriter vel salsè mordeat: vel iucundè & dulciter delectet, Gyrald. de poetis. *Simile.*

Scorpio viridis ex ocimo natus septem internodijs si quem percusserit, tertio die inflatus morietur, Kiranides.

A serpente ac scorpione percussos coitu leuari produnt. Verùm fœminas quæ ineuntur à læsis maribus, Venere ea lædi, Plinius. Quidam asserunt, si eo die feriatur quispiam à scorpione quo ederit ocynum, seruari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocymi cum canceris 10. marinis vel fluuiatilibus trito conuenire ad id scorpiones à proximo omnes, Idem. *A Scorpionibus occisi, vel læsi.*

Orion à scorpione vulneratus occubuit, Textor. De hoc variè fabulantur poetæ. Quidam volunt hunc adultum euasisse venatorem maximum, atque Dianæ adhæsisse. Sed cùm viribus fidens, gloriaretur nullam esse feram quam non conficeret, dijs insolens verbum vlciscentibus, contigisse vt terra scorpionem pareret, à quo ictus perierit. Dianam vero satellitis sui obitum grauissimè ferentem, eum in cœlum iuxta Tauri sydus constituisse. Lucanus verò à Diana scorpione emisso occisum dicit & deorum miseratione in cœlum sublatum. Alij ferunt, cùm oculis ab Oenopione priuatus esset, in Lemnum insulam venisse, & ibidem à Vulcano caballo accepto ad ortum Solis perrexisse, & sic visum recepisse. Postea verò reuersum, Oenopionem vlcisci statuisse; sed cum hic à ciuibus suis sub terra occultaretur in Cretam profectum, ibiq; ob

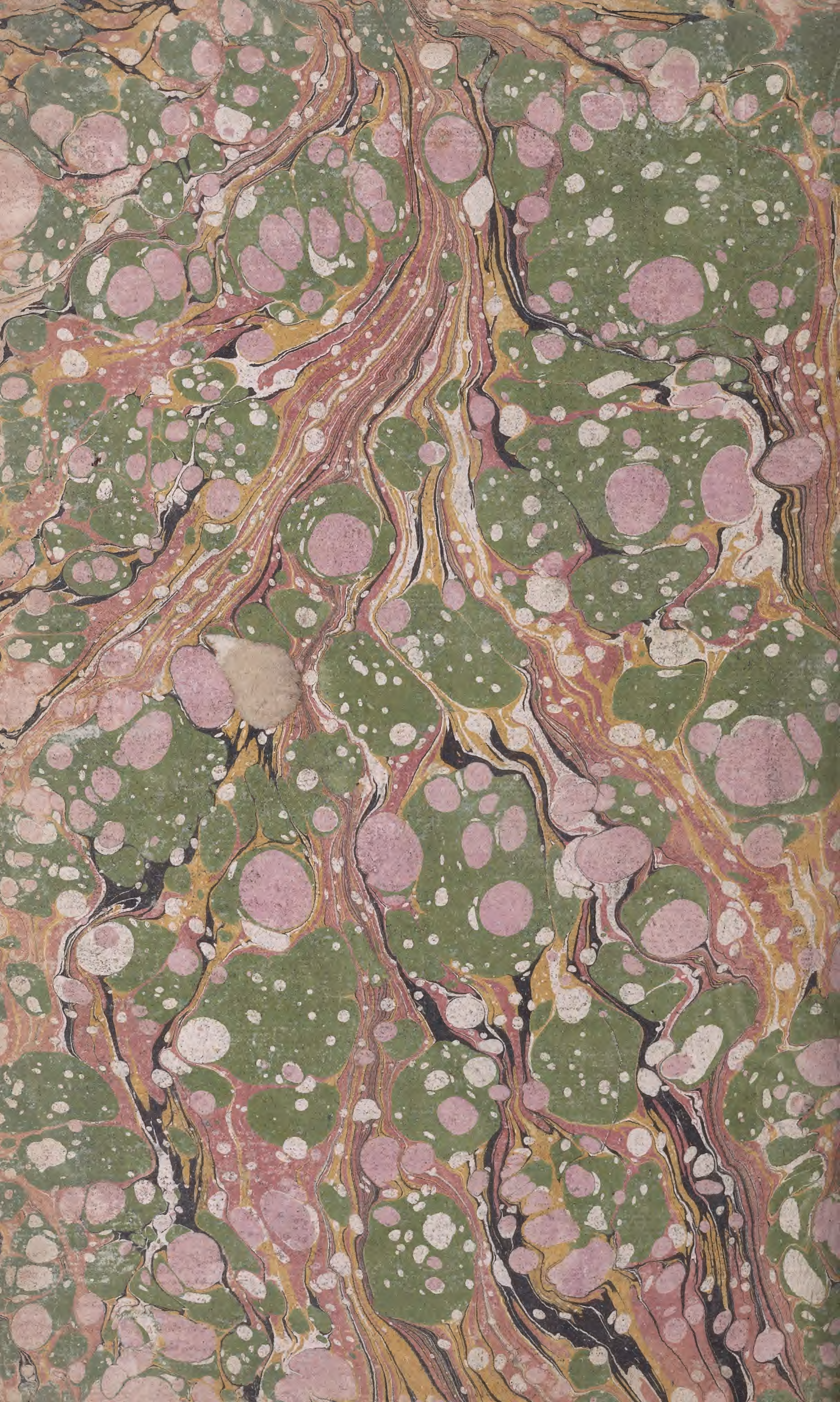
arrogantiam à ſcorpione diuinitus immiſſo fuiſſe interfectum, Calep. Scorpius Panópæum venatorem occidit, Anthologij lib. 3. sect. 19.

Prouerbia. Σκορπιοῦ βέλος, id eſt, Scorpij telum vocat Æſchylus κέντημα γλώσσης, id eſt linguæ punctionem quæ nihil aliud eſt quam calumnia. ¶ Cornix Scorpium, ſubaudi, rapuit. Quadrat in eos qui parant lædere, vnde tantundem mali ſint viciſsim accepturi: Quemadmodum cornix correpto ſcorpio, arcuata illius cauda vulnus accepit lethale, perijtq́;, Eraſmus. ¶ Scorpijs improbior, Idem. ¶ Imitabor nepam. Imitari nepam dicitur qui retrocedit. Id erit prouerbialius ſi torqueatur in eum qui in deterius vſq; degenerat, ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου, Eraſmus. ¶ Octipedem excitas, Cratinus in Thrattis apud Suidam hoc prouerbio vtitur, ſcorpium ſignificans, cui pedes ſunt octo, ac plerumque ſub ſaxis abditus cubat: quem non niſi tuo periculo ſuſcites propter venenum quod in cauda geſtat, Eraſ. ¶ Sub omni lapide ſcorpius dormit. Admonet adagium, cauendum eſſe ne quis apud captioſos & calumnioſos temere loquatur, quicquid enim attigerit, periculum eſſe ne mordeatur. Conſtat enim ſcorpios ſolere ſub ſaxis cubitare, quæ ſi quis tollat incautius, fit vt ictus, vulnus accipiat. Conueniet & in moroſos, qui quiduis cauſari ſolent: vel in pigros, qui friuola quædam prælegentes, ſuffugiunt laborem. Deniq; quadrabit cum quempiam monebimus nihil tutum eſſe & omnia cauenda, Eraſm. ¶ Idem meminit alterius adagij, Pro perca ſcorpium. Quod conuenit, vbi quis optima captans, peſsima capit: nam perca piſcis eſt vel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recenſens. Scorpius lethalis eſt, quanquam eſt & piſcis huius nominis contempti ſaporis, de quo magis ſentire videtur adagium.

¶ Cornix ſcorpium. Adagium, quod vſurpatur vbi quis ſuo inuento perit, cumq́; captores ipſi capiuntur raptoresq́; ab alijs viciſsim correpti illaqueantur. Sumptũ ex lib. 1. epig. græc. quod ſic tranſtulit Alciatus in emblematibus ſuis, ſub lemmate, Iuſta vltio:

Raptabat volucres captum pede coruus in auras
Scorpion, audaci præmia parta gulæ.
Aſt ille infuſo ſenſim per membra veneno,
Raptorem in Stygias compulit vltor aquas.
O riſu res digna, alijs qui fata parabat,
Ipſe perit, proprijs ſuccubuitq́; dolis.

F I N I S.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 00667 8643